Şuabu'l-İmân

(الجامع لشعب الإيمان)

Beyhakî

10

OCAK

بسم الله الرحمن الرحيم

Şuabu'l-Îmân

1. baskı – İstanbul

Cilt 10

Kasım 2015

Özgün adı: el-Câmi' li-Şuabi'l-îmân

Yazarı: Ebû Bekr Ahmed b. Hüseyn b. Alî el-Beyhakî (ö. 458/1066).

Arapça neşir: Mektebetu'r-Rüşd, Abdülaliy Abdülhamîd Hâmid tahkiki ile, Riyad 1423/2003).

İSBN: 978-605-4659-12-8

Tercüme: Hüseyin Yıldız, Hasan Yıldız ve Zekeriya Yıldız

Redaksiyon: Yusuf Özbek

Kapak: Edib Agagjyshi

Baskı ve Cilt: Step Ajans Matbaacılık Ltd Şti.

Göztepe Mah. Bosna Cad. No. 11

Bağcılar/ İSTANBUL

Tel: 0212,4468846 Matb. Sertifika No: 12266

İsteme ve Haberleşme Adresi

www.ocakyayincilik.com

OCAK YAYINCILIK

Millet Cad. Gülsen Apt.

No. 19 Kat: 4 D. 7

Yusufpaşa

Aksaray, İstanbul

GSM: 05.353.107.416 (Yusuf Özbek)

Şuabu'l-Îmân

el-Beyhakî

Ahmed b. el-Hüseyn

(öl. 458/1066)

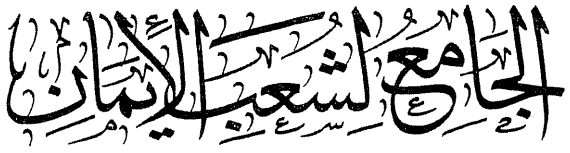

Cilt 10

İÇİNDEKİLER

71. Şube: Zühd ve Kısa Emelli Olma (Devam) 9

72. Şube: (Eşini) Kıskanma ve İffetsizliğe Göz Yumma 239

73. Şube: Boş Şeylerden Yüz Çevirmek 245

74. Şube: Cömertlik ???

75. Şube: Küçüğe Merhametli Büyüğe Saygılı Olmak 317

76. Şube: İnsanların Arasını Düzeltmek 367

Fasıl 375

77. Şube: Kişinin Kendisi İçin İstediğini Müslüman Kardeşi İçin de İstemesi ve Kendisi İçin İstemediği Bir Şeyi Müslüman Kardeşi İçin İstememesi; Yoldan (Gelen Geçene) Eziyet Veren Şeyleri Kaldırmak 386

Müslüman Kişinin Kardeşinin Sırrını Gizli Tutması 426

Müslümanların Ayıplarını Araştırmayı Terk Etmek; —Daha Önceki Bölümlerde Zikredilenin Dışında— Onların Özürlerini Kabul Etmek 429

Stokçuluğu Terketmek 435

Göz Değmesi 441

Borcu Güzel Bir Şekilde Ödemek 444

Darda Olan Borçluya (Borcu Ödeyebilsin Diye) Mühlet Vermek veya Borcundan Vazgeçmek; Durumu İyi Olan Borçluya Hoşgörülü Davranmak ve Borçtan Bir Şeyler İndirmek 451

٩٨٥٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ , نَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ , نَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ , نَا حَجَّاجٌ يَعْنِي ابْنَ مُحَمَّدٍ , أَنَا شُعْبَةُ , وَأَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ فُورَكٍ رَحِمَهُ اللهُ , قَالَ: أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ الْأَصْبَهَانِيُّ , نَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ , نَا أَبُو دَاوُدَ , نَا شُعْبَةُ , عَنْ عُمَرَ بْنِ سُلَيْمَانَ , عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبَانَ , عَنْ أَبِيهِ , عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " مَنْ كَانَتِ الدُّنْيَا هِمَّتَهُ فَرَّقَ اللهُ عَلَيْهِ أَمْرَهُ وَجَعَلَ فَقْرَهُ بَيْنَ عَيْنَيْهِ , وَلَمْ يَأْتِهِ مِنَ الدُّنْيَا إِلَّا مَا كُتِبَ لَهُ , وَمَنْ كَانَتِ الْآخِرَةُ نِيَّتَهُ جَعَلَ اللهُ غِنَاهُ فِي قَلْبِهِ وَجَمَعَ لَهُ أَمْرَهُ وَأَتَتْهُ الدُّنْيَا وَهِيَ رَاغِمَةٌ "

9855- Zeyd b. Sâbit der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Her kimin asıl kaygısı dünyası olursa, Yüce Allah onun iki yakasını bir araya getirmez, fakirliği alın yazısı yapar ve dünyalık olarak ancak kendisine takdir edildiği kadarı verilir. Asıl gayesi âhireti olan kişinin ise, Yüce Allah zenginliğini gönlünde kılar, işlerini düzeltir ve zorla da olsa dünyayı ayaklarına getirir."*[1]

Bu da daha önce gelen rivayete ters düşmez. Zira kişi, âhireti sevdiği zaman dünyaya gereğinden fazla rağbet etmez ve bu şekilde dünyasına zarar verir. Yüce Allah'ın dilemesi ile de kendisine takdir edilen rızık ayağına kadar gelir.

٩٨٥٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ , نَا أَبُو أَحْمَدَ بَكْرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّيْرَفِيُّ , نَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ النَّرْسِيُّ , نَا أَبُو أَحْمَدَ الزُّبَيْرِيُّ , نَا عِمْرَانُ بْنُ زَائِدَةَ بْنِ نَشِيطٍ , عَنْ أَبِيهِ , عَنْ أَبِي خَالِدٍ الْوَالِبِيِّ , عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: تَلَا رَسُولُ اللهِ ﷺ: ﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ، وَمَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَالَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ نَصِيبٍ﴾، ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " يَقُولُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: ابْنَ آدَمَ , تَفَرَّغْ لِعِبَادَتِي , أَمْلَأْ صَدْرَكَ غِنًى , وَأَسُدَّ فَقْرَكَ , وَإِلَّا تَفْعَلْ مَلَأْتُ صَدْرَكَ شُغْلًا وَلَمْ أَسُدَّ فَقْرَكَ "

9856- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), ***"Kim âhiret kazancını isterse, onun kazancını artırırız. Kim de dünya kazancını isterse,***

---

[1] İsnâdı sahihtir. İbn Mâce 2/1375 (4105).

ona da istediğinden veririz, fakat onun âhirette hiçbir payı yoktur"[1] âyetini okudu ve şöyle buyurdu: *"Yüce Allah burada: «Ey Âdemoğlu! Bana ibadetle meşgul ol ki, gönlünü zengin kılayım, ihtiyaçlarını da gidereyim. Böyle yapmazsan da kalbini meşgul bırakır, ihtiyaçlarını da gidermem» buyurur."*[2]

٩٨٥٧ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ , نَا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ , أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ غَالِبٍ , نَا سَعِيدُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْوَاسِطِيُّ , نَا أَبُو عُقَيْلٍ يَحْيَى بْنُ الْمُتَوَكِّلِ , عَنْ عُمَرَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ زَيْدٍ , عَنْ نَافِعٍ , عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ جَعَلَ الْهَمَّ هَمًّا وَاحِدًا كَفَاهُ اللهُ هَمَّ دُنْيَاهُ , وَمَنْ تَشَعَّبَتْهُ الْهُمُومُ لَمْ يُبَالِ اللهُ فِي أَيِّ أَوْدِيَةِ الدُّنْيَا هَلَكَ "

9857- İbn Ömer'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Kişi bütün dertlerini tek bir dert (âhiret derdi) yaparsa Yüce Allah onu dünya dertlerinden yana rahatlatır. Ancak Yüce Allah, dertlerini çoğaltan kişinin dünya vadilerinden hangisinde kaybolup heba olduğuna aldırmaz."*[3]

٩٨٥٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ , نَا دَعْلَجُ بْنُ أَحْمَدَ , نَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِسْحَاقَ السَّرَّاجُ , نَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى , نَا الْمُحَارِبِيُّ , عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مُسْلِمٍ , وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ , نَا جَدِّي يَعْنِي أَبُو عَمْرِو بْنُ نُجَيْدٍ , نَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الثَّقَفِيُّ , نَا أَبُو الْمُسْهِرِ , نَا أَبُو مُعَاوِيَةَ , عَنْ إِسْمَاعِيلَ , عَنِ الْحَسَنِ , عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا كَانَتِ الدُّنْيَا هِمَّتَهُ أَفْشَى اللهُ عَلَيْهِ ضَيْعَتَهُ , وَجَعَلَ فَقْرَهُ بَيْنَ عَيْنَيْهِ , فَلَا يُصْبِحُ إِلَّا فَقِيرًا وَلَا يُمْسِي إِلَّا فَقِيرًا , وَمَنْ كَانَتِ الْآخِرَةُ هِمَّتَهُ كَفَّ اللهُ عَلَيْهِ ضَيْعَتَهُ وَجَعَلَ غِنَاهُ فِي قَلْبِهِ , وَلَا يُصْبِحُ إِلَّا غَنِيًّا وَلَا يُمْسِي إِلَّا غَنِيًّا " لَفْظُ حَدِيثِ السُّلَمِيِّ

9858- Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Yüce Allah, en büyük derdi dünya olan kişiyi dünya işleriyle daha da meşgul kılar ve fakirliği alın yazısı yapar. Böyle olunca kişi sabah akşam kendini bir fakirlik içinde görür. En büyük derdi âhiret olan kişiyi ise Yüce Allah dünya*

---

[1] Şûrâ Sur. 20

[2] İsnâdı hasendir. Tirmizî 4/642-643 (2466) ve İbn Mâce, *zühd* (2/1376).

[3] İsnâdı hasendir. Hâkim, *Müstedrek* (2/443, 4/328) ve İbn Ebî Âsım, *Zühd* (166).

meşgalelerinden kurtarır ve zenginliğini kalbinde kılar. Böyle olunca kişi sabah akşam kendini bir zenginlik içinde görür."[1]

Lafız Sülemî'nin lafzıdır.

٩٨٥٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ , أَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ , نَا عَبَّاسٌ الدُّورِيُّ , ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ , نَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ , نَا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدُّورِيُّ , نَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ , نَا أَبُو بَكْرِ بْنُ عَيَّاشٍ , نَا أَبُو حُصَيْنٍ , عَنْ أَبِي صَالِحٍ , عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ : " لَيْسَ الْغِنَى عَنْ كَثْرَةِ الْمَالِ وَالْعَرَضِ , وَلَكِنَّ الْغِنَى غِنَى النَّفْسِ " وَفِي رِوَايَةِ ابْنِ الْأَعْرَابِيِّ: " إِنَّمَا الْغِنَى غِنَى النَّفْسِ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ , عَنْ أَحْمَدَ بْنِ يُونُسَ , وَأَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ مِنْ حَدِيثِ الْأَعْرَجِ , عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

9859- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Zenginlik, para ve mal çokluğunda değildir, asıl zenginlik gönül zenginliğidir."*[2]

Buhârî, *Sahîh*'de Ahmed b. Yûnus'tan[3] ve Müslim, A'rec kanalıyla Ebû Hureyre'den rivayet etti.[4]

٩٨٦٠ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ , أَنَا أَبُو حَامِدِ بْنُ بِلَالٍ , نَا يَحْيَى بْنُ الرَّبِيعِ الْمَكِّيُّ , نَا سُفْيَانُ , عَنْ أَبِي الزِّنَادِ , عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ , عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ , يَبْلُغُ بِهِ النَّبِيَّ ﷺ , قَالَ: " لَيْسَ الْغِنَى عَنْ كَثْرَةِ الْعَرَضِ , وَلَكِنَّ الْغِنَى غِنَى النَّفْسِ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ , عَنْ زُهَيْرِ بْنِ حَرْبٍ , وَابْنِ نُمَيْرٍ , عَنْ سُفْيَانَ

9860- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Zenginlik mal çokluğunda değildir, asıl zenginlik gönül zenginliğidir."*

---

[1] İsnâdı zayıf olan hasen bir hadistir. Tirmizî, *sıfatu'l-kıyâme* (4/642).

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Buhârî, *rikâk* (7/178).

[4] Müslim, *zekât* (1/726).

Müslim, *Sahîh*'de Züheyr b. Harb ve İbn Nümeyr kanalıyla Süfyân'dan rivayet etti.[1]

٩٨٦١ - أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي , نَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ , نَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ هُوَ الصَّنْعَانِيُّ , أَنَا أَبُو صَالِحٍ , حَدَّثَنِي مُعَاوِيَةُ بْنُ صَالِحٍ , أَنَّ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ جُبَيْرِ بْنِ نُفَيْرٍ , حَدَّثَهُ , عَنْ أَبِيهِ جُبَيْرِ بْنِ نُفَيْرٍ , عَنْ أَبِي ذَرٍّ , أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " يَا أَبَا ذَرٍّ , أَتَرَى كَثْرَةَ الْمَالِ هِيَ الْغِنَى؟ " , قَالَ: قُلْتُ: نَعَمْ يَا رَسُولَ اللهِ هِيَ الْغِنَى. قَالَ: " وَتَرَى أَنَّ قِلَّةَ الْمَالِ هِيَ الْفَقْرُ؟ " , قَالَ: قُلْتُ: نَعَمْ يَا رَسُولَ اللهِ هِيَ الْفَقْرُ. قَالَ: " لَيْسَ كَذَلِكَ , إِنَّمَا الْغِنَى غِنَى الْقَلْبِ , وَالْفَقْرُ فَقْرُ الْقَلْبِ " , قَالَ: وَسَأَلَنِي رَسُولُ اللهِ ﷺ عَنْ رَجُلٍ مِنْ قُرَيْشٍ , قَالَ: " هَلْ تَعْرِفُ فُلَانًا؟ " قَالَ: قُلْتُ: نَعَمْ يَا رَسُولَ اللهِ , قَالَ: " وَكَيْفَ تَرَاهُ؟ " , قَالَ: قُلْتُ: إِذَا سَأَلَ أُعْطِيَ , وَإِذَا حَضَرَ أُدْخِلَ. , قَالَ: ثُمَّ سَأَلَنِي عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الصُّفَّةِ , قَالَ: " هَلْ تَعْرِفُ فُلَانًا؟ " , قَالَ: قُلْتُ: لَا يَا رَسُولَ اللهِ , قَالَ: فَمَا زَالَ يَصِفُهُ لِي وَيَنْعَتُهُ حَتَّى عَرَفْتُهُ , قَالَ: قُلْتُ: نَعَمْ يَا رَسُولَ اللهِ , قَالَ: " فَكَيْفَ تَرَاهُ؟ " , قَالَ: قُلْتُ: رَجُلٌ مِسْكِينٌ بَيْنَ أَهْلِ الْمَسْجِدِ. , قَالَ: " لَهُوَ خَيْرٌ مِنْ طِلَاعِ الْأَرْضِ مِثْلِ الْآخَرِ " , قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ , أَفَلَا يُعْطَى مِنْ بَعْضِ مَا أُعْطِيَ الْآخَرُ , قَالَ: " إِنْ يُعْطَ خَيْرًا فَهُوَ أَهْلُهُ , وَإِنْ يُصْرَفْ عَنْهُ فَقَدْ أُعْطِيَ حَسَنَةً "

9861- Ebû Zer der ki: Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem) bana: *"Ey Ebû Zer! Sence mal çokluğu zenginlik midir?"* diye sorunca: "Ey Allah'ın Resûlü! Evet, zenginliktir" dedim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Sence mal azlığı da fakirlik midir?"* diye sorunca: "Ey Allah'ın Resûlü! Evet, fakirliktir" dedim. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Hayır, öyle değil! Asıl zenginlik gönül zenginliği, asıl fakirlik de gönül fakirliğidir"* buyurdu.

Sonra bana Kureyşli bir adamı sorup: *"Filan kişiyi tanıyor musun?"* buyurdu. "Ey Allah'ın Resûlü! Evet, tanıyorum" dedim. *"Sence nasıl biridir?"* diye sorunca: "Bir şey istediği zaman kendisine verilen, bir yere geldiği zaman (saygınlığından dolayı) içeri alınan biridir" dedim. Sonra Suffa'dan birini sorup: *"Filan kişiyi tanıyor musun?"* buyurdu. "Ey Allah'ın Resûlü!

---

[1] Müslim, *zekât* (1/726).

Hayır, tanımıyorum" dediğimde vasıflarını anlatıp onu tarif etmeye başladı ki sonunda: "Ey Allah'ın Resûlü! Evet, tanıyorum" dedim. *"Sence nasıl biridir?"* diye sorunca: "Mescid'de kalan yoksul biridir" dedim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Böylesi (fakir) biri diğeri gibi dünya dolusu kişiden daha hayırlıdır"* buyurdu. "Ey Allah'ın Resûlü! Neden diğerine verilenlerden birazı da buna verilmiyor?" dediğimde, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Böylesi birine mal ihsan edilirse buna layık biridir, ancak böylesi maldan mahrum edilirse de kendisine iyilik yapılmış olur"* buyurdu.[1]

٩٨٦٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ , أَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيُّ , نَا الصَّائِغُ وَهُوَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ , نَا الْمُقْرِئُ , نَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي أَيُّوبَ , نَا شُرَحْبِيلُ بْنُ شَرِيكٍ , عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْحُبُلِيِّ , عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " قَدْ أَفْلَحَ مَنْ أَسْلَمَ , وَرُزِقَ كَفَافًا , وَقَنَّعَهُ اللهُ بِمَا أَتَاهُ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ , عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ , عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ يَزِيدَ الْمُقْرِئِ

9862- Abdullah b. Amr'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Müslüman olan, kendisine yetecek kadar rızık verilen ve Yüce Allah'ın kendisini buna kanaat ettirdiği kişi kurtuluşa ermiştir"* buyurmuştur.[2]

Müslim, *Sahîh*'de Ebû Bekr b. Ebî Şeybe kanalıyla Abdullah b. Yezîd el-Mukrî'den rivayet etti.[3]

٩٨٦٣ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ , أَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ , نَا أَبُو يَحْيَى عَبْدُ الْكَرِيمِ , نَا يَحْيَى بْنُ صَالِحٍ , نَا سَعِيدُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَلَمَةَ الْجُمَحِيِّ , سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ يُحَدِّثُ , عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ حَدِيثًا فَكَتَبْتُهُ فَأَعْجَبَنِي , فَلَمَّا حَفِظْتُهُ مَحَوْتُهُ , قَالَ: " قَدْ أَفْلَحَ مَنْ أَسْلَمَ وَكَانَ رِزْقُهُ كَفَافًا فَصَبَرَ عَلَيْهِ "

---

[1] İsnâdı hasendir. Hâkim, *Müstedrek* (4/327), Taberânî, *M. el-Kebîr* 2/154 (1643) ve Ebu'ş-Şeyh, *Emsâl* (76).

[2] İsnâdı hasen olan sahih bir hadistir.

[3] Müslim, *zekât* (125).

9863- Abdurrahman b. Seleme el-Cumahî bildiriyor: Abdullah b. Amr b. el-Âs'ın Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) bir hadis rivayet ettiğini işittim ve çok beğendiğim için de yazdım. Ezberledikten sonra da sildim. O da *"Müslüman olan, kendisine yetecek kadar rızık verilen ve buna sabreden kişi kurtuluşa ermiştir"* hadisidir.[1]

٩٨٦٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ , أَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ , أَنَا يَعْقُوبُ بْنُ يُوسُفَ الْقَزْوِينِيُّ , نَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدِ بْنِ سَابِقٍ , نَا عَمْرُو بْنُ أَبِي قَيْسٍ , عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ , عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ , عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ , فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿فَلَنُحْيِيَنَّهُ حَيَاةً طَيِّبَةً﴾ [النحل: ٩٧] , قَالَ: الْقَنُوعُ , وَكَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَدْعُو فَيَقُولُ: " اللهُمَّ أَقْنِعْنِي بِمَا رَزَقْتَنِي وَبَارِكْ لِي فِيهِ , وَاخْلُفْ عَلَى كُلِّ غَائِبَةٍ لِي بِخَيْرٍ "

9864- Saîd b. Cübeyr bildiriyor: İbn Abbâs, ***"Ona güzel bir hayat yaşatacağız"***[2] buyruğunu açıklarken şöyle demiştir: "Hoş hayattan kasıt kanaattir. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *«Allahım! Verdiğin rızıklara karşı beni kanaatkâr yap ve bu rızkı bereketli kıl. Benden giden her bir şeyin yerine de daha hayırlı olanını ver»* diye dua ederdi."[3]

٩٨٦٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ , نَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ عِيسَى بْنِ إِبْرَاهِيمَ الْحَيْرِيُّ , نَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ بَالَوَيْهِ , نَا عَمْرُو بْنُ زُرَارَةَ الْكِلَابِيُّ , نَا جَرِيرٌ , عَنْ قَابُوسَ بْنِ أَبِي ظَبْيَانَ , عَنْ أَبِيهِ , عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: " قَالَ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ حِينَ كَلَّمَ رَبَّهُ: أَيْ رَبِّ , أَيُّ عِبَادِكَ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: أَكْثَرُهُمْ لِي ذِكْرًا. , قَالَ: أَيُّ عِبَادِكَ أَحْكَمُ؟ , قَالَ: الَّذِي يَقْضِي عَلَى نَفْسِهِ كَمَا يَقْضِي عَلَى النَّاسِ. , قَالَ: رَبِّ أَيُّ عِبَادِكَ أَغْنَى؟ , قَالَ: الرَّاضِي بِمَا أَعْطَيْتُهُ "

9865- İbn Abbâs der ki: Hz. Mûsa, Rabbiyle konuştuğu zaman: "Rabbim! En sevdiğin kulların kimlerdir?" diye sorunca, Yüce Allah: "Beni en çok zikredenlerdir" buyurdu. Hz. Mûsa: "Kulların içinde en iyi hüküm

---

[1] İsnâdı hasendir. Ebû Nuaym, *Hilye* (6/129) ve Buhârî, *et-Târîhu'l-Kebîr* (3/1/290).

[2] Nahl Sur. 97

[3] İsnâdı hasendir. Hâkim, *Müstedrek* (2/356) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (5/164).

verenler kimlerdir?" diye sorunca: "İnsanların aleyhine hüküm verdiği gîbi kendi aleyhinde de hüküm verebilen kişilerdir" buyurdu. Hz. Mûsa: "Rabbim! En zengin kullarım kimlerdir?" diye sorunca, Yüce Allah: "Kendisine verdiğim şeylere razı olanlardır" buyurdu.[1]

٩٨٦٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ , نَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ , نَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ الْحَارِثِيُّ , نَا أَبُو أُسَامَةَ , نَا الْأَعْمَشُ , عَنْ عُمَارَةَ بْنِ الْقَعْقَاعِ , وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ , أَخْبَرَنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ عَبْدِ اللهِ , أَنَا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ , نَا أَبُو خَيْثَمَةَ زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ , نَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ , عَنْ أَبِيهِ , عَنْ عُمَارَةَ بْنِ الْقَعْقَاعِ , عَنْ أَبِي زُرْعَةَ , عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " اللهُمَّ اجْعَلْ رِزْقَ آلِ مُحَمَّدٍ قُوتًا " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ , عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدٍ , عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ فُضَيْلٍ وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ , عَنْ زُهَيْرِ بْنِ حَرْبٍ , وَرَوَاهُ عَنِ الْأَشَجِّ , عَنْ أَبِي أُسَامَةَ

9866- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Allahım! Muhammed ailesinin rızkını kendilerine yetecek kadar kıl"* buyurmuştur.[2]

Buhârî, *Sahîh*'de Abdullah b. Muhammed kanalıyla Muhammed b. Fudayl'dan[3] ve Müslim, Züheyr b. Harb'dan rivayet etti. [4]

Yine Eşec kanalıyla Ebû Usâme'den rivayet etti.[5]

Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) geçiminin nasıl olduğunu *Delâilü'n-Nübüvve*'de, burada ve başka eserlerde zikrettik.

٩٨٦٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ يَحْيَى بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ السُّكَّرِيُّ , بِبَغْدَادَ , أَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ , نَا عَبَّاسُ بْنُ عَبْدِ اللهِ التِّرْقُفِيُّ , نَا رَوَّادُ بْنُ الْجَرَّاحِ , عَنْ

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/211) ve Ebû Hayseme, *İlm* 129 (86) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (3/538).

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Buhârî, *rikâk* (7/181).

[4] Müslim, *zekât* (126) ile *zühd* (18).

[5] Müslim, *zühd* (3/2281).

سُفْيَانَ , عَنْ مَنْصُورٍ , عَنْ رِبْعِيٍّ , عَنْ حُذَيْفَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " خَيْرُكُمْ فِي الْمِائَتَيْنِ كُلُّ خَفِيفِ الْحَاذِ " , قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ , وَمَا خَفِيفُ الْحَاذِ؟ قَالَ: " الَّذِي لَا أَهْلَ لَهُ وَلَا وَلَدَ " " تَفَرَّدَ بِهِ رَوَّادُ بْنُ الْجَرَّاحِ الْعَسْقَلَانِيُّ , عَنْ سُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ "

9867- Huzeyfe der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"İki yüz yıla kadar en hayırlınız, yükü en az olanlar olacaktır"* buyurdu. "Ey Allah'ın Resûlü! Yükü az olanlar kimlerdir?" diye sorulunca: *"Ailesi ve malı olmayanlardır"* buyurdu.[1]

Revvâd b. el-Cerrâh el-Askalânî bunu Süfyân es-Sevrî'den rivayette tek kalmıştır.

٩٨٦٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ , أَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ , نَا هِلَالُ بْنُ الْعَلَاءِ , نَا أَبِي , نَا هِلَالُ بْنُ عُمَرَ بْنِ هِلَالٍ , عَنْ أَبِي غَالِبٍ , عَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " أَغْبَطُ النَّاسِ عِنْدِي مُؤْمِنٌ خَفِيفُ الْحَاذِ , ذُو حَظٍّ مِنْ صَلَاةٍ , وَكَانَ رِزْقُهُ كَفَافًا فَصَبَرَ عَلَيْهِ حَتَّى يَلْقَى اللهَ عَزَّ وَجَلَّ , وَأَحْسَنَ عِبَادَةَ رَبِّهِ وَكَانَ غَامِضًا فِي النَّاسِ , عُجِّلَتْ مَنِيَّتُهُ وَقَلَّ تُرَاثُهُ وَقَلَّ بَوَاكِيهِ " وَرَوَاهُ عُبَيْدُ اللهِ بْنُ زَحْرٍ , عَنْ عَلِيِّ بْنِ يَزِيدَ , عَنِ الْقَاسِمِ , عَنْ أَبِي أُمَامَةَ , عَنِ النَّبِيِّ ﷺ

9868- Ebû Umâme der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellam) şöyle buyurduğunu işittim: *"Bana göre en çok imrenilmesi gereken kişi, malı ve ailesi az, namazdan nasibi çok, rızkı kendisine yetecek kadar olmasına rağmen Yüce Allah'a kavuşuncaya kadar buna sabredip Rabbine en güzel şekilde ibadetini yapan, insanlar arasında fazla tanınmayan mümindir. Böylesi kişinin ölümü çabuk, terekesi ve arkasından ağlayanı da az olur."*[2]

Başka bir kanalla aynısı rivayet edilmiştir.[3]

---

[1] İsnâdı çok zayıftır. Hatîb, *Târîh* (6/197-198), Ukaylî, *ed-Du'afâ* (2/69) ve Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs* 2/170 (2852).

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Mâce 2/1378-1379 (4117).

[3] Tirmizî 4/575 (2347).

٩٨٦٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ , أَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ الْحَافِظُ , نَا أَحْمَدُ بْنُ الْحَارِثِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْكَرِيمِ , نَا جَدِّي مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْكَرِيمِ الْعَبْدِيُّ , نَا الْهَيْثَمُ بْنُ عَدِيٍّ , نَا شُعْبَةُ , وَالرُّكَيْنُ بْنُ الرَّبِيعِ , نَا عَدِيُّ بْنُ ثَابِتٍ الْأَنْصَارِيُّ , عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ , عَنْ ثَوْبَانَ قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ , مَا يَكْفِينِي مِنَ الدُّنْيَا؟ قَالَ: " مَا سَدَّ جَوْعَتَكَ وَوَارَى عَوْرَتَكَ , فَإِنْ كَانَ لَكَ بَيْتٌ يُظِلُّكَ فَذَلِكَ , وَإِنْ كَانَتْ لَكَ دَابَّةٌ تَرْكَبُهَا فَبَخٍ " قَالَ أَبُو أَحْمَدَ: الْهَيْثَمُ بْنُ عَدِيٍّ ضَعِيفٌ جِدًّا , وَهَذَا لَا يُعْرَفُ إِلَّا بِالْحَسَنِ بْنِ عُمَارَةَ , عَنْ عَدِيِّ بْنِ ثَابِتٍ

9869- Sevbân der ki: "Ey Allah'ın Resûlü! Dünyalık olarak bana yetecek miktar nedir?" diye sorduğumda: *"Açlığını giderecek, avretini örtecek kadarı yeterlidir. Başını sokacağın bir evin de olursa tamam olur. Üzerine bineceğin bir bineğin de varsa ne güzeldir"* buyurdu.[1]

Ebû Ahmed (b. Adiy) der ki: "Heysem b. Adiy çok zayıftır. Bu hadis de sadece Hasan b. Umâra — Adiy b. Sâbit kanalıyla bilinmektedir."

٩٨٧٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ , أَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ , نَا أَحْمَدُ بْنُ خَالِدِ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ , نَا عَمِّي الْوَلِيدُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ , نَا مَخْلَدُ بْنُ يَزِيدَ , عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عُمَارَةَ , عَنْ عَدِيِّ بْنِ ثَابِتٍ , فَذَكَرَهُ , هَكَذَا كَانَ فِي كِتَابِ الْمَالِينِيِّ: الرَّكِينُ بْنُ الرَّبِيعِ , وَالصَّوَابُ: الرَّبِيعُ بْنُ الرَّكِينِ بْنِ الرَّبِيعِ.

9870- Başka bir kanalla bir önceki hadisin aynısı rivayet edilmiştir.[2]

٩٨٧١ - أَخْبَرَنَاهُ أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ , أَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عِيسَى الْمُسْتَمْلِي , نَا أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ أَبُو الْحُسَيْنِ السَّرَخْسِيُّ , نَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْكَرِيمِ الْمَرْوَزِيُّ , نَا الْهَيْثَمُ بْنُ عَدِيٍّ , نَا شُعْبَةُ , وَالرَّكِينُ بْنُ الرَّبِيعِ , فَذَكَرَهُ , غَيْرَ أَنَّهُ , قَالَ: " فَإِنْ كَانَ لَكَ بَيْتٌ يُكِنُّكَ وَدَابَّةٌ تَرْكَبُهَا فَبَخٍ ".

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (2/707, 7/2563) Bak: Münzirî, *et-Terğîb* (4/163).

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (2/707).

9871- Başka bir kanalla bir önceki hadisin aynısı *"Başını sokacağın bir evin, üzerine bineceğin bir bineğin de varsa ne güzeldir"* lafzıyla rivayet edilmiştir.[1]

٩٨٧٢ - وَرَوَاهُ غَيْرُهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِسْحَاقَ , فَقَالَ شُعْبَةُ , وَالرَّكِينُ بْنُ الرَّبِيعِ , أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّلَمِيُّ , نَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ سَعِيدٍ الْمَرْوَزِيُّ , نَا أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ , فَذَكَرَهُ , وَلَمْ يَذْكُرِ الدَّابَّةَ وَإِنَّمَا , قَالَ: " وَإِنْ كَانَ بَيْتٌ يُوَارِيكَ فَذَاكَ "

9872- Başka bir kanalla bir önceki hadisin aynısı bildirilmiştir, ancak burada *"Başını sokacağın bir evin de olursa tamam olur"* ifadesi zikredilmiş, binek ile ilgili ifadeye yer verilmemiştir.[2]

٩٨٧٣ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ , أَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ , نَا الصَّائِغُ , وَأَبُو يَحْيَى , نَا خَلَّادُ بْنُ يَحْيَى , نَا الْحَسَنُ بْنُ أَبِي جَعْفَرٍ , عَنْ لَيْثٍ , عَنْ عُبَيْدِ اللهِ , عَنِ الْقَاسِمِ , عَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ أَغْبَطَ أَوْلِيَائِي عِنْدِي مُؤْمِنٌ خَفِيفُ الْحَاذِ , ذُو حَظٍّ مِنْ صَلَاةٍ , أَطَاعَ رَبَّهُ وَأَحْسَنَ عِبَادَتَهُ , وَكَانَ غَامِضًا فِي النَّاسِ " , قَالَ: وَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللهِ , مَا يَكْفِي مِنَ الدُّنْيَا؟ , قَالَ: " مَا سَدَّ جَوْعَتَكَ وَسَتَرَ عَوْرَتَكَ , وَإِنْ كَانَ لَكَ مَنْزِلٌ تَأْوِي إِلَيْهِ فَذَاكَ , وَإِنْ كَانَتْ لَكَ دَابَّةٌ تَرْكَبُهَا فَبَخٍ , وَمَا فَوْقَ الْإِزَارِ , وَجِلْفُ الْخُبْزِ , وَظِلُّ جِدَارٍ فَضْلٌ يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ "

9873- Ebû Umâme der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bana göre insanlar içinde en çok imrenilmesi gereken kişi, malı ve ailesi az, namazdan nasibi çok, Rabbine en güzel şekilde ibadetini yapan ve insanlar arasında fazla tanınmayan mümin kişidir"* buyurdu. Adamın biri: "Ey Allah'ın Resûlü! Dünyalık olarak bana yetecek miktar nedir?" diye sorunca, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Açlığını giderecek, avretini örtecek kadarı yeterlidir. Başını sokacağın bir evin de olursa tamam olur. Üzerine bineceğin bir bineğin de varsa ne güzeldir. İzardan, kuru ekmekten ve gölge olacak duvardan (evden) fazlası kişi için ihtiyaç fazlasıdır ve kıyamet gününde bunlardan dolayı hesaba çekilecektir."*[3]

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı zayıftır.

[3] İsnâdı zayıftır. İlk bölümünü Ahmed, *Müsned* (5/255) ve Taberânî, *M. el-Kebîr* 8/253

٩٨٧٤ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْخَالِقِ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ الْخَالِقِ , أَنَا أَبُو الْفَضْلِ مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْمُزَكِّي , نَا مُوسَى بْنُ عَبْدِ الْمُؤْمِنِ , نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ هَانِئٍ الْعُقَيْلِيُّ , نَا أَبِي هَانِئُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ , نَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي عَبْلَةَ , عَنْ أُمِّ الدَّرْدَاءِ , عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ أَصْبَحَ مُعَافًى فِي بَدَنِهِ آمِنًا فِي سِرْبِهِ عِنْدَهُ قُوتُ يَوْمِهِ فَقَدْ حِيزَتْ لَهُ الدُّنْيَا , يَا ابْنَ آدَمَ , يَكْفِيكَ مَا سَدَّ جَوْعَتَكَ وَوَارَى عَوْرَتَكَ , فَإِنْ كَانَ بَيْتٌ يُوَارِيكَ فَذَاكَ , وَإِنْ كَانَتْ دَابَّةٌ تَرْكَبُهَا فَبَخٍ , فَلَقُ الْخُبْزِ وَمَاءُ الْجَرِّ وَمَا فَوْقَ الْإِزَارِ حِسَابٌ عَلَيْكَ "

9874- Ebu'd-Derdâ'nın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: "*Kişi, bedeni sağlıklı, canı emniyette, günlük yiyeceği de yanında olduğu halde sabahlarsa bütün dünya kendisine verilmiş gibidir. Ey insanoğlu! Açlığını giderecek, avretini örtecek mal sana yeter. Başını sokacağın bir evin de olursa tamam olur. Üzerine bineceğin bir bineğin de varsa ne güzeldir. Bir parça ekmek, bir testi su ve izardan (alt giysiden) fazlasından ise hesaba çekileceksin.*"[1]

٩٨٧٥ - وَأَخْبَرَنَا الْأُسْتَاذُ أَبُو إِسْحَاقَ الْإِسْفَرَايِينِيُّ , أَنَا أَحْمَدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْإِسْمَاعِيلِيُّ , حَدَّثَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ وَهْبٍ الدَّيْنُورِيُّ , نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ هَانِئِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْعُقَيْلِيُّ , فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ نَحْوَهُ

9875- Başka bir kanalla bir önceki hadisin aynısı rivayet edilmiştir.[2]

٩٨٧٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ , وَأَبُو نَصْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْفَقِيهُ , وَأَبُو بَكْرِ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي , وَأَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ , قَالُوا: نَا أَبُو الْعَبَّاسِ هُوَ الْأَصَمُّ , نَا الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ , نَا أَسَدُ بْنُ مُوسَى , نَا أَبُو بَكْرٍ الزَّاهِرِيُّ , نَا ثَوْرُ بْنُ يَزِيدَ , عَنْ خَالِدِ بْنِ مُهَاجِرٍ , عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " ابْنَ آدَمَ , عِنْدَكَ مَا يَكْفِيكَ وَأَنْتَ تَطْلُبُ مَا يُطْغِيكَ , ابْنَ آدَمَ لَا بِقَلِيلٍ تَقْنَعَ , وَلَا مِنْ كَثِيرٍ تَشْبَعُ , ابْنَ آدَمَ إِذَا أَصْبَحْتَ مُعَافًى فِي جَسَدِكَ آمِنًا فِي سِرْبِكَ عِنْدَكَ قُوتُ يَوْمِكَ فَعَلَى الدُّنْيَا الْعَفَاءُ "

(7860) zikretmiştir.

[1] İsnâdı zayıftır. Ebû Nuaym, *Hilye* (5/249).

[2] İsnâdı zayıftır.

9876- İbn Ömer'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Ey insanoğlu! Sana yetecek kadar malın olmasına rağmen seni azdıracak malı istiyorsun. Ey insanoğlu! Ne aza kanaat ediyor, ne de çokla doyuyorsun. Ey insanoğlu! Bedenin sağlıklı, canın emniyette ve bir günlük yiyeceğin de hazır bir şekilde sabahladıktan sonra isterse dünya yok olsun."*[1]

٩٨٧٧ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ مُحَمَّدٍ الشُّعَيْثِيُّ , أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ يَزِيدَ , نَا أَبُو يَحْيَى الْبَزَّارُ , نَا أَبُو عِصْمَةَ حَزَّانُ الْبَيْهَقِيُّ , نَا عِصْمَةُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْوَاسِطِيُّ , نَا سَلَّامٌ , عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ رَافِعٍ , عَنْ خَالِدِ بْنِ مُهَاجِرٍ , عَنِ ابْنِ عُمَرَ , عَنِ النَّبِيِّ ﷺ , قَالَ: " إِذَا أَصْبَحْتَ آمِنًا فِي سِرْبِكَ مُعَافًى فِي بَدَنِكَ عِنْدَكَ قُوتُ يَوْمِكَ فَعَلَى الدُّنْيَا الْعَفَاءُ "

9877- İbn Ömer'in bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Canın emniyette, bedenin sağlıklı ve bir günlük yiyeceğin de hazır bir şekilde sabahladıktan sonra isterse dünya yok olsun."*[2]

٩٨٧٨ - حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّلَمِيُّ , إِمْلَاءً , أَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ الْفَقِيهُ , أَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ الْفَضْلِ الْأَسْفَاطِيُّ , نَا سُرَيْجُ بْنُ يُونُسَ , نَا مَرْوَانُ بْنُ مُعَاوِيَةَ , عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ يَعْنِي ابْنَ أَبِي شُمَيْلَةَ , عَنْ أَبِيهِ , عَنْ سَلَمَةَ يَعْنِي ابْنَ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ مِحْصَنٍ , عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ أَصْبَحَ مِنْكُمْ آمِنًا فِي سِرْبِهِ مُعَافًى فِي جَسَدِهِ عِنْدَهُ قُوتُ يَوْمِهِ , فَكَأَنَّمَا حِيزَتْ لَهُ الدُّنْيَا "

9878- Seleme b. Ubeydillah b. Mihsan'm, babasından bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Kişi canı emniyette, bedeni sağlıklı ve bir günlük yiyeceği de hazır bir şekilde sabahladığı zaman dünya kendisine verilmiş gibidir."*[3]

٩٨٧٩ - هَذَا أَصَحُّ مَا رُوِيَ فِي هَذَا الْبَابِ , وَقَدْ ذَكَرَهُ الْبُخَارِيُّ فِي غَيْرِ الْجَامِعِ , عَنْ بِشْرِ بْنِ مَرْحُومٍ , عَنْ مَرْوَانَ بْنِ مُعَاوِيَةَ , عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي شُمَيْلَةَ الْأَنْصَارِيِّ الْهُنَائِيِّ

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (4/1458), Ebû Nuaym, *Hilye* (6/98) ve Taberânî, *M. el-Evsat* (2/496).

[2] İsnâdı zayıftır.

[3] İsnâdı zayıftır. Tirmizî, *zühd* (4/574).

, عَنْ سَلَمَةَ , عَنْ أَبِيهِ , وَلَمْ يَقُلْ: عَنْ أَبِيهِ , عَنْ سَلَمَةَ , وَكَذَلِكَ قَالَهُ أَبُو عِيسَى أَخْبَرَنَا أَبُو جَعْفَرٍ الْمُسْتَمْلِي , أَخْبَرَنِي أَبُو نَصْرٍ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ حَامِدٍ , نَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْخَلِيلِ الْبَزَّارُ , نَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ الْبُخَارِيُّ , نَا بِشْرُ بْنُ مَرْحُومٍ فَذَكَرَهُ , وَهَكَذَا , قَالَ فِي التَّارِيخِ: عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي شُمَيْلَةَ الْأَنْصَارِيُّ , عَنْ سَلَمَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ مِحْصَنٍ , عَنْ أَبِيهِ , عَنِ النَّبِيِّ ﷺ

9879- Bu konuda rivayet edilen hadisler içinde sahihi budur. Buhârî de bunu *Sahîh*'ten başka bir eserde "Bişr b. Merhûm — Mervân b. Muâviye — Abdurrahman b. Ebî Şumeyle el-Ensârî el-Hünâî — Seleme — Seleme'nin babası" kanalıyla rivayet etti. Buhârî bunu "Abdurrahman b. Ebî Şumeyle el-Ensârî el-Hunâî, babası kanalıyla Seleme'den" değil de bu şekilde "Abdurrahman b. Ebî Şumeyle el-Ensârî el-Hünâî — Seleme — Seleme'nin babası" kanalıyla rivayet etti. Tirmizî de bu şekilde rivayet etti.[1]

Buhârî, *Târîh*'te bunu "Abdurrahman b. Ebî Şumeyle el-Ensârî — Seleme b. Ubeydillah b. Mihsan — Seleme'nin babası" kanalıyla Hz. Peygamber'den (sallallahu aleyhi vesellem) rivayet etti.[2]

٩٨٨٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ , أَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ , نَا سُلَيْمَانُ بْنُ الْأَشْعَثِ , نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ الْخَبَائِرِيُّ , حَدَّثَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ حُمَيْدٍ الْمُزَنِيُّ , عَنْ أَبِيهِ , عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ حَيْدَةَ قَالَ: " أَتَيْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ , مَا يَكْفِينِي مِنَ الدُّنْيَا؟ مَا سَدَّ جَوْعَتَكَ , وَسَتَرَ عَوْرَتَكَ , فَإِنْ كَانَ بَيْتٌ فَذَلِكَ , وَإِنْ كَانَ حِمَارٌ فَبَخٍ بَخٍ , فَلَقٌ مِنْ خُبْزٍ , وَجُرْعَةٌ مِنْ مَاءٍ , وَأَنْتَ مَسْئُولٌ عَمَّا فَوْقَ الإِزَارِ "

9880- Muâviye b. Hayde der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelip: "Ey Allah'ın Resûlü! Dünyalık olarak bana yetecek miktar nedir?" diye sorduğumda şöyle buyurdu: "*Açlığını giderecek, avretini örtecek kadarı yeterlidir.*

---

[1] İsnâdı zayıftır. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred* (300).

[2] Buhârî, *et-Târîhu'l-Kebîr* (3/1/372-373).

Bir evin de olursa tamam olur. Bir de merkebin varsa çok çok güzel olur. Bir parça ekmek, bir içimlik su ve bir izardan fazlasından ise hesaba çekileceksin."[1]

٩٨٨١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّلَمِيُّ , أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَمْدَانَ , نَا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ , ثَنَا حَرْمَلَةُ , ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ , ثَنَا الْمَاضِي بْنُ مُحَمَّدٍ , وَأَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ , ثَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ , ثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ عَبْدِ الْغَفَّارِ الْأَزْدِيُّ , ثَنَا أَبُو يَحْيَى الْوَقَّارُ , وَالْأَثِيلِيُّ هَارُونُ بْنُ سَعِيدِ بْنِ الْهَيْثَمِ , ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ , عَنِ الْمَاضِي , عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو , عَنْ أَبِي سَلَمَةَ , عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " يَا أَبَا هُرَيْرَةَ , إِذَا اشْتَدَّ كَلْبُ الْجُوعِ فَعَلَيْكَ بِرَغِيفٍ وَجَرٍّ مِنْ مَاءِ الْقَرَاحِ " وَفِي رِوَايَةِ حَرْمَلَةَ: " إِذَا أَسْدَدْتَ كَلْبَ الْجُوعِ بِرَغِيفٍ وَكُوزٍ مِنْ مَاءِ الْقَرَاحِ فَعَلَى الدُّنْيَا وَأَهْلِهَا الدَّمَارُ "

9881- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bana: *"Ey Ebû Hureyre! Çok acıktığın zaman bir ekmek ve bir testi tatlı su senin için yeterli olur"* buyurdu.[2]

Harmele ise bunu: *"Çok acıktığın zaman bir ekmek ve bir bardak tatlı su bulabiliyorsan isterse dünya içindekilerle birlikte yok olsun"* lafzıyla rivayet etmiştir.

٩٨٨٢ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ , أَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ , ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ , ثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ , وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ , أَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الشَّافِعِيُّ , ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ الْحَسَنِ الْحَرْبِيُّ , ثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ , ثَنَا حُرَيْثُ بْنُ السَّائِبِ , عَنِ الْحَسَنِ , عَنْ حُمْرَانَ , عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ , سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: " كُلُّ شَيْءٍ فَضُلَ عَنِ ابْنِ آدَمَ مِنْ جِلْفِ الْخُبْزِ , وَثَوْبٍ يُوَارِي سَوْءَتَهُ , وَبَيْتٍ يُكِنُّهُ , مَا سِوَى ذَلِكَ فَهُوَ حِسَابٌ يُحَاسَبُ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ " فَقِيلَ لِحُمْرَانَ: فَمَا لَكَ لَا تَعْمَلُ بِهَذَا الْحَدِيثِ؟ وَكَانَ حَسَنَ اللِّبَاسِ , قَالَ: إِنَّ الدُّنْيَا تُقَاعِدُنِي لَفْظُ حَدِيثِ الْحَرْبِيِّ

9882- Osmân b. Affân der ki: Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Kuru ekmek (yiyecek), kişinin avret yerlerini örtecek kadar*

---

[1] İsnâdında mestûr bir ravi vardır. Beyhakî, *el-Erbaûnu's-Suğra* (75).

[2] İsnâdı çok zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (6/2425).

giysi ve içinde kalınacak bir ev dışında Âdemoğlunun edindiği her türlü mal fazlalıktır. Kıyamet gününde de bunlardan dolayı hesaba çekilecektir."[1]

Hasan der ki: Humrân'a: "Peki sen neden bu hadîsle amel etmiyorsun?" diye soruldu, zira güzel giysiler giyerdi. Humrân: "Dünya benim hizmetimi görmekte" karşılığını verdi.

٩٨٨٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّلَمِيُّ , أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ زِيَادٍ , ثَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمَدَنِيُّ , ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ رَاهَوَيْهِ , أَنَا عِيسَى بْنُ يُونُسَ , ثَنَا هِشَامٌ , عَنِ الْحَسَنِ , قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " ثَلَاثٌ لَا يُحَاسَبُ الْعَبْدُ بِهِنَّ: كِسْرَةٌ يَشُدُّ بِهَا صُلْبَهُ , وَثَوْبٌ يُوَارِي عَوْرَتَهُ , وَظِلُّ خَصٍّ يَسْتَظِلُّ بِهِ " هَكَذَا جَاءَ مُرْسَلًا , وَهُوَ مُرْسَلٌ جَيِّدٌ فِي هَذَا الْمَعْنَى شَاهِدٌ لِمَا تَقَدَّمَ

9883- Hasan(-ı Basrî)'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"İnsan, mal olarak edindiği üç şeyden hesaba çekilmez. Bunlardan biri açlığını giderecek kadar yiyecektir. Diğeri, avret yerlerini örtecek kadar giysidir. Bir diğeri de, altında duracağı bir gölgelik (ev)dir."*[2]

Bu şekilde mürsel olarak gelmiştir. Mânâ olarak mürsel ceyyiddir ve bir önceki hadisin şahididir.

٩٨٨٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ , أَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ , ثَنَا أَبُو سَعِيدٍ الْحَارِثِيُّ , ثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ الْقَطَّانُ , ثَنَا أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ , عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ , عَنْ سَعْدِ بْنِ مَالِكٍ , عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " خَيْرُ الذِّكْرِ الْخَفِيُّ , وَخَيْرُ الرِّزْقِ مَا يَكْفِي "

9884- Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Zikrin hayırlısı gizli olanı, malın hayırlısı da yetecek kadar olanıdır"* buyurmuştur.[3]

---

[1] İsnâdı zayıftır. 5768 ile 5769. hadislerde geçti.

[2] İsnâdı mürsel ceyyiddir. Abdullah b. Ahmed, *Zevâidü'z-Zühd* (s. 12).

[3] İsnâdı zayıftır. Ahmed, *Müsned* (1/180).

Sa'd'dan gelen sahih rivayette kastedilen de budur. Yani ihtiyaç kadarıyla mal edinmektir. Bir sonraki rivayet de bu yöndedir.

٩٨٨٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ , أَنَا أَحْمَدُ بْنُ جَعْفَرٍ الْقُطَيْعِيُّ , ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلَ , حَدَّثَنِي أَبِي , ثَنَا أَبُو بَكْرٍ الْحَنَفِيُّ عَبْدُ الْكَبِيرِ بْنُ عَبْدِ الْمَجِيدِ , ثَنَا بُكَيْرُ بْنُ مِسْمَارٍ , عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدٍ: أَنَّ أَخَاهُ عُمَرَ أَتَى إِلَى سَعْدٍ فِي غَنَمٍ لَهُ خَارِجًا مِنَ الْمَدِينَةِ , فَلَمَّا رَآهُ سَعْدٌ , قَالَ: أَعُوذُ بِاللهِ مِنْ شَرِّ هَذَا الرَّاكِبِ , فَلَمَّا أَتَاهُ , قَالَ: يَا أَبَهْ , أَرَضِيتَ أَنْ تَكُونَ أَعْرَابِيًّا فِي غَنَمِكَ , وَالنَّاسُ يَتَنَازَعُونَ فِي الْمُلْكِ بِالْمَدِينَةِ؟ فَضَرَبَ سَعْدٌ صَدْرَ عُمَرَ وَقَالَ: اسْكُتْ , إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " إِنَّ اللهَ يُحِبُّ الْعَبْدَ التَّقِيَّ الْغَنِيَّ الْخَفِيَّ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ , عَنْ عَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْعَظِيمِ , عَنْ أَبِي بَكْرٍ الْحَنَفِيِّ

9885- Âmir b. Sa'd der ki: Kardeşim Ömer, koyunlarla birlikte Medine'den çıkıp (babam) Sa'd'ın yanına gitti. Sa'd onu uzaktan görünce: "Bu yolcunun kötülüğünden Allah'a sığınırım" dedi. Ömer yanına ulaşınca: "Babacığım! İnsanlar Medine'de malları paylaşırken sen burada bedeviler gibi koyunların başında mı duracaksın?" deyince, Sa'd, Ömer'in göğsüne dürttü ve şu karşılığı verdi: "Sus! Zira Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): «*Yüce Allah takva sahibi, gönlü zengin ve kendini ibadete veren kulu sever*» buyurduğunu işittim."[1]

Müslim, *Sahîh*'de Abbâs b. Abdilazîm kanalıyla Ebû Bekr el-Hanefî'den rivayet etti.[2]

٩٨٨٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ الْمُؤَمَّلِيُّ , ثَنَا أَبُو عُثْمَانَ الْبَصْرِيُّ , ثَنَا أَبُو أَحْمَدَ الْفَرَّاءُ , ثَنَا يَعْلَى بْنُ عُبَيْدٍ , ثَنَا الْأَعْمَشُ , وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ , أَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ , ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ غَالِبٍ , حَدَّثَنِي عُبَيْدُ بْنُ عُبَيْدَةَ , ثَنَا مُعْتَمِرٌ , عَنْ أَبِيهِ , عَنْ سُلَيْمَانَ , عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ , عَنْ خَيْثَمَةَ , عَنْ عَبْدِ اللهِ قَالَ: تَكُونُ أُمُورٌ مُشْتَبِهَاتٌ فَعَلَيْكُمْ بِالتُّؤَدَةِ , فَإِنَّ أَحَدَكُمْ أَنْ يَكُونَ تَابِعًا فِي الْخَيْرِ خَيْرٌ مِنْ أَنْ يَكُونَ رَأْسًا فِي الشَّرِّ " وَفِي رِوَايَةِ يَعْلَى بْنِ

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim, *zühd* (11).

عُبَيْدٍ قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللهِ: " إِنَّهَا سَتَكُونُ أُمُورٌ مُشْتَبِهَاتٌ , فَعَلَيْكُمْ بِالتُّؤَدَةِ , فَإِنَّكَ أَنْ تَكُونَ تَابِعًا فِي الْخَيْرِ خَيْرٌ مِنْ أَنْ تَكُونَ رَأْسًا فِي الشَّرِّ "

9886- Abdullah (b. Mes'ûd) der ki: "İlerde şüpheli olan bazı şeyler baş gösterecektir. Böylesi durumlarda fevri davranmayın. Zira birinizin hayırlı bir şeyde birilerine tâbi olması, kötü olan bir şeyde başı çekmesinden daha hayırlıdır."[1]

Ya'lâ b. Ubeydillah rivayetinde ise ibare şöyledir: Abdullah (b. Mes'ûd): "İlerde şüpheli olan bazı şeyler baş gösterecektir. Böylesi durumlarda fevri davranmayın. Zira hayırlı bir şeyde birilerine tâbi olman, kötü olan bir şeyde başı çekmenden daha hayırlıdır" dedi.

٩٨٨٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ , أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ , ثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ , ثَنَا أَبُو دَاوُدَ , ثَنَا أَبُو الْأَشْهَبِ , عَنْ عَمْرِو بْنِ عُبَيْدٍ التَّمِيمِيِّ الْعَبْشَمِيِّ , عَنْ ثَوْبَانَ , مَوْلَى النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " يُوشِكُ أَنْ تَدَاعَى عَلَيْكُمُ الْأُمَمُ كَمَا تَدَاعَى الْقَوْمُ عَلَى قَصْعَتِهِمْ " , قَالَ: قِيلَ: مِنْ قِلَّةٍ؟ , قَالَ: " لَا , وَلَكِنَّهُ غُثَاءٌ كَغُثَاءِ السَّيْلِ , يُجْعَلُ الْوَهْنُ فِي قُلُوبِكُمْ , وَيُنْزَعُ الرُّعْبُ مِنْ قُلُوبِ عَدُوِّكُمْ , بِحُبِّكُمُ الدُّنْيَا وَكَرَاهِيَتِكُمُ الْمَوْتَ " هَكَذَا رُوِيَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ مَوْقُوفًا , وَقَدْ رُوِّينَاهُ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ , عَنْ ثَوْبَانَ , عَنِ النَّبِيِّ ﷺ مَرْفُوعًا

9887- Amr b. Ubeyd et-Temîmî el-Abşemî bildiriyor: Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) azatlısı Sevbân: "Birinin yemeğe birilerini davet etmesi gibi diğer milletlerin size karşı savaşmak için birbirlerine çağrılar yapması uzak değildir" dedi. Ona: "Azlığımızdan dolayı mı?" diye sorulunca: "Hayır! Kalabalık ancak dünyayı sevip ölümden hoşlanmamanızdan dolayı, selin önündeki çer çöp gibi güçsüz olacaksınız. Kalplerinize zayıflık konulacak, düşmanlarınızın kalbinden ise sizden olan korkuları kaldırılacaktır" dedi.[2]

---

[1] İsnâdında bir sakınca yoktur. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (15/34).

[2] İsnâdı sahihtir. Tayâlisî, *Müsned* 133 (992) ve Buhârî, *et-Târîhu'l-Kebîr* (3/2/353).

Bu isnâdla bu şekilde mevkûf olarak rivayet edilmiştir. Başka bir yolla da Sevbân kanalıyla Hz. Peygamber'den (sallallahu aleyhi vesellem) merfû olarak da rivayet edilmiştir.[1]

٩٨٨٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ , ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ , ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ , ثَنَا حَسَنُ بْنُ مُوسَى الْأَشْيَبُ , ثَنَا شَيْبَانُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ , عَنْ قَتَادَةَ , عَنْ خُلَيْدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْعَصَرِيِّ , عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا طَلَعَتْ شَمْسٌ قَطُّ إِلَّا بُعِثَ بِجَنْبَتَيْهَا مَلَكَانِ يُنَادِيَانِ إِنَّهُمَا يُسْمِعَانِ مَنْ عَلَى الْأَرْضِ غَيْرَ الثَّقَلَيْنِ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ هَلُمُّوا إِلَى رَبِّكُمْ , فَإِنَّ مَا قَلَّ وَكَفَى خَيْرٌ مِمَّا كَثُرَ وَأَلْهَى , وَلَا آبَتْ شَمْسٌ قَطُّ إِلَّا بُعِثَ بِجَنْبَتَيْهَا مَلَكَانِ يُنَادِيَانِ: اللهُمَّ أَعْطِ مُنْفِقًا خَلَفًا وَأَعْطِ مُمْسِكًا تَلَفًا "

9888- Ebu'd-Derdâ'nın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu alayhi vesellam) şöyle buyurmuştur: *"Güneş her doğduğunda mutlaka iki tarafına iki melek gönderilir ve yeryüzünde insanların ve cinlerin dışında kalan herkesin işitebileceği bir sesle: «Ey insanlar! Rabbinize yönelin! Az ve yeterli olan, çok ve oyalayandan daha hayırlıdır!» diye seslenirler. Güneş her batışında da mutlaka iki tarafına birer melek gönderilir ve: «Allahım! İnfakta bulunan kişiye infak ettiğinin yerine başkasını ver! Kişinin (cimri davranıp) elinde tuttuğu malını da telef et!» diye seslenirler"*[2]

٩٨٨٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ , ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ , ثَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَفَّانَ الْعَامِرِيُّ , ثَنَا قَبِيصَةُ بْنُ عُقْبَةَ , عَنْ سُفْيَانَ , ح , وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ , ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ , ثَنَا بَكْرُ بْنُ سَهْلٍ الدِّمْيَاطِيُّ , ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي السَّرِيِّ , ثَنَا وَكِيعُ بْنُ الْجَرَّاحِ , عَنْ سُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ , عَنِ الْحَجَّاجِ بْنِ فَرَافِصَةَ , عَنْ مَكْحُولٍ , عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ فِي رِوَايَةِ قَبِيصَةَ , وَأُرَاهُ رَفَعَهُ وَقَالَ فِي رِوَايَةِ وَكِيعٍ , قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ: " مَنْ طَلَبَ الدُّنْيَا حَلَالًا مُفَاخِرًا مُكَاثِرًا مُرَائِيًا لَقِيَ اللهَ وَهُوَ عَلَيْهِ غَضْبَانُ , وَمَنْ طَلَبَ الدُّنْيَا حَلَالًا اسْتِعْفَافًا عَنِ الْمَسْأَلَةِ , وَسَعْيًا عَلَى عِيَالِهِ , وَتَعَطُّفًا عَلَى

---

[1] Ebû Dâvud, *melâhim* (4/483).

[2] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Müsned* (5/197), Ebû Nuaym, *Hilye* (1/226, 2/233-234, 9/60), Tayâlisî, *Müsned* 131 (979) ve Bağavî, *Şerhu's-Sünne* 14/247 (4045).

جَارِهِ لَقِيَ اللهَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَوَجْهُهُ كَالْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ " وَرَوَاهُ مِهْرَانُ بْنُ أَبِي عُمَرَ الرَّازِيُّ , عَنِ الثَّوْرِيِّ كَمَا رُوِّينَاهُ فِي رِوَايَةِ وَكِيعٍ

9889- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: "*Dünya malını helal olan yoldan övünmek, mal biriktirmek ve gösteriş yapmak için isteyen kişi (kıyamet gününde) huzura çıktığında Allah'ın öfkesiyle karşılaşır. Dünya malını helal olan yoldan başkalarına el açmamak, ailesi için çalışmak ve komşusuna iyilik etmek için isteyen kişi ise Yüce Allah'ın huzuruna yüzü Ay'ın on dördü gibi (parlak bir şekilde) çıkar.*"[1]

Mihrân b. Ebî Ömer er-Râzî de bunu Sevrî kanalıyla Vekî'nin olacak şekilde rivayet etmiştir.

٩٨٩٠ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ , أَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْقَطَّانُ , ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُوسُفَ , ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ الْفِرْيَابِيُّ , قَالَ: ذَكَرَ سُفْيَانُ , عَنِ الْحَجَّاجِ بْنِ فَرَافِصَةَ , عَنْ رَجُلٍ , عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: أَظُنُّهُ مَرْفُوعًا , قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ طَلَبَ الدُّنْيَا حَلَالًا اسْتِعْفَافًا عَنْ مَسْأَلَةٍ , وَسَعْيًا عَلَى أَهْلِهِ , وَتَعَطُّفًا عَلَى جَارِهِ جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَوَجْهُهُ كَالْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ , وَمَنْ طَلَبَ الدُّنْيَا مُفَاخِرًا مُكَاثِرًا مُرَائِيًا لَقِيَ اللهَ وَهُوَ عَلَيْهِ غَضْبَانُ "

9890- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: "*Başkalarına el açmamak, ailesi için çalışmak ve komşusuna iyilik etmek için dünya malının helalinden isteyen kişi, kıyamet gününde Yüce Allah'ın huzuruna yüzü Ay'ın on dördü gibi (parlak bir şekilde) çıkar. Dünya malını gösteriş ve mal çoğaltmak için isteyen kişi ise, huzura çıktığında Allah'ın öfkesiyle karşılaşır.*"[2]

٩٨٩١ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ , أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ بْنُ يَعْقُوبَ , ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ , أَنَا يَعْلَى بْنُ عُبَيْدٍ , ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبِي خَالِدٍ , عَنْ زُبَيْدٍ , وَعَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ

---

[1] İsnâdında kopukluk vardır. Abd b. Humeyd, *el-Müntehab* (1433), Ebû Nuaym, *Hilye* (3/110, 8/215) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (7/16-17). Bak: İbn Hacer, *el-Metâlibu'l-Âliye* (3/207-208), Hatîb et-Tebrîzî, *Mişkât* (3/437) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (7/16-17).

[2] İsnâdı zayıftır.

عُمَيْرٍ , عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّهُ لَيْسَ شَيْءٌ يُقَرِّبُكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ , وَيُبَاعِدُكُمْ مِنَ النَّارِ إِلَّا قَدْ أَمَرْتُكُمْ بِهِ , وَلَيْسَ شَيْءٌ يُقَرِّبُكُمْ مِنَ النَّارِ , وَيُبَاعِدُكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ إِلَّا قَدْ نَهَيْتُكُمْ عَنْهُ , وَأَنَّ الرُّوحَ الْأَمِينَ نَفَثَ فِي رُوعِي أَنَّهُ لَنْ تَمُوتَ نَفْسٌ حَتَّى تَسْتَوْفِيَ رِزْقَهَا , فَاتَّقُوا اللهَ وَأَجْمِلُوا فِي الطَّلَبِ , وَلَا يَحْمِلَنَّكُمُ اسْتِبْطَاءُ الرِّزْقِ أَنْ تَطْلُبُوهُ بِمَعَاصِي اللهِ , فَإِنَّهُ لَا يُدْرَكُ مَا عِنْدَ اللهِ إِلَّا بِطَاعَتِهِ "

9891- Abdullah b. Mes'ûd'un bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Cennete yaklaştırıp cehennemden uzaklaştıracak her şeyi size emrettim. Aynı şekilde cennetten uzaklaştırıp cehenneme yaklaştıracak her şeyi de size yasakladım. Ruhu'l-Emîn'in bana bildirdiğine göre de kişi kendisine takdir edilen rızkı tamamıyla almadan ölmez. Bundan dolayı Allah'tan korkun ve her şeyin güzelini isteyin. Rızkın gelmesinin gecikmesi sizi, onu Allah'a isyan ederek talep etmeye sevk etmesin. Zira Allah katındakiler ancak O'na itaat edilerek elde edilebilir."*[1]

٩٨٩٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ , وَأَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ , قَالَا: ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ , ثَنَا السَّرِيُّ بْنُ يَحْيَى , ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ , ثَنَا رَوْحُ بْنُ عَمْرٍو , ثَنَا أَيُّوبُ , عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ , عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: بَيْنَمَا نَحْنُ جُلُوسٌ مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ إِذْ طَلَعَ عَلَيْنَا شَابٌّ مِنَ الثَّنِيَّةِ , فَلَمَّا رَأَيْنَاهُ بِأَبْصَارِنَا قُلْنَا: لَوْ أَنَّ هَذَا الشَّابَّ جَعَلَ شَبَابَهُ وَنَشَاطَهُ وَقُوَّتِهِ فِي سَبِيلِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ , قَالَ: فَسَمِعَ مَقَالَتَنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ , قَالَ: " وَمَا سَبِيلُ اللهِ إِلَّا مَنْ قُتِلَ , مَنْ سَعَى عَلَى وَالِدَيْهِ فَفِي سَبِيلِ اللهِ , وَمَنْ سَعَى عَلَى عِيَالِهِ فَفِي سَبِيلِ اللهِ , وَمَنْ سَعَى عَلَى نَفْسِهِ لِيُعِفَّهَا فَفِي سَبِيلِ اللهِ , وَمَنْ سَعَى عَلَى التَّكَاثُرِ فَهُوَ فِي سَبِيلِ الشَّيْطَانِ "

9892- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanında otururken tepeden bir genç göründü. Onu görür görmez aramızda: "Keşke bu genç gençliğini, gücünü kuvvetini Allah yolunda kullansa" demeye başladık. Hz. Peygamber (sallallahu alayhi vesellem) bu konuşmazlarımızı duyunca

---

[1] İsnâdında kopukluk vardır. Bağavî, *Şerhu's-Sünne* 14/303-304 (4111), İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/227) ve Hâkim, *Müstedrek* (2/4).

şöyle buyurdu: *"Allah yolunda öldürülenler mi sadece Allah yolunda sayılıyor? Anne babası için çalışan kişi de Allah yolunda sayılır. Ailesi için çalışan kişi de Allah yolunda sayılır. Başkalarına muhtaç kalmamak için kendine çalışan kişi de Allah yolunda sayılır. Mal biriktirmek için çalışan kişi ise, şeytanın yolunda demektir."*[1]

٩٨٩٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ , أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ بْنُ يَعْقُوبَ , ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ , أَنَا يَعْلَى بْنُ عُبَيْدٍ , ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبِي خَالِدٍ , عَنْ نُفَيْعٍ وَهُوَ أَبُو دَاوُدَ , وَأَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ , أَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ , ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ , ثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ , عَنْ إِسْمَاعِيلَ , عَنْ أَبِي دَاوُدَ , عَنْ أَنَسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا مِنْ ذِي غِنًى إِلَّا سَيَوَدُّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَوْ كَانَ , إِنَّمَا أُوتِيَ فِي الدُّنْيَا قُوتًا " وَفِي رِوَايَةِ يَعْلَى: " مَا مِنْ أَحَدٍ غَنِيٍّ وَلَا فَقِيرٍ إِلَّا سَيَوَدُّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَنَّهُ أُوتِي فِي الدُّنْيَا قُوتًا "

9893- Enes'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu alayhi vesellam) şöyle buyurmuştur: *"Her bir zengin kıyamet gününde, dünyadayken kendisine yetecek kadar malı olmasını temenni edecek (fakir olmadığına üzülecek)tir."*[2]

Ya'lâ ise bunu *"Zengin olsun, fakir olsun her bir kişi kıyamet gününde, dünyadayken sadece kendisine yetecek kadar malı olmasını temenni edecek (fakir olmadığına üzülecek)tir"* lafzıyla rivayet etmiştir.

٩٨٩٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ , أَنَا أَبُو الْفَضْلِ بْنُ خَمِيرَوَيْهِ , أَنَا أَحْمَدُ بْنُ نَجْدَةَ , ثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ , ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ , حَدَّثَنِي أَبُو هَانِئٍ الْخَوْلَانِيُّ , أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْحُبُلِيَّ يَقُولُ: جَاءَ ثَلَاثَةُ نَفَرٍ إِلَى عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ وَأَنَا عِنْدَهُ , فَقَالُوا: يَا أَبَا مُحَمَّدٍ , إِنَّهُ وَاللهِ لَا نَقْدِرُ عَلَى شَيْءٍ , لَا نَفَقَةَ , وَلَا دَابَّةَ , وَلَا مَتَاعَ , فَقَالَ لَهُمْ: إِنْ شِئْتُمْ رَجَعْتُمْ إِلَيْنَا فَأَعْطَيْنَاكُمْ مَا يَسَّرَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ لَكُمْ , وَإِنْ شِئْتُمْ ذَكَرْنَا أَمْرَكُمْ لِلسُّلْطَانِ , وَإِنْ شِئْتُمْ صَبَرْتُمْ , فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " إِنَّ فُقَرَاءَ الْمُهَاجِرِينَ سَبَقُوا الْأَغْنِيَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِأَرْبَعِينَ عَامًا " قَالُوا: فَإِنَّا نَصْبِرُ لَا نَسْأَلُ شَيْئًا

---

[1] İsnâdı hasendir. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (5/269).

[2] İsnâdı çok zayıftır. İbn Mâce (2/1378).

9894- Ebû Abdirrahman el-Hubulî der ki: Ben de yanımdayken Abdullah b. Amr b. el-Âs'a üç adam geldi ve: "Ey Ebû Muhammed! Vallahi elimizde hiçbir imkan yok. Ne paramız, ne bineğimiz, ne de malımız var" dediler. Abdullah onlara şu karşılığı verdi: "İsterseniz daha sonra yanımıza gelin, Allah da ne takdir etmişse size verelim. İsterseniz bu sıkıntınızı yöneticiye ulaştıralım. Ya da isterseniz bu duruma sabredersiniz. Zira Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): «*Fakir Muhacirler kıyamet gününde zenginlerden kırk yıl önce cennete girerler*» buyurduğunu işittim." Adamlar da: "O zaman hiçbir şey istemez ve sabrederiz" dediler.[1]

٩٨٩٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّلَمِيُّ , أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ قُرَيْشٍ , أَنَا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ , ثَنَا يُونُسُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى , أَنَا ابْنُ وَهْبٍ , ثَنَا عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ , عَنْ أَبِي عُشَّانَةَ الْمَعَافِرِيِّ , عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَوَّلُ مَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مِنْ خَلْقِ اللهِ فُقَرَاءُ الْمُهَاجِرِينَ الَّذِينَ تُسَدُّ بِهِمُ الثُّغُورُ , وَتُتَّقَى بِهِمُ الْمَكَارِهُ , وَيَمُوتُ أَحَدُهُمْ وَحَاجَتُهُ فِي صَدْرِهِ لَا يَسْتَطِيعُ لَهَا قَضَاءً "

9895- Abdullah b. Amr'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: "*İnsanlar içinde cennete ilk girecek olanlar, düşmana karşı kendileriyle karşı konulduğu, korkulan olayların sayesinde defedildiği Muhacirlerin fakirleridir. Bunlardan biri, ihtiyacını gidermeden ve kimseye söylemeden içine gömüp ölür.*"[2]

٩٨٩٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو مَنْصُورٍ أَحْمَدُ بْنُ عَلِيٍّ الدَّامِغَانِيُّ , وَأَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْخُسْرَوْجِرْدِيُّ , قَالَا: ثَنَا أَبُو بَكْرٍ الْإِسْمَاعِيلِيُّ , أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الرَّازِيُّ الْكَاغِدِيُّ , ثَنَا أَبُو زُرْعَةَ الرَّازِيُّ , حَدَّثَنِي عَلِيُّ بْنُ بَحْرٍ , ثَنَا قَتَادَةُ بْنُ الْفُضَيْلِ , سَمِعْتُ أَبَا حَاضِرٍ , يُحَدِّثُ عَنِ الْوَضِينِ بْنِ عَطَاءٍ , عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللهِ , عَنْ أَبِيهِ , قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " يَدْخُلُ فُقَرَاءُ أُمَّتِي الْجَنَّةَ قَبْلَ أَغْنِيَائِهِمْ بِأَرْبَعِينَ خَرِيفًا " قَالُوا: مَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللهِ؟ صِفْهُمْ لَنَا , قَالَ: " هُمُ الشَّعِثَةُ رُءُوسُهُمْ , الدَّنِسَةُ ثِيَابُهُمْ , الَّذِينَ لَا

---

[1] İsnâdı sahihtir. Müslim, *zühd* (37).

[2] Ravileri güvenilirdir. Ahmed, *Müsned* (2/168) ve Bezzâr, *Müsned* (4/56).

يُؤْذَنُ لَهُمْ عَلَى السَّادَاتِ , وَلَا يَنْكِحُونَ الْمُتَنَعِّمَاتِ , مِنْ كُلِّ مَشَارِقِ الْأَرْضِ وَمَغَارِبِهَا يُعْطَوْنَ كُلَّ الَّذِي عَلَيْهِمْ , وَلَا يُعْطَوْنَ كُلَّ الَّذِي لَهُمْ "

9896- Sâlim b. Abdillah, babasından bildirir: Resûlullah'ın (sallallahu elayhi vesellem): *"Ümmetimin fakirleri cennete zenginlerinden kırk yıl önce girerler"* buyurduğunu işittim. "Ey Allah'ın Resûlü! Bunlar kimlerdir? Bunların vasıflarını bize söyle" denilince de şöyle buyurdu: *"Saçı başı dağınık, giysileri kirli olanlardır. Bunların saygın kişilerin yanına girmesine izin verilmez. Evlenmek için saygın kadınlardan birine Talib olduklarında kendilerine verilmez. Bunlar yeryüzünün batısında ve doğusunda bulunan, üzerlerine düşen her şeyi yaparken, hakları olan şeyler tümüyle kendilerine verilmeyen kişilerdir."*[1]

٩٨٩٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحُسَيْنُ بْنُ شُجَاعِ بْنِ الْحَسَنِ الصُّوفِيُّ , أَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ الْأَنْبَارِيُّ , ثَنَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّائِغُ , ثَنَا قَبِيصَةُ , ثَنَا سُفْيَانُ , عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ عَلْقَمَةَ , عَنْ أَبِي سَلَمَةَ , عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ , عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " يَدْخُلُ الْفُقَرَاءُ الْجَنَّةَ قَبْلَ الْأَغْنِيَاءِ بِخَمْسِمِائَةِ عَامٍ نِصْفَ يَوْمٍ "

9897- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Fakirler cennete zenginlerden beş yüz yıl (yani âhiret günleriyle) yarım gün önce girer"* buyurmuştur.[2]

٩٨٩٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ , أَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ , ثَنَا سَعْدَانُ بْنُ نَصْرٍ , ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ يُوسُفَ , نَا عَوْفٌ الْأَعْرَابِيُّ , عَنْ أَبِي رَجَاءٍ , وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ , أَخْبَرَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ الْكَعْبِيُّ , ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَيُّوبَ , أَنَا أَبُو أَيُّوبَ , أَنَا أَبُو الْوَلِيدِ , ثَنَا سَلْمُ بْنُ زَرِيرٍ , ثَنَا أَبُو رَجَاءٍ , عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ , عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " اطَّلَعْتُ فِي الْجَنَّةِ فَرَأَيْتُ أَكْثَرَ أَهْلِهَا الْفُقَرَاءَ " , وَفِي رِوَايَةِ عَوْفٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " اطَّلَعْتُ فِي الْجَنَّةِ فَكَانَ أَكْثَرَ أَهْلِهَا الْفُقَرَاءُ " ثُمَّ اتَّفَقَ , قَالَ: وَاطَّلَعْتُ فِي النَّارِ فَرَأَيْتُ أَكْثَرَ أَهْلِهَا النِّسَاءَ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ , عَنْ أَبِي الْوَلِيدِ , عَنْ عُثْمَانَ بْنِ الْهَيْثَمِ , عَنْ

---

[1] İsnâdı zayıftır. Taberânî, *M. el-Kebîr* 12/315-316 (13223) Bak: Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (10/260).

[2] İsnâdı hasendir. Tirmizî 4/578 (2353, 2354) ve İbn Mâce 2/1380 (4122).

عَوْفٍ وَكَذَا قَالَهُ عَبْدُ الْوَارِثِ , عَنْ أَيُّوبَ , عَنْ أَبِي رَجَاءٍ , عَنْ عِمْرَانَ , قَالَ الْبُخَارِيُّ: وَقَالَ صَخْرٌ , وَحَمَّادُ بْنُ نَجِيحٍ , عَنْ أَبِي رَجَاءٍ , عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ

9898- İmrân b. Husayn'ın bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Cennet bana gösterildiğinde içerdekilerin çoğunun fakirlerden oluştuğunu gördüm. Cehennem bana gösterildiğinde de içerdekilerin çoğunun kadınlardan oluştuğunu gördüm."*[1]

Buhârî, *Sahîh*'de Ebu'l-Velîd — Osmân b. el-Heysem — Avf kanalıyla rivayet etti.[2]

Başka bir kanalla aynısı rivayet edilmiştir.[3]

Buhârî der ki: "Sahr ile Hammâd b. Necîh bunu Ebû Recâ kanalıyla İbn Abbâs'tan rivayet etmişlerdir."[4]↓

٩٨٩٩ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ , ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ سَلْمَانَ , ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى الْقَاضِي , ثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ , ثَنَا حَمَّادُ بْنُ نَجِيحٍ , وصَخْرُ بْنُ جُوَيْرِيَةَ , قَالَا: ثَنَا أَبُو رَجَاءٍ الْعُطَارِدِيُّ , سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " اطَّلَعْتُ فِي الْجَنَّةِ , فَإِذَا عَامَّةُ أَهْلِهَا الْفُقَرَاءُ وَالْمَسَاكِينُ وَاطَّلَعْتُ فِي النَّارِ فَإِذَا أَهْلُهَا - أَوْ قَالَ: أَكْثَرُ أَهْلِهَا - النِّسَاءُ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ مِنْ حَدِيثِ أَبِي الْأَشْهَبِ , عَنْ أَبِي رَجَاءٍ , عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ

9899- İbn Abbâs der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Cennet bana gösterildiğinde içerdekilerin genelinin fakirler ile miskinlerden oluştuğunu gördüm. Cehennem bana gösterildiğinde de içerdekilerin (veya içerdiklerin çoğunun) oluştuğunu olduğunu gördüm."*[5]

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî, *bed'ul-halk* (4/85), *nikâh* (6/151) ile *rikâk* (7/179, 200).

[3] Nesâî, *işretu'n-nisâ* (378).

[4] Buhârî, *rikâk* (7/179).

[5] İsnâdı sahihtir.

Müslim, Ebu'l-Eşheb — Ebû Recâ — İbn Abbâs kanalıyla rivayet etti.[1]

٩٩٠٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ , أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ الْحَافِظُ , ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ الْفَرَّاءُ , أَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ , أَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي عَرُوبَةَ , عَنْ أَبِي رَجَاءٍ الْعُطَارِدِيُّ , عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " اطَّلَعْتُ فِي النَّارِ فَرَأَيْتُ عَامَّةَ أَهْلِهَا النِّسَاءَ , وَاطَّلَعْتُ فِي الْجَنَّةِ , فَرَأَيْتُ عَامَّةَ أَهْلِهَا الْمَسَاكِينَ "

9900- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Cehennem bana gösterildiğinde içerdekilerin çoğunun kadınlardan oluştuğunu gördüm. Cennet bana gösterildiğinde de içerdekilerin genelinin miskinlerden oluştuğunu gördüm."*[2]

٩٩٠١ - وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ , أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ , ثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ , ثَنَا أَبُو دَاوُدَ , ثَنَا أَبُو الْأَشْهَبِ , وَجَرِيرُ بْنُ حَازِمٍ , وَسَلْمُ بْنُ زَرِيرٍ , وَحَمَّادُ بْنُ نَجِيحٍ , وصَخْرُ بْنُ جُوَيْرِيَةَ , عَنْ أَبِي رَجَاءٍ , عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ , وَابْنِ عَبَّاسٍ , قَالَا: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " نَظَرْتُ فِي الْجَنَّةِ , فَإِذَا أَكْثَرُ أَهْلِهَا الْفُقَرَاءُ , وَنَظَرْتُ فِي النَّارِ فَإِذَا أَكْثَرُ أَهْلِهَا النِّسَاءُ "

9901- İmrân b. Husayn ile İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Cennete baktığımda içerdekilerin çoğunun fakirlerden oluştuğunu gördüm. Cehenneme baktığımda da içerdekilerin çoğunun kadınlardan oluştuğunu gördüm."*[3]

٩٩٠٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ , أَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ , ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ الدَّقِيقِيُّ , ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ , أَنَا سُلَيْمَانُ التَّيْمِيُّ , عَنْ أَبِي عُثْمَانَ , عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " قُمْتُ عَلَى بَابِ الْجَنَّةِ , فَإِذَا أَكْثَرُ مَنْ يَدْخُلُهَا الْفُقَرَاءُ , وَإِذَا أَصْحَابُ الْجَدِّ مَحْبُوسُونَ , وَقُمْتُ عَلَى بَابِ النَّارِ فَإِذَا أَكْثَرُ مَنْ يَدْخُلُهَا النِّسَاءُ " مُخَرَّجٌ فِي الصَّحِيحَيْنِ مِنْ حَدِيثِ سُلَيْمَانَ

---

[1] Müslim, *zikr* (94).

[2] İsnâdı hasendir. Nesâî, *ışretu'n-nisâ* (380).

[3] İsnâdı hasendir. Tayâlisî, *Müsned* 360 (2759) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (3/208).

9902- Usâme b. Zeyd'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Cennetin kapısında durduğumda içeriye girenlerin genelinin fakirler olduğunu gördüm. Zenginler ise henüz bekletiliyorlardı. Cehennemin kapısında durduğumda ise içeriye girenlerin çoğunun kadınlar olduğunu gördüm."*

Buhârî ile Müslim, Süleyman'dan rivayet ettiler.[1]

٩٩٠٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْقَاسِمِ زَيْدُ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ بِالْكُوفَةِ , قَالَ: أَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ دُحَيْمٍ , ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ , أَنَا وَكِيعُ بْنُ الْجَرَّاحِ , عَنِ الْأَعْمَشِ , عَنِ الْمَعْرُورِ بْنِ سُوَيْدٍ , عَنْ أَبِي ذَرٍّ قَالَ: انْتَهَيْتُ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ وَهُوَ جَالِسٌ فِي ظِلِّ الْكَعْبَةِ , فَلَمَّا رَآنِي , قَالَ: " هُمُ الْأَخْسَرُونَ وَرَبِّ الْكَعْبَةِ " , قَالَ: فَجِئْتُ حَتَّى جَلَسْتُ , فَلَمْ أَتَقَارَّ أَنْ قُمْتُ فَقُلْتُ: فِدَاكَ أَبِي وَأُمِّي يَا رَسُولَ اللهِ مَنْ هُمْ؟ قَالَ: " هُمُ الْأَكْثَرُونَ إِلَّا مَنْ قَالَ بِالْمَالِ هَكَذَا وَهَكَذَا مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ , وَمِنْ خَلْفِهِ , وَعَنْ يَمِينِهِ , وَعَنْ شِمَالِهِ , وَقَلِيلٌ مَا هُمْ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ , عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ , عَنْ وَكِيعٍ , وَأَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ عَنِ الْأَعْمَشِ

9903- Ebû Zer der ki: Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) yanına ulaştığımda Kâbe'nin gölgesinde oturuyordu. Beni görünce: *"Kâbe'nin Rabbine yemin olsun ki onlar çok büyük zarara uğrayanlardır!"* buyurdu. Gelip oturdum, ancak henüz yerleşmeden kalktım ve: "Ey Allah'ın Resûlü! Anam babam sana feda olsun! Bunlar kimlerdir?" diye sordum. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesallem): *"Malların çoğaltanlardır! Ancak malların şöyle şöyle dağıtanlar bunun dışındadır ki bunlar da pek azdır"* buyurdu ve nasıl dağıtıldığını göstermek için önüne, arkasına, sağına, soluna işaret etti.[2]

Müslim, *Sahîh*'de Ebû Bekr b. Ebî Şeybe kanalıyla Vekî'den[3] ve Buhârî başka bir kanalla A'meş'ten rivayet etti.[4]

---

[1] Buhârî, *nikâh* (6/150-151) ile *rikâk* (7/200) ve Müslim, *zikr* (93).

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Müslim, *zekât* (30).

[4] Buhârî, *îmân* (7/219-220) ile *zekât* (2/125).

٩٩٠٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ , أَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ , ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْبَصْرِيُّ , ثَنَا عَمْرُو بْنُ مَرْزُوقٍ , أَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَبْدِ اللهِ , عَنْ أَبِيهِ , عَنْ أَبِي صَالِحٍ , عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ , عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: " تَعِسَ عَبْدُ الدِّينَارِ , وَعَبْدُ الْخَمِيصَةِ , وَعَبْدُ الدِّرْهَمِ , إِنْ أُعْطِيَ رَضِيَ , وَإِنْ مُنِعَ سَخِطَ , تَعِسَ وَانْتَكَسَ , وَإِذَا شِيكَ فَلَا انْتَقَشَ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ , عَنْ عَمْرِو بْنِ مَرْزُوقٍ

9904- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Kahrolsun dinarın kulu olanlar! Kahrolsun güzel giysilerin kulu olanlar! Kahrolsun dirhemin kulu olanlar! Bunlara bir şey verildiği zaman sever, verilmediğinde de nefret ederler. Kahrolsun böylesi kişiler ve sürünsün! Kendisine batan dikeni bile çıkaran bulunmasın!"*

Buhârî, *Sahîh*'de Amr b. Merzûk'tan rivayet etti.[1]

٩٩٠٥ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ فُورَكٍ , أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ الْأَصْبَهَانِيُّ , ثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ , ثَنَا أَبُو دَاوُدَ , ثَنَا شُعْبَةُ , أَخْبَرَنِي أَبُو حَمْزَةَ , عَنْ رَجُلٍ , مِنْ طَيِّئٍ , عَنْ أَبِيهِ , عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ , عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ: " نَهَى عَنِ التَّبَقُّرِ - يَعْنِي الْكَثْرَةَ - فِي الْمَالِ وَالْوَلَدِ "

9905- Abdullah b. Mes'ûd bildiriyor: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) farklı yerlerde mal ve aile edinmeyi yasakladı."[2]

٩٩٠٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ , أَنَا أَبُو عَمْرِو بْنُ السَّمَّاكِ , ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ الْمُنَادِي , ثَنَا أَبُو بَدْرٍ , ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ مِهْرَانَ وهُوَ الْأَعْمَشُ , وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ , ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ هُوَ الْأَصَمُّ , ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ , ثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ , عَنِ الْأَعْمَشِ , ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ جَنَاحُ بْنُ نَذِيرِ بْنِ جَنَاحٍ الْقَاضِي بِالْكُوفَةِ , أَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ دُحَيْمٍ , ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ حَازِمِ بْنِ أَبِي غَرَزَةَ , أَنَا الْفَضْلُ بْنُ دُكَيْنٍ , ثَنَا سُفْيَانُ , عَنِ الْأَعْمَشِ , عَنْ شِمْرِ بْنِ عَطِيَّةَ , عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ سَعْدِ بْنِ الْأَخْرَمِ , عَنْ أَبِيهِ ,

---

[1] Buhârî, *cihâd* (3/223).

[2] İsnâdı hasendir. Tayâlisî, *Müsned* 50 (380) ve Ahmed, *Müsned* (1/439).

عَنْ عَبْدِ اللهِ , وَفِي رِوَايَةِ أَبِي بَدْرٍ , قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللهِ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَا تَتَّخِذُوا الضَّيْعَةَ فَتَرْغَبُوا فِي الدُّنْيَا " زَادَ أَبُو مُعَاوِيَةَ , وَابْنُ نَذِيرٍ فِي رِوَايَتِهِمَا قَالَ عَبْدُ اللهِ: " وَبِرَاذَانَ وَمَا بِرَاذَانَ , وَبِالْمَدِينَةِ مَا بِالْمَدِينَةِ "

9906- Abdullah (b. Mes'ûd) der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kendinizi çiftçiliğe vermeyin, dünyaya bağlanırsınız"* buyurdu.[1]

Ebû Muâviye ime İbn Nezîr rivayet ederken Abdullah'ın "Oysa şimdileri Râzân'da mallarımız, Medine'de mallarımız bulunuyor" dediğini de aktarırlar.

٩٩٠٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ , أَنَا أَبُو عُثْمَانَ عَمْرُو بْنُ عَبْدِ اللهِ الْبَصْرِيُّ , ثَنَا أَبُو أَحْمَدَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ , أَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ عَمْرٍو , ثَنَا زَائِدَةُ , ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ , أَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ , ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ خَلَفٍ , ثَنَا عَمْرُو بْنُ مَرْزُوقٍ , ثَنَا زَائِدَةُ , عَنْ مَنْصُورٍ , عَنْ شَقِيقٍ , ثَنَا سَمُرَةُ بْنُ سَهْمٍ قَالَ: نَزَلْتُ عَلَى أَبِي هَاشِمِ بْنِ عُقْبَةَ وَهُوَ طَعِينٌ , فَدَخَلَ عَلَيْهِ مُعَاوِيَةُ يَعُودُهُ فَبَكَى , فَقَالَ لَهُ مُعَاوِيَةُ: مَا يُبْكِيكَ؟ أَوَجَعٌ يُشْئِزُكَ أَمْ عَلَى الدُّنْيَا فَقَدْ ذَهَبَ صَفْوُهَا؟ قَالَ: لَا , - وَفِي رِوَايَةِ الْفَقِيهِ: أَمْ حِرْصٌ عَلَى الدُّنْيَا - , قَالَ: عَلَى كُلٍّ لَا , وَلَكِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ عَهِدَ إِلَيَّ عَهْدًا فَوَدِدْتُ أَنِّي كُنْتُ تَبِعْتُهُ , إِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ , قَالَ لِي: " لَعَلَّ أَنْ تُدْرِكَ أَمْوَالًا تُقْسَمُ بَيْنَ أَقْوَامٍ , وَإِنَّمَا يَكْفِيكَ مِنْ جَمِيعِ الْمَالِ خَادِمٌ وَمَرْكَبٌ فِي سَبِيلِ اللهِ " فَوَجَدْتُ فَجَمَعْتُ

9907- Semure b. Sehm der ki: Yaraları olan Ebû Hâşim b. Utbe'nin ziyaretine gitmiştim. Oradayken Muâviye ziyaretine geldi. Ağladığını görünce Muâviye ona: "Neden ağlıyorsun? Sende bulunan bir ağrıdan mı yoksa dünyanın kaybolup giden güzelliklerine mi?" diye sordu. Ebû Hâşim şu karşılığı verdi: "Hiçbiri değil! Fakat Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bana bir nasihatte bulunmuştu ve keşke bu nasihati tutsaydım. Zira bana: *«Belki aranızda paylaştırılacak mallara (ganimetlere) yetişeceksin. Öylesi bir zamana*

[1] İsnâdı hasendir. Tirmizî 4/565 (2328).

yetişirsen bu mallardan bir hizmetçi ve Allah yolunda kullanacağın bir binek sana yeterli olsun» buyurmuştu. Oysa ben çokça mal biriktirmişim."[1]

Fakîh rivayet ederken "Yoksa dünyaya olan hırsından dolayı mı?" eklemesini de yapar.

٩٩٠٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ , ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ , ثَنَا مُحَمَّدٌ هُوَ ابْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ , أَنَا أَبُو عَمْرٍو الضَّرِيرُ الْبَصْرِيُّ , ثَنَا حَمَّادُ بْنُ وَاقِدٍ , عَنْ أَبِي سِنَانٍ , عَنْ مَوْلًى لِمَعْقِلِ بْنِ يَسَارٍ , عَنْ مَعْقِلٍ قَالَ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ , مَا يَكْفِي مِنَ الدُّنْيَا؟ قَالَ: " خَادِمٌ يَخْدُمُكَ , وَدَابَّةٌ تَرْكَبُهَا , وَالرِّزْقُ عَلَى اللهِ " , قَالَ: فَلَمْ أَسْكُتْ فَعُدْتُ الثَّانِيَةَ فَأَعَادَ مَرَّتَيْنِ

9908- Ma'kil b. Yesâr der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelip: "Ey Allah'ın Resûlü! Dünyalık olarak bana yetecek miktar nedir?" diye sordum. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Hizmetini gören bir hizmetçi ve üzerine bineceğin bir binek yeterlidir. Rızık da Allah'tandır"* buyurdu. Aynı şeyi ikinci kez sorduğumda ikincisinde de aynı cevabı verdi.[2]

٩٩٠٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ , أَنَا أَبُو عَمْرِو بْنُ السَّمَّاكِ , ثَنَا حَنْبَلُ بْنُ إِسْحَاقَ , ثَنَا حَجَّاجُ بْنُ الْمِنْهَالِ , ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ , عَنْ حُمَيْدِ بْنِ أَبِي حُمَيْدٍ , عَنِ الْحَسَنِ: أَنَّ سَعْدًا دَخَلَ عَلَى سَلْمَانَ , فَبَكَى فَقِيلَ لَهُ: يَا أَبَا عَبْدِ اللهِ , مَا يُبْكِيكَ؟ قَالَ: مَا أَبْكِي صَبَابَةً إِلَيْكُمْ , وَلَا رَغْبَةً فِي دُنْيَاكُمْ , وَلَكِنِّي أَبْكِي عَلَى عَهْدٍ عَهِدَهُ إِلَيْنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ , قَالَ: " لِيَكُنْ بَلَاغُ أَحَدِكُمْ مِنَ الدُّنْيَا كَزَادِ الرَّاكِبِ "

9909- Hasan bildiriyor: Sa'd, Selmân'ın yanına girince Selmân ağladı. Ona: "Ey Ebû Abdillah! Neden ağlıyorsun?" diye sorulunca şöyle dedi: "Ağlamamın sebebi ne sizden ayrılacak olmam, ne de dünyanıza olan rağbetimdir. Ancak Resûlullah (sallellahu aleyhi vesellam) bizlere: «*Dünyadayken birinizin*

---

[1] İsnâdı hasendir. Tirmizî 4/564 (2429).

[2] İsnâdı zayıftır.

mal varlığı bir yolcunun azığı kadar olsun!» diye öğütte bulunmuştu. Ona ağlıyorum."[1]

٩٩١٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ قَالَ: أَخْبَرَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ عِصْمَةَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ , ثَنَا أَبِي , ثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى , أَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ , عَنِ الْأَعْمَشِ , عَنْ أَبِي سُفْيَانَ , عَنْ أَشْيَاخِهِ قَالَ: دَخَلَ سَعْدٌ عَلَى سَلْمَانَ يَعُودُهُ , قَالَ: فَبَكَى , فَقَالَ لَهُ سَعْدٌ: مَا يُبْكِيكَ يَا أَبَا عَبْدِ اللهِ؟ تُوُفِّيَ رَسُولُ اللهِ ﷺ وَهُوَ عَنْكَ رَاضٍ , وَتَرِدُ عَلَيْهِ الْحَوْضَ الْمَوْرُودَ , وَتَلْقَى أَصْحَابَكَ , قَالَ: فَقَالَ سَلْمَانُ: أَمَا إِنِّي لَا أَبْكِي جَزَعًا مِنَ الْمَوْتِ , وَلَا حِرْصًا عَلَى الدُّنْيَا , وَلَكِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ عَهِدَ إِلَيْنَا عَهْدًا , فَقَالَ: " لِيَكُنْ بُلْغَةُ أَحَدِكُمْ مِنَ الدُّنْيَا مِثْلَ زَادِ الرَّاكِبِ " , وَحَوْلِي هَذِهِ الْأَسَاوِدِ , وَإِنَّمَا حَوْلَهُ إِجَانَةٌ وَجَفْنَةٌ وَمِطْهَرَةٌ , قَالَ: فَقَالَ لَهُ سَعْدٌ: يَا أَبَا عَبْدِ اللهِ , اعْهَدْ إِلَيْنَا بِعَهْدٍ نَأْخُذُهُ بَعْدَكَ , قَالَ: فَقَالَ لَهُ: يَا سَعْدُ , اذْكُرِ اللهَ عِنْدَ هَمِّكَ إِذَا هَمَمْتَ , وَعِنْدَ يَدِكَ إِذَا قَسَمْتَ , وَعِنْدَ حُكْمِكَ إِذَا حَكَمْتَ

9910- Ebû Süfyân, hocalarımdan bildiriyor: Sa'd (b. Ebî Vakkâs), hasta olan Selmân'ı ziyarete gitti. Selmân ağlayınca da Sa'd ona: "Ey Ebû Abdillah! Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) vefat ederken senden razı bir şekilde vefat etmişti. Ölürsen Havd'ın başında Resûlullah'la (sallallahu aleyhi vesellem) buluşacak, arkadaşlarına kavuşacaksın. Hâlâ ne diye ağlıyorsun?" diye sordu. Selmân şöyle dedi: "Ben ne ölümden korktuğum için, ne de hayatı sevdiğim için ağlıyorum. Ancak Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bizlere: *«Dünyadayken birinizin mal varlığı bir yolcunun azığı kadar olsun!»* diye öğütte bulunmuştu. Oysa şu etrafımdaki eşyalara bak!"

Sa'd der ki: "Yanında da bir çamaşır leğeni, bir yemek kabı ve bir de su matarasından başka da bir şey yoktu. Kendisine: «Ey Ebû Abdillah! Bize bir öğüt ver de senden sonra kendisine tutunalım» dediğimde şöyle bir nasihatte bulundu: «Ey Sa'd! Bir işe kalkışacağın zaman, bir şeyi taksim edeceğin zaman ve bir hüküm vereceğin zaman Yüce Allah'ı zikret!»"[2]

---

[1] İsnâdı hasendir. Ebû Nuaym, *Hilye* (1/196), Abdurrezzâk, *Musannef* 11/313 (20632) ve İbn Ebî Âsım, *Zühd* (169).

[2] İsnâdı hasendir. Ebû Nuaym, *Hilye* (1/195-196), Ahmed, *Zühd* (s. 152), İbn Ebî Şeybe,

٩٩١١ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ , أَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ , قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَمْرٍو الْقَطْرَانِيُّ , وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ خَلَفٍ , ثَنَا عَمْرُو بْنُ مَرْزُوقٍ , ثَنَا زَائِدَةُ , عَنِ الْأَعْمَشِ , عَنْ أَبِي سُفْيَانَ قَالَ: دَخَلَ سَعْدٌ عَلَى سَلْمَانَ يَعُودُهُ فَقَالَ: أَبْشِرْ يَا أَبَا عَبْدِ اللهِ مَاتَ رَسُولُ اللهِ ﷺ وَهُوَ عَنْكَ رَاضٍ. فَقَالَ سَلْمَانُ: فَكَيْفَ يَا سَعْدُ , وَقَدْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ , يَقُولُ: " لِيَكُنْ بُلْغَةُ أَحَدِكُمْ مِنَ الدُّنْيَا كَزَادِ الرَّاكِبِ حَتَّى يَلْقَانِي " وَلَا أَدْرِي مَا هَذِهِ الْأَسَاوِدُ حَوْلِي؟ , قَالَ: فَبَكَيْنَا جَمِيعًا

9911- Ebû Süfyân der ki: Sa'd (b. Ebî Vakkâs), hasta olan Selmân'ı ziyarete gittiğinde ona: "Ey Ebû Abdillah! Sevin! Zira Resûlullah (sellallahu aleyhi vesellem) vefat ederken senden razı bir şekilde vefat etmişti" dedi. Selmân: "Ey Sa'd! Resûlullah (sallallahu eleyhi vesallem): «*Benimle buluşana kadar birinizin dünyadayken mal varlığı bir yolcunun azığı kadar olsun!*» buyurmuşken nasıl sevineyim? Şu etrafımdaki eşyalar ne olacak!" karşılığını verince ikisi de ağlamaya başladı.[1]

٩٩١٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ , أَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ صَفْوَانَ , ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا , ثَنَا شُرَيْحٌ , وَإِسْحَاقُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ , ثَنَا هُشَيْمٌ , عَنْ مَنْصُورٍ , عَنِ الْحَسَنِ قَالَ: لَمَّا حَضَرَتْ سَلْمَانَ الْوَفَاةُ بَكَى فَقِيلَ لَهُ: مَا يُبْكِيكَ يَا أَبَا عَبْدِ اللهِ وَأَنْتَ صَاحِبُ رَسُولِ اللهِ ﷺ , قَالَ: " مَا أَبْكِي جَزَعًا عَلَى الدُّنْيَا , وَلَكِنْ عَهِدَ إِلَيْنَا عَهْدًا فَتَرَكْنَا عَهْدَهُ، عَهِدَ إِلَيْنَا أَنْ يَكُونَ بُلْغَةُ أَحَدِنَا مِنَ الدُّنْيَا كَزَادِ الرَّاكِبِ " , فَلَمَّا مَاتَ نُظِرَ فِيمَا تَرَكَ , فَإِذَا قِيمَتُهُ ثَلَاثُونَ دِرْهَمًا

9912- Hasan der ki: Selmân vefat anı yaklaştığı zaman ağlamaya başladı. Ona: "Ey Ebû Abdillah! Resûlullah (sellallehu aleyhi vesellem) vefat ederken senden razı bir şekilde vefat etmişti. Hâlâ ne diye ağlıyorsun?" diye sorulunca: "Dünyaya olan sevgimden değil, Resûlullah'ın (sellallahu aleyhi vesellem) bizlere verdiği öğüdü tutmayışımıza ağlıyorum. Zira Resûlullah (sallellehu aleyhi vesellem) dünyada birimizin mal varlığının bir yolcunun azığı kadar olmasını öğütlemişti"

Musannef (13/220) ve Hâkim, *Müstedrek* (4/317).

[1] İsnâdı hasendir. Ebû Nuaym, *Hilye* (1/195).

dedi. Selmân vefat ettikten sonra geriye bıraktığı mala bakıldığında otuz dirhem değerinde olduğu görüldü.[1]

٩٩١٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ , أَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ , ثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ , ثَنَا الْحَسَنُ بْنُ حَمَّادٍ , ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عُيَيْنَةَ , عَنْ صَالِحِ بْنِ حَسَّانٍ , عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ , عَنْ أَبِيهِ , عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: جَلَسْتُ أَبْكِي عِنْدَ رَسُولِ اللهِ ﷺ فَقَالَ: " مَا يُبْكِيكِ؟ إِنْ كُنْتِ تُرِيدِينَ اللُّحُوقَ بِي , فَلْيَكْفِكِ مِنَ الدُّنْيَا مِثْلُ زَادِ الرَّاكِبِ , وَلَا تُخَالِطِي الْأَغْنِيَاءَ "

9913- Hz. Âişe der ki: (Hastalığı sırasında) Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanında oturmuş ağlarken bana: *"Neden ağlıyorsun? Şayet benimle (âhirette) buluşmak istiyorsan dünyalık olarak bir yolcunun azığı kadarı sana yetsin. Zenginlerle de beraber olma!"* buyurdu.[2]

٩٩١٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ , وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى قَالَا: ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ هُوَ الْأَصَمُّ , ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ , ثَنَا الْحَسَنُ بْنُ حَمَّادٍ فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ , وَكَذَلِكَ رَوَاهُ أَحْمَدُ بْنُ يَحْيَى الْحُلْوَانِيُّ , عَنِ الْحَسَنِ بْنِ حَمَّادٍ الْكُوفِيِّ الْوَرَّاقِ , وَرَوَاهُ أَبُو يَحْيَى الْحِمَّانِيُّ , عَنْ صَالِحٍ , وَاخْتُلِفَ عَلَيْهِ فَقِيلَ: عَنْهُ , عَنْ صَالِحٍ هَكَذَا عَنْ هِشَامٍ , عَنْ أَبِيهِ , وَقِيلَ: عَنْهُ عَنْ صَالِحٍ , عَنْ عُرْوَةَ نَفْسِهِ , وَرَوَاهُ سَعِيدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْوَرَّاقِ , عَنْ صَالِحٍ , عَنْ عُرْوَةَ

9914- Başka bir kanalla bir önceki hadisin aynısı rivayet edilmiştir.[3]

Başka bir kanalla aynısı rivayet edilmiştir.[4]

Başka bir kanalla aynısı rivayet edilmiştir.[5]

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Ahmed, *Müsned* (5/348) ile *Zühd* (s. 28-29) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (1/196).

[2] İsnâdı çok zayıftır. Ebû Nuaym, *Ahbâru Isbehân* (1/89).

[3] İsnâdı çok zayıftır.

[4] İbn Adiy, *el-Kâmil* (4/1370).

[5] Tirmizî 4/245 (1780).

٩٩١٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ , أَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ , ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ , مِنْ وَلَدِ عَامِرِ بْنِ رَبِيعَةَ , ثَنَا بَكْرُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ , ثَنَا الْوَاقِدِيُّ , ثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ , عَنْ يَحْيَى بْنِ جَعْدَةَ قَالَ: دَخَلْنَا عَلَى خَبَّابِ بْنِ الْأَرَتِّ نَعُودُهُ , فَقُلْنَا: أَبْشِرْ , تَرِدُ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ الْحَوْضَ , قَالَ: كَيْفَ وَقَدْ قَالَ ﷺ: " إِنَّمَا يَكْفِي أَحَدَكُمْ مِنَ الدُّنْيَا مِثْلُ زَادِ الرَّاكِبِ " فَكَيْفَ وَهُوَ يَعْنِي مَسَاكِنَهُ "

9915- Yahya b. Ca'de der ki: Hasta olan Habbâb b. el-Eret'i ziyarete gittik. Ona: "Sevin! Zira Havd'ın başında Resûlullah'la (sallallahu aleyhi vesellem) buluşacaksın" dediğimizde, Habbâb: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): «*Dünyalık olarak bir yolcunun azığı kadarı size yetsin!*» buyurmuşken nasıl sevineyim?" karşılığını verdi. Evlerini de kast ederek: "Bunlar ne olacak?" dedi.[1]

٩٩١٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْمُقْرِئُ , ثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ , ثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ , ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ بَشَّارٍ , ثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ , ثَنَا عَمْرُو بْنُ دِينَارٍ , عَنْ يَحْيَى بْنِ جَعْدَةَ قَالَ: عَادَ خَبَّابَ بْنَ الْأَرَتِّ نَاسٌ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ ﷺ , فَقَالُوا لَهُ: أَبْشِرْ أَبَا عَبْدَ اللهِ , تَرِدُ عَلَى مُحَمَّدٍ ﷺ الْحَوْضَ , فَقَالَ خَبَّابٌ: كَيْفَ بِهَذَا؟ وَأَشَارَ إِلَى أَسْفَلَ بَيْتِهِ وَأَعْلَاهُ , وَقَدْ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّمَا يَكْفِي أَحَدَكُمْ مَا كَانَ فِي الدُّنْيَا مِثْلُ زَادِ الرَّاكِبِ " وَقَدْ جَاءَ عَنْ خَبَّابِ بْنِ الْأَرَتِّ مَا

9916- Yahya b. Ca'de der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbından bazıları hasta olan Habbâb b. el-Eret'i ziyarete gitti. Ona: "Ey Ebû Abdillah! Sevin! Zira Havd'ın başında Muhammed (sallallahu aleyhi vesellem) ile buluşacaksın" dediklerinde, Habbâb evinin altına üstüne işaret ederek: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): «*Dünyalık olarak bir yolcunun azığı kadarı size yetsin!*» buyurmuşken nasıl sevinebilirim?" karşılığını verdi.[2]

Bir sonraki rivayet de Habbâb b. el-Eret'ten gelmiştir.

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] Beyhakî'nin hocasını tanımıyorum, diğer ravileri güvenilirdir. Taberânî, *M. el-Kebîr* 4/89-90 (3695), İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/219) ve İbn Ebî Âsım, *Zühd* (170) Bak: Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (10/254) ve İbn Hacer, *el-Metâlibu'l-Âliye* (3/173-174).

٩٩١٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ , أَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ الْفَقِيهُ , أَنَا بِشْرُ بْنُ مُوسَى , ثَنَا الْحُمَيْدِيُّ , ثَنَا سُفْيَانُ , ثَنَا الْأَعْمَشُ , سَمِعْتُ أَبَا وَائِلٍ يَقُولُ: أَتَيْنَا خَبَّابًا نَعُودُهُ , فَقَالَ: " إِنَّا هَاجَرْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ نُرِيدُ وَجْهَ اللهِ فَوَقَعَ أَجْرُنَا عَلَى اللهِ , فَمِنَّا مَنْ مَضَى لَمْ يَأْكُلْ مِنْ أَجْرِهِ شَيْئًا , مِنْهُمْ مُصْعَبُ بْنُ عُمَيْرٍ , قُتِلَ يَوْمَ أُحُدٍ وَتَرَكَ نَمِرَةً , فَكُنَّا إِذَا غَطَّيْنَا رِجْلَهُ بَدَا رَأْسُهُ , وَإِذَا غَطَّيْنَا رَأْسَهُ بَدَتْ رِجْلَاهُ , فَأَمَرَنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ أَنْ نُغَطِّيَ رَأْسَهُ , وَأَنْ نَجْعَلَ عَلَى رِجْلَيْهِ شَيْئًا مِنْ إِذْخِرٍ , وَمِنَّا مَنْ أَيْنَعَتْ لَهُ ثَمَرَتُهُ فَهُوَ يُهْدِبُهَا " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ , عَنِ الْحُمَيْدِيِّ

9917- Ebû Vâil der ki: Hasta olan Habbâb'ı ziyarete gittiğimizde bize şöyle dedi: "Allah rızasını umarak Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile hicret ettik. Bunun mükâfatını da Allah verecektir. Arkadaşlarımız arasında bunun karşılığını dünyadayken almadan ölüp gidenler oldu. Mus'ab b. Umeyr bunlardan biridir. Uhud savaşında öldürüldüğünde geriye çizgili bir giysiden başka bir şey bırakmamıştı. Bu giysiyle ayaklarını örttüğümüzde başı, başını örttüğümüzde ayakları açıkta kalıyordu. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) başını giysiyle örtmemizi, ayaklarını da ızhır otu koymamızı söyledi. Kimimizin ise (hicretle) ektikleri (elde ettikleri) olgunlaşmış, şimdi onları toplamaktadır."[1]

Buhârî, *Sahîh*'de Humeydî'den rivayet etti.[2]

٩٩١٨ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ , أَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ , ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ الرَّمَادِيُّ , ثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ , أَنَا مَعْمَرٌ , عَنْ صَاحِبٍ لَهُ , قَالَ: كَتَبَ أَبُو الدَّرْدَاءِ إِلَى سَلْمَانَ: يَا أَخِي , بَلَغَنِي أَنَّكَ اشْتَرَيْتَ خَادِمًا , وَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " لَا يَزَالُ الْعَبْدُ مِنَ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ وَهُوَ مِنْهُ مَا لَمْ يُخْدَمْ , فَإِذَا خُدِمَ وَجَبَ عَلَيْهِ الْحِسَابُ " وَأَنَّ أُمَّ الدَّرْدَاءِ سَأَلَتْنِي خَادِمًا , وَأَنَا يَوْمَئِذٍ مُوسِرٌ , فَكَرِهْتُ ذَلِكَ لِمَا سَمِعْتُ مِنَ الْحِسَابِ , وَيَا أَخِي مَنْ لِي وَلَكَ بِأَنْ تُوَافِيَ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَوْمَ الْقِيَامَةِ , وَلَا تَخَافُ حِسَابًا , وَيَا

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî, *menâkib* (5/252) ile *rikâk* (1/649) ve Müslim, *cenâiz* (1/649).

أَخِي لَا تَفْتُرْ بِصُحْبَةِ رَسُولِ اللهِ ﷺ , فَإِنَّا قَدْ عِشْنَا بَعْدَهُ دَهْرًا طَوِيلًا , وَاللهُ عَزَّ وَجَلَّ أَعْلَمُ بِالَّذِي أَصَبْنَا

9918- Ma'mer, bir öğrencisinden bildirir: Ebu'd-Derdâ, Selmân'a şöyle bir mektup yazdı: "Kardeşim! Duyduğuma göre bir hizmetçi satın almışsın. Oysa Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): «*Kişi, kendisine hizmetçi edinmedikçe kendisi Allah'a Allah da kendisine yakın olur. Fakat kendisine hizmetçi edinince artık bunun hesabını da verir*» buyurduğunu işittim. Ümmü'd-Derdâ da imkânlarımın iyi olduğu bir zamanda benden hizmetçi almamı istedi. Hesabını verememekten çekindiğim için ona hizmetçi almayı hoş görmedim. Kardeşim! Ben ve sen kim oluyoruz da kıyamet günü bunun hesabını vermekten korkmadan Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına gideceğiz? Kardeşim! Resûlullah'ın (sallallahu alayhi vesellem) ashâbından biri olman seni aldatmasın. Zira ondan sonra uzun bir zaman yaşadık. Ondan sonra ne günahlar işlediğimizi de ancak Allah bilir."[1]

٩٩١٩ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ , وَأَبُو مُحَمَّدِ بْنُ أَبِي حَامِدٍ الْمُقْرِئُ , قَالَا: ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ هُوَ الْأَصَمُّ , ثَنَا الْخَضِرُ بْنُ أَبَانَ , ثَنَا سَيَّارٌ , ثَنَا جَعْفَرٌ , سَمِعْتُ مَالِكَ بْنَ دِينَارٍ يَقُولُ: كُنْتُ عِنْدَ ثَابِتٍ الْبُنَانِيِّ فِي مَنْزِلِهِ فَقَرَأَ عَلَيْنَا رِسَالَةَ سَلْمَانَ إِلَى أَبِي الدَّرْدَاءِ , وَكَانَ فِيهَا هَذَا الْكَلَامُ: وَإِنَّهُ بَلَغَنِي أَنَّكَ جُعِلْتَ طَبِيبًا , فَإِنْ كُنْتَ تُبْرِئُ فَنِعِمَّا لَكَ, وَبَلَغَنِي أَنَّكَ اتَّخَذْتَ خَادِمًا , وَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " إِنَّ الْعَبْدَ لَا يَزَالُ مِنَ اللهِ وَاللهُ مِنْهُ مَا لَمْ يُخْدَمْ , فَإِذَا خَدَمَ وَجَبَ عَلَيْهِ الْحِسَابُ " كَذَا قَالَ سَلْمَانُ إِلَى أَبِي الدَّرْدَاءِ

9919- Mâlik b. Dinâr der ki: Sâbit el-Bünânî'nin evindeyken bize Selmân'ın Ebu'd-Derdâ'ya gönderdiği mektubu okudu. Mektupta yazılanlar arasmda şunlar da vardı: "Duyduğuma göre tabiplik yapıyormuşsun. Eğer hastaları iyileştirebiliyorsan ne güzel! Yine duyduğuma göre bir hizmetçi satın almışsın. Bil ki Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): «*Kişi, kendisine hizmetçi*

[1] İsnâdında cehalet vardır. Abdurrezzâk, *Musannef* 11/96-98 (20029) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (1/214-215).

edinmedikçe kendisi Allah'a Allah da kendisine yakın olur. Fakat kendisine hizmetçi edinince artık bunun hesabını da verir» buyurduğunu işittim."[1]

Bu şekilde mektubu Selmân'ın Ebu'd-Derdâ'ya yazdığı söylenmiştir.

٩٩٢٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ , أَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ , وَأَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ , أَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ صَفْوَانَ , قَالَا: ثَنَا ابْنُ أَبِي الدُّنْيَا , ثَنَا سُرَيْجُ بْنُ يُونُسَ , ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ , أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو , قَالَ: سَمِعْتُ عِرَاكَ بْنَ مَالِكٍ , قَالَ: قَالَ أَبُو ذَرٍّ: إِنِّي لَأَقْرَبُكُمْ مَجْلِسًا مِنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَذَاكَ أَنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " إِنَّ أَقْرَبَكُمْ مِنِّي مَجْلِسًا مَنْ خَرَجَ مِنَ الدُّنْيَا كَهَيْئَتِهِ كَمَا تَرَكْتُهُ فِيهَا , وَإِنَّهُ وَاللهِ مَا مِنْكُمْ أَحَدٌ إِلَّا وَقَدْ تَشَبَّثَ مِنْهَا بِشَيْءٍ "

9920- Ebû Zer der ki: "Kıyamet gününde içinizden Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesallem) en yakın duracak olan kişi ben olacağım. Zira Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem): *«Kıyamet gününde içinizden bana en yakın olan kişi, onu bıraktığım haliyle bana kavuşandır»* buyurduğunu işittim. Vallahi benim dışımda her biriniz bir şekilde dünyalık elde etmeye çalıştınız."[2]

٩٩٢١ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ , أَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ , ثَنَا الصَّائِغُ , ثَنَا الْحُلْوَانِيُّ , ثَنَا زَيْدُ بْنُ الْحُبَابِ , ثَنَا مُوسَى بْنُ عُبَيْدٍ , حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْوَلِيدِ , عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ أَبُو ذَرٍّ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ: " خَيْرُكُمُ الَّذِي يَمُوتُ عَلَى الْعَهْدِ الَّذِي عَاهَدَنِي عَلَيْهِ "

وَقَالَ أَبُو الدَّرْدَاءِ أَوْ أَبُو ذَرٍّ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " إِنَّ أَقْرَبَكُمْ مِنِّي مَجْلِسًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَنْ خَرَجَ مِنَ الدُّنْيَا بِهَيْئَةِ مَا تَرَكْتُهُ فِيهَا "

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk* (6/209).

[2] İsnâdında kopukluk vardır. Ahmed, *Müsned* (5/165) ile *Zühd* (s. 147), Ebû Nuaym, *Hilye* (1/161-162), İbn Sa'd, *Tabakât* (4/228-229), Taberânî, *M. el-Kebîr* 2/149 (1627) ve Hennâd, *Zühd* (554).

9921- Ebû Zer der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *"En hayırlınız, kendisini bıraktığım şekilde kalıp öyle ölen kişilerdir"* buyurduğunu işittim.[1]

Yine Ebu'd-Derdâ veya Ebû Zer'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kıyamet gününde içinizden bana en yakın olan kişi, onu bıraktığım haliyle bana kavuşandır"* buyurmuştur.

٩٩٢٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ , أَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ , ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدٍ الْكِنْدِيُّ , ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ , ثَنَا الْحَارِثُ بْنُ النُّعْمَانِ , ثَنَا الْحَارِثُ بْنُ سَالِمٍ , سَمِعْتُ أَنَسًا يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ لِأَبِي ذَرٍّ: " إِنَّ بَيْنَ أَيْدِينَا عَقَبَةً كَئُودًا , لَا يُجَاوِزُهَا إِلَّا الْمُخِفُّونَ " قَالَ أَبُو ذَرٍّ: أَنَا مِنْهُمْ يَا رَسُولَ اللهِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَكَ قُوتُ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ؟ " , قَالَ: لَا , قَالَ: " فَأَنْتَ مِنَ الْمُخِفِّينَ "

9922- Enes der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Ebû Zer'e: *"Önümüzde sarp bir yokuş bulunuyor ve sadece yükü hafif olanlar bu yokuşu aşabilir"* buyurdu. Ebû Zer: "Ey Allah'ın Resûlü! Ben de onlardan biri miyim?" deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Gündüzü ve gecesiyle bir günlük azığın var mı?"* diye sordu. Ebû Zer: "Hayır!" deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"O zaman sen de yükü hafif olanlardansın"* buyurdu.[2]

٩٩٢٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ , أَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ , ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سُلَيْمَانَ ابْنُ بِنْتِ مَطَرٍ الْوَرَّاقِ , ثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ , ثَنَا مُوسَى بْنُ مُسْلِمٍ وَهُوَ مُوسَى الصَّغِيرُ , عَنْ هِلَالِ بْنِ يَسَافٍ , عَنْ أُمِّ الدَّرْدَاءِ قَالَتْ: قُلْتُ لِأَبِي الدَّرْدَاءِ: أَلَا تَبْتَغِي لِأَضْيَافِكَ مَا يَبْتَغِي الرِّجَالُ لِأَضْيَافِهِمْ؟ فَقَالَ: إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " إِنَّ أَمَامَكُمْ عَقَبَةً كَئُودًا , لَا يُجَاوِزُهَا الْمُثْقِلُونَ , فَأُحِبُّ أَنْ أَتَخَفَّفَ لِتِلْكَ الْعَقَبَةِ "

9923- Ümmü'd-Derdâ der ki: Ebu'd-Derdâ'ya: "Herkes gibi sen de misafirlerine ikram için bir şeyler getirsene!" dediğimde şu karşılığı verdi: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellam): «*Önünüzde sarp bir yokuş bulunuyor ve yükü ağır*

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı zayıftır. Ahmed, *Zühd* (s. 148).

olanlar bu yokuşu aşamaz» buyurduğunu işittim. Ben de o yokuş için yükümü hafif tutmak istiyorum."[1]

٩٩٢٤ - وَأَخْبَرَنَا الْأُسْتَاذُ أَبُو إِسْحَاقَ الْإِسْفَرَايِينِيُّ , ثَنَا أَبُو بَكْرٍ الْإِسْمَاعِيلِيُّ , ثَنَا مُطَيَّنٌ , ثَنَا عَبْدُ الْحَمِيدِ بْنُ صَالِحٍ , ثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ , عَنْ مُوسَى الصَّغِيرِ , فَذَكَرَهُ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ , قَالَ لَهُ يَعْنِي لِأَبِي الدَّرْدَاءِ: مَا لَكَ لَا تَطْلُبُ كَمَا يَطْلُبُ فُلَانٌ؟ فَقَالَ فَذَكَرَهُ

9924- Başka bir kanalla bir öncekinin aynısı bildirilmiştir. Ancak burada ravinin Ebu'd-Derdâ'ya: "Neden sen de filanın yaptığı gibi bir şeyler kazanmaya çalışmıyorsun?" diye sorduğu zikredilir, ardından bir öncekinin aynısı bildirilir.[2]

٩٩٢٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ , أَنَا أَبُو عَلِيٍّ حَامِدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الرَّفَّا , ثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ الدَّارِمِيُّ , ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ الْمِصْرِيُّ , حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ , عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ زَحْرٍ , عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ , عَنِ الْقَاسِمِ , عَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ , أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " عَرَضَ عَلَيَّ رَبِّي عَزَّ وَجَلَّ أَنْ يَجْعَلَ لِي بَطْحَاءَ مَكَّةَ ذَهَبًا , فَقُلْتُ: لَا يَا رَبِّ , وَلَكِنْ أَجُوعُ يَوْمًا وَأَشْبَعُ يَوْمًا , فَإِذَا شَبِعْتُ حَمِدْتُكَ وَشَكَرْتُكَ , وَإِذَا جُعْتُ تَضَرَّعْتُ إِلَيْكَ وَدَعَوْتُكَ " تَابَعَهُ عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ , عَنْ يَحْيَى بْنِ أَيُّوبَ

9925- Ebû Umâme el-Bâhilî'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Rabbim Mekke düzlüğünü bana altına çevirmeyi teklif etti. Ben ise: «Hayır ey Rabbim! Bunun yerine bir gün doyup bir gün aç kalmayı yeğlerim. Bu şekilde doyduğumda sana hamd edip şükreder, aç kaldığımda da sana el açıp dua ederim» karşılığını verdim."*[3]

Abdullah b. el-Mübârek bunu Yahya b. Eyyûb'den rivayet ederek mutâbaât etmiştir.[4]

---

[1] İsnâdı zayıftır. Hâkim, *Müstedrek* (4/573-574) Bak: Hatîb et-Tebrîzî, *Mişkât* (3/1436).

[2] İsnâdı hasendir. Ebû Nuaym, *Hilye* (1/226).

[3] İsnâdı zayıftır. 1394. hadiste geçti.

[4] 1394. hadiste geçti.

٩٩٢٦ - حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ , ثنا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ , ثنا الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْمُرَادِيُّ , ثنا ابْنُ وَهْبٍ , ثنا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ , حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ , قَالَ: أَخْبَرَنِي عُبَيْدُ بْنُ حُنَيْنٍ , أَنَّهُ سَمِعَ عَبْدَ اللهِ بْنَ عَبَّاسٍ يُحَدِّثُ , عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهِ عَنْهُ , أَنَّهُ جَاءَ رَسُولُ اللهِ ﷺ , وَإِنَّهُ لَعَلَى حَصِيرٍ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ شَيْءٌ , وَتَحْتَ رَأْسِهِ وِسَادَةٌ مِنْ أَدَمٍ حَشْوُهَا لِيفٌ , وَإِنَّ عِنْدَ رِجْلَيْهِ قَرَظًا مَصْبُوغًا , وَعِنْدَ رَأْسِهِ أَهَبٌ مُعَلَّقَةٌ , فَرَأَيْتُ أَثَرَ الْحَصِيرِ فِي جَنْبِ رَسُولِ اللهِ ﷺ فَبَكَيْتُ , فَقَالَ: " مَا يُبْكِيكَ؟ " قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ , إِنَّ كِسْرَى وَقَيْصَرَ عَلَى مَا هُمَا , وَإِنَّكَ يَا رَسُولَ اللهِ , فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَمَا تَرْضَى أَنْ تَكُونَ لَهُمَا الدُّنْيَا وَلَكَ الْآخِرَةُ؟ " أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ

9926- Ömer b. el-Hattâb bildiriyor: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına girdiğimde kuru bir hasırın üzerinde uzanmıştı. Bedeni ile hasır arasında bir şey yoktu. Başının altında da içi hurma lifiyle doldurulmuş bir yastık vardı. Ayaklarının yanında (deri tabaklamada kullanılan) *karaz* (selem ağacı yaprağı) yığını, başının ucunda ise asılı bir deri parçası bulunuyordu. Hasırın bedeninde iz bıraktığını gördüğümde ağlamaya başladım. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellam): *"Neden ağlıyorsun?"* diye sordu. "Ey Allah'ın Resûlü! Kisrâ ve Kayser neler içinde yaşıyorlar! Sense ey Allah'ın Resûlü..." dediğimde, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellam): *"Dünya onların, âhiret ise senin olsun istemez misin?"* buyurdu.[1]

Buhârî ile Müslim, *Sahîh*'de rivayet ettiler.[2]

٩٩٢٧ - وَفِي رِوَايَةِ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي ثَوْرٍ , عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ , عَنْ عُمَرَ , فِي هَذَا الْحَدِيثِ , قَالَ: قُلْتُ: ادْعُ اللهَ يَا رَسُولَ اللهِ أَنْ يُوَسِّعَ عَلَى أُمَّتِكَ فَقَدْ وَسَّعَ عَلَى فَارِسَ وَالرُّومِ وَهُمْ لَا يَعْبُدُونَ اللهَ. فَاسْتَوَى جَالِسًا وَقَالَ: " فِي شَكٍّ أَنْتَ يَا ابْنَ الْخَطَّابِ؟ أُولَئِكَ قَوْمٌ عُجِّلَتْ لَهُمْ طَيِّبَاتُهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا " أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ السُّكَّرِيُّ

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî, *tefsîr* (6/69-70) ile *libâs* (7/46) ve Müslim, *talâk* (31).

, أَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ , قَالَ: ثَنَا الرَّمَادِيُّ , ثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ , أَنَا مَعْمَرٌ , عَنِ الزُّهْرِيِّ , عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بِذَلِكَ

9927- Ubeydullah b. Abdillah b. Ebî Sevr ise bunu İbn Abbâs kanalıyla Hz. Ömer'den rivayet ederken şu ifadeleri kullanır: "Ey Allah'ın Resûlü! Yüce Allah'a dua et de ümmetine bolluk versin. Zira Allah, kendisine kulluk etmemelerine rağmen Pers ve Rumlara bolluk vermiş" dediğimde Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) doğrulup oturdu ve: *"Ey İbnu'l-Hattâb! Şüphen mi var? Onlar güzel şeylerini henüz dünyada iken yiyip bitiriyorlar"* buyurdu."[1]

٩٩٢٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ , ثَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ الْبُسْتِيُّ , ثَنَا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ , حَدَّثَنِي أَبُو سَعِيدٍ يَحْيَى بْنُ سُلَيْمَانَ الْجُعْفِيُّ بِمِصْرَ , حَدَّثَنِي عَمْرُو بْنُ عُثْمَانَ بْنِ سَعِيدٍ الْجُعْفِيُّ , حَدَّثَنِي عَمِّي أَبُو مُسْلِمٍ عُبَيْدُ اللهِ بْنُ سَعِيدِ بْنِ مُسْلِمٍ الْجُعْفِيُّ , عَنِ الْأَعْمَشِ , عَنْ حَبِيبِ بْنِ أَبِي ثَابِتٍ , عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّلَمِيِّ , عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ وَهُوَ فِي غُرْفَةٍ لَهُ كَأَنَّهَا بَيْتُ حَمَّامٍ , وَهُوَ نَائِمٌ عَلَى حَصِيرٍ وَقَدْ أَثَّرَ بِجَنْبِهِ , قَالَ: فَبَكَيْتُ فَقَالَ: " مَا يُبْكِيكَ يَا عَبْدَ اللهِ؟ " فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ , كِسْرَى وَقَيْصَرُ يَطَئُونَ عَلَى الْخَزِّ وَالْحَرِيرِ وَالدِّيبَاجِ وَأَنْتَ نَائِمٌ عَلَى الْحَصِيرِ , وَقَدْ أَثَّرَ بِجَنْبِكَ قَالَ: " فَلَا تَبْكِ يَا عَبْدَ اللهِ , فَإِنَّ لَهُمُ الدُّنْيَا وَلَنَا الْآخِرَةُ , مَا مَثَلِي وَمَثَلُ الدُّنْيَا إِلَّا مَثَلُ رَاكِبٍ قَالَ تَحْتَ شَجَرَةٍ ثُمَّ سَارِ وَتَرَكَهَا "

9928- Abdullah b. Mes'ûd der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına geldiğimde hamamı andıran bir odada bulunuyordu. Bir hasırın üzerine uzanmıştı ve bedenine hasırın izleri çıkmıştı. Bu duruma ağladığımda: *"Ey Abdullah! Neden ağlıyorsun?"* diye sordu. "Ey Allah'ın Resûlü! Kisrâ ile Kayser ipekler, atlaslar üzerinde gezinirken sen bir hasırın üzerinde uyuyorsun" dediğimde: *"Ağlama ey Abdullah! Dünya onların, âhiret ise bizimdir. Benim dünyadaki durumum, bir ağacın gölgesinde dinlendikten sonra oradan ayrılıp yoluna devam eden yolcunun durumu gibidir"* buyurdu.[2]

---

[1] Buhârî, *mezâlim* (3/103-106) ile *nikâh* (6/147-150) ve Müslim, *talâk* (34).

[2] İsnâdı zayıftır. Taberânî, *M. el-Kebîr* 10/200-201 (10327) ve Ebu'ş-Şeyh, *Ahlâkü'n-Nebiy* (s. 294-295) Bak: Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (10/326).

٩٩٢٩ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ , أَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ صَفْوَانَ , ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا , ثَنَا صَالِحُ بْنُ مَالِكٍ , ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُسْلِمٍ الْعِجْلِيُّ , قَائِدُ الْأَعْمَشِ , عَنِ الْأَعْمَشِ , عَنْ إِبْرَاهِيمَ , قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْعُودٍ فَذَكَرَهُ بِمَعْنَاهُ , غَيْرَ أَنَّهُ , قَالَ: " أَمَا تَرْضَى أَنْ تَكُونَ لَهُمُ الدُّنْيَا وَلَكَ الْآخِرَةَ , مَا أَنَا إِلَّا كَمَثَلِ رَجُلٍ مَرَّ فِي يَوْمٍ صَائِفٍ فَاسْتَظَلَّ تَحْتَ شَجَرَةٍ فَلَمَّا أَبْرَدَ ارْتَحَلَ وَذَهَبَ "

9929- Başka bir kanalla bir önceki hadisin aynısı rivayet edilmiştir. Ancak burada Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem), Abdullah'a: *"Dünya onların âhiret ise senin olsun istemez misin? Dünyadaki durumum, yaz gününde yolculuk yapan ve bir ağacın altında gölgelenip serinledikten sonra oradan ayrılıp yoluna devam eden yolcunun durumu gibidir"* dediği zikredilir.[1]

٩٩٣٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ , وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى , قَالَا: ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ , ثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَفَّانَ , ثَنَا زَيْدُ بْنُ الْحُبَابِ , حَدَّثَنِي الْمَسْعُودِيُّ , عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ , عَنْ إِبْرَاهِيمَ , عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ قَيْسٍ , عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ , أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ نَامَ عَلَى حَصِيرٍ فَقَامَ وَقَدْ أَثَّرَ فِي جَسَدِهِ فَقَالَ لَهُ ابْنُ مَسْعُودٍ: يَا رَسُولَ اللهِ , لَوْ أَمَرْتَنَا أَنْ نَبْسُطَ لَكَ وَنَفْعَلَ , قَالَ: " مَا لِي وَلِلدُّنْيَا؟ وَمَا أَنَا وَالدُّنْيَا إِلَّا كَرَاكِبٍ اسْتَظَلَّ تَحْتَ شَجَرَةٍ ثُمَّ رَاحَ وَتَرَكَهَا "

9930- Alkame b. Kays bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bir hasırın üzerinde uyudu. Kalktığında hasırın bedeninde izler bıraktığını gören İbn Mes'ûd: "Ey Allah'ın Resûlü! Emretsen de altına bir şeyler sersek" deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Benim dünya (rahatlığı) ile ne işim olabilir? Dünyadaki durumum, bir ağacın altında gölgelendikten sonra oradan ayrılıp yoluna devam eden yolcunun durumu gibidir"* buyurdu.[2]

٩٩٣١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ , أَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ بَالَوَيْهِ , ثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ أَحْمَدُ بْنُ عَلِيٍّ الْخَزَّازُ , ثَنَا يَحْيَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ الْوَاسِطِيُّ , ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ , عَنْ

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Zemmu'd-Dünyâ* (362).

[2] Tirmizî 4/588-589 (2377) ve İbn Mâce 2/1376 (4109).

أَبِيهِ , عَنْ نَافِعٍ , عَنِ ابْنِ عُمَرَ , أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ جَاءَ إِلَى بَيْتِ فَاطِمَةَ ابْنَتِهِ , فَرَجَعَ وَلَمْ يَدْخُلْ , فَجَاءَ عَلِيٌّ فَذَكَرَ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ , فَقَالَ: " إِنِّي رَأَيْتُ عَلَى بَابِهَا سِتْرًا مَا لِي وَلِلدُّنْيَا " , قَالَ: وَكَانَتْ سِتْرًا مَوْشِيًّا , فَذَكَرَ ذَلِكَ عَلِيٌّ لَهَا , فَقَالَتْ: لِيَأْمُرْنِي بِمَا شَاءَ. فَذَكَرَ ذَلِكَ عَلِيٌّ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ , فَقَالَ: " ابْعَثُوا بِهِ إِلَى بَنِي فُلَانٍ , فَإِنَّ بِهِمْ إِلَيْهِ حَاجَةً " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ , عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ , عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ فُضَيْلٍ , وَقَالَ: " إِلَى فُلَانٍ " أَهْلِ بَيْتٍ لَهُمْ حَاجَةٌ

9931- İbn Ömer bildiriyor: Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) kızı Fâtıma'nın evine geldi, ama girmeden geri döndü. Sonradan Hz. Ali, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına gelip neden girmediğini sorunca: *"Çünkü bir perde gördüm. Benim dünyalıklarla ne işim olabilir ki?"* buyurdu. Perde de nakışlı bir perdeydi. Ali, Fâtıma'nın yanına geldi ve bunları aktardı. Fâtıma: "Bu perdeyi ne yapmamı istiyorsa öyle yapayım" deyince Ali gidip bunu Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) söyledi. Hz. Peygamber (sallallahu alayhi vesellem): *"Filan oğullarına gönderin, zira onların buna ihtiyaçları var"* buyurdu.[1]

Buhârî, Câfer b. Muhammed b. Câfer kanalıyla Muhammed b. Fudayl'dan aktarmış, ancak burada Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ihtiyacı olan bir aileyi kastederek *"Bunu filanlara gönderin"* dediğini rivayet etti.[2]

٩٩٣٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ , أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ , ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا , ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُعَاوِيَةَ الْجُمَحِيُّ , ثَنَا ثَابِتُ بْنُ يَزِيدَ , ثَنَا هِلَالُ بْنُ خَبَّابٍ , عَنْ عِكْرِمَةَ , عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا لِي وَلِلدُّنْيَا , وَمَا لِلدُّنْيَا وَلِي؟ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ , مَا مَثَلِي وَمَثَلُ الدُّنْيَا إِلَّا كَرَاكِبٍ سَارَ فِي يَوْمٍ صَائِفٍ فَاسْتَظَلَّ تَحْتَ شَجَرَةٍ سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ , ثُمَّ رَاحَ وَتَرَكَهَا "

9932- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Benim dünya (rahatlığı) ile ne işim olabilir? Dünyanın benimle ne işi olabilir? Dünyadaki durumum, yaz gününde yolculuk yapan ve bir ağacın*

---

[1] İsnâdı hasendir.

[2] Buhârî, *hibe* (3/140-141).

altında günün bir saatini gölgede geçirdikten sonra oradan ayrılıp yoluna devam eden yolcunun durumu gibidir."[1]

٩٩٣٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرٍ عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ عُمَرَ بْنِ قَتَادَةَ , أَنَا أَبُو الْفَضْلِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ حَمِيرَوَيْهِ , أَنَا أَحْمَدُ بْنُ نَجْدَةَ , ثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ , ثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ , حَدَّثَنِي عَمْرُو بْنُ أَبِي عَمْرٍو , عَنِ الْمُطَّلِبِ , عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: كَانَ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ فِرَاشٌ رَثٌّ غَلِيظٌ , فَأَرَدْتُ أَنْ أَجْعَلَ لَهُ فِرَاشًا آخَرَ لِيَكُونَ أَوْطَأَ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ فَجَاءَ , فَقَالَ: " مَا هَذَا يَا عَائِشَةُ؟ " فَقُلْتُ: رَأَيْتُ فِرَاشَكَ رَثًّا غَلِيظًا , فَأَرَدْتُ أَنْ يَكُونَ هَذَا أَوْطَأَ لَكَ. فَقَالَ: " أَخِّرِيهِ عَنِّي , وَاللهِ لَا أَقْعُدُ عَلَيْهِ حَتَّى تَرْفَعِيهِ " قَالَتْ: فَرَفَعْتُ الْأَعْلَى الَّذِي صَنَعَتُ

9933- Hz. Âişe der ki: Resûlullah'ın (sallallahu alayhi vesellem) eski ve sert bir yatağı vardı. Daha rahat uyuyabilmesi için ona yeni bir yatak yaptım. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) gelip onu görünce: *"Ey Âişe! Bu ne?"* diye sordu. "Yatağının eski ve sert olduğunu gördüm. Daha rahat uyuman için de bunu yaptım" dediğimde: *"Bunu benden uzak tut! Vallahi bunu kaldırmadan oturmam!"* buyurdu. Bunun üzerine yeni yaptığım yatağı kaldırdım.[2]

٩٩٣٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَهْلٍ مُحَمَّدُ بْنُ نَصْرَوَيْهِ الْمَرْوَزِيُّ , ثَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ خَنْبٍ , ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سُلَيْمَانَ , ثَنَا عَارِمٌ أَبُو النُّعْمَانِ , ثَنَا ثَابِتُ بْنُ يَزِيدَ , وَأَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ , أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ , ثَنَا ابْنُ أَبِي قَمَّاشٍ , ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُعَاوِيَةَ الْجُمَحِيُّ , عَنْ ثَابِتِ بْنِ يَزِيدَ , عَنْ هِلَالِ بْنِ خَبَّابٍ , عَنْ عِكْرِمَةَ , عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: " كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَمْكُثُ اللَّيَالِي الْمُتَتَابِعَاتِ طَاوِيًا , وَأَهْلُهُ لَا يَجِدُونَ عَشَاءً , وَكَانَ خُبْزُهُمْ خُبْزَ الشَّعِيرِ " وَفِي رِوَايَةِ عَارِمٍ: يَبِيتُ اللَّيَالِي طَاوِيًا , مَا يَجِدُونَ عَشَاءً , وَكَانَ عَامَّةُ خُبْزِهِمْ خُبْزَ الشَّعِيرِ

---

[1] İsnâdı hasendir. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Zemmu'd-Dünyâ* (134) ile *Kısaru'l-Emel* (2/14), Ebu'ş-Şeyh, *Emsâl* (199), Ebû Nuaym, *Hilye* (3/342), Ahmed, *Müsned* (1/301) ile *Zühd* (s. 13), İbn Ebî Âsım, *Zühd* (182) ve Hâkim, *Müstedrek* (4/310) Bak: Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (10/326).

[2] İsnâdında kopukluk vardır. Bağavî *Şerhu's-Sünne* 14/277-278 (8082).

9934- İbn Abbâs der ki: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem), ailesiyle birlikte akşam yemeği olarak bir şeyler bulamadan peş peşe birkaç geceyi aç bir şekilde geçirdiği olurdu. O zamanlarda ekmekleri genelde arpa unundandı."[1]

Ârim ise bunu "Akşam yemeği bulamadan peş peşe birkaç geceyi aç geçirdikleri olurdu. Ekmekleri de genelde arpa unundan olurdu" lafzıyla rivayet etmiştir.

٩٩٣٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ , أَنَا أَبُو الْفَضْلِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ , ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلَمَةَ , ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ , وَقُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ , قَالَ إِسْحَاقُ: أَنَا وَقَالَ قُتَيْبَةُ: ثَنَا جَرِيرٌ , عَنْ مَنْصُورٍ , عَنْ إِبْرَاهِيمَ , عَنِ الْأَسْوَدِ , عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: " مَا شَبِعَ آلُ مُحَمَّدٍ ﷺ مُنْذُ قَدِمَ رَسُولُ اللهِ ﷺ الْمَدِينَةَ مِنْ طَعَامِ بُرٍّ ثَلَاثَ لَيَالٍ تِبَاعًا حَتَّى قُبِضَ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ , عَنْ إِسْحَاقَ , وَرَوَاهُ الْبُخَارِيُّ , عَنْ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ , عَنْ جَرِيرٍ وَقَدْ مَضَى فِي هَذَا الْمَعْنَى أَخْبَارٌ فِي بَابِ الطَّعَامِ

9935- Hz. Âişe der ki: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ailesi, Medine'ye hicretinden vefat edene kadar üç gün arka arkaya buğday yemeğine (ekmeğine) doymuş değildir."[2]

Müslim, *Sahîh*'de İshâk'tan[3] ve Buhârî, Osmân b. Ebî Şeybe kanalıyla Cerîr'den rivayet etti.[4]

Yiyecekler konusu içinde de bu yönde rivayetler zikredildi.[5]

٩٩٣٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْعَلَوِيُّ , أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ الشَّرْقِيِّ , ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْأَزْهَرِ , ثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ , ثَنَا أَبِي , قَالَ: سَمِعْتُ مُجَالِدًا , يُحَدِّثُ عَنِ الشَّعْبِيِّ , عَنْ مَرْوَانَ , أَنَّهُ سَمِعَ عَائِشَةَ , وَدُعِيَ لَهَا بِطَعَامٍ , قَالَتْ: "

---

[1] İsnâdı hasendir. Tirmizî, 4/580 (2360) ve İbn Mâce 2/1111 (3347).

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Müslim, *zühd* (20).

[4] Buhârî, *rikâk* (7/180) ile *at'ime* (6/205).

[5] 5249 ile 5250. hadislere bakınız.

مَا أَشْبَعُ مِنْ طَعَامٍ فَأَشَاءُ أَنْ أَبْكِيَ إِلَّا بَكَيْتُ , قُلْتُ: لِمَ؟ قَالَتْ: أَذْكُرُ الْحَالَ الَّتِي فَارَقَ عَلَيْهَا رَسُولُ اللهِ ﷺ الدُّنْيَا , فَوَاللهِ مَا شَبِعَ مِنْ خُبْزِ الْبُرِّ مَرَّتَيْنِ فِي يَوْمٍ حَتَّى لَحِقَ بِاللهِ عَزَّ وَجَلَّ "

9936- Mervân bildiriyor: Kendisine yemek getirilen Hz. Âişe'nin: "Ne zaman bir yemeğe doysam ve ağlamak istesem ağlarım" dediğini işittim. Ona: "Neden?" diye sorduğumda: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) vefat ettiği zamanlardaki durumu aklıma gelir. Vallahi vefat edene kadar bir günde iki defa buğday ekmeğine doymuş değildir" dedi.[1]

٩٩٣٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ , أَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمِصْرِيُّ , ثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ , ثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ , أَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ , قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ غَزِيَّةَ , قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا النَّضْرِ , يُحَدِّثُ عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ , عَنْ عَائِشَةَ , أَنَّهَا قَالَتْ: " إِنْ كَانَ لَيَمُرُّ الشَّهْرُ عَلَى ذَنَبِهِ , وَمَا نَرَى فِي بَيْتِ رَسُولِ اللهِ ﷺ بَصِيصَ نَارٍ لِمِصْبَاحٍ وَلَا لِغَيْرِهِ "

9937- Hz. Âişe der ki: "Bazen bir ay veya yarım ay boyunca Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) evinde, kandil için olsun başka bir şey (yemek) için olsun ateş yandığını görmezdik."[2]

٩٩٣٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّلَمِيُّ , أَنَا أَبُو عَمْرِو بْنُ مَطَرٍ , ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ السَّلَامِ , ثَنَا شَيْبَانُ , ثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُسْلِمٍ , عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ , عَنْ أَبِيهِ , قَالَ: سَمِعْتُ عَائِشَةَ تَقُولُ: " كَانَ يَأْتِي عَلَى آلِ رَسُولِ اللهِ ﷺ شَهْرٌ مَا لَهُمْ سِرَاجٌ تُوقَدُ وَلَوْ كَانَ "

9938- Hişâm b. Urve, babasından bildirir: Hz. Âişe'nin: "Bazen bir ay geçerdi de Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ailesinin evinde kandil olsa dahi (yağı olmadığı için) ateş (ışık) yandığı olmazdı" dediğini işittim.[3]

---

[1] İsnâdı zayıftır. Tirmizî 4/579 (2356).

[2] İsnâdı hasendir. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/249) ve Hennâd, *Zühd* (729).

[3] Buhârî, *rikâk* (7/181) ve Müslim, *zühd* (26).

٩٩٣٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ , أَنَا أَبُو عَلِيٍّ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ الصَّوَّافِ , ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلَ , حَدَّثَنِي أَبِي , ثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَيَّاشٍ , وَحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ , قَالَا: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُطَرِّفٍ , ثَنَا أَبُو حَازِمٍ , عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ , عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: " كَانَ يَمُرُّ بِنَا هِلَالٌ وَهِلَالٌ وَهِلَالٌ مَا يُوقَدُ فِي بَيْتٍ مِنْ بُيُوتِ رَسُولِ اللهِ ﷺ مِنْ نَارٍ ". فَقُلْتُ: يَا خَالَةُ , عَلَى أَيِّ شَيْءٍ كُنْتُمْ تَعِيشُونَ؟ قَالَتْ: " عَلَى الْأَسْوَدَيْنِ , التَّمْرِ وَالْمَاءِ "

9939- Urve b. ez-Zübeyr bildiriyor: Hz. Âişe: "Bazen bir, iki, üç hilal (gece) geçerdi de Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) evlerinden birinden (yemek için) ateş yandığı olmazdı" dedi. Ona: "Teyzeciğim! O zaman ne yiyordunuz?" diye sorduğumda: "İki siyah olan hurma ile su" dedi.[1]

٩٩٤٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ , أَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ يُوسُفَ الْحَفِيدِ , ثَنَا جَدِّي الْعَبَّاسُ بْنُ حَمْزَةَ , ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ حَرْبٍ , أَنَا مَحْمُودُ بْنُ يَزِيدَ , ثَنَا شَقِيقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ , عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَدْهَمَ , عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ , عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: دَخَلْنَا عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ يَوْمًا وَهُوَ يُصَلِّي جَالِسًا , فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ , مَا أَصَابَكَ؟ قَالَ: " الْجُوعُ " , قَالَ: فَرُعِبْتُ , فَقَالَ: " لَا تُرَعْ إِنَّ شِدَّةَ الْقِيَامَةِ لَا تُصِيبُ الْجَائِعَ إِذَا احْتَسَبَ فِي دَارِ الدُّنْيَا "

9940- Ebû Hureyre der ki: Bir defasında Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına girdiğimizde otururken namaz kıldığını gördük. Ona: "Ey Allah'ın Resûlü! Neyin var?" diye sorduğumda: *"Açlık!"* karşılığını verdi. Bu cevabı üzerine endişelendiğimde: *"Endişelenme! Kişi dünyadayken açlığının karşılığını Allah'tan beklediği zaman kıyamet gününün şiddetine maruz kalmaz"* buyurdu.[2]

٩٩٤١ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّلَمِيُّ , أَنَا الْحَجَّاجِيُّ , ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بِشْرٍ الْعُكْبَرِيُّ , بِمِصْرَ , ثَنَا مَحْمُودُ بْنُ يَزِيدَ الْخُرَاسَانِيُّ , ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الشَّيْبَانِيُّ , ثَنَا شَقِيقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْبَلْخِيُّ , فَذَكَرَهُ غَيْرَ أَنَّهُ , قَالَ: فَبَكَيْتُ , قَالَ: " لَا تَبْكِ " أَحْمَدُ بْنُ

---

[1] İsnâdı sahihtir. Buhârî, *hibe* (3/129) ile *rikâk* (7/181) ve Müslim, *zühd* (28).

[2] İsnâdı zayıftır.

عَبْدِ اللهِ الشَّيْبَانِيُّ هُوَ الْجُوَيْبَارِيُّ , وَهُوَ مِمَّنْ يَضَعُ الْحَدِيثَ , وَرُوِي ذَلِكَ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ ضَعِيفٍ , عَنْ سُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ , عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَدْهَمَ

9941- Başka bir kanalla bir önceki hadisin aynısı şu farkla rivayet edilmiştir: "Bunu görünce ağlamaya başladım. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Ağlama..."*[1]

Ahmed b. Abdillah eş-Şeybânî, el-Cûveybârî'dir ve hadis uyduran biridir.

Zayıf olan başka bir kanalla da rivayet edilmiştir.

٩٩٤٢ - أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّلَمِيُّ , أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ الْبَغْدَادِيُّ , ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ الْهَرَوِيُّ , بِدِمَشْقَ , ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عِيسَى الْخَشَّابُ , ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْجَنَدِيُّ , ثَنَا سُفْيَانُ , عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَدْهَمَ , فَذَكَرَهُ غَيْرَ أَنَّهُ , قَالَ: فَبَكَيْتُ , فَقَالَ: " لَا تَبْكِ "

9942- Başka bir kanalla bir önceki hadisin aynısı şu farkla rivayet edilmiştir: "Bunu görünce ağlamaya başladım. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Ağlama..."*[2]

٩٩٤٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ , وَأَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْجُرَشِيُّ , قَالَا: ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ , ثَنَا الْخَضِرُ بْنُ أَبَانَ الْهَاشِمِيُّ , ثَنَا سَيَّارُ بْنُ حَاتِمٍ , ثَنَا سَهْلُ بْنُ أَسْلَمَ الْعَدَوِيُّ , حَدَّثَنِي يَزِيدُ بْنُ أَبِي مَنْصُورٍ , عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ , عَنْ أَبِي طَلْحَةَ قَالَ: " شَكَوْنَا إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ الْجُوعَ , فَرَفَعْنَا عَنْ بُطُونِنَا حَجَرًا حَجَرًا وَرَفَعَ رَسُولُ اللهِ ﷺ عَنْ بَطْنِهِ بِحَجَرَيْنِ "

9943- Ebû Talha der ki: "Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) açlıktan yana yakındık. Karnımızı da açıp bağladığımız taşları gösterdik ki, her birimiz

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Hibbân, *el-Mecrûhîn* (2/38).

birer taş bağlamıştı. Ancak Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) karnını açınca iki taş bağladığını gördük."[1]

٩٩٤٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ , أَنَا أَبُو عَمْرِو بْنُ مَطَرٍ , أَنَا أَبُو بَكْرٍ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُسْتَفَاضُ الْفِرْيَابِيُّ , ثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ النُّفَيْلِيُّ , ثَنَا زُهَيْرٌ , ثَنَا سِمَاكُ بْنُ حَرْبٍ , قَالَ: سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ يَقُولُ: " مَا كَانَ النَّبِيُّ ﷺ , أَوْ مَا كَانَ نَبِيُّكُمْ ﷺ يَشْبَعُ مِنَ الْبَقْلِ , وَمَا تَرْضَوْنَ دُونَ أَلْوَانِ التَّمْرِ وَالزُّبْدِ وَأَلْوَانِ الثِّيَابِ "

9944- Simâk b. Harb der ki: Nu'mân b. Beşîr'in: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) sebzeye bile doymuş değildi. Oysa siz şimdi çeşit çeşit hurma, tereyağı ile çeşit çeşit giysilere bile razı değilsiniz" dediğini işittim.[2]

٩٩٤٥ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ , أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ , ثَنَا ابْنُ أَبِي قَمَّاشٍ , وَعَبْدُ اللهِ بْنُ أَيُّوبَ , قَالَا: ثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ , ثَنَا أَبُو هَاشِمٍ , صَاحِبُ الزَّعْفَرَانِيِّ , ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ: أَنَّ أَنَسًا , حَدَّثَهُ قَالَ: جَاءَتْ فَاطِمَةُ بِكَسْرَةِ خُبْزٍ لِرَسُولِ اللهِ , فَقَالَ: " مَا هَذِهِ الْكِسْرَةُ يَا فَاطِمَةُ؟ " قَالَتْ: قُرْصًا خُبَزْتُهُ وَلَمْ تَطِبْ نَفْسِي حَتَّى آتِيكَ بِهَذِهِ الْكِسْرَةِ. فَقَالَ: " أَمَا إِنَّهُ أَوَّلُ طَعَامٍ دَخَلَ فِي فَمِ أَبِيكَ مُنْذُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ " لَفْظُ حَدِيثِ عَبْدِ اللهِ

9945- Enes bildiriyor: Hz. Fâtıma, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) bir ekmek parçası getirince: *"Ey Fâtıma! Bu ekmek nereden?"* diye sordu. Fâtıma: "Bir parça hamuru pişirdim, sana da bir parça getirmeden rahat edemedim" deyince, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bilgin olsun üç gündür babanın ağzına giren ilk yiyecek bu olacaktır"* buyurdu.[3]

Lafız Abdullah'ın lafzıdır.

٩٩٤٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ , أَنَا حَاجِبُ بْنُ أَحْمَدَ الطُّوسِيُّ , ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حَمَّادٍ الْأَبِيوَرْدِيُّ , ثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ , عَنِ الْأَعْمَشِ , عَنْ زَيْدِ بْنِ وَهْبٍ , عَنْ أَبِي ذَرٍّ قَالَ: كُنْتُ

---

[1] İsnâdı zayıftır. Tirmizî 4/585 (2371).

[2] İsnâdı hasendir. Müslim, *zühd* (34, 35, 36).

[3] İsnâdı hasendir. Ebu'ş-Şeyh, *Ahlâku'n-Nebiy* (s. 298) ve Ahmed, *Müsned* (3/313).

أَمْشِي مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ فِي حَرَّةِ الْمَدِينَةِ عِشَاءً وَنَحْنُ نَنْظُرُ إِلَى أُحُدٍ , فَقَالَ: " يَا أَبَا ذَرٍّ ". فَقُلْتُ: لَبَّيْكَ يَا رَسُولَ اللهِ. فَقَالَ: " مَا أُحِبُّ أَنَّ أُحُدًا ذَاكَ عِنْدِي ذَهَبًا , أَمْسَى لَيْلَةً عِنْدِي مِنْهُ دِينَارٌ أَرْصُدُهُ لِدَيْنٍ , إِلَّا أَنْ أَقُولَ بِهِ فِي عِبَادِ اللهِ هَكَذَا وَهَكَذَا بَيْنَ يَدَيْهِ , وَعَنْ يَمِينِهِ , وَعَنْ شِمَالِهِ " , قَالَ: ثُمَّ مَشَى , فَقَالَ: " إِنَّ الْأَكْثَرِينَ هُمُ الْأَقَلُّونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَّا مَنْ هَكَذَا وَهَكَذَا " وَأَشَارَ أَبُو مُعَاوِيَةَ بِيَدِهِ عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ شِمَالِهِ وَأَمَامَهُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ , عَنْ يَحْيَى بْنِ يَحْيَى , وَجَمَاعَةٌ عَنْ أَبِي مُعَاوِيَةَ , وَأَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ مِنْ أَوْجُهٍ عَنِ الْأَعْمَشِ

9946- Ebû Zer der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte bir akşam vakti Medine taşlığında yürüyor ve Uhud dağını seyrediyorduk. Bir ara bana: *"Ey Ebû Zer!"* diye seslenince, ben: "Buyur ey Allah'ın Resûlü!" dedim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Şu Uhud dağı benim için altına dönüşse borcu kapatmak üzere (bir kenara) kaldıracağım dinar dışında ondan hiçbir şeyin üç günden daha fazla yanımda kalmasını istemez, Allah'ın kullarına şu şekilde dağıtırdım"* buyurdu. —Ravi der ki: Ebû Muâviye bunu rivayet ederken nasıl dağıtılacağını göstermek için önüne, sağına ve soluna doğru işaret etti.— Biraz daha yürüdükten sonra: *"Malını şöyle şöyle şöyle dağıtanlar dışında dünyada malı çok olanların kıyamet gününde nimetleri az olur"* buyurdu. —Ravi der ki: Ebû Muâviye burada da sağına, soluna ve önüne doğru işaret etti.—[1]

Müslim, *Sahîh*'de Yahya b. Yahya ve başkaları kanalıyla Ebû Muâviye'den[2] ve Buhârî farklı kanallarla A'meş'ten rivayet etti.[3]

٩٩٤٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ , أَخْبَرَنِي أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَهْلٍ الدَّبَّاسُ , بِمَكَّةَ , ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ , ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ شَبِيبٍ , ثَنَا أَبِي , عَنْ يُونُسَ , عَنِ ابْنِ شِهَابٍ , قَالَ: حَدَّثَنِي عُبَيْدُ اللهِ قَالَ: قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim, *zühd* (32).

[3] Buhârî, *rikâk* (7/177-178) ile *istizân* (7/137).

ﷺ: " لَوْ كَانَ لِي مِثْلُ أُحِدٍ ذَهَبًا لَسَرَّنِي أَنْ لَا يَمُرَّ عَلَيَّ ثَلَاثُ لَيَالِي وَعِنْدِي مِنْهُ شَيْءٌ , إِلَّا شَيْءٌ أَرْصُدُهُ لِدَيْنٍ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ , عَنْ أَحْمَدَ بْنِ شَبِيبٍ , وَأَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ مِنْ حَدِيثِ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ , عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

9947- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Şu Uhud dağı kadar altınım olsa bir borcu kapatmak üzere (kenara) kaldıracağım dışında ondan hiçbir şeyin üç günden daha fazla yanımda kalmasını istemezdim."*[1]

Buhârî, *Sahîh*'de Ahmed b. Şebîb'den[2] ve Müslim, Muhammed b. Ziyâd kanalıyla Ebû Hureyre'den rivayet etti.[3]

٩٩٤٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ , أَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ , ثَنَا عَبَّاسٌ الدُّورِيُّ , وَابْنُ أَبِي الْحُنَيْنِ , وَعَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ , فِي آخَرِينَ , قَالُوا: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ , عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي الصَّقْرِ , ثَنَا ابْنُ أَبِي مُلَيْكَةَ , قَالَ: حَدَّثَتْنِي عَائِشَةُ قَالَتْ: أَصَابَ النَّبِيُّ ﷺ دَنَانِيرَ فَقَسَمَهَا إِلَّا سِتَّةً , فَدَفَعَ السِّتَّةَ إِلَى بَعْضِ نِسَائِهِ , فَلَمَّا أَوَى إِلَى بَعْضِ نِسَائِهِ لَمْ يَأْخُذْهُ النَّوْمُ , فَقَالَ: " مَا فَعَلَتِ السِّتَّةُ؟ " قَالُوا: دَفَعْنَاهَا إِلَى فُلَانَةَ , قَالَ: " ائْتُونِي بِهَا " فَقَسَمَ مِنْهَا فِي خَمْسَةِ أَبْيَاتٍ مِنَ الْأَنْصَارِ , ثُمَّ قَالَ: اسْتَمْتِعُوا بِهَذَا الْبَاقِي , فَقَالَ: " وَالْآنَ إِسْتَرَحْتُ" فَرَقَدَ ﷺ

9948- Hz. Âişe der ki: Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) eline bir miktar dinar geçince onu altıya bölüp hanımlarından birine verdi. Gece hanımlarından birinin yanına gidince de uyku tutmadı ve: *"O altı payı ne yaptınız?"* diye sordu. "Filan hanımına verdik" dediklerinde: *"Onları bana getirin"* buyurdu. Getirilince bir bölümünü Ensar'dan beş aileye verilmek üzere kaldırdı ve: *"Kalanı da siz harcayın"* buyurdu. Sonra: *"İşte şimdi rahatladım"* dedi ve uyudu.[4]

---

[1] Sahih hadistir.

[2] Buhârî, *rikâk* (7/178).

[3] Müslim, *zekât* (31).

[4] İsnâdı hasendir. İbn Sa'd, *Tabakât* (2/237).

٩٩٤٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ , أَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ , ثَنَا عَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدُّورِيُّ , ثَنَا أَبُو سَلَمَةَ مَنْصُورٌ , قَالَ: ثَنَا بَكْرُ بْنُ مُضَرَ , ثَنَا مُوسَى بْنُ جُبَيْرٍ , عَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ: دَخَلْتُ أَنَا يَوْمًا وَعُرْوَةُ , عَلَى عَائِشَةَ , فَقَالَتْ: لَوْ رَأَيْتُمَا نَبِيَّ اللهِ فِي مَرْضَةٍ مَرَضَهَا , قَالَتْ: وَكَانَتْ لَهُ عِنْدِي سِتَّةُ دَنَانِيرَ , - فَقَالَ مُوسَى بْنُ جُبَيْرٍ: أَوْ سَبْعَةٌ - فَأَمَرَنِي نَبِيُّ اللهِ ﷺ أَنْ أُفَرِّقَهَا , فَشَغَلَنِي وَجَعُ رَسُولِ اللهِ ﷺ حَتَّى عَافَاهُ اللهُ , ثُمَّ سَأَلَنِي عَنْهَا , فَقَالَ: " أَكُنْتُ فَرَّقْتِ السِّتَّةَ أَوِ السَّبْعَةَ؟ " قَالَتْ: لَا وَاللهِ شَغَلَنِي وَجَعُكَ , قَالَتْ: فَدَعَا بِهَا ثُمَّ فَرَّقَهَا وَقَالَ: " مَا ظَنُّ نَبِيِّ اللهِ لَوْ لَقِيَ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ وَهِيَ عِنْدَهُ؟ " وَرُوِيَ فِيهِ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ , عَنْ عَائِشَةَ

9949- Ebû Umâme der ki: Bir gün Urve ile birlikte Hz. Âişe'nin yanına girdiğimizde bize şunu anlattı: Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) hasta olduğu zaman görecektiniz. Yanımda altı —Mûsa b. Cübeyr rivayetinde "yedi"— dinar bırakmış onları dağıtmamı emretmişti. Onun hastalığıyla meşgul olmamdan dolayı daha onları dağıtmamıştım. Allah onu sağlığına kavuşturduğunda bana: *"O altı (veya yedi) dinarı dağıttın mı?"* diye sordu. "Hayır, vallahi hastalığınla meşguliyetimden onları dağıtamadım" dediğimde Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) onları getirtip dağıttı. Sonra da: *"Allah'ın peygamberi bunlar yanındayken Allah'ın huzuruna çıkacak olsa (hayır namına) ne bekleyebilir?"* buyurdu.[1]

Bu konuda Ebû Seleme kanalıyla Âişe'den de rivayet bulunmaktadır.[2]

٩٩٥٠ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ , قَالَ: أَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْقَطَّانُ , ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُوسُفَ السَّلَمِيُّ , ثَنَا سَعِيدُ بْنُ سَلَّامٍ , عَنْ عُمَرَ بْنِ سَعِيدِ بْنِ أَبِي حُسَيْنٍ , عَنِ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ , قَالَ: حَدَّثَنِي عُقْبَةُ بْنُ الْحَارِثِ , أَنَّهُ صَلَّى مَعَ النَّبِيِّ ﷺ , ثُمَّ انْصَرَفَ مِنَ الْعَصْرِ , فَانْصَرَفَ مُسْرِعًا حَتَّى دَخَلَ عَلَى بَعْضِ نِسَائِهِ , فَعَجِبَ النَّاسُ مِنْ سُرْعَةِ

---

[1] İsnâdında bir sakınca yoktur. Ahmed, *Müsned* (6/104)

[2] İbn Sa'd, *Tabakât* (2/238).

دُخُولِهِ ثُمَّ خَرَجَ , فَرَأَى مَا فِي وُجُوهِ النَّاسِ مِنْ سُرْعَتِهِ , فَقَالَ: " إِنِّي ذَكَرْتُ تِبْرًا عِنْدِي , فَكَرِهْتُ أَنْ يَبِيتَ عِنْدَنَا , فَأَمَرْتُ بِقِسْمَتِهِ "

9950- Ukbe b. el-Hâris bildiriyor: Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesallem) arkasında ikindi namazını kıldım. Namaz biter bitmez Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) acele bir şekilde hanımlarından birinin evine girdi. Bu şekilde aceleyle girmesi ashâbını şaşırttı. Çıkıp da acelesi yüzünden ashâbının yüzündeki şaşkınlığı görünce: *"Yanımda (külçe) altın olduğunu hatırladım. Geceyi bizde geçirmesini istemediğim için paylaştırılıp dağıtılmasını söyledim"* buyurdu.[1]

٩٩٥١ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ , أَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ , ثَنَا عَبَّاسٌ يَعْنِي الدُّورِيَّ , ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ , ثَنَا عَمْرُو بْنُ سَعِيدِ بْنِ أَبِي حُسَيْنٍ , عَنِ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ , عَنْ عُقْبَةَ بْنِ الْحَارِثِ , أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ صَلَّى الْعَصْرَ , ثُمَّ خَرَجَ مُسْرِعًا فَقِيلَ لَهُ: يَا رَسُولَ اللهِ , خَرَجْتَ مُسْرِعًا , قَالَ: " كَانَ عِنْدِي تِبْرٌ , وَكَرِهْتُ أَنْ يَبِيتَ عِنْدِي " زَادَ فِيهِ غَيْرُهُ: " فَأَمَرْتُ بِقِسْمَتِهِ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ , عَنْ أَبِي عَاصِمٍ

9951- Ukbe b. el-Hâris bildiriyor: Hz. Peygamber (sallellahu aleyhi vesellem) ikindi namazını kıldırdıktan sonra aceleyle Mescid'den çıktı. Daha sonra: "Ey Allah'ın Resûlü! Neden aceleyle çıktın?" diye sorulunca: *"Yanımda (külçe) altın olduğunu hatırladım. Geceyi bende geçirmesini istemedim"* buyurdu.[2]

Başkası rivayet ederken: *"Dağıtılmasını söyledim"* eklemesini yapar.

Buhârî, *Sahîh*'de Ebû Âsım'dan rivayet etti.[3]

٩٩٥٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ , ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ بْنُ يَعْقُوبَ , ثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَفَّانَ , ثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ , عَنِ الْأَعْمَشِ , عَنْ شَقِيقٍ , عَنْ مَسْرُوقٍ , عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: " مَا تَرَكَ رَسُولُ اللهِ ﷺ دِينَارًا , وَلَا دِرْهَمًا , وَلَا بَعِيرًا , وَلَا أَوْصَى بِشَيْءٍ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ , عَنْ أَبِي بَكْرٍ , عَنِ ابْنِ نُمَيْرٍ

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Buhârî, *zekât* (2/118) ile *istizân* (3/279).

9952- Hz. Âişe der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) geriye ne bir dinar, ne bir dirhem, ne bir deve bıraktı, ne de bir vasiyette bulundu."

Müslim, *Sahîh*'de Ebû Bekr kanalıyla İbn Numeyr'den rivayet etti.[1]

٩٩٥٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ , نَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ , ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْجُنَيْدِ الدَّقَّاقُ , ثَنَا أَبُو أَحْمَدَ الزُّبَيْرِيُّ , ثَنَا مِسْعَرٌ , عَنْ عَدِيِّ بْنِ ثَابِتٍ , عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ , وَعَاصِمٍ , عَنْ زِرٍّ , عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: " مَا تَرَكَ رَسُولُ اللهِ ﷺ دِينَارًا وَلَا دِرْهَمًا , وَلَا عَبْدًا , وَلَا شَاةً , وَلَا بَعِيرًا "

9953- Hz. Âişe der ki: "Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem) geriye ne bir dinar, ne bir dirhem, ne bir köle, ne bir koyun, ne de bir deve bıraktı."[2]

٩٩٥٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ , أَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ , ثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ , ثَنَا عَمْرُو بْنُ مَرْزُوقٍ , أَنَا زَائِدَةُ , عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ , عَنْ أَبِيهِ , عَنْ عَلِيٍّ , " أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ جَهَّزَ فَاطِمَةَ بِخَمِيلٍ , وَقِرْبَةٍ وَوِسَادَةٍ أَدَمٍ حَشْوُهَا إِذْخِرٍ "

9954- Hz. Ali bildiriyor: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vasellem) kızı Fâtıma'ya çeyiz olarak bir yatak, bir su kırbası ve içi ızhır otuyla doldurulmuş bir yastık hazırladı."[3]

٩٩٥٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ , وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى , قَالَا: ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ هُوَ الْأَصَمُّ , ثَنَا الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ , ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ , أَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ , عَنْ كَثِيرِ بْنِ زَيْدٍ , عَنِ الْمُطَّلِبِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ: " لَقَدْ دَخَلَتْ خَيْرُ الْعَرَبِ عَلَى سَيِّدِ الْمُسْلِمِينَ أَوَّلَ الْعِشَاءِ عَرُوسًا , قَامَتْ آخِرَ اللَّيْلِ تَطْحَنُ , وَهِيَ أُمُّ سَلَمَةَ حِينَ دَخَلَتْ أَيِّمًا عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ "

9955- Muttalib b. Abdillah der ki: "Arapların en hayırlı kadınlarından biri, müslümanların efendisinin yanına akşam vakti gelin olarak girmişken,

---

[1] Müslim, *vasiyye* (2/1256, 1257).

[2] İsnâdlarından biri mürsel, biri merfû olan hasen bir hadistir. İbn Sa'd, *Tabakât* (2/316, 317), Ebû Nuaym, *Hilye* (7/249-250), Ahmed, *Müsned* (6/136-137), Hennâd, *Zühd* (733) ve Tayâlisî, *Müsned* (s. 219).

[3] İsnâdı hasendir. Nesâî, *nikâh* (6/135).

geceye doğru kalkıp un öğütmüştür. Bu kadın da Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellam) ile evlenen dul Ümmü Seleme'dir."[1]

٩٩٥٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ , أَنَا أَبُو الْفَضْلِ بْنُ خَمِيرَوَيْهِ , ثنا أَحْمَدُ بْنُ نَجْدَةَ , ثنا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ , ثنا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ , قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو هَانِئٍ الْخَوْلَانِيُّ , أَنَّ أَبَا عَلِيٍّ عَمْرَو بْنَ مَالِكٍ الْجَنْبِيَّ , حَدَّثَهُ , عَنْ فَضَالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ قَالَ: سَمِعْتُهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يُصَلِّي بِالنَّاسِ فَيَخِرُّ رِجَالٌ مِنْ قَامَتِهِمْ فِي الصَّلَاةِ , مِمَّا بِهِمْ مِنَ الْخَصَاصَةِ , وَهُمْ مِنْ أَصْحَابِ الصُّفَّةِ , حَتَّى يَقُولَ الْأَعْرَابُ: إِنَّ هَؤُلَاءِ لِمَجَانِينَ , فَإِذَا قَضَى رَسُولُ اللهِ ﷺ الصَّلَاةَ انْصَرَفَ إِلَيْهِمْ , فَقَالَ: " لَوْ تَعْلَمُونَ مَا لَكُمْ عِنْدَ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ لَأَحْبَبْتُمْ لَوْ أَنَّكُمْ تَزْدَادُونَ فَاقَةً وَحَاجَةً " , قَالَ: فَقَالَ فَضَالَةُ: " وَأَنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ يَوْمَئِذٍ "

9956- Fadâle b. Ubeyd der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) cemaate namaz kıldırırken, cemaatten bazıları namaz için durdukları yerde açlıktan yere düşerdi. Bunlar da Suffa'da kalanlardandı. Onları gören bedeviler de: "Bunlar delirmiş" derdi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) namazı bitirince de yanlarına gider ve onlara: *"Yüce Allah'ın katında sahip olduklarınızı bir bilseniz, sıkıntı ve yoksulluğunuzun daha çok olmasını isterdiniz"* buyururdu. Bunu söylediğinde ben de Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanındaydım.[2]

٩٩٥٧ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ , أَنَا أَبُو سَعِيدٍ الْأَعْرَابِيُّ , ثنا أَبُو يَحْيَى بْنُ أَبِي مَسَرَّةَ , قَالَ: أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يَزِيدَ , ثنا حَيْوَةَ , أَخْبَرَنِي أَبُو هَانِئٍ , أَنَّ أَبَا عَلِيٍّ عَمْرَو بْنَ مَالِكٍ أَخْبَرَهُ , أَنَّهُ سَمِعَ فَضَالَةَ بْنَ عُبَيْدٍ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِذَا صَلَّى بِالنَّاسِ يَخِرُّ رِجَالٌ مِنْ قَامَتِهِمْ لِمَا بِهِمْ مِنَ الْخَصَاصَةِ , وَهُمْ أَصْحَابُ الصُّفَّةِ يَقُولُ الْأَعْرَابُ: إِنَّ هَؤُلَاءِ لِمَجَانِينَ. فَإِذَا قَضَى رَسُولُ اللهِ ﷺ انْصَرَفَ إِلَيْهِمْ , فَقَالَ: " لَوْ تَعْلَمُونَ مَا لَكُمْ عِنْدَ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ لَأَحْبَبْتُمْ أَنْ تَزْدَادُوا حَاجَةً وَفَقْرًا " , قَالَ فَضَالَةُ: " وَأَنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ يَوْمَئِذٍ "

---

[1] İsnâdı hasendir. İbn Sa'd, *Tabakât* (8/92) ve Hâkim, *Müstedrek* (4/18).

[2] İsnâdı hasendir. 9834. hadiste geçti.

9957- Fadâle b. Ubeyd der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) cemaate namaz kıldırırken, cemaatten bazıları namaz için durdukları yerde açlıktan yere düşerdi. Bunlar da Suffa'da kalanlardandı. Onları gören bedeviler de: "Bunlar delirmiş" derdi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) namazı bitirince de yanlarına gider ve onlara: *"Yüce Allah'ın katında sahip olduklarınızı bir bilseniz, sıkıntı ve yoksulluğunuzun daha çok olmasını isterdiniz"* buyururdu. Bunu söylediği gün ben de Resûlullah'ın (sallallahu alayhi vesellem) yanındaydım.[1]

٩٩٥٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ , وَأَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ , قَالَا: ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ , ثَنَا بَحْرُ بْنُ نَصْرٍ , ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ , أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ , عَنْ أَبِي سَعِيدٍ: أَنَّ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ , شَكَا إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ حَاجَتَهُ , فَقَالَ: " اصْبِرْ أَبَا سَعِيدٍ , فَإِنَّ الْفَقْرَ إِلَى مَنْ يُحِبُّنِي أَسْرَعُ مِنَ السَّيْلِ مِنْ أَعَلَى الْوَادِي , أَوْ مِنْ أَعَلَى الْجَبَلِ إِلَى أَسْفَلِهِ " كَانَ فِي كِتَابِي عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ

9958- Ebû Saîd bildiriyor: Ebû Saîd el-Hudrî yoksulluğundan yana Resûlullah'a (sallallahu alayhi vesellem) yakınınca Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) ona şöyle buyurdu: *"Ey Ebû Saîd! Sabret! Zira fakirlik beni seven kişiye sel suyunun dağ başından (veya vadinin üst tarafından) en alt kısma ulaşmasından daha hızlı bir şekilde ulaşır."*[2]

Benim kitabımda "Ebû Saîd" yerine "Saîd b. Ebî Saîd" şeklinde geçmektedir.

٩٩٥٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ , ثَنَا دَعْلَجُ بْنُ أَحْمَدَ السِّجْزِيُّ , بِبَغْدَادَ , ثَنَا أَبُو مُسْلِمٍ , ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ , ثَنَا حَمَّادٌ , عَنْ أَيُّوبَ , عَنْ مُحَمَّدٍ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ أَبِي هُرَيْرَةَ وَعَلَيْهِ ثَوْبَانِ مُمَشَّقَانِ فَتَمَخَّطَ , فَقَالَ: " بَخٍ بَخٍ , أَبُو هُرَيْرَةَ يَتَمَخَّطُ فِي الْكَتَّانِ , وَلَقَدْ رَأَيْتُنِي , وَإِنِّي لَأَخِرُّ مِنْ مِنْبَرِ رَسُولِ اللهِ ﷺ إِلَى حُجْرَةِ عَائِشَةَ مَغْشِيًّا عَلَيَّ , فَيَجِيءُ الْجَائِي , فَيَضَعُ رِجْلَهُ عَلَى عُنُقِي يَرَى أَنِّي مَجْنُونٌ , وَمَا بِي مِنْ جُنُونٍ , وَمَا بِي إِلَّا الْجُوعُ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ , عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ حَرْبٍ

---

[1] İsnâdı hasendir.

[2] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Müsned* (3/42).

9959- Muhammed (b. Sîrîn) der ki: Ebû Hureyre'nin yanmdaydık. Üzerinde iki parçalık keten bir giysi vardı. Bu giysisiyle burnunu silince: "Vay ki vay! Ebû Hureyre artık burnunu ketenden giysisiyle siliyor!" dedi ve şöyle devam etti: "Oysa Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) minberi ile Âişe'nin odası arasında (açlıktan) bayılıp yere düştüğümü bilirim. Oraya gelenler de delirdiğimi zannederek ayaklarıyla boynuma basarlardı. Oysa delirmiş filan değildim, sadece açtım."[1]

Buhârî, *Sahîh*'de Süleyman b. Harb'dan rivayet etti.[2]

٩٩٦٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ , أَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الضُّبَعِيُّ , ثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ زِيَادٍ , ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْفَرْوِيُّ , ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ هِلَالٍ , عَنْ أَبِيهِ , عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: خَرَجْتُ مِنْ بَيْتِي يَوْمًا , مَا أَخْرَجَنِي إِلَّا الْجُوعُ , فَجِئْتُ الْمَسْجِدَ فَوَجَدْتُ نَفَرًا مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ ﷺ , فَقَالُوا: مَا أَخْرَجَكَ هَذِهِ السَّاعَةَ؟ فَقُلْتُ: أَخْرَجَنِي الْجُوعُ , قَالُوا: وَنَحْنُ مَا أَخْرَجَنَا إِلَّا الْجُوعُ , فَقُمْنَا فَدَخَلْنَا عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ , فَقَالَ: " مَا أَخْرَجَكُمْ هَذِهِ السَّاعَةِ؟ " قُلْنَا: أَخْرَجَنَا الْجُوعُ فَدَعَا بِطَبَقٍ فِيهِ تَمْرٌ , فَأَعْطَى كُلَّ رَجُلٍ تَمْرَتَيْنِ , فَقَالَ: " كُلُوا هَاتَيْنِ التَّمْرَتَيْنِ وَاشْرَبُوا عَلَيْهِ مِنَ الْمَاءِ , فَإِنَّهُمَا سَيُجْزِيَانِكُمْ يَوْمَكُمْ هَذَا " , قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: فَأَكَلَتْ تَمْرَةً وَخَبَأْتُ تَمْرَةً فِي حِجْرِي , فَرَآنِي لَمَّا رَفَعْتُ التَّمْرَةَ فَسَأَلَنِي , فَقُلْتُ: رَفَعْتُهَا لِأُمِّي , قَالَ: " كُلْهَا فَإِنَّا سَنُعْطِيكَ لَهَا تَمْرَتَيْنِ "

9960- Ebû Hureyre der ki: Bir gün evimden çıktım ki beni çıkaran açlıktan başka bir şey değildi. Mescid'e geldiğinde Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbından birkaç kişiyle karşılaştım. Bana: "Bu saatte seni dışarıya çıkaran nedir?" diye sorduklarında: "Açlık çıkardı" karşılığını verdim. Bana: "Bizi de dışarıya çıkaran açlıktan başka bir şey değil" dediler. Kalkıp Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına girdik. Bize: *"Bu saatte sizi dışarıya çıkaran nedir?"* diye sorunca: "Açlık çıkardı" karşılığını verdik. Bunun üzerine bir tabak hurma getirtti. Her birimize ikişer hurma verdi ve: *"Bu iki hurmayı yiyip üzerine su için. Bu gün için açlığınızı giderecektir"* buyurdu. Ben

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî, *irtisâm* (8/152).

hurmalardan biri yedim, diğerini de cebimde sakladım. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) hurmalardan birini yemeyip kaldırdığımı görünce nedenini sordu. "Annem için kaldırdım" dediğimde: *"Hurmayı ye! Annen için ayrıca iki hurma vereceğiz"* buyurdu.[1]

٩٩٦١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ , أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ , ثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ , ثَنَا الْحَكَمُ بْنُ مُوسَى , ثَنَا صَدَقَةُ بْنُ خَالِدٍ , وَأَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ يَحْيَى بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ السُّكَّرِيُّ , بِبَغْدَادَ , أَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ , ثَنَا عَبَّاسُ بْنُ عَبْدِ اللهِ التَّرْقُفِيُّ , ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُبَارَكِ , ثَنَا صَدَقَةُ بْنُ خَالِدٍ , ثَنَا يَزِيدُ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ الدِّمَشْقِيُّ , عَنْ أَبِي عُبَيْدِ اللهِ مُسْلِمِ بْنِ مِشْكَمٍ , عَنْ عَمْرِو بْنِ غَيْلَانَ الثَّقَفِيِّ , عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ قَالَ: " اللهُمَّ مَنْ آمَنَ بِي , وَصَدَّقَنِي , وَعَلِمَ أَنَّ مَا جِئْتُ بِهِ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِكَ , فَأَقِلَّ مَالَهُ وَوَلَدَهُ , وَحَبِّبْ إِلَيْهِ لِقَاءَكَ , وَعَجِّلْ لَهُ الْقَضَاءَ , وَمَنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِي , وَلَمْ يُصَدِّقْنِي , وَلَمْ يَعْلَمْ أَنَّ مَا جِئْتُ بِهِ الْحَقُّ فَأَكْثِرْ مَالَهُ وَوَلَدَهُ وَأَطِلْ عُمْرَهُ " وَفِي رِوَايَةِ يَعْقُوبَ , عَنْ أَبِي عُبَيْدِ اللهِ لَمْ يَقُلْ: مُسْلِمِ بْنِ مِشْكَمٍ وَقَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ

9961- Amr b. Ğaylân es-Sekafî'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Allahım! Bana iman edip doğrulayan ve getirdiğim risâletin senin katından bir hak olduğuna inanan kişilerin mallarını da çocuklarını da az kıl. Sana kavuşmayı onlara sevdirip ölümlerini çabuklaştır. Bana iman etmeyip doğrulamayan ve getirdiğim risaletin hak olduğuna inanmayan kişilerin de mallarını ve çocuklarını çok kıl. Ömürlerini de uzat."*[2]

Yâkub ise rivayet ederken sadece "Ebû Ubeydillah" der, "Müslim b. Mişkem" ismini zikretmez.

٩٩٦٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ فُورَكٍ , أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ الْأَصْبَهَانِيُّ , قَالَ: ثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ , ثَنَا أَبُو دَاوُدَ , ثَنَا غَسَّانُ بْنُ بُرْزِينَ , ثَنَا سَيَّارُ بْنُ سَلَامَةَ الرِّيَاحِيُّ , مِنْ بَنِي تَمِيمٍ , عَنِ الْبَرَاءِ السَّلِيطِيِّ , مِنْ بَنِي عَبْسٍ , عَنْ نُقَادَةَ الْأَسَدِيِّ: أَنَّ

---

[1] İsnâdı hasendir.

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Mâce, *zühd* (2/1384-1385).

رَسُولَ اللهِ ﷺ بَعَثَ إِلَى رَجُلٍ يَسْتَمْنِحُهُ فِي نَاقَةٍ لَهُ , فَأَبَى , فَأَتَى رَسُولُ اللهِ ﷺ فَأَخْبَرَهُ , فَبَعَثَهُ إِلَى رَجُلٍ آخَرَ يَسْتَحْمِلُهُ , فَبَعَثَ إِلَيْهِ بِنَاقَةٍ , فَجَاءَ بِهَا نُقَادَةُ يَقُودُهَا , فَلَمَّا نَظَرَ إِلَيْهَا رَسُولُ اللهِ ﷺ قَالَ: " بَارَكَ اللهُ فِيهَا , وَفِيمَنْ بَعَثَ بِهَا " وَقَالَ نُقَادَةُ: وَفِيمَنْ جَاءَ بِهَا. , قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " وَفِيمَنْ جَاءَ بِهَا " , قَالَ: فَقُدِّمَتْ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ فَحُلِبَتْ , فَدَرَّتْ , فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " اللهُمَّ أَكْثِرْ مَالَ فُلَانٍ وَوَلَدَهُ " وَقَالَ لِصَاحِبِ النَّاقَةِ: " اللهُمَّ اجْعَلْ رِزْقَ فُلَانٍ يَوْمًا بِيَوْمٍ " تَابَعَهُ يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ بْنِ رَزِينٍ

9962- Abd oğullarından Berâ es-Salîtî bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Nukâde el-Esedî'yi bir adama gönderdi ve sütünden faydalanmak için ödünç bir deve almasını istedi. Ancak adam istenen deveyi vermedi. Nukâde gelip Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellam) durumu bildirince onu başka bir adama gönderdi, adam da deveyi verdi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Nukâde'nin deveyi çekip getirdiğini görünce: *"Allahım! Deveye de, onu gönderene de bereketler ihsan et"* diye dua etti. Nukâde: "Ey Allah'ın Resûlü! Ya deveyi getirene?" deyince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Deveyi getirene de"* buyurdu.

Deve Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına yaklaştırılıp sağılınca bolca süt verdi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellam) ilk istenen ve deveyi vermeyen adam hakkında: *"Allahım! Filanın malını da çoluk çocuğunu da bol kıl"* diye dua etti. Deveyi veren adam için ise: *"Allahım! Filan kişinin de rızkını günübirlik ver"* diye dua etti.[1]

Yahya b. Hassân b. Rezîn de rivayet ederek mutâbaât etmiştir.

٩٩٦٣ - حَدَّثَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ , إِمْلَاءً , أَنَا أَبُو سَعِيدٍ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ الْبَصْرِيُّ , بِمَكَّةَ , ثَنَا أَبُو إِسْحَاقَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ سُلَيْمَانَ , ثَنَا مُصَبَّحُ بْنُ هِلْقَامَ , ثَنَا قَيْسُ بْنُ الرَّبِيعِ , عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ , عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ , عَنْ ثَوْبَانَ , مَوْلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ مِنْ أُمَّتِي مَنْ لَوْ قَامَ عَلَى بَابِ

[1] İsnâdı hasendir. İbn Mâce, *zühd* (2/1385).

أَحَدِكُمْ يَسْأَلُهُ دِينَارًا , أَوْ دِرْهَمًا , أَوْ شَيْئًا مَا أَعْطَاهُ إِيَّاهُ , وَمَا يَمْنَعُهُ إِلَّا مِنْ كَرَامَتِهِ عَلَيْهِ , وَلَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللهِ لَأَبَرَّهُ "

9963- Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) azatlısı Sevbân'ın bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Ümmetimden öyle kişiler var ki, birinizin kapısında durup bir dinar veya dirhem veya başka bir şey istese kendisine verilmez. Verilmemesinin nedeni de Allah katındaki değerinden (ve onu dünya malından uzak tutmayı istemesinden) dolayıdır. Oysa bu kişi, Allah adına yemin (ile dua) edecek olsa Allah onun yeminini boşa çıkarmaz (duasına icabet eder)."*[1]

٩٩٦٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ , أَخْبَرَنِي إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضْلِ بْنِ مُحَمَّدٍ الشَّعْرَانِيُّ , قَالَ: ثَنَا جَدِّي , ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْفَرْوِيُّ , ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ , وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ , ثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ صَفْوَانَ , ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا , حَدَّثَنِي عَبَّاسٌ الْعَنْبَرِيُّ , ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَهْضَمٍ , ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ , عَنْ عُمَارَةَ بْنِ غَزِيَّةَ , عَنْ عَاصِمِ بْنِ عُمَرَ بْنِ قَتَادَةَ , عَنْ مَحْمُودِ بْنِ لَبِيدٍ , عَنْ قَتَادَةَ بْنِ النُّعْمَانِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِذَا أَحَبَّ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ عَبْدًا حَمَاهُ كَمَا يَحْمِي أَحَدُكُمْ مَرِيضَهُ مِنَ الْمَاءِ " وَفِي رِوَايَةِ الْفَرْوِيِّ: " سَقِيمَهُ الْمَاءَ "

9964- Katâde b. en-Nu'mân'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yüce Allah bir kulunu sevdiği zaman, birinizin hastasını (iyileşmesi için) sudan koruması gibi onu (dünyaya karşı) korur"* buyurmuştur.[2]

Fervî rivayet ederken (*marîd* ifadesi yerine aynı anlama gelen) *"sakîm"* lafzını kullanır.

٩٩٦٥ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ , أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ , ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ الْفَضْلِ الْبَلْخِيُّ , حَدَّثَنِي عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ نَجْدَةَ الْحَوْطِيُّ , ثَنَا ابْنُ عَيَّاشٍ , عَنْ عُمَارَةَ بْنِ غَزِيَّةَ , عَنْ عَاصِمِ بْنِ عُمَرَ بْنِ قَتَادَةَ , عَنْ مَحْمُودِ بْنِ لَبِيدٍ , عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ , أَنَّ

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı hasendir. Tirmizî 4/381 (2036).

رَسُولَ اللهِ ﷺ , قَالَ: " إِذَا أَحَبَّ اللهُ عَبْدًا حَمَاهُ الدُّنْيَا كَمَا يَحْمِي أَحَدُكُمْ مَرِيضَهُ الْمَاءَ "

9965- Râfi' b. Hadîc'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yüce Allah bir kulunu sevdiği zaman, birinizin hastasını (iyileşmesi için) sudan uzak tutması gibi dünya nimetlerini ondan uzak tutar"* buyurmuştur.[1]

٩٩٦٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ , ثَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ , ثَنَا أَبُو دَاوُدَ , ثَنَا الْقَعْنَبِيُّ , ثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ , عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِي عَمْرٍو , عَنْ عَاصِمِ بْنِ عُمَرَ بْنِ قَتَادَةَ , عَنْ مَحْمُودِ بْنِ لَبِيدٍ , أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ يَحْمِي عَبْدَهُ الدُّنْيَا كَمَا تَحْمُونَ مَرِيضَكُمُ الطَّعَامَ وَالشَّرَابَ "

9966- Mahmûd b. Lebîd'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Hastanızı (iyileşmesi için) sudan ve yemekten uzak tuttuğunuz gibi Yüce Allah da (sevdiği) kulunu dünya nimetlerinden uzak tutar"* buyurmuştur.[2]

٩٩٦٧ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ بُشْرَانَ , ثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ صَفْوَانَ , أَنَا ابْنُ أَبِي الدُّنْيَا , حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عُثْمَانَ الْعِجْلِيُّ , ثَنَا حُسَيْنُ الْجُعْفِيُّ قَالَ: ذَكَرَ زَائِدَةُ , عَنْ شَيْخٍ , مِنْ أَهْلِ الْبَصْرَةِ عَنْ أُمَيَّةَ بْنِ قُسَيْمٍ , عَنْ حُذَيْفَةَ , عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ يَحْمِي عَبْدَهُ الْمُؤْمِنَ كَمَا يَحْمِي الرَّاعِي الشَّفِيقُ غَنَمَهُ عَنْ مَرَاتِعِ الْهَلَكَةِ "

9967- Huzeyfe'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Çobanın koyunlarını tehlikeli otlaklardan koruması gibi Yüce Allah da mümin kulunu (dünyaya karşı) korur"* buyurmuştur.[3]

٩٩٦٨ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ , وَأَبُو بَكْرٍ الْجُرَشِيُّ , وَأَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّلَمِيُّ , قَالُوا: ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ , ثَنَا أَبُو أُمَيَّةَ , ثَنَا مُوسَى بْنُ هِلَالٍ الْعَبْدِيُّ , ثَنَا هِشَامُ بْنُ

---

[1] İsnâdına bir sakınca yoktur. Taberânî, *M. el-Kebîr* 4/298 (4296) Bak: İbn Hacer, *el-Metâlibu'l-Âliye* 3/205 (3265) ve Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (10/285).

[2] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Müsned* (5/427, 428) ile *Zühd* (s. 11), İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (14/57), Ebû Ya'lâ, *Müsned* (1/318), Ebu'ş-Şeyh, *Emsâl* (306) ve Hâkim, *Müstedrek* (4/208) Bak: Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (10/285).

[3] İsnâdı zayıftır. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Zemmu'd-Dünyâ* (210) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (1/276).

حَسَّانٍ , عَنِ الْحَسَنِ قَالَ: كَانَ حُذَيْفَةُ , يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ لَيَتَعَاهَدُ وَلِيَّهُ بِالْبَلَاءِ كَمَا يَتَعَاهَدُ الْمَرِيضَ أَهْلُهُ بِالطَّعَامِ , وَإِنَّ اللهَ لَيَحْمِي عَبْدَهُ الدُّنْيَا كَمَا يُحْمَى الْمَرِيضُ الطَّعَامَ "

9968- Huzeyfe'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Hastası olanların hastaya arada bir yemek vermesi gibi Yüce Allah da dostu olan kullarına arada bir bela verir. Hastanın (iyileşmesi için) yemekten uzak tutulması gibi Yüce Allah da (sevdiği) kulunu dünya nimetlerinden uzak tutar."*[1]

٩٩٦٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ , أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ الصَّنْعَانِيُّ , ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ , أَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ , عَنْ مَعْمَرٍ , عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ شَرُوسٍ , عَنْ عِكْرِمَةَ بْنِ خَالِدٍ قَالَ: " كَانَ رَجُلٌ يَتَعَبَّدُ فَجَاءَهُ شَيْطَانٌ لِيَفْتِنَهُ فَازْدَادَ عِبَادَةً , فَتَمَثَّلَ لَهُ بِرَجُلٍ , فَقَالَ: أَصْحَبُكَ؟ فَقَالَ الْعَابِدُ: نَعَمْ. فَصَحِبَهُ , فَكَانَ يَتَخَلَّفُ عَنْهُ وَيُطِيفُ بِهِ فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ مَلَكًا , فَلَمَّا رَآهُ الشَّيْطَانُ عَرَفَهُ وَلَمْ يَعْرِفْهُ الْإِنْسَانُ , فَكَانَ إِذَا أَمْسَى تَخَلَّفَ الشَّيْطَانُ فَمَدَّ الْمَلَكُ يَدَهُ نَحْوَ الشَّيْطَانِ فَقَتَلَهُ , فَقَالَ الرَّجُلُ: مَا رَأَيْتُ كَالْيَوْمِ , قَتَلْتَهُ وَهُوَ مَنْ حَالُهُ وَمَنْ حَالُهُ , ثُمَّ انْطَلَقَا حَتَّى نَزَلَا قَرْيَةً فَأَنْزَلُوهُمَا فَضَيَّفُوهُمَا فَأَخَذَ الْمَلَكُ مِنْهُمْ إِنَاءً مِنْ فِضَّةٍ , ثُمَّ انْطَلَقَا , فَنَزَلَا فِي قَرْيَةٍ أُخْرَى , فَلَمْ يُنْزِلُوهُمَا , وَلَمْ يُضَيِّفُوهُمَا , فَأَعْطَاهُمُ الْمَلَكُ الْإِنَاءَ فَقَالَ لَهُ: أَمَّا مَنْ ضَافَنَا فَأَخَذْتَ إِنَاءَهُمْ , وَأَمَّا مَنْ لَمْ يُضِفْنَا فَأَعْطَيْتَهُ إِنَاءَ الْآخَرِينَ فَلَنْ تَصْحَبْنِي. فَقَالَ: أَمَّا الَّذِي قَتَلْتُهُ , فَإِنَّهُ شَيْطَانٌ أَرَادَ أَنْ يَفْتِنَكَ , وَأَمَّا الَّذِي أَخَذْتُ مِنْهُمُ الْإِنَاءَ , فَإِنَّهُمْ قَوْمٌ صَالِحُونَ فَلَمْ يَكُنْ يَنْبَغِي لَهُمْ , وَكَانَ هَؤُلَاءِ قَوْمًا فَاسِقِينَ فَكَانُوا أَحَقَّ بِهِ , قَالَ: ثُمَّ عَرَجَ إِلَى السَّمَاءِ وَالرَّجُلُ يَنْظُرُ "

9969- İkrime b. Hâlid der ki: Kendini ibadete vermiş bir adam vardı. Şeytan onu saptırmak için geldi, ancak adam kendini ibadete daha fazla verdi. Yolculuğa çıkacakken şeytan bir adamın suretine girip karşısına çıktı ve: "Sana yoldaş olabilir miyim?" diye sordu. Adam: "Olabilirsin" deyince yoldaşı oldu. Şeytan bazen geriden geliyor, bazen de yanında gidiyordu. Yüce Allah onlara bir melek gönderdi. Şeytan meleği görünce tanıdı, ama

[1] İsnâdı zayıftır.

adam onun melek olduğunu bilemedi. Adam yürüdüğü zaman şeytan geriden geliyordu. Melek elini şeytana doğru uzatıp onu öldürdü. Adam bunu görünce meleğe: "Böylesini görmüş değilim! Kendi halinde olan bir adamı öldürdün!" dedi.

Sonrasında melekle yola devam edip bir köyde mola verdiler. Köylüler onları ağırlayıp ikramlarda bulundular. Giderken melek onlardan gümüş bir kap aldı. Sonrasında akşama kadar yol aldılar. Akşam vakti başka bir köyde mola verdiler. Köy ahalisi onları ne misafir etti, ne de ağırladı. Melek elindeki gümüş kabı onlara verdi. Adam bu durumu görünce meleğe: "Bizi ağırlayan kişilerin kabını alıp bizi ağırlamayanlara verdin! Artık bana yoldaş olma!" diye çıkışınca, melek: "Öldürdüğüm kişi şeytandı ve seni yoldan çıkarmak istiyordu. Kaplarını aldığım kişiler salih kimselerdi ve öylesi bir kabı yanlarında bulundurmaları uygun değildi. Kabı kendilerine verdiğim kişiler ise fasık kimselerdi ve böylesi kaplar onlara daha fazla yakışırdı" karşılığını verip adamm bakışları önünde göğe yükseldi.[1]

٩٩٧٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّلَمِيُّ , أَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مُوسَى أَبُو عَلِيٍّ الْقَاضِي , ثَنَا حَمْزَةُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْكَاتِبُ , ثَنَا نُعَيْمُ بْنُ حَمَّادٍ , أَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ , عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَزِيدَ بْنِ جَابِرٍ: أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ قَالَ: قَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللهِ , كَيْفَ لِي أَنْ أَعْلَمَ مَا كَانَ عِنْدَ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ؟ قَالَ: " إِذَا رَأَيْتَ كُلَّمَا طَلَبْتَ شَيْئًا مِنَ الدُّنْيَا يُسِّرَ لَكَ , وَإِذَا طَلَبْتَ شَيْئًا مِنْ أَمْرِ الْآخِرَةِ عُسِّرَ عَلَيْكَ فَأَنْتَ عَلَى حَالَةٍ قَبِيحَةٍ , وَإِذَا طَلَبْتَ شَيْئًا مِنَ الدُّنْيَا عُسِّرَ عَلَيْكَ , وَإِذَا طَلَبْتَ مِنْ أُمُورِ الْآخِرَةِ يُسِّرَ لَكَ فَأَنْتَ عَلَى حَالَةٍ حَسَنَةٍ " هَكَذَا جَاءَ مُنْقَطِعًا

9970- Ömer b. el-Hattâb der ki: Adamın biri: "Ey Allah'm Resûlü! Allah katındaki durumumun ne olduğunu nasıl bilebilirim?" diye sorunca, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Dünyalık bir şey elde etmek istediğinde bunun sana kolaylaştırıldığını, âhirete yönelik bir şey yapmak istediğinde de sana zorlaştırıldığını gördüğün zaman Allah katındaki durumun kötü demektir. Dünyalık bir şey elde etmek istediğinde bunun sana zorlaştırıldığını, âhirete yönelik*

[1] İsnâdı zayıftır. Abdurrezzâk, *Musannef* 11/72-73 (19948).

bir şey yapmak istediğinde ise sana kolaylaştırıldığını gördüğün zaman ise Allah katındaki durumun iyi demektir."[1]

Bu şekilde isnâdı kopuk bir şekilde rivayet edilmiştir.

٩٩٧١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ , ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ , ثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدُّورِيُّ , ثَنَا مُحَاضِرٌ , نَا الْأَعْمَشُ , عَنْ خَيْثَمَةَ قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللهِ هُوَ ابْنُ مَسْعُودٍ: " أَنَّ الرَّجُلَ لَيَطْلُبُ الْأَمْرَ مِنَ التِّجَارَةِ أَوِ الْإِمَارَةِ حَتَّى إِذَا قَدَرَ عَلَيْهَا فِي نَفْسِهِ ذَكَرَهُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ فَوْقَ سَبْعِ سَمَاوَاتٍ , فَبَعَثَ اللهُ مَلَكًا ائْتِ عَبْدِي هَذَا فَاصْرِفْ عَنْهُ هَذَا الْأَمْرَ , فَإِنِّي إِنْ أُيَسِّرُ لَهُ هَذَا الْأَمْرَ أَدْخَلْتُهُ بِهِ النَّارَ , قَالَ: فَيَصْرِفُهُ عَنْهُ **يظل** يَتَظَنَّى بِجِيرَانِهِ مَنْ سَبَقَنِي مَا صَرَفَ عَنْهُ إِلَّا اللهَ عَزَّ وَجَلَّ

9971- Abdullah b. Mes'ûd der ki: "Kişi ticari ve yöneticilikle ilgili bir iş peşine düşer de bu yönde istediğini gerçekleştirme imkanı bulduğunda Yüce Allah bu kişiyi yedi kat semanın üstünde anar ve bir melek gönderip: «Filan kulumun yanına git ve yapmak istediği şeyden onu alıkoy. Zira istediği şeyi gerçekleştirmesine izin verecek olursam sonunda cehenneme sokmak zorunda kalacağım» buyurur. Bu şekilde isteğinin gerçekleştirilmesine izin verilmez. Kişi de «Benden önce davranıp bu işi kim kaptı?» diye komşularından şüphelenip durur. Oysa buna engel olan Allah'tan başkası değildir."[2]

٩٩٧٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ , ثَنَا أَبُو الطَّيِّبِ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ , حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الرُّومِيِّ , ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ , سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ عَثَّامٍ يَقُولُ: " إِذَا أَبْغَضَ اللهُ عَبْدًا فُيُقِلُّ لَهُ مَلَكًا , قَالَ: أَتْرِفْهُ. فَإِذَا أَتْرَفَهُ نَسِيَ التَّضَرُّعَ وَالدُّعَاءَ "

9972- Ali b. Assâm der ki: "Yüce Allah bir kula öfke duyduğu zaman ona bir melek tahsis eder ve: «Onu refaha kavuştur!» buyurur. Melek onu refaha kavuşturduğu zaman da artık Allah'a dua edip yalvarmayı unutur."[3]

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbnu'l-Mübârek, *Zühd* (88) ve İbn Ebi'd-Dünyâ, *Zemmu'd-Dünyâ* (83).

[2] İsnâdına kopukluk vardır. Ebû Dâvud, *Zühd* (191).

[3] İsnâdı sahihtir.

٩٩٧٣ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ , قَالَ: أَنَا هِلَالُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْعِجْلِيُّ , بِالْكُوفَةِ , قَالَ: ثَنَا الْخَضِرُ بْنُ أَبَانَ الْهَاشِمِيُّ , ثَنَا سَيَّارُ بْنُ حَاتِمٍ , ثَنَا هِلَالُ بْنُ حَقٍّ , ثَنَا سَعِيدٌ الْجُرَيْرِيُّ , وَالْحَسَنُ بْنُ ذَكْوَانَ , عَنِ الْحَسَنِ , عَنْ أَنَسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " هَلْ مِنْ أَحَدٍ مَشَى عَلَى الْمَاءِ إِلَّا ابْتَلَّتْ قَدَمَاهُ؟ " قَالُوا: لَا يَا رَسُولَ اللهِ , قَالَ: " كَذَلِكَ صَاحِبُ الدُّنْيَا لَا يَسْلَمُ مِنَ الذُّنُوبِ " أَرْسَلَهُ غَيْرُهُمَا عَنِ الْحَسَنِ وَقَدْ رُوِينَا عَنْ دَاوُدَ الطَّائِيِّ أَنَّهُ قَالَ: " أَبَتِ الدُّنْيَا أَنْ تُجْدِيَ إِلَّا بِالِاخْتِلَاطِ " , وَعَنْ أَبِي حَازِمٍ , قَالَ: " يَسِيرُ الدُّنْيَا يَشْغَلُ عَنْ كَثِيرٍ مِنَ الْآخِرَةِ "

9973- Enes der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Suyun içinde yürüyüp de ayakları ıslanmayan var mı?"* diye sorunca: "Ey Allah'ın Resûlü! Hayır, yok" dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu alayhi vesellem): *"Dünya peşinde olan kişi de aynı şekildedir, günahlara bulaşmaktan kurtulamaz"* buyurdu.[1]

Başkası ise bunu Hasan'dan mürsel olarak rivayet etmiştir.[2]

Bize rivayet edildiğine göre Dâvud et-Tâî: "Dünya, günaha bulaşmadan kişiye bir şeyler vermez" demiştir.[3]

Yine Ebû Hâzım'ın: "Az bir dünyalık âhiretten çok şeye mal olur" dediği rivayet edilir.[4]

٩٩٧٤ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ , أَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ صَفْوَانَ , ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا , ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ , أَنَا أَبُو دَاوُدَ الْحَفَرِيُّ , عَنْ سُفْيَانَ بْنِ سَعِيدٍ قَالَ: " كَانَ عِيسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ: حُبُّ الدُّنْيَا أَصْلُ كُلِّ خَطِيئَةٍ , وَالْمَالُ فِيهِ دَاءٌ كَبِيرٌ. قَالُوا: وَمَا دَاؤُهُ؟ , قَالَ: لَا يَسْلَمُ مِنَ الْفَخْرِ وَلَا الْخُيَلَاءِ. قَالُوا: فَإِنْ سَلِمَ قَالَ يَشْغَلُهُ إِصْلَاحُهُ عَنْ ذِكْرِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ "

---

[1] İsnâdı zayıftır. Hatîb et-Tebrîzî, *Mişkât* (3/1436).

[2] İbn Ebi'd-Dünyâ, *Zemmu'd-Dünyâ* (89).

[3] Beyhakî, *Zühd* (96 (30).

[4] Fesevî, *Ma'rife* (1/678), Beyhakî, *Zühd* (258) ve İbnu'l-Cevzî, *Sifatu's-Safve* (2/166).

9974- Süfyân b. Saîd (es-Sevrî) der ki: Hz. İsa: "Dünya sevgisi her türlü günahın kaynağıdır. Mal sevgisi de büyük bir hastalıktır" derdi. Ona: "Bu hastalık nedir?" diye sorulunca: "Mal sahibi olan kişi kibir ve gururdan kendini kurtaramaz" dedi. Ona: "Peki kendini bunlardan kurtarırsa?" diye sorduklarında: "Kurtarsa dahi malıyla meşguliyeti onu Allah'ı zikretmekten alıkoyar" dedi.[1]

٩٩٧٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ , ثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ , ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ الْفَرَّاءُ , أَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ , أَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبِي خَالِدٍ , عَنْ قَيْسِ بْنِ أَبِي حَازِمٍ , قَالَ: سَمِعْتُ الْمُسْتَوْرِدَ , أَخَا بَنِي فِهْرٍ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " وَاللهِ مَا الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا مِثْلُ مَا يَضَعُ أَحَدُكُمْ أُصْبُعَهُ فِي الْيَمِّ , فَلْيَنْظُرْ بِمَ يَرْجِعُ " أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ مِنْ أَوْجُهٍ عَنْ إِسْمَاعِيلَ

9975- Fihr oğullarına mensup olan Müstevrid der ki: Resûlullah'ın (sallallahu alayhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Vallahi âhirete göre dünyanın değeri, birinizin parmağını denize sokup çıkarması gibidir. Kişi parmağıyla (denizden) ne kadar su alabildiğine bir baksın."*[2]

Müslim, *Sahîh*'de farklı kanallarla İsmâîl'den rivayet etti.[3]

٩٩٧٦ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ , ثَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ دَرَسْتَوَيْهِ النَّحْوِيُّ , ثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ الْفَارِسِيُّ , ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدِ بْنِ سَابِقٍ , ثَنَا عَمْرُو بْنُ أَبِي قَيْسٍ , عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُهَاجِرٍ , عَنْ قَيْسِ بْنِ أَبِي حَازِمٍ , عَنِ الْمُسْتَوْرِدِ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ فَتَذَاكَرُوا الْآخِرَةَ , فَقَالَ بَعْضُهُمْ: أَمَّا الدُّنْيَا بَلَاغٌ إِلَى الْآخِرَةِ , فِيهَا الْعَمَلُ وَفِيهَا الصَّلَاةُ وَفِيهَا الزَّكَاةُ. وَقَالَتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ: الْآخِرَةُ مُنْتَهَى الْجَنَّةِ. وَقَالُوا مَا شَاءَ اللهُ , فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا كَمَا يَمْشِي أَحَدُكُمْ إِلَى الْيَمِّ , فَأَدْخَلَ أُصْبُعَهُ فِيهَا فَمَا أَخْرَجَ مِنْهَا فَهِيَ الدُّنْيَا "

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Beyhakî, *Zühd* (250) ve Ahmed, *Zühd* (s. 92).

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Müslim, *cennet* (15, 55).

9976- Müstevrid der ki: Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) yanındayken âhiret konusu açıldı. Bazıları: "Dünya, âhiret için bir araçtır. Zira namaz ve zekat gibi ameller dünyada iken yapılıyor" derken, bazıları: "Cennet hedefine ulaştıran âhirettir" dedi. Başkaları da başka şeyler dediler. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Âhiretin yanında dünya, birinizin sahilde yürümesi ve parmağını denize batırması gibidir. (Denize göre) parmağına bulaşan su ne kadarsa (âhirete göre) dünya da o kadardır"* buyurdu.[1]

٩٩٧٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو أَحْمَدَ عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ الْمِهْرَجَانِيُّ , قَالَ: ثَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ أَيُّوبَ الْفَقِيهُ , أَنَا بِشْرُ بْنُ مُوسَى , ثَنَا ابْنُ أَبِي أُوَيْسٍ , أَنَا مَالِكٌ , عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ , عَنْ أَبِيهِ , عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ , أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " الدُّنْيَا سِجْنُ الْمُؤْمِنِ وَجَنَّةُ الْكَافِرِ "

9977- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Dünya müminin hapishanesi, kafirin ise cennetidir"* buyurmuştur.[2]

٩٩٧٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ , ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ , أَنَا أَبُو الْمُثَنَّى , ثَنَا الْقَعْنَبِيُّ , ثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ , عَنِ الْعَلَاءِ , فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ نَحْوَهُ , رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ , عَنْ قُتَيْبَةَ , عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ

9978- Başka bir kanalla bir öncekinin aynısı bildirilmiştir.[3]

Müslim, *Sahîh*'de Kuteybe kanalıyla Abdulazîz'den rivayet etti.[4]

٩٩٧٩ - أَخْبَرَنَا الْحَاكِمُ أَبُو عَبْدِ اللهِ , ثَنَا أَبُو الْفَضْلِ الْحَسَنُ بْنُ يَعْقُوبَ الْعَدْلُ , ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلَمَةَ , ثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ مَنْصُورٍ , قَالَ: حُدِّثْتُ عَنْ فُضَيْلِ بْنِ عِيَاضٍ , فِي مَعْنَى

---

[1] İsnâdında bir sakınca yoktur. Taberânî, *M. el-Kebîr* 20/302 (717), İbn Ebî Âsım, *Zühd* (160, 226) ve Hâkim, *Müstedrek* (4/319).

[2] İsnâdı hasendir. Ebû Nuaym, *Hilye* (6/350) ve Beyhakî, *Âdâb* (1049).

[3] İsnâdı hasendir.

[4] Müslim, *zühd* (1).

قَوْلِهِ ﷺ: " الدُّنْيَا سِجْنُ الْمُؤْمِنِ وَجَنَّةُ الْكَافِرِ " , قَالَ: هِيَ سِجْنُ مَنْ تَرَكَ لَذَّاتِهَا وَشَهَوَاتِهَا , فَأَمَّا الَّذِي لَا يَتْرُكُ لَذَّاتِهَا وَلَا شَهَوَاتِهَا فَأَيُّ سِجْنٍ هِيَ عَلَيْهِ

9979- Hüseyn b. Mansûr der ki: Fudayl b. İyâd'a Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *"Dünya müminin hapishanesi, kafirin ise cennetidir"* sözünün anlamını sorduğumda şöyle dedi: "Dünya, güzellikleri ile lezzetlerini terk eden biri için hapishane gibidir. Ancak güzellikleri ile lezzetlerini terk etmeyen biri için nasıl hapishane olsun?"[1]

٩٩٨٠ - حَدَّثَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ , أَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْقَطَّانُ , ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْحَارِثِ الْبَغْدَادِيُّ , ثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي بُكَيْرٍ , قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ , ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ , ثَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ مَحْمَوَيْهِ الْعَسْكَرِيُّ , ثَنَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْقَلَانِسِيُّ , ثَنَا آدَمُ بْنُ أَبِي إِيَاسٍ , ثَنَا شُعْبَةُ , عَنْ قَتَادَةَ , عَنْ أَنَسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " اللهُمَّ لَا عَيْشَ إِلَّا عَيْشُ الْآخِرَةِ فَاغْفِرْ لِلْأَنْصَارِ وَالْمُهَاجِرَةِ " وَفِي رِوَايَةِ ابْنِ يُوسُفَ قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَرْوِي عَنِ النَّبِيِّ ﷺ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ , عَنْ آدَمَ

9980- Enes'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Allahım! Asıl hayat âhiretteki hayattır. Ensar ile Muhacirleri bağışla!"*[2]

İbn Yûsuf ise rivayet ederken Katâde'nin "Enes b. Mâlik'in Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) naklen şöyle dediğini işittim..." lafzını kullanır.

Buhârî, *Sahîh*'de Âdem'den rivayet etti.[3]

٩٩٨١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ , قَالَ: أَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ صَفْوَانَ الْبَرْذَعِيُّ , ثَنَا أَبُو بَكْرٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عُبَيْدِ بْنِ أَبِي الدُّنْيَا , ثَنَا سَعِيدُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْوَاسِطِيُّ , عَنْ

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Beyhakî, *Zühd* (338).

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Buhârî, *menâkib* (4/225) ile *rikâk* (7/170) ve Müslim, *cihâd* (127, 128).

زَكَرِيَّا بْنِ مَنْظُورِ بْنِ ثَعْلَبَةَ بْنِ أَبِي مَالِكٍ , ثَنَا أَبُو حَازِمٍ , عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ: مَرَّ رَسُولُ اللهِ ﷺ بِذِي الْحُلَيْفَةِ فَرَأَى شَاةً شَائِلَةً بِرِجْلِهَا , فَقَالَ: " أَتَرَوْنَ هَذِهِ الشَّاةَ هَيِّنَةً عَلَى صَاحِبِهَا؟ " قَالُوا: نَعَمْ , قَالَ: " وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ , لَلدُّنْيَا أَهْوَنُ عَلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ هَذِهِ عَلَى صَاحِبِهَا , وَلَوْ كَانَتِ الدُّنْيَا تَعْدِلُ عِنْدَ اللهِ جَنَاحَ بَعُوضَةٍ مَا سَقَى كَافِرًا مِنْهَا شَرْبَةً "

9981- Sehl b. Sa'd der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Zul-Huleyfe'de ayaklarını havaya dikmiş bir koyun leşiyle karşılaşınca ashâbına: *"Sizce de bu koyun sahibinin yanında değersiz değil midir?"* diye sordu. Ashâbı: "Evet!" deyince, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Canım elinde olana yemin olsun ki dünya, Yüce Allah'ın katında bu koyundan da değersizdir. Allah katında dünyanın sinek kanadı kadar değeri olsaydı, kafire ondan bir yudum dahi su içirmezdi"* buyurdu.[1]

٩٩٨٢ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ , وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى , قَالَا: ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ هُوَ الْأَصَمُّ , ثَنَا مُحَمَّدُ هُوَ الصَّغَانِيُّ , ثَنَا سَعِيدُ بْنُ سُلَيْمَانَ , ثَنَا عَبْدُ الْحَمِيدِ بْنُ سُلَيْمَانَ , عَنْ أَبِي حَازِمٍ , عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَوْ كَانَتِ الدُّنْيَا تَعْدِلُ عِنْدَ اللهِ جَنَاحَ بَعُوضَةٍ مَا سَقَى كَافِرًا مِنْهَا شَرْبَةً "

9982- Sehl b. Sa'd'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yüce Allah katında dünyanın sinek kanadı kadar değeri olsaydı, kafire ondan bir yudum dahi su içirmezdi"* buyurmuştur.[2]

٩٩٨٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ , ثَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ الْفَقِيهُ قَالَ: أَنَا مُوسَى بْنُ الْحَسَنِ , ثَنَا الْقَعْنَبِيُّ , ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ , أَنَا أَبُو الْقَاسِمِ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الْمُرْسَانِيُّ بِمَكَّةَ , أَنَا أَبُو حَاتِمٍ مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ الرَّازِيُّ , ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْلَمَةَ بْنِ قَعْنَبٍ , ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ , عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ , عَنْ أَبِيهِ , عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ , أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ مَرَّ بِالسُّوقِ دَاخِلًا مِنْ بَعْضِ الْعَالِيَةِ ,

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Mâce 2/1377 (4110).

[2] İsnâdı zayıftır. Tirmizî, *zühd* (4/560).

فَمَرَّ بِجَدْيٍ أَسَكَّ مَيِّتٍ , فَتَنَاوَلَهُ فَأَخَذَ بِأُذُنِهِ , ثُمَّ قَالَ: " أَيُّكُمْ أَنَّ هَذَا لَهُ بِدِرْهَمٍ؟ " قَالُوا: مَا نُحِبُّ أَنَّهُ لَنَا بِشَيْءٍ , وَمَا نَصْنَعُ بِهِ؟ قَالَ: " أَتُحِبُّونَ أَنَّهُ لَكُمْ؟ " قَالُوا: وَاللهِ لَوْ كَانَ حَيًّا لَكَانَ عَيْبًا فِيهِ أَنْ أَسَكَّ فَكَيْفَ وَهُوَ مَيِّتٌ؟ قَالَ: " فَوَاللهِ لَلدُّنْيَا أَهْوَنُ عِنْدَ اللهِ مِنْ هَذَا عَلَيْكُمْ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ , عَنِ الْقَعْنَبِيِّ

9983- Câbir b. Abdillah bildiriyor: Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem), Âliye'den dönüşte çarşıya uğradı. Orada kulakları küçük ölü bir oğlak gördü. Kulağından tutup: *"Bir dirhem karşılığında kim bunun sahibi olmak ister?"* diye sorunca, ashâbı: "Onu hiçbir şeye karşılık almak istemeyiz. Alıp da ne yapacağız?" dediler. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) bir daha: *"Sizin olmasını istemez misiniz?"* diye sorunca, ashâbı: "Vallahi canlı olsaydı bile kulaklarının küçüklüğünden dolayı kusurlu olurdu. Artık ölü iken ne değeri olacak!" dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Vallahi dünya, Allah'ın katında, bu koyunun yanınızdaki değersizliğinden daha değersizdir"* buyurdu.[1]

Müslim, *Sahîh*'de Ka'nebî'den rivayet etti.[2]

٩٩٨٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ , أَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ صَفْوَانَ , أَنَا ابْنُ أَبِي الدُّنْيَا , ثَنَا خَالِدُ بْنُ خِدَاشٍ , قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي حَازِمٍ , حَدَّثَنِي أَبِي , عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ بُولَا , عَنْ أَبِيهِ , مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ: أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ أَتَى جَبَلَ الْأَحْمَرِ فَرَأَى شَاةً مَيِّتَةً فَأَخَذَ أَظُنُّهُ , قَالَ: بِأُذُنِهَا , فَقَالَ: " أَتَرَوْنَ هَذِهِ كَرِيمَةً عَلَى أَهْلِهَا؟ " قَالُوا: وَمَا كَرَامَتُهَا؟ , قَالَ: " فَوَاللهِ لَلدُّنْيَا أَهْوَنُ عَلَى اللهِ مِنْ هَذِهِ عَلَى أَهْلِهَا "

9984- Abdullah b. Bûlâ, babasından, o da Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbından bildiriyor: Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) Ahmar dağına gelince ölü bir koyun gördü. Kulağından tutup yanındakilere: *"Sizce bu koyunun sahibinin gözünde bir değeri var mıdır?"* diye sordu. "Ne değeri olacak ki?"

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim, *zühd* (2).

dediklerinde, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Vallahi dünya, Yüce Allah'ın katında bu koyunun sahibinin gözündeki değersizliğinden daha değersizdir"* buyurdu.[1]

٩٩٨٥ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ بُشْرَانَ , أَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ صَفْوَانَ , ثَنَا ابْنُ أَبِي الدُّنْيَا , حَدَّثَنِي يَعْقُوبُ بْنُ عُبَيْدٍ , ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ النَّبِيلُ , عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُمَارَةَ , عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ , أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ أُتِيَ بِهَدِيَّةٍ فَالْتَمَسَ فِي الْبَيْتِ شَيْئًا يَضَعُهُ فِيهِ , فَقَالَ: " ضَعْهُ بِالْحَضِيضِ , فَلَوْ كَانَتِ الدُّنْيَا تَعْدِلُ عِنْدَ اللهِ شَيْئًا مَا أَعْطَى كَافِرًا مِنْهَا قَدْرَ جَنَاحِ بَعُوضَةٍ"

9985- Abdullah b. Abdirrahman bildiriyor: Bir defasında biri Hz. Peygamber'e (sallallahu aleyhi vesellem) bir hediye getirdi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) evde onu koyacak bir yer aradı, sonra getirene: *"Onu yere koy! Şayet dünyanın Allah katında bir değeri olsaydı, kafire ondan bir sinek kanadı kadar olsa bile bir şey vermezdi"* buyurdu.[2]

٩٩٨٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ , ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الضُّبَعِيُّ , ثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ زِيَادٍ , ثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْأُوَيْسِيُّ , ثَنَا يَزِيدُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ خُصَيْفَةَ , عَنْ أَبِيهِ , عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ , أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " لَوْ عَدَلَتِ الدُّنْيَا عِنْدَ اللهِ جَنَاحَ بَعُوضَةٍ مَا أَعْطَى مُشْرِكًا مِنْهَا شَيْئًا "

9986- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yüce Allah katında dünyanın sinek kanadı kadar değeri olsaydı, müşrike ondan bir yudum dahi su içirmezdi"* buyurmuştur.[3]

٩٩٨٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ , ثَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ , ثَنَا عَبَّاسٌ الدُّورِيُّ , ثَنَا مُوسَى بْنُ دَاوُدَ , ثَنَا أَبُو مَعْشَرٍ , عَنْ سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَوْ عَدَلَتِ الدُّنْيَا عِنْدَ اللهِ جَنَاحَ بَعُوضَةٍ مِنْ خَيْرٍ مَا سَقَى كَافِرًا مِنْهَا شَرْبَةً "

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Zemmu'd-Dünyâ* (351).

[2] İsnâdı mu'daldır. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Zemmu'd-Dünyâ* (356).

[3] İsnâdı zayıftır. Bezzâr, *Müsned* (4/269-270), İbn Ebî Âsım, *Zühd* (130) ve İbn Adiy, *el-Kâmil* (6/2235) Bak: Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (10/288).

9987- Saîd el-Makburî'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yüce Allah katında dünyanın bir sinek kanadı kadar hayrı olsaydı, kafire ondan bir yudum dahi su içirmezdi"* buyurmuştur.[1]

٩٩٨٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ , ثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ صَفْوَانَ , ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا , حَدَّثَنِي الْقَاسِمُ بْنُ هَاشِمٍ , ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ نَجْدَةَ الْحُوطِيُّ , ثَنَا بَقِيَّةُ بْنُ الْوَلِيدِ , عَنِ ابْنِ الْحَجَّاجِ الْمَهْرِيِّ , عَنْ أَبِي مَيْمُونَةَ اللَّخْمِيِّ: أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ وَقَفَ عَلَى مَزْبَلَةٍ , فَقَالَ: " هَلُمُّوا إِلَى الدُّنْيَا " وَأَخَذَ خِرَقًا قَدْ بَلِيَتْ عَلَى تِلْكَ الْمَزْبَلَةِ , وَعِظَامًا قَدْ نَخِرَتْ فَقَالَ: " هَذِهِ الدُّنْيَا "

9988- Ebû Meymûne el-Lahmî bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bir çöplüğün üzerinde durdu ve: *"Gelip dünyayı görün!"* buyurdu. Sonra çöplükten eskiyip yırtılmış bir bez parçası ile çürümüş bir kemik parçası aldı ve: *"İşte dünya budur!"* buyurdu.[2]

٩٩٨٩ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ , ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ , ثَنَا الْبَاغَنْدِيُّ , ثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ , ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ , ثَنَا عَلِيُّ بْنُ زَيْدٍ , عَنِ الْحَسَنِ، عَنِ الضَّحَّاكِ بْنِ سُفْيَانَ الْكِلَابِيِّ , أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لَهُ: " يَا ضَحَّاكُ , فَمَا طَعَامُكَ؟ " , قَالَ: اللَّحْمُ وَاللَّبَنُ. قَالَ: " ثُمَّ يَصِيرُ إِلَى مَاذَا؟ " , قَالَ: إِلَى مَا قَدْ عَلِمْتَهُ. فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " إِنَّ عِنْدَ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ مَا يَخْرُجُ مِنَ ابْنِ آدَمَ مِثْلُ الدُّنْيَا "

9989- Dahhâk b. Süfyân el-Kilâbî bildiriyor: Hz. Peygamber (sallallahu alayhi vesellem) bana: *"Ey Dahhâk! Yemek olarak ne yiyorsun?"* diye sorunca: "Et ile süt" dedim. Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem): *"Sonra bunlar neye dönüşüyor?"* diye sorunca: "Bildiğin şeye (dışkıya) dönüşüyor" dedim. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu alayhi vesellem): *"Allah katında dünya, Âdemoğlundan çıkan şey gibidir"* buyurdu.[3]

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Ebî Âsım, *Zühd* (129).

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Zemmu'd-Dünyâ* (319).

[3] İsnâdı zayıftır. Ahmed, *Müsned* (3/452) ve Taberânî, *M. el-Kebîr* 8/358-359 (8138) Bak: Münzirî, *et-Terğîb* (4/175) ve Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (10/288).

٩٩٩٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ , أَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ , ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ الْمَيْمُونِيُّ , ثَنَا أَبُو حُذَيْفَةَ , ثَنَا سُفْيَانُ , عَنْ يُونُسَ , عَنِ الْحَسَنِ , عَنْ عُتَيٍّ , عَنْ أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ , أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: " إِنَّ مَطْعَمَ ابْنَ آدَمَ ضُرِبَ لِلدُّنْيَا مِثْلًا , فَمَا أُخْرِجَ مِنَ ابْنِ آدَمَ , وَإِنْ قَرَّحَهُ وَمَلَّحَهُ فَانْظُرْ إِلَى مَا يَصِيرُ "

9990- Ubey b. Ka'b'ın bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu alayhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"İnsanoğlunun yiyeceği, dünyanın değeri için bir örnektir. Zira kişi yemeği baharatlı da yapsa, tuzlu da yapsa ondan nasıl çıktığına bakıp neye dönüştüğünü gör."*[1]

٩٩٩١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ , ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ , ثَنَا الْحَسَنُ بْنُ قُتَيْبَةَ , ثَنَا أَبُو بَكْرٍ الْهُذَلِيُّ , عَنِ الْحَسَنِ , عَنْ أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " إِنَّ مِنْ هَوَانِ الدُّنْيَا عَلَى اللهِ أَنَّ يَحْيَى بْنَ زَكَرِيَّا عَلَيْهِمَا السَّلَامُ قَتَلَتْهُ امْرَأَةٌ " هَذَا إِسْنَادٌ ضَعِيفٌ وَرُوِيَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ مَوْقُوفًا عَلَيْهِ قِصَّةُ قَتْلِهِ وَهُوَ أَنَّ ابْنَةَ أَخِي الْمَلِكِ سَأَلَتْهُ ذَبْحَهُ فَذَبَحَهُ وَذَلِكَ حِينَ حَرَّمَ نِكَاحَ ابْنَةِ الْأَخِ , وَكَانَتْ تُعْجِبُ الْمَلِكَ وَيُرِيدُ نِكَاحِهَا

9991- Ubey b. Ka'b der ki: Resûlullah'ın (sallallahu alayhi vesellem): *"Dünya Allah katında hiçbir değer taşımadığı içindir ki Hz. Yahya b. Zekeriya bir kadın tarafından öldürülmüştür"* buyurduğunu işittim.[2]

İsnâdı zayıftır.

İbn Abbâs'tan naklen de bunun kıssası zikredilmiştir. Bu kıssaya göre de kralın kardeşinin kızı onu öldürmek için kraldan izin istemiş, izin vermesiyle de onu keserek öldürmüştür. Zira Hz. Yahya, kardeşin kızıyla evlenmeyi yasaklamıştı. Kız da amcası olan kralı seviyordu ve evlenmek istiyorlardı.[3]

---

[1] İsnâdı sahihtir. 5264 ile 5265. hadislerde geçti.

[2] İsnâdı zayıftır. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (5/489).

[3] Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (5/489-490).

٩٩٩٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ , ثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْبَغْدَادِيُّ , ثَنَا أَبُو الزِّنْبَاعِ رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ الْمِصْرِيُّ , ثَنَا يَحْيَى بْنُ سُلَيْمَانَ الْجُعْفِيُّ , ثَنَا الْمُحَارِبِيُّ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مُحَمَّدٍ , عَنْ سُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ , عَنِ الْأَعْمَشِ , عَنْ أَبِي صَالِحٍ , عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ , يَبْلُغُ بِهِ , قَالَ: " إِذَا مَاتَ الْمَيِّتُ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ: مَا قَدَّمَ. وَقَالَ بَنُو آدَمَ: مَا خَلَّفَ؟ "

9992- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Kişi öldüğü zaman melekler: «İlerisi (âhireti) için neler yaptı?" diye sorar. İnsanlar ise: «Geriye ne bıraktı?» derler."*[1]

٩٩٩٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي طَاهِرٍ الْمَعْرُوفُ بِابْنِ الْبَيَاضِ , أَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلْمَانَ , ثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ مُحَمَّدٍ , ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ , ثَنَا ابْنُ عَجْلَانَ , عَنْ أَبِيهِ , عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَثَلُ ابْنِ آدَمَ وَمَالِهِ وَوَلَدِهِ وَعَمَلِهِ مَثَلُ رَجُلٍ لَهُ ثَلَاثَةُ أَخِلَّاءَ , قَالَ لَهُ أَحَدُهُمْ: أَنَا مَعَكَ مَا دُمْتَ حَيًّا , فَإِذَا مُتَّ فَلَسْتَ مِنِّي وَلَا أَنَا مِنْكَ , فَذَلِكَ مَالُهُ , وَقَالَ الْآخَرُ: أَنَا مَعَكَ , فَإِذَا بَلَغْتَ إِلَى قَبْرِكَ فَلَسْتَ مِنِّي وَلَسْتُ لَكَ , فَذَلِكَ وَلَدُهُ وَقَالَ الْآخَرُ: أَنَا مَعَكَ حَيًّا وَمَيِّتًا فَذَلِكَ عَمَلُهُ "

9993- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Kişinin malı, çocukları ve ameliyle olan durumu üç arkadaşı olan kişiye benzer. Arkadaşlarından biri ona: «Hayatta olduğun sürece ben seninle beraberim. Ancak öldüğünde artık sen benden değilsin, ben de senden değilim» der ki bu, kişinin malıdır. Diğer arkadaşı ona: «Ben seninle beraberim. Ancak mezara girdiğin zaman artık sen benden değilsin, ben de senden değilim» der ki bu, kişinin çocuğudur. Diğer arkadaşı ise ona: «Hayattayken de, ölüyken de ben seninle beraberim» der ki, bu da (dünya hayatındayken işlediği) amelidir."*[2]

٩٩٩٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ، قَالَ: وَأَنَا أَبُو عَمْرِو بْنُ عُثْمَانَ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ السَّمَّاكِ، ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَا: ثَنَا كَثِيرُ بْنُ هِشَامٍ، ثَنَا جَعْفَرُ بْنُ بُرْقَانَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ الْأَصَمِّ، عَنْ أَبِي

---

[1] İsnâdı zayıftır. Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs* 1/382 (1111) Bak: Hatîb et-Tebrîzî, *Mişkât* (3/1439) ve Gazâlî, *İhyâ* (2/184).

[2] İsnâdı sahihtir. Ebu'ş-Şeyh, *Emsâl* (309).

هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " إِنَّ اللهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى صُوَرِكُمْ وَلَا أَمْوَالِكُمْ، وَلَكِنْ إِنَّمَا يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ وَأَعْمَالِكُمْ ". رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ عَمْرٍوالنَّاقِدُ عَنْ كَثِيرِ بْنِ هِشَامٍ

9994- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Yüce Allah sizin dış görünüşünüze ve mal varlığınıza bakmaz. Sadece kalplerinizde olana ve amellerinize bakar."*[1]

Müslim, *Sahîh*'de Amr en-Nâkid kanalıyla Kesîr b. Hişâm'dan rivayet etti.[2]

٩٩٩٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو النَّضْرِ الْفَقِيهُ، ثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْبُوشَنْجِيُّ، ثَنَا يَحْيَى بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ بُكَيْرٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي الْمُغِيرَةُ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ الْفَضْلِ بْنِ نَظِيفٍ بِمَكَّةَ، ثَنَا أَبُو الْحَسَنِ أَحْمَدُ بْنُ مَحْمُودِ بْنِ أَحْمَدَ السَّمَعِيُّ إِمْلَاءً قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ مَعِينٍ، ثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ، ثَنَا الْمُغِيرَةُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ أَنَّهُ قَالَ: " لَيَأْتِيَنَّ الرَّجُلُ الْعَظِيمُ السَّمِينُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَا يَزِنُ جَنَاحَ بَعُوضَةٍ " ثُمَّ قَرَأَ: ﴿فَلَا نُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَزْنًا﴾ [الكهف: ١٠٥]. وَفِي رِوَايَةِ ابْنِ بُكَيْرٍ قَالَ: " إِنَّهُ لَيَأْتِي عَلَى الرَّجُلِ " وَقَالَ: " اقْرَأْ ﴿فَلَا نُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَزْنًا﴾ [الكهف: ١٠٥] ". وَرَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ، وَعَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنِ ابْنِ أَبِي مَرْيَمَ. وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ عَنِ الصَّغَانِيُّ، عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ

9995- Ebû Hureyre bildiriyor: Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem): *"Kıyamet gününde iri ve şişman olan kişi geldiğinde (Mizan'da) bir sinek kanadı kadar bile ağırlığı olmayacaktır!"* buyurdu ve: ***"Onlar için kıyamet gününde hiçbir ölçü tutmayacağız"***[3] âyetini okudu.[4]

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim, *birr* (34).

[3] Kehf Sur. 105

[4] İsnâdı sahihtir.

İbn Bukeyr ise bunu şu lafızla rivayet eder: "*İri ve şişman olan kişi, kıyamet gününde geldiğinde (Mizan'da) bir sinek kanadı kadar bile ağırlığı olmadığını görecektir! İsterseniz «**Onlar için kıyamet gününde hiçbir ölçü tutmayacağız**»*[1] *âyetini okuyun.*"

Buhârî, *Sahîh*'de İbn Bükeyr ile Muhammed b. Abdillah kanalıyla İbn Ebî Meryem'den[2] ve Müslim, ise Sağânî kanalıyla İbn Bükeyr'den rivayet etti.[3]

٩٩٩٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، أَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ خَلَفٍ، وَالْقَنْطَرَانِيُّ، قَالَا: ثَنَا عَمْرُو بْنُ مَرْزُوقٍ، ثَنَا زَائِدَةُ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ مُسْهِرٍ، عَنْ خَرَشَةَ بْنِ الْحُرِّ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، قَالَ: كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فِي الْمَسْجِدِ فَقَالَ: " انْظُرْ أَرْفَعَ رَجُلٍ فِي الْمَسْجِدِ فِي عَيْنِكَ " قَالَ: فَرَفَعْتُ رَأْسِي فَإِذَا رَجُلٌ مُحْتَبِي بِحُلَّةٍ فِي حَلْقَةٍ يُحَدِّثُهُمْ فَقُلْتُ: هَذَا فَقَالَ: " طَأْطِئْ بِرَأْسِكَ فَانْظُرْ إِلَى أَوْضَعِ رَجُلٍ تَرَى فِي الْمَسْجِدِ فِي عَيْنِكَ " فَنَظَرْتُ فَإِذَا رَجُلٌ مِسْكِينٌ ضَعِيفٌ فَقُلْتُ: هَذَا فَقَالَ: " وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَهَذَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ خَيْرٌ عِنْدَ اللهِ مِنْ قُرَابِ الْأَرْضِ مِنْ هَذَا "

9996- Ebû Zer anlatıyor: Mescid'de Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte iken bana: *"Mescid'de herkesten saygın olarak gördüğün adamı göster"* buyurdu. Başımı kaldırıp göz gezdirdiğimde üzerinde güzel bir giysi bulunan, bir halkada oturmuş diğerlerine bir şeyler anlatan bir adam gördüm ve: "İşte bu!" dedim. Sonra bana: *"Başını indir ve Mescid'de herkesten fakir olarak gördüğün adamı göster"* buyurdu. Baktığımda miskin ve zayıf bir adam gördüm ve: "İşte bu!" dedim. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Canım elinde olana yemin olsun ki kıyamet gününde Yüce Allah katında bu (fakir) kişi, (zengin olan) şunun gibi dünya dolusu kişiden daha hayırlı olacaktır"* buyurdu.[4]

---

[1] Kehf Sur. 105

[2] Buhârî, *tefsîr* (5/236).

[3] Müslim, *münâfikûn* (18).

[4] İsnâdı sahihtir. İbn Hibbân, *Sahîh* (2/35-36).

٩٩٩٧ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، ثَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، ثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَفَّانَ، ثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ، ثَنَا يَعْلَى بْنُ عُبَيْدٍ، قَالَ: قَالَ الْأَعْمَشُ، عَنْ زَيْدِ بْنِ وَهْبٍ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، قَالَ: كُنْتُ مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ فِي الْمَسْجِدِ فَقَالَ: يَا أَبَا ذَرٍّ ارْفَعْ بَصَرَكَ فَانْظُرْ أَرْفَعَ رَجُلٍ تَرَاهُ فِي الْمَسْجِدِ فَنَظَرْتُ فَإِذَا رَجُلٌ مُحْتَبٍ فِي حُلَّةٍ يُحَدِّثُ حَلْقَةً، فَقُلْتُ: هَذَا قَالَ: " طَأْطِئْ رَأْسَكَ فَانْظُرْ إِلَى أَوْضَعِ إِنْسَانٍ فِي الْمَسْجِدِ " فَنَظَرْتُ فَإِذَا رَجُلٌ مِسْكِينٌ ضَعِيفٌ فَقُلْتُ: هَذَا فَقَالَ: " وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَهَذَا خَيْرٌ مِنْ مِلْءِ الْأَرْضِ مِثْلِ هَذَا ". " لَفْظُ حَدِيثِ يَعْلَى "

9997- Ebû Zer der ki: Mescid'de Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte iken bana: *"Ey Ebû Zer! Bak ve Mescid'de herkesten saygın olarak gördüğün adamı bana göster"* buyurdu. Başımı kaldırıp göz gezdirdiğimde üzerinde güzel bir giysi bulunan, bir halkada oturmuş diğerlerine bir şeyler anlatan bir adam gördüm ve: "İşte bu!" dedim. Sonra bana: *"Başını indir ve Mescid'de herkesten fakir olarak gördüğün adamı göster"* buyurdu. Baktığımda yoksul ve zayıf bir adam gördüm ve: "İşte bu!" dedim. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Canım elinde olana yemin olsun ki kıyamet gününde (Yüce Allah katında) bu (fakir) kişi, (zengin olan) şunun gibi dünya dolusu kişiden daha hayırlı olacaktır"* buyurdu.[1]

٩٩٩٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ عَبْدِ اللهِ، أَنَا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ، ح، وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَمْرٍو الْأَدِيبُ، أَنَا أَبُو بَكْرٍ الْإِسْمَاعِيلِيُّ، أَخْبَرَنِي الْحَسَنُ، وَالْقَاسِمُ، قَالَا: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ، ثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي حَازِمٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ، قَالَ مَرَّ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ رَجُلٌ فَقَالَ لِأَصْحَابِهِ: " مَا تَقُولُونَ فِي هَذَا؟ " قَالُوا: رَأْيَكَ، قَالُوا: نَقُولُ: يَا رَسُولَ اللهِ، هَذَا مِنْ أَشْرَافِ النَّاسِ، هَذَا حَرِيٌّ، إِنْ خَطَبَ أَنْ يَخْطُبَ، وَإِنْ شَفَعَ أَنْ يُشَفَّعَ، وَإِنْ قَالَ أَنْ يُسْتَمَعَ لِقَوْلِهِ، قَالَ: فَسَكَتَ فَمَرَّ رَجُلٌ آخَرُ، فَقَالَ: " مَا تَقُولُونَ فِي هَذَا؟ " قَالُوا: نَقُولُ يَا رَسُولَ اللهِ، هَذَا مِنْ فُقَرَاءِ الْمُسْلِمِينَ هَذَا

[1] İsnâdı sahihtir. Ahmed, *Müsned* (5/170) ve Bezzâr, *Müsned* (4/242, 243).

حَرِيٌّ إِنْ خَطَبَ لَمْ يَخْطُبْ، وَإِنْ شَفَعَ لَمْ يُشَفَّعْ، وَإِنْ قَالَ لَمْ يُسْتَمَعْ لِقَوْلِهِ، قَالَ: " هَذَا خَيْرٌ مِنْ مِلْءِ الْأَرْضِ مِنْ هَذَا ". " لَفْظُ حَدِيثِ الْحَسَنِ ". وَقَالَ الْقَاسِمُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " هَذَا خَيْرٌ مِنْ مِلْءِ الْأَرْضِ مِنْ هَذَا " وَلَمْ يَقُلْ: قَالُوا: رَأْيُكَ. وَقَالَ الْحَسَنُ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ أَبُو جَعْفَرٍ الْجُرْجَانِيُّ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنِ ابْنِ أَبِي أُوَيْسٍ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ

9998- Sehl b. Sa'd der ki: Adamın biri Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanından geçince ashâbına: *"Bu adam hakkında ne dersiniz?"* diye sordu. "Sen ne dersen biz de onu deriz" karşılığını verip şöyle devam ettiler: "Ey Allah'ın Resûlü! Ama bu adam saygın biri gibi görünüyor. Bundan dolayı istediği kızla evlenebilir, dilediği kişiye aracılık edebilir. Bir söz söylediği zaman da sözü dinlenir."

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) susup bir şey söylemedi. Sonra yanından bir adam daha geçti. *"Bu adam hakkında ne dersiniz?"* diye sorunca: "Ey Allah'ın Resûlü! Bu adam, müslümanların fakirlerinden biri gibi görünüyor. Bundan dolayı istediği kızla evlenemez, birine aracı olmak istese aracılığı kabul görmez. Bir söz söylediği zaman da dinleyen olmaz" dediler. Bunun üzerine: *"Bu (fakir) kişi, öbür (saygın) adam gibi dünya dolusu kişiden daha hayırlıdır"* buyurdu.[1]

Lafız Hasan'ın lafzıdır.

Kâsım ise rivayet ederken: "Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): «*Bu (fakir) kişi, öbür (saygın) adam gibi dünya dolusu kişiden daha hayırlıdır*» buyurdu" lafzını kullanır. "Sen ne dersen onu deriz" ifadesine ise yer vermez.

Hasan rivayetinde Muhammed b. Sabbâh'ı zikrederken "Muhammed b. es-Sabbâh Ebû Câfer el-Curcânî" ismini kullanır.

Buhârî, *Sahîh*'de İbn Ebî Uveys kanalıyla Abdulazîz'den rivayet etti.[2]

---

[1] İsnâdı hasen olan sahih bir hadistir.

[2] Buhârî, *rikâk* (7/178) ile *nikâh* (6/123).

٩٩٩٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ الْبَغَوِيُّ، ح، وَأَخْبَرَنِي أَبُو عَمْرٍو الْمَقْرِي، ثَنَا عِمْرَانُ بْنُ مُوسَى، ثَنَا سُوَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ، ثَنَا حَفْصُ بْنُ مَيْسَرَةَ، عَنِ الْعَلَاءِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " رُبَّ أَشْعَثَ مَدْفُوعٍ بِالْأَبْوَابِ لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللهِ لَأَبَرَّهُ ". رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ سُوَيْدِ بْنِ مَسْعُودٍ

9999- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Saçı başı dağınık, kapılardan kovulan bazı kişiler var ki bunlar, Allah adına yemin (ile dua) edecek olsalar Yüce Allah onların bu yeminlerini boşa çıkarmaz"* buyurmuştur.[1]

Müslim, *Sahîh*'de Süveyd b. Mes'ûd'dan rivayet etti.[2]

١٠٠٠٠ - حَدَّثَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، إِمْلَاءً، أَنَا أَبُو سَعِيدٍ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ الْبَصْرِيُّ، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ حَازِمِ بْنِ أَبِي غَرَزَةَ، أَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، ثَنَا أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ أَنَسٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " رُبَّ أَشْعَثَ أَغْبَرَ ذِي طِمْرَيْنِ لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللهِ لَأَبَرَّهُ "

10000- Enes b. Mâlik der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *"Saçı başı dağınık ve toz içinde, eskimiş giysiler giyen bazı kişiler var ki bunlar, Allah adına yemin (ile dua) edecek olsalar Allah onların bu yeminlerini boşa çıkarmaz"* buyurduğunu işittim.[3]

١٠٠٠١ - حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ الْعَدْلُ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَزِيزٍ الْأَيْلِيُّ، حَدَّثَنِي سَلَامَةُ بْنُ رَوْحٍ، عَنْ عُقَيْلِ بْنِ خَالِدٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " كَمْ ضَعِيفٍ مُتَضَعِّفٍ ذِي طِمْرَيْنِ لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللهِ لَأَبَرَّ قَسَمَهُ، مِنْهُمُ الْبَرَاءُ بْنُ مَالِكٍ، وَإِنَّ الْبَرَاءَ لَقِيَ زَحْفًا مِنَ الْمُشْرِكِينَ قَدْ أَوْجَعَ الْمُشْرِكُونَ فِي الْمُسْلِمِينَ فَقَالُوا لَهُ: يَا بَرَاءُ إِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " إِنَّكَ لَوْ أَقْسَمْتَ عَلَى اللهِ لَأَبَرَّكَ، فَأَقْسِمْ عَلَى رَبِّكَ " فَقَالَ: أَقْسَمْتُ عَلَيْكَ

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim, *birr* (138) ile *cennet* (48).

[3] İsnâdı hasendir. Tahâvî, *Şerh Müşkili'l-Âsâr* (1/393) ve Hatîb, *Târîh* (3/203, 421).

يَا رَبِّ لَمَا مَنَحْتَنَا أَكْتَافَهُمْ فَمُنِحُوا أَكْتَافَهُمْ ثُمَّ الْتَقَوْا عَلَى قَنْطَرَةِ السُّوسِ فَأَوْجَعُوا فِي الْمُسْلِمِينَ فَقَالُوا: يَا بَرَاءُ أَقْسِمْ عَلَى رَبِّكَ فَقَالَ: أَقْسَمْتُ عَلَيْكَ يَا رَبِّ لَمَا مَنَحْتَنَا أَكْتَافَهُمْ، وَأَلْحِقْنِي بِنَبِيِّكَ ﷺ فَمُنِحُوا أَكْتَافَهُمْ، وَقُتِلَ الْبَرَاءُ شَهِيدًا

10001- Enes b. Mâlik der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Zayıf olup güçsüz görülen ve eskimiş giysiler giyen nice kişiler var ki bunlar, Allah adına yemin (ile dua) edecek olsalar Yüce Allah onların bu yeminlerini boşa çıkarmaz. Berâ b. Mâlik de onlardan biridir"* buyurdu.[1]

Bir savaşta müşriklerin ağır saldırıları sonucu müslümanlar dağılır gibi olunca Berâ'ya: "Ey Berâ! Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), senin Allah adına ettiğin dualarını boşa çıkarmayacağını söylemişti. Rabbin adına yeminle dua et!" dediler. Berâ: "Rabbim! Adına yemin ederek müşriklerin başlarını önümüzde eğdirmeni istiyorum" deyince, müşrikleri hezimete uğrattılar. Sûs köprüsünün yanında bir daha düşmanla karşı karşıya geldiler. Ağır saldırılar sonucu müslümanlar yine dağılır gibi olunca bir daha: "Ey Berâ! Rabbin adına yeminle dua et!" dediler. Berâ: "Rabbim! Adına yemin ederek müşriklerin başlarını önümüzde eğdirmeni ve beni de Peygamber'ine (sallallahu aleyhi vesellem) kavuşturmanı istiyorum" diye dua edince, müşrikleri hezimete uğrattılar ve o savaşta Berâ şehit düştü.

١٠٠٠٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، ثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، ثَنَا أَبُو دَاوُدَ، ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ مَعْبَدِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ حَارِثَةَ بْنِ وَهْبٍ، سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: " أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى أَهْلِ الْجَنَّةِ؟ كُلُّ ضَعِيفٍ مُتَضَعَّفٍ لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللهِ لَأَبَرَّهُ " وَقَالَ: " أَهْلُ النَّارِ كُلُّ جَوَّاظٍ عُتُلٍّ مُسْتَكْبِرٍ ". أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ غُنْدَرٍ، عَنْ شُعْبَةَ

10002- Hârise b. Vehb bildiriyor: Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem): *"Cennet ahalisinin kimlerden oluştuğunu size söyleyeyim mi? Onlar güçsüz ve zayıf görülen kişilerdir ki bunlardan biri, Allah adına yemin (ile dua) edecek olsa Yüce*

[1] İsnâdı hasendir. Tirmizî 5/693 (3854).

Allah onun bu yeminini boşa çıkarmaz" buyurduğunu işittim. Yine: *"Cehennem ahalisi de kibirli, kaba ve kendini beğenmiş kimselerdendir"* buyurdu.[1]

Buhârî ile Müslim, *Sahîh*'de Ğunder kanalıyla Şu'be'den rivayet ettiler.[2]

١٠٠٠٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، ثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، ثَنَا أَبُو دَاوُدَ، ثَنَا أَبُو عُتْبَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُهَاجِرِ، عَنْ عَبَّاسِ بْنِ سَالِمٍ اللَّخْمِيِّ، أَنَّ ابْنَ عَبْدِ الْعَزِيزِ، بَعَثَ إِلَى أَبِي سَلَّامٍ الْحَبَشِيِّ، وَحَمَلَ عَلَى الْبَرِيدِ حَتَّى قَدِمَ عَلَيْهِ، فَقَالَ: إِنِّي بُعِثْتُ إِلَيْكَ أُشَافِهُكَ حَدِيثَ ثَوْبَانَ فِي الْحَوْضِ. فَقَالَ أَبُو سَلَّامٍ: سَمِعْتُ ثَوْبَانَ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " حَوْضِي مِنْ عَدْنٍ أَبْيَنَ إِلَى عُمَانَ الْبَلْقَاءِ أَكْوَازُهُ مِثْلُ عَدَدِ نُجُومِ السَّمَاءِ، مَاؤُهُ أَحْلَى مِنَ الْعَسَلِ، أَشَدُّ بَيَاضًا مِنَ اللَّبَنِ، مَنْ شَرِبَ مِنْهُ شَرْبَةً لَمْ يَظْمَأْ بَعْدَهَا أَبَدًا، أَوَّلُ مَنْ يَرِدُ عَلَيَّ فُقَرَاءُ أُمَّتِي " فَقَالَ عُمَرُ: يَا رَسُولَ اللهِ، مَنْ هُمْ؟ قَالَ: " هُمُ الشُّعْثُ الرُّءُوسِ، الدُّنُسُ الثِّيَابِ، الَّذِينَ لَا يَنْكِحُونَ الْمُتَنَعِّمَاتِ، وَلَا تُفْتَحُ لَهُمْ أَبْوَابُ السُّدَدِ ". قَالَ: فَقَالَ عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ: " أَنَا وَاللهِ قَدْ أَنْكَحْتُ الْمُتَنَعِّمَاتِ فَاطِمَةَ بِنْتَ عَبْدِ الْمَلِكِ، وَفُتِّحَتْ لَهُ أَبْوَابُ السُّدَدِ، إِلَّا أَنْ يَرْحَمَنِي اللهُ، لَا جَرَمَ، وَاللهِ لَا أَدْهُنُ رَأْسِي حَتَّى تَشَعَّثَ، وَلَا أَغْسِلُ ثَوْبِي الَّذِي يَلِي جَسَدِي حَتَّى يَتَّسِخَ "

10003- Abbâs b. Sâlim el-Lahmî bildiriyor: Ömer b. Abdilazîz, Ebû Sellâm el-Habeşî'yi yanına çağırdı. Ebû Sellâm da posta develerinden birine bindirilerek getirildi. Gelince Ömer ona: "Sevbân'ın *Havz* hakkında rivayet ettiği hadisi bizzat senden duymak için çağırdım" dedi. Ebû Sellâm şu karşılığı verdi: "Sevbân'ın şöyle dediğini işittim: «Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *"Havz'ımın büyüklüğü, Ebyen'deki Aden ile Balkâ'daki Ammân arası kadardır. İçmek için kapları gökteki yıldızlardan daha fazladır. Suyu baldan daha tatlı ve sütten daha beyazdır. Ondan bir defa içen, bir daha asla susuzluk çekmez. Bu havuzun başında yanıma ilk gelecek olanlar ümmetimin fakirleri olacaktır"* buyurduğunu işittim. Ömer b. el-Hattâb: "Ey Allah'ın Resûlü! Bunlar kimlerdir?" diye sorunca, Allah Resûlü (sallallahu alayhi vesellem): *"Bunların saçı başı*

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî, *eymân* (7/224), *tefsîr* (6/72) ile *edeb* (7/79) ve Müslim, *cennet* (46, 47).

dağınık, giysileri de eski ve kirlidir. Evlenmek için saygın kadınlardan birini istediklerinde kendilerine verilmez. Kapılar yüzlerine kapalı olur" buyurdu.»

Bunun üzerine Ömer b. Abdilazîz: "Oysa ben vallahi saygın kadınlardan biri olan Fâtıma binti Abdilmelik ile evlendim ve her kapı önümde açıldı. Allah bana merhamet etsin, ama vallahi artık saçlarım tozlanana kadar kokular sürmeyecek, kirlenene kadar da iç giysilerimi yıkamayacağım" dedi.[1]

١٠٠٠٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدٍ الْفَقِيهُ، ثَنَا أَبُو قُرَيْشٍ الْحَافِظُ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ حَمْزَةَ الْمَرْوَزِيُّ، ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ سُلَيْمَانَ الرَّازِيُّ، ثَنَا جَعْفَرُ بْنُ سُلَيْمَانَ الضُّبَعِيُّ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " إِنَّ مُلُوكَ أَهْلِ الْجَنَّةِ كُلُّ أَشْعَثَ أَغْبَرَ ذِي طِمْرَيْنِ، إِذَا اسْتَأْذَنُوا عَلَى الْأُمَرَاءِ لَمْ يُؤْذَنْ لَهُمْ، وَإِذَا طَلَبُوا النِّسَاءَ لَمْ يُنْكَحُوا، أَوْ إِذَا قَالُوا الْحَدِيثَ لَمْ يُنْصَتْ لِقَوْلِهِمْ، حَاجَةُ أَحَدِهِمْ يَتَجَلْجَلُ فِي صَدْرِهِ، لَوْ قُسِمَ نُورُهُ بَيْنَ أَهْلِ الْأَرْضِ لَوَسِعَهُمْ ".

10004- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Cennet ahalisinin sultanları (dünyadayken) saçı başı dağınık ve toz içinde kalan, eski giysileri olan, yöneticilerin yanına girmek istediklerinde izin verilmeyen, evlenmek için istedikleri kadınlar kendilerine verilmeyen, sözleri kimseler tarafından dinlenilmeyen, ihtiyaçlarını kimselere söyleyemeden içine gömen kişiler olacaktır. Bunlardan birinin nuru yeryüzü ahalisinin tümüne dağıtılacak olsa hepsine de yeter."*

١٠٠٠٥ - وَحَدَّثَنَا أَبُو سَعْدٍ الزَّاهِدُ، ثَنَا أَبُو عَمْرٍو إِسْمَاعِيلُ بْنُ نُجَيْدٍ السَّلَمِيُّ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمَّارِ بْنِ عَطِيَّةَ الرَّازِيُّ، ثَنَا سَهْلُ بْنُ زَنْجَلَةَ الرَّازِيُّ، ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ سُلَيْمَانَ الرَّازِيُّ، ثَنَا جَعْفَرُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ عَوْفٍ، عَنِ الْحَسَنِ، - أَظُنُّهُ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ مِنْ مُلُوكِ الْجَنَّةِ " فَذَكَرَهُ بِمِثْلِهِ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: " خَطَبُوا " بَدَلَ طَلَبُوا. وَكَذَلِكَ رَوَاهُ إِسْحَاقُ بْنُ أَحْمَدَ الرَّازِيُّ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ سُلَيْمَانَ

[1] İsnâdı hasendir. Tirmizî 4/629-630 (2444) ve İbn Mâce 2/1437 (4303).

10005- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Cennet sultanları..."* Sonrasında ravi bir öncekinin aynısını bildirir. Ancak burada *"Evlenmek için istedikleri"* ifadesi yerine *"Evlenmek için talip oldukları"* lafzı kullanılmıştır.[1]

İshâk b. Ahmed er-Râzî de bunu İshâk b. Süleymân'dan bu şekilde rivayet etmiştir.

١٠٠٠٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّلَمِيُّ، ثَنَا أَبُو بَكْرٍ الرَّبُونْجِيُّ، أَنَا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ، ثَنَا دُحَيْمٌ، قَالَ: وَأَخْبَرَنَا أَبُو إِسْحَاقَ الرَّازِيُّ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُمَيْرِ بْنِ حُوصَا، ثَنَا مُوسَى بْنُ عُمَرَ، ثَنَا سُوَيْدُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، ثَنَا زَيْدُ بْنُ وَاقِدٍ، عَنْ بِشْرِ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ، عَنْ أَبِي إِدْرِيسَ الْخَوْلَانِيِّ، عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " أَلَا أُخْبِرُكُمْ عَنْ مُلُوكِ أَهْلِ الْجَنَّةِ، كُلُّ ضَعِيفٍ مُسْتَضْعَفٍ ذُو طِمْرَيْنِ لَا يُؤْبَهُ لَهُ لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللهِ لَأَبَرَّهُ "

10006- Muâz b. Cebel'in bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Cennetin sultanlarının kimler olduğunu size söyleyeyim mi? Zayıf olan, herkes tarafından değersiz görülen, eski giysiler giyen, insanlar tarafından pek kıymet görmeyen, ancak yemin (ile dua) etmesi halinde Yüce Allah'ın bu yemini (duayı) boşa çıkarmayacağı kimselerdir."*[2]

١٠٠٠٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ، أَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ الْحَسَنِ الْقَطَّانُ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُوسُفَ السَّلَمِيُّ، ثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أَنَا مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ هِنْدِ بِنْتِ الْحَارِثِ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ، قَالَتِ: اسْتَيْقَظَ رَسُولُ اللهِ ﷺ ذَاتَ لَيْلَةٍ وَهُوَ يَقُولُ: " لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، مَا فُتِحَ اللَّيْلَةَ مِنَ الْخَزَائِنِ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، مَا أَنْزَلَ اللهُ مِنَ الْفِتَنِ مَنْ يُوقِظُ صَوَاحِبَ الْحُجَرِ، رُبَّ كَاسِيَةٍ فِي الدُّنْيَا عَارِيَةٍ فِي الْآخِرَةِ ". أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ مِنْ أَوْجُهٍ أُخْرَى عَنْ مَعْمَرٍ

10007- Ümmü Seleme der ki: "Bir gece Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle diyerek uyandı: *"Lâ ilâhe illallah! Bu gece ne hazineler açıldı! Lâ ilâhe illallah! Bu gece Allah ne fitneler indirdi! Odalardaki kadınları (hanımlarımı, namaz kılmaları*

---

[1] İsnâdmda mestûr ravi vardır.

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Mâce 2/1378 (4115).

için) kim uyandırır? Dünyada giysisi olan nice kadın var ki âhirette çıplak olacaktır!"[1]

Buhârî, *Sahîh*'de farklı kanallarla Ma'mer'den rivayet etti.[2]

١٠٠٠٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ، ثَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، قَالَ: وَأَنَا أَقُولُ ﴿وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ﴾ [الأنعام: ٥٢] ، قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُسَدَّدٍ، ثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنِي الْمِقْدَامُ بْنُ شُرَيْحٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ سَعْدٍ، قَالَ لِي: " نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ فِي سِتَّةٍ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ ﷺ مِنْهُمُ ابْنُ مَسْعُودٍ، قَالَ نَاسٌ مِنْ قُرَيْشٍ: هَؤُلَاءِ السَّفِلَةُ هُمُ الَّذِينَ يَلُونَكَ، فَوَقَعَ فِي نَفْسِ النَّبِيِّ ﷺ، فَنَزَلَتْ ﴿وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ﴾ [الأنعام: ٥٢] إِلَى قَوْلِهِ: ﴿أَلَيْسَ اللهُ بِأَعْلَمَ بِالشَّاكِرِينَ﴾ [الأنعام: ٥٣] ". أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، مِنْ حَدِيثِ سُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ، وَإِسْرَائِيلَ

10008- Ebû Saîd b. el-A'râbî der ki: *"Sabah akşam, Rablerinin rızasını isteyerek O'na yalvaranları yanından kovma"*[3] âyetini okuduğumda Muhammed b. İsmâil bana şöyle dedi: "Muhammed b. Mûsedded'in Yahya b. Saîd kanalıyla Süfyân'dan, onun da Mikdâm b. Şurayh'tan bildirdiğine göre Mikdâm'ın babası şöyle demiştir: Sa'd bana dedi ki:

Bu âyet Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbından altı kişi hakkında nazil olmuştur. Bunlardan biri de İbn Mes'ûd'dur. Müşrikler: "Hiçbir değeri olmayan şu kişileri yanından uzaklaştır!" deyince, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) içine bu yönde bir düşünce düştü. Bunun üzerine ***"Rablerinin rızasını isteyerek sabah akşam O'na yalvaranları kovma! Onların hesabından sana bir sorumluluk; senin hesabından da onlara herhangi bir sorumluluk yoktur ki bunları kovup da zalimlerden olasın! Böylece, «Aramızdan Allah bunlara***

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî, *ilm* (1/37), *tehecciid* (2/43), *libâs* (7/47), *edeb* (7/123) ile *fiten* (8/90).

[3] En'âm Sur. 52

mı iyilikte bulundu?» demeleri için onları birbiriyle denedik. Allah şükredenleri iyi bilen değil midir?"[1] âyetleri nazil oldu.[2]

Müslim, *Sahîh*'de Süfyân es-Sevrî ile İsrâil'den rivayet etti.[3]

١٠٠٠٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّلَمِيُّ، أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ مَطَرٍ، أَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ إِسْحَاقَ الْأَنْمَاطِيُّ، ثنا إِسْحَاقُ الْحَنْظَلِيُّ، أَنَا عَمْرُو بْنُ مُحَمَّدٍ الْقُرَشِيُّ، ثنا أَسْبَاطٌ الْهَمْدَانِيُّ، عَنِ السُّدِّيِّ عَنْ أَبِي سَعْدٍ الْأَزْدِيِّ عَنْ أَبِي الْكَنُودِ عَنْ خَبَّابِ بْنِ الْأَرَتِّ، فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ﴾ [الأنعام: ٥٢] يُرِيدُونَ وَجْهَهُ " جَاءَ الْأَقْرَعُ بْنُ حَابِسٍ، وَعُيَيْنَةُ بْنُ حِصْنٍ الْفَزَارِيُّ، فَوَجَدُوا رَسُولَ اللهِ ﷺ مَعَ بِلَالٍ وَصُهَيْبٍ وَعَمَّارٍ وَخَبَّابٍ قَاعِدًا فِي نَاسٍ مِنْ ضُعَفَاءٍ، فَلَمَّا رَأَوْهُمْ مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ حَقَرُوهُمْ، فَأَتَوْهُ فَجَاءُوا بِهِ وَقَالُوا: إِنَّا نُحِبُّ أَنْ تَجْعَلَ لَنَا مِنْكَ مَجْلِسًا تَعْرِفُ الْعَرَبُ لَنَا بِهِ فَضْلًا، فَإِنَّ وُفُودَ الْعَرَبِ تَقْدِمُ عَلَيْكَ فَنَسْتَحِي مَعَ هَؤُلَاءِ الْأَعْبُدِ، فَإِذَا جِئْنَاكَ فَأَقِمْهُمْ عَنَّا، وَإِذَا خَرَجْنَا نَحْنُ فَاقْعُدْ مَعَهُمْ إِنْ شِئْتَ فَقَالَ: نَعَمْ، قَالُوا: فَاكْتُبْ لَنَا عَلَيْكَ بِهِ كِتَابًا، قَالَ: فَدَعَا بِالصَّحِيفَةِ، وَدَعَا عَلِيًّا لِيَكْتُبَ " قَالَ: " وَنَحْنُ جُلُوسٌ فِي نَاحِيَةٍ فَنَزَلَ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ: ﴿وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ﴾ [الأنعام: ٥٢] الْآيَةُ، ثُمَّ ذَكَرَ الْأَقْرَعَ وَعُيَيْنَةَ فَقَالَ: ﴿وَكَذَلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لِيَقُولُوا أَهَؤُلَاءِ مَنَّ اللهُ عَلَيْهِمْ مِنْ بَيْنِنَا أَلَيْسَ اللهُ بِأَعْلَمَ بِالشَّاكِرِينَ﴾ [الأنعام: ٥٣] ثُمَّ قَالَ: ﴿وَإِذَا جَاءَكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِنَا فَقُلْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ﴾ [الأنعام: ٥٤] الْآيَةُ، فَرَمَى رَسُولُ اللهِ ﷺ بِالصَّحِيفَةِ وَدَعَاهُمْ وَقَالَ: ﴿كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ﴾ [الأنعام: ٥٤] قَالَ: فَيَوْمَئِذٍ وَضَعْنَا رُكْبَتَنَا قَالَ: وَكَانَ يَجْلِسُ فَإِذَا أَرَادَ الْقِيَامَ قَامَ وَتَرَكْنَا، فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ﴾ [الكهف: ٢٨] وَتُجَالِسُ الْأَشْرَافَ ﴿وَلَا تُطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَنْ ذِكْرِنَا﴾ [الكهف: ٢٨]- يَعْنِي: الْأَقْرَعَ، وَعُيَيْنَةَ - قَالَ: " ثُمَّ ضَرَبَ لَهُمْ

---

[1] En'âm Sur. 52, 53

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Müslim, *fadâil* (45, 46).

مَثَلَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَثَلَ الرِّجْلَيْنِ فَكُنَّا نَقْعُدُ بَعْدَ ذَلِكَ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فَإِذَا بَلَغَ السَّاعَةَ الَّتِي يُرِيدُ أَنْ يَقُومَ فِيهَا قُمْنَا وَتَرَكْنَاهُ حَتَّى يَقُومَ "

10009- Ebu'l-Kenûd bildiriyor: Habbâb b. el-Eret, *"Sabah akşam, Rablerinin rızasını isteyerek O'na yalvaranları yanından kovma"*[1] âyetini açıklarken şöyle demiştir: Akra' b. Hâbis ile Uyeyne b. Hısn el-Fezârî, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) geldiler. Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellam) yanında ben, Suheyb, Ammâr, Bilâl ve yoksul müminlerden birkaç kişi daha oturuyorduk. Akra' ile Uyeyne bizleri Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanında gördüklerinde küçümsediler ve Hz. Peygamber'i (sallallahu aleyhi vesellem) bir kenara çekip: "Arap kabilelerinin heyetleri sana gelmekte. Bu gelenlerin de bizleri bu yoksul kişilerle beraber otururken görmelerinden utanırız. Onun için bizler yanma geldiğimizde bunları yanımızdan uzak tut, biz gittikten sonra da istiyorsan onlarla oturabilirsin" dediler. Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem): *"Olur"* karşılığını verdi.

Sonra ona: "Bize, bunu yerine getireceğine dair bir sözleşme yaz" dediklerinde Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) bir kağıt getirilmesini istedi. Sözleşmeyi yazması için de Hz. Ali'yi çağırdı. Bizler de bir köşede oturuyorduk. O esnada Cebrâil: *"Rablerinin rızasını isteyerek sabah akşam O'na yalvaranları kovma! Onların hesabından sana bir sorumluluk; senin hesabından da onlara herhangi bir sorumluluk yoktur ki bunları kovup da zalimlerden olasın!"*[2] âyetiyle indi. Akra' ve Uyeyne hakkında da: *"Böylece, «Aramızdan Allah bunlara mı iyilikte bulundu?» demeleri için onları birbiriyle denedik. Allah şükredenleri iyi bilen değil midir?"*[3] denilip şöyle devam edildi: *"Âyetlerimize inananlar sana geldiğinde onlara de ki: Selâm size! Rabbiniz merhamet etmeyi kendisine yazdı. Gerçek şu ki: Sizden kim,*

---

[1] En'âm Sur. 52

[2] En'âm Sur. 52

[3] En'âm Sur. 53

bilmeyerek bir kötülük yapar, sonra ardından tövbe edip de kendini ıslah ederse, bilsin ki Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir"[1]

Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kağıdı atıp bizleri çağırdı ve: *"Rabbiniz merhamet etmeyi kendisine yazdı"*[2] dedi. Bu âyetler nazil olduktan sonra da yanına yaklaşıp dizlerimiz dizlerine değecek şekilde yakın oturduk.

Önceleri Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanında otururken gitmek istediğinde bizi bırakır ve kalkıp giderdi. Bu konuda da Yüce Allah: *"Sabah akşam Rablerine, O'nun rızasını dileyerek dua edenlerle birlikte candan sebat et. Dünya hayatının süsünü isteyerek gözlerini onlardan çevirme. Kalbini bizi anmaktan gafil kıldığımız, kötü arzularına uymuş ve işi gücü aşırılık olan kimseye boyun eğme"*[3] âyetini indirdi. Âyette, saygın olan kişilerle oturmak için Allah'a dua edenlerden yüz çevirmemesi emredildi. Akra' ile Uyeyne de gafil olan, kötü arzularına uyan, işi gücü aşırılık olan kişiler olarak vasfedildi ve bunlara boyun eğmemesi söylendi. Devamı olan âyetlerde ise Yüce Allah iki adamın durumu ile dünya hayatının durumunu örneklerle anlattı. Bu âyet nazil olduktan sonra Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) yanında oturduğumuzda kalkma saatimiz gelince onu bırakır ve kalkıp giderdik. Yoksa biz kalkmadan kendisi asla kalkıp gitmezdi."[4]

١٠٠١٠ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ مُوسَى السَّلَمِيُّ، ثَنَا جَدِّي إِسْمَاعِيلُ بْنُ نُجَيْدٍ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ إِسْحَاقَ الْحَافِظُ، قَالَا: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ خُزَيْمَةَ، ثَنَا بِشْرُ بْنُ هِلَالٍ الصَّوَّافُ، ثَنَا جَعْفَرُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنِ الْمُعَلَّى بْنِ زِيَادٍ، عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ بَشِيرٍ، عَنْ أَبِي الصِّدِّيقِ النَّاجِي، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: كُنْتُ فِي عِصَابَةٍ فِيهَا ضُعَفَاءُ لِلْمُهَاجِرِينَ، وَأَنَّ بَعْضَهُمْ يَسْتُرُ بَعْضًا مِنَ الْعُرْيِ، وَقَارِئٌ يُقْرَأُ عَلَيْنَا وَنَحْنُ نَسْتَمِعُ لِقِرَاءَتِهِ قَالَ: فَجَاءَ رَسُولُ اللهِ ﷺ حَتَّى قَامَ عَلَيْنَا فَلَمَّا رَآهُ الْقَارِئُ سَكَتَ،

---

[1] En'âm Sur. 54

[2] En'âm Sur. 54

[3] Kehf Sur. 28

[4] İsnâdı hasendir. İbn Mâce 2/1382 (4127).

قَالَ: فَسَلَّمَ وَقَالَ: " مَاذَا كُنْتُمْ تَصْنَعُونَ؟ " قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللهِ، كَانَ قَارِئٌ يُقْرَأُ عَلَيْنَا وَنَحْنُ نَسْتَمِعُ إِلَى قِرَاءَتِهِ فَقَالَ: " الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَ مِنْ أُمَّتِي مَنْ أُمِرْتُ أَنْ أَصْبِرَ مَعَهُ " قَالَ: ثُمَّ جَلَسَ وَسْطَنَا لِيَعْدِلَ نَفْسِهِ فِينَا، ثُمَّ قَالَ بِيَدِهِ هَكَذَا فَتَحَلَّقَ الْقَوْمُ فَلَمْ يَعْرِفْ رَسُولُ اللهِ ﷺ مِنْهُمْ أَحَدًا، قَالَ: وَكَانُوا ضُعَفَاءَ الْمُهَاجِرِينَ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " أَبْشِرُوا صَعَالِيكَ الْمُهَاجِرِينَ بِالْفَوْزِ التَّامِّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ قَبْلَ أَغْنِيَاءِ الْمُؤْمِنِينَ بِنِصْفِ يَوْمٍ مِقْدَارُهُ خَمْسُمِائَةِ عَامٍ "

10010- Ebû Saîd el-Hudrî der ki: Yoksul Muhacirlerden bir grupla birlikte oturuyordum. İçimizden bazıları çıplak olan yerlerini bir diğerinin ardında gizlenerek örtebiliyordu. Birisi de bizlere Kur'ân okuyor, biz de dinliyorduk. O esnada Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) gelip başımızda durdu. Kur'ân okuyan kişi Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) görünce sustu. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) selam verdi ve: *"Ne yapıyordunuz?"* diye sordu. "Ey Allah'ın Resûlü! Biri bize Kur'ân okuyor, biz de dinliyorduk" dediğimizde: *"Ümmetimin içinde, kendileriyle birlikteyken sabretmem emredilen kişiler çıkaran Allah'a hamdolsun!"* dedi ve içimizden herhangi biri gibi olmak için aramızda oturdu.

Sonra Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) eliyle "halka olun" der gibi işaret edince halka şeklinde toplandık. (O karanlıkta) Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) orada bulunanlardan hiç kimseyi tanımıyordu, ama hepsi de yoksul Muhacirlerdi. Sonrasında: *"Ey Muhacirlerin yoksulları! Kıyamet gününde nail olacağınız ve tam olan kurtuluşa sevinin! Zira zengin müminlerden yarım gün önce cennete gireceksiniz. Bu da (dünya günleriyle) beş yüz yıl ediyor"* buyurdu.[1]

١٠٠١١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ عَبْدِ اللهِ، أَنَا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ، ثَنَا حَرْمَلَةُ بْنُ يَحْيَى، أَنَا ابْنُ وَهْبٍ، حَدَّثَنِي أَبُو هَانِئٍ حُمَيْدُ بْنُ هَانِئٍ، أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْحُبُلِيَّ، يَقُولُ: جَاءَ ثَلَاثَةُ نَفَرٍ إِلَى عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ وَأَنَا عِنْدَهُ، فَقَالُوا: يَا أَبَا مُحَمَّدٍ، إِنَّا وَاللهِ مَا نَقْدِرُ عَلَى شَيْءٍ لَا نَفَقَةَ، وَلَا دَابَّةَ، وَلَا مَتَاعَ، فَقَالَ لَهُمْ:

[1] İsnâdı zayıftır. Ebû Dâvud 4/72 (3666).

مَا شِئْتُمْ إِنْ شِئْتُمْ رَجَعْتُمْ إِلَيْنَا فَأَعْطَيْنَاكُمْ مَا يَسَّرَ اللهُ لَكُمْ، وَإِنْ شِئْتُمْ ذَكَرْنَا أَمْرَكُمْ لِلسُّلْطَانِ، وَإِنْ شِئْتُمْ صَبَرْتُمْ، فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " إِنَّ فُقَرَاءَ الْمُهَاجِرِينَ يَسْبِقُونَ الْأَغْنِيَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِأَرْبَعِينَ خَرِيفًا " قَالُوا: إِنَّا نَصْبِرُ لَا نَسْأَلُ شَيْئًا، فَقَالَ رَجُلٌ: يَا أَبَا مُحَمَّدٍ، أَنَا مِنْ فُقَرَاءِ الْمُهَاجِرِينَ قَالَ: أَلَكَ مَسْكَنٌ وَزَوْجَةٌ؟ قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: أَنْتَ مِنَ الْأَغْنِيَاءِ، قَالَ: إِنَّ لِي خَادِمًا، قَالَ: إِذًا أَنْتَ مِنَ الْمُلُوكِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ أَبِي الطَّاهِرِ، عَنِ ابْنِ وَهْبٍ

10011- Ebû Abdirrahman el-Hubulî der ki: Ben de yanındayken Abdullah b. Amr b. el-Âs'a üç adam geldi ve: "Ey Ebû Muhammed! Vallahi elimizde hiçbir imkan yok. Ne paramız, ne bineğimiz, ne de malımız var" dediler. Abdullah onlara şu karşılığı verdi: "Ne yapmak istersiniz? İsterseniz daha sonra yanımıza gelin, Allah da ne takdir etmişse size verelim. İsterseniz bu sıkıntınızı yöneticiye ulaştıralım. Ya da isterseniz bu duruma sabredersiniz. Zira Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): «*Fakir Muhacirler kıyamet gününde zenginlerden kırk yıl önce cennete girerler*» buyurduğunu işittim." Adamlar da: "O zaman hiçbir şey istemez ve sabrederiz" dediler.

Adamın biri: "Ey Ebû Muhammed! Ben de Muhacirlerin fakirlerindenim" deyince, Abdullah: "Evin ve karın var mı?" diye sordu. Adam: "Var!" karşılığını verince, Abdullah: "O zaman sen zenginlerden birisin" dedi. Adam: "Bir de hizmetçim var" deyince, Abdullah: "O zaman sen krallardan birisin" karşılığını verdi. [1]

Müslim, *Sahîh*'de Ebu't-Tâhir kanalıyla İbn Vehb'den rivayet etti.[2]

١٠٠١٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّلَمِيُّ، أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ قُرَيْشٍ، أَنَا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ، ثَنَا أَبُو وَهْبٍ الْحَرَّانِيُّ، ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ عَطَاءٍ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنْ عَمِّهِ، عَنْ سَلْمَانَ، قَالَ: جَاءَتِ الْمُؤَلَّفَةُ قُلُوبُهُمْ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ، عُيَيْنَةُ بْنُ بَدْرٍ وَالْأَقْرَعُ بْنُ حَابِسٍ وَذَوُوهُمْ فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، أَنَّكَ لَوْ جَلَسْتَ فِي صَدْرِ

---

[1] Îsnâdı sahihtir.

[2] Müslim, *zühd* (37).

الْمَسْجِدِ وَنَفَيْتَ عَنَّا هَؤُلَاءِ وَأَرْوَاحَ جِبَابِهِمْ - يَعْنُونَ أَبَا ذَرٍّ وَسَلْمَانَ وَفُقَرَاءَ الْمُسْلِمِينَ -، وَكَانَتْ عَلَيْهِمْ جِبَابُ صُوفٍ، وَلَمْ يَكُنْ عَلَيْهِمْ غَيْرُهَا، جَلَسْنَا إِلَيْكَ وَحَادَثْنَاكَ وَأَخَذْنَا عَنْكَ، فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ﴾ [الكهف: ٢٨] إِلَى قَوْلِهِ: ﴿أَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا﴾ [الكهف: ٢٩] يَتَهَدَّدُهُمْ بِالنَّارِ، فَقَامَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَلْتَمِسُهُمْ حَتَّى أَصَابَهُمْ فِي مُؤَخِّرِ الْمَسْجِدِ يَذْكُرُونَ اللهَ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يُمِتْنِي حَتَّى أَمَرَنِي أَنْ أَصْبِرَ نَفْسِي مَعَ قَوْمٍ مِنْ أُمَّتِي، مَعَكُمُ الْمَحْيَا وَمَعَكُمُ الْمَمَاتُ "

10012- Selmân der ki: *Müellefe-i Kulûb* konumunda olan Uyeyne b. Bedr, Akra' b. Hâbis ve benzerleri Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) geldiklerinde: "Ey Allah'ın Resûlü! Mescid'in ön tarafında oturup şu kişiler ile cübbelerinin kokularını bizden uzak tutarsan yanında oturur, seninle konuşur ve söylediklerini dinleriz" dediler. Bununla da Ebû Zer'i, beni ve fakir müslümanları kastediyorlardı. Zira yünden cübbeler giymiştik ve giyecek başka bir şeyimiz de yoktu. Bunun üzerine Yüce Allah: ***"Sabah akşam Rablerine, O'nun rızasını dileyerek dua edenlerle birlikte candan sebat et. Dünya hayatının süsünü isteyerek gözlerini onlardan çevirme. Kalbini bizi anmaktan gafil kıldığımız, kötü arzularına uymuş ve işi gücü aşırılık olan kimseye boyun eğme. De ki: «Hak, Rabbinizdendir. Artık dileyen iman etsin, dileyen inkâr etsin.» Biz zalimlere öyle bir ateş hazırladık ki, onun alevden duvarları kendilerini çepeçevre kuşatmıştır"***[1] âyetlerini indirerek onları cehennemle tehdit etti.

Sonrasında Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kalktı ve âyette zikredilen kişileri aramaya koyuldu. Bizleri Mescid'in arka taraflarında Allah'ı zikrederken bulunca: *"Ölmeden önce ümmetimden bazı kişilerle beraber nefsimi sabretmeye alıştırmamı emreden Allah'a hamdolsun. Yaşamım da, ölümüm de sizinle birlikte olsun"* buyurdu.[2]

---

[1] Kehf Sur. 27- 29

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Cerîr, *Tefsîr* (15/236) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (5/380).

١٠٠١٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو الْحَسَنِ بْنُ عُبْدُوسٍ، ثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ الدَّارِمِيُّ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُثْمَانَ التَّنُوخِيُّ أَبُو الْجَمَاهِرِ الدِّمَشْقِيُّ، ثَنَا يَحْيَى بْنُ حَمْزَةَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ الْبَحْرَانِيِّ، عَنِ الْقَاسِمِ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ مَا تُنْصَرُونَ وَلَا تُرْزَقُونَ إِلَّا بِالضُّعَفَاءِ "

10013- Sa'd b. Ebî Vakkâs'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Canım elinde olana yemin olsun ki içinizdeki zayıflar (fakirler) yüzünden yardım görür ve rızıklandırılırsınız."*[1]

١٠٠١٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، ثَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ التَّاجِرُ، ثَنَا أَبُو حَاتِمٍ الرَّازِيُّ، ثَنَا الْأَنْصَارِيُّ، وَهَوْذَةُ بْنُ خَلِيفَةَ، قَالَا: ثَنَا سُلَيْمَانُ التَّيْمِيُّ، أَنَّ أَبَا عُثْمَانَ، حَدَّثَهُمْ، عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: " قُمْتُ عَلَى أَبْوَابِ الْجَنَّةِ فَإِذَا عَامَّةُ مَنْ يَدْخُلُهَا الْمَسَاكِينُ، وَقُمْتُ عَلَى بَابِ النَّارِ فَإِذَا عَامَّةُ مَنْ يَدْخُلُهَا النِّسَاءُ ". أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ كَمَا مَعْنَى

10014- Usâme b. Zeyd'in bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Cennetin kapısında durduğumda içeriye girenlerin genelinin fakirler olduğunu gördüm. Cehennemin kapısında durduğumda da içeriye girenlerin çoğunun kadınlar olduğunu gördüm."*[2]

Buhârî ile Müslim, *Sahîh*'de rivayet ettiler.[3]

١٠٠١٥ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْخَالِقِ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ الْخَالِقِ الْمُؤَذِّنُ، أَنَا أَبُو الْفَضْلِ مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ الْفَضْلِ الْهَاشِمِيُّ، ثَنَا أَبُو بَرْزَةَ الْفَضْلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْحَاسِبُ، ثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ الْأَسْوَدِ، ثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ عُمَرَ بْنِ حَمْزَةَ الْعُمَرِيِّ، حَدَّثَنِي نَافِعُ بْنُ مَالِكٍ أَبُو سَهْلٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ تَمْنَعُ الْعِبَادَ مِنْ

---

[1] İsnâdı hasendir. Tirmizî, *cihâd* (4/206) ve Nesâî, *cihâd* (6/46).

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Buhârî, *nikâh* (6/150-151) ile *rikâk* (7/200) ve Müslim, *zikr* (93).

سَخَطِ اللهِ، مَا لَمْ يُؤْثِرُوا صَفْقَةَ دُنْيَاهُمْ عَلَى دِينِهِمْ، فَإِذَا آثَرُوا صَفْقَةَ دُنْيَاهُمْ عَلَى دِينِهِمْ ثُمَّ قَالُوا: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، قَالَ اللهُ: كَذَبْتُمْ "

10015- Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Dünya hayatını dinlerine tercih etmedikleri sürece «Lâ ilâhe illallah» sözü kulları Allah'ın öfkesinden korur. Ancak dünya hayatını dinlerine tercih edip de sonra «Lâ ilâhe illallah» derlerse Yüce Allah onlara: «Yalan söylüyorsunuz» karşılığını verir."*[1]

١٠٠١٦ - حَدَّثَنَا أَبُو سَعْدٍ الزَّاهِدُ، نَا أَبُو سَعِيدٍ أَحْمَدُ بْنُ أَبِي بَكْرِ بْنِ أَبِي عُثْمَانَ الْحِيرِيُّ، نَا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ الشَّيْبَانِيُّ، نَا الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ الْأَسْوَدِ الْعِجْلِيُّ، فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: " فَإِذَا آثَرُوا صَفْقَةَ دُنْيَاهُمْ عَلَى دِينِهِمْ، ثُمَّ قَالُوا: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ رَدَّتْ عَلَيْهِمْ وَقَالَ اللهُ لَهُمْ: كَذَبْتُمْ

10016- Başka bir kanalla bir öncekinin aynısı *"Ancak dünya hayatını dinlerine tercih edip de sonra «Lâ ilâhe illallah» dedikleri zaman bu sözleri kabul görmez ve Yüce Allah onlara: «Yalan söylüyorsunuz» der"* lafzıyla rivayet edilmiştir.[2]

١٠٠١٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْفَهَانِيُّ، نَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ، أَنَا عَلِيُّ بْنُ عَيَّاشٍ، ثَنَا سَعِيدُ بْنُ سِنَانٍ، حَدَّثَنِي أَبُو الزَّاهِرِيَّةِ، عَنْ أَبِي شَجَرَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " لَا يَلْقَى اللهَ أَحَدٌ بِشَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ إِلَّا دَخَلَ الْجَنَّةَ مَا لَمْ يَخْلِطْ مَعَهَا غَيْرَهَا " رَدَّدَهَا ثَلَاثًا قَالَ قَائِلٌ مِنْ قَاصِيَةِ النَّاسِ: بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي يَا رَسُولَ اللهِ، وَمَا يَخْلِطُ مَعَهَا غَيْرَهَا؟ قَالَ: " حُبَّ الدُّنْيَا، وَأُثْرَةً لَهَا، وَجَمْعًا لَهَا، وَرِضًى بِهَا وَعَمَلَ الْجَبَّارِينَ "

10017- Abdullah b. Ömer bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Allah'tan başka ilah olmadığına, tek ve ortaksız olduğuna şahadet etmiş bir şekilde Allah'ın huzuruna çıkan kişi, eğer buna başka bir şey de karıştırmamışsa*

---

[1] İsnâdı zayıftır. Ebû Ya'lâ, *Müsned* 7/95 (4034), İbn Ebî Âsım, *Zühd* (288), İbn Hacer, *el-Metâlibu'l-Âliye* 3/208, 246 (3274, 3396) ve İbn Ebî Hâtim, *İlelü'l-Hadîs* (2/121-122).

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (5/1979).

cennete girer" buyurdu ve bu sözü üç defa tekrarladı. Cemaatin arka taraflarından biri: "Ey Allah'ın Resûlü! Anam babam sana feda olsun! Buna başka bir şeyi karıştırması nasıl olur?" diye sorunca, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Dünyayı sevmesi ve onu âhirete tercih etmesiyle olur. Dünyalık toplamak için uğraşması, dünya nimetleriyle mutlu olup büyüklenenler gibi davranmasıyla olur"* karşılığını verdi.[1]

١٠٠١٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ صَفْوَانَ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنِي سُرَيْجُ بْنُ يُونُسَ، ثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ عَطَاءٍ، عَنْ مُوسَى بْنِ يَسَارٍ، أَنَّهُ بَلَغَهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: " إِنَّ اللهَ جَلَّ ثَنَاؤُهُ لَمْ يَخْلُقْ خَلْقًا أَبْغَضَ إِلَيْهِ مِنَ الدُّنْيَا، وَإِنَّهُ مُنْذُ خَلَقَهَا لَمْ يَنْظُرْ إِلَيْهَا "

10018- Mûsa b. Yesâr'ın bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Şanı yüce olan Allah'ın yarattıkları arasında en sevmediği mahluk dünyadır. Yarattı yaratıla da ona dönüp bakmış değildir."*[2]

١٠٠١٩ - وَبِإِسْنَادِهِ قَالَ: حَدَّثَنِي سُرَيْجُ بْنُ يُونُسَ، قَالَ: ثَنَا عَبَّادُ بْنُ الْعَوَّامِ، عَنْ هِشَامٍ، أَوْ عَوْفٍ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " حُبُّ الدُّنْيَا رَأْسُ كُلِّ خَطِيئَةٍ"

10019- Hasan(-ı Basrî)'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Dünya sevgisi, her günahın başıdır"* buyurmuştur.[3]

١٠٠٢٠ - قَالَ وَحَدَّثَنِي سُرَيْجُ بْنُ يُونُسَ، ثَنَا مَرْوَانُ بْنُ مُعَاوِيَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي قَيْسٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ حَبِيبٍ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ، قَالَ: لَمَّا بُعِثَ مُحَمَّدٌ ﷺ أَتَتْ إِبْلِيسَ جُنُودُهُ، فَقَالُوا: قَدْ بُعِثَ نَبِيٌّ، وَأُخْرِجَتْ أُمَّتُهُ، فَقَالَ: " يُحِبُّونَ الدُّنْيَا؟ " قَالُوا: نَعَمْ، قَالَ: " لَئِنْ كَانُوا جَمِيعًا يُحِبُّونَهَا مَا أُبَالِي أَنْ لَا يَعْبُدُوا الْأَوْثَانَ، وَأَنَا أَغْدُو عَلَيْهِمْ وَأَرُوحُ

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı zayıf ve mürseldir. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Zemmu'd-Dünyâ* (40).

[3] İsnâdı mürseldir. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Zemmu'd-Dünyâ* (90) Bak: Hatîb et-Tebrîzî, *Mişkât* 3/1438 (5214) ve Gazâlî, *İhyâ* (3/196).

بِثَلَاثَةٍ: أَخْذُ الْمَالِ مِنْ غَيْرِ حَقِّهِ، وَإِنْفَاقُهُ فِي غَيْرِ حَقِّهِ، وَإِمْسَاكُهُ عَنْ حَقِّهِ، وَالشَّرُّ كُلُّهُ لَهَا تَبَعٌ ".

10020- Ebû Umâme el-Bâhilî der ki: Muhammed (sallallahu alayhi vesellem) peygamberlikle görevlendirildiğinde İblis'in askerleri İblis'e gelip: "Peygamber gönderildi ve ümmeti de ortaya çıktı" dediler. İblis: "Ümmeti dünyayı seviyor mu?" diye sorunca: "Evet!" karşılığını verdiler. Bunun üzerine İblis şöyle dedi: "Şayet dünyayı seviyorlarsa putlara tapmamalarını umursamam. Sabah akşam onlara üç şeyle yaklaşırım. Biri, malı hakkı olmayan bir yerden almalarıdır. Diğeri, bu malı hakkı olmayan yerde harcamalarıdır. Bir diğeri de, bu malı infak etmeleri gereken yerde infak etmeyip ellerinde tutmalarıdır. Zira bütün kötülükler bunlara bağlıdır."[1]

١٠٠٢١ - أَخْبَرَنَاهُ عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، أَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ، ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ زِيَادَةَ، قَالَ: ثَنَا مَرْوَانُ بْنُ مُعَاوِيَةَ الْفَزَارِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ قَيْسٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ حَبِيبٍ، قَاضِي عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا أُمَامَةَ الْبَاهِلِيَّ، فَذَكَرَهُ

10021- Başka bir kanalla bir öncekinin aynısı rivayet edilmiştir.[2]

١٠٠٢٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ صَفْوَانَ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ، حَدَّثَنِي أَبُو حَاتِمٍ الرَّازِيُّ، ثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ، ثَنَا صَدَقَةُ يَعْنِي خَالِدًا، عَنْ عُيَيْنَةَ بْنِ أَبِي حَكِيمٍ، ثَنَا أَبُو الدَّرْدَاءِ الرُّهَاوِيُّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " احْذَرُوا الدُّنْيَا فَإِنَّهَا أَسْحَرُ مِنْ هَارُوتَ وَمَارُوتَ " وَقَالَ غَيْرُهُ: عَنْ هِشَامٍ بِإِسْنَادِهِ، عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ

10022- Ebu'd-Derdâ er-Ruhâvî'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Dünyaya karşı dikkatli olun! Zira büyüsü, Hârut ile Mârut'un büyüsünden daha etkilidir"* buyurmuştur.[3]

---

[1] İsnâdında tanımadığım ravi vardır. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Zemmu'd-Dünyâ* (10)

[2] İsnâdında tanımadığım ravi vardır.

[3] İsnâdı zayıftır. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Zemmu'd-Dünyâ* (132) Bak: Zehebî, *Mîzân* (4/522) ve İbn Hacer, *el-Lisân* (6/375).

Başkası ise bunu aynı isnâdla Resûlullah'ın (sallallahu alayhi vesellem) ashâbından bir adamdan rivayet eder.

١٠٠٢٣ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، ثَنَا إِسْمَاعِيلُ الْقَاضِي، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عِيسَى، ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي هِلَالٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " لَا تَسْتَبْطِئُوا الرِّزْقَ، فَإِنَّهُ لَمْ يَكُنْ عَبْدٌ لِيَمُوتَ حَتَّى يَبْلُغَهُ رِزْقٌ هُوَ لَهُ، فَأَجْمِلُوا فِي الطَّلَبِ، أَخْذُ الْحَلَالِ وَتَرْكُ الْحَرَامِ "

10023- Câbir'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Rızkınızın geciktiğini düşünmeyin. Zira bir kul kendisine takdir edilen rızkı elde etmeden ölecek değildir. Bundan dolayı helal olanı alıp haram olandan uzak durarak rızkı en güzel şekilde talep edin."*[1]

١٠٠٢٤ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، ثَنَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْفِرْيَابِيُّ، ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ خَالِدِ بْنِ يَزِيدَ بْنِ أَبِي مَالِكٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَطَاءٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ، يَقُولُ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ، لَا يَحْمِلَنَّكُمُ الْعُسْرُ عَلَى أَنْ تَطْلُبُوا الرِّزْقَ مِنْ غَيْرِ حِلِّهِ، فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " اللهُمَّ تَوَفَّنِي إِلَيْكَ فَقِيرًا، وَلَا تَوَفَّنِي غَنِيًّا، وَاحْشُرْنِي فِي زُمْرَةِ الْمَسَاكِينَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَإِنَّ أَشْقَى الْأَشْقِيَاءِ مَنِ اجْتَمَعَ عَلَيْهِ فَقْرُ الدُّنْيَا وَعَذَابُ الْآخِرَةِ "

10024- Atâ der ki: Ebû Saîd el-Hudrî'nin şöyle dediğini işittim: "Ey insanlar! Darlığınız sizi rızkı helal olmayan yoldan elde etmeye yöneltmesin! Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *«Allahım! Beni sana bir zengin olarak değil bir fakir olarak kavuştur! Kıyamet gününde beni miskinlerin arasında haşret. En bedbaht kişi dünyadayken fakirlik çekip âhirette de azaba maruz kalacak olan kişidir!»* buyurduğunu işittim."[2]

---

[1] İsnâdı hasendir. Hâkim, *Müstedrek* (2/4).

[2] İsnâdı çok zayıftır. İbn Mâce 2/1381 (4126).

١٠٠٢٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مِهْرَانَ، ثَنَا ثَابِتُ بْنُ مُحَمَّدٍ أَبُو إِسْمَاعِيلَ الزَّاهِدُ، ثَنَا الْحَارِثُ بْنُ النُّعْمَانِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " اللهُمَّ أَحْيِنِي مِسْكِينًا، وَأَمِتْنِي مِسْكِينًا، وَاحْشُرْنِي فِي زُمْرَةِ الْمَسَاكِينَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ " فَقَالَتْ عَائِشَةُ: لِمَ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: " إِنَّهُمْ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ قَبْلَ الْأَغْنِيَاءِ بِأَرْبَعِينَ خَرِيفًا، يَا عَائِشَةُ لَا تَرُدِّ الْمَسَاكِينَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ، يَا عَائِشَةُ حِبِّي الْمَسَاكِينَ وَقَرِّبِيهِمْ، فَإِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ يُقَرِّبُكِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ "

10025- Enes b. Mâlik der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Allahım! Beni bir miskin olarak yaşat, bir miskin olarak canımı al ve kıyamet gününde miskinlerin arasında haşret"* buyurdu. Âişe: "Ey Allah'ın Resûlü! Neden?" diye sorunca da şöyle buyurdu: *"Çünkü miskinler zenginlerden kırk yıl önce cennete girerler. Ey Âişe! Yarım hurma verecek olsan dahi bir miskini boş çevirme. Miskinleri sev ve kendine yakın tut ki kıyamet gününde Yüce Allah da seni kendine yakın tutsun."*[1]

١٠٠٢٦ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، ثَنَا زِيَادُ بْنُ الْخَلِيلِ، ثَنَا مُسَدَّدٌ، ثَنَا جَعْفَرُ بْنُ سُلَيْمَانَ، ثَنَا عُتَيْبَةُ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَصْرَمَ، قَالَ: سَمِعْتُ عَلِيًّا رَضِيَ اللهِ عَنْهُ يَقُولُ: مَاتَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الصُّفَّةِ، فَقِيلَ: يَا رَسُولَ اللهِ، تَرَكَ دِينَارًا أَوْ دِرْهَمًا، فَقَالَ: " كَيَّتَانِ، صَلُّوا عَلَى صَاحِبِكُمْ " قُلْتُ: " وَهَذَا لِأَنَّهُ كَانَ يَرَى مِنْ نَفْسِهِ مِنَ الزُّهْدِ وَالْفَقْرِ مَا لَمْ يَكُنْ، وَاللهُ أَعْلَمُ "

10026- Hz. Ali der ki: Suffa ashâbından bir adam geriye iki dinar veya iki dirhem bırakarak öldü. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bu ikisiyle (kıyamet gününde) dağlanacaktır. Onun namazını siz kılın"* buyurdu.[2]

Beyhakî der ki: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) bunu demesi zühdü ve fakirliği herkesten çok hissettiğinden dolayı olabilir. Doğrusunu da Allah bilir."

---

[1] İsnâdı zayıftır. 1380. hadiste geçti.

[2] İsnâdı zayıftır. Ahmed, *Müsned* (1/101), Bezzâr, *Müsned* (4/250) ve Abdullah b. Ahmed, *Zevâidü'z-Zühd* (1/137) Bak: Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (10/240).

١٠٠٢٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أَنَا أَبُو بَكْرٍ الْقَطَّانُ، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُوسُفَ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، قَالَ: ذَكَرَ سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ زِيَادٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَلْفَقْرُ أَزْيَنُ عَلَى الْمُؤْمِنِ مِنَ الْعِذَارِ الْجَيِّدِ عَلَى خَدِّ الْفَرَسِ "

10027- Saîd b. Mes'ûd'un bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Fakirlik mümine, güzel bir dizginin, atın yüzüne kattığından daha iyi bir güzellik katar"* buyurmuştur.[1]

١٠٠٢٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّلَمِيُّ، أَنَا أَبُو بَكْرٍ الرَّيُونْجِيُّ، نَا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْمَوْصِلِيُّ، ثَنَا الْمُعَافَى، عَنْ مُوسَى بْنِ عُبَيْدَةَ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مِهْرَانَ، عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ اللهَ يُحِبُّ عَبْدَهُ الْمُؤْمِنَ الْمُتَعَفِّفَ الْفَقِيرَ أَبَا الْعِيَالِ "

10028- İmrân b. Husayn'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallehu aleyhi vesellem): *"Yüce Allah, fakir ve çoluk çocuk sahibi olmasına rağmen başkalarına el açmayan mümin kulunu sever"* buyurmuştur.[2]

١٠٠٢٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، ثَنَا عُبْدُوسُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ مَنْصُورٍ السِّمْسَارُ، ثَنَا أَبُو حَاتِمٍ الرَّازِيُّ، ثَنَا الْأَنْصَارِيُّ، حَدَّثَنِي حُمَيْدٌ الطَّوِيلُ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: كَانَتْ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ نَاقَةٌ تُسَمَّى الْعَضْبَاءَ لَا تُسْبَقُ، فَجَاءَ أَعْرَابِيٌّ عَلَى قَعُودٍ لَهُ فَسَبَقَهَا فَشَقَّ ذَلِكَ عَلَى الْمُسْلِمِينَ، فَلَمَّا رَأَى مَا فِي وُجُوهِهِمْ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، سُبِقَتِ الْعَضْبَاءُ، قَالَ: " إِنَّ حَقًّا عَلَى اللهِ أَنْ لَا يَرْفَعَ شَيْئًا مِنَ الدُّنْيَا إِلَّا وَضَعَهُ "

10029- Enes b. Mâlik der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Adbâ adında bir devesi vardı ve yarışlarda bu deveyi geçen olmazdı. Bir defasında bedevinin biri işte kullandığı devesiyle yarışa katılıp Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) devesini geçince müslümanların gücüne gitti. Resûlullah (sallallahu aleyhi

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbnu'l-Mübârek, *Zühd* 199 (568).

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Mâce 2/1380 (4121).

vesellem) onların yüzündeki hoşnutsuzluğu görünce: *"Dünyalık olan bir şey (değer olarak) ne zaman yükselse Yüce Allah onu tekrar aşağıya indirir"* buyurdu.[1]

١٠٠٣٠ - وَأَخْبَرَنَا عَبْدُ الْخَالِقِ بْنُ عَلِيٍّ، أَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ خَنْبٍ، أَنَا أَبُو إِسْمَاعِيلَ التِّرْمِذِيُّ، ثَنَا أَيُّوبُ بْنُ سُلَيْمَانَ، حَدَّثَنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي أُوَيْسٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ بِلَالٍ، قَالَ: قَالَ يَحْيَى: أَخْبَرَنِي ابْنُ شِهَابٍ، قَالَ: سَمِعْتُ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيِّبِ، يَقُولُ: إِنَّ الْقَصْوَاءَ كَانَتْ كُلَّمَا دُفِعَتْ فِي سِبَاقٍ سَبَقَتْ فَدُفِعَتْ بِهَا فِي إِبِلٍ فَسُبِقَتْ وَكَانَتْ عَلَى الْمُسْلِمِينَ كَآبَةٌ إِذْ سُبِقَتْ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ النَّاسَ لَا يَرْفَعُونَ شَيْئًا إِلَّا وَضَعَهُ اللهُ "

10030- Saîd b. el-Müseyyeb der ki: (Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) devesi) Kasvâ girdiği her yarışta diğerlerini geçerdi. Bir defasında bazı develerle yarışa sokulunca yenildi. Yenilmesi müslümanları üzdü. Bunu gören Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem): *"İnsanlar ne zaman bir şeye gereğinden fazla değer verseler Yüce Allah onun değerini düşürür"* buyurdu.[2]

١٠٠٣١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَنَا أَبُو الْقَاسِمِ الطَّبَرَانِيُّ، ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِسْحَاقَ السَّرَّاجُ النَّيْسَابُورِيُّ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْجَرَّاحِ الْقُهُسْتَانِيُّ، ثَنَا أَبُو عَامِرٍ الْعَقَدِيُّ، ح، وَأَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، أَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْوَلِيدِ الْجَشَّاشُ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْجَرَّاحِ الْقُهُسْتَانِيُّ، ثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ عَمْرٍو، ثَنَا سُفْيَانُ بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: " الدُّنْيَا مَلْعُونَةٌ مَلْعُونٌ مَا فِيهَا، إِلَّا مَا كَانَ مِنْهَا لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ ". رَوَاهُ مِهْرَانُ بْنُ أَبِي عَمْرٍو، عَنِ الثَّوْرِيِّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ

10031- Câbir b. Abdillah'ın bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu alayhi vesellem): *"Dünya lanetlenmiştir. Yüce Allah için olanlar dışında içindeki her şey de lanetlenmiştir"* buyurmuştur.[3]

---

[1] İsnâdı hasendir. Buhârî, *cihâd* (3/220) ile *rikâk* (7/190).

[2] İsnâdı mürseldir. Dârakutnî, *Sünen* 4/302 (12, 13, 14) ve Bezzâr, *Müsned* (4/270).

[3] İsnâdı zayıftır. Ebû Nuaym, *Hilye* (3/157, 7/90) ve Beyhakî, *Zühd* (246).

Başka bir kanalla bu hadisin aynısı rivayet edilmiştir.

١٠٠٣٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، ثَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، ثَنَا ابْنُ أَبِي الدُّنْيَا، ثَنَا ابْنُ حُمَيْدٍ، عَنْ مِهْرَانَ بْنِ أَبِي عَمْرٍو، فَذَكَرَهُ، وَهَذَا عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ، مَعْرُوفٌ،

10032- Başka bir kanalla bir önceki hadisin aynısı rivayet edilmiştir.[1]

١٠٠٣٣ - أَخْبَرَنَاهُ أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، أَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، ثَنَا الدَّبَرِيُّ، عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ، عَنْ ثَوْرٍ، عَنْ خَالِدِ بْنِ مَعْدَانَ، عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ، قَالَ: " الدُّنْيَا مَلْعُونَةٌ مَلْعُونٌ مَا فِيهَا إِلَّا ذِكْرُ اللهِ وَمَا أَدَّى إِلَيْهِ "

10033- Ebu'd-Derdâ der ki: "Dünya lanetlenmiştir. Allah'ın zikri ve Allah için yapılanlar dışında içindeki her şey de lanetlenmiştir."[2]

١٠٠٣٤ - حَدَّثَنَا أَبُو حَازِمٍ الْعَبْدَوِيُّ الْحَافِظُ، إِمْلَاءً وَأَبُو سَهْلٍ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الْمَهْرَانِيُّ قِرَاءَةً، وَأَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّلَمِيُّ، قَالُوا: أَنَا أَبُو عَمْرٍو إِسْمَاعِيلُ بْنُ نُجَيْدٍ السَّلَمِيُّ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمَّارِ بْنِ عَطِيَّةَ، ثَنَا حَفْصُ بْنُ عُمَرَ، ثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ تَقَحَّمَ فِي الدُّنْيَا فَهُوَ يَتَقَحَّمُ فِي النَّارِ ". قَالَ أَبُو حَازِمٍ: " تَفَرَّدَ بِهِ حَفْصُ بْنُ عُمَرَ الْمِهْرِقَانِيُّ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ "

10034- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Dünyanın peşinden koşan kişi cehennem ateşine koşuyor demektir"* buyurmuştur.[3]

Ebû Hâzım der ki: "Hafs b. Ömer el-Mihrikânî bunu Yahya b. Saîd'den rivayette tek kalmıştır."

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Zemmu'd-Dünyâ* (7).

[2] İsnâdı sahihtir. İbnu'l-Mübârek, *Zühd* 191-192 (543), İbn Ebi'd-Dünyâ, *Zemmu'd-Dünyâ* (185), Fesevî, *Ma'rife* (3/398), Abdullah b. Ahmed, *Zevâidü'z-Zühd* (s. 136-137) ve İbn Abdilber, *Câmiu'l-İlm* (1/27).

[3] İsnâdı zayıftır.

١٠٠٣٥ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّلَمِيُّ، ثَنَا جَدِّي - يَعْنِي أَبَا عَمْرٍو -، ثَنَا السَّرَّاجُ، ثَنَا أَبُو هَمَّامٍ، ثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ عِيسَى الْحَنَفِيُّ، ثَنَا الْحَكَمُ بْنُ أَبَانَ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: " لَا يُعْجِبُكُمْ إِنْسَانٌ وَإِنْ صَلَّى، وَإِنْ صَامَ حَتَّى تَنْظُرُوا عَلَى مَا يَهْجُم مِنَ الدُّنْيَا " " هَذَا مَوْقُوفٌ "

10035- İbn Abbâs der ki: "Namaz kılıp oruç tutuyor olsa dahi bir kişiyi, dünyalık peşinde koşup koşmadığına da bakmadan acele edip beğenmeyin."[1]

Mevkûf bir rivayettir.

١٠٠٣٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ الْمُؤَمَّلِ، ثَنَا أَبُو عُثْمَانٍ الْبَصْرِيُّ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، أَنَا يَعْلَى بْنُ عُبَيْدٍ، ثَنَا الْأَعْمَشُ، عَنْ شِمْرِ بْنِ عَطِيَّةَ، عَنْ شَهْرِ بْنِ حَوْشَبٍ، عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ، قَالَ: " يُجَاءُ بِالدُّنْيَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيُقَالُ: أَمِيزُوا مَا كَانَ مِنْهَا لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، فَيُمَازُ وَيُرْمَى سَائِرُهُ فِي النَّارِ "

10036- Ubâde b. es-Sâmit der ki: "Kıyamet gününde dünya huzura çıkarılır ve: «İçinden Allah için olan şeyleri ayırın» denilir. Bunlar ayrıldıktan sonra geri kalanı cehennem ateşine atılır."[2]

١٠٠٣٧ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، أَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، ثَنَا ابْنُ أَبِي الدُّنْيَا، ثَنَا عَبَّاسُ بْنُ يَزِيدَ الْبَصْرِيُّ، ثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، فَذَكَرَهُ. وَقَالَ: أُرَاهُ رَفَعَهُ، وَقَالَ: " وَأَلْقَوْا سَائِرَهَا فِي النَّارِ "

10037- Başka bir kanalla bir öncekinin aynısı merfû olarak ve: *"Gerisini de ateşe atın"* lafzıyla rivayet edilmiştir.[3]

١٠٠٣٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ بْنُ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ مُكْرَمٍ، أَخْبَرَنِي السَّرِيُّ بْنُ سَهْلٍ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ رُشَيْدٍ، ثَنَا الرَّبِيعُ بْنُ بَدْرٍ، عَنْ أَبِي

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı hasendir. Suyûtî, *el-Câmiu'l-Kebîr* (1/991).

[3] İsnâdı hasendir. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Zemmu'd-Dünyâ* (6).

الْعَالِيَةِ، عَنْ حُذَيْفَةَ بْنِ الْيَمَانِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ أَصْبَحَ وَهَمُّهُ غَيْرُ اللهِ فَلَيْسَ مِنَ اللهِ "

10038- Huzeyfe b. el-Yemân'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Sabahladığı zaman derdi Allah (rızası) olmayan kişinin Yüce Allah'ın rızasından nasibi olmaz"* buyurmuştur.[1]

١٠٠٣٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ صَفْوَانَ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنِي أَبُو عَلِيٍّ عَبْدُ الرَّحْمَنِ الطَّائِيُّ، ثَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ بْنُ عَبْدِ الْوَارِثِ، ثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ زَيْدٍ، حَدَّثَنِي أَسْلَمَ الْكُوفِيُّ، غَيْرَ مَرَّةٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ، قَالَ: كُنَّا مَعَ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، فَدَعَا بِشَرَابٍ فَأُتِيَ بِمَاءٍ، وَعَسَلٍ فَلَمَّا أَدْنَاهُ مِنْ فِيهِ بَكَى وَبَكَى حَتَّى بَكَى أَصْحَابُهُ فَسَكَتُوا وَمَا سَكَتَ، ثُمَّ عَادَ فَبَكَى حَتَّى ظَنُّوا أَنَّهُمْ لَنْ يَقْدِرُوا عَلَى مَسْأَلَتِهِ، قَالَ: ثُمَّ مَسَحَ عَيْنَيْهِ، فَقَالُوا: يَا خَلِيفَةَ رَسُولِ اللهِ، مَا أَبْكَاكَ؟ قَالَ: كُنْتُ مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ فَرَأَيْتُهُ يَدْفَعُ عَنْ نَفْسِهِ شَيْئًا وَلَمْ أَرَ مَعَهُ أَحَدًا، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ مَا الَّذِي تَدْفَعُ عَنْ نَفْسِكَ؟ قَالَ: " هَذِهِ الدُّنْيَا مُثِّلَتْ لِي فَقُلْتُ لَهَا: إِلَيْكِ عَنِّي، ثُمَّ رَجَعَتْ، فَقَالَتْ: إِنْ أَفْلَتِّ مِنِّي فَلَنْ يَفْلِتَ مِنِّي مَنْ بَعْدَكَ "

10039- Zeyd b. Erkam der ki: Ebû Bekr'in yanındayken içecek bir şeyler istedi. Getirilen su ile balı içmek için ağzına götürünce de ağlamaya başladı. O kadar çok ağladı ki yanındakiler de ağladı. Bir süre sonra yanındakiler sustu, ancak kendisi ağlamaya devam etti. O kadar çok ağladı ki yanındakiler ona artık bir şey soramayacaklarını düşündüler. Bir süre sonra Ebû Bekir susup gözlerini sildi. Ona: "Ey Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) halifesi! Neden ağladın?" diye sorduklarında şöyle dedi: "Bir defasında Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanındayken bir şeyleri kendisinden uzaklaştırdığını gördüm, ancak yanında hiç kimseyi de göremiyordum. Ona: "Ey Allah'ın Resûlü! Kendinden neyi uzaklaştırıyorsun?" diye sorduğumda şöyle buyurdu: *"Dünya bir surete bürünüp karşıma dikildi. Ona:*

[1] İsnâdı zayıftır. Hatîb, *Târîh* (9/373) ve Hâkim, *Müstedrek* (4/317).

"Benden uzak dur!" diyerek uzaklaştırdım. Ancak bir daha geldi ve: "Sen benden kurtulsan bile senden sonra gelenler benden kurtulamayacaklar!" dedi."[1]

١٠٠٤٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ إِسْحَاقَ الْبَزَّازُ بِبَغْدَادَ، قَالَ: أَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ الْفَاكِهِيُّ، ثَنَا أَبُو يَحْيَى بْنُ أَبِي مَسَرَّةَ، ثَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْمُقْرِئُ، ثَنَا مُوسَى بْنُ عَلِيِّ بْنِ رَبَاحٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي يَقُولُ: سَمِعْتُ عَمْرَو بْنَ الْعَاصِ، يَخْطُبُ النَّاسَ بِمِصْرَ يَقُولُ: " مَا أَبْعَدَ هَدْيُكُمْ مِنْ هَدْيِ نَبِيِّكُمْ ﷺ، أَمَّا هُوَ فَكَانَ أَزْهَدَ النَّاسِ فِي الدُّنْيَا، وَأَمَّا أَنْتُمْ أَرْغَبُ النَّاسُ فِيهَا "

10040- Mûsa b. Ali b. Rebâh, babasından bildirir: Mısır'da Amr b. el-Âs'ın bir hutbesini dinledim. Hutbesinde: "Yolunuz Peygamberinizin (sallallahu aleyhi vesellem) yolundan ne kadar da uzak! Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) insanlar içinde dünyaya karşı en zahid olan kişiydi. Siz ise insanlar içinde dünyaya en çok rağbet edenlersiniz" dedi.[2]

١٠٠٤١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ صَفْوَانَ، ثَنَا ابْنُ أَبِي الدُّنْيَا، ثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ، ثَنَا الْمُحَارِبِيُّ، عَنْ عَاصِمٍ الْأَحْوَلِ، قَالَ: بَلَغَنِي أَنَّ ابْنَ عُمَرَ، سَمِعَ رَجُلًا يَقُولُ: أَيْنَ الزَّاهِدُونَ فِي الدُّنْيَا، الرَّاغِبُونَ فِي الْآخِرَةِ؟ فَأَرَاهُ قَبْرَ النَّبِيِّ ﷺ وَأَبِي بَكْرٍ، وَعُمَرَ فَقَالَ: " عَنْ هَؤُلَاءِ تَسْأَلُ "

10041- Âsım el-Ahvel der ki: İbn Ömer bir adamın: "Dünyadan yüz çevirip âhirete yönelenler nerede!" dediğini işitince adama Hz. Peygamber'in (sallallahu alayhi vesellem), Ebû Bekr'in ve Ömer'in kabirlerini gösterdi ve: "Bunları mı soruyorsun?" dedi.[3]

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Zemmu'd-Dünyâ* (11), Bezzâr, *Müsned* (4/238), Ebû Nuaym, *Hilye* (1/301, 6/164), Hâkim, *Müstedrek* (4/309), İbn Ebî Âsım, *Zühd* (187) ve Hatîb, *Târîh* (10/268). Bak: Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (10/254)

[2] İsnâdı hasendir. Hâkim, *Müstedrek* (4/331).

[3] İsnâdında kopukluk vardır. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Zemmu'd-Dünyâ* (181), Abdullah b. Ahmed, *Zevâidu'z-Zühd* (s. 400), Hennâd, *Zühd* 1/314-315 (563) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (1/306-307).

١٠٠٤٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ صَفْوَانَ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ صَالِحٍ، ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُحَارِبِيُّ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ صَفْوَانَ، قَالَ: أُخْبِرْتُ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ مَنْ خَيْرُنَا؟ قَالَ: " أَزْهَدُكُمْ فِي الدُّنْيَا، وَأَرْغَبُكُمْ فِي الْآخِرَةِ "

10042- Hasan der ki: "Ey Allah'ın Resûlü! En hayırlımız kimdir?" diye sorulunca, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Dünyadan en fazla yüz çevirip âhirete en fazla yönelenlerdir"* buyurdu.[1]

١٠٠٤٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، ثَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ الْآدَمِيُّ بِبَغْدَادَ، ثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدِ بْنِ نَاصِحٍ، ثَنَا خَالِدُ بْنُ عَمْرٍو الْقُرَشِيُّ، ثَنَا سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، أَنَا أَبُو إِسْحَاقَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ فِرَاسٍ الْمَالِكِيُّ، ثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، ثَنَا أَبُو عُبَيْدٍ، ثَنَا خَالِدُ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ وَعَظَ رَجُلًا، فَقَالَ: " ازْهَدْ فِي الدُّنْيَا يُحِبُّكَ اللهُ، وَازْهَدْ فِيمَا فِي أَيْدِي النَّاسِ يُحِبُّكَ النَّاسُ ". " خَالِدُ بْنُ عَمْرٍو هَذَا ضَعِيفٌ "

10043- Sehl b. Sa'd bildiriyor: Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) adamın birine verdiği bir öğütte: *"Dünyaya karşı zahid ol ki, Yüce Allah seni sevsin. İnsanların ellerinde olan şeylerde gözün olmasın ki insanlar seni sevsin"* buyurdu.[2]

Hâlid b. Amr zayıf biridir.

١٠٠٤٤ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عُمَرَ بْنِ حَفْصٍ الزَّاهِدُ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ الْوَلِيدِ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، عَنْ سُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ الْمَدَنِيِّ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، دُلَّنِي عَلَى عَمَلٍ إِذَا أَنَا عَمِلْتُهُ أَحَبَّنِي اللهُ، وَأَحَبَّنِي النَّاسُ قَالَ: " ازْهَدْ فِي الدُّنْيَا يُحِبُّكَ اللهُ، وَازْهَدْ فِيمَا عِنْدَ النَّاسِ يُحِبُّكَ النَّاسُ ". أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، قَالَ: قَالَ أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ الْحَافِظُ. لَا أَدْرِي مَا أَقُولُ فِي رِوَايَةِ ابْنِ كَثِيرٍ، عَنِ الثَّوْرِيِّ هَذَا

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Zemmu'd-Dünyâ* (114).

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Mâce 2/1373-1374 (4102).

الْحَدِيثُ فَإِنَّ ابْنَ كَثِيرٍ ثِقَةٌ، وَهَذَا الْحَدِيثُ عَنِ الثَّوْرِيِّ مُنْكَرٌ وَقَدْ رُوِيَ عَنْ زَافِرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُيَيْنَةَ أَخِي سُفْيَانَ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ سَهْلٍ. وَرُوِيَ مِنْ حَدِيثِ زَافِرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُيَيْنَةَ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ.

10044- Sehl b. Sa'd es-Sâidî der ki: Adamın biri Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) geldi ve: "Ey Allah'ın Resûlü! Yapmam halinde beni Allah'ın da, insanların da seveceği bir amel söyle" dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Dünyaya karşı zahid ol ki Yüce Allah seni sevsin. İnsanların ellerinde olan şeylerde gözün olmasın ki insanlar seni sevsin"* buyurdu.[1]

Ebû Saîd el-Mâlînî'nin bildirdiğine göre Ebû Ahmed b. Adiy el-Hâfız şöyle demiştir: "İbn Kesîr'in bu hadisi Sevrî'den rivayet etmesi konusunda ne diyeceğimi bilemiyorum. Zira İbn Kesîr güvenilirdir biridir, ancak bu hadisin Sevrî'den rivayeti münkerdir. "Zâfir —Süfyân'ın kardeşi Muhammed b. Uyeyne —Ebû Hâzım —Sehl" kanalıyla da; aynı şekilde "Zâfir —Muhammed b. Uyeyne —İbn Ömer" kanalıyla da rivayet edilmiştir."

١٠٠٤٥ - قُلْتُ: حَدِيثُ ابْنِ كَثِيرٍ تَفَرَّدَ بِهِ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ الْوَلِيدِ بْنِ بُرْدٍ الْأَنْطَاكِيُّ عَنْهُ، وَاللهُ أَعْلَمُ ". وَرُوِيَ عَنْ أَبِي قَتَادَةَ، عَنِ الثَّوْرِيِّ، نَحْوُ حَدِيثِ خَالِدٍ الْقُرَشِيِّ. أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّلَمِيُّ، قَالَ: أَنَا أَبُو إِسْحَاقَ الشِّيرَازِيُّ، أَنَا أَبُو عَرُوبَةَ، ثَنَا يَزِيدُ بْنُ مُحَمَّدٍ، ثَنَا أَبُو قَتَادَةَ، عَنِ الثَّوْرِيِّ، فَذَكَرَهُ

10045- Beyhakî der ki: "Muhammed b. Ahmed b. el-Velıd b. Burd el-Antâkî bunu İbn Kesîr'den rivayette tek kalmıştır. Doğrusunu da Allah bilir. Hâlid el-Kuraşî'nin hadisinin bir benzeri de, Ebû Katâde kanalıyla Sevrî'den rivayet edilmiştir."[2]

١٠٠٤٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ الْحَافِظُ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ الْإِمَامِ، ثَنَا سَعِيدُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مَيْسَرَةَ، عَنْ

---

[1] İsnâdı hasendir. İbn Adiy, *el-Kâmil* (3/902) ve İbn Ebî Hâtim, *el-İlelü'l-Hadîs* (2/107).

[2] İsnâdı zayıftır.

عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ، وَلَا أَعْلَمُهُ إِلَّا قَدْ رَفَعَهُ قَالَ: " صَلَحَ أَمْرُ أَوَّلِ هَذِهِ الْأُمَّةِ بِالزُّهْدِ وَالْيَقِينِ، وَهَلَكَ آخِرُهَا بِالْبُخْلِ وَالْأَمَلِ "

10046- Amr b. Şuayb'ın babasından naklen dedesinden bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Bu ümmetin ilk neslinden olanlar, zühd ve yakîn ile kendilerini ıslah etmişlerdir. Ümmetin son nesilleri ise, cimrilik ve uzun emelden dolayı helak olacaklardır."*[1]

١٠٠٤٧ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَانَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِسْحَاقَ أَبُو بَكْرٍ السَّرَّاجُ، ثَنَا الْحَسَنُ بْنُ حَمَّادٍ سَجَّادَةُ، ثَنَا عَمْرُو بْنُ هَاشِمٍ، عَنْ جُوَيْبِرٍ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو يَعْلَى حَمْزَةُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ مُحَمَّدٍ الصَّيْدَلَانِيُّ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حَيَّانَ بْنِ حَمْدَوَيْهِ أَبُو بَكْرٍ الْجُبَّائِيُّ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مَنْدَهِ، ثَنَا سَهْلُ بْنُ عُثْمَانَ الْعَسْكَرِيُّ، ثَنَا أَبُو مَالِكٍ الْجَنْبِيُّ، عَنْ جُوَيْبِرٍ، عَنِ الضَّحَّاكِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: " أَنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى نَاجَى مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ فَكَانَ فِيمَا نَاجَاهُ، أَنْ قَالَ: يَا مُوسَى لَمْ يَتَصَنَّعِ الْمُتَصَنِّعُونَ بِمِثْلِ الزُّهْدِ فِي الدُّنْيَا، وَلَمْ يَتَقَرَّبِ الْمُتَقَرِّبُونَ بِمِثْلِ الْوَرَعِ عَمَّا حَرَّمْتُ عَلَيْهِمْ، وَلَمْ يَتَعَبَّدِ الْمُتَعَبِّدُونَ بِمِثْلِ الْبُكَاءِ مِنْ خَشْيَتِي، فَقَالَ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ: يَا رَبِّ، وَيَا إِلَهَ الْبَرِيَّةِ كُلِّهَا، وَيَا مَالِكَ يَوْمِ الدِّينِ، وَيَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ مَاذَا أَعْدَدْتَ لَهُمْ؟ وَمَاذَا جَزَيْتَهُمْ؟ قَالَ: أَمَّا الزَّاهِدُونَ فِي الدُّنْيَا فَإِنِّي أُمْنَحُهُمْ جَنَّتِي يَتَبَوَّءُونَ مِنْهَا حَيْثُ شَاءُوا، وَأَمَّا الْوَرِعُونَ عَمَّا حَرَّمْتُ عَلَيْهِمْ، فَإِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ لَمْ يَبْقَ عَبْدٌ إِلَّا نَاقَشْتُهُ الْحِسَابَ وَفَتَّشْتُ عَمَّا فِي يَدَيْهِ إِلَّا الْوَرِعُونَ، فَإِنِّي أَسْتَحْيِيهِمْ وَأُجِلُّهُمْ وَأُكْرِمُهُمْ وَأُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حِسَابٍ، وَأَمَّا الْبَاكُونَ مِنْ خَشْيَتِي فَأُولَئِكَ لَهُمُ الرَّفِيقُ الْأَعْلَى لَا يُشَارِكُهُمْ فِيهِ أَحَدٌ " " لَفْظُ حَدِيثِ ابْنِ عَبْدَانَ ". وَرَوَاهُ أَيْضًا ابْنُ وَهْبٍ، عَنِ الْمَاضِي، عَنْ جُوَيْبِرٍ، عَنِ الضَّحَّاكِ، بِإِسْنَادِهِ

10047- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Yüce Allah, Mûsa (as) ile konuştuğu zaman söylediklerinden biri de: «Ey Mûsa! Bana güzel görünmek isteyenler bunu dünyaya karşı zahid*

---

[1] İsnâdı hasendir. İbn Adiy, *el-Kâmil* (6/2139), Ahmed, *Zühd* (s. 10) ve Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs* 1/35-36 (63) Bak: Hatîb et-Tebrîzî, *Mişkât* 3/1452 (5281) ve Münzirî, *et-Terğîb* (4/160).

olmaktan daha iyi bir şeyle yapamazlar. Bana yaklaşmak isteyenler haram kıldığım şeylerden uzak durmaktan daha iyi bir şeyle yaklaşamazlar. Âbidler de bana karşı haşyetlerinden dolayı ağlamaktan daha iyi bir şeyle bana ibadet edemezler» sözüydü. Mûsa: «Ey Rabbim! Ey tüm insanların ilahı! Ey din gününün sahibi! Ey büyüklük ve kerem sahibi! Bunlar için (âhirette) ne hazırladın? Bunlara ne mükâfat vereceksin?» diye sorunca Allah şu karşılığı verdi: «Dünyaya karşı zahid olanlara cenneti ihsan edeceğim, orada diledikleri yere yerleşeceklerdir. Haram kıldığım şeylerden uzak duranlara gelince, kıyamet gününde her bir kulu en ince ayrıntısına kadar hesaba çekerken bunları hoş bir şekilde karşılayacak, değer verip ikramda bulunacak ve hesaba çekmeden cennete sokacağım. Haşyetimle ağlayanlar için ise Refîk-i Alâ vardır ve bunda hiç kimse onlara ortak olmaz»."[1]

Lafız İbn Abdân'ın lafzıdır.

Başka bir kanalla bu hadisin aynısı rivayet edilmiştir.

١٠٠٤٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، أَنَا أَبُو مَنْصُورٍ الْعَبَّاسُ بْنُ الْفَضْلِ النَّضْرَوِيُّ، ثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ إِدْرِيسَ، ثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ، ثَنَا الْحَكَمُ بْنُ هِشَامٍ، ثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدِ بْنِ أَبَانَ، عَنْ أَبِي فَرْوَةَ، عَنْ أَبِي خَلَّادٍ، وَكَانَتْ لَهُ صُحْبَةٌ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِذَا رَأَيْتُمُ الرَّجُلَ الْمُؤْمِنَ قَدْ أُعْطِيَ زُهْدًا فِي الدُّنْيَا وَقِلَّةَ مَنْطِقٍ فَاقْتَرِبُوا مِنْهُ فَإِنَّهُ يُلْقِي الْحِكْمَةَ ". وَكَذَلِكَ قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ عَنِ الْحَكَمِ بْنِ هِشَامٍ. وَقَالَ أَحْمَدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ: عَنْ يَحْيَى، سَمِعَ أَبَا فَرْوَةَ الْجَزَرِيَّ، عَنْ أَبِي مَرْيَمَ، عَنْ أَبِي خَلَّادٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ. قَالَ الْبُخَارِيُّ: " وَهَذَا أَصَحُّ "

10048- Ashâbdan biri olan Ebû Hallâd'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Dünyaya karşı zahid olan ve az konuşan bir mümin gördüğünüzde ona yakın olmaya çalışın. Zira öylesi kişilere hikmetli sözler söylemek ilham edilir."*[2]

---

[1] İsnâdı çok zayıftır. Taberânî, *M. el-Kebîr* 12/120-121 (12650), İbn Ebi'd-Dünyâ, *Zemmu'd-Dünyâ* (113) Bak: Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (8/203), Münzirî, *et-Terğîb* (4/159, 232) ve Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (3/538).

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Mâce 2/1373 (4101).

Abdullah b. Yûsuf da bunu Hakem b. Hişâm'dan bu şekilde rivayet etmiştir.[1]

Ahmed b. İbrâhîm ise rivayet ederken "Yahya'nın Ebû Ferve el-Cezerî'den işittiğine göre Ebû Meryem, Ebû Hallâd kanalıyla Hz. Peygamber'den (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle bildirmiştir" lafzını kullanır.

Buhârî der ki: "Bu isnâd daha sahihtir."[2]

١٠٠٤٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ صَفْوَانَ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنِي الْقَاسِمُ بْنُ هَاشِمٍ، عَنْ حَمْزَةَ بْنِ سَالِمٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ الطَّائِفِيِّ، عَنْ صَفْوَانَ يَعْنِي ابْنَ سُلَيْمٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ زَهِدَ فِي الدُّنْيَا أَسْكَنَ اللهُ الْحِكْمَةَ قَلْبَهُ، وَأَطْلَقَ بِهَا لِسَانَهُ وَبَصَّرَهُ عُيوبَ الدُّنْيَا: دَاءَهَا وَدَوَاءَهَا وَأَخْرَجَهُ مِنْهَا سَالِمًا مُسلمًا، إِلَى دَارِ السَّلَامِ " هَذَا مُرْسَلٌ وَقَدْ رُوِيَ بِإِسْنَادِهِ آخَرُ ضَعِيفٌ "

10049- Safvân b. Süleym'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Yüce Allah dünyada zahid olan kişinin kalbine hikmeti yerleştirir ve dilini onunla konuşturur. Ona dünyanın kusurlarını, derdi ile dermanını gösterir. Dünyadan onu sağ salim bir müslüman olarak çıkarıp cennete koyar."*[3]

Mürsel bir hadistir. Zayıf olan başka bir isnâdla da rivayet edilmiştir.↓

١٠٠٥٠ - أَخْبَرَنَاهُ أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، ثَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عِيسَى الْمُسْتَمْلِي، قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ جَعْفَرٍ الْحِبَالُ الرَّازِيُّ، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الصَّبَّاحِ، ثَنَا بَشِيرُ بْنُ زَادَانَ، عَنْ عُمَرَ بْنِ الصُّبْحِ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيِّبِ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا زَهِدَ عَبْدٌ فِي الدُّنْيَا إِلَّا أَثْبَتَ اللهُ الْحِكْمَةَ فِي قَلْبِهِ، وَأَنْطَقَ لَهَا لِسَانَهُ وَبَصَّرَهُ عَيْبَ الدُّنْيَا وَدَاءَهَا وَدَوَاءَهَا وَأَخْرَجَهُ مِنْهَا سَالِمًا إِلَى دَارِ السَّلَامِ "

---

[1] Buhârî, *el-Kunâ* (s. 26-27).

[2] Buhârî, *el-Kunâ* (s. 28).

[3] İsnâdında tanımadığım ravi vardır. Mürsel bir hadistir. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Zemmu'd-Dünyâ* (102).

10050- Ebû Zer'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Yüce Allah dünyada zahid olan kulun kalbine hikmeti yerleştirir ve dilini onunla konuşturur. Ona dünyanın kusurlarını, derdi ile dermanını gösterir. Dünyadan onu sağ salim bir şekilde çıkarıp cennete koyar."*[1]

١٠٠٥١ - . أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، أَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ دُحَيْمٍ الشَّيْبَانِيُّ، ثَنَا أَبُو الزُّبَيْرِ الْمَنْبِجِيُّ وَاسْمُهُ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عُمَرَ، ثَنَا رَوْحُ بْنُ أَبِي رَوْحٍ، ثَنَا بَشِيرٌ، فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: " وَأَطْلَقَ بِهَا لِسَانَهُ " " وَعُمَرُ بْنُ صُبْحٍ ضَعِيفٌ بِمَرَّةٍ "

10051- Başka bir kanalla bir önceki hadisin aynısı *"Dilini hikmete açık tutar"* lafzıyla rivayet edilmiştir.[2]

Ömer b. Subh çok zayıf biridir.

١٠٠٥٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو جَعْفَرٍ أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الْحَافِظُ بِهَمْدَانَ، ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْحُسَيْنِ، ثَنَا أَبُو مُسْهِرٍ عَبْدُ الْأَعْلَى بْنُ مُسْهِرٍ، ثَنَا الْحَكَمُ بْنُ هِشَامٍ الثَّقَفِيُّ، ثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدِ بْنِ أَبَانَ بْنِ سَعِيدِ بْنِ الْعَاصِ، قَالَ: ثَنَا أَبُو فَرْوَةَ، عَنْ أَبِي خَلَّادٍ، وَكَانَتْ لَهُ صُحْبَةٌ قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " إِذَا رَأَيْتُمُ الرَّجُلَ قَدْ أُعْطِيَ زُهْدًا فِي الدُّنْيَا، وَقِلَّةَ مَنْطِقٍ فَاقْتَرِبُوا مِنْهُ فَإِنَّهُ يُلْقِي الْحِكْمَةَ "

10052- Ashâbdan biri olan Ebû Hallâd'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Dünyaya karşı zahid olan ve az konuşan birini gördüğünüzde ona yakın olmaya çalışın. Zira öylesi kişilere hikmetli sözler söylemek ilham edilir."*[3]

١٠٠٥٣ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، ثَنَا الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، أَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ مُوسَى بْنِ عُبَيْدَةَ، عَنْ

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Lâl, *Zehru'l-Firdevs* (4/47) ve Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs* 4/69 (6215) Bak: Hatîb et-Tebrîzî, *Mişkât* 3/1435 (5199), Gazâlî, *İhyâ* (4/216) ve Suyûtî, *el-Leâliu'l-Masnû'a* (2/329).

[2] İsnâdı zayıftır.

[3] İsnâdı zayıftır. Ebû Nuaym, *Hilye* (10/405).

مُحَمَّدِ بْنِ كَعْبٍ الْقُرَظِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِذَا أَرَادَ اللهُ بِعَبْدٍ خَيْرًا جَعَلَ فِيهِ ثَلَاثَ خِلَالٍ: فِقْهَهُ فِي الدِّينِ، وَزُهْدَهُ فِي الدُّنْيَا، وَبَصَرُهُ عُيوبَهُ "

10053- Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellam) şöyle buyurmuştur: *"Yüce Allah bir kula hayır dilediği zaman ona üç haslet verir. Biri, onu dinde fakih biri kılmasıdır. Diğeri, onu dünyaya karşı zahid yapmasıdır. Bir diğeri de, kendi kusurlarını ona göstermesidir."*[1]

١٠٠٥٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، ثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ صَفْوَانَ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنِي الْهَيْثَمُ بْنُ خَالِدٍ الْبَصْرِيُّ، ثَنَا الْهَيْثَمُ بْنُ جَمِيلٍ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مَيْسَرَةَ، عَنْ طَاوُسٍ، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " الزُّهْدُ فِي الدُّنْيَا يُرِيحُ الْقَلْبَ وَالْبَدَنَ، وَالرَّغْبَةُ فِي الدُّنْيَا يُطِيلُ الْهَمَّ وَالْحُزْنَ " " هَذَا مُرْسَلٌ، وَكَذَلِكَ مَا قَبْلَهُ " وَرَوَاهُ أَيْضًا فُضَيْلُ بْنُ عِيَاضٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ مُنْقَطِعًا وَقَدْ رُوِيَ مَوْصُولًا مِنْ وَجْهٍ آخَرَ

10054- Tâvus'un bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Dünyaya karşı zahid olmak kalbi ve bedeni rahatlatır. Dünyanın peşinden koşmak ise sıkıntı ve üzüntüleri arttırır."*[2]

Bir önceki hadis gibi mürsel bir rivayettir.

Fudayl b. İyâd da kopukluğu olan bir isnâdla bunu Hz. Peygamber'den (sallallahu aleyhi vesellem) rivayet etmiştir.[3]

Başka bir kanalla mevsûl olarak da rivayet edilmiştir.

١٠٠٥٥ - أَخْبَرَنَاهُ أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ الْحَافِظُ، ثَنَا مُوسَى بْنُ عِيسَى الْجَزَرِيُّ، قَالَا: ثَنَا صُهَيْبُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبَّادٍ، ثَنَا يَحْيَى بْنُ مُحَمَّدٍ الْعَبْدِيُّ، عَنِ الْأَشْعَثِ بْنِ بَرَّازٍ، ح، أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، ثَنَا أَبُو الْفَضْلِ مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ الْفَضْلِ، ثَنَا أَبُو زَيْدٍ أَحْمَدُ بْنُ صَالِحٍ الْجَوْهَرِيُّ نَيْسَابُورِيٌّ، ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ، ثَنَا

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Abdilber, *Câmiu Beyâni'l-İlm* (1/20-21) Bak: Gazâlî, *İhyâ* (4/219).

[2] İsnâdı mürsel zayıftır. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Zemmu'd-Dünyâ* (113) ve Ahmed, *Zühd* (s. 10).

[3] İbn Ebi'd-Dünyâ, *Zemmu'd-Dünyâ* (289).

يَحْيَى بْنُ بِسْطَامٍ الْأَشْعَثُ، ثَنَا عَلِيُّ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيِّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " إِنَّ الزَّهَادَةَ فِي الدُّنْيَا تُرِيحُ الْقَلْبَ وَالْبَدَنَ "

10055- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Dünyaya karşı zahit olmak, kalbi ve bedeni rahatlatır"* buyurmuştur.[1]

١٠٠٥٦ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ، أَنَا الْحُسَيْنُ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ، ثَنَا حَمْدُونَ بْنُ سَعْدٍ الْمُؤَذِّنُ، ثَنَا النَّضْرُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، عَنْ مُوسَى الصَّغِيرِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " يَا عَجَبُ، كُلُّ الْعَجَبِ لِلْمُصَدِّقِ بِدَارِ الْحَيَوَانِ وَهُوَ يَسْعَى لِدَارِ الْغُرُورِ " وَهَذَا أَيْضًا مُرْسَلٌ

10056- Ebû Câfer'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ebedi hayata inanmış kişinin gelip geçici olan hayat için çabalaması pek şaşırtıcı, pek hayret vericidir!"* buyurmuştur.[2]

Bu da mürsel bir hadistir.

١٠٠٥٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، ثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، قَالَ: وَذَكَرَ أَبُو دَاوُدَ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ أَبِي جَعْفَرٍ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " قَالَ لِي جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: يَا مُحَمَّدُ، عِشْ مَا شِئْتَ فَإِنَّكَ مَيِّتٌ، وَأَحْبِبْ مَنْ أَحْبَبْتَ فَإِنَّكَ مُفَارِقُهُ، وَاعْمَلْ مَا شِئْتَ فَإِنَّكَ مُلَاقِيهِ "

10057- Câbir'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Cebrâil bana: «Ey Muhammed! İstediğin kadar yaşa, ama sonunda öleceksin! İstediğin şeyi sev, ama sonunda ondan ayrılacaksın! İstediğin şeyi yap, ama yaptığının karşılığını bulacaksın!» dedi."*[3]

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (1/367), Taberânî, *M. el-Evsat* (6256) ve Ukaylî, *ed-Du'afâ* (4/394) Bak: Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (10/286).

[2] İsnâdı çok zayıftır. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Zemmu'd-Dünyâ* (14) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/235-236).

[3] İsnâdı zayıftır. Tayâlisî, *Müsned* 242 (1755).

١٠٠٥٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، أَنَا أَبُو عَلِيٍّ، أخبرنا أبو على الروذبارى , ثَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ جَعْفَرُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ نَصْرٍ الْحَافِظُ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حُمَيْدٍ الرَّازِيُّ، ثَنَا زَافِرُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُيَيْنَةَ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ، قَالَ: " جَاءَ جِبْرِيلُ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ، أَحْبِبْ مَنْ شِئْتَ فَإِنَّكَ مُفَارِقُهُ، وَاعْمَلْ مَا شِئْتَ فَإِنَّكَ مَجْزِيٌّ بِهِ، وَعِشْ مَا شِئْتَ فَإِنَّكَ مَيِّتٌ، وَاعْلَمْ أَنَّ شَرَفَ الْمُؤْمِنِ قِيَامُهُ بِاللَّيْلِ وَعِزَّهُ اسْتِغْنَاؤُهُ عَنِ النَّاسِ ". وَرَوَاهُ أَبُو زُرْعَةَ الرَّازِيُّ، عَنْ عِيسَى بْنِ صُبَيْحٍ، عَنْ زَافِرِ بْنِ سُلَيْمَانَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُيَيْنَةَ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، قَالَ مَرَّةً: عَنِ ابْنِ عُمَرَ، وَقَالَ مَرَّةً: عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ

10058- Sehl b. Sa'd es-Sâidî der ki: Cebrâil, Hz. Peygamber'e (sallallahu aleyhi vesellem) geldi ve şöyle dedi: "*Ey Muhammed! İstediğin şeyi sev, ama sonunda ondan ayrılacaksın! İstediğin şeyi yap, ama ne yaparsan onun karşılığını alacaksın! İstediğin kadar yaşa, ama sonunda öleceksin! Bil ki müminin (Allah katında) değerinin artması gece ibadeti sayesindedir. İzzeti de, başkalarına muhtaç kalmamasındadır.*"[1]

Ebû Zür'a er-Râzî bunu İsa b. Subayh kanalıyla o da Zâfir b. Süleyman'dan, o da Muhammed b. Uyeyne'den, o da Ebû Hâzım'dan naklen bazen İbn Ömer'den bazen de Sehl b. Sa'd'dan rivayet etmiştir.[2]

١٠٠٥٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ أَبِي عَمْرٍو، ثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، ثَنَا خَالِدُ بْنُ خِدَاشٍ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، أَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، ثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، قَالَا: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: أَخَذَ رَسُولُ اللهِ ﷺ بِبَعْضِ جَسَدِي، فَقَالَ: " يَا عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ، كُنْ فِي الدُّنْيَا كَأَنَّكَ غَرِيبٌ، أَوْ كَأَنَّكَ عَابِرُ سَبِيلٍ، وَعُدَّ نَفْسَكَ مِنْ أَهْلِ الْقُبُورِ "

---

[1] İsnâdı hasendir. Sehmî, *Târîhu Cürcân* (s. 102) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (3/253) Bak: Sehâvî, *el-Makâsidu'l-Hasene* 284 (691).

[2] Hâkim, *Müstedrek* (4/324-325).

زَادَ خَالِدٌ فِي رِوَايَتِهِ، قَالَ مُجَاهِدٌ: ثُمَّ قَالَ لِي عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ: " يَا مُجَاهِدُ، إِذَا أَصْبَحْتَ فَلَا تُحَدِّثْ نَفْسَكَ بِالْمَسَاءِ، وَإِذَا أَمْسَيْتَ فَلَا تُحَدِّثْ نَفْسَكَ بِالصَّبَاحِ، وَخُذْ مِنْ حَيَاتِكَ لِمَوْتِكَ وَمِنْ صِحَّتِكَ لِسَقَمِكَ، فَإِنَّكَ لَا تَدْرِي يَا عَبْدَ اللهِ مَا اسْمُكَ غَدًا "

10059- İbn Ömer der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) vücudumun bir yerinden tuttu ve: *"Ey Abdullah b. Ömer! Dünyada bir yabancı gibi veya gelip geçen bir yolcu gibi ol. Kendini kabir ahalisinden (ölülerden) biri say"* buyurdu.[1]

Hâlid rivayet ederken şu eklemeyi yapar: Mücâhid der ki: "Abdullah b. Ömer bana bu hadisi rivayet ettikten sonra: «Ey Mücâhid! Sabahı ettiğin zaman akşama kadar kalmayı düşünme, akşamı ettiğin zaman da sabaha çıkmayı düşünme! Ölmeden önce hayatta olduğun zamanı iyi değerlendir. Hasta düşmeden önce sağlığını iyi değerlendir. Ey Allah'ın kulu! Yarın hangi isimle (ölü olarak mı, diri olarak mı) anılacağını bilemezsin!» dedi."

١٠٠٦٠ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْمُقْرِئُ، قَالَ: أَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدٍ، ثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ، ثَنَا سَلَّامٌ يَعْنِي أَبَا الْأَحْوَصِ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ رَجُلٍ، مِنَ النَّخَعِ قَالَ: شَهِدْتُ أَبَا الدَّرْدَاءِ حِينَ حَضَرَتْهُ الْوَفَاةُ، قَالَ: أُحَدِّثُكُمْ حَدِيثًا سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ، سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " اعْبُدِ اللهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ، فَإِنْ كُنْتَ لَا تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ، وَاعْدُدْ نَفْسَكَ فِي الْمَوْتَى، وَإِيَّاكَ وَدَعْوَةَ الْمَظْلُومِ فَإِنَّهَا مُسْتَجَابَةٌ، وَمَنِ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يَشْهَدَ الصَّلَاتَيْنِ الْعِشَاءَ وَالصُّبْحَ وَلَوْ حَبْوًا فَلْيَفْعَلْ "

10060- Ebû İshâk, Neha' kabilesinden bir adamdan bildiriyor: Vefat anında Ebu'd-Derdâ'nın yanında bulundum. Bize şöyle dedi: "Size Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) işittiğim bir hadisi aktarayım mı? Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem): *«Yüce Allah'ı görüyormuşçasına ibadet et! Her ne kadar sen onu göremesen de o seni görür. Kendini ölülerden biri say ve mazlumun bedduasından sakın. Zira onun duasına icabet edilir. Emekleyerek gelecek olsanız dahi yatsı ile sabah namazlarını cemaatle kılmaya çalışın»* buyurduğunu işittim."[2]

---

[1] İsnâdı hasendir. Tirmizî, *zühd* (4/568).

[2] İsnâdı hasendir. Münzirî, *et-Terğîb* (1/268-269) ve Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (2/40).

١٠٠٦١ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، ثَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرَّفَّا، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، ثَنَا عَوْنُ بْنُ عُمَارَةَ الْعَبْدِيُّ، ثَنَا هِشَامُ بْنُ حَسَّانٍ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: جَاءَتْ بِي أُمُّ سُلَيْمٍ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللهِ، خَادِمُكَ أَنَسٌ فَادْعُ لَهُ وَهُوَ كَيِّسٌ وَهُوَ عَارٍ يَا رَسُولَ اللهِ، فَإِنْ رَأَيْتَ أَنْ تَكْسُوَهُ إِزَارَتَيْنِ يَسْتَتِرُ بِهِمَا، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الْكَيِّسُ مَنْ عَمِلَ لِمَا بَعْدَ الْمَوْتِ، وَالْعَارِي: الْعَارِي مِنَ الدِّينِ، اللهُمَّ لَا عَيْشَ إِلَّا عَيْشُ الْآخِرَةِ، اللهُمَّ اغْفِرْ لِلْأَنْصَارِ وَالْمُهَاجِرَةِ ". عَوْنُ بْنُ عُمَارَةَ ضَعِيفٌ، وَلَهُ شَاهِدٌ مِنْ حَدِيثِ شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ فِي بَعْضِ أَلْفَاظِهِ "

10061- Enes b. Mâlik der ki: Ümmü Süleym, Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) yanına geldi ve: "Ey Allah'ın Resûlü! Hizmetçin Enes'e dua et! Akıllı biridir, ancak giyeceği yoktur. Sen de uygun görürsen üzerini örtmesi için ona iki parçalık giysi ver" dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Akıllı kişi nefsi arzularına uymayıp ölümden sonrası (âhireti) için çalışan kişidir. Çıplak olan kişi, dini (iman elbisesini) üzerinden çıkaran kişidir. Allahım! Asıl hayat, âhiretteki hayattır. Allahım! Ensar ile Muhacirleri bağışla!"* buyurdu.[1]

Avn b. Umârâ zayıf biridir. Şeddâd b. Evs'ten gelen rivayet bazı lafızlarıyla bu hadisin şahididir.↓

١٠٠٦٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، ثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، ثَنَا أَبُو دَاوُدَ، ثَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ، أَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ الْغَسَّانِيُّ، عَنْ ضَمْرَةَ بْنِ حَبِيبٍ، عَنْ شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " الْكَيِّسُ: مَنْ دَانَ نَفْسَهُ وَعَمِلَ لِمَا بَعْدَ الْمَوْتِ، وَالْعَاجِزُ: مَنِ اتْبَعَ نَفْسَهُ هَوَاهَا، وَتَمَنَّى عَلَى اللهِ "

10062- Şeddâd b. Evs'in bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Akıllı kişi, nefsi arzularına uymayıp ölümden sonrası (âhireti) için çalışan kişidir. Aciz kişi ise nefsinin isteklerine göre yaşamasına rağmen yine de Yüce Allah'tan (bağışlanma ve cennet gibi) temennilerde bulunan kişidir."*[2]

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı zayıftır. Tirmizî 4/638 (2577) ve İbn Mâce 2/1423 (4260).

١٠٠٦٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو مَنْصُورٍ مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ النَّخَعِيُّ، أَنَا أَبُو جَعْفَرِ بْنُ دُحَيْمٍ، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ حَازِمٍ، أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ هُوَ ابْنُ أَبِي شَيْبَةَ، أَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ، عَنْ أَبِي رَجَاءٍ عَبْدِ اللهِ بْنِ وَاقِدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَالِكٍ، عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ، قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ فِي جَنَازَةٍ فَلَمَّا انْتَهَيْنَا إِلَى الْقَبْرِ جَثَا عَلَى الْقَبْرِ، فَاسْتَدَرْتُ فَاسْتَقْبَلْتُهُ، فَبَكَى حَتَّى بَلَّ الثَّرَى، ثُمَّ قَالَ: " إِخْوَانِي لِمِثْلِ هَذَا الْيَوْمِ فَأَعِدُّوا "

10063- Berâ b. Âzib der ki: Resûlullah'la (sallallahu aleyhi vesellem) bir cenazedeydik. Mezarın başına geldiğimiz zaman Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) dizleri üzerine çöktü. Ben de dönüp karşısına geçtim. O kadar ağladı ki yaşları toprağı ıslattı. Sonra da: *"Kardeşlerim! Böylesi bir gün için hazırlık yapın"* buyurdu.[1]

١٠٠٦٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ أَبِي عَمْرٍو، أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، نَا بِشْرُ بْنُ الْوَلِيدِ الْكِنْدِيُّ، مِنْ كِتَابِهِ، ثَنَا أَبُو رَجَاءٍ الْهَرَوِيُّ عَبْدُ اللهِ بْنُ وَاقِدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَالِكٍ، عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ، قَالَ: أَقْبَلْتُ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فِي بَعْضِ الْمَدِينَةِ فَبَصُرَ بِجَمَاعَةٍ فَقَالَ: " عَلَى مَا اجْتَمَعَ هَؤُلَاءِ؟ " قِيلَ: عَلَى قَبْرٍ يَحْفِرُونَهُ، قِيلَ: فَفَزِعَ النَّبِيُّ ﷺ فَبَدَرَ بَيْنَ يَدَيْ أَصْحَابِهِ مُسْرِعًا حَتَّى انْتَهَى إِلَى الْقَبْرِ، فَحَثَا عَلَيْهِ، قَالَ الْبَرَاءُ فَاسْتَقْبَلْتُهُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ لِأَنْظُرَ مَا يَصْنَعُ فَرَأَيْتُهُ بَكَى حَتَّى بَلَّ الثَّرَى مِنْ دُمُوعِهِ، ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْنَا فَقَالَ: " أَيْ إِخْوَانِي، لِمِثْلِ هَذَا فَأَعِدُّوا "

10064- Berâ b. Âzib der ki: Resûlullah'la (sallallahu aleyhi vesellem) birlikte te Medine'de dolaşırken bir topluluk gördü. *"Bunlar ne diye toplanmış?"* diye sorunca: "Mezar kazıyorlar" denildi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) hızlıca ashâbının önünde mezarın yanına kadar gitti. Ulaşınca mezarın başında diz çöktü. Ben de ne yapacağını görmek için dönüp karşısına geçtim. Yaşlarıyla toprağı ıslatacak kadar ağladığını gördüm. Sonra da bize döndü ve: *"Ey kardeşlerim! Böylesi bir gün için hazırlık yapın"* buyurdu.[2]

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Mâce 2/1403 (4195).

[2] İsnâdı zayıftır. Ahmed, *Müsned* (4/294) ve Hatîb, *Târîh* (1/341).

١٠٠٦٥ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، ثَنَا ابْنُ أَبِي قَمَّاشٍ، ثَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عَيَّاشٍ، عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ عُتْبَةَ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَكْيَسُ الْمُؤْمِنِينَ أَكْثَرُهُمْ لِلْمَوْتِ ذِكْرًا، وَأَحْسَنُهُمْ لِلْمَوْتِ اسْتِعْدَادًا أُولَئِكَ الْأَكْيَاسُ "

10065- İbn Ömer'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Müminlerin en akıllısı, ölümü en çok hatırlayan ve ölümden sonrası için hazırlığını en iyi şekilde yapan kişilerdir. Asıl akıllı olanlar bunlardır."*[1]

١٠٠٦٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، بِبَغْدَادَ، أَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمِصْرِيُّ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، وَأَبُو عُثْمَانَ سَعِيدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدَانَ، وَأَبُو سَعِيدِ بْنُ أَبِي عَمْرٍو، وَغَيْرُهُمْ، قَالُوا: ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَا: ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ سَعْدِ بْنِ كَثِيرِ بْنِ عُفَيْرٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، عَنْ عَمِّهِ أَبِي سُهَيْلِ بْنِ مَالِكٍ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، أَنَّ رَجُلًا قَالَ لِلنَّبِيِّ ﷺ: أَيُّ الْمُؤْمِنِينَ أَفْضَلُ؟ قَالَ: " أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا " قَالَ: فَأَيُّ الْمُؤْمِنِينَ أَكْيَسُ؟ قَالَ: " أَكْثَرُهُمْ لِلْمَوْتِ ذِكْرًا، وَأَحْسَنُهُمْ لَهُ اسْتِعْدَادًا، أُولَئِكَ الْأَكْيَاسُ " ثُمَّ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " خَمْسُ خِصَالٍ يَا مَعْشَرَ الْمُهَاجِرِينَ إِنْ تَنْزِلَ بِكُمْ أَعُوذُ بِاللهِ أَنْ تُدْرِكُوهُنَّ: لَمْ تَظْهَرِ الْفَاحِشَةُ فِي قَوْمٍ قَطُّ حَتَّى يُعْلِنُوا إِلَّا فَشَا فِيهِمُ الطَّاعُونُ وَالْأَوْجَاعُ الَّتِي لَمْ تَكُنْ فَشَتْ فِي أَسْلَافِهِمْ، وَلَمْ يَنْقُصُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ إِلَّا أُخِذُوا بِالسِّنِينَ وَشِدَّةِ الْمَئُونَةِ، وَجَوْرِ السُّلْطَانِ عَلَيْهِمْ، وَمَا مَنَعُوا زَكَاةَ أَمْوَالِهِمْ إِلَّا مُنِعُوا الْمَطَرَ، وَلَوْلَا الْبَهَائِمُ لَمْ يُمْطَرُوا، وَلَمْ يَنْقُضُوا عَهْدَ اللهِ، وَعَهْدَ رَسُولِهِ إِلَّا سَلَّطَ اللهُ عَلَيْهِمْ عَدُوَّهُمْ فَأَخَذُوا بَعْضَ مَا فِي أَيْدِيهِمْ، وَمَا لَمْ يَحْكُمْ أَئِمَّتُهُمْ بِكِتَابِ اللهِ وَيَتَخَيَّرُوا مِمَّا أَنْزَلَ اللهُ إِلَّا جَعَلَ بَأْسَهُمْ بَيْنَهُمْ ". " لَفْظُهُمَا سَوَاءٌ، إِلَّا أَنَّ فِي حَدِيثِ الْمِصْرِيِّ، قَالَ عَبْدُ اللهِ: " خَمْسُ خِصَالٍ " إِلَى آخِرِ الْحَدِيثِ "

10066- Abdullah b. Ömer bildiriyor: Adamm biri Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "En üstün müminler hangileridir?" diye sorunca: *"Ahlâkı en güzel*

---

[1] İsnâdı hasendir. İbn Mâce, *zühd* (2/1423).

olanlardır" buyurdu. Adam: "En akıllı müminler hangileridir?" diye sorunca, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ölümü en çok hatırlayan ve ölümden sonrası için hazırlığını en iyi şekilde yapan kişilerdir. Akıllı olanlar işte bunlardır"* buyurdu.

Sonrasında Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Ey Muhacirler! Beş durum var ki, ilerde bunlara maruz kalmanızdan Allah'a sığınırım. Bir toplulukta fuhuş ortaya çıkarak aleni bir şekilde işlendiği zaman veba ve daha önceki insanlarda görülmeyen hastalıklar baş gösterir. Bir topluluk ölçü ve tartıları eksik yapmaları durumunda kıtlığa, geçim sıkıntısına ve yöneticilerin zulmüne maruz kalırlar. Bir topluluk zekatlarını vermediği zaman yağmurdan mahrum edilirler. Hayvanları da olmasa hiç yağmur görmezler. Bir topluluk Allah ve Resulüne verdiği sözleri tutmadığı zaman (kendilerinden olmayan) düşmanları onlara musallat edilip elindekilerden bazılarını alır. Bir topluluğun yöneticileri Allah'ın Kitâb'ına göre hükmetmez ve Allah'ın indirdiklerinden işlerine geleni alırlarsa cezaları kendi aralarında çekişmeleri (kargaşa) olur."*[1]

Her iki kanalın lafzı birdir. Ancak Mısrî rivayetinde: "Abdullah şöyle dedi: "Beş durum var ki..." der ve hadisi sonuna kadar aktarır.

١٠٠٦٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، ثَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ كَامِلٍ الْقَاضِي، ثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ مُحَمَّدٍ، ح، وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، ثَنَا حَمْزَةُ بْنُ الْعَبَّاسِ الْعُقْبِيُّ، ثَنَا أَبُو قِلَابَةَ، ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ نَاصِحٍ، ثَنَا قَيْسُ بْنُ الرَّبِيعِ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ رِبْعِيٍّ، عَنْ طَارِقِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْمُحَارِبِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " يَا طَارِقُ، اسْتَعِدَّ لِلْمَوْتِ قَبْلَ الْمَوْتِ "

10067- Târık b. Abdillah el-Muhâribî der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bana: *"Ey Târık! Ölmeden önce ölüm(den sonrası) için hazırlığını yap!"* buyurdu.[2]

١٠٠٦٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ الْوَرَكَانِيُّ، حَدَّثَنِي عَدِيُّ بْنُ الْفَضْلِ، عَنْ عَبْدِ

---

[1] İsnâdı hasendir. İbn Hibbân, el-*Mecrûhîn* (2/66-67), İbn Adiy, *el-Kâmil* (3/1247), Ebû Nuaym, *Hilye* (8/333-334), Bezzâr, *Müsned* (2/268-269) ve Hâkim, *Müstedrek* (4/540).

[2] İsnâdı çok zayıftır. Taberânî, *M. el-Kebîr* 8/376 (8174), Ukaylî, *ed-Du'afâ* (1/105) ve Hâkim, *Müstedrek* (4/312) Bak: Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (10/309).

الرَّحْمَنِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ عَبْدِ اللهِ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: تَلَا رَسُولُ اللهِ ﷺ: ﴿فَمَنْ يُرِدِ اللهُ أَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ﴾ [الأنعام: ١٢٥]، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ النُّورَ إِذَا دَخَلَ الصَّدْرَ انْفَسَحَ فَقِيلَ: يَا رَسُولَ اللهِ، هَلْ لِذَلِكَ مِنْ عِلْمٍ يُعْرَفُ؟ قَالَ: " نَعَمْ، التَّجَافِي عَنْ دَارِ الْغُرُورِ، وَالْإِنَابَةِ إِلَى دَارِ الْخُلُودِ، وَالِاسْتِعْدَادُ لِلْمَوْتِ قَبْلَ نُزُولِهِ "

10068- İbn Mes'ûd der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), ***"Allah kimi doğru yola koymak isterse onun kalbini İslamiyet'e açar"***[1] âyetini okudu ve: *"Allah bir kalbe İslam nurunu soktuğu zaman kalp ferahlayıp genişler"* buyurdu. "Ey Allah'ın Resûlü! Kişide böylesi bir şeyin olduğunun bir göstergesi var mı?" denilince, Resûlullah (sallallahu elayhi vesellem): *"Evet, var. Gelip geçici olan dünyadan yüz çevirip ebedî olan yurda (âhirete) yönelmek, ölüm gelmeden önce ona hazırlanmaktır"* buyurdu.[2]

١٠٠٦٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، ثَنَا يَحْيَى بْنُ مَعِينٍ، ثَنَا هِشَامُ بْنُ يُوسُفَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ بَحِيرٍ الْقَاصِّ، عَنْ هَانِئٍ، مَوْلَى عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ قَالَ: كَانَ عُثْمَانُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ إِذَا وَقَفَ عَلَى قَبْرٍ بَكَى حَتَّى بَلَّ لِحْيَتَهُ، فَقِيلَ لَهُ: تَذْكُرُ الْجَنَّةَ وَالنَّارَ وَلَا تَبْكِي وَتَبْكِي مِنْ هَذَا؟ قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " إِنَّ الْقَبْرَ أَوَّلُ مَنْزِلٍ مِنْ مَنَازِلِ الْآخِرَةِ، فَإِنْ نَجَا مِنْهُ فَمَا بَعْدَهُ أَيْسَرُ مِنْهُ، وَإِنْ لَمْ يَنْجُ مِنْهُ فَمَا بَعْدَهُ شَرٌّ مِنْهُ ". قَالَ: وَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا رَأَيْتُ مَنْظَرًا قَطُّ إِلَّا الْقَبْرُ أَفْظَعُ مِنْهُ "

10069- Osmân b. Affân'ın azatlısı Hâni der ki: Hz. Osmân bir mezarın başında durduğu zaman sakalları ıslanıncaya kadar ağlardı. Bir defasında ona: "Cennet ve cehennemi zikrederken ağlamıyorsun da bundan ağlıyorsun?" diye sorulunca şöyle dedi: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *«Kabir âhiret yolculuğundaki ilk duraktır. Kişi bu duraktan kurtulduğu zaman geri kalanı*

---

[1] En'âm Sur. 125

[2] İsnâdı zayıftır. Hâkim, *Müstedrek* (4/311), İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/221-222) ve İbn Cerîr, *Tefsîr* (8/27) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (3/355).

daha kolay olur» buyurdu. Yine: *«Ne kadar korkunç manzara gördümse kabir hep onlardan daha korkunç gelmiştir»* buyurdu."[1]

١٠٠٧٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ صَفْوَانَ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، ثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مَحْبُوبٍ، وَغَيْرُهُ، قَالُوا: ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ سُلَيْمَانَ الرَّازِيُّ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ الرَّازِيِّ، عَنِ الرَّبِيعِ بْنِ أَنَسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " كَفَى بِذِكْرِ الْمَوْتِ مُزَهِّدًا فِي الدُّنْيَا، مُرَغِّبًا فِي الْآخِرَةِ " هَذَا مُرْسَلٌ

10070- Rabî' b. Enes'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Dünyadan yüz çevirip âhirete yönelmek için ölümü hatırlamak yeterlidir"* buyurmuştur.[2]

Mürsel bir hadistir.

١٠٠٧١ - وَقَدْ أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ، قَالَا: ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ هُوَ الْأَصَمُّ، ثَنَا مُحَمَّدٌ هُوَ ابْنُ إِسْحَاقَ الصَّاغَانِيُّ، ثَنَا سُرَيْجُ بْنُ يُونُسَ، ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ سُلَيْمَانَ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ الرَّازِيَّ، عَنِ الرَّبِيعِ بْنِ أَنَسٍ، رَفَعَ الْحَدِيثَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " كَفَى بِالْمَوْتِ مُزَهِّدًا فِي الدُّنْيَا، مُرَغِّبًا فِي الْآخِرَةِ "

10071- Rabî' b. Enes'in bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Dünyadan yüz çevirip âhirete yönelmek için ölüm(ü hatırlamak) yeterlidir"* buyurmuştur.[3]

١٠٠٧٢ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، ثَنَا عُمَرُ أُنَيْسٌ الدَّلَّالُ، ثَنَا دَاوُدُ بْنُ رُشَيْدٍ، ثَنَا الرَّبِيعُ بْنُ بَدْرٍ، عَنْ يُونُسَ بْنِ عُبَيْدٍ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ عَمَّارٍ يَعْنِي ابْنَ يَاسِرٍ، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَقُولُ: " كَفَى بِالْمَوْتِ وَاعِظًا، وَكَفَى بِالْيَقِينِ غِنًى، وَكَفَى بِالْعِبَادَةِ شُغْلًا "

---

[1] İsnâdı hasendir. Tirmizî 4/553-554 (2308) ve İbn Mâce, *zühd* (2/1426).

[2] İsnâdı hasen olan mürsel bir hadistir. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Zemmu'd-Dünyâ* (208) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/226).

[3] İsnâdı hasendir. Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs* 3/290 (4868).

10072- Ammâr b. Yâsir der ki: Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Öğütçü olarak ölüm, zenginlik olarak yakîn, meşguliyet olarak da ibadet yeterlidir"* buyururdu.[1]

١٠٠٧٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ صَالِحٍ الْأَنْمَاطِيُّ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ أُمِّ حَبِيبَةَ الْجُهَنِيَّةِ، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَوْ يَعْلَمُ الْبَهَائِمُ الْمَوْتَ مَا يَعْلَمُ بَنُو آدَمَ مَا أَكَلَتْ سَمِينًا "

10073- Ümmü Habîbe el-Cüheniyye'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vasellem): *"İnsanların ölüm hakkında bildiklerini hayvanlar bilseydi semizlememek için bir şey yemezlerdi"* buyurmuştur.[2]

١٠٠٧٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ الْفَقِيهُ، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَلِيٍّ الْأَبَّارُ، ح، وَأَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، ثَنَا الْقَاضِي أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ مَحْمُودِ بْنِ خُرْزَادَ الْأَهْوَازِيُّ، ثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْحَاقَ، وَمُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ الْقَتَّاتُ، ثَنَا مِنْجَابُ بْنُ الْحَارِثِ، ثَنَا أَبُو عَامِرٍ الْأَسَدِيُّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ الْعُمَرِيُّ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَكْثِرُوا ذِكْرَ هَاذِمِ اللَّذَّاتِ، فَإِنَّهُ لَا يَكُونُ فِي كَثِيرٍ إِلَّا قَلَّلَهُ، وَلَا فِي قَلِيلٍ إِلَّا أَجْزَأَهُ "

10074- İbn Ömer'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Lezzetleri yerle bir edeni (ölümü) çokça hatırlayın. Zira çok olan bir şeye bulaştığı zaman onu azaltır, az olan bir şeye bulaştığı zaman da onu dağıtır."*[3]

١٠٠٧٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحُسَيْنُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْغَضَائِرِيُّ، ثَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى الْمُؤَمَّلِيُّ، قَالَ: ثَنَا هِشَامُ بْنُ عَلِيٍّ الْعَطَّارُ، ثَنَا عُثْمَانُ بْنُ طَالُوتَ، ثَنَا

---

[1] İsnâdı çok zayıftır. Ahmed, *Zühd* (s. 176) ve İbn Ebi'd-Dünyâ, *Fiten* (31) Bak: Gazâlî, *İhyâ* (4/435).

[2] İsnâdı zayıftır. Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb* (1434) Bak: Sehavî, *Makâsidu'l-Hasene* 343 (890), Aclûnî, *Keşfu'l-Hafâ* 2/202 (2097) ve Gazâlî, *İhyâ* (4/434).

[3] İsnâdı zayıftır. Münzirî, *et-Terğîb* (4/236).

الْعَلَاءُ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَكْثِرُوا ذِكْرَ هَاذِمِ اللَّذَّاتِ " قَالُوا: وَمَا هَاذِمُ اللَّذَّاتِ؟ قَالَ: " الْمَوْتُ "

10075- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Lezzetleri yerle bir edeni çokça hatırlayın"* buyurdu. "Lezzetleri yerle bir eden nedir?" diye sorduklarında ise: *"Ölümdür"* buyurdu.[1]

١٠٠٧٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ سَلْمَانَ بْنِ الْحَسَنِ النَّجَّادُ إِمْلَاءً، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَلِيٍّ، وَمُعَاذُ بْنُ الْمُثَنَّى، قَالَا: ثَنَا عِيسَى بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْبِرَكِيُّ، ثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُسْلِمٍ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ عَلْقَمَةَ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَكْثِرُوا ذِكْرَ هَاذِمِ اللَّذَّاتِ، فَإِنَّهُ لَمْ يَذْكُرْهُ أَحَدٌ فِي ضِيقٍ إِلَّا وُسِّعَ عَلَيْهِ، وَلَا ذَكَرَهُ فِي سَعَةٍ إِلَّا ضَيَّقَهَا عَلَيْهِ "

10076- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Lezzetleri yerle bir edeni (ölümü) çokça hatırlayın. Zira sıkıntıda olan kişi onu hatırladığı zaman ferahlar, rahat olan kişi onu hatırladığı zaman ise sıkıntıya girer."*[2]

١٠٠٧٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، أَنَا أَبُو الْفَضْلِ بْنُ خَمِيرَوَيْهِ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ نَجْدَةَ، ثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ زَكَرِيَّا، عَنْ أَبَانَ بْنِ إِسْحَاقَ الْأَسَدِيِّ، حَدَّثَنِي الصَّبَّاحُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي حَازِمٍ الْبَجَلِيُّ، عَنْ مُرَّةَ الْهَمْدَانِيِّ، عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " اسْتَحْيُوا مِنَ اللهِ حَقَّ الْحَيَاءِ " قَالَ: قُلْنَا: إِنَّا نَسْتَحِي اللهَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنِ اسْتَحْيَى مِنَ اللهِ حَقَّ الْحَيَاءِ فَلْيَحْفَظِ الرَّأْسَ، وَمَا وَعَى وَلْيَحْفَظِ الْبَطْنَ، وَمَا حَوَى وَلْيَذْكُرِ الْمَوْتَ وَالْبِلَى، وَمَنْ أَرَادَ الْآخِرَةَ تَرَكَ زِينَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا، فَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ فَقَدِ اسْتَحْيَى مِنَ اللهِ حَقَّ الْحَيَاءِ "

10077- İbn Mes'ûd der ki: Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem): *"Yüce Allah'tan gerektiği gibi hayâ edin!"* buyurdu. "Ey Allah'ın Resûlü! Allah'a hamdolsun O'na karşı hayâlı davranıyoruz" dediğimizde Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem)

---

[1] İsnâdı hasendir. Tirmizî 4/553 (2307), İbn Mâce 2/1422 (4258) ve Nesâî, *cenâiz* (4/4).

[2] İsnâdı hasendir.

şöyle buyurdu: *"Yüce Allah'tan hakkıyla hayâ eden kişi, başı ile düşüncelerini, midesi ile içindekileri haram olan şeylerden uzak tutsun. Ölümü ve kabirde çürüyeceğini her dem hatırlasın. Âhireti arzulayan kişi, dünya süsünü bırakır. İşte bunu yapan kişi, Yüce Allah'tan gereği gibi hayâ etmiş olur."*[1]

١٠٠٧٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنِي أَبُو إِسْحَاقَ إِبْرَاهِيمُ الْآدَمِيُّ، ثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ بْنِ جَعْفَرٍ، ثَنَا عَلِيُّ بْنُ ثَابِتٍ، عَنِ الْوَزَّاعِ بْنِ نَافِعٍ، عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، عَنْ أُمِّ الْمُنْذِرِ، قَالَتِ: اطَّلَعَ رَسُولُ اللهِ ﷺ ذَاتَ عَشِيَّةٍ إِلَى النَّاسِ، فَقَالَ: " أَيُّهَا النَّاسُ، أَمَا تَسْتَحْيُونَ اللهَ؟ " قَالُوا: وَمَا ذَاكَ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: " تَجْمَعُونَ مَا لَا تَأْكُلُونَ، وَتُؤَمِّلُونَ مَا لَا تُدْرِكُونَ، وَتَبْنُونَ مَا لَا تُعَمِّرُونَ "

10078- Ümmü'l-Münzir der ki: Bir akşam Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) insanlara baktı ve: *"Ey insanlar! Allah'tan utanmıyor musunuz?"* buyurdu. "Ey Allah'ın Resûlü! Neden?" diye sorduklarımda, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yiyemeyeceğiniz şeyleri biriktiriyor, elde edemeyeceğiniz şeyleri ümit ediyor ve içinde kalmayacağınız binalar inşa ediyorsunuz"* buyurdu.[2]

١٠٠٧٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ الْحَافِظُ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ قُتَيْبَةَ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي السَّرِيِّ، ثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ الصَّمَدِ، ثَنَا أَبَانُ بْنُ أَبِي عَيَّاشٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: خَطَبَنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ عَلَى نَاقَتِهِ الْجَدْعَاءِ فَقَالَ فِي خُطْبَتِهِ: " يَا أَيُّهَا النَّاسُ، كَأَنَّ الْحَقَّ فِيهَا عَلَى غَيْرِنَا وَجَبَ، وَكَأَنَّ الْمَوْتَ عَلَى غَيْرِنَا كُتِبَ، وَكَأَنَّ الَّذِي يَشِيعُ مِنَ الْأَمْوَاتِ سُفْرٌ عَمَّا قَلِيلٍ إِلَيْنَا رَاجِعُونَ نُبَوِّئُهُمْ أَجْدَاثَهُمْ، وَنَأْكُلُ تُرَاثَهُمْ كَأَنَّا مُخَلَّدُونَ بَعْدَهُمْ، نَسِينَا كُلَّ مَوْعِظَةٍ، وَأَمِنَّا كُلَّ جَائِحَةٍ، طُوبَى لِمَنْ شَغَلَهُ عَيْبُهُ عَنْ عُيُوبِ النَّاسِ، وَأَنْفَقَ مَالًا كَسِبَهُ فِي غَيْرِ مَعْصِيَةٍ، وَخَالَطَ أَهْلَ الْفِقْهِ وَالْحِكْمَةِ، وَجَانَبَ أَهْلَ الذُّلِّ وَالْمَعْصِيَةِ، طُوبَى لِمَنْ ذَلَّ فِي نَفْسِهِ وَحَسُنَتْ خَلِيقَتُهُ وَصَلَحَتْ سَرِيرَتُهُ، وَعَزَلَ

---

[1] İsnâdı zayıftır. Tirmizî 4/637 (2458).

[2] İsnâdı zayıftır. Taberânî, *M. el-Kebîr* 25/172 (421) Bak: Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (10/284) ve Münzirî, *et-Terğîb* (4/241).

عَنِ النَّاسِ شَرَّهُ، طُوبَى لِمَنْ عَمِلَ بِعِلْمِهِ، وَأَنْفَقَ الْفَضْلَ مِنْ مَالِهِ، وَأَمْسَكَ الْفَضْلَ مِنْ قَوْلِهِ، وَوَسِعَتْهُ السُّنَّةُ وَلَمْ يُعِدْهَا إِلَى الْبِدْعَةِ ". " تَفَرَّدَ بِهِ أَبَانُ وَقَدْ رُوِيَ بَعْضُ أَلْفَاظِهِ فِي آخِرِ الْحَدِيثِ مِنْ حَدِيثِ رَكْبٍ الْمِصْرِيِّ "

10079- Enes b. Mâlik der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Ced'â adındaki devesinin üzerinde verdiği hutbede şöyle buyurdu: "*Ey insanlar! Hakka tabi olmak sanki bizden başkası için gerekli, ölüm de bizden başkası için yazılmış gibi! Ölülerimizi sanki az bir zaman sonra bize geri dönecek yolcularmış gibi uğurluyor, mezarlarına yerleştirdikten sonra da geride bıraktıklarını yiyoruz. Onlardan sonra hiç ölmeyecekmişiz gibi davranıyoruz. İbret almayı unuttuk, felaketlerden yana kendimizi güvende hissediyoruz. Başkalarının kusuruna bakacağına kendi kusurlarıyla meşgul olan kişiye, helal yoldan kazandığı malı infak edene, fıkıh ve hikmet ehliyle birlikte olup zillet ve masiyet ehlinden uzak duranlara ne mutlu! Mütevazı olana, ahlakını da kalbini de temiz tutana ve insanlara eziyet etmeyene ne mutlu! İlmiyle amel edene, ihtiyaç fazlası malını infak edene, gereğinden fazla konuşmayana, sünnetle yetinip bidatlerden uzak durana ne mutlu!*"[1]

Ebân bunu rivayette tek kalmıştır. Hadisin son kısımları Rekb el-Mısrî tarafından rivayet edilmiştir.[2]

١٠٠٨٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّلَمِيُّ، أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ قُرَيْشٍ، ثَنَا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُصَفَّى، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حِمْيَرٍ، ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: اشْتَرَى أُسَامَةُ بْنُ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ وَلِيدَةً بِمِائَةِ دِينَارٍ إِلَى شَهْرٍ، فَسَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: " أَلَا تَعْجَبُونَ مِنْ أُسَامَةَ الْمُشْتَرِي إِلَى شَهْرٍ، إِنَّ أُسَامَةَ لَطَوِيلُ الْأَمَلِ، وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ مَا طَرَفَتْ عَيْنَايَ فَظَنَنْتُ أَنَّ شَفِيرَيَّ يَلْتَقِيَانِ حَتَّى أُقْبَضَ، وَلَا رَفَعْتُ طَرْفِي، وَظَنَنْتُ أَنِّي أُوضِعُهُ حَتَّى أُقْبَضَ، وَلَا لَقَمْتُ لُقْمَةً فَظَنَنْتُ أَنِّي أُسِيغُهَا حَتَّى أَغَصَّ بِالْمَوْتِ، يَا بَنِي آدَمَ، إِنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ فَعُدُّوا أَنْفُسَكُمْ فِي الْمَوْتَى، إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَآتٍ "

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Hibbân, *el-Mecrûhîn* (1/83) ve Zehebî, *Mîzân* (1/13).

[2] 4594. hadiste geçti.

10080- Ebû Saîd el-Hudrî der ki: Usâme b. Zeyd b. Sâbit bir ay vade ile yüz dinara bir cariye almıştı. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) bu konuda şöyle buyurduğunu işittim: *"Usâme'nin bir ay vade ile (cariye) satın almasına şaşırmıyor musunuz? Usâme pek uzun emelli biriymiş! Canım elinde olana yemin olsun ki göz kırparken gözümü açtığımda kapatmadan öleceğimi düşünürüm. Başımı yukarı kaldırdığımda aşağıya indirmeden öleceğimi düşünürüm. Bir lokmayı ağzıma götürdüğüm zaman onu yutmadan boğazıma takılıp öleceğimi düşünürüm. Ey Âdemoğulları! Eğer aklınız varsa kendinizi ölülerden sayınız. Size vaad edilen şey de mutlaka gelecektir!"*[1]

١٠٠٨١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، قَالَ: أَنَا أَبُو عَلِيٍّ الْحُسَيْنُ بْنُ صَفْوَانَ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي الدُّنْيَا، ثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْجَعْدِ، أَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ فَرُّوخٍ، عَنِ الضَّحَّاكِ بْنِ مُزَاحِمٍ، قَالَ: أَتَى النَّبِيَّ ﷺ رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، مَنْ أَزْهَدُ النَّاسِ؟ قَالَ: " مَنْ لَمْ يَنْسَ الْقَبْرَ وَالْبِلَى، وَتَرَكَ أَفْضَلَ زِينَةِ الدُّنْيَا، وَآثَرَ مَا بَقِيَ عَلَى مَا ينفق ، وَلَمْ يَعُدَّ غَدًا مِنْ أَيَّامِهِ، وَعَدَّ نَفْسَهُ فِي الْمَوْتَى "

10081- Dahhâk b. Müzâhim der ki: Adamın biri Hz. Peygamber'e (sallallahu alayhi vesellem) geldi ve: "Ey Allah'ın Resûlü! İnsanların en zahidi kimdir?" diye sordu. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Mezara gidip çürüyeceğini unutmayan, dünyanın en güzel tarafını (hayatı) bırakıp bâkî olanı fânî olana tercih eden, yarını hayatından görmeyen ve kendini ölülerden biri sayan kişidir"* buyurdu.[2]

١٠٠٨٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، ثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ يُوسُفَ، مَوْلَى بَنِي أَسَدٍ، ثَنَا أَبُو هُرَيْرَةَ مُحَمَّدُ بْنُ أَيُّوبَ الْوَاسِطِيُّ، ثَنَا أَبُو إِبْرَاهِيمَ التَّمِيمِيُّ، سَمِعْتُ رَاشِدًا أَبَا الْجُودِيِّ، ثَنَا أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ عَدَّ غَدًا مِنْ أَجَلِهِ فَقَدْ أَسَاءَ صُحْبَةَ الْمَوْتِ ". " هَذَا إِسْنَادٌ مَجْهُولٌ، وَرُوِي مِنْ وَجْهٍ آخَرَ ضَعِيفٍ "

---

[1] İsnâdı zayıftır. Ebû Nuaym, *Hilye* (6/91) Bak: Münzirî, *et-Terğîb* (4/241-242).

[2] İsnâdı zayıftır. Bak: Gazâlî, *İhyâ* (4/369).

10082- Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellam): *"Yarını ömründen bir gün olarak gören kişi, ölüme kötü bir arkadaş olmuş demektir"* buyurmuştur.[1]

İsnadı meçhuldür. Zayıf olan başka bir kanalla da rivayet edilmiştir.↓

١٠٠٨٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْأَهْوَازِيُّ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، ثَنَا الْكُدَيْمِيُّ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَيُّوبَ الْكِلَابِيُّ، ثَنَا يَحْيَى بْنُ يَمَانٍ، حَدَّثَنِي أَبُو الْحَوَارِيِّ، عَنْ هَارُونَ بْنِ مُوسَى، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ عَدَّ غَدًا مِنْ أَجَلِهِ فَقَدْ أَسَاءَ صُحْبَةَ الْمَوْتِ "

10083- Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellam): *"Yarını ömründen bir gün olarak gören kişi ölüme kötü bir arkadaş olmuş demektir"* buyurmuştur.[2]

١٠٠٨٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، أَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، أَنَا أَبُو جَعْفَرٍ الْآدَمِيُّ مُحَمَّدُ بْنُ يَزِيدَ، ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبَانَ، عَنْ زَيْدٍ السَّلِيمِيُّ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا آنَسَ مِنْ أَصْحَابِهِ غَفْلَةً - أَوْ غِرَّةً - نَادَى فِيهِمْ بِصَوْتٍ رَفِيعٍ: " أَتَتْكُمُ الْمَنِيَّةُ رَاتِبَةً لَازِمَةً، إِمَّا بِشَقَاوَةٍ وَإِمَّا بِسَعَادَةٍ "

10084- Zeyd es-Selîmî bildiriyor: Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbında gaflete veya dünyaya rağbete yönelik bir şey gördüğü zaman yüksek bir sesle: *"Ya şekâvetle (cehennem cezasıyla) ya da saâdetle (cennet müjdesiyle) kaçınılmaz olan ölüm mutlaka size de gelecektir"* şeklinde seslenirdi.[3]

١٠٠٨٥ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، ثَنَا الْخَضِرُ بْنُ أَبَانَ، ثَنَا سَيَّارٌ، ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عُمَرَ الصَّغَانِيُّ، ثَنَا الْوَضِينُ بْنُ عَطَاءٍ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِذَا أَحَسَّ مِنَ النَّاسِ بِغَفْلَةٍ مِنَ الْمَوْتِ جَاءَ فَأَخَذَ بِعِضَادَتَيِ الْبَابِ، ثُمَّ هَتَفَ ثَلَاثًا: " يَا أَيُّهَا النَّاسُ، يَا أَهْلَ الْإِسْلَامِ، أَتَتْكُمُ الْمَوْتَةُ رَاتِبَةً لَازِمَةً، جَاءَ الْمَوْتُ بِمَا

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı zayıftır.

[3] İsnâdı zayıf ve mürseldir. Bak: Gazâlî, *İhyâ* (4/443).

جَاءَ بِهِ، جَاءَ بِالرَّوْحِ وَالرَّاحَةِ وَالْكَرَّةِ الْمُبَارَكَةِ لِأَوْلِيَاءِ الرَّحْمَنِ مِنْ أَهْلِ دَارِ الْخُلُودِ الَّذِينَ كَانَ سَعْيُهُمْ وَرَغْبَتُهُمْ فِيهَا لَهَا، أَلَا إِنَّ لِكُلِّ سَاعٍ غَايَةً، وَغَايَةُ كُلِّ سَاعٍ الْمَوْتُ سَابِقٌ وَمَسْبُوقٌ "

10085- Vadîn b. Atâ der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) insanların ölümden yana gaflette olduklarını sezdiği zaman gelip Mescid'in kapı kanatlarından tutar, üç defa: *"Ey insanlar! Ey müslümanlar!"* diye seslenip şöyle devam ederdi: *"Kaçınılmaz olan ölüm, her türlü halleriyle mutlaka size de gelecektir. Dünyadayken ebedi olan yurda yönelip onun için çabalayan ve Rahman (olan Allah)'ın dostları olanlara rahmet, rahatlık ve bereketli bir yaşam ile gelecektir. Her bir şeyin çabasının bir nihayeti vardır. İnsanın çabasının nihayeti de birilerinden önce veya sonra olsa da ölümdür."*[1]

١٠٠٨٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ جَعْفَرُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الْمُقْرِئُ بِمَكَّةَ، ثَنَا أَبُو عَوْفٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ مَرْزُوقٍ، ثَنَا رَوْحُ بْنُ عِبَادَةَ، ثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ، عَنْ أَبِي الْحَوْشَبِ، عَنْ زُرْعَةَ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْبَيَاضِ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: " يُحِبُّ الْإِنْسَانُ الْحَيَاةَ وَالْمَوْتَ خَيْرٌ لِنَفْسِهِ، وَيُحِبُّ الْإِنْسَانُ كَثْرَةَ الْمَالِ، وَقِلَّةُ الْمَالِ أَقَلُّ لِحِسَابِهِ " " هَذَا مُرْسَلٌ "

10086- Zür'a b. Abdillah el-Beyâd'ın bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"İnsan hayatı sever, oysa ölüm kendisi için daha hayırlıdır. İnsan malının çok olmasını sever, oysa malının az olması hesabının da az olması demektir."*[2]

Mürsel bir hadistir.

١٠٠٨٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنِي أَبُو أَحْمَدَ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى، مِنْ أَصْلِ كِتَابِهِ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ خُزَيْمَةَ، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ الْمُعَدِّلُ الضَّرَّاءُ النَّيْسَابُورِيُّ، حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ جَدِّي وَهُوَ أَبُو أُمَامَةَ،

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı mürseldir. İsnâdında tanımadığım ravi vardır.

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَوْ رَأَيْتَ الْأَجَلَ وَمَسِيرَهُ أَبْغَضْتَ الْأَمَلَ وَغُرُورَهُ ". قَالَ أَبُو بَكْرٍ: " لَمْ أَكْتُبْ عَنْ هَذَا الرَّجُلِ غَيْرَ هَذَا الْحَدِيثِ "

10087- Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellam): *"Eceli ve onun ne zaman geleceğini görebilseydin, uzun emelden ve onun kişiyi aldatmasından nefret ederdin"* buyurmuştur.[1]

Ebû Bekr der ki: "Bu adamdan bu hadisten başkasını yazmış değilim."

١٠٠٨٨ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، ثَنَا مُعَاذُ بْنُ الْمُثَنَّى، ثَنَا أَبُو مُصْعَبٍ، ثَنَا مُحْرِزُ بْنُ هَارُونَ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ ح، قَالَ: وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ زَكَرِيَّا الْكُوفِيُّ، ثَنَا مُحْرِزُ بْنُ هَارُونَ التَّمِيمِيُّ الْمَدَنِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ الْأَعْرَجَ يَذْكُرُ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " بَادِرُوا بِالْأَعْمَالِ سَبْعًا، مَا تَنْتَظِرُونَ إِلَّا فَقْرًا مُنْسِيًا، أَوْ غِنًى مُطْغِيًا، أَوْ مَرَضًا مُفْسِدًا، أَوْ هَرَمًا مُفَنِّدًا، أَوْ مَوْتًا مُجْهِزًا، أَوِ الْمَسِيحَ فَشَرُّ مُنْتَظَرٍ ". وَفِي رِوَايَةِ ابْنِ عَبْدَانَ: " أَوِ الدَّجَّالُ فَإِنَّهُ شَرُّ مُنْتَظَرٍ، أَوِ السَّاعَةُ وَالسَّاعَةُ أَدْهَى وَأَمَرُّ "

10088- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Yedi şey gelip çatmadan hayırlı amelleri yapmaya çalışın! İnsanlar neyi bekliyor? Akıllarından çıkardıkları fakirliğin aniden gelmesini mi? Onları azdıracak zenginliği mi? Bedenlerini bozacak hastalığı mı? Olmayan şeyleri konuşturan ihtiyarlığı mı? Aniden gelip çatan bir ölümü mü? Yoksa Mesîh'i mi? Ki Mesîh beklenenler içinde en kötü olanıdır! Yoksa kıyametin kopmasını mı? Ki kıyamet de daha dehşetli ve daha acıdır!"*[2]

İbn Abdân bunu *"Yoksa Deccal'i mi? Ki Deccâl beklenenler içinde en kötü olanıdır!"* lafzıyla rivayet etmiştir.

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı zayıftır. Tirmizî 4/552 (2306).

١٠٠٨٩ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، قَالَ: وَثَنَا أَبُو بَكْرٍ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حَسَّانِ بْنِ فَيْرُوزَ، ثَنَا عَنْبَسَةُ بْنُ سَعِيدٍ، ثَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ سَمِعَ الْمَقْبُرِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " مَا يَنْتَظِرُ أَحَدُكُمْ إِلَّا غِنًى مُطْغِيًا، أَوْ فَقْرًا مَنْسِيًا، أَوْ مَرَضًا مُفْسِدًا، أَوْ هَرَمًا مُفَنِّدًا، أَوْ مَوْتًا مُجْهِزًا، أَوِ الْمَسِيحَ فَشَرُّ مُنْتَظَرٍ ". وَفِي رِوَايَةِ ابْنِ عَبْدَانَ: " الدَّجَّالَ، فَالدَّجَّالُ شَرُّ غَائِبٍ يُنْتَظَرُ، أَوِ السَّاعَةُ وَالسَّاعَةُ أَدْهَى وَأَمَرُّ "

10089- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Neyi bekliyorsunuz? Azdıracak zenginliği mi? Akıllarda olmayan fakirliğin aniden gelmesini mi? Bedenleri bozacak hastalığı mı? Olmayan şeyleri konuşturan ihtiyarlığı mı? Aniden gelip çatan bir ölümü mü? Yoksa Mesîh'i mi? Ki Mesîh beklenenler içinde en kötü olanıdır! Yoksa kıyametin kopmasını mı? Ki kıyamet de daha dehşetli ve daha acıdır!"*[1]

İbn Abdân bunu *"Yoksa Deccal'i mi? Ki Deccâl beklenenler içinde en kötü olanıdır!"* lafzıyla rivayet etmiştir.

١٠٠٩٠ - قَالَ وَثَنَا أَبُو بَكْرٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي سَلَمَةُ بْنُ شَبِيبٍ، ثَنَا سَهْلُ بْنُ عَاصِمٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي مَنْصُورٍ، ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَبْدِ الصَّمَدِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " بَادِرُوا بِالْأَعْمَالِ هَرَمًا نَاغِصًا، وَمَوْتًا خَالِسًا، وَمَرَضًا حَابِسًا، وَتَسْوِيفًا مُؤْيِسًا "

10090- Ebû Umâme'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Hayatı zorlaştıran ihtiyarlık, ansızın gelen ölüm, amel yapmaya engel olan hastalık ve ertelemekten dolayı pişmanlık zamanı gelmeden önce amel yapmaya bakınız."*[2]

١٠٠٩١ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ الْحَافِظُ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنُ شَهْرَيَارَ، ثَنَا أَبُو هُرَيْرَةَ مُحَمَّدُ بْنُ فِرَاسٍ، ثَنَا أَبُو قُتَيْبَةَ، ثَنَا أَبُو الْعَوَّامِ، عَنْ

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbnu'l-Mübârek, *Zühd* 3-4 (7), Hâkim, *Müstedrek* (4/321) ve Bağavî, *Şerhu's-Sünne* (14/224-225).

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Kısaru'l-Emel* (3/41).

قَتَادَةَ، عَنْ مُطَرِّفٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: " مَثَلُ ابْنِ آدَمَ وَإِلَى جَنْبِهِ تِسْعَةٌ وَتِسْعُونَ مَنِيَّةً، إِنْ أَخْطَأَتْهُ الْمَنَايَا وَقَعَ فِي الْهَرَمِ حَتَّى يَمُوتَ "

10091- Mutarrif'in, babasından bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"İnsanoğlu ölene kadar çevresinden doksan dokuz musibetle kuşatılmış gibidir. Bunların hepsinden kurtulsa ihtiyarlığa yakalanır."*[1]

١٠٠٩٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، ثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، ثَنَا أَبُو بَكْرٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنِي أَبِي، ثَنَا أَبُو النَّضْرِ هَاشِمُ بْنُ الْقَاسِمِ، عَنْ أَبِي عُقَيْلٍ الثَّقَفِيِّ، عَنْ بُرْدِ بْنِ سِنَانٍ، قَالَ: سَمِعْتُ بُكَيْرَ بْنَ فَيْرُوزٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ خَافَ أَدْلَجَ، وَمَنْ أَدْلَجَ بَلَغَ الْمَنْزِلَ، أَلَا إِنَّ سِلْعَةَ اللهِ غَالِيَةٌ، أَلَا إِنَّ سِلْعَةَ اللهِ الْجَنَّةُ ". قُلْتُ: كَذَا قَالَ بُرْدُ بْنُ سِنَانٍ، وَقَالَ بَعْضُهُمْ: يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ، وَكَذَا قَالَهُ أَبُو عِيسَى التِّرْمِذِيُّ فِي كِتَابِهِ، يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ

10092- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"(Allah'tan) korkan kişi (itaat için) hemen harekete geçer. Hemen harekete geçen kişi de, istediği şeye kavuşur. Bilmelisiniz ki, Yüce Allah'ın sunduğu mal pahalıdır ve Allah'ın bu malı cennettir."*[2]

Ebû Akîl bu şekilde "Burd b. Sinân" demiştir. Başkaları ise "Yezîd b. Sinân" ibaresini kullanmıştır. Tirmizî de bu hadisi rivayet ettiğinde "Yezîd b. Sinân" demiştir.

١٠٠٩٣ - وَبِإِسْنَادِهِ قَالَ: وَثَنَا أَبُو بَكْرٍ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ الْوَاسِطِيُّ، قَالَ: ثَنَا وَكِيعٌ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عُقَيْلٍ، عَنِ الطُّفَيْلِ بْنِ أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ خَافَ أَدْلَجَ، وَمَنْ أَدْلَجَ بَلَغَ الْمَنْزِلَ أَلَا وَإِنَّ سِلْعَةَ اللهِ غَالِيَةٌ، أَلَا إِنَّ سِلْعَةَ اللهِ الْجَنَّةُ، جَاءَتِ الرَّاجِفَةُ تَتْبَعُهَا الرَّادِفَةُ، جَاءَ الْمَوْتُ بِمَا فِيهِ "

---

[1] İsnâdı hasendir. Tirmizî, *kader* (2150) ile *sifatu'l-kiyâme* (2456).

[2] İsnâdı hasendir. Bağavî, *Şerhu's-Sünne* 14/370-371 (4173).

10093- Tufeyl b. Ubey b. Ka'b'ın, babasından bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"(Allah'tan) korkan kişi (itaat için) hemen harekete geçer. Hemen harekete geçen kişi de, istediği şeye kavuşur. Bilmelisiniz ki, Yüce Allah'ın sunduğu mal pahalıdır ve Allah'ın bu malı cennettir. Sur'a üfürülme zamanı geldi. Ardından ikincisi de gelecek. Her türlü halleriyle ölüm de geliyor."*[1]

١٠٠٩٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، قَالَا: ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، ثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بُكَيْرٍ الْحَضْرَمِيُّ، ثَنَا ضِمَامُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، عَنْ مُوسَى بْنِ وَرْدَانَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: " يَا بَنِي عَبْدِ مَنَافٍ، أَنَا النَّذِيرُ، وَالْمَوْتُ الْمُغِيرُ، وَالسَّاعَةُ الْمَوْعِدُ ". وَفِي رِوَايَةِ الْحَضْرَمِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " يَا بَنِي هَاشِمٍ، يَا بَنِي عَبْدِ مَنَافٍ، يَا بَنِي قُصَيٍّ، أَنَا النَّذِيرُ " فَذَكَرَهُ

10094- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Ey Hâşim oğulları! Ben bir uyarıcıyım! Ölüm her an size saldırabilecek olan, kıyamet de size vaad edilendir."*[2]

Hadramî ise bunu şu şekilde rivayet eder: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Ey Hâşim oğulları! Ey Abdimenâf oğulları! Ey Kusay oğulları! Ben bir uyarıcıyım..."* Sonrasını da bir önceki gibi aktarır.

١٠٠٩٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ، ثَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، ثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الزَّعْفَرَانِيُّ، ثَنَا عَمْرُو بْنُ مُحَمَّدٍ الْعَنْقَزِيُّ، أَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عُقَيْلٍ، عَنِ الطُّفَيْلِ بْنِ أُبَيٍّ، عَنْ أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِذَا ذَهَبَ رُبْعُ اللَّيْلِ خَرَجَ فَقَالَ: " اذْكُرُوا اللهَ، اذْكُرُوا اللهَ جَاءَتِ الرَّاجِفَةُ تَتْبَعُهَا الرَّادِفَةُ، جَاءَ الْمَوْتُ بِمَا فِيهِ "

10095- Ubey b. Ka'b der ki: Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem) gecenin dörtte biri geçtiği zaman çıkar ve: *"Allah'ı zikredin! Allah'ı zikredin! Sur'a üfürülme*

---

[1] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Müsned* (5/136), Ebû Nuaym, *Hilye* (8/377) ve Hâkim, *Müstedrek* (4/308).

[2] İsnâdı hasendir. Bak: Gazâlî, *İhyâ* (4/443).

zamanı geldi. Ardından ikincisi de gelecek. Her türlü halleriyle ölüm de geliyor" diye seslenirdi.[1]

١٠٠٩٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَمْرٍو الزَّرْجَاهِيُّ، أَنَا أَبُو بَكْرٍ الْإِسْمَاعِيلِيُّ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ نَاجِيَةَ، ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ بُهْلُولٍ الْأَنْبَارِيُّ، ثَنَا الْهَيْثَمُ بْنُ مُوسَى الْمَرْوَزِيُّ، ثَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ بْنُ الْحُصَيْنِ بْنِ التَّرْجُمَانِ، ثَنَا إِسْرَائِيلُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنِ الْحَارِثِ، عَنْ عَلِيٍّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الْأَنْبِيَاءُ قَادَةٌ، وَالْفُقَهَاءُ سَادَةٌ، وَمُجَالَسَتُهُمْ زِيَادَةٌ، وَأَنْتُمْ فِي مَمَرِّ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ عَلَى آجَالٍ مَنْقُوصَةٍ، وَأَعْمَالٍ مَحْفُوظَةٍ، وَالْمَوْتُ يَأْتِيكُمْ بَغْتَةً، فَمَنْ يَزْرَعْ خَيْرًا يَحْصُدْ رَغْبَةً، وَمَنْ يَزْرَعْ شَرًّا يَحْصُدْ نَدَامَةً ". وَقَدْ رُوِّينَا هَذَا، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ، " وَمِنْ قَوْلِهِ غَيْرُ مَرْفُوعٍ وَهُوَ الْمَحْفُوظُ "

10096- Hz. Ali'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Peygamberler, insanların önderleridirler. Fakihler de, insanların efendileridirler ve onlarla birlikte olmak kişinin hayırlarını arttırır. Kayda geçen amellerle gece gündüz gitgide azalan bir ecele doğru gidiyorsunuz. Ölüm ansızın karşınıza çıkabilir. Hayır eken kişi istediği şeyleri biçer. Kötülük eken ise pişmanlık biçer."*[2]

Hz. Ali'nin kendi sözü olarak da rivayet edilmiştir ve mahfûz olanı da budur.

١٠٠٩٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنِي أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى، حَدَّثَنِي أَبُو جَعْفَرٍ الْمَكِّيُّ، قَالَ: قَالَ الْحَسَنُ الْبَصْرِيُّ: طَلَبْتُ خُطَبَ النَّبِيِّ ﷺ فِي الْجُمُعَةِ فَأَعْيَتْنِي فَلَزِمْتُ رَجُلًا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ فَسَأَلْتُهُ عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ: كَانَ يَقُولُ فِي خُطْبَتِهِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ: " يَا أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّ لَكُمْ عِلْمًا فَانْتَهُوا إِلَى عِلْمِكُمْ، وَإِنَّ لَكُمْ نِهَايَةً فَانْتَهُوا إِلَى نِهَايَتِكُمْ، فَإِنَّ الْمُؤْمِنَ بَيْنَ مَخَافَتَيْنِ بَيْنَ أَجَلٍ قَدْ مَضَى لَا يَدْرِي كَيْفَ صَنَعَ اللهُ فِيهِ، وَبَيْنَ أَجَلٍ قَدْ بَقِيَ لَا يَدْرِي كَيْفَ اللهُ

---

[1] İsnâdı hasendir. 1418. hadiste geçti.

[2] İsnâdı çok zayıftır. Hatîb, *el-Fakîh ve'l-Mütefakkih* (1/32), Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb* (1/23) ve Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs* 1/118-119 (402).

بِصَانِعٍ فِيهِ، فَلْيَتَزَوَّدِ الْمَرْءُ لِنَفْسِهِ، وَمِنْ دُنْيَاهُ لِآخِرَتِهِ، وَمِنَ الشَّبَابِ قَبْلَ الْهَرَمِ، وَمِنَ الصِّحَّةِ قَبْلَ السَّقَمِ، فَإِنَّكُمْ خُلِقْتُمْ لِلْآخِرَةِ وَالدُّنْيَا خُلِقَتْ لَكُمْ، وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ مَا بَعْدَ الْمَوْتِ مِنْ مُسْتَعْتَبٍ وَمَا بَعْدَ الدُّنْيَا دَارٌ إِلَّا الْجَنَّةُ وَالنَّارُ، وَأَسْتَغْفِرُ اللهَ لِي وَلَكُمْ "

10097- Hasan el-Basrî bildiriyor: Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) Cuma hutbelerini öğrenmek için uğraştım, ancak başarılı olamadım. Sonunda Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vasellem) ashâbından birinin yanına gelip bu konuyu sordum. Ashâbdan olan kişi de bana şöyle dedi: "Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem) Cuma hutbesinde şöyle buyururdu: *"Ey insanlar! Sizin bir ilminiz var ve bu ilme göre amel edin. Yine bir sonunuz var ve bu sona göre hareket edin. Mümin iki korku arasındadır. Biri mazisidir ki, Yüce Allah'ın bu konuda kendisine ne yapacağını bilemez. Bir diğeri de, ömründen geriye kalanıdır ki bu süre zarfında da Allah'ın kendisine neler yapacağını bilemez. Bundan dolayı kişi kendisi için hazırlık yapmalıdır. Âhiretten önce dünyasını, yaşlanmadan önce gençliğini, hastalanmadan önce de sağlığını iyi değerlendirmelidir. Sizler âhiret için yaratıldınız. Dünya da sizin için yaratıldı. Canım elinde olana yemin olsun ki öldükten sonra artık hiçbir şey için mazeret, dünyadan sonra da cennet ve cehennemden başka bir yurt yoktur. Benim için de, sizin için de Allah'tan bağışlanma diliyorum."*[1]

١٠٠٩٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ صَفْوَانَ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ شَقِيقٍ، ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْأَشْعَثِ، أَنَا الْفُضَيْلُ بْنُ عِيَاضٍ، عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حَسَّانَ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: خَرَجَ رَسُولُ اللهِ ﷺ عَلَى أَصْحَابِهِ ذَاتَ يَوْمٍ، فَقَالَ: " هَلْ مِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ أَنْ يُؤْتِيَهُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ عِلْمًا بِغَيْرِ تَعَلُّمٍ، وَهَدْيًا بِغَيْرِ هِدَايَةٍ، هَلْ مِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ أَنْ يُذْهِبَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ عَنْهُ الْعَمَى وَيَجْعَلَهُ بَصِيرًا إِلَّا أَنَّهُ مَنْ رَغِبَ فِي الدُّنْيَا وَقَصَرَ أَمَلَهُ فِيهَا أَعْطَاهُ اللهُ عِلْمًا بِغَيْرِ تَعَلُّمٍ، وَهَدًى بِغَيْرِ هِدَايَةٍ، أَلَا إِنَّهُ سَيَكُونُ بَعْدَكُمْ قَوْمٌ لَا يَسْتَقِيمُ لَهُمُ الْمُلْكُ إِلَّا بِالْقَتْلِ، وَالتَّجَبُّرِ، وَلَا الْغِنَى إِلَّا بِالْبُخْلِ وَالْفَخْرِ، وَلَا الْمَحَبَّةُ إِلَّا بِالِاسْتِخْرَاجِ فِي الدِّينِ وَاتِّبَاعِ الْهَوَى، أَلَا فَمَنْ أَدْرَكَ ذَلِكَ الزَّمَانَ مِنْكُمْ فَصَبَرَ لِلْفَقْرِ وَهُوَ يَقْدِرُ عَلَى الْغِنَى، وَصَبَرَ لِلْبَغْضَاءِ وَهُوَ يَقْدِرُ عَلَى الْمَحَبَّةِ، وَصَبَرَ

---

[1] İsnâdında kopukluk vardır. Gazâlî, *İhyâ* (3/200).

عَلَى الذُّلِّ وَهُوَ يَقْدِرُ عَلَى الْعِزِّ لَا يُرِيدُ بِذَلِكَ إِلَّا وَجْهَ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ أَعْطَاهُ اللهُ ثَوَابَ خَمْسِينَ صِدِّيقًا "

10098- Hasan (el-Basrî) der ki: Bir gün Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbının yanına çıkıp şöyle buyurdu: *"İçinizden kim başkalarından öğrenmeden Allah'ın kendisine ilim vermesini, birilerinin rehberliği olmadan hidâyet vermesini ister? İçinizden kim Yüce Allah'ın, körlüğünü giderip basiret vermesini ister? Dünyayı arzulayıp hep yaşayacakmış gibi ileriye dönük çalışan kişinin Yüce Allah aynı oranda kalbini köreltir. Dünyaya karşı zahid olup emellerini kısa tutan kişiye Allah, başkalarından öğrenmeden ilim, birilerinin rehberliği olmadan da hidâyet verir. Ancak sizden sonra iktidarlarını öldürme ve zorbalıkla, zenginliklerini cimrilik ve övülmeyle, sevilmeyi ancak dinden ayrılıp nefse uymakla ellerinde tutabilecek bir topluluk gelecektir. İçinizden öylesi bir zamana yetişip de sırf Allah rızası için zengin olma imkanı varken fakirliğe, sevilme imkanı varken insanların nefretine, izzete sahip olma imkanı varken de zillete sabredenlere Yüce Allah elli sıddîk sevabı verir."*[1]

١٠٠٩٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ صَفْوَانَ، ثَنَا ابْنُ أَبِي الدُّنْيَا، ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، ثَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ، عَنْ عَوْفٍ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: بَلَغَنِي أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " إِنَّمَا مَثَلُ الدُّنْيَا كَمَثَلِ الْمَاشِي فِي الْمَاءِ، هَلْ يَسْتَطِيعُ الَّذِي يَمْشِي فِي الْمَاءِ أَنْ لَا تَبْتَلَّ قَدَمَاهُ "

10099- Hasan (el-Basrî) der ki: Bana bildirildiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Dünya (peşinde koşan kişi) suyun içinde yürüyen kişi gibidir. Suyun içinde yürüyen kişinin ayaklarını ıslatmaması mümkün mü?"*[2]

١٠١٠٠ - قَالَ: وَثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنِي سَلَمَةُ يَعْنِي ابْنَ شَبِيبٍ، أَنَّهُ حَدَّثَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْمُبَارَكِ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ النَّضِيرِ الْحَارِثِيُّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَا تَشْغَلُوا قُلُوبَكُمْ بِذِكْرِ الدُّنْيَا "

---

[1] İsnâdı mürseldir ve tanımadığım ravisi vardır. Ebû Nuaym, *Hilye* (8/135) Bak: Gazâlî, *İhyâ* (3/200).

[2] İsnâdı mürseldir. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Zemmu'd-Dünyâ* (89) Bak: Gazâlî, *İhyâ* (3/211).

10100- Muhammed b. en-Nadîr el-Hârisî'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kalplerinizi dünyalık şeylerin zikriyle meşgul etmeyin"* buyurmuştur.[1]

١٠١٠١ - قَالَ: وَثَنَا عَبْدُ اللهِ، ثَنَا عِصْمَةُ بْنُ الْفَضْلِ، ثَنَا الْحَارِثُ بْنُ مُسْلِمٍ الرَّازِيُّ، وَكَانُوا يَرْوُنَهُ مِنَ الْأَبْدَالِ، عَنْ زِيَادِ بْنِ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " مَنْ أَصْبَحَ وَأَكْبَرُ هَمِّهِ الدُّنْيَا فَلَيْسَ مِنَ اللهِ "

10101- Enes b. Mâlik der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellam): *"Sabahladığı zaman derdi Allah (rızası) olmayan kişinin Yüce Allah'ın rızasından nasibi olmaz"* buyurmuştur.[2]

١٠١٠٢ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، ثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ بِشْرَوَيْهِ، ثَنَا أَبُو يَحْيَى الْبَزَّارُ، ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ يَحْيَى، ثَنَا وَهْبُ بْنُ رَاشِدٍ، ثَنَا فَرْقَدُ السَّبَنْجِيُّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ أَصْبَحَ وَهَمُّهُ غَيْرُ اللهِ فَلَيْسَ مِنَ اللهِ، وَمَنْ أَصْبَحَ لَا يَهْتَمُّ لِلْمُسْلِمِينَ فَلَيْسَ مِنْهُمْ " " إِسْنَادُهُ ضَعِيفٌ، وَكَذَلِكَ مَا قَبْلَهُ "

10102- Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Sabahladığı zaman derdi Allah (rızası) olmayan kişinin Yüce Allah'ın rızasından nasibi olmaz. Sabahladığı zaman Müslümanların derdiyle dertlenmeyen kişi de onlardan biri değildir"* buyurmuştur.[3]

İsnâdı zayıftır. Bir önceki hadisin de isnâdı zayıftır.

١٠١٠٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدِ بْنِ عُتْبَةَ الْكِنْدِيُّ، ثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ، ثَنَا يَحْيَى بْنُ يَعْلَى، عَنْ حُمَيْدٍ الْأَعْرَجِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " عَجِبْتُ لِغَافِلٍ وَلَا يُغْفَلُ عَنْهُ، وَعَجِبْتُ لِمَنْ يُؤَمِّلُ الدُّنْيَا وَالْمَوْتُ يَطْلُبُهُ، وَعَجِبْتُ لِضَاحِكٍ مِلْءَ فِيهِ وَلَا يَدْرِي أَرُضِيَ عَنْهُ أَمْ سُخِطَ "

---

[1] İsnâdı mu'daldır. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Zemmu'd-Dünyâ* (264).

[2] İsnâdı zayıftır. Ebû Nuaym, *Ahbâru Isbehân* (1/243).

[3] İsnâdı çok zayıftır.

10103- Abdullah b. Mes'ûd'un bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Kendisinden gafil olunmadığı halde kendisi gaflet içinde olan kişinin haline şaşıyorum. Ölüm peşinden koşarken kendisi de dünyanın peşinden koşanların haline şaşıyorum. Kendisinden razı olunmuş mu yoksa öfke mi duyuluyor bilmediği halde ağız dolusu gülen adamın haline şaşıyorum."*[1]

١٠١٠٤ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَمْرٍو مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الرَّزْجَاهِيُّ، ثَنَا أَبُو أَحْمَدَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عَدِيٍّ الْحَافِظُ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ نَاجِيَةَ، ثَنَا هِشَامُ بْنُ يُونُسَ، ثَنَا يَحْيَى بْنُ يَعْلَى الْأَسْلَمِيُّ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: وَكَانَ يَرْفَعُهُ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " عَجِبْتُ لِطَالِبِ الدُّنْيَا وَالْمَوْتُ يَطْلُبُهُ، وَغَافِلٍ وَلَيْسَ بِمَغْفُولٍ عَنْهُ " ثُمَّ ذَكَرَ مَا بَعْدِهِ

10104- Başka bir kanalla bir öncekinin aynısı *"Ölüm peşinden koşarken kendisi de dünyanın peşinden koşanların haline şaşıyorum. Kendisinden gafil olunmadığı halde kendisi gaflet içinde olan kişinin haline şaşıyorum..."* lafzıyla rivayet edilmiştir.[2]

١٠١٠٥ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، ثَنَا الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ بِلَالٍ، عَنْ كَثِيرِ بْنِ زَيْدٍ، عَنِ الْحَارِثِ بْنِ أَبِي يَزِيدَ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " لَا تَتَمَنَّوُا الْمَوْتَ فَإِنَّ هَوْلَ الْمَطْلَعِ شَدِيدٌ، وَإِنَّ مِنَ السَّعَادَةِ أَنْ يُطِيلَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ عُمْرَ الْعَبْدِ وَيَرْزُقَهُ الْإِنَابَةَ "

10105- Câbir b. Abdillah'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Ölümü temenni etmeyin, zira ölüm anı pek çetindir. Yüce Allah'ın, ömrünü uzatması ve kendisine yönelmesini nasib etmesi kişinin bahtiyarlığındandır."*[3]

١٠١٠٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ الْمُؤَمَّلِ الْمَاسَرْجَسِيُّ، ثَنَا أَبُو عُثْمَانَ عَمْرُو بْنُ عَبْدِ اللهِ الْبَصْرِيُّ، ثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَبْدِ الصَّمَدِ الْقُهُنْدُرِيُّ، ثَنَا أَبُو الصَّلْتِ

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Ebî Âsım, *Zühd* (186), Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb* (1/49), İbn Hacer, *el-Metâlibu'l-Âliye* (3/139) ve Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs* (3/39).

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (2/689).

[3] İsnâdında bir sakınca yoktur. Ahmed, *Müsned* (2/332) Bak: Münzirî, *et-Terğîb* (4/257).

الْهَرَوِيُّ، أَنَا يُوسُفُ بْنُ عَطِيَّةَ، ثنا ثَابِتٌ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ خَرَجَ يَوْمًا فَاسْتَقْبَلَهُ شَابٌّ مِنَ الْأَنْصَارِ يُقَالُ لَهُ: حَارِثَةُ بْنُ النُّعْمَانِ، فَقَالَ لَهُ: " كَيْفَ أَصْبَحْتَ يَا حَارِثَةُ؟ " قَالَ: أَصْبَحْتُ مُؤْمِنًا حَقًّا، قَالَ: فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " انْظُرْ مَا تَقُولُ، فَإِنَّ لِكُلِّ حَقٍّ حَقِيقَةً فَمَا حَقِيقَةُ إِيمَانِكَ ؟ " قَالَ: فَقَالَ: عَزَفَتْ نَفْسِي عَنِ الدُّنْيَا، فَأَسْهَرْتُ لَيْلِي وَأَظْمَأْتُ نَهَارِي، وَكَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى عَرْشِ رَبِّي بَارِزًا، وَكَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى أَهْلِ الْجَنَّةِ كَيْفَ يَتَزَاوَرُونَ فِيهَا، وَكَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى أَهْلِ النَّارِ كَيْفَ يَتَعَادَوْنَ فِيهَا، فَقَالَ: فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ: " أَبْصَرْتَ فَالْزَمْ، مَرَّتَيْنِ، عَبْدٌ نَوَّرَ اللهُ الْإِيمَانَ فِي قَلْبِهِ " قَالَ: فَنُودِيَ يَوْمًا فِي الْخَيْلِ: يَا خَيْلَ اللهِ ارْكَبِي، فَكَانَ أَوَّلَ فَارِسٍ رَكِبَ، وَأَوَّلَ فَارِسٍ اسْتُشْهِدَ، فَجَاءَتْ أُمُّهُ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَخْبِرْنِي عَنِ ابْنِي حَارِثَةَ، أَيْنَ هُوَ؟ إِنْ يَكُنْ فِي الْجَنَّةِ لَمْ أَبْكِ وَلَمْ أَحْزَنْ، وَإِنْ يَكُنْ فِي النَّارِ بَكَيْتُ مَا عِشْتُ فِي الدُّنْيَا، قَالَ: فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللهِ ﷺ: " يَا أُمَّ حَارِثَةَ، إِنَّهَا لَيْسَتْ بِجَنَّةٍ وَلَكِنَّهَا جِنَانٌ، وَحَارِثَةُ فِي الْفِرْدَوْسِ الْأَعْلَى "، قَالَ: فَانْصَرَفَتْ وَهِيَ تَضْحَكُ وَتَقُولُ: بَخٍ بَخٍ لَكَ يَا حَارِثَةُ. كَذَا قَالَ حَارِثَةُ بْنُ النُّعْمَانِ

10106- Enes b. Mâlik bildiriyor: Bir gün Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) evinden çıktığında Ensar'dan Hârise b. en-Nu'mân adında bir gençle karşılaştı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ona: *"Ey Hârise! Nasıl sabahladın?"* diye sorunca, Hârise: "Hakîkî bir mümin olarak sabahladım" karşılığını verdi. Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem): *"Ne dediğine dikkat et! Zira hak olan her bir şeyin bir de hakîkati vardır. Senin imanının hakîkati nedir?"* buyurunca, Hârise: "Nefsimi dünyadan uzak tutuyorum. Gecelerimi ibadetle, gündüzlerimi oruçla geçiriyorum. Şu an açık bir şekilde Rabbimin Arş'ını görür gibiyim. Cennettekilerin birbirlerini nasıl ziyaret ettiklerini şu an görür gibiyim. Cehennemdekilerin birbirlerine nasıl öfke duyduklarını da şu an görür gibiyim" dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem) ona iki defa: *"Basiretin açılmış! Öyle kal!"* buyurduktan sonra: *"Yüce Allah'ın, kalbini imanla aydınlattığı bir kul!"* diye de ekledi.

Bir defasında: "Ey Allah'ın süvarileri! Atlarınıza binin!" şeklinde cihad için çağrı yapılınca atına ilk binen Hârise oldu. Çıktığı bu savaşta ilk şehit edilen süvari de kendisi oldu. Şehit edildikten sonra annesi, Hz.

Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) yanına geldi ve: "Ey Allah'ın Resûlü! Oğlum Hârise'nin nerede olduğunu söyle! Şayet cennette ise ağlamayacak ve üzülmeyeceğim. Ancak cehennemde ise yaşadığım sürece ağlayacağım" dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ey Ümmü Hârise! Bir değil birçok cennet vardır ve Hârise bunların en yükseğinde olan Firdevs'tedir"* buyurdu. Bunun üzerine annesi gülerek: "Aferin sana ey-Hârise! Aferin!" diyerek oradan ayrıldı.[1]

Ravi bu şekilde "Hârise b. en-Nu'mân" demiştir.

١٠١٠٧ - وَقَدْ أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّلَمِيُّ، أَنَا عَلِيُّ بْنُ الْفُضَيْلِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عُقَيْلٍ، ثَنَا مُطَيَّنُ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَاءِ، ثَنَا زَيْدٌ، ثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ، ثَنَا خَالِدُ بْنُ يَزِيدَ السَّكْسَكِيُّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي هِلَالٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي الْجَهْمِ، عَنِ الْحَارِثِ بْنِ مَالِكٍ، أَنَّهُ مَرَّ بِرَسُولِ اللهِ ﷺ فَقَالَ لَهُ: " كَيْفَ أَصْبَحْتَ يَا حَارِثَةُ؟ " قَالَ: أَصْبَحْتُ مُؤْمِنًا حَقًّا، قَالَ: " انْظُرْ مَا تَقُولُ إِنَّ لِكُلِّ حَقٍّ حَقِيقَةً، فَمَا حَقِيقَةُ إِيمَانِكَ؟ " قَالَ: عَزَفَتْ نَفْسِي عَنِ الدُّنْيَا، وَكَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى عَرْشِ رَبِّي بَارِزًا، وَكَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى أَهْلِ الْجَنَّةِ يَتَزَاوَرُونَ فِيهَا، وَكَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى أَهْلِ النَّارِ يَتَصَاغَوْنَ فِيهَا، قَالَ: " يَا حَارِثَةُ، عَرَفْتَ فَالْزَمْ " - قَالَهَا ثَلَاثًا -.

10107- Muhammed b. Ebi'l-Cehm bildiriyor: Hâris b. Mâlik, Resûlullah'la (sallallahu aleyhi vesellem) karşılaştı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ona: *"Ey Hârise! Nasıl sabahladın?"* diye sorunca, Hâris: "Hakîkî bir mümin olarak sabahladım" karşılığını verdi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ne dediğine dikkat et! Zira hak olan her bir şeyin bir de hakîkati vardır. Senin imanının hakîkati nedir?"* buyurunca, Hârise: "Nefsimi dünyadan uzak tutuyorum. Şu an açık bir şekilde Rabbimin Arş'ını görür gibiyim. Cennettekilerin birbirlerini nasıl ziyaret ettiklerini şu an görür gibiyim. Cehennemdekilerin nasıl bağrıştıklarını da şu an görür gibiyim" dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellam) ona üç defa: *"Biliyorsun! Öyle kal!"* buyurdu.[2]

---

[1] İsnâdı zayıftır. Bezzâr, *Müsned* (1/26) Bak: İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe* (1/425-426) ve İbn Hacer, *el-İsâbe* (1/289).

[2] Sülemî'nin hocasını tanımıyorum. Taberânî, *M. el-Kebîr* 3/302 (3367) Bak: Heysemî,

Bu kıssa Hâris b. Mâlik hakkındadır. İsmi Hârise olarak da zikredilir. Oğlunun âhiretteki durumunu soran annenin kıssası ise Hârise b. en-Nu'mân hakkındadır.

١٠١٠٨ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّنْعَانِيُّ، ثَنَا إِسْحَاقُ الدَّبَرِيُّ، أَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أَنَا مَعْمَرٌ، عَنْ صَالِحِ بْنِ سَمَّارٍ، وَجَعْفَرِ بْنِ بُرْقَانَ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لِلْحَارِثِ بْنِ مَالِكٍ: " مَا أَنْتَ يَا حَارِثُ بْنَ مَالِكٍ؟ - أَوْ قَالَ: يَا حَارُ؟ - " قَالَ: مُؤْمِنٌ يَا رَسُولَ اللهِ، قَالَ: " مُؤْمِنٌ حَقًّا؟ " قَالَ: مُؤْمِنٌ حَقًّا، قَالَ: " فَإِنَّ لِكُلِّ حَقٍّ حَقِيقَةً فَمَا حَقِيقَةُ ذَلِكَ؟ قَالَ: عَزَفَتْ نَفْسِي عَنِ الدُّنْيَا فَأَسْهَرْتُ لِيَلِيَ، وَأَظْمَأْتُ نَهَارِي، وَكَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى عَرْشِ رَبِّي حِينَ يُجَاءُ بِهِ، وَكَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى أَهْلِ الْجَنَّةِ يَتَزَاوَرُونَ فِيهَا، وَكَأَنِّي أَسْمَعُ عُوَاءَ أَهْلِ النَّارِ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " مُؤْمِنٌ نَوَّرَ اللهُ قَلْبَهُ " " هَذَا مُنْقَطِعٌ "

10108- Câfer b. Burkân bildiriyor: Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem), Hâris b. Mâlik'e: *"Ey Hâris b. Mâlik!"* veya: *"Ey Hâr! Sen nesin?"* diye sorunca, Hâris: "Ey Allah'ın Resûlü! Müminim!" karşılığını verdi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Hakîkî bir mümin misin?"* diye sorunca, Hâris: "Hakîkî bir müminim!" dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Hak olan her bir şeyin bir de hakîkati vardır. Senin dediğinin hakîkati nedir?"* buyurunca, Hâris: "Nefsimi dünyadan uzak tutuyorum. Gecelerimi ibadetle, gündüzlerimi oruçla geçiriyorum. Rabbimin Arş'ının getirilişini şimdiden görür gibiyim. Cennettekilerin birbirlerini nasıl ziyaret ettiklerini şu an görür gibiyim. Cehennemdekilerin nasıl bağrıştıklarını da şu an görür gibiyim" dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yüce Allah'ın, kalbini nurlandırdığı mümin biri!"* buyurdu.[1]

İsnâdında kopukluk vardır.

Mecmau'z-Zevâid (1/57) ve İbn Hacer, *el-İsâbe* (1/289).

[1] İsnâdı mu'daldır. Abdurrezzâk, *Musannef* 11/129 (20114), İbnu'l-Mübârek, *Zühd* 106 (316) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (11/43) Bak: İbn Hacer, *el-İsâbe* (1/289).

فَصْلٌ فِيمَا بَلَغَنَا عَنِ الصَّحَابَةِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ فِي مَعْنَى مَا تَقَدَّمَ عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ

Zühd ve Kısa Emelli Olma Konusunda Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Ashâbından Aktarılanlar

١٠١٠٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عِمْرَانَ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ الْقُرَشِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُكَيْمٍ، قَالَ: خَطَبَنَا أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، فَقَالَ: " أُوصِيكُمْ بِتَقْوَى اللهِ، وَأَنْ تُثْنُوا عَلَيْهِ بِمَا هُوَ لَهُ أَهْلٌ، وَتَخْلِطُوا الرَّغْبَةَ وَالرَّهْبَةَ، وَتَجْمَعُوا الْإِلْحَافَ بِالْمُسْلِمِينَ، فَإِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ أَثْنَى عَلَى زَكَرِيَّا وَأَهْلِ بَيْتِهِ، فَقَالَ: ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ﴾ [الأنبياء: ٩٠]، ثُمَّ اعْلَمُوا عِبَادَ اللهِ أَنَّكُمْ تَغْدُونَ وَتَرُوحُونَ فِي أَمَلٍ قَدْ غُيِّبَ عَنْكُمْ عِلْمُهُ، فَإِنِ اسْتَطَعْتُمْ أَنْ لَا تَنْقَضِيَ آجَالُكُمْ إِلَّا وَأَنْتُمْ فِي عَمَلِ اللهِ فَافْعَلُوا، وَلَنْ تَسْتَطِيعُوا ذَلِكَ إِلَّا بِاللهِ عَزَّ وَجَلَّ، فَسَارِعُوا فِي مُهْلِ إِيَّاكُمْ قَبْلَ أَنْ تَنْقَضِيَ آجَالُكُمْ فَتَرَدُّكُمْ إِلَى أَسْوَأِ أَعْمَالِكُمْ، فَإِنَّ أَقْوَامًا جَعَلُوا آجَالَهُمْ لِغَيْرِهِمْ فَأَنْهَاكُمْ أَنْ تَكُونُوا أَمْثَالَهُمُ الْوَحَا الْوَحَا، ثُمَّ النَّجَا النَّجَا، فَإِنَّ مِنْ وَرَائِكُمْ طَالِبًا حَثِيثًا مَرُّهُ سَرِيعٌ - يَعْنِي الْمَوْتَ - "

10109- Abdullah b. Ukeym der ki: Ebû Bekr es-Sıddîk bize bir hutbe verdi. Hutbesinde Allah'a hamdu senâda bulunduktan sonra şöyle dedi: "Allah'a karşı takvalı olmanızı, layıkıyla O'nu övmenizi, umutla korkuyu aynı anda taşımanızı tavsiye ediyorum. Zira Yüce Allah, Hz. Zekeriyâ ile ailesini överken: *"Doğrusu onlar iyi işlerde yarışıyorlar, umarak ve korkarak bize yalvarıyorlardı. Bize karşı gönülden saygı duyuyorlardı"*[1] buyurmuştur.

Ey Allah'ın kulları! Bilin ki gece gündüz hakkında bilginiz olmayan bir ecele doğru gidiyorsunuz. Elinizden geldiği kadar ecelinizi Allah'a amel ederken bitirmeye çalışın. Bunu da ancak Allah'ın inâyetiyle yapabilirsiniz. Eceliniz bitip kötü amellerinizle baş başa kalmadan önce size verilen mühlet içinde amel etmeye çalışın. Zira sizlerden önce ömürlerini başkaları için

[1] Enbiyâ Sur. 90

yiyip bitiren topluluklar olmuştur. Sakın onlar gibi olmayın! Acele edin! Hızlı davranın! Zira süratle gelen ve hızlı bir şekilde geçip gidecek olan ölüm sizin peşinizdedir!"[1]

١٠١١٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ، أَنَا مُوسَى بْنُ إِسْحَاقَ الْأَنْصَارِيُّ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ، ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ إِسْحَاقَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُبَيْدٍ الْقُرَشِيُّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُكَيْمٍ، قَالَ: خَطَبَنَا أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، فَحَمِدَ اللهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ بِمَا هُوَ لَهُ أَهْلٌ، ثُمَّ قَالَ: " أُوصِيكُمْ بِتَقْوَى اللهِ، وَأَنْ تُثْنُوا عَلَيْهِ بِمَا هُوَ لَهُ أَهْلٌ، وَأَنْ تَخْلِطُوا الرَّغْبَةَ بِالرَّهْبَةِ، فَإِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ، أَثْنَى عَلَى زَكَرِيَّا، وَأَهْلِ بَيْتِهِ، فَقَالَ: ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ﴾ [الأنبياء: ٩٠]، ثُمَّ اعْلَمُوا عِبَادَ اللهِ أَنَّ اللهَ قَدِ ارْتَهَنَ بِحَقِّهِ أَنْفُسَكُمْ، وَأَخَذَ عَلَى ذَلِكَ مَوَاثِيقَكُمْ وَاشْتَرَى مِنْكُمُ الْقَلِيلَ الْفَانِيَ بِالْكَثِيرِ الْبَاقِي، وَهَذَا كِتَابُ اللهِ فِيكُمْ لَا يُطْفَأُ نُورُهُ، وَلَا تَنْقَضِي عَجَائِبُهُ، فَاسْتَضِيئُوا بِنُورِهِ، وَانْتَصِحُوا كِتَابَهُ، وَاسْتَضِيئُوا مِنْهُ لِيَوْمِ الظُّلْمَةِ، فَإِنَّهُ إِنَّمَا خَلَقَكُمْ لِعِبَادَتِهِ، وَوَكَّلَ بِكُمْ كِرَامًا كَاتِبِينَ يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ، ثُمَّ اعْلَمُوا عِبَادَ اللهِ أَنَّكُمْ تَغْدُونَ وَتَرُوحُونَ فِي أَجَلٍ قَدْ غُيِّبَ عَنْكُمْ عِلْمُهُ، فَإِنِ اسْتَطَعْتُمْ أَنْ تَنْقَضِيَ الْآجَالُ وَأَنْتُمْ فِي عَمَلِ اللهِ فَافْعَلُوا، وَلَنْ تَسْتَطِيعُوا ذَلِكَ إِلَّا بِاللهِ، فَسَابِقُوا فِي مُهَلِ آجَالِكُمْ قَبْلَ أَنْ تَنْقَضِيَ آجَالُكُمْ، وَيَرُدُّكُمْ إِلَى أَسْوَأِ أَعْمَالِكُمْ فَإِنَّ أَقْوَامًا جَعَلُوا آجَالَهُمْ لِغَيْرِهِمْ، وَنَسَوْا أَنْفُسِهِمْ فَأَنْهَاكُمْ أَنْ تَكُونُوا أَمْثَالَهُمْ فَالْوَحَا الْوَحَا ثُمَّ النَّجَا النَّجَا، فَإِنَّ وَرَاءَكُمْ طَالِبًا حَثِيثًا مَرُّهُ سَرِيعٌ "

10110- Abdullah b. Ukeym der ki: Ebû Bekr es-Sıddîk bize bir hutbe verdi. Hutbesinde Allah'a layıkıyla hamdu senâda bulunduktan sonra şöyle dedi: "Allah'a karşı takvalı olmanızı, layıkıyla O'nu övmenizi, umutla korkuyu aynı anda taşımanızı tavsiye ediyorum. Zira Yüce Allah, Hz. Zekeriyâ ile ailesini överken: *"Doğrusu onlar iyi işlerde yarışıyorlar, umarak ve korkarak bize yalvarıyorlardı. Bize karşı gönülden saygı duyuyorlardı"*[2] buyurmuştur.

---

[1] İsnâdı zayıftır. Ebû Ubeyd, *el-Hutab ve'l-Mevâiz* (s. 187-188).

[2] Enbiyâ Sur. 90

Ey Allah'ın kulları! Bilin ki Yüce Allah, hakkı olarak canlarınızı rehin almış, bu yönde sizlerden söz almış, baki ve çok olana karşılık sizden fani ve az olanı satın almıştır. Ellerinizde bulunan Allah'ın Kitâb'ının ışığı sönmez ve hayret verici yönleri bitmez. Onun ışığıyla aydınlanın, içindekilerden öğüt alın. Karanlık günlerinizde onun ışığında yürüyün. Allah sizleri kendisine kulluk etmeniz için yarattı ve yaptıklarınızı bilen Kirâmen Kâtibin meleklerini görevlendirdi.

Ey Allah'ın kulları! Bilin ki gece gündüz hakkında bilginiz olmayan bir ecele doğru gidiyorsunuz. Elinizden geldiği kadar ecelinizi Allah'a amel ederken bitirmeye çalışın. Bunu da ancak Allah'ın inâyetiyle yapabilirsiniz. Eceliniz bitip kötü amellerinizle baş başa kalmadan önce size verilen mühlet içinde amel etmeye çalışın. Zira sizlerden önce kendilerini unutup ömürlerini başkaları için bitiren topluluklar olmuştur. Sakın onlar gibi olmayın! Acele edin! Hızlı davranın! Zira süratle gelen ve hızlı bir şekilde geçip gidecek olan ölüm sizin peşinizdedir!"[1]

١٠١١١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، ثَنَا سُرَيْجُ بْنُ يُونُسَ، ثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، ثَنَا الْأَوْزَاعِيُّ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، أَنَّ أَبَا بَكْرٍ الصِّدِّيقَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، كَانَ يَقُولُ فِي خِطْبَتِهِ: " أَيْنَ الْوَضَاءَةُ الْحَسَنَةُ وُجُوهُهُمُ الْمُعْجَبُونَ بِشَبَابِهِمْ، أَيْنَ الْمُلُوكُ الَّذِينَ بَنَوُا الْمَدَائِنَ وَحَصَّنُوهَا بِالْحِيطَانِ، أَيْنَ الَّذِينَ كَانُوا يُعْطُونَ الْغَلَبَةَ فِي مَوَاطِنِ الْحَرْبِ قَدْ تَضَعْضَعَ أَرْكَانُهُمْ، حِينَ أُضْنِيَ بِهِمُ الدَّهْرِ، وَأَصْبَحُوا فِي ظُلُمَاتِ الْقُبُورِ الْوَحَا الْوَحَا، ثُمَّ النَّجَا النَّجَا "

10111- Yahya b. Ebî Kesîr der ki: Ebû Bekr es-Sıddîk hutbesinde şöyle derdi: "Temiz ve güzel yüzlü olan, gençlikleriyle övünenler nerede? Kentleri inşa eden ve onları duvarlarla çeviren sultanlar nerede? Savaş alanlarında

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/258-259), Ebû Nuaym, *Hilye* (1/35), Hâkim, *Müstedrek* (2/383-384) ve İbnu'l-Cevzî, *Sifatu's-Safve* (1/262) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (5/671).

galibiyet elde edenler nerede? Zaman onları yerle bir etti! Şimdi onlar mezarlıklarm karanlığındadır! Acele edin! Kendinizi kurtarın!"[1]

١٠١١٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ، أَنَا أَبُو إِسْحَاقَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الدَّيْبُلِيُّ، بِمَكَّةَ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ الصَّائِغُ، ثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ، ثَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ بْنُ عَبْدِ الْوَارِثِ، ثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ زَيْدٍ، ثَنَا أَسْلَمَ الْكُوفِيُّ، عَنْ مُرَّةَ الطِّيبِ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ، قَالَ: كُنْتُ مَعَ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، فَاسْتَسْقَى فَأُتِيَ بِإِنَاءٍ فِيهِ مَاءٌ وَعَسَلٌ فَأَدْنَاهُ مِنْ فِيهِ، ثُمَّ نَحَّاهُ وَبَكَى حَتَّى بَكَى أَصْحَابُهُ فَسَكَتُوا وَمَا سَكَتَ، ثُمَّ مَسَحَ وَجْهَهُ بِرِدَائِهِ، وَبَكَى حَتَّى أَيِسُوا مِنْ كَلَامِهِ، ثُمَّ مَسَحَ عَيْنَيْهِ، فَقَالُوا لَهُ: يَا خَلِيفَةَ رَسُولِ اللهِ، مَا الَّذِي أَبْكَاكَ؟ قَالَ: كُنْتُ مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ فَرَأَيْتُهُ يَدْفَعُ عَنْهُ شَيْئًا لَمْ أُبْصِرْ أَحَدًا مَعَهُ، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، مَا هَذَا الَّذِي تَدْفَعُ عَنْ نَفْسِكَ وَلَا أَرَى مَعَكَ أَحَدًا؟ قَالَ: " هَذِهِ الدُّنْيَا تَمَثَّلَتْ لِي، وَحَنَتْ ظَهْرَهَا عَلَيَّ فَقُلْتُ لَهَا: إِلَيْكِ عَنِّي، فَقَالَتْ: أَمَا وَاللهِ لَئِنْ نَجَوْتَ مِنِّي لَا يَنْجُو مِنِّي مَنْ بَعْدَكَ، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ الْيَوْمَ فَخَشِيتُ أَنْ تَلْحَقَنِي "

10112- Zeyd b. Erkam der ki: Hz. Ebû Bekr'in yanındayken içecek bir şeyler istedi. İçinde bal ve su olan bir kap getirildi. Ebû Bekr kabı ağzına götürünce de ağlamaya başladı. O kadar çok ağladı ki yanındakiler de ağladı. Bir süre sonra yanındakiler sustu, ancak kendisi ağlamaya devam etti. Bir ara ridasıyla (üst giysisiyle) yüzünü sildi ve ağlamaya devam etti. O kadar çok ağladı ki yanındakiler ona artık bir şey soramayacaklarını düşündüler. Bir süre sonra susup gözlerini sildi. Ona: "Ey Resûlullah'ın halifesi! Neden ağladın?" diye sorduklarında şöyle dedi:

Bir defasında Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanındayken bir şeyleri kendisinden uzaklaştırdığını gördüm, ancak yanında hiç kimseyi de göremiyordum. Ona: "Ey Allah'ın Resûlü! Kendinden neyi uzaklaştırıyorsun? Yanında kimseleri de göremiyorum" dediğimde: *"Dünya bir sûrete bürünüp bana doğru eğildi. Ona: «Benden uzak dur!» diyerek*

---

[1] İsnâdı sahihtir. Ebû Nuaym, *Hilye* (1/34), Ebû Dâvud, *Zühd* (28) ve İbnu'l-Cevzî, *Sifatu's-Safve* (1/261).

uzaklaştırdım. Bana: «Vallahi sen benden kurtulsan bile senden sonra gelenler benden kurtulamayacaklar!» dedi" karşılığını verdi. İşte o günü hatırlayıp ağladım.[1]

١٠١١٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ غَالِبٍ، ثَنَا عَمْرُو بْنُ مَرْزُوقٍ، أَنَا شُعْبَةُ، عَنْ مَنْصُورٍ، سَمِعَ أَبَا حَازِمٍ، يُحَدِّثُ عَنْ مَوْلَاتِهِ عَزَّةَ ، أَنَّهَا سَمِعَتْ أَبَا بَكْرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: " النِّسَاءُ أَهْلَكَهُنَّ الْأَحْمَرَانِ: الذَّهَبُ، وَالزَّعْفَرَانُ "

10113- Ebû Hâzım, azatlı cariyesi Azze'den bildiriyor: Hz. Ebû Bekr'in: "Kadınları altın ve zafiran olmak üzere iki kırmızı helak etmiştir" dediğini işittim.[2]

١٠١١٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، ثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ صَفْوَانَ، ثَنَا أَبُو بَكْرٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنِي سُرَيْجٌ، ثَنَا رَوْحُ بْنُ عِبَادَةَ، ثَنَا هِشَامٌ، عَنْ حَوْشَبٍ، عَنِ الْحَسَنِ، أَنَّ سَلْمَانَ الْفَارِسِيَّ أَتَى أَبَا بَكْرٍ الصِّدِّيقَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَعُودُهُ فِي مَرَضِهِ الَّذِي مَاتَ فِيهِ، فَقَالَ سَلْمَانُ: أَوْصِنِي، قَالَ أَبُو بَكْرٍ: " إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ فَاتِحٌ عَلَيْكُمُ الدُّنْيَا فَلَا تَأْخُذَنَّ مِنْهَا إِلَّا بَلَاغًا، وَاعْلَمْ أَنَّ مَنْ صَلَّى صَلَاةَ الصُّبْحِ فَهُوَ فِي ذِمَّةِ اللهِ فَلَا يُخْفِرَنَّ اللهَ فِي ذِمَّتِهِ فَيُكِبَّكَ عَلَى وَجْهِكَ فِي النَّارِ "

10114- Hasan(-ı Basrî) bildiriyor: Selmân el-Fârisî, vefatına sebep olan hastalığı sırasında Hz. Ebû Bekr'i ziyarete gittiğinde ona: "Bana öğüt ver" dedi. Ebû Bekr, Selmân'a şöyle dedi: "Yüce Allah dünya nimetlerini önünüze serecek, ancak ihtiyacın kadarından fazlasını alma! Bil ki sabah namazını kılan kişi Allah'ın himayesi altındadır. Allah'ın himayesi altındayken ona ihanet etme ki seni yüz üstü cehennem ateşine atmasın!"[3]

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Ebî Âsım, *Zühd* (187) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (1/30-31).

[2] Ravileri güvenilirdir. Abdurrezzâk, *Musannef* 11/72 (19947). Bak: İbn Hacer, *el-İsâbe* (4/353) ve İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe* (7/195)

[3] İsnâdı sahihtir. Ahmed, *Zühd* (s. 110).

١٠١١٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنِي عَلِيُّ بْنُ حَمْشَاذَ، ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ الْحَسَنِ، ثَنَا الْحَسَنُ الْأَشْيَبُ، ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ ثَابِتٍ، أَنَّ أَبَا بَكْرٍ الصِّدِّيقَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، كَانَ يُكْثِرُ أَنْ يَتَمَثَّلَ بِهَذَا الْبَيْتِ:

لَا يَزَالُ يَنْعِي حَبِيبًا حَتَّى يَكُونَهُ ... وَقَدْ يَرْجُو الْفَتَى الرَّجَا يَمُوتُ دُونَهُ

10115- Sâbit bildiriyor: Hz. Ebû Bekr es-Sıddîk şu dizeleri sık sık okurdu:

"Sevdiklerinin ölüm haberini alıp durur da sonunda kendi ölür

Kişi nice şeyi ümit eder de elde edemeden ölür."[1]

١٠١١٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، ثَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْإِسْفِرَايِينِيُّ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ رَجَاءٍ، ثَنَا عَمْرُو بْنُ عَلِيِّ بْنِ بَحْرِ بْنِ كَنِيزٍ السَّقَّا، قَالَ: سَمِعْتُ يَحْيَى بْنَ سَعِيدٍ، يَقُولُ: جَاءَنِي شُعْبَةُ لَمَّا أَرَادَ الْخُرُوجَ إِلَى الْمَهْدِيِّ فَقَالَ: حَدِّثْنِي بِحَدِيثِ مُوسَى الْجُهَنِيِّ حَتَّى أُحَدِّثَ بِهِ الْمَهْدِيَّ، قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ رَجَاءٍ: حَدَّثَنَا أَبُو حَفْصٍ، أَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، أَنَا مُوسَى الْجُهَنِيُّ أَبُو بَكْرِ بْنُ حَفْصٍ قَالَ: جَاءَتْ عَائِشَةُ إِلَى أَبِيهَا وَهُوَ يُعَالِجُ مَا يُعَالِجُ مِنَ الْمَوْتِ، فَلَمَّا رَأَتْ نَفْسَهُ فِي صَدْرِهِ تَمَثَّلَتْ بِهَذَا الْبَيْتِ:

أَمَاوِيُّ مَا يُغْنِي الثَّرَاءُ عَنِ الْفَتَى ... إِذَا خَرَجَتْ يَوْمًا وَضَاقَ بِهَا الصَّدْرُ

زَادَ فِيهِ غَيْرُهُ: فَكَشَفَ عَنْ وَجْهِهِ وَقَالَ:" لَكُنْ جَاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ذَلِكَ مَا كُنْتَ مِنْهُ تَحِيدُ

10116- Yahya b. Saîd anlatıyor: Şu'be, Mehdî'nin yanına çıkacağı zaman bana geldi ve: "Bana Mûsa el-Cuhenî'nin rivayet ettiği hadisi söyle de Mehdî'nin yanına gittiğim zaman ona da aktarayım" dedi. Ben de şöyle dedim: "Ebû Hafs'ın Yahya b. Saîd'den bildirdiğine göre Mûsa el-Cuhenî Ebû Bekr b. Hafs şöyle demiştir: "Hz. Ebû Bekr son nefesini vereceği sırada kızı Âişe yanına geldi. Ruhunu teslim etmek üzere olduğunu görünce de şu beyiti okudu:

"Kişi için artık mal mülkün ne faydası olur

---

[1] İsnâdı sahihtir. Ahmed, *Zühd* (s. 113).

Ölüm hırıltısı gelip de göğüs daraldığı zaman."

Başkası ise rivayet ederken şu eklemeyi yapar: "Bunun üzerine Ebû Bekr yüzünü açtı ve şöyle dedi: "Bunun yerine: *«Ölüm sarhoşluğu bir hakikat olarak insana gelir de ona «İşte bu, senin öteden beri kaçıp durduğun şeydir» denir»*[1] de."[2]

١٠١١٧ - حَدَّثَنَا أَبُو سَعْدٍ عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الزَّاهِدُ رَحِمَهُ اللهُ، قَالَ: أَنَا أَبُو إِسْحَاقَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ رَجَاءٍ، أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، ثنا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، ثنا كَثِيرُ بْنُ هِشَامٍ، ثنا جَعْفَرُ بْنُ بُرْقَانَ، قَالَ: بَلَغَنِي، أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، كَتَبَ إِلَى بَعْضِ عُمَّالِهِ، فَكَانَ فِي آخِرِ كِتَابِهِ: " أَنْ حَاسِبْ نَفْسَكَ فِي الرَّخَاءِ قَبْلَ حِسَابِ الشِّدَّةِ، فَإِنَّهُ مَنْ حَاسَبَ نَفْسَهُ فِي الرَّخَاءِ قَبْلَ حِسَابِ الشِّدَّةِ عَادَ مَرْجِعُهُ إِلَى الرِّضَا وَالْغِبْطَةِ وَمَنْ أَلْهَتْهُ حَيَاتُهُ وَشُغْلُهُ بِهَوَاهُ عَادَ مَرْجِعُهُ إِلَى النَّدَامَةِ وَالْحَسْرَةِ، فَتَذَكَّرْ مَا تُوعَظُ بِهِ لِكَيْ تَنْتَهِيَ عَمَّا يُنْتَهَى عَنْهُ "

10117- Câfer b. Burkân der ki: Ömer b. el-Hattâb valilerinden birine yazdığı bir mektubun sonunda şöyle dedi: "Ağır olan hesap (günü) gelmeden önce şimdi rahatken nefsini hesaba çek. Zira çetin olan hesap zamanı gelmeden nefsini hesaba çeken kişinin sonu razı olacağı ve gıpta edeceği bir hayat olur. (Nefsini hesaba çekmek yerine) hayat gailesi içinde oyalanıp arzularıyla meşgul olan kişinin sonu ise pişmanlık ve üzüntü olacaktır. Sana yapılan nasihatleri her zaman hatırla ki sana yasaklanan şeylerden uzak kalasın."[3]

١٠١١٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، ثنا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عُثْمَانَ الْعِجْلِيُّ، ثنا أَبُو أُسَامَةَ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ مَسْرُوقٍ، قَالَ: خَرَجَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ ذَاتَ يَوْمٍ وَعَلَيْهِ حُلَّةُ قُطْنٍ فَنَظَرَ النَّاسُ إِلَيْهِ، فَقَالَ: "

---

[1] Kâf Sur. 19

[2] Ahmed, *Zühd* (s. 159) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (7/599).

[3] İsnâdında kopukluk vardır. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Muhâsebetu'n-Nefs* (16) ve Beyhakî, *Zühd* (459).

لا شَيْءَ فِيمَا تَرَى تَبْقَى بَشَاشَتُهُ يَبْقَى الإِلَهُ ، وَيُودَى الْمَالُ وَالْوَلَدُ

وَاللهِ مَا الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا كَنَفْجَةِ أَرْنَبٍ "

10118- Mesrûk der ki: Bir gün Ömer b. el-Hattâb üzerinde yünden bir giysi ile dışarıya çıktı. İnsanların kendisine baktığını görünce şu beyiti okudu:

"Şu gördüğün güzelliklerden geriye hiçbir şey kalmayacaktır

Mal ve çocuklar yok olurken geriye kalan sadece Allah'tır."

Sonra da: "Vallahi âhiretin yanında dünya (zaman olarak) bir tavşanın sıçrayışından daha fazla değildir" dedi.[1]

١٠١١٩ - قَالَ: وَثَنَا أَبُو بَكْرٍ، حَدَّثَنِي أَبُو جَعْفَرٍ الْأَدَمِيُّ، ثَنَا يَحْيَى بْنُ سُلَيْمٍ، سَمِعْتُ سُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ، قَالَ: بَلَغَنِي أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، كَانَ يَتَمَثَّلُ:

لَا يَغُرَّنَّكَ عِشَاءٌ سَاكِنٌ قَدْ تُوَافِي بِالْمَنِيَّاتِ السَّحَرْ

10119- Süfyân es-Sevrî der ki: Bana bildirildiğine göre Ömer b. el-Hattâb şu dizeleri okurdu:

"Rahat geçen bir akşam sakın seni aldatmasın

Belli olmaz, seherde ölümle karşılaşırsın."[2]

١٠١٢٠ - قَالَ: وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ، حَدَّثَنِي أَبُو عَلِيٍّ الطَّائِيُّ الْمُحَارِبِيُّ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مُسْلِمٍ، عَنْ أَبِي مَعْشَرٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: قَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ: " التُّؤَدَةُ فِي كُلِّ شَيْءٍ إِلَّا فِي أَمْرِ الْآخِرَةِ "

10120- Ömer b. el-Hattâb der ki: "Âhirete yönelik işler haricinde hiçbir şeyde acele davranmamak lazımdır!"[3]

---

[1] İsnâdı zayıftır. Hennâd, *Zühd* 1/318 (572), İbn Ebi'd-Dünyâ, *Zemmu'd-Dünyâ* (13) ve İbnu'l-Cevzî, *Menâkibu Ömer* (s. 185).

[2] İsnâdı zayıftır. İbnu'l-Cevzî, *Menâkibu Ömer* (s. 185).

[3] İsnâdı zayıftır. Vekî', *Zühd* (261), Ahmed, *Zühd* (s. 119) ve İbnu'l-Cevzî, *Menâkibu Ömer* (s. 179).

١٠١٢١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ، أَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبِي خَالِدٍ، عَنْ مُصْعَبِ بْنِ سَعْدٍ، قَالَ: قَالَتْ حَفْصَةُ بِنْتُ عُمَرَ لِعُمَرَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ: لَوْ لَبِسْتَ ثَوْبًا هُوَ أَلْيَنُ مِنْ ثَوْبَكَ، وَأَكَلْتَ طَعَامًا هُوَ أَطْيَبُ مِنْ طَعَامِكَ، فَقَدْ وَسَّعَ اللهُ مِنَ الرِّزْقِ، وَأَكْثَرَ مِنَ الْخَيْرِ؟ قَالَ: " إِنِّي سَأُخَاصِمُكِ إِلَى نَفْسِكِ، أَمَا تَذْكُرِينَ مَا كَانَ مِنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ يَلْقَى مِنْ شِدَّةِ الْعَيْشِ "، فَمَا زَالَ يُكَرِّرُهَا حَتَّى أَبْكَاهَا فَقَالَ لَهَا: " إِنِّي قَدْ قُلْتُ لَكِ: إِنِّي وَاللهِ لَئِنِ اسْتَطَعْتُ لَأُشَارِكَنَّهُمَا بِمِثْلِ عَيْشِهِمَا الشَّدِيدِ لَعَلِّي أُدْرِكُ عَيْشَهُمَا الرَّضِيَّ".

10121- Mus'ab b. Sa'd der ki: Hafsa binti Ömer, müminlerin emiri ve babası Ömer'e: "Yüce Allah bizlere bolca nimet ve mal verdi. Şu giydiğin giysilerden daha yumuşak giysiler giyip, daha güzel yemekler yesen olmaz mı?" deyince Ömer: "Bunun kararını sana bırakıyorum. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesallem) ne kadar geçim sıkıntısı çektiğini hatırlar mısın?" karşılığını verdi ve onu ağlatana kadar Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesallem) çektiği sıkıntıları saymaya başladı. Sonra şöyle dedi: "Sana şunu demek istiyorum: Allah'a yemin olsun ki elimden gelse onların çektiği sıkıntıya ortak olup aynı şeyleri ben de çekmek isterim. Belki (kıyamet gününde) onların ereceği rahatlığa ben de kavuşurum!"[1]

١٠١٢٢ - قَالَ: وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّنْعَانِيُّ، ثَنَا عَلِيُّ بْنُ إِسْحَاقَ، أَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ، ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبِي خَالِدٍ، عَنْ أَخِيهِ، عَنْ مُصْعَبِ بْنِ سَعْدٍ، أَنَّ حَفْصَةَ، قَالَتْ لِعُمَرَ: أَلَا تَلْبَسُ؟ قَالَ: فَذَكَرَ مِثْلَ حَدِيثِ يَزِيدَ بْنِ هَارُونَ

10122- Mus'ab b. Sa'd der ki: Hz. Hafsa, babası Hz. Ömer'e: "Neden (güzel giysiler) giyinmiyorsun?" diye sorunca..." Sonrasında ravi bir öncekinin aynısını aktarır.[2]

---

[1] İsnâdı sahihtir. Ahmed, *Zühd* (s. 125), Ebû Nuaym, *Hilye* (1/48-49), İbn Şebbe, *Târihu'l-Medîneti'l-Münevvere* (3/801), İbn Sa'd, *Tabakât* (3/277-278), İbn Ebi'd-Dünyâ, *İslâhu'l-Mâl* (369) ve İbnu'l-Cevzî, *Menâkibu Ömer* (s. 143).

[2] İsnâdı sahihtir. İbnu'l-Mübârek, *Zühd* 201 (574).

١٠١٢٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، أَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، ثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ الْقَاضِي، ثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بِشْرٍ الْعَبْدِيُّ، حَدَّثَنِي إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبِي خَالِدٍ، حَدَّثَنِي أَخِي نُعْمَانُ، عَنْ مُصْعَبِ بْنِ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ، عَنْ حَفْصَةَ بِنْتِ عُمَرَ، أَنَّهَا قَالَتْ لِأَبِيهَا: " يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، مَا عَلَيْكَ لَوْ لَبِسْتَ أَلْيَنَ مِنْ ثَوْبَيْكَ هَذَيْنِ، وَأَكَلْتَ أَطْيَبَ مِنْ طَعَامِكَ هَذَا، وَقَدْ فَتَحَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْكَ الْأَرْضَ، وَأَوْسَعَ عَلَيْكَ الرِّزْقَ. قَالَ: أُخَاصِمُكِ إِلَى نَفْسِكِ، أَمَا تَعْلَمِينَ مَا كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَلْقَى مِنْ شِدَّةِ الْعَيْشِ وَجَعَلَ يُذَكِّرُهَا أَشْيَاءَ، مِمَّا كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَلْقَى حَتَّى أَبْكَاهَا قَالَ: قَدْ قُلْتُ لَكِ: إِنِّي كَانَ لِي صَاحِبَانِ فَسَلَكَا طَرِيقًا وَإِنِّي إِنْ سَلَكْتُ غَيْرَ طَرِيقِهِمَا سُلِكَ بِي غَيْرَ طَرِيقِهِمَ، وَإِنِّي وَاللهِ لَأُشْرِكُهُمَا فِي مِثْلِ عَيْشِهِمَا الشَّدِيدُ لِعَلِّي أُدْرِكُ عَيْشَهُمَا الرَّضِيُّ - يَعْنِي بَصَاحِبَيْهِ النَّبِيَّ ﷺ، وَأَبَا بَكْرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ - "

10123- Mus'ab b. Sa'd b. Ebî Vakkâs bildiriyor: Hafsa binti Ömer babasına: "Ey müminlerin emiri! Yüce Allah ihsan ettiği fetihlerle bizlere bolca nimet verdi. Şu giydiğin giysilerden daha yumuşak giysiler giyip, daha güzel yemekler yesen olmaz mı?" deyince Ömer: "Bunun kararını sana bırakıyorum. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ne kadar geçim sıkıntısı çektiğini bilmiyor musun?" karşılığını verdi ve onu ağlatana kadar Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) çektiği sıkıntıları saymaya başladı. Sonra ekledi: "Sana şunu demek istiyorum: Benden önce aynı yolu takip eden iki arkadaşım (Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile Ebû Bekr) vardı. Şayet onların gittiği yoldan farklı bir yol tutarsam onların gittiği yerden başka bir yere götürülürüm. Allah'a yemin olsun ki elimden gelse onların çektiği sıkıntıya ortak olup aynı şeyleri ben de çekmek isterim. Belki (kıyamet gününde) onların ereceği rahatlığa ben de kavuşurum!"[1]

١٠١٢٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، ثَنَا أَبُو عُثْمَانَ عَمْرُو بْنُ عَبْدِ اللهِ الْبَصْرِيُّ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، أَنَا يَعْلَى بْنُ عُبَيْدٍ، ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبِي خَالِدٍ، قَالَ: قَالَ عُمَرُ بْنُ

[1] Beyhakî'nin hocasını tanımıyorum. Fesevî, *Ma'rife* (2/188-189).

الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: " يَا أَيُّهَا النَّاسُ، كُونُوا أَوْعِيَةً لِلْكِتَابِ وَعُدُّوا أَنْفُسَكُمْ فِي الْمَوْتَى، وَسَلُوا اللهَ رِزْقَ يَوْمٍ بِيَوْمٍ لَا عَلَيْكُمْ أَنْ لَا يُكْثِرَ لَكُمْ "

10124- İsmâîl b. Ebî Hâlid'in bildirdiğine göre Ömer b. el-Hattâb: "Ey insanlar! Kur'ân'm buyruklarına uyun. Kendinizi ölülerden saym ve Allah'tan rızkınızı günübirlik isteyin. Allah'ın size malı daha fazlasıyla vermemesine de üzülmeyin" dedi.[1]

١٠١٢٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ صَفْوَانَ، ثَنَا ابْنُ أَبِي الدُّنْيَا، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ نَاجِحٍ، ثَنَا بَقِيَّةُ بْنُ الْوَلِيدِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَسَرَّةَ التُّسْتَرِيِّ، قَالَ: قَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: " الزُّهْدُ فِي الدُّنْيَا رَاحَةٌ لِلْقَلْبِ وَالْبَدَنِ "

10125- Ömer b. el-Hattâb der ki: "Dünyada zahidlik, hem kalp, hem de beden için rahatlıktır."[2]

١٠١٢٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، أَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ سَعِيدِ بْنِ فَرْضَخٍ، ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ الْعُمَرِيُّ، ثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ الْأُوَيْسِيُّ، حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ، عَنِ ابْنِ أَخِي شِهَابٍ، - أَظُنُّهُ - عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: كَانَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ إِذَا خَطَبَ النَّاسَ يَقُولُ فِي خُطْبَتِهِ: " أَفْلَحَ مِنْكُمْ مَنْ حَفِظَ الْهَوَى وَالطَّمَعَ وَالْغَضَبَ، وَلَيْسَ فِيمَا دُونَ الصِّدْقِ مِنَ الْحَدِيثِ خَيْرٌ، مَنْ يَكْذِبْ يَفْجُرْ وَمَنْ يَفْجُرْ يَهْلِكْ، إِيَّاكُمْ وَالْفُجُورَ، وَمَا فُجُورُ عَبْدٍ خُلِقَ مِنْ تُرَابٍ فَإِلَى التُّرَابِ يَعُودُ وَهُوَ الْيَوْمَ حَيٌّ وَغَدًا مَيِّتٌ، اعْمَلُوا يَوْمًا بِيَوْمٍ، وَاجْتَنِبُوا دَعَوَاتِ الْمَظْلُومِ، وَعُدُّوا أَنْفُسَكُمْ مِنَ الْمَوْتَى ". وَكَذَلِكَ رَوَاهُ جَمَاعَةٌ عَنِ الْأُوَيْسِيِّ، وَقَالُوا عَنْ عَمِّهِ ابْنِ شِهَابٍ

10126- Ebû Hureyre der ki: Ömer b. el-Hattâb insanlara hutbe verdiği zaman hutbesinde şöyle derdi: "Nefsi arzulardan, hırstan ve öfkeden korunan kişi kurtulmuş demektir. Doğru söz dışında olan hiçbir sözde de hayır yoktur. Yalan söyleyen günaha girer, günaha giren de sonunda helak

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Ahmed, *Zühd* (s. 120), Ebû Nuaym, *Hilye* (1/51) ve İbn Ebi'd-Dünyâ, *et-Tevâdu' ve'l-Humûl* (12).

[2] İsnâdında tanımadığım ravi vardır. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Zemmu'd-Dünyâ* (155) ve İbnu'l-Cevzî, *Menâkibu Ömer* (s. 183).

olur. Günaha girmekten sakının! Topraktan yaratılan ve tekrar toprağa gidecek olan, bugün hayatta iken yarın ölecek olan bir kul neden günaha bulaşır ki? Amellerinizi aksatmadan günübirlik yapın. Mazlumun bedduasından sakının ve kendinizi ölülerden sayın."[1]

Başkaları ise bunu Uveysî'den "İbrâhîm b. Sa'd — İbrâhîm'in amcası — İbn Şihâb" kanalıyla rivayet etmişlerdir.

١٠١٢٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ الصَّنْعَانِيُّ، ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، أَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، قَالَ: انْكَسَرَتْ قَلُوصٌ مِنْ إِبِلِ الصَّدَقَةِ فجَفنَهَا عُمَرُ، وَدَعَا النَّاسَ، فَقَالَ لَهُ الْعَبَّاسُ: لَوْ كُنْتَ تَصْنَعُ بِنَا هَكَذَا، فَقَالَ لَهُ عُمَرُ: " إِنَّا وَاللهِ مَا وَجَدْنَا لِهَذَا الْمَالِ سَبِيلًا إِلَّا أَنْ يُؤْخَذَ مِنْ حَقٍّ، وَيُوضَعَ فِي حَقٍّ، وَلَا يُمْنَعَ مِنْ حَقٍّ "

10127- Zührî der ki: Zekat olarak toplanan genç develerden birkaç tanesi sakatlanınca Hz. Ömer onları kesti. Etlerinden yemek yapıp insanları davet etti. Abbâs: "Bize devamlı olarak böyle şeyler yapsan olmaz mı?" deyince, Hz. Ömer şu karşılığı verdi: "Vallahi develer konusunda başka da bir çıkar yol bulamadım. Böyle yapmasaydık ya birinin hakkı alınıp başka birinin hakkına eklenecek ya da biri hakkı olan bir şeyden mahrum kalacaktı."[2]

١٠١٢٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ صَفْوَانَ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، قَالَ: كَتَبَ إِلَيَّ أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ خَلَفِ بْنِ صَالِحٍ الْكُوفِيُّ التَّيْمِيُّ، ثَنَا شُعَيْبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ التَّيْمِيُّ، حَدَّثَنِي سَيْفُ بْنُ عُمَرَ الْأُسَيْدِيُّ، عَنْ بَدْرِ بْنِ عُثْمَانَ، عَنْ عَمِّهِ، قَالَ: آخِرُ خُطْبَةٍ خَطَبَهَا عُثْمَانُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فِي جَمَاعَةٍ: " أَنَّ اللهَ إِنَّمَا أَعْطَاكُمُ الدُّنْيَا لِتَطْلُبُوا بِهَا الْآخِرَةَ لَمْ يُعْطِكُمُوهَا لِتَرْكَنُوا إِلَيْهَا، إِنَّمَا الدُّنْيَا تَفْنَى، وَالْآخِرَةُ تَبْقَى، لَا تُبْطِرْكُمُ الْفَانِيَةُ، وَلَا تَشْغَلَنَّكُمْ عَنِ الْبَاقِيَةِ، آثِرُوا مَا يَبْقَى عَلَى مَا يَفْنَى، فَإِنَّ الدُّنْيَا مُنْقَطِعَةٌ، وَإِنَّ الْمَصِيرَ إِلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ، اتَّقُوا اللهَ فَإِنَّ تَقْوَاهُ جُنَّةٌ مِنْ بَأْسِهِ، وَوَسِيلَةٌ مِنْ عِنْدِهِ، وَاحْذَرُوا

---

[1] İsnâdında tanımadığım ravi vardır. Ebû Dâvud, *Zühd* (48, 49, 50).

[2] İsnâdı zayıftır. Abdurrezzâk, *Musannef* 11/101 (20038) Bak: İbnu'l-Esîr, *en-Nihâye* (1/280) ve Zemahşerî, *el-Fâik* (1/222).

مِنَ اللهِ الْغِيَرَ، وَالْزَمُوا جَمَاعَتَكُمْ لَا تَصِيرُوا أَحْزَابًا، ﴿وَاذْكُرُوا نِعْمَةَ اللهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا﴾ [آل عمران: ١٠٣] " إِلَى آخِرِ الْآيَتَيْنِ

10128- Bedr b. Osmân, amcasından bildirir: Hz. Osmân, cemaate verdiği son hutbesinde şöyle demişti: "Yüce Allah dünyayı size içine yerleşmeniz için değil, onunla âhiretinize yönelik amellerde bulunmanız için vermiştir. Zamanı gelince dünya yok olacaktır ve dönüşünüz yine Allah'a olacaktır. Allah'a karşı takvalı olun. Zira bu takva sizi Allah'ın öfkesine karşı sizi koruyacak ve Allah katında bulunanları elde etmenize vesile olacaktır. Cemaatten ayrılmayın ki parçalanmayasınız. Yüce Allah: *"Hep birlikte Allah'ın ipine sarılın, ayrılmayın. Allah'ın size olan nimetini anın: Düşmandınız, kalplerinizin arasını uzlaştırdı da onun nimeti sayesinde kardeş oldunuz. Bir ateş çukurunun kenarında idiniz, sizi oradan kurtardı. Allah, doğru yola erişesiniz diye size böylece âyetlerini açıklar. Sizden, hayra çağıran, iyiliği emreden ve kötülükten men eden bir topluluk bulunsun. İşte kurtuluşa erenler onlardır"*[1] buyurur."[2]

١٠١٢٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ الْمِصْرِيُّ، ثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ، ثَنَا الْفِرْيَابِيُّ، ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ زُبَيْدٍ الْيَامِيِّ، عَنْ مُهَاجِرٍ الْعَامِرِيِّ، عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ: " إِنَّ أَخْوَفَ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمُ اتِّبَاعُ الْهَوَى، وَطُولُ الْأَمَلِ، أَمَّا اتِّبَاعُ الْهَوَى فَإِنَّهُ يَصُدُّ عَنِ الْحَقِّ، وَأَمَّا طُولُ الْأَمَلِ فَيُنْسِي الْآخِرَةَ "

10129- Hz. Ali der ki: "Sizin için en çok korktuğum şey, nefsi arzularınızın peşine düşmeniz ve uzun emelli olmanızdır. Nefsi arzuların peşinden gitmek kişiyi hak olan yoldan çıkarır. Uzun emelli olmak da kişiye âhireti unutturur."[3]

---

[1] Âl-i İmrân Sur. 103-104

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Zemmu'd-Dünyâ* (146) ve İbn Cerîr, *Târîh* (4/422-423).

[3] İsnâdı hasendir. Ebû Nuaym, *Hilye* (1/76), İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/281), İbnu'l-Mübârek, *Zühd* 86 (255), Hennâd, *Zühd* 1/290-291 (509), Vekî', *Zühd* (191) ve Ahmed, *Zühd* (s. 130) ile *Fadâilu's-Sahâbe* 1/530 (881).

١٠١٣٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، ثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْعَطَّارُ بِبَغْدَادَ، ثَنَا عَلِيُّ بْنُ حَرْبٍ الْمَوْصِلِيُّ سَنَةَ سِتِّينَ وَمِائَتَيْنِ بِالْمَوْصِلِ، ثَنَا وَكِيعٌ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّلَمِيِّ، قَالَ: خَطَبَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ بِالْكُوفَةِ فَقَالَ: " يَا أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّ أَخْوَفَ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمْ طُولُ الْأَمَلِ، وَاتِّبَاعُ الْهَوَى، فَأَمَّا طُولُ الْأَمَلِ فَيُنْسِي الْآخِرَةَ، وَأَمَّا اتِّبَاعُ الْهَوَى فَيُضِلُّ عَنِ الْحَقِّ، أَلَا إِنَّ الدُّنْيَا قَدْ وَلَّتْ مُدْبِرَةً، وَالْآخِرَةُ مُقْبِلَةٌ، وَلِكُلٍّ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا بَنُونَ، فَكُونُوا مِنْ أَبْنَاءِ الْآخِرَةِ، وَلَا تَكُونُوا مِنْ أَبْنَاءِ الدُّنْيَا، فَإِنَّ الْيَوْمَ عَمَلٌ وَلَا حِسَابٌ، وَغَدًا حِسَابٌ وَلَا عَمَلٌ ". وَقَدْ رُوِيَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي عَلِيٍّ اللهَبِيِّ. " وَهُوَ ضَعِيفٌ، هَذِهِ الْأَلْفَاظُ بِإِسْنَادَيْنِ لَهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ "

10130- Ebû Abdirrahman es-Sülemî der ki: Ali b. Ebî Tâlib, Kufe'de verdiği hutbede şöyle dedi: "Ey insanlar! Sizin için en çok korktuğum şey, uzun emelli olmanız ve nefsi arzularınızın peşine düşmenizdir. Uzun emelli olmak kişiye âhireti unutturur. Nefsi arzuların peşinden gitmek de kişiyi hak olan yoldan çıkarır. Bilin ki dünya gitmekte, âhiret ise gelmektedir ve her ikisinin de ahalisi vardır. Siz dünyanın değil, âhiretin ahalisinden olun. Bugün amel varken hesap yok, ama yarın (âhirette) hesap varken amel olmayacaktır."[1]

Ali b. Ebî Ali el-Lehebî tarafından da rivayet edilmiştir ve zayıf bir rivayettir. Aynı ifadeler iki isnâdla Hz. Peygamber'den de (sallallahu aleyhi vesellem) rivayet edilmiştir.

١٠١٣١ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، ثَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ، قَالَ: ثَنَا الْحَجَبِيُّ، ثَنَا عَلِيُّ بْنُ أَبِي عَلِيٍّ الْهَاشِمِيُّ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَبِيهِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ أَبِيهِ عَلِيٍّ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ كَذَا قَالَ

10131- Başka bir kanalla bir öncekinin aynısı Hz. Peygamber'den (sallallahu aleyhi vesellem) rivayet edilmiştir.[2]

---

[1] İsnâdı hasendir. Beyhakî, *Zühd* (460).

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Kısaru'l-Emel* (2) ve İbnu'l-Cevzî, *İlelu'l-Mütenâhiye*

١٠١٣٢ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ بَالَوَيْهِ، ثَنَا أَبُو الْفَضْلِ مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ الْفَضْلِ الْمَكِّيُّ، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الشَّافِعِيُّ، ثَنَا عُمَرُ، ثَنَا عَلِيُّ بْنُ أَبِي عَلِيٍّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ أَخْوَفَ مَا أَتَخَوَّفُ عَلَى أُمَّتِي الْهَوَى، وَطُولُ الْأَمَلِ، فَأَمَّا الْهَوَى فَيَصُدُّ عَنِ الْحَقِّ، وَأَمَّا طُولُ الْأَمَلِ فَيُنْسِي الْآخِرَةَ، وَهَذِهِ الدُّنْيَا مُرْتَحِلَةٌ ذَاهِبَةٌ، وَهَذِهِ الْآخِرَةُ مُرْتَحِلَةٌ قَادِمَةٌ، وَلِكُلِّ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا بَنُونَ، فَإِنِ اسْتَطَعْتُمْ أَنْ لَا تَكُونُوا مِنْ بَنِي الدُّنْيَا فَافْعَلُوا، فَإِنَّكُمُ الْيَوْمَ فِي دَارِ الْعَمَلِ وَلَا حِسَابَ، وَأَنْتُمْ غَدًا فِي دَارِ الْحِسَابِ وَلَا عَمَلَ ". " لَفْظُ الْإِسْنَادَيْنِ سَوَاءٌ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ فِي رِوَايَةِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ: " فَإِنِ اسْتَطَعْتُمْ أَنْ تَكُونُوا مِنَ الْآخِرَةِ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الدُّنْيَا فَافْعَلُوا "

10132- Câbir b. Abdillah'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Sizin için en çok korktuğum şey nefsi arzularınızın peşine düşmeniz ve uzun emelli olmanızdır. Nefsi arzuların peşinden gitmek kişiyi hak olan yoldan çıkarır. Uzun emelli olmak da kişiye âhireti unutturur. Bilin ki dünya ayaklanıp gitmekte, âhiret ise ayaklanıp gelmektedir ve her ikisinin de ahalisi vardır. Siz elinizden geldiği kadar dünyanın ahalisinden olmamaya çalışın. Bugün ameli olup hesabı olmayan bir yurtta yaşıyorsunuz, ama yarın hesap olup ameli olmayan bir yurda (âhirete) gideceksiniz."*[1]

Her iki kanalın da lafzı aynıdır, sadece Câfer b. Muhammed'in rivayetinde *"Elinizden geldiği kadarıyla âhiret ahalisinden olmaya, dünya ahalisinden olmamaya çalışın"* lafzı geçer.

١٠١٣٣ - وَأَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، ثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ الدَّيْنُورِيُّ، ثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ يَعْنِي الْأُوَيْسِيَّ، ثَنَا عَلِيُّ بْنُ أَبِي عَلِيٍّ اللَّهَبِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرٍ، مِثْلَهُ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: " فَإِنِ اسْتَطَعْتُمْ أَنْ تَكُونُوا مِنْ بَنِي الْآخِرَةِ وَلَا تَكُونُوا مِنْ بَنِي الدُّنْيَا فَافْعَلُوا ". " انْفَرَدَ بِهِ هَذَا اللَّهَبِيُّ وَلَيْسَ بِالْقَوِيِّ "

(2/329).

[1] İsnâdı çok zayıftır. Hatîb et-Tebrîzî, *Mişkât* 3/1438 (5214).

10133- Başka bir kanalla bir öncekinin aynısı rivayet edilmiş, ancak burada *"Elinizden geldiği kadarıyla âhiret ahalisinden olmaya, dünya ahalisinden olmamaya çalışın"* lafzı kullanılmıştır.[1]

Lehebî bunu rivayette tek kalmıştır ve kavi biri değildir.

١٠١٣٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُثْمَانَ بْنِ ثَابِتٍ الصَّيْدَلَانِيُّ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ زَكَرِيَّا الْبَزَّارُ، ثَنَا فُدَيْكُ بْنُ سُلَيْمَانَ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سُوقَةَ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنِ الْحَارِثِ، عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنِ اشْتَاقَ إِلَى الْجَنَّةِ سَارَعَ إِلَى الْخَيْرَاتِ، وَمَنْ أَشْفَقَ مِنَ النَّارِ لَهَا عَنِ الشَّهَوَاتِ، وَمَنْ تَرَقَّبَ الْمَوْتَ هَانَتْ عَلَيْهِ اللَّذَّاتُ، وَمَنْ تَزَهَّدَ فِي الدُّنْيَا هَانَتْ عَلَيْهِ الْمُصِيبَاتُ ".

10134- Hz. Ali'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Cenneti özleyen kişi, hayırlı işler yapmaya yönelir. Cehennemden çekinen kişi, şehvetinin peşinden gitmez. Ölümü gözleyen kişiye dünya lezzetleri değersiz gelir. Dünyada zahit olan kişiye de musibetler hafif gelir."*[2]

١٠١٣٥ - رَوَاهُ أَيْضًا عُبَيْدُ اللهِ الْوَصَّافِيُّ، عَنِ ابْنِ سُوقَةَ، عَنِ الْحَارِثِ، عَنْ عَلِيٍّ، أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، ثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ الْخَلِيلِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الْأَصْبَهَانِيُّ، ثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ يُوسُفَ الْقَزْوِينِيُّ، ثَنَا الْقَاسِمُ بْنُ الْحَكَمِ الْعُرَنِيُّ، ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ الْوَصَّافِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سُوقَةَ، فَذَكَرَهُ

10135- Başka bir kanalla bir önceki hadisin aynısı rivayet edilmiştir.[3]

١٠١٣٦ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، ثَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ الضَّبِّيُّ، ثَنَا الْحَجَبِيُّ، ثَنَا عَلِيُّ بْنُ أَبِي عَلِيٍّ الْهَاشِمِيُّ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَنْتُمُ الْيَوْمَ فِي الْمِضْمَارِ،

---

[1] İsnâdı çok zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (5/1831) ve İbn Ebi'd-Dünyâ, *Kısaru'l-Emel* (2).

[2] İsnâdı zayıftır.

[3] İsnâdı zayıftır. İbn Hibbân, *el-Mecrûhîn* (2/64) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (5/10) Bak: Gazâlî, *İhyâ* (4/219).

وَغَدًا السِّبَاقُ، فَالسَّبْقُ: الْجَنَّةُ، وَالْغَايَةُ: النَّارُ بِالْعَفْوِ تَنْجُونَ وَبِالرَّحْمَةِ تَدْخُلُونَ وَبِأَعْمَالِكُمْ تَقْتَسِمُونَ ". " تَفَرَّدَ بِهِ عَلِيُّ بْنُ أَبِي عَلِيٍّ وَقَدْ قِيلَ عَنْهُ كَمَا "

10136- Ali b. Ebî Tâlib'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Bugün sizler ameldesiniz, yarın ise (amellerinizle) yarışacaksınız. Bu yarışın ödülü cennet, cezası ise cehennemdir. Allah'ın bağışlamasıyla kurtulur, rahmetiyle cennete girer ve amellerinize göre nimetleri paylaşırsınız."*[1]

Ali b. Ebî Ali bunu rivayette tek kalmıştır. Bir sonraki rivayet de aslında onun kanalıyla gelmiştir.

١٠١٣٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ، أَنَا الْقَاسِمُ بْنُ مَهْدِيٍّ، ثَنَا أَبُو مُصْعَبٍ، حَدَّثَنِي عَلِيُّ بْنُ أَبِي عَلِيٍّ اللهَبِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرًا، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَنْتُمُ الْيَوْمَ فِي الْمِضْمَارِ وَغَدًا فِي السِّبَاقِ " فَذَكَرَ مِثْلَهُ

10137- Câbir der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Bugün sizler ameldesiniz, yarın ise (amellerinizle) yarışacaksınız..."* Sonrasında ravi bir öncekinin aynısını aktarır.[2]

١٠١٣٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ صَفْوَانَ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، ثَنَا هَارُونُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، وَعَلِيُّ بْنُ مُسْلِمٍ، قَالَا: ثَنَا سَيَّارٌ، ثَنَا جَعْفَرٌ، ثَنَا مَالِكُ بْنُ دِينَارٍ، قَالَ: قَالُوا لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ: يَا أَبَا حَسَنٍ، صِفْ لَنَا الدُّنْيَا قَالَ: " أَطِيلُ أَمْ أُقْصِرُ؟ " قَالُوا: بَلْ أَقْصِرْ. قَالَ: " حَلَالُهَا حِسَابٌ، وَحَرَامُهَا النَّارُ "

10138- Mâlik b. Dînar der ki: Ali b. Ebî Tâlib'e: "Bize dünyanın ne olduğunu anlat" dediklerinde: "Kısa mı, uzun mu olsun?" diye sordu. "Kısa olsun" karşılığını verdiklerinde: "Helalleri için hesap, haramları için ise cehennem vardır" dedi.[3]

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı çok zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (5/1830) ve Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs* (1/393-394) ve Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl* (43153).

[3] İsnâdı hasendir, ancak kopukluğu vardır. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Zemmu'd-Dünyâ* (25), Ebû

١٠١٣٩ - قَالَ: وَحَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنِي إِسْحَاقُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ الْحَكَمِ بْنِ عَوَانَةَ، عَنْ عُتْبَةَ بْنِ حُمَيْدٍ، عَمَّنْ حَدَّثَهُ، عَنْ قَبِيصَةَ بْنِ جَابِرٍ، قَالَ: قَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ: " مَنْ زَهِدَ فِي الدُّنْيَا هَانَتْ عَلَيْهِ الْمُصِيبَاتُ، وَمَنِ ارْتَقَبَ الْمَوْتَ سَارَعَ فِي الْخَيْرَاتِ " زَادَ فِيهِ غَيْرُهُ: " مَنِ اشْتَاقَ إِلَى الْجَنَّةِ سَلَا عَنِ الشَّهَوَاتِ، وَمَنْ أَشْفَقَ مِنَ النَّارِ رَجَعَ عَنِ الْحُرُمَاتِ "

10139- Ali b. Ebî Tâlib der ki: "Dünyada zahit olan kişiye musibetler hafif gelir. Ölümü gözleyen kişi hayırlı ameller yapmaya yönelir."[1]

Başkası rivayet ederken: "Cennetin özlemi içinde olan kişi dünyevi şehvetleri boş verir. Cehennemden korkan kişi ise haram olan şeylerden uzak durur" eklemesini yapar.

١٠١٤٠ - أَخْبَرَنَاهُ أَبُو بَكْرٍ الْأَشْنَانِيُّ، أَنَا أَبُو الْحَسَنِ الطَّرَائِفِيُّ، ثَنَا عُثْمَانُ الدَّارِمِيُّ، ثَنَا نُعَيْمُ بْنُ حَمَّادٍ، ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ الْحَكَمِ، فَذَكَرَهُ فِي حَدِيثٍ طَوِيلٍ فِي تَفْسِيرِ الْإِيمَانِ

10140- Başka bir kanalla bir önceki rivayet, İmanın açıklaması konusunda daha uzun bir metinle rivayet edilmiştir.[2]

١٠١٤١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، ثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ صَفْوَانَ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَزِيدَ الْأَدَمِيُّ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى بْنِ نَوْفٍ، قَالَ: سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ، يَقُولُ: " طُوبَى لِلزَّاهِدِينَ فِي الدُّنْيَا، وَالرَّاغِبِينَ فِي الْآخِرَةِ، أُولَئِكَ قَوْمٌ اتَّخَذُوا أَرْضَ اللهِ بِسَاطًا، وَتُرَابَهَا فِرَاشًا، وَمَاءَهَا طِيبًا، وَالْكِتَابَ شِعَارًا، وَالدُّعَاءَ دِثَارًا، وَقَرَضُوا الدُّنْيَا قَرْضًا عَلَى مِنْهَاجِ الْمَسِيحِ ابْنِ مَرْيَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ "

10141- Abdula'lâ b. Nevf der ki: Ali b. Ebî Talib'in şöyle dediğini işittim: "Dünyadan yüz çevirip âhirete yönelenlere ne mutlu! Bunlar Allah'ın yarattığı yeri kilim, toprağını yatak, suyunu temizlenme aracı, Kitab'ını

Dâvud, *Zühd* (116) Bak: Gazâlî, *İhyâ* (3/204).

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Zemmu'd-Dünyâ* (204).

[2] İsnâdı zayıftır. Ebû Nuaym, *Hilye* (1/74-75). Bak: Zehebî, *Mîzân* (2/199-200)

(Kur'ân'ı) şiar, duayı örtü edinmiş ve dünyada Mesih b. Meryem'in yaşadığı gibi bir hayat yaşamışlardır."[1]

١٠١٤٢ - قَالَ: وَثَنَا عَبْدُ اللهِ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الْعَلَوِيُّ، ثَنَا أَبُو شُجَاعٍ، قَالَ: كَتَبَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ إِلَى سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ: " وَأَمَّا بَعْدُ، فَإِنَّمَا مَثَلُ الدُّنْيَا مَثَلُ الْحَيَّةِ لَيِّنٌ مَسُّهَا يَقْتُلُ سُمُّهَا، فَأَعْرِضْ عَمَّا يُعْجِبُكَ مِنْهَا لِقِلَّةِ مَا يَصْحَبُكَ مِنْهَا، وَضَعْ عَنْكَ هُمُومَهَا لِمَا أَيْقَنْتَ مِنْ فِرَاقِهَا، وَكُنْ آنَسَ مَا تَكُونُ بِهَا أَحْذَرَ مَا تَكُونُ مِنْهَا ، فَإِنَّ صَاحِبَهَا كُلَّمَا اطْمَأَنَّ فِيهَا إِلَى سُرُورٍ أَشْخَصَتْهُ عَنْهُ إِلَى مَكْرُوهِ وَالسَّلَامُ ". " وَقَدْ ذَكَرْنَا سَائِرَ أَقْوَالِهِ فِي الدُّنْيَا وَفِي زُهْدِهِ فِيهَا فِي فَضَائِلِهِ "

10142- Ebû Şucâ' der ki: Ali b. Ebî Tâlib, Selmân el-Fârisî'ye şöyle bir mektup yazdı: "Sonrasında gelince, bil ki dünya yılan gibidir. Derisi yumuşak, ama zehri öldürücüdür. Dünyada hoşuna giden şeylerden uzak dur ki bunların pek azı seninle birlikte kalacaktır. Bir gün biteceği için de dünya konusunda çok tasalanma. Dünyada en mutlu olduğun zamanlar ona karşı en çok dikkatli olduğun zamanlar olsun. Zira dünyaya rağbet eden kişi ne zaman bir konuda mutlu olsa ardından hoşlanmayacağı bir şeye maruz kalır. Baki selam."[2]

Dünya ve zühd konusunda Hz. Ali'nin diğer sözlerini faziletleri konusu içinde zikrettik.

١٠١٤٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، ثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ الصَّنْعَانِيُّ، ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، أَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، لَمَّا قَدِمَ عُمَرُ الشَّامَ فَتَلَقَّاهُ عُظَمَاءُ أَهْلِ الْأَرْضِ، وَأُمَرَاءُ الْأَجْنَادِ، فَقَالَ عُمَرُ: " أَيْنَ أَخِي؟ " قَالُوا: مَنْ؟ قَالَ: " أَبُو عُبَيْدَةَ " قَالُوا: أَتَاكَ الْآنَ، فَجَاءَ عَلَى نَاقَةٍ مَخْطُومَةٍ بِحَبْلٍ، فَسَلَّمَ عَلَيْهِ، ثُمَّ سَاءَلَهُ، ثُمَّ قَالَ لِلنَّاسِ: " انْصَرِفُوا عَنَّا "، قَالَ: فَسَارَ مَعَهُ حَتَّى أَتَى مَنْزِلَهُ فَنَزَلَ عَلَيْهِ فَلَمْ يَرَ

---

[1] İsnâdında mestur ravi vardır. İbn Ebi'd-Dünyâ, *et-Tevâdu' ve'l-Humûl* (26) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (1/79).

[2] İsnâdında kopukluk vardır. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Zemmu'd-Dünyâ* (74).

فِي بَيْتِهِ إِلَّا سَيْفَهُ وَقَوْسَهُ وَرَحْلَهُ، فَقَالَ لَهُ عُمَرُ: " لَوِ اتَّخَذْتَ مَتَاعًا - أَوْ قَالَ: شَيْئًا - "، قَالَ أَبُو عُبَيْدَةَ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، إِنَّ هَذَا سَيُبَلِّغُنَا الْمَقِيلَ

10143- Hişam b. Urve, babasından bildirir: Hz. Ömer, Şam'a geldiğinde bölgenin ileri gelenleri ile ordu komutanları onu karşıladı. Ömer: "Kardeşim nerede?" diye sorunca, ona: "Kardeşin kim?" dediler. Ömer: "Ebû Ubeyde!" karşılığını verince de: "Şimdi o da gelir" dediler. Az zaman sonra Ebû Ubeyde dizginleri ipten olan bir deveyle geldi. Geldiğinde selam verip hal hatır sordu. Sonra Ömer oradakilere: "Bizi yalnız bırakın" dedi. Ardından Ömer, Ebû Ubeyde ile birlikte evine kadar gitti. Ancak evde kılıcı, zırhı ve devesinin semerinden başka bir şey göremedi. Ona: "Sen de arkadaşların gibi kendine eşya alsana!" deyince, Ebû Ubeyde: "Ey müminlerin emiri! Ebedi istirahatgâhımıza bizi bunlar ulaştıracaktır" karşılığını verdi.[1]

١٠١٤٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّنْعَانِيُّ، ثَنَا إِسْحَقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، أَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ حَمْزَةَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، قَالُوا: لَوْ أَنَّ طَعَامًا كَثِيرًا كَانَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ مَا شَبِعَ مِنْهُ بَعْدَ أَنْ يَجِدَ لَهُ أَكْلًا، قَالَ: وَدَخَلَ عَلَيْهِ ابْنُ مُطِيعٍ يَعُودُهُ فَرَآهُ قَدْ نَحِلَ جِسْمُهُ، فَقَالَ لِصَفِيَّةَ: أَلَا تُلَطِّفِينَهُ لَعَلَّهُ يَرْتَدُّ إِلَيْهِ جِسْمُهُ تَصْنَعِينَ لَهُ طَعَامًا، قَالَتْ: إِنَّا لَنَفْعَلُ ذَلِكَ، وَلَكِنَّهُ لَا يَدَعُ أَحَدًا مِنْ أَهْلِهِ، وَلَا مَنْ يَحْضُرُهُ إِلَّا دَعَاهُ عَلَيْهِ، وَكَلِّمْهُ أَنْتَ فِي ذَلِكَ فَقَالَ لَهُ ابْنُ مُطِيعٍ: يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ، لَوِ اتَّخَذْتَ طَعَامًا، فَيَرْجِعُ إِلَيْكَ جِسْمُكَ، فَقَالَ: " إِنَّهُ لَيَأْتِي عَلَيَّ ثَمَانِ سِنِينَ لَا أَشْبَعُ فِيهَا شِبْعَةً وَاحِدَةً - أَوْ قَالَ: لَا أَشْبَعُ فِيهَا إِلَّا شِبْعَةً وَاحِدَةً -، فَالْآنَ تُرِيدُ أَنْ أَشْبَعَ حِينَ لَمْ يَبْقَ مِنْ عُمُرِي إِلَّا ظَمَأُ حِمَارٍ " وَقَدْ مَضَى عَنِ ابْنِ عُمَرَ وَغَيْرِهِ فِي مِثْلِ هَذَا آثَارٌ فِي بَابِ الطَّعَامِ

10144- Hamza b. Abdillah b. Ömer der ki: Abdullah b. Ömer, yanında bolca yemek olsa dahi kendisiyle birlikte yemesi için başkalarını da çağırmadıkça o yemekten doymazdı. Bir defasında hasta iken ziyaretine İbn Mutî' geldi. İbn Ömer'in vücudunun cılız düştüğünü görünce Safiyye'ye: "Neden ona iyi bakmıyorsun? Yemek yapsan belki de eski sağlığına

---

[1] Hâkim'in hocasını tanımıyorum. Abdurrezzâk, *Musannef* 11/311 (20628), İbnu'l-Mübârek, *Zühd* 207-208 (586) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (1/101-102).

kavuşur" deyince, Safiyye: "Bunu yapıyoruz! Ancak ya ailesini ya da yanına gelmiş olan herkesi bu yemeğe davet ediyor. İstersen bu konuda sen onunla konuş" karşılığını verdi.

İbn Mutî': "Ey Ebû Abdirrahman! Yemek yesen olmaz mı? Belki eski sağlığına kavuşursun" deyince, İbn Ömer: "Bazen sekiz yıl geçer de bu süre zarfında bir defa bile karnımı doyurmuş olmam (veya bu süre zarfında sadece bir defa karnımı doyurmuş olurum). Şimdi ömründen bir merkebin su içeceği kadar bir süre kalmışken mi doymamı istiyorsun?" karşılığını verdi.[1]

Yiyecekler konusu içinde İbn Ömer ve başkalarından bu mânâda sözler zikredilmişti.

١٠١٤٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ أَبِي عَمْرٍو، ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، ثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، أَنَا عَلِيُّ بْنُ قَادِمٍ، أَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبِي خَالِدٍ، عَنْ قَيْسِ بْنِ أَبِي حَازِمٍ، قَالَ: قَالَ سَعْدُ بْنُ مَالِكٍ: " لَوْ أَنَّ الدُّنْيَا، جُمِعَتْ لِرَجُلٍ فَمَرَّ بِأَرْبَعَةِ أَسْهُمٍ مُلْقَاةٍ لَأَرَادَتْهُ نَفْسُهُ أَنْ يَأْخُذَهَا " قَالَ: قَالَ رَجُلٌ قَاعِدٌ مَعَهُ: وَلِمَ يَدَعُهُنَّ؟ قَالَ: " إِنِّي أَحْسِبُكَ ذَلِكَ الرَّجُلَ "

10145- Kays b. Ebî Hâzım der ki: Sa'd b. Mâlik: "Kişi tüm dünyaya sahip olsa dahi yolda atılmış dört tane ok görse yine de bunları almayı ister" dedi. Yanında oturan bir adam: "Bu okları neden almasın ki?" diye sorunca, Sa'd: "Sanırım sen de bu kişi gîbisin" dedi.[2]

١٠١٤٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، أَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، أَنَا سَعْدٌ، عَنْ أَشْعَثَ، عَنْ رَجَاءِ بْنِ حَيْوَةَ، قَالَ: قَالَ مُعَاذٌ: " إِنَّكُمْ قَدِ ابْتُلِيتُمْ بِفِتْنَةِ الضَّرَّاءِ فَصَبَرْتُمْ، وَإِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ فِتْنَةَ الضَّرَّاءِ، وَإِنَّ مِنْ أَكْثَرِ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمْ مِنْ قِبَلِ النِّسَاءِ إِذَا تَسَوَّرْنَ الذَّهَبَ وَلَبِسْنَ عُصُبَ الْيَمَنِ

---

[1] Abdurrezzâk, *Musannef* 11/312 (20630), Ahmed, *Zühd* (s. 194) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (1/299).

[2] İsnâdı hasendir. Ebû Dâvud, *Zühd* (122).

وَرِيَطَ الشَّامِ فَاتَّبَعْنَ الْغَنِيَّ، وَكَلَّفْنَ الْفَقِيرَ مَا لَا يَجِدُ ". وَرَوَاهُ أَيْضًا أَبُو عُثْمَانَ النَّهْدِيُّ، عَنْ مُعَاذٍ

10146- Recâ b. Hayve der ki: Muâz şöyle dedi: "Sıkıntılarla sınandınız ve sabrettiniz. Ancak refah fitnesiyle sınanmanızdan korkuyorum. Sizler için en çok da kadınların sebep olacağı fitneden korkuyorum. Altından ve gümüşten takılar takıp, Yemen yapımı örtüler, Şam yapımı hırkalar giydikleri, zenginin peşinden gidip, fakirleri kaldıramayacakları yüklerin altına soktukları zaman maruz kalacağınız fitneden korkuyorum."[1]

Ebû Osmân en-Nehdî de bunu Muâz'dan rivayet etmiştir.[2]

١٠١٤٧ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ، ثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أَنَا مَعْمَرٌ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، وَعَنْ غَيْرِ، وَاحِدٍ أَنَّ فُلَانًا مَرَّ بِهِ أَصْحَابُ النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: أَوْصُونِي، فَجَعَلُوا يُوصُونَهُ وَكَانَ مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ فِي آخِرِ الْقَوْمِ فَمَرَّ بِالرَّجُلِ فَقَالَ: أَوْصِنِي يَرْحَمُكَ اللهُ، قَالَ: " إِنَّ الْقَوْمَ قَدْ أَوْصُوكَ وَلَمْ يَأْلُوا، وَإِنِّي سَأَجْمَعُ لَكَ أَمْرَكَ بِكَلِمَاتٍ، فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا غِنًى بِكَ عَنْ نَصِيبِكَ مِنَ الدُّنْيَا وَأَنْتَ إِلَى نَصِيبِكَ مِنَ الْآخِرَةِ أَفْقَرُ فَابْدَأْ بِنَصِيبِكَ مِنَ الْآخِرَةِ، فَإِنَّهُ يَسْمُو بِكَ عَلَى نَصِيبِكَ مِنَ الدُّنْيَا فَنِظِّمْهُ انْتِظَامًا ثُمَّ يَزُولُ مَعَكَ أَيْنَمَا كُنْتَ "

10147- Ma'mer, Ebû Kılâbe'den ve birden fazla kişiden bildiriyor: Filan kişi, yanına uğrayan Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbından bazılarına: "Bana nasihatte bulunun" dedi. Ashâb da ona nasihatlerde bulunmaya başladı. En arkalarda da Muâz b. Cebel vardı. Muâz yanına varınca adam: "Allah rahmetini senden esirgemesin! Bana nasihatte bulun" dedi. Muâz: "Benden öncekiler sana yeterince nasihat etmiş ve benim nasihatime gerek bırakmamışlardır" karşılığını verip şöyle devam etti: "Ancak birkaç cümle ile sana nasihatte bulunayım. Bil ki, dünyada sana takdir edilen nasibi bir şekilde elde etmen gerekir, ancak âhiretteki nasibine daha fazla ihtiyacın

---

[1] Ravileri güvenilirdir. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (15/65), İbnu'l-Mübârek, *Zühd* 271-272 (785) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (1/236-237).

[2] Beyhakî, *Zühd* 214 (434).

olduğunu unutma. Bundan dolayı önce âhiretteki nasibini elde etmeye çalışıp onu öncele ki dünyadaki bu nasibin her nereye gidersen peşinden gelsin."[1]

١٠١٤٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، أَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنِي هَارُونُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، ثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، عَنْ عَوْنِ بْنِ مَعْمَرٍ، قَالَ: كَانَ مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ لَهُ مَجْلِسٌ يَأْتِيهِ فِيهِ نَاسٌ مِنْ أَصْحَابِهِ، فَيَقُولُ: " يَا أَيُّهَا الرَّجُلُ، وَكُلُّكُمْ رَجُلٌ، فَاتَّقُوا اللهَ، وَسَابِقُوا النَّاسَ إِلَى اللهِ، وَبَادِرُوا أَنْفُسَكُمْ إِلَى اللهِ - يَعْنِي الْمَوْتَ -، وَلْيَسَعْكُمْ بُيُوتُكُمْ، وَلَا يَضُرُّكُمْ أَنْ لَا يَعْرِفَكُمْ أَحَدٌ "

10148- Avn b. Ma'mer der ki: Muâz b. Cebel'in bir meclisi vardı ve arkadaşları gelip burada toplanırdı. Gelen arkadaşlarına da şöyle derdi: "Ey adam! Ki hepiniz birer adamsınız! Allah'a karşı takvali olun ve Allah'a yönelmede diğer insanlarla yarışın. Allah'a kavuşmaya (ölüme) kendinizi hazırlayın. (Siyasi kargaşa zamanlarında) evlerinizde durmayı bilin. İnsanlar tarafından tanınmamanın da size bir zararı olmaz."[2]

١٠١٤٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، أَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ مَاتِي الْكُوفِيُّ، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ حَازِمٍ، أَنَا أَبُو زِيَادٍ عَبْدُ الرَّحِيمِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْمُحَارِبِيُّ، ثَنَا مُبَارَكُ بْنُ فَضَالَةَ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: " إِنَّ أَصْحَابَ مُحَمَّدٍ ﷺ كَانُوا أَكْيَاسًا، عَمِلُوا صَالِحًا، وَأَكَلُوا طَيِّبًا، وَقَدَّمُوا فَضْلًا لَمْ يُنَافِسُوا أَهْلَ الدُّنْيَا فِي دُنْيَاهُمْ، وَلَمْ يَجْزَعُوا مِنْ ذُلِّهَا، أَخَذُوا صَفْوَهَا، وَتَرَكُوا كَدَرَهَا، وَاللهِ مَا تَعَاظَمَتْ فِي أَنْفُسِهِمْ حَسَنَةٌ عَمِلُوهَا، وَلَا تَصَاغَرَتْ فِي أَنْفُسِهِمْ سَيِّئَةٌ أَمْرَهُمُ الشَّيْطَانُ بِهَا "

10149- Hasan(-ı Basrî) der ki: "Muhammed'in (sallallahu eleyhi vesellem) ashâbı güzel insanlardı. Salih amellerde bulunmuş, helal olan şeyleri yemiş ve (âhiretleri için) faziletli işler yapmışlardır. Dünyalık konusunda hiç kimseyle çekişmemiş, fakir düşmekten endişe etmemişlerdir. Dünyadan

---

[1] İsnâdı sahihtir. Abdurrezzâk, *Musannef* 11 /192 (20300), Ebû Nuaym, *Hilye* (1/234) ve Ebû Dâvud, *Zühd* (193).

[2] İsnâdında kopukluk vardır. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Kısaru'l-Emel* (219).

temiz olanı almış, pis olandan uzak durmuşlardır. Vallahi yaptıkları hiçbir iyiliği büyük görmemişler, şeytanın emriyle işledikleri hiçbir kötülüğü de küçük görmemişlerdir."[1]

١٠١٥٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، ثَنَا سَعِيدُ بْنُ عُثْمَانَ، ثَنَا بِشْرُ بْنُ بَكْرٍ، حَدَّثَنِي الْأَوْزَاعِيُّ الزُّهْرِيُّ، حَدَّثَنِي عُرْوَةُ، قَالَ: قَالَ لِي الْمِسْوَرُ بْنُ مَخْرَمَةَ: " لَقَدْ زَارَتِ الْقُبُورَ رِجَالٌ لَوْ كَانُوا أَحْيَاءً فَنَظَرُوا إِلَى مَجَالِسِكُمْ لَاسْتَحْيَيْتُمْ مِنْهُمْ "

10150- Urve der ki: Misver b. Mahreme bana: "Öyle kişiler mezarlara gittiler ki şu an hayatta olup da sizin oturduğunuz yerleri görselerdi onlardan utanırdınız" dedi.[2]

١٠١٥١ - رَوَاهُ ابْنُ الْمُبَارَكِ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، قَالَ: قَالَ الْمِسْوَرُ بْنُ مَخْرَمَةَ: " لَقَدْ زَارَتِ الْقُبُورَ أَقْوَامٌ لَوْ رَأَوْنِي مَعَكُمْ لَاسْتَحْيَيْتُ مِنْهُمْ ". أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْعَبْدَوِيُّ، ثَنَا حَاتِمُ بْنُ مَحْبُوبٍ الْقُرَشِيُّ، ثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ الْحَسَنِ الْمَرْوَزِيُّ، أَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ فَذَكَرَهُ

10151- Başka bir kanalla bu hadisin aynısı şu ifadelerle rivayet olunmuştur: Misver b. Mahreme bana: "Öyle kişiler mezarlara gittiler ki (hayatta olup da) beni sizinle görselerdi onlardan utanırdım" dedi.[3]

١٠١٥٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ صَفْوَانَ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ صَالِحٍ، ثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ عُمَارَةَ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ زَيْدٍ، قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْعُودٍ: " أَنْتُمْ أَكْثَرُ صَلَاةً، وَأَكْثَرُ صِيَامًا، وَأَكْثَرُ جِهَادًا مِنْ أَصْحَابِ مُحَمَّدٍ ﷺ، وَهُمْ كَانُوا خَيْرًا مِنْكُمْ "، قَالُوا: فَبِمَ ذَاكَ يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ؟ قَالَ: " كَانُوا أَزْهَدَ مِنْكُمْ فِي الدُّنْيَا، وَأَرْغَبَ مِنْكُمْ فِي الْآخِرَةِ "

---

[1] İsnâdında bir sakınca yoktur. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Zemmu'd-Dünyâ* (174).

[2] Ravileri güvenilirdir.

[3] İsnâdında tanımadığım ravi vardır. İbnu'l-Mübârek, *Zühd* 60 (183).

10152- Abdurrahman b. Zeyd der ki: Abdullah b. Mes'ûd: "Siz Muhammed'in (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbından daha çok namaz kılıyor, daha çok oruç tutuyor, daha çok cihad ediyorsunuz ancak onlar sizden daha hayırlı idiler" dedi. Ona: "Ey Ebû Abdirrahman! Neden?" diye sorduklarında, İbn Mes'ûd: "Çünkü dünyaya karşı sizlerden daha çok zahitlerdi ve âhirete sizden daha fazla rağbet ediyorlardı" dedi.[1]

١٠١٥٣ - قَالَ: وَثَنَا ابْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنِي سُرَيْجُ بْنُ يُونُسَ، ثَنَا عَنْبَسَةُ بْنُ عَبْدِ الْوَاحِدِ، عَنْ مَالِكِ بْنِ مِغْوَلٍ، قَالَ: قَالَ ابْنُ مَسْعُودٍ: " الدُّنْيَا دَارُ مَنْ لَا دَارَ لَهُ، وَمَالُ مَنْ لَا مَالَ لَهُ، وَلَهَا يَجْمَعُ مَنْ لَا عَقْلَ لَهُ "

10153- İbn Mes'ûd der ki: "Dünya evi olmayanın evi, malı olmayanın malıdır ve ancak aklı olmayan kişi dünya için bir şeyler biriktirir."[2]

١٠١٥٤ - قَالَ: وَثَنَا ابْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْعَبَّاسِ، ثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ، ثَنَا أَبُو سُلَيْمَانَ النَّصِيبِيُّ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ زُرْعَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الدُّنْيَا دَارُ مَنْ لَا دَارَ لَهُ، وَمَالُ مَنْ لَا مَالَ لَهُ، وَلَهَا يَجْمَعُ مَنْ لَا عَقْلَ لَهُ "

10154- Hz. Âişe'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Dünya, evi olmayanın evi, malı olmayanın malıdır ve ancak aklı olmayan kişi dünya için bir şeyler biriktirir"* buyurmuştur.[3]

١٠١٥٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، ثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، حَدَّثَنِي ابْنُ نُمَيْرٍ، ثَنَا أَبُو خَالِدٍ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ يَعْنِي - ابْنَ أَبِي خَالِدٍ، عَنْ أَشْعَثَ،

---

[1] İsnâdı sahihtir. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/295), Ebû Nuaym, *Hilye* (1/136), Ebû Dâvud, *Zühd* (131), Hâkim, *Müstedrek* (4/315), Taberânî, *M. el-Kebîr* 9/167-168 (8768), İbnu'l-Mübârek, *Zühd* 173 (501) ve İbnu'l-Cevzî, *Sifatu's-Safve* (1/420-421).

[2] İsnâdında kopukluk vardır. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Zemmu'd-Dünyâ* (16) ve Ahmed, *Zühd* (s. 161).

[3] İsnâdı zayıftır. Ahmed, *Müsned* (6/71) ve Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs* 2/230 (3107) Bak: Münzirî, *et-Terğîb* (4/178), Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (10/228) ve Sehâvî, *Makâsidu'l-Hasene* (s. 217).

عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ، قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللهِ: " مَنِ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يَجْعَلَ كَنْزَهُ فِي السَّمَاءِ حَيْثُ لَا يَنَالُهُ اللُّصُوصُ وَلَا يَأْكُلُهُ السُّوسُ فَإِنَّ قَلْبَ كُلِّ امْرِئٍ عِنْدَ كَنْزِهِ "

10155- Abdullah (b. Mes'ûd) der ki: "Elinizden geldiğince hazinenizi hiçbir hırsızın ona ulaşamayacağı ve hiçbir güvenin onu yiyemeyeceği yer olan semaya (Allah katına) koyun. Zira her bir kişinin kalbi hazinesine bağlı olur."[1]

١٠١٥٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، أَنَا عَبْدُ اللهِ، ثَنَا يَعْقُوبُ، ثَنَا الْحُمَيْدِيُّ، ثَنَا سُفْيَانُ، ثَنَا إِسْمَاعِيلُ، عَنْ أَخِيهِ، عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ، أَنَّهُ قَالَ: " مَنِ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يَضَعَ كَنْزَهُ حَيْثُ لَا يَنَالُهُ السَّرَقُ، وَلَا يَأْكُلُهُ السُّوسُ فَلْيَفْعَلْ ". قَالَ الْحُمَيْدِيُّ: " وَسَمَّى لَنَا الْفَزَارِيُّ أَخَاهُ الْأَشْعَثُ "

10156- Abdullah b. Mes'ûd der ki: "Elinizden geldiğince hazinenizi hiçbir hırsızın ona ulaşamayacağı ve hiçbir güvenin onu yiyemeyeceği yer olan semaya (Allah katına) koyun."[2]

Humeydî der ki: "Fezârî bunu rivayet ederken kardeşi Eş'as'ın ismini de zikretti."

١٠١٥٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الْحَسَنُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ شَاذَانَ، أَنَا حَمْزَةُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْعَبَّاسِ، ثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ، ثَنَا إِسْرَائِيلُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِي الْأَحْوَصِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: " إِنَّ مَعَ كُلِّ فَرْحَةٍ تَرْحَةً، وَمَا مُلِئَ بَيْتٌ حَبْرَةً إِلَّا أَوْشَكَ أَنْ يُمْلَأَ غَيْرَهُ ".

10157- Abdullah (b. Mes'ûd) der ki: "Her bir sevincin bir de üzüntüsü vardır. Bir eve bolluk girdiği zaman başkasının (darlığın) girmesi de çok uzak değildir."[3]

---

[1] İsnâdında kopukluk vardır. Fesevî, *Ma'rife* (2/187-188).

[2] İsnâdında kopukluk vardır. Fesevî, *Ma'rife* (2/189), İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/288), Ebû Nuaym, *Hilye* (1/135), Ebû Dâvud, *Zühd* (176), İbnu'l-Mübârek, *Zühd* 223 (633) ve İbnu'l-Cevzî, *Sifatu's-Safve* (1/420).

[3] İsnâdı sahihtir. Vekî', *Zühd* (507) ve Ahmed, *Zühd* (s. 163).

١٠١٥٨ - أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، ثَنَا أَبُو الْحُوَارِ، ثَنَا إِسْرَائِيلُ، فَذَكَرَهُ غَيْرَ أَنَّهُمَا قَالَا: إِلَّا مَلَأَ غَيْرَهُ

10158- Başka bir kanalla bir öncekinin aynısı "Mutlaka başkası (darlık) da girer" lafzıyla rivayet edilmiştir.[1]

١٠١٥٩ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ بُشْرَانَ، أَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، أَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَفَّانَ، ثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ، عَنْ شَقِيقٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ ثَرْوَانَ، عَنْ هُزَيْلِ بْنِ شُرَحْبِيلَ، قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللهِ: " مَنْ أَرَادَ الدُّنْيَا أَضَرَّ بِآخِرَتِهِ، وَمَنْ أَرَادَ الْآخِرَةَ أَضَرَّ بِدُنْيَاهُ، فَأَضِرُّوا بِالْفَانِي لِلْبَاقِي "

10159- Abdullah (b. Mes'ûd) der ki: "Dünyayı arzulayan kişi âhiretine, âhireti arzulayan kişi de dünyasına zarar verir. Sizler baki olan (âhiret) için fani olan şeye (dünyaya) zarar verin!"[2]

١٠١٦٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أَنَا حَاجِبُ بْنُ أَحْمَدَ، ثَنَا عَبْدُ الرَّحِيمُ بْنُ مُنِيبٍ، ثَنَا النَّضْرُ، أَنَا قُرَّةُ بْنُ خَالِدٍ، ح، وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّلَمِيُّ، أَنَا عَلِيُّ بْنُ بُنْدَارٍ، ثَنَا الْفَضْلُ بْنُ حُبَابٍ، ثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ قُرَّةَ، قَالَ: سَمِعْتُ الضَّحَّاكَ بْنَ مُزَاحِمٍ، يَقُولُ: قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْعُودٍ: " مَا أَصْبَحَ مِنْكُمْ أَحَدٌ إِلَّا وَهُوَ ضَيْفٌ، وَمَالُهُ عَارِيَةٌ، وَالضَّيْفُ مُرْتَحِلٌ، وَالْعَارِيَةُ مُؤَدَّاةٌ إِلَى أَهْلِهَا ". " لَفْظُ حَدِيثِ السَّلَمِيِّ "

10160- Abdullah b. Mes'ûd der ki: "Her biriniz dünyada birer misafirsiniz, malınız da ödünç alınmış gibidir. Zamanı gelince misafir yola çıkacak, ödünç alınan mal da sahibine geri verilecektir."[3]

Lafız Sülemî'nin lafzıdır.

---

[1] İsnâdı hasendir. Vekî', *Zühd* (506), İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/303), Ebû Dâvud, *Zühd* (143) ve Mervezî, *Zevâidü'z-Zühd* 347 (976).

[2] İsnâdı hasendir. Taberânî, *M. el-Kebîr* 9/112-113 (8566), Vekî', *Zühd* 1/297-298 (70), Ebû Nuaym, *Hilye* (1/138) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/287-288) Bak: Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (10/249).

[3] İsnâdında kopukluk vardır. Taberânî, *M. el-Kebîr* 9/159 (8533), Ebû Nuaym, *Hilye* (1/134) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/299) Bak: Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (10/235) ve İbnu'l-Cevzî, *Sifatu's-Safve* (1/418-419).

١٠١٦١ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، أَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، ثَنَا أَبُو دَاوُدَ، ثَنَا نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ، ثَنَا الْمُعْتَمِرُ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ عَرْفَجَةَ، قَالَ: اسْتَقْرَأْتُ ابْنَ مَسْعُودٍ ﴿سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾ [الأعلى: ١] فَلَمَّا بَلَغَ ﴿بَلْ تُؤْثِرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا﴾ [الأعلى: ١٦] تَرَكَ الْقِرَاءَةَ وَأَقْبَلَ عَلَى أَصْحَابِهِ، فَقَالَ: " آثَرْنَا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ، لَا نَارَ رَأَيْنَا سُقْيَاهَا، وَزِينَتَهَا وطَعَامَهَا وَشَرَابَهَا، فَزُوِيَتْ عَنَّا الْآخِرَةُ، فَأَخْتَرْنَا الْعَاجِلَ عَلَى الْآجِلِ "، وَقَالَ: " بَلْ تُؤْثِرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْيَاءِ "

10161- Arfece der ki: İbn Mes'ûd'dan bizlere A'lâ Sûresi'ni okumasını istedim. *"Ama sizler dünya hayatını tercih ediyorsunuz"*[1] âyetine ulaşınca okumayı bıraktı ve oradaki arkadaşlarına dönüp: "Dünyayı âhirete tercih ettik. Kadınlarını, güzelliklerini, yiyecek ile içeceklerini görünce dünyayı tercih ettik. Âhiret ise şimdilik bize gösterilmedi. Bundan dolayı önümüzdekini tercih edip ilerde gelecek olanı bıraktık" dedi. İbn Mesûd, *"Ama sizler dünya hayatını tercih ediyorsunuz"*[2] âyetini de " **بَلْ يُؤْثِرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا** (Ama onlar dünya hayatını tercih ediyorlar)" lafzıyla, "ي" harfiyle okudu.[3]

١٠١٦٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو سَعِيدِ بْنُ أَبِي عَمْرٍو، قَالَا: ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، ثَنَا الْخَضِرُ بْنُ أَبَانَ، ثَنَا سَيَّارٌ، ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ شُمَيْطٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي، يَقُولُ: بَلَغَنَا أَنَّ أَبَا ذَرٍّ، كَانَ يَقُولُ وَهُوَ فِي مَجْلِسِ مُعَاوِيَةَ: " لَقَدْ عَرَفْنَا خِيَارَكُمْ مِنْ شِرَارِكُمْ، وَلَنَحْنُ أَعْرَفُ بِكُمْ مِنَ الْبَيَاطِرَةِ بِالْخَيْلِ ". فَقَالَ رَجُلٌ: يَا أَبَا ذَرٍّ، أَتَعْلَمُ الْغَيْبَ؟ فَقَالَ مُعَاوِيَةُ: دَعُوا الشَّيْخَ فَالشَّيْخُ أَعْلَمُ مِنْكُمْ، مَنْ خِيَارُنَا يَا أَبَا ذَرٍّ؟ قَالَ: " خِيَارُكُمْ أَزْهَدُكُمْ فِي الدُّنْيَا وَأَرْغَبُكُمْ فِي الْآخِرَةِ، الَّذِي يُعْتِقُ مَحَرَّرُوهُمُ الَّذِينَ لَا يَتَّخِذُونَ الذِّكْرَ مَهْجَرًا، وَلَا يَأْتُونَ الصَّلَاةَ دُبُرًا " قَالَ: فَمَنْ شِرَارُنَا؟ قَالَ: " أَرْغَبُكُمْ فِي الدُّنْيَا، وَأَزْهَدُكُمْ فِي الْآخِرَةِ، الَّذِينَ لَا يُعْتَقُ مُحَرَّرُوهُمْ، وَلَا يَأْتُونَ الصَّلَاةَ إِلَّا دُبُرًا "

---

[1] A'lâ Sur. 16

[2] A'lâ Sur. 16

[3] İsnâdı hasendir. İbn Cerîr, *Tefsîr* (30/157) ve Taberânî, *M. el-Kebîr* 9/267 (9147) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (8/487) ve Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (10/236).

10162- Ubeydullah b. Şumayt, babasından naklediyor: Bize bildirildiğine göre Ebû Zer, Muâviye'nin meclisinde: "Hayırlılarınızın kim, kötülerinizin de kimler olduğunu biliyoruz. Biz sizleri baytarın atı tanımasından daha iyi tanıyoruz" dedi. Adamın biri: "Ey Ebû Zer! Sen gaybı mı biliyorsun?" diye sorunca, Muâviye: "İhtiyarı rahat bırakın! Zira sizden daha âlim biridir" dedi ve Ebû Zer'e: "Ey Ebû Zer! En hayırlılarımız kimlerdir?" diye sordu. Ebû Zer: "En hayırlilarınız dünyaya karşı en çok zahid olan, âhirete en fazla rağbet eden, azat ettiğini hizmetçi olarak edinmeyen, zikrini herkese göstermeyen ve cemaat namazlarına en sonda gelmeyen kişilerdir" dedi. Muâviye: "En kötülerimiz kimdir?" diye sorunca da Ebû Zer: "Dünyaya en çok rağbet eden, âhiretten en çok uzak olan, azat edilenleri hizmetinde tutan ve cemaat namazına bitmek üzereyken gelen kişilerdir" dedi.[1]

١٠١٦٣ - قَالَ: وَبَلَغْنَا، أَنَّ أَبَا الدَّرْدَاءِ، كَانَ يَقُولُ: " أَلَا أُنَبِّئُكُمْ بِدَائِكُمْ وَدَوَائِكُمْ؟ أَمَّا دَاؤُكُمْ فَحُبُّ الدُّنْيَا، وَأَمَّا دَوَاؤُكُمْ فَذِكْرُ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ "

10163- Ubeydullah b. Şumayt, babasından bildirir: Bize bildirildiğine göre Ebu'd-Derdâ: "Size hastalığınızı ve bunun ilacını söyleyeyim mi? Hastalığınız dünya sevgisidir. Bunun ilacı ise Allah'ı zikretmektir" dedi.[2]

١٠١٦٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، ثَنَا أَبُو عَلِيٍّ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ الْعَبَّاسِ الْمُزَكِّي، ثَنَا أَبُو سَعِيدٍ عُبَيْدُ بْنُ كَثِيرٍ التَّمَّارُ بِالْكُوفَةِ، ثَنَا عُمَرُ بْنُ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ، ثَنَا أَبِي، ثَنَا الْأَعْمَشُ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ التَّيْمِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، قَالَ: " ذُو الدِّرْهَمَيْنِ أَشَدُّ حِسَابًا مِنْ ذِي الدِّرْهَمِ "

10164- Ebû Zer der ki: "İki dirhemi olanın (âhirette) hesabı bir dirhemi olanın hesabından daha ağır olacaktır."[3]

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı zayıftır.

[3] İsnâdı sahihtir. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/341-342), Ebû Dâvud, *Zühd* (201), İbn Ebi'd-Dünyâ, *İslâhu'l-Mâl* (31), Ahmed, *Zühd* (s. 147), Ebû Nuaym, *Hilye* (1/164), İbnu'l-Mübârek, *Zühd* (195) ve Hennâd, *Zühd* (591).

١٠١٦٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، ثَنَا مُحَمَّدٌ هُوَ الصَّغَانِيُّ، ثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، عَنْ هَمَّامِ بْنِ مُنَبِّهٍ، عَنْ لَيْثِ بْنِ أَبِي سُلَيْمٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ التَّيْمِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَدِمْتُ الْبَصْرَةَ فَرَبِحْتُ فِيهَا عِشْرِينَ أَلْفًا فَمَا اكْتَرَثْتُ بِهَا فَرَحًا، وَمَا أُرِيدُ أَنْ أَعُودَ إِلَيْهَا، إِنِّي سَمِعْتُ أَبَا ذَرٍّ يَقُولُ: " إِنَّ صَاحِبَ الدِّرْهَمِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَخَفُّ حِسَابًا مِنْ صَاحِبِ الدِّرْهَمَيْنِ "

10165- İbrâhîm et-Teymî, babasından bildirir: Basra'ya gittiğimde yirmi bin (dirhem veya dinar) kazandım. Ancak buna çok da sevinmedim ve bir daha böylesi bir meblağı kazanmak istemiyorum. Zira Ebû Zer'in: «Kıyamet gününde bir dirhemi olan kişinin hesabı iki dirhemi olanın hesabından daha hafif olacaktır» dediğini işittim."[1]

١٠١٦٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ صَفْوَانَ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنِي سُرَيْجٌ، ثَنَا يُونُسُ بْنُ هَارُونَ، أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، قَالَ: بَعَثَ حَبِيبُ بْنُ مَسْلَمَةَ إِلَى أَبِي ذَرٍّ وَهُوَ بِالشَّامِ ثَلَاثَمِائَةِ دِينَارٍ، فَقَالَ: اسْتَعِنْ بِهَا عَلَى حَاجَتِكَ، فَقَالَ أَبُو ذَرٍّ: " ارْجِعْ بِهَا إِلَيْهِ، أَمَا وَجَدَ أَحَدًا أَغَرَّ بِاللَّهِ مِنَّا ؟ مَا لَنَا إِلا ظِلٌّ نتَوَارَى بِهِ ، وَ وثلةٌ مِنْ غَنَمٍ تَرُوحُ عَلَيْنَا، وَمَوْلَاةٌ لَنَا تَصَدَّقَتْ عَلَيْنَا بِخِدْمَتِهَا، ثُمَّ إِنِّي لَأَتَخَوَّفُ الْفَضْلَ "

10166- Muhammed b. el-Münkedir der ki: Habîb b. Mesleme, Şam'da bulunan Ebû Zer'e üç yüz dinar gönderdi ve: "İhtiyaçların için kullan" dedi. Ancak Ebû Zer parayı getiren adama: "Beni Allah yolundan saptırmak için bunlardan başka bir şey bulamamış mı? İçinde barınacağımız bir çadırımız, ihtiyaçlarımızı karşılayacak birkaç koyunumuz ve lütfedip hizmetimizi gören bir eşimiz var. Bundan fazlasına sahip olmaktan da korkarım!" dedi.[2]

١٠١٦٧ - قَالَ: وَثَنَا عَبْدُ اللهِ، ثَنَا زِيَادُ بْنُ أَيُّوبَ، ثَنَا حَفْصُ بْنُ غِيَاثٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ التَّيْمِيِّ، قَالَ: دَخَلَ شَابٌّ مِنْ قُرَيْشٍ عَلَى أَبِي ذَرٍّ، فَقَالَ: فَضَحْتَ الدُّنْيَا،

---

[1] İsnâdı zayıftır. Ebû Nuaym, *Hilye* (4/210).

[2] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Zühd* (s. 147), Ebû Nuaym, *Hilye* (1/161) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/344).

فَأَغْضَبُوهُ، فَقَالَ: " مَا لِي وَلِلدُّنْيَا وَإِنَّمَا يَكْفِينِي صَاعٌ مِنْ طَعَامٍ كُلَّ جُمُعَةٍ، وَشَرْبَةُ مَاءٍ كُلَّ يَوْمٍ "

10167- İbrâhîm et-Teymî der ki: Kureyşli bir genç Ebû Zer'in yanına girdi. Ona: "Dünyayı çok kötüledin" deyip kızdırınca, Ebû Zer: "Benim dünya ile ne işim olabilir? Oysa haftada bir ölçek tahıl, günde bir içimlik su bana yeterli olur" karşılığını verdi.[1]

١٠١٦٨ - قَالَ وَحَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ، ثَنَا زِيَادُ بْنُ أَيُّوبَ، ثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، عَنْ حَفْصِ بْنِ سُلَيْمَانَ، قَالَ: دَخَلَ رَجُلٌ عَلَى أَبِي ذَرٍّ فَجَعَلَ يُقَلِّبُ بَصَرَهُ فِي بَيْتِهِ، فَقَالَ: يَا أَبَا ذَرٍّ، أَيْنَ مَتَاعُكُمْ؟ قَالَ: " إِنَّ لَنَا بَيْتًا نُوَجِّهُ إِلَيْهِ صَالِحَ مَتَاعِنَا " قَالَ: إِنَّهُ لَا بُدَّ لَكَ مِنْ مَتَاعٍ مَا دُمْتَ هَا هُنَا، قَالَ: " إِنَّ صَاحِبَ الْمَنْزِلِ لَا يَدَعُنَا فِيهِ "

10168- Hafs b. Süleymân der ki: Adamın biri Ebû Zer'in yanına girdi. Bakışlarını evin içinde gezdirdi ve: "Ey Ebû Zer! Eşyalarınız nerede?" diye sordu. Ebû Zer: "Bizim de (âhirette) bir evimiz var ve en güzel eşyalarımızı oraya gönderiyoruz" karşılığını verdi. Adam: "Ama madem henüz buradasın eşyaya da ihtiyacın var" deyince, Ebû Zer: "Evin sahibi bizi bu evde bırakmayacak" karşılığını verdi.[2]

١٠١٦٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ الْفَضْلِ بْنِ نَظِيفٍ الْمِصْرِيُّ بِمَكَّةَ، ثَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي الْمَوْتِ إِمْلَاءً، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ الصَّائِغُ، ثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، ثَنَا حَمَّادُ بْنُ يَحْيَى الْأَشَجُّ، ثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ قُرَّةَ، قَالَ: قَالَ سَلْمَانُ الْفَارِسِيُّ: " ثَلَاثٌ أَعْجَبْنَنِي حَتَّى أَضْحَكْنَنِي: مُؤَمِّلُ الدُّنْيَا، وَالْمَوْتُ يَطْلُبُهُ، وَغَافِلٌ وَلَيْسَ بِمَغْفُولٍ عَنْهُ، وَضَاحِكٌ لَا يَدْرِي أَسَاخِطٌ عَلَيْهِ رَبُّ الْعَالَمِينَ أَمْ رَاضٍ، وَثَلَاثٌ أَحْزَنَنِي حَتَّى أَبْكَيْنَنِي: فِرَاقُ مُحَمَّدٍ ﷺ وَحِزْبِهِ أَوْ قَالَ: فِرَاقُ مُحَمَّدٍ وَالْأَحِبَّةَ، - شَكَّ حَمَّادٌ -، وَهَوْلُ الْمَطْلَعِ، وَالْوُقُوفُ بَيْنَ يَدَيِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ، لَا أَدْرِي إِلَى جَنَّةٍ يُؤْمَرُ بِي أَوْ إِلَى نَارٍ "

---

[1] İsnâdında kopukluk vardır. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/342), Ahmed, *Zühd* (s. 148) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (1/162).

[2] İsnâdında kopukluk vardır. İbnu'l-Cevzî, *Sifatu's-Safve* (1/595).

10169- Selmân el-Fârisî der ki: "Üç şey beni güldürecek kadar şaşırtmıştır. Biri, ölüm peşinde olmasına rağmen kişinin dünyaya ümit bağlamasıdır. Diğeri, kişinin, kendisinden gafil olunmadığı halde kendisi gafil olmasıdır. Bir diğeri de, kişinin, âlemlerin Rabbini razı mı etmiş, öfkelendirmiş mi bilmeden ağız dolusu gülmesidir.

Üç şey de beni ağlatacak kadar üzmüştür. Biri, sevdiğim kişilerden, Muhammed (sallallahu aleyhi vesellem) ve taraftarlarından (veya sevdiklerimden) ayrılmaktır. Diğeri, ölüm döşeğinde can çekişirken karşılaşılan durumlardır. Diğeri, (kıyamet gününde) Yüce Allah'ın huzuruna çıkıp da cehenneme mi, yoksa cennete mi gideceğimi bilemediğim andır."[1]

١٠١٧٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، ثَنَا أَبُو سَهْلِ بْنُ زِيَادٍ الْقَطَّانُ، ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ الْحَسَنِ الْحَرْبِيُّ، ثَنَا عَفَّانُ، ثَنَا جَعْفَرُ بْنُ سُلَيْمَانَ، ثَنَا ثَابِتُ الْبُنَانِيُّ، قَالَ: كَتَبَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ إِلَى سَلْمَانَ: " أَنْ زُرْنِي "، قَالَ: فَخَرَجَ سَلْمَانُ إِلَيْهِ، فَلَمَّا بَلَغَ عُمَرُ قُدُومَهُ قَالَ لِأَصْحَابِهِ: " هَذَا سَلْمَانُ قَدْ قَدِمَ فَانْطَلِقُوا نَتَلَقَّاهُ " قَالَ: فَلَقِيَهُ عُمَرُ فَالْتَزَمَهُ وَسَاءَلَهُ، ثُمَّ رَجَعَا إِلَى الْمَدِينَةِ سَلْمَانُ وَعُمَرُ فَقَالَ لَهُ عُمَرُ: " يَا أَخِي، أَبَلَغَكَ عَنِّي شَيْءٌ تَكْرَهُهُ لَمَا أَخْبَرْتَنِي بِهِ؟ " قَالَ: لَوْلَا أَنَّكَ عَزَمْتَ مَا أَخْبَرْتُكَ، بَلَغَنِي عَنْكَ شَيْءٌ كَرِهْتُهُ، بَلَغَنِي أَنَّكَ تَجْمَعُ عَلَى مَائِدَتِكَ السَّمْنَ وَاللَّحْمَ، وَبَلَغَنِي أَنَّ لَكَ حُلَّتَيْنِ: حُلَّةً تَلْبَسُهَا فِي أَهْلِكَ، وَحُلَّةً تَخْرُجُ فِيهَا، فَقَالَ: " هَلْ غَيْرُ هَذَا؟ " فَقَالَ: لَا، كُفِيتَ هَذَا - أَظُنُّهُ قَالَ: " لَا أَعُودُ إِلَيْهِ أَبَدًا " -. قَالَ جَعْفَرٌ: " الْحُلَّةُ: إِزَارٌ وَرِدَاءٌ "

10170- Sâbit el-Bünânî der ki: Ömer b. el-Hattâb, Selmân'a: "Beni ziyarete gel!" diye bir mektup yazdı. Selmân da ziyaret için yola çıktı. Ömer, Selmân'ın gelmekte olduğu haberini alınca arkadaşlarına: "Selmân geliyor! Kalkın da onu karşılamaya gidelim" dedi. Bu şekilde Ömer onu karşıladı ve yakın ilgi gösterip hatırını sordu. Sonra ikisi birlikte Medine'ye döndü. Ömer ona: "Kardeşim! Benden yana sana beğenmediğin bir şey ulaştıysa söylemeni istiyorum" deyince, Selmân: "Şayet ısrar etmeseydin

---

[1] İsnâdında kopukluk vardır. Ahmed, *Zühd* (s. 154), Ebû Nuaym, *Hilye* (1/207) ve İbnu'l-Cevzî, *Sifatu's-Safve* (1/548).

söylemezdim. Bana bildirildiğine göre sofranda tereyağı ile et bir arada bulunuyormuş. Yine bana bildirildiğine göre birini evde birini de dışarıda giydiğin iki hullen varmış" karşılığını verdi. Ömer: "Bundan başka bir şey var mı?" diye sorunca, Selmân: " Hayır, yok ama bunlar bile yeter" karşılığını verdi. Bunun üzerine Ömer: "Bunları bir daha yapmayacağım" dedi.[1]

Câfer der ki: "Hulle, bir izar (alt giysi) ile bir ridadan (üstlükten) oluşmaktadır."

١٠١٧١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو مُحَمَّدِ بْنُ أَبِي حَامِدٍ الْمُقْرِئُ، قَالَا: نَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نَا الْخَضِرُ بْنُ أَبَانَ، نَا سَيَّارُ بْنُ حَاتِمٍ، نَا جَعْفَرُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ، قَالَ: لَمَّا افْتَتَحَ الْمُسْلِمُونَ جُوخًا جَعَلُوا يَمْشُونَ فِيهَا وَالطَّعَامُ كَأَنَّهُ كَاسٍ الْجِبَالَ، وَرَجُلٌ إِلَى جَنْبِ سَلْمَانَ فَيَقُولُ: يَا عَبْدَ اللهِ، أَلَا تَرَى إِلَى مَا فَتَحَ اللهُ مِنَ الْخَيْرِ، أَلَا تَرَى إِلَى مَا أَعْطَى اللهُ عَزَّ وَجَلَّ؟ فَقَالَ لَهُ سَلْمَانُ: مَا يُعْجِبُكَ مِمَّا تَرَى؟ إِنَّ إِلَى جَنْبِ كُلِّ حَبَّةٍ حِسَابًا ". رَوَاهُ أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلَ، عَنْ سَيَّارٍ

10171- Ebû Osmân der ki: Müslümanlar Cûh bölgesini fethettiklerinde bölgede yürümeye başladılar. Ekinler dağları tamamıyla kaplamış gibiydi. Selmân'ın yanında yürüyen bir adam: "Ey Abdullah! Yüce Allah'ın fetihle bize verdiği hayırları görüyor musun? Yüce Allah'ın bize ihsan ettiği şeyleri görüyor musun?" deyince, Selmân: "Bu gördüklerinin neyini beğeniyorsun? Bu tahıllardan her bir tanesi için hesaba çekileceksin!" karşılığını verdi.[2]

Ahmed b. Hanbel, Seyyâr'dan rivayet etmiştir.

١٠١٧٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ، نَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، نَا سُلَيْمَانُ، ح، وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ، نَا إِسْمَاعِيلُ، نَا بِشْرُ بْنُ مُوسَى، نَا الْحُمَيْدِيُّ، عَنْ سُفْيَانَ، قَالَ: قَالَ لَنَا التَّيْمِيُّ: عَنْ أَبِي عُثْمَانَ، عَنْ سَلْمَانِ: " لَا تَكُنْ أَوَّلَ أَهْلِ السُّوقِ دُخُولًا وَآخِرَهُمْ خُرُوجًا، فَإِنَّ فِيهَا بَاضَ الشَّيْطَانُ وَفَرَّخَ

---

[1] İsnâdı hasendir.

[2] İsnâdı zayıftır. İbnu'l-Cevzî, *Sifatu's-Safve* (1/550-551).

". وَفِي رِوَايَةِ يَزِيدَ: " لَا تَكُنْ أَوَّلَ دَاخِلٍ السُّوقَ وَلَا آخِرَ خَارِجٍ مِنْهَا، فَإِنَّ بِهَا فَرْخُ الشَّيْطَانِ، وَمَرْكَزُ رَايَتِهِ "

10172- Selmân: "Çarşıya ilk giren ve oradan en son çıkan kişi olma! Zira şeytan orada yumurtlayıp yavrular" dedi.[1]

Yezîd ise bunu: "Çarşıya ilk giren ve oradan en son çıkan kişi olma! Zira şeytanın yavruladığı ve sancağını diktiği yer çarşılardır" lafzıyla rivayet etmiştir.

١٠١٧٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، نَا أَبُو بَكْرٍ الْقَطَّانُ، نَا أَحْمَدُ بْنُ يُوسُفَ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، قَالَ: ذَكَرَ سُفْيَانُ عَنْ ثَوْرِ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ سُلَيْمِ بْنِ عَامِرٍ، قَالَ: قَالَ أَبُو الدَّرْدَاءِ: " نِعْمَ صَوْمَعَةُ الْمُسْلِمِ بَيْتُهُ، يَكُفُّ بَصَرَهُ وَفَرْجَهُ، وَإِيَّاكُمْ وَالْأَسْوَاقِ فَإِنَّهَا تُلْغِي وَتُلْهِي "

10173- Ebu'd-Derdâ: "Müslüman kişinin en güzel ibadetgâhı evidir. Zira gözlerini ve cinsel organını orada haramdan korur. Çarşılardan da uzak durun! Zira çarşılar, boş şeylerle kişiyi meşgul eder" dedi.[2]

١٠١٧٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ قَتَادَةَ، نَا أَبُو الْفَضْلِ بْنُ خَمِيرَوَيْهِ، نَا أَحْمَدُ بْنُ نَجْدَةَ، نَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، نَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ مِقْدَامٍ الصَّغَانِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ وَاسِعٍ، قَالَ: كَتَبَ أَبُو الدَّرْدَاءِ إِلَى سَلْمَانَ: أَمَّا بَعْدُ، يَا أَخِي اغْتَنِمْ صِحَّتَكَ وَفَرَاغَكَ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَنْزِلَ بِكَ مِنَ الْبَلَاءِ مَا لَا يَسْتَطِيعُ أَحَدٌ مِنَ النَّاسِ رُدَّهُ، يَا أَخِي اغْتَنِمْ دَعْوَةَ الْمُؤْمِنِ الْمُبْتَلَى، وَيَا أَخِي لِيَكُنِ الْمَسْجِدُ بَيْتَكَ، فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " الْمَسْجِدُ بَيْتُ كُلِّ تَقِيٍّ وَقَدْ ضَمِنَ اللهُ لِمَنْ كَانَتِ الْمَسَاجِدُ بُيُوتَهُمْ بِالرَّوْحِ وَالرَّاحَةِ وَالْجَوَازِ عَلَى الصِّرَاطِ إِلَى رِضْوَانِ الرَّبِّ " وَيَا أَخِي أَدْنِ الْيَتِيمَ مِنْكَ، وَامْسَحْ بِرَأْسِهِ، وَالْطُفْ بِهِ، وَأَطْعِمْهُ مِنْ طَعَامِكَ، فَإِنَّ ذَلِكَ يُلَيِّنُ قَلْبَكَ، وَتُدْرِكُ حَاجَتَكَ، وَيَا أَخِي إِيَّاكَ أَنْ تَجْمَعَ مِنَ الدُّنْيَا مَا لَا يُؤَدَّى شُكْرُهُ، فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " يُؤْتَى

---

[1] İsnâdı sahihtir. Ahmed, *Zühd* (s. 150) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/338).

[2] İsnâdı sahihtir. Hennâd, *Zühd* (1235), Ahmed, *Zühd* (135), İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/309-310) ve İbn Ebî Âsım, *Zühd* (80).

بِصَاحِبِ الْمَالِ الَّذِي أَطَاعَ اللهَ فِيهِ وَمَالُهُ بَيْنَ يَدَيْهِ كُلَّمَا تَكَفَّأَ بِهِ الصِّرَاطُ، فَقَالَ لَهُ مَالُهُ: امْضِ، فَقَدْ أَدَّيْتَ حَقَّ اللهِ فِيَّ، ثُمَّ يُجَاءُ بِصَاحِبِ الْمَالِ الَّذِي لَمْ يُطِعِ اللهَ فِيهِ وَمَالُهُ بَيْنَ كَتِفَيْهِ، كُلَّمَا تَكَفَّأَ بِهِ الصِّرَاطُ قَالَ لَهُ مَالُهُ: وَيْلَكَ، أَلَا أَدَّيْتَ حَقَّ اللهِ فِيَّ، فَمَا يَزَالُ كَذَلِكَ حَتَّى يَدْعُوَ بِالْوَيْلِ وَالثُّبُورِ. وَيَا أَخِي، إِنِّي أُنْبِئْتُ أَنَّكَ ابْتَعْتَ خَادِمًا، وَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " الْعَبْدُ مِنَ اللهِ وَهُوَ مِنْهُ مَا لَمْ يُخْدَمْ فَإِذَا خُدِمَ وَقَعَ عَلَيْهِ الْحِسَابُ " وَإِنَّ أُمَّ الدَّرْدَاءِ سَأَلَتْنِي أَنْ أَشْتَرِيَ لَهَا خَادِمًا وَكُنْتُ بِذَلِكَ مُوسِرًا وَإِنِّي خِفْتُ الْحِسَابَ ، وَيَا أَخِي مَنْ لِي وَلَكَ أَنْ نَلْقَى اللهَ غَدًا وَلَا حِسَابَ عَلَيْنَا، وَإِنَّا عِشْنَا بَعْدَ نَبِيِّنَا ﷺ دَهْرًا طَوِيلًا، وَاللهُ أَعْلَمُ بِمَا أَحْدَثْنَا وَالسَّلَامُ "

10174- Muhammed b. Vâsi' der ki: Ebu'd-Derdâ, Selmân'a şöyle bir mektup yazdı: "Kardeşim! Kulların engel olamayacağı belalar üzerine inmeden, sıhhatinin ve boş vaktinin değerini bil. Kardeşim! Belaya maruz kalan müminin de duasının kıymetini bil. Kardeşim! Mescid evin olsun. Çünkü Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): «*Mescidler takva sahibi her kişinin evidir. Yüce Allah, mescidleri ev edinenlere gönül huzuru ve rahat bir şekilde Sırat köprüsünden Rabbinin rızasına geçme garantisi vermiştir*» buyurduğunu işittim.[1]

Kardeşim! Yetimi kendine yakın tut, başını okşa ve ona karşı şefkatli ol. Ona kendi yediğin yemekten yedir. Bu, senin kalbinin yumuşamasına ve ihtiyaçlarının giderilmesine vesile olur.

Kardeşim! Şükrünü eda edemeyeceğin malı biriktirme. Çünkü Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: «*Kıyamet günü Yüce Allah'a itaat eden mal sahibi getirilince malı da önünde durur. Sırat'tan geçerken Sırat sağa sola sallanınca önünde duran malı ona: "Devam et! Sen Allah'ın üzerimde olan haklarını ifa ettin" der. Sonra malını Yüce Allah'a itaat yolunda kullanmayan kişi getirilir. Malı omuzlarının üzerinde olur. Sırat'tan geçerken Sırat sağa sola sallanınca malı ona: "Yazıklar olsun sana! Allah'ın üzerimde olan*

[1] Daha önce 2688 ile 2689. hadislerde geçti.

haklarını ifa etseydin ya!" der. Bu durum o kişinin feryat figan etmesine (cehenneme düşmesine) kadar devam eder.»[1]

Kardeşim! Duyduğuma göre bir hizmetçi satın almışsın. Oysa Resûlullah'ın (sallallahu alayhi vesellem): *«Kişi, kendisine hizmetçi edinmedikçe kendisi Allah'a, Allah da ona yakın olur. Fakat kendisine hizmetçi edinince artık bunun hesabını da verir»* buyurduğunu işittim.[2] Ümmü'd-Derdâ da imkânlarımın iyi olduğu bir zamanda benden hizmetçi almamı istedi. Hesabını verememekten çekindiğim için almadım.

Kardeşim! Ben ve sen kim oluyoruz da Allah'ın huzuruna çıktığımızda bunun hesabını vermekten korkmayacağız? Hz. Peygamber'den (sallallahu aleyhi vesellem) sonra uzun bir zaman yaşadık. Ondan sonra ne günahlar işlediğimizi de ancak Allah bilir. Baki selam!"[3]

١٠١٧٥ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّغَانِيُّ، نَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، نَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ صَاحِبٍ لَهُ، أَنَّ أَبَا الدَّرْدَاءِ، كَتَبَ إِلَى سَلْمَانَ فَذَكَرَهُ بِمَعْنَاهُ، وَفِي آخِرِهِ: يَا أَخِي لَا تَغْتَرَّنَّ بِصَحَابَةِ رَسُولِ اللهِ ﷺ، فَإِنَّا قَدْ عِشْنَا بَعْدَهُ دَهْرًا طَوِيلًا وَاللهُ أَعْلَمُ بِالَّذِي أَصَبْنَا بَعْدَهُ "

10175- Ma'mer, bir arkadaşından bildiriyor: "Ebu'd-Derdâ, Selmân'a şöyle bir mektup yazdı..." Sonrasında ravi bir öncekinin aynısını bildirir. Ancak sonunda Ebu'd-Derdâ'nın şöyle dediğini aktarır: "Kardeşim! Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbından biri olman seni aldatmasın. Zira ondan sonra uzun bir zaman yaşadık. Ondan sonra ne günahlar işlediğimizi de ancak Allah bilir."[4]

---

[1] İbn Ebi'd-Dünyâ, *Zemmu'd-Dünyâ* (360).

[2] Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs* 3/92 (4260).

[3] İsnâdında kopukluk vardır.

[4] İsnâdında kopukluk vardır. Abdurrezzâk, *Musannef* 11/96-98 (20029), Ebû Nuaym, *Hilye* (1/214-215) ve İbnu'l-Cevzî, *Sifatu's-Safve* (1/631-633).

١٠١٧٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ الْوَرَّاقُ، نَا مُوسَى بْنُ دَاوُدَ، نَا نَافِعُ بْنُ عُمَرَ صُبْحِيٌّ، عَنِ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ، قَالَ: قَالَ يَزِيدُ بْنُ مُعَاوِيَةَ: قَالَ أَبُو الدَّرْدَاءِ، وَكَانَ مِنَ الْعُلَمَاءِ: " تُؤَمِّلُونَ وَتَجْمَعُونَ، فَلَا مَا تُؤَمِّلُونَ تُدْرِكُونَ، وَلَا مَا تَجْمَعُونَ تَأْكُلُونَ "

10176- Yezîd b. Muâviye der ki: Âlimlerden biri olan Ebu'd-Derdâ şöyle dedi: "Uzun emelli olup mal biriktiriyorsunuz. Ancak ne umduklarınıza ulaşacak, ne de biriktirdiklerinizi yiyebileceksiniz."[1]

١٠١٧٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، قَالَا: نَا أَبُو الْعَبَّاسِ هُوَ الْأَصَمُّ، نَا الْخَضِرُ بْنُ أَبَانَ، نَا سَيَّارٌ، نَا جَعْفَرُ، عَنْ ثَابِتٍ، قَالَ: خَطَبَ يَزِيدُ بْنُ مُعَاوِيَةَ إِلَى أَبِي الدَّرْدَاءِ ابْنَتَهُ الدَّرْدَاءَ فَرَدَّهُ وَأَنْكَحَهَا غَيْرَهُ، فَقِيلَ لِأَبِي الدَّرْدَاءِ أَتَرُدُّ يَزِيدَ وَتُنْكِحُ فُلَانًا؟ فَقَالَ أَبُو الدَّرْدَاءِ: " مَا ظَنُّكُمْ بِابْنَةِ أَبِي الدَّرْدَاءِ إِذَا قَامَ عَلَى رَأْسِهَا الْخِصْيَانُ وَنَظَرَتْ فِي بُيُوتٍ تُلْمِعُ مِنْهَا بَصَرَهَا، أَيْنَ دِينُهَا يَوْمَئِذٍ؟ "

10177- Sâbit der ki: Yezîd b. Muâviye, Ebu'd-Derdâ'nın kızı Derdâ'yı evlenmek için istedi. Ancak Ebu'd-Derdâ kabul etmedi ve başkasıyla evlendirdi. Ebu'd-Derdâ'ya: "Yezîd'i reddedip filan kişiyle mi evlendiriyorsun?" denilince, Ebu'd-Derdâ: "Şayet Ebu'd-Derdâ'nın kızı (Yezîd'le evlenip de) sabah kalktığı zaman başucunda hizmetçileri, çevresinde pırıl pırıl evleri görecekse o zaman dini nasıl olacaktır!?" karşılığını verdi.[2]

١٠١٧٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، نَا الْحُسَيْنُ بْنُ صَفْوَانَ، نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ الْحَنْظَلِيُّ، نَا الْمُعَلَّى بْنُ أَسَدٍ الْعَمِّيُّ، نَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ الْمُخْتَارِ، عَنْ مُوسَى بْنِ عُقْبَةَ، حَدَّثَنِي بِلَالُ بْنُ سَعْدٍ التَّيْمِيُّ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ أَبَا الدَّرْدَاءِ، ذَكَرَ الدُّنْيَا فَقَالَ: " إِنَّهَا مَلْعُونَةٌ، مَلْعُونٌ مَا فِيهَا إِلَّا مَا كَانَ لِلَّهِ، أَوْ مَا ابْتُغِيَ بِهِ وَجْهُهُ "

---

[1] İsnâdı hasendir. Beyhakî, *Zühd* (469).

[2] İsnâdı zayıftır. Ahmed, *Zühd* (s. 141-142), Ebû Nuaym, *Hilye* (1/215) ve İbnu'l-Cevzî, *Sifatu's-Safve* (1/633).

10178- Bilâl b. Sa'd et-Teymî, babasmdan bildirir: Ebu'd-Derdâ dünyadan bahsetti ve: "Dünya lanetlenmiştir! Allah için olan veya Allah rızası için yapılan şeyler dışında içinde ne varsa lanetlenmiştir" dedi.[1]

١٠١٧٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، نَا أَبُو الْفَضْلُ بْنُ خَمِيرَوَيْهِ، نَا أَحْمَدُ بْنُ نَجْدَةَ، نَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، نَا يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنِي مُوسَى بْنُ عُقْبَةَ، قَالَ: كَتَبَ أَبُو الدَّرْدَاءِ إِلَى بَعْضِ إِخْوَانِهِ: " أَمَّا بَعْدُ، فَإِنِّي أُوصِيكَ بِتَقْوَى اللهِ، وَالزُّهْدِ فِي الدُّنْيَا، وَالرَّغْبَةِ فِيمَا عِنْدَ اللهِ، فَإِنَّكَ إِذَا فَعَلْتَ ذَلِكَ أَحَبَّكَ اللهُ لِرَغْبَتِكَ فِيمَا عِنْدَهُ، وَأَحَبَّكَ النَّاسُ لِتَرْكِكَ لَهُمْ دُنْيَاهُمْ وَالسَّلَامُ "

10179- Mûsa b. Ukbe der ki: Ebu'd-Derdâ kardeşlerinden birine yazdığı mektupta şöyle dedi: "Sonrasına gelince, Allah'a karşı takvalı olmanı, dünyadan yüz çevirip Allah'ın katında olanlara rağbet etmeni öğütlüyorum. Şayet bunu yaparsan katındakileri arzulamandan dolayı Yüce Allah da seni sevecektir. Dünyalıklarını kendilerine bıraktığın için insanlar da seni sevecektir. Baki selam!"[2]

١٠١٨٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، نَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، نَا عُمَرُ بْنُ سَعِيدِ بْنِ سُلَيْمَانَ الْقُرَشِيُّ، نَا سَعِيدُ بْنُ بَشِيرٍ، عَنْ قَتَادَةَ، قَالَ: قَالَ أَبُو الدَّرْدَاءِ: " ابْنَ آدَمَ طَأِ الْأَرْضَ بِقَدَمِكَ، فَإِنَّهَا عَنْ قَلِيلٍ تَكُونُ قَبْرَكَ، ابْنَ آدَمَ إِنَّمَا أَنْتَ أَيَّامٌ فَكُلَّمَا ذَهَبَ يَوْمٌ ذَهَبَ بَعْضُكَ، ابْنَ آدَمَ إِنَّكَ لَمْ تَزَلْ فِي هَدْمِ عُمُرِكَ مُنْذُ يَوْمَ وَلَدَتْكَ أُمُّكَ "

10180- Ebu'd-Derdâ der ki: "Ey Âdemoğlu! Dünyayı ayağının altına al, zira az bir zaman sonra senin mezarın olacaktır. Ey "Âdemoğlu! Sen birkaç günden ibaretsin. Geçip giden her bir günle de bir parçan gidiyor. Annen seni doğurduğundan beri ömrünü tüketip durmaktasın."[3]

---

[1] Ravileri güvenilirdir. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Zemmu'd-Dünyâ* (355) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/309).

[2] Ravileri güvenilirdir.

[3] İsnâdı zayıftır. Beyhakî, *Zühd* (507) ve İbnu'l-Cevzî, *Sifatu's-Safve* (1/638).

١٠١٨١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ، قَالَا: نَا أَبُو الْعَبَّاسِ هُوَ الْأَصَمُّ، نَا أَحْمَدُ بْنُ عِيسَى، نَا عَمْرُو بْنُ أَبِي سَلَمَةَ، نَا الْأَوْزَاعِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ بِلَالَ بْنَ سَعْدٍ، يَقُولُ: كَانَ أَبُو الدَّرْدَاءِ يَقُولُ فِي دُعَائِهِ: " اللهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ تَفْرِقَةِ الْقَلْبِ " قَالَ: قِيلَ لَهُ: وَمَا تَفْرِقَةُ الْقَلْبِ؟ قَالَ: " أَنْ يُوضَعَ لِي فِي كُلِّ دَارٍ مَالٌ "

10181- Bilâl b. Sa'd der ki: Ebu'd-Derdâ duasında: "Allahım! Kalbin dağılmasından sana sığınırım!" derdi. Ona: "Kalbin dağılması da ne?" diye sorulunca da: "Her bir bölgede benim için bir malın yerleştirilmesidir" dedi.[1]

١٠١٨٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْقَاسِمِ الْحُرْفِيُّ، نَا أَحْمَدُ بْنُ سَلْمَانَ، نَا الْحَارِثُ بْنُ مُحَمَّدٍ، نَا إِسْحَاقُ بْنُ عِيسَى، نَا الْقَاسِمُ بْنُ مَعْنٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُرَّةَ، قَالَ: قَالَ أَبُو الدَّرْدَاءِ: " اعْبُدُوا اللهَ كَأَنَّكُمْ تَرَوْنَهُ، وَعُدُّوا أَنْفُسَكُمْ فِي الْمَوْتَى، وَاعْلَمُوا أَنَّ قَلِيلًا يَكْفِيكُمْ خَيْرٌ مِنْ كَثِيرٍ يُلْهِيكُمْ، وَاعْلَمُوا أَنَّ الْبِرَّ لَا يَبْلَى، وَأَنَّ الْإِثْمَ لَا يُنْسَى "

10182- Abdullah b. Murre'nin bildirdiğine göre Ebu'd-Derdâ şöyle demiştir: "Yüce Allah'ı görüyormuşçasına ibadet edin. Kendinizi ölülerden sayın. Bilin ki az olup da size yeteni çok olup da sizi oyalayandan daha hayırlıdır. Yine bilin ki yapılan iyilikler asla yok olmaz ve işlenen günahlar asla unutulmaz."[2]

١٠١٨٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَ: نَا أَبُو الْعَبَّاسِ هُوَ الْأَصَمُّ، نَا الْعَبَّاسُ هُوَ الدُّورِيُّ، نَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، نَا شَيْبَانُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ عَاصِمٍ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ، عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ، " اعْمَلْ لِلَّهِ كَأَنَّكَ تَرَاهُ، وَاعْدُدْ نَفْسَكَ مَعَ الْمَوْتَى، وَإِيَّاكَ وَدَعْوَاتِ الْمَظْلُومِ فَإِنَّهُنَّ يَصْعَدْنَ إِلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ كَأَنَّهُنَّ شَرَارَاتُ نَارٍ "

10183- Ebu'd-Derdâ der ki: "Yüce Allah'ı görüyormuşçasına ibadet et! Kendini ölülerden biri say ve mazlumun bedduasından sakın. Zira onların duası bir ateş kıvılcımı hızında (Allah katına) yükselir."[3]

---

[1] İsnâdı hasendir. Ebû Nuaym, *Hilye* (1/219) ve İbnu'l-Cevzî, *Sifatu's-Safve* (1/639).

[2] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Zühd* (s. 134-135), Ebû Dâvud, *Zühd* (226), Hennâd, *Zühd* (508), İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/305) ve Vekî', *Zühd* (13).

[3] İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk* (13/383) ve Ebû Dâvud, *Zühd* (241).

١٠١٨٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، نَا إِسْحَاقُ بْنُ أَحْمَدَ الْكَاذِيُّ، نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلَ، نَا أَبِي، نَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، نَا ابْنُ جَابِرٍ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ، عَنْ أُمِّ الدَّرْدَاءِ، أَنَّ أَبَا الدَّرْدَاءِ، لَمَّا احْتُضِرَ جَعَلَ يَقُولُ: " مَنْ يَعْمَلُ لِمِثْلِ يَوْمِي هَذَا، مَنْ يَعْمَلُ لِمِثْلِ سَاعَتِي هَذِهِ، مَنْ يَعْمَلُ لِمِثْلِ مَضْجَعِي هَذَا "، ثُمَّ يَقُولُ: " ﴿وَنُقَلِّبُ أَفْئِدَتَهُمْ وَأَبْصَارَهُمْ كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا بِهِ أَوَّلَ مَرَّةٍ﴾ [الأنعام: ١١٠] "

10184- Ümmü'd-Derdâ bildiriyor: Ebu'd-Derdâ, vefat anı geldiğinde: "Kim benim içinde bulunduğum öylesi bir günü için amel eder? Kim benim içinde bulunduğum öylesi bir saati için amel eder? Kim bu yatağa düştüğüm duruma düşeceği zaman için amel yapar?" deyip: ***«Onların kalplerini, gözlerini, ona ilk defa inanmadıkları gibi çevririz; onları taşkınlıkları içinde şaşkın şaşkın bırakırız»***[1] âyetini okumaya başladı.[2]

١٠١٨٥ - أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: نَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ، نَا عَفَّانُ، نَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، نَا ثَابِتٌ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: كُنَّا فِي سَفَرٍ فَقَالَ أَبُو مُوسَى: " تَعَالَ يَا أَنَسُ فَلْنَذْكُرْ رَبَّنَا سَاعَةً "، قَالَ: وَكَانَ النَّاسُ يَتَكَلَّمُونَ، فَإِنَّ هَؤُلَاءِ يَكَادُ أَحَدُهُمْ يَفْرِي الْأَدِيمَ بِلِسَانِهِ فَرْيًا، ثُمَّ قَالَ: " يَا أَنَسُ، مَا تَبَرَ النَّاس مَا بَطَّأَ بِهِمْ "، قَالَ: الدُّنْيَا وَشَهَوَاتُهَا وَالشَّيْطَانُ، قَالَ أَبُو مُوسَى: " لَا وَاللهِ وَلَكِنْ عُجِّلَتِ الدُّنْيَا، وَغُيِّبَتِ الْآخِرَةُ، أَمَا وَاللهِ لَوْ عَايَنُوهَا مَا عَدَلُوا وَمَا مَالُوا "

10185- Enes b. Mâlik der ki: Bir yolculuktayken Ebû Mûsa bana: "Ey Enes! Hadi gel de biraz Rabbimizi zikredelim. Zira şunlardan her biri, deriyi bile kesebilecek keskin bir dile sahip" dedi. Ki bazıları bir konuda konuşuyordu. Sonra bana: "Ey Enes! İnsanların âhirete yönelik gevşek davranmalarının, bu yönde çaba göstermemelerinin sebebi nedir?" diye sordu. Ben: "Dünya, dünyevi arzular ve şeytan" karşılığını verdiğimde ise şöyle dedi: "Vallahi değil! Çünkü dünya hemen önlerinde âhiret ise

---

[1] En'âm Sur. 110

[2] İsnâdı sahihtir. Ebû Nuaym, *Hilye* (1/217), Ebû Dâvud, *Zühd* (212), İbnu'l-Mübârek, *Zühd* 11 (32) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/314) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (3/341).

hâlihazırda pek uzaktadır. Oysa durum hakkında iyice tefekkür etseler âhiret için çalışmaktan asla şaşmaz ve dünyaya yönelmezlerdi!"[1]

١٠١٨٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، نَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، نَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ الْبَصْرِيُّ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ الثَّقَفِيُّ، نَا أَبُو عَلِيٍّ الْبَيْرُونِيُّ، عَنْ يُونُسَ بْنِ حَابِسٍ، عَنْ أَبِي إِدْرِيسَ، قَالَ: صَامَ أَبُو مُوسَى حَتَّى عَادَ كَأَنَّهُ خِلَالٌ، فَقِيلَ لَهُ: لَوْ أَجْمَمْتَ نَفْسَكَ؟ فَقَالَ: " هَيْهَاتَ، إِنَّمَا يُسْبَقُ مِنَ الْخَيْلِ الْمُضَمَّرِ " قَالَ: وَرُبَّمَا خَرَجَ مِنْ مَنْزِلِهِ فَيَقُولُ لِامْرَأَتِهِ شُدِّي رَحْلَكِ , فَلَيْسَ عَلَى جَسْرِ جَهَنَّمَ مَعْبَرٌ.

10186- Ebû İdrîs der ki: Ebû Mûsa o kadar uzun süre oruç tuttu ki zayıflıktan çöpe döndü. Ona: "Biraz ara verip kendine gelsen" denilince: "Heyhat! Yarışı eğitilmiş olan atlar kazanır" karşılığını verdi. Bazen de evinden çıkarken hanımına: "Yolculuk için hazır ol! Zira cehennem köprüsünden başka bir geçiş yolu yoktur!" derdi.[2]

١٠١٨٧ - قَالَ: وَأَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، نَا زَيْدُ بْنُ الْحُبَابِ، نَا صَالِحُ بْنُ مُوسَى الطَّلْحِيُّ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: اجْتَهَدَ الْأَشْعَرِيُّ قَبْلَ مَوْتِهِ اجْتِهَادًا شَدِيدًا، فَقِيلَ لَهُ: لَوْ أَمْسَكْتَ وَرَفِقْتَ بِنَفْسِكَ بَعْضَ الرِّفْقِ، قَالَ: " إِنَّ الْخَيْلَ إِذَا أُرْسِلَتْ فَقَارَبَتْ رَأْسَ مُجْرَاهَا أَخْرَجَتْ جَمِيعَ مَا عِنْدَهَا، وَالَّذِي بَقِيَ مِنْ أَجَلِي أَقَلُّ مِنْ ذَلِكَ ". قَالَ: فَلَمْ يَزَلْ عَلَى ذَلِكَ حَتَّى مَاتَ

10187- Sâlih b. Mûsa et-Talhî, babasından bildirir: Ebû Mûsa el-Eş'arî vefatından önce kendini aşırı bir şekilde ibadete verdi. Ona: "Biraz kendini dinlendirsen olmaz mı?" denilince: "Yarışa giren at bitiş çizgisine yaklaştığında her şeyini ortaya koyar. Benim ile ecelim arasındaki mesafe de ondan bile daha azdır" karşılığını verdi. Vefat edene kadar da o şekilde ibadete devam etti.[3]

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Ahmed, *Zühd* (s. 198), Ebû Nuaym, *Hilye* (1/259) ve Ebû Dâvud, *Zühd* (284).

[2] İsnâdında bir sakınca yoktur.

[3] İsnâdı zayıftır.

١٠١٨٨ - قَالَ: وَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، نَا إِسْحَاقُ، أَنَا وَكِيعٌ، نَا سُفْيَانُ، عَنْ حَبِيبِ بْنِ أَبِي ثَابِتٍ، عَنْ أَبِي الطُّفَيْلِ، قَالَ: قَالَ حُذَيْفَةُ:

لَيْسَ مَنْ مَاتَ فَاسْتَرَاحَ بِمَيْتٍ ... إِنَّمَا الْمَيْتُ مَيِّتُ الْأَحْيَاءِ

وَقِيلَ لَهُ: يَا أَبَا عَبْدِ اللهِ، وَمَا مَيِّتُ الْأَحْيَاءِ؟ قَالَ:" الَّذِي لَا يَعْرِفُ الْمَعْرُوفَ بِقَلْبِهِ، وَلَا يُنْكِرُ الْمُنْكَرَ بِقَلْبِهِ"

10188- Ebu't-Tufeyl der ki: Huzeyfe şöyle dedi:

"Ölüp rahatlayan kişi ölü değildir

Asıl ölü diriyken ölü olan kişidir."

Ona: "Ey Ebû Abdillah! Diriyken ölü olan kişi kimdir?" diye sorulunca: "İyiliği kalpten kabul etmeyen, kötülüğü de kalpten inkar etmeyen kişidir" dedi.[1]

١٠١٨٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، نَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، ح، وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا أَبُو عَلِيٍّ الْحُسَيْنُ بْنُ صَفْوَانَ، نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي الدُّنْيَا، نَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ شَقِيقٍ، نَا أَبُو إِسْحَاقَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْأَشْعَثِ، قَالَ: سَمِعْتُ الْفُضَيْلَ بْنَ عِيَاضٍ، قَالَ: قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: " يُؤْتَى بِالدُّنْيَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي صُورَةِ عَجُوزٍ شَمْطَاءَ زَرْقَاءَ أَنْيَابُهَا بَادِيَةٌ، مُشَوَّهٌ خَلْقُهَا، فَتُشْرِفُ عَلَى الْخَلَائِقِ فَيُقَالُ: هَلْ تَعْرِفُونَ بِهَذِهِ؟ فَيَقُولُونَ: نَعُوذُ بِاللهِ مِنْ مَعْرِفَةِ هَذِهِ، فَيُقَالُ: هَذِهِ الدُّنْيَا الَّتِي تَنَاحَرْتُمْ عَلَيْهَا، بِهَا تَقَاطَعْتُمُ الْأَرْحَامَ، وَبِهَا تَحَاسَدْتُمْ وَتَبَاغَضْتُمْ وَاغْتَرَرْتُمْ، ثُمَّ تُقْذَفُ فِي جَهَنَّمَ فَتُنَادِي: أَيْ رَبِّ، أَيْنَ اتْبَاعِي وَأَشْيَاعِي؟ فَيَقُولُ اللهُ تَعَالَى: أَلْحِقُوا بِهَا اتْبَاعَهَا وَأَشْيَاعَهَا ".

10189- İbn Abbâs der ki: Kıyamet gününde dünya; kör, saçları ağarmış ve dişleri dökülmüş çirkin ihtiyar bir kadın suretinde getirilir. Bu şekilde bütün insanlara gösterilir ve: "Bunu tanıyor musunuz?" diye sorulur. İnsanlar: "Bunu tanımaktan Allah'a sığınırız!" karşılığını verirler. Bunun üzerine: "Bu, uğruna birbirinizi öldürdüğünüz, akrabalık bağlarını kestiğiniz, birbirinize haset ettiğiniz, birbirinize düşman kesildiğiniz ve

[1] İsnâdı sahihtir.

aldandığınız dünyadır" denilir. Dünya: "Rabbim! Benim peşimden koşanlar ve sevenlerim nerede?" diye sorunca, Yüce Allah (meleklere): "Peşinden koşanları ve sevenlerini onunla birlikte (cehenneme) gönderin" buyurur.[1]

١٠١٩٠ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، أَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، ثَنَا ابْنُ أَبِي الدُّنْيَا، فَذَكَرَهُ

10190- Başka bir kanalla bir öncekinin aynısı rivayet edilmiştir.[2]

١٠١٩١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، نَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ قُدَامَةَ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، عَنْ أَبِي وَكِيعٍ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، ﴿بَلْ يُرِيدُ الْإِنْسَانُ لِيَفْجُرَ أَمَامَهُ﴾ [القيامة: ٥] قَالَ: " يُقَدِّمُ الذَّنْبَ، وَيُؤَخِّرُ التَّوْبَةَ "

10191- Saîd b. Cübeyr bildiriyor: İbn Abbâs, *"Fakat insan önündekini yalanlamak ister"*[3] âyetini açıklarken şöyle demiştir: "İnsan (günah olan bir durum karşısında) «Önce yapayım sonra tövbe ederim» der, anlamındadır."[4]

١٠١٩٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ، نَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، نَا أَبُو جَعْفَرٍ الْقَزَّازُ، نَا حُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمَرْوَزِيُّ، قَالَ ابْنُ الْمُبَارَكِ: عَنْ مِسْعَرٍ، عَنْ قَيْسِ بْنِ مُسْلِمٍ، عَنْ طَارِقِ بْنِ شِهَابٍ، قَالَ: عَادَ خَبَّابًا بَقَايَا مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ ﷺ، فَقَالُوا: أَبْشِرْ يَا أَبَا عَبْدِ اللهِ، إِخْوَانُكَ تَقْدِمُ عَلَيْهِمْ غَدًا فَبَكَى، فَقَالُوا: عَلَيْهَا مِنَ الْحَالِ فَقَالَ: " إِنَّهُ لَيْسَ ذُو جَزَعٍ وَلَكِنَّكُمْ ذَكَّرْتُمُونِي أَقْوَامًا وَسَمَّيْتُمُوهُمْ إِخْوَانًا، فَإِنَّ أُولَئِكَ قَدْ مَضَوْا بِأُجُورِهِمْ وَإِنِّي أَخَافُ أَنْ يَكُونَ ثَوَابِي مِمَّا يَذْكُرُونَ مِنْ تِلْكَ الْأَعْمَالِ مَا أَصَبْنَا بَعْدَهُمْ ".

---

[1] İsnâdında kopukluk vardır. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Zemmu'd-Dünyâ* (123) Bak: Gazâlî, *İhyâ* (3/210).

[2] İsnâdında kopukluk vardır.

[3] Kıyâmet Sur. 5

[4] İsnâdında bir sakınca yoktur. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (8/344).

10192- Târık b. Şihâb der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbından hayatta kalanlar hasta olan Habbâb'ı ziyarete gittiklerinde ona: "Ey Ebû Abdillah! Yarın kardeşlerinle buluşacaksın" dediler. Habbâb bunu duyunca ağlamaya başladı. Ona: "İçinde bulunduğun duruma mı ağlıyorsun?" dediklerinde şu karşılığı verdi: "Korkumdan ağlamıyorum! Ancak bana bazılarını hatırlattınız ve onlarm kardeşlerim olduğunu söylediniz. Onlar yaptıklarının sevabını alıp gittiler. Ben ise dile getirdiğiniz o amellerin mükafatını onlardan sonra dünyalık olarak almış olmaktan korkuyorum."[1]

١٠١٩٣ - قَالَ: وَنَا أَبُو سَعِيدٍ، نَا أَبُو دَاوُدَ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَاءِ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ، عَنْ مِسْعَرٍ، مِثْلَهُ

10193- Başka bir kanalla bir öncekinin aynısı bildirilmiştir.[2]

١٠١٩٤ - قَالَ: وَأَنَا أَبُو سَعِيدٍ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ وَهُوَ ابْنُ زَيْدٍ الصَّائِغُ، نَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، نَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: " مَا يُصِيبُ عَبْدٌ مِنَ الدُّنْيَا شَيْئًا إِلَّا انْتَقَصَ مِنْ دَرَجَاتِهِ عِنْدَ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ وَإِنْ كَانَ عَلَيْهِ كَرِيمًا "

10194- İbn Ömer der ki: "Kul dünyalık olarak bir şey elde ettiği zaman Yüce Allah katındaki değeri biraz daha eksilir. Yüce Allah ona karşı cömert olsa dahi bu durum değişmez."[3]

١٠١٩٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمَرْوَزِيُّ، أَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ الْأَزْدِيُّ، حَدَّثَنِي عَبْدُ الصَّمَدِ الصَّائِغُ مَرْدَوَيْهِ، قَالَ: سَمِعْتُ الْفُضَيْلَ، يَقُولُ: " لَا يُعْطَى أَحَدٌ مِنَ الدُّنْيَا إِلَّا وَيُقَالُ لَهُ: هَاكَ مِثْلَيْهِ مِنَ الْحِرْصِ مِثْلَيْهِ مِنَ الشُّغْلِ وَمِثْلَيْهِ مِنَ الْهَمِّ، وَلَا يُعْطَى شَيْئًا مِنَ الدُّنْيَا إِلَّا وَنَقَصَ مِنْ آخِرَتِهِ، فَلَا وَاللهِ مَا تَأْخُذُ إِلَّا مِنْ كِيسِكَ، فَإِنْ شِئْتَ فَأَقْلِلْ، وَإِنْ شِئْتَ فَأَكْثِرْ

---

[1] İsnâdında tanımadığım ravi vardır. İbnu'l-Mübârek, *Zühd* 183-184 (522), Ebû Dâvud, *Zühd* (266), İbn Sa'd, *Tabakât* (3/166-167), Taberânî, *M. el-Kebîr* 4/63 (3616), Ebû Nuaym, *Hilye* (1/145-146), Humeydî, *Müsned* 1/86 (158) ve İbnu'l-Cevzî, *Sifatu's-Safve* (1/427).

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Ravileri güvenilirdir. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/323), Hennâd, *Zühd* (557) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (1/306).

10195- Fudayl der ki: Birine dünyalık olarak bir şey verildiği zaman mutlaka ona: "Bunun yanında sana iki katıyla hırs, iki katıyla meşguliyet, iki katıyla da dert verilecektir" denilir. Birine dünyalık olarak bir şey verildiği zaman mutlaka âhiretinden eksiltilir. Vallahi ne alıyorsan kendi kesenden alıyorsun. Artık dilersen az, dilersen de çok al.[1]

١٠١٩٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، أَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، نَا الدَّقِيقِيُّ، نَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أَنَا عَمْرُو بْنُ مَيْمُونٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: تُوُفِّيَ زَيْدُ بْنُ حَارِثَةَ وَتَرَكَ مِائَةَ أَلْفٍ، قَالَ: " لَكِنَّ هِيَ لَا تَتْرُكُهُ "

10196- Amr b. Meymûn, babasından bildirir: Adamın biri İbn Ömer'e gelip: "Zeyd b. Hârise öldü ve geriye yüz bin (dirhem) bıraktı" deyince, İbn Ömer: "Ama dirhemler onu bırakmayacaktır!" karşılığını verdi.[2]

١٠١٩٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، نَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، نَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ صَالِحٍ، عَنْ مَالِكِ بْنِ مِغْوَلٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، قَالَ: مَرَرْنَا بِخَرِبَةٍ فَقَالَ لِي ابْنُ عُمَرَ:" يَا مُجَاهِدُ، قُلْ: يَا خَرِبَةُ مَا فَعَلَ أَهْلُكِ؟ " فَأَجَابَنِي ابْنُ عُمَرَ فَقَالَ:" هَلَكُوا وَبَقِيَتْ أَعْمَالُهُمْ"

10197- Mücâhid der ki: İbn Ömer'le birlikte yürürken harabe olan bir yerden geçtik. İbn Ömer bana: "Ey Mücâhid! Harabeye sor bakalım, sakinlerine ne olmuş?" dedi ve cevabını yine kendisi: "Ölüp gittiler, geriye de amelleri kaldı!" şeklinde verdi.[3]

١٠١٩٨ - قَالَ: وَأَنَا أَبُو بَكْرٍ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، نَا قَبِيصَةُ، نَا سُفْيَانُ، عَنْ حَبِيبِ بْنِ أَبِي ثَابِتٍ، قَالَ: مَرَّ أَبُو الدَّرْدَاءِ بِقَرْيَةٍ خَرِبَةٍ، فَقَالَ: " يَا خَرِبَةُ أَيْنَ أَهْلُكِ؟ " ثُمَّ يَرُدُّ عَلَى نَفْسِهِ: " ذَهَبُوا وَبَقِيَتْ أَعْمَالُهُمْ "

---

[1] İsnâdında bir sakınca yoktur.

[2] Ravileri güvenilirdir. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/327) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (1/306).

[3] İsnâdı hasendir, ancak kopuktur. Ahmed, *Zühd* (s. 191), Ebû Nuaym, *Hilye* (1/312), İbnu'l-Mübârek, *Zühd* 225 (639) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/330).

10198- Habîb b. Ebî Sâbit der ki: Ebu'd-Derdâ harabeye dönmüş bir köyün yanından geçerken: "Ey harabe! Sakinlerin nerede?" diye sordu. Cevabı da yine kendisi: "Ölüp gittiler, geriye de amelleri kaldı!" şeklinde verdi.[1]

١٠١٩٩ - قَالَ: وَنَا أَبُو بَكْرٍ، نَا هَارُونُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، نَا سَيَّارٌ، نَا جَعْفَرٌ، نَا مَالِكٌ، قَالَ: " كَانَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِذَا مَرَّ بِدَارٍ وَقَدْ مَاتَ أَهْلُهَا وَقَفَ عَلَيْهَا، فَقَالَ: وَيْحٌ لِأَرْبَابِكِ الَّذِينَ يَتَوَارَثُونَكِ، كَيْفَ لَمْ يَعْتَبِرُوا فِعْلَكِ بِإِخْوَانِهِمُ الْمَاضِينَ "

10199- Mâlik der ki: İsa b. Meryem, sakinleri ölüp gitmiş bir evin yanından geçerken durur ve: "Seni miras yoluyla birbirlerinden alan sahiplerine yazıklar olsun! Zira eski sahiplerine neler yaptığından hiç ibret almadılar" derdi.[2]

١٠٢٠٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، أَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ الدَّقِيقِيُّ، نَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ يَحْيَى بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ حَاطِبٍ، قَالَ: قَالَ أَبُو وَاقِدٍ اللَّيْثِيُّ: " تَابَعْنَا الْأَعْمَالَ فَلَمْ نَجِدْ شَيْئًا أَبْلَغَ فِي طَلَبِ الْآخِرَةِ مِنَ الزُّهْدِ فِي الدُّنْيَا "

10200- Ebû Vâkıd el-Leysî der ki: "Amellere baktığımızda âhireti elde etmek için dünyada zahid olmaktan daha iyi bir amelin olmadığını gördük."[3]

١٠٢٠١ - قَالَ: وَأَنَا أَبُو سَعِيدٍ، نَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ، نَا أَبُو مُسْهِرٍ، نَا سَعِيدُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، قَالَ: قَالَ أَبُو وَاقِدٍ: " مَا وَجَدْنَا شَيْئًا أَعْوَدَ عَلَى الْأَخْلَاقِ الْإِيمَانِ مِنَ الزَّهَادَةِ "

10201- Ebû Vâkıd der ki: "İman ahlakına zahitlikten daha uygun bir şey görmüş değiliz."[4]

---

[1] İsnâdı hasendir. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/306) ve İbnu'l-Mübârek, *Zühd* (638).

[2] İsnâdı hasendir. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Kısaru'l-Emel* (3/50) ve İbnu'l-Mübârek, *Zühd* (640).

[3] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Zühd* (s. 200), Ebû Nuaym, *Hilye* (8/359), Ebû Dâvud, *Zühd* (377), İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/322) ve Hennâd, *Zühd* (558).

[4] İsnâdında kopukluk vardır.

١٠٢٠٢ - حَدَّثَنَا أَبُو سَعْدِ بْنُ أَبِي عُثْمَانَ الزَّاهِدُ الْوَاعِظُ، أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ رَبِّهِ الشِّيرَازِيُّ، بِمِصْرَ، نَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَرَجِ، نَا سَعِيدُ بْنُ هَاشِمٍ، نَا دُحَيْمٌ، قَالَ: قَالَ ابْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ عَبْدِ الْوَهَّابِ بْنِ الْوَرْدِ، عَنْ سَالِمِ بْنِ بَشِيرٍ، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ، بَكَى فِي مَرَضِهِ فَقِيلَ لَهُ: مَا يُبْكِيكَ؟ فَقَالَ: " أَبْكِي لِبُعْدِ سَفَرِي، وَقِلَّةِ زَادِي، وَأَنِّي أَصْبَحْتُ فِي صُعُودٍ مَهْبَطُهُ عَلَى جَنَّةٍ أَوْ نَارٍ، فَلَا أَدْرِي إِلَى أَيَّتِهَا يُسْلَكُ بِي "

10202- Sâlim b. Beşîr der ki: Ebû Hureyre hastalığı sırasında ağlaymca ona: "Neden ağlıyorsun?" diye soruldu. Ebû Hureyre de şöyle karşılık verdi: "Yolculuğumun uzunluğundan ve azığımın azlığından dolayı ağlıyorum. Şimdi artık ya cennete ya da cehenneme doğru inen bir yokuşun başındayım ve bunlardan hangisine götürüleceğimi de bilmiyorum."[1]

١٠٢٠٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، نَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ الْحَكَمِ، نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يَزِيدَ الْمُقْرِئُ، نَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي أَيُّوبَ، نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْوَلِيدِ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ حُجَيْرَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: " تَعَوَّدُوا الْخَيْرَ عَادَةً، وَإِيَّاكُمْ وَعَادَةَ السَّوَافِ مِنْ سَوْفَ إِلَى سَوْفَ "

10203- Ebû Hureyre der ki: "Hayır yapmayı alışkanlık haline getirin! İşini «İlerde yaparım, şu zamanda yaparım» diyen ertelemecilerin bu alışkanlığından sakının!"[2]

١٠٢٠٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، أَنَا أَبُو سَهْلِ بْنُ زِيَادٍ الْقَطَّانُ، نَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِسْحَاقَ، نَا مُعَاذُ بْنُ أَسَدٍ، نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، نَا شُعْبَةُ، عَنْ سِمَاكٍ، عَنْ أَبِي الرَّبِيعِ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ، وَنَظَرَ إِلَى مَزْبَلَةٍ فَقَالَ: " إِنَّ هَذِهِ لَمُذْهِبَةُ دُنْيَاكُمْ وَآخِرَتِكُمْ "

---

[1] İsnâdında kopukluk vardır. Abdullah b. Ahmed, *Zevâidü'z-Zühd* (s. 153), Ebû Nuaym, *Hilye* (1/383), İbn Sa'd, *Tabakât* (4/339), Buhârî, *Târîh* (2/2/157-158) ve Zehebî, *Siyer* (2/625).

[2] Ravileri güvenilirdir. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Kısaru'l-Emel* (209).

10204- Ebu'r-Rabî' der ki. Ebû Hureyre'nin bir çöplüğe bakıp: "İşte şu (çöplük) hem dünyanızı, hem de âhiretinizi yok etmektedir!" dediğini işittim.[1]

١٠٢٠٥ - قَالَ: وَنَا إِسْمَاعِيلُ، نَا الْحَوْطِيُّ، نَا شُعْبَةُ، عَنْ سِمَاكٍ، عَنْ أَبِي الرَّبِيعِ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ، يَقُولُ: " إِنَّ هَذِهِ الْكُنَاسَةَ مَهْلَكَةُ دُنْيَاكُمْ وَآخِرَتِكُمْ "

10205- Ebu'r-Rabî' der ki. Ebû Hureyre'nin: "İşte şu çöplük hem dünyanızı, hem de âhiretinizi yok etmektedir!" dediğini işittim.[2]

١٠٢٠٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، وَحَدَّثَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، قَالَا: نَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، نَا سَعْدَانُ بْنُ نَصْرٍ، نَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أَنَا هِشَامٌ، عَنْ مُحَمَّدٍ، قَالَ: كُنَّا عِنْدَ أَبِي هُرَيْرَةَ فَتَمَخَّطَ فَمَسَحَ بِرِدَائِهِ، وَقَالَ: " الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي تَمَخَّطَ أَبُو هُرَيْرَةَ فِي الْكَتَّانِ، وَلَقَدْ رَأَيْتُنِي أَنِّي لَأَخِرُّ فِيمَا بَيْنَ مَنْزِلِ عَائِشَةَ وَبَيْنَ مِنْبَرِ رَسُولِ اللهِ ﷺ مَغْشِيًّا عَلَيَّ مِنَ الْجُوعِ، فَيَمُرُّ الرَّجُلُ فَيَجْلِسُ عَلَى صَدْرِي فَأَرْفَعُ رَأْسِي فَأَقُولُ: لَيْسَ بِي الَّذِي تَرَى إِنَّمَا هُوَ مِنَ الْجُوعِ ". أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ، مِنْ حَدِيثِ أَيُّوبَ، عَنِ ابْنِ سِيرِينَ

10206- Muhammed (b. Sîrîn) der ki: Ebû Hureyre'nin yanındayken giysisiyle burnunu sildi ve şöyle dedi: "Ebû Hureyre'nin keten giysiyle burnunu silmesini ihsan eden Allah'a hamdolsun! Oysa Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) minberi ile Âişe'nin odası arasında açlıktan bayılıp yere düştüğümü bilirim. Oraya gelenler de (delirdiğimi zannederek) göğsüme otururdu. Ben de başımı kaldırıp: "Sandığınız gibi (deli) değilim! Sadece açım!" derdim.[3]

Buhârî, *Sahîh*'de Eyyûb kanalıyla İbn Sîrîn'den rivayet etti.[4]

---

[1] İsnâdı hasendir. İbnu'l-Mübârek, *Zühd* 219 (619).

[2] İsnâdı hasendir. Ebû Nuaym, *Hilye* (1/380).

[3] İsnâdı sahihtir.

[4] Buhârî, *i'tisâm* (8/152).

١٠٢٠٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْمُقْرِئُ، نَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، نَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، نَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، نَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، ح، وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْخَيْرِ جَامِعُ بْنُ أَحْمَدَ الْمُحَمَّدَ أَبَادِيُّ بِهَا، أَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْمُحَمَّدْ آبَادِيُّ، بِهَا، نَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ، نَا الزَّهْرَانِيُّ أَبُو الرَّبِيعِ، نَا حَمَّادٌ عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ مُحَمَّدٍ، قَالَ: كُنَّا عِنْدَ أَبِي هُرَيْرَةَ وَعَلَيْهِ ثَوْبَانِ مُمَشَّقَانِ مِنْ كَتَّانٍ فَتَمَخَّطَ فِيهَا، وَقَالَ: " بَخٍ بَخٍ، أَبُو هُرَيْرَةَ يَتَمَخَّطُ فِي الْكَتَّانِ، وَلَقَدْ رَأَيْتُنِي أَخِرُّ فِيمَا بَيْنَ الْمِنْبَرِ وَحُجْرَةِ عَائِشَةَ مَغْشِيًّا عَلَيَّ مِنَ الْجُوعِ، فَيَمُرُّ بِيَ الْمَارُّ فَيَضَعُ رِجْلَهُ عَلَى عُنُقِي فَيَقُولُ النَّاسُ: إِنَّهُ لَمَجْنُونٌ، وَمَا بِي مِنْ جُنُونٍ إِلَّا الْجُوعُ ". وَفِي رِوَايَةِ سُلَيْمَانَ: " إِنِّي لَأَخِرُّ بَيْنَ مِنْبَرِ رَسُولِ اللهِ ﷺ إِلَى حُجْرَةِ عَائِشَةَ مَغْشِيًّا عَلَيَّ فَيَضَعُ رِجْلَهُ عَلَى عُنُقِي وَيَرَى أَنَّ بِي جُنُونًا، مَا بِي مِنْ جُنُونٍ إِلَّا الْجُوعُ ". رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ حَرْبٍ، عَنْ حَمَّادٍ

10207- Muhammed (b. Sîrîn) anlatıyor: Ebû Hureyre'nin yanındaydık. Üzerinde iki parçalık kırmızıya boyanmış keten bir giysi vardı. Bu giysisiyle burnunu silince: "Vay ki vay! Ebû Hureyre artık burnunu ketenden giysisiyle siliyor!" dedi ve şöyle devam etti: "Oysa Âişe'nin odası ile Resûlullah'ın (sallallahu alayhi vesellem) minberi arasında açlıktan bayılıp yere düştüğümü bilirim. Oraya gelenler delirdiğimi zannederek ayaklarıyla boynuma basarlardı. Oysa delirmiş filan değildim, sadece açtım."[1]

Süleyman ise rivayet ederken şu lafzı kullanır: "Oysa Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) minberi ile Âişe'nin odası arasında bayılıp yere düştüğümü bilirim. Oraya gelen delirdiğimi zannederek ayağıyla boynuma basardı. Oysa delirmiş filan değildim, sadece açtım."

Buhârî, *Sahîh*'de Süleyman b. Harb kanalıyla Hammâd'dan rivayet etti.[2]

١٠٢٠٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ جَعْفَرٍ، نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلَ، حَدَّثَنِي أَبِي، نَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ عَبَّاسٍ الْجُرَيْرِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عُثْمَانَ

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî, *i'tisâm* (8/152).

النَّهْدِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ، يَقُولُ: " قَسَمَ رَسُولُ اللهِ ﷺ بَيْنَ أَصْحَابِهِ تَمْرًا، فَأَصَابَنِي سَبْعُ تَمَرَاتٍ إِحْدَاهُنَّ حَشَفَةٌ مَا كَانَ فِيهِنَّ شَيْءٌ أَعْجَبُ إِلَيَّ مِنْهَا لِأَنَّهَا شَدَّتْ مَضَاغِي ". رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ مُسَدَّدٍ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ زَيْدٍ

10208- Ebû Hureyre der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbı arasında hurma dağıtınca bana yedi hurma düştü. Bunların içinde de kuru ve adi bir hurma vardı. İçlerinde de en çok bu hurma hoşuma girmişti. Zira ağzımda hemen dağılmazdı."

Buhârî, Müsedded kanalıyla Hammâd b. Zeyd'den rivayet etti.[1]

١٠٢٠٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو عَبْدِ اللهِ إِسْحَاقُ بْنُ مُحَمَّدٍ السُّوسِيُّ، وَأَبُو سَعِيدِ بْنُ أَبِي عَمْرٍو قَالُوا: نَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، نَا بَحْرُ بْنُ نَصْرٍ، أَنَا بِشْرُ بْنُ بَكْرٍ، أَخْبَرَنِي الْأَوْزَاعِيُّ، عَنِ ابْنِ سِيرِينَ، أَنَّهُ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ، يَقُولُ لِابْنَتِهِ: " لَا تَلْبَسِي الذَّهَبَ، فَإِنِّي أَخْشَى عَلَيْكِ اللهَبَ "

10209- İbn Sîrîn der ki: Ebû Hureyre'nin, kızına: "Altın giyme! Zira cehennem alevinin sana dokunmasından korkarım!" dediğini işittim.[2]

١٠٢١٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، أَنَا أَبُو سَهْلِ بْنُ زِيَادٍ، نَا إِسْمَاعِيلُ الْقَاضِي، نَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، نَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنِ ابْنِ عَوْنٍ، عَنْ عُبَيْدِ بْنِ بَابٍ، قَالَ: مَرَرْنَا بِأَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: أَيْنَ تُرِيدُ؟ قَالَ: " السُّوقَ " قَالَ: " إِنِ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَشْتَرِيَ الْمَوْتَ فَاشْتَرِهْ "

10210- Ubeyd b. Bâb der ki: Ebû Hureyre'ye uğradığımızda bana: "Nereye gidiyorsun?" diye sordu. "Çarşıya" dediğimde: "Alabiliyorsan oradan ölümü satın al!" dedi.[3]

١٠٢١١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْفَوَارِسِ الْحَسَنُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي الْفَوَارِسِ، بِبَغْدَادَ، وَأَبُو أَحْمَدَ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلُوشَا الْأَسْدَ، أَبَادِيُّ بِهَا، قَالَا: أَنَا أَحْمَدُ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ حَمْدَانَ الْقُطَيْعِيُّ، نَا

---

[1] Buhârî, *at'ime* (6/210).

[2] Ravileri güvenilirdir. Abdullah b. Ahmed, *Zevâidü'z-Zühd* (s. 153), Abdurrezzâk, *Musannef* 11/70 (19938) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (1/380).

[3] İsnâdı zayıftır.

أَبُو عَلِيٍّ بِشْرُ بْنُ مُوسَى، نَا الْمُقْرِئُ، نَا حَيْوَةُ، أَخْبَرَنِي شُرَحْبِيلُ بْنُ شَرِيكٍ، أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْحُبُلِيَّ، يَقُولُ: إِنَّهُ سَمِعَ عَبْدَ اللهِ بْنَ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ: " لَخَيْرٌ أَعْمَلُهُ الْيَوْمَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ مِثْلَيْهِ مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ، لِأَنَّا كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ تُهِمُّنَا الْآخِرَةُ وَلَا تُهِمُّنَا الدُّنْيَا، وَأَنَّا الْيَوْمَ قَدْ مَالَتْ بِنَا الدُّنْيَا "

10211- Ebû Abdirrahman el-Hubulî der ki: Abdullah b. Amr b. el-Âs'ın şöyle dediğini işittim: "Bugün yaptığım bir hayır benim için Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında aynı hayrı iki katıyla yapmış olmamdan daha iyidir. Zira Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında bizi sadece âhiret ilgilendiriyordu ve dünya hiç ilgilendirmiyordu. Bugün ise dünya bize doğru yönelmiş durumdadır."[1]

١٠٢١٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلْمَانَ الْفَقِيهُ، نَا بِشْرُ بْنُ مُوسَى، نَا عُمَرُ بْنُ سَهْلٍ، نَا إِسْحَاقُ بْنُ الرَّبِيعِ أَبُو حَمْزَةَ الْعَطَّارُ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ سَمُرَةَ، قَالَ: " مَثَلُ ابْنِ آدَمَ وَفِرَارُهُ مِنَ الْمَوْتِ كَمَثَلِ الثَّعْلَبِ وَالْأَرْضِ وَلَهَا عَلَيْهِ دَيْنٌ فَانْطَلَقَ وَلَهُ خِصَاص حَتَّى انْحَجَرَ فِي حجرٍ فَلَمَّا رَفَعَ رَأْسَهُ قَالَتْ لَهُ الْأَرْضُ عِنْدَ سَبَلَتِهِ: يَا ثَعْلَبُ أَقْصُّ دَيْنِي قَالَ: فَخَرَجَ، فَانْحَجَرَ فِي حَجَرٍ مِثْلِ ذَلِكَ، وَلَهُ خِصَاصٌ وَلَا يَجِدُ مِنَ الْأَرْضِ مَفَرًّا، وَكَذَلِكَ ابْنُ آدَمَ لَا يَجِدُ مِنَ الْمَوْتِ مَفَرًّا أَيْنَمَا تَوَجَّهَ لَمْ يَجِدْ مِنَ الْمَوْتِ مَفَرًّا ". " وَهَذَا مَوْقُوفٌ، وَرُوِي مَرْفُوعًا وَلَيْسَ بِمَحْفُوظٍ "

10212- Semure der ki: "Ölümden kaçmaya çalışan insan yere olan borcundan kaçan tilki gibidir. Tilki koşup kaçmaya başlar. Yorgun düşüp taşların arasında bir delik bulunca da içine girer. Ancak başını kaldırınca hemen başının ucunda yer ona: "Ey tilki! Bana borcunu öde!" der. Tilki oradan çıkıp kaçar ve başka bir deliğe girer. Ancak kaçacak bir yer bulamaz. İnsan da öyledir. Ölümden hiçbir zaman kaçamaz. Nereye giderse gitsin ölümden kaçışı yoktur."[2]

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı hasendir. Ukaylî, *ed-Du'afâ* (4/201).

١٠٢١٣ - أَخْبَرَنَاهُ أَبُو حَامِدٍ أَحْمَدُ بْنُ أَبِي خَلَفٍ الْإِسْفِرَايِينِيُّ بِهَا، نَا مُحَمَّدُ بْنُ يَزْدَادَ بْنِ مَسْعُودٍ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ أَيُّوبَ الرَّازِيُّ، نَا حَفْصُ بْنُ عُمَرَ، نَا مُعَاذُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْهُذَلِيُّ، عَنْ يُونُسَ بْنِ عُبَيْدٍ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ أَبِي الْحَسَنِ، عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَثَلُ الَّذِي يَفِرُّ مِنَ الْمَوْتِ كَالثَّعْلَبِ يَطْلُبُهُ الْأَرْضُ بِدَيْنٍ فَجَعَلَ يَسْعَى حَتَّى إِذَا عِيَّ وَابْتَهَرَ دَخَلَ حُجْرَهُ، فَقَالَتْ لَهُ الْأَرْضُ عِنْدَ سَبَلَتِهِ " دَيْنِي دَيْنِي يَا ثَعْلَبُ، فَخَرَجَ لَهُ خِصَاصٌ فَلَمْ يَزَلْ كَذَلِكَ حَتَّى انْقَطَعَتْ عُنُقُهُ فَمَاتَ "

10213- Semure b. Cundub'un bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Ölümden kaçmaya çalışan kişi toprağa olan borcundan kaçan tilki gibidir. Tilki koşmaktan yorulup deliğine girince toprak ona: «Bana olan borcunu öde!' Borcunu öde!» der. Tilki tekrar deliğinden çıkar ve koşarak kaçmaya çalışır. Ancak çok geçmeden nefesi kesilip ölür."*[1]

١٠٢١٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، نَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَفَّانَ، نَا أَبُو أُسَامَةَ، قَالَ مِسْعَرٌ: حَدَّثَنِي عَنْ زِيَادِ بْنِ عِلَاقَةَ، قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عَمْرٍو: " وَاللهِ لَوَدِدْتُ أَنِّي هَذِهِ السَّارِيَةُ "

10214- Abdullah b. Amr: "Vallahi şu direğin yerinde olmak isterdim!" dedi.[2]

١٠٢١٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، أَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ سَعِيدٍ الْمِصْرِيُّ بِمَكَّةَ، نَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي مُوسَى، نَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَهْمٍ، نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، نَا يُونُسُ بْنُ يَزِيدَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: " أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِيَوْمَيْنِ وَلَيْلَتَيْنِ لَمْ تَسْمَعِ الْخَلَائِقُ بِمِثْلِهِمَا؟ أَوَّلُ يَوْمٍ يَجِيئُكَ الْبَشِيرُ مِنَ اللهِ إِمَّا بِرِضَى اللهِ وَإِمَّا بِسَخَطِهِ، وَيَوْمٌ تَقِفُ فِيهِ بَيْنَ يَدَيِ اللهِ يَأْخُذُ فِيهِ كِتَابَكَ إِمَّا بِيَمِينِكَ وَإِمَّا بِشِمَالِكَ، وَلَيْلَةٌ يَبِيتُ الْمَيِّتُ فِي قَبْرِهِ وَلَمْ يَبِتْ لَيْلَةً قَبْلَهَا مِثْلَهَا، وَلَيْلَةٌ صَبِيحَتُهَا يَوْمُ الْقِيَامَةِ لَيْسَ بَعْدَهَا لَيْلَةٌ ". " هَكَذَا

---

[1] İsnâdı zayıftır. Taberânî, *M. el-Kebîr* 7/168-169 (6922), Ukaylî, *ed-Du'afâ* (4/200), İbnu'l-Cevzî, *el-İlelü'l-Mütenâhiye* (2/405-5406) ve Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (2/320).

[2] İsnâdı sahihtir. İbn Sa'd, *Tabakât* (4/267) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/355).

رُوِيَ مَوْقُوفًا ". وَقَدْ أَخْبَرَنَاهُ أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، مِنْ أَصْلِ كِتَابِهِ فَلَمْ يَذْكُرْ فِي إِسْنَادِهِ يُونُسَ بْنَ يَزِيدَ وَقَالَ: عَنِ الزُّهْرِيِّ، يَبْلُغُ بِهِ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ. " وَهَذَا أَشْبَهُ وَاللهُ أَعْلَمُ "

10215- Enes b. Mâlik der ki: "Size hiç kimsenin görmediği iki gün ile iki geceden bahsedeyim mi? Günlerden biri, Allah katından birinin ya rızası ya da öfkesinin haberini vermek için geleceği gündür. Diğer gün de, Allah'ın huzurunda durduğun ve amel defterinin ya sağından ya da solundan verileceği gündür. Gecelerden ilki de, ölünün mezarında geçireceği ilk gecedir ki daha önce böylesine bir gece geçirmiş değildir. Diğer gece de, sabahında kıyametin kopacağı gecedir ki artık ondan sonra bir daha gece olmayacaktır."[1]

Bu şekilde mevkûf olarak rivayet edilmiştir. Ebû Muhammed b. Yûsuf da bunu kitabından bize nakletti. Ancak isnâdında Yûnus b. Yezîd'i zikretmeyip "Zührî, Enes b. Mâlik'ten şöyle bildirir" dedi. Bu ise daha doğru görünmektedir. Doğrusunu Allah bilir.

١٠٢١٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ، أَنَا بِشْرُ بْنُ مُوسَى، نَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْمُقْرِئُ، نَا مُوسَى بْنُ عَلِيٍّ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي، يَقُولُ: سَمِعْتُ عَمْرَو بْنَ الْعَاصِ، يَخْطُبُ بِمِصْرَ يَقُولُ: " مَا أَبْعَدُ هَدْيِكُمْ مِنْ هَدْيِ نَبِيِّكُمْ ﷺ، أَمَّا هُوَ فَكَانَ أَزْهَدَ النَّاسِ فِي الدُّنْيَا، وَأَمَّا أَنْتُمْ فَأَرْغَبُ النَّاسِ فِيهَا "

10216- Mûsa b. Ali, babasından bildirir: Amr b. el-Âs'ın Mısır'da verdiği hutbede şöyle dediğini işittim: "Yolunuz Peygamberinizin (sallallahu aleyhi vesellem) yolundan ne kadar da uzak! Hz. Peygamber (sallallahu alayhi vesellem) insanlar içinde dünyaya karşı en zahid olan kişiydi. Siz ise insanlar içinde dünyaya en çok rağbet edenlersiniz."[2]

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] İsnâdı hasendir.

١٠٢١٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا الزُّبَيْرُ بْنُ عَبْدِ الْوَاحِدِ، بِأَسَدَأَبَادَ، أَخْبَرَنِي أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْقَاسِمِ بْنِ مَطَرٍ، قَالَ: سَمِعْتُ الرَّبِيعَ بْنَ سُلَيْمَانَ، قَالَ: قَالَ الشَّافِعِيُّ: " يَا رَبِيعُ عَلَيْكَ بِالزُّهْدِ فَلِلزُّهْدِ عَلَى الزَّاهِدِ أَحْسَنُ مِنَ الْحُلِيِّ عَلَى الْمَرْأَةِ النَّاهِدِ "

10217- Rabî' b. Süleyman der ki: (İmam) Şâfiî bana şöyle dedi: "Ey Rabî'! Zahid biri olmaya çalış. Zira zahidin üzerinde zahitlik, takıların genç bir kızın üzerinde durduğundan daha güzel durur."[1]

فَصْلٌ فِي ذَمِّ بِنَاءِ مَا لَا يُحْتَاجُ إِلَيْهِ مِنَ الْقُصُورِ وَالدُّورِ

İhtiyaç Dışında Ev ve Bina Yapımının Kınanması

١٠٢١٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ خَالِدٍ الْحِمْصِيِّ، نَا بِشْرُ بْنُ شُعَيْبِ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ، عَنْ أَبِيهِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ، يُحَدِّثُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَتَطَاوَلَ النَّاسُ الْبُنْيَانَ ". رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ أَبِي الْيَمَانِ، عَنْ شُعَيْبٍ

10218- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): "*İnsanlar yüksek binalar yapmadıkça kıyamet kopmayacaktır*" buyurmuştur.[2]

Buhârî, Ebu'l-Yemân kanalıyla Şuayb'tan rivayet etti.[3]

١٠٢١٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْمُقْرِئُ، وَأَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، وَأَبُو صَادِقٍ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارُ، قَالُوا: نَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نَا الْحَسَنُ بْنُ مُكْرَمٍ، نَا أَبُو النَّضِيرِ، نَا إِسْحَاقُ بْنُ سَعِيدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ سَعِيدِ بْنِ الْعَاصِ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: مَرَرْتُ مَعَ ابْنِ عُمَرَ بِرَجُلٍ يَبْنِي بَيْتًا لَهُ فَنَظَرْتُهُ، فَقَالَ: " ابْنُ أَخِي لَقَدْ رَأَيْتُنِي بَنَيْتُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ ﷺ بَيْتًا بِيَدِي يُكِنُّنِي مِنَ

---

[1] İsnâdı ceyyiddir. Ebû Nuaym, *Hilye* (9/129-130).

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Buhârî, *fiten* (8/101).

الْمَطَرِ، وَيُظِلُّنِي مِنَ الشَّمْسِ، مَا أَعَانَنِي عَلَيْهِ أَحَدٌ مِنْ خَلْقِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ ". رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ أَبِي نُعَيْمٍ، عَنْ إِسْحَاقَ

10219- İshak b. Saîd b. Amr b. Saîd b. el-Âs, babasından bildirir: İbn Ömer'le birlikte ev inşa eden bir adamın yanından geçerken adama baktım. İbn Ömer bana şöyle dedi: "Yeğenim! Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında beni yağmurdan ve güneş ışığından koruyacak bir ev yaptığımı bilirim. Bir Allah'ın kulu bana yardim etmemiş, onu bizzat kendi elimle yapmıştım."

Buhârî, Ebû Nuaym kanalıyla İshâk'tan rivayet etti.[1]

١٠٢٢٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نَا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدُّورِيُّ، نَا مُحَاضِرُ بْنُ الْمُوَرِّعِ، نَا الْأَعْمَشُ، ح، وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، وَأَبُو سَعِيدِ بْنُ أَبِي عَمْرٍو، قَالُوا: نَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، نَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي السَّفَرِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، قَالَ: مَرَّ عَلَيْنَا النَّبِيُّ ﷺ وَنَحْنُ نُعَالِجُ خُصًّا لَنَا، فَقَالَ: " مَا هَذَا؟ " فَقُلْنَا: خُصٌّ لَنَا وَهَى فَنَحْنُ نُصْلِحُهُ، فَقَالَ: " مَا أَرَى الْأَمْرَ إِلَّا أَعْجَلَ " - مِنْ ذَلِكَ لَفْظُ حَدِيثِ أَبِي مُعَاوِيَةَ، وَفِي رِوَايَةِ مُحَاضِرٍ -: مَرَّ بِنَا النَّبِيُّ ﷺ وَأَنَا وَأَبِي نُعَالِجُ خُصًّا لَنَا فَقَالَ: " مَا هَذَا يَا عَبْدَ اللهِ؟ " قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، خُصٌّ لَنَا وَهَى فَنَحْنُ نُعَالِجُهُ فَقَالَ: " الْأَمْرُ أَسْرَعُ مِمَّا تَرَوْنَ " أَخْرَجَهُ أَبُو دَاوُدَ فِي السُّنَنِ. وَرَوَاهُ حَفْصٌ، عَنِ الْأَعْمَشِ: وَأَنَا أُطَيِّنُ حَائِطًا لِي، أَنَا وَأَبِي

10220- Abdullah b. Amr der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yanımıza uğradığında kamıştan olan evimizi onarıyorduk. *"Ey Abdullah! Ne yapıyorsunuz?"* diye sorunca: "Ey Allah'ın Resûlü! Kamıştan olan evimiz çökmek üzere, onu onarıyoruz" dedik. Bunun üzerine: *"Ölümün (çökme işinden) daha hızlı geleceğini düşünüyorum"* buyurdu.[2]

---

[1] Buhârî, *istizân* (7/144).

[2] İsnâdı sahihtir.

(Ravi) Muhâdir ise bunu şöyle rivayet eder: Babamla birlikte kamıştan olan evimizi onarırken Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) bize uğradı. *"Ey Abdullah! Ne yapıyorsunuz?"* diye sorunca: "Ey Allah'ın Resûlü! Kamıştan olan evimiz çökmek üzere, onu onarıyoruz" dedik. Bunun üzerine: *"Ölüm düşündüğünüzden daha erken gelebilir"* buyurdu.

Ebû Dâvud, *Sünen*'de rivayet etti.[1]

Hafs bunu A'meş'ten "Annemle birlikte bir duvarı çamurla sıvarken" lafzıyla rivayet etmiştir.[2]

١٠٢٢١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، أَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِسْحَاقَ الْقَاضِي، نَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ يُونُسَ، نَا زُهَيْرُ بْنُ مُعَاوِيَةَ، نَا عُثْمَانُ بْنُ حَكِيمٍ، أَخْبَرَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ حَاطِبٍ الْقُرَشِيُّ، عَنْ أَبِي طَلْحَةَ الْأَسَدِيِّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ خَرَجَ فَإِذَا قُبَّةٌ مُشْرِفَةٌ فَقَالَ: " مَا هَذَا؟ " قَالَ: قَالَ أَصْحَابُهُ: لِفُلَانٍ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ، قَالَ: فَسَكَتَ، وَجَعَلَهَا فِي نَفْسِهِ حَتَّى إِذَا جَاءَ صَاحِبُهَا رَسُولَ اللهِ ﷺ يُسَلِّمُ فِي النَّاسِ أَعْرَضَ عَنْهُ، صَنَعَ بِهِ ذَلِكَ مِرَارًا حَتَّى عَرَفَ الرَّجُلُ الْغَضَبَ فِيهِ، وَالْإِعْرَاضَ عَنْهُ شَكَى ذَلِكَ إِلَى أَصْحَابِهِ، فَقَالَ: وَاللهِ إِنِّي لَأُنْكِرُ رَسُولَ اللهِ ﷺ، مَا أَدْرِي مَا حَدَثَ لِي وَمَا صَنَعَتُ؟ قَالُوا: خَرَجَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فَرَأَى قُبَّتَكَ فَسَأَلَ لِمَنْ هِيَ؟ قَالُوا: فَأَخْبَرْنَاهُ، قَالَ: فَخَرَجَ إِلَى قُبَّتِهِ فَهَدَمَهَا حَتَّى سَوَّاهَا بِالْأَرْضِ، فَخَرَجَ رَسُولُ اللهِ ﷺ ذَاتَ يَوْمٍ فَلَمْ يَرَهَا، قَالَ: " مَا فَعَلَتِ الْقُبَّةُ الَّتِي كَانَتْ؟ " قَالَ: شَكَى إِلَيْنَا صَاحِبُهَا إِعْرَاضَكَ عَنْهُ فَأَخْبَرْنَاهُ فَهَدَمَهَا، قَالَ: " أَمَا إِنَّ كُلَّ بِنَاءٍ وَبَالٌ عَلَى صَاحِبِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَّا مَالًا إِلَّا مَالًا ". رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ يُونُسَ

10221- Enes b. Mâlik bildiriyor: Bir defasında Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) dışarı çıktığında yüksek bir kubbe gördü ve: *"Bu ne?"* diye sordu. Ashâbı: "Ensar'dan filan adamın" deyince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) sustu. Ancak bundan rahatsız oldu. Kubbenin sahibi daha sonra diğer insanlarla birlikte

---

[1] Ebû Dâvud 5/401-402 (5236), Tirmizî 4/568 (2335) ve İbn Mâce 2/1393 (4160).

[2] Ebû Dâvud 5/401 (5235).

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına gelip selam vermek isteyince Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ona yüz vermedi. Adam birkaç defa selam vermek istedi ve sonunda Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vasellem) ona öfkeli olduğunu ve bundan dolayı yüz vermediğini anladı. Arkadaşlarına: "Vallahi Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) bu davranışını yadırgadım! Oysa ne olduğunu ve ne yaptığımı bilmiyorum" diyerek bu durumdan yakındı. Arkadaşları ona: "Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem) dışarı çıktığında senin kubbeyi gördü. *«Bu kimin?»* diye sorunca da senin olduğunu söyledik" dediler.

Bunun üzerine adam döndü ve yaptığı kubbeyi yıkıp yer seviyesine indirdi. Daha sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) dışarı çıkınca bu kubbeyi göremedi. *"Buradaki kubbeye ne oldu?"* diye sorunca: "Sahibi senin ona yüz vermediğinden yana bize yakınınca olanları anlattık. O da kubbeyi yıktı" dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallehu alayhi vesellem): *"İhtiyaç dışında yapılan her bina, kıyamet gününde sahibine bir vebaldir"* buyurdu.[1]

Ebû Dâvud, Ahmed b. Yûnus'tan rivayet etti.[2]

١٠٢٢٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، نَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، نَا أَبُو خَيْثَمَةَ، نَا أَسْوَدُ بْنُ عَامِرٍ، عَنْ شَرِيكٍ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ أَبِي طَلْحَةَ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: مَرَرْتُ مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ فِي طَرِيقٍ مِنْ طُرُقِ الْمَدِينَةِ، قَالَ: فَرَأَى قُبَّةً مِنْ لَبِنٍ، فَقَالَ: " لِمَنْ هَذِهِ؟ " قِيلَ: لِفُلَانٍ، فَقَالَ: " أَمَا إِنَّ كُلَّ بِنَاءٍ وَبَالٌ عَلَى صَاحِبِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَّا مَا كَانَ فِي مَسْجِدٍ، أَوْ بِنَاءٍ مَسْجِدٍ أَوْ أَوْ " وَقَالَ: ثُمَّ مَرَّ فَلَمْ يَرَهَا، فَقَالَ: " مَا فَعَلَتِ الْقُبَّةُ؟ " قَالَ: قُلْتُ: بَلَغَ صَاحِبَهَا مَا قُلْتَ فَهَدَمَهَا فَقَالَ: " رَحِمَهُ اللهُ ". وَرَوَاهُ مَرْوَانُ بْنُ مُعَاوِيَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي زَكَرِيَّا التَّيْمِيِّ، وَقِيلَ: عَنْهُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَابِرِ بْنِ أَبِي زَكَرِيَّا، عَنْ عَمَّارٍ، شَيْخٍ لَهُ عَنِ أَنَسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ فِي الْبِنَاءِ

10222- Enes (b. Mâlik) der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte Medine yollarından birinde yürürken kerpiçten yapılan bir kubbe gördü. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bu kimin?"* diye sorunca: "Filan" kişinin dediler.

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] Ebû Dâvud 5/402-403 (5237).

Bunun üzerine: *"Mescid veya Mescid inşaatı veya... dışında yapılan her bina kıyamet gününde sahibine bir vebaldir"* buyurdu. Daha sonra aynı yerden geçerken kubbeyi göremeyince: *"Kubbeye ne oldu?"* diye sordu. "Sahibi senin dediğinden haberdar olunca onu yıktı" dediğimde, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Allah rahmetini ondan esirgemesin"* buyurdu.[1]

Mervân b. Muâviye aynısını Muhammed b. Ebî Zekeriya et-Teymî'den rivayet etmiştir. Yine "Mervân b. Muâviye —Muhammed b. Câbir b. Ebî Zekeriya —Ammâr —Ammâr'ın hocası —Enes" kanalıyla bina konusunda Hz. Peygamber'den (sallallahu aleyhi vesellem) rivayet edilmiştir.[2]

١٠٢٢٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو سَعِيدِ بْنُ أَبِي عَمْرٍو، قَالَا: نَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نَا الْعَبَّاسُ الدُّورِيُّ، نَا شَبَابَةُ بْنُ سَوَّارٍ، حَدَّثَنِي قَيْسُ بْنُ الرَّبِيعِ، عَنْ أَبِي حَمْزَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: مَرَّ النَّبِيُّ ﷺ بِقُبَّةٍ قَدْ بُنِيَتْ فَقَالَ: " مَنْ بَنَى هَذِهِ؟ " فَقَالُوا: فُلَانٌ، فَقَالَ: " كُلُّ بِنَاءٍ وَبَالٌ عَلَى صَاحِبِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَّا مَسْجِدًا " قَالَ: فَبَلَغَ ذَلِكَ الرَّجُلَ فَهَدَمَ الْقُبَّةَ، فَمَرَّ بِهَا النَّبِيُّ ﷺ فَرَآهَا مَهْدُومَةً فَأُخْبِرَ بِمَا صَنَعَ الرَّجُلُ لَمَّا بَلَغَهُ قَوْلُ النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: " رَحِمَ اللهُ فُلَانًا ". " هَكَذَا وَجَدْتُهُ "

10223- Enes b. Mâlik der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yeni yapılmış bir kubbe görünce: *"Bunu kim inşa etti?"* diye sordu. "Filan kişi" dediklerinde, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Mescid dışında ihtiyaç dışında yapılan her bina kıyamet gününde sahibine bir vebaldir"* buyurdu. Adam Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) böyle dediğinden haberdar olunca kubbeyi yıktı. Daha sonra Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) aynı yerden geçerken kubbenin yıkılmış olduğunu gördü. Sahibinin, söylediği sözden haberdar olunca onu yıktığı söylenince de Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Allah filan kişiden rahmetini esirgemesin"* buyurdu.[3]

Hadisi bu şekilde buldum.

---

[1] İsnâdı zayıftır. Ahmed, *Müsned* (3/220) ve Buhârî, *el-Kunâ* (s. 45).

[2] İbn Mâce 2/1393 (4161).

[3] İsnâdı zayıftır.

١٠٢٢٤ - وَقَدْ أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، نَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، نَا عَلِيُّ بْنُ الْجَعْدِ، نَا قَيْسُ بْنُ الرَّبِيعِ، أَنَا أَبُو حَمْزَةَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " كُلُّ نَفَقَةٍ يُنْفِقُهَا الْمُسْلِمُ يُؤْجَرُ فِيهَا عَلَى نَفْسِهِ وَعَلَى عِيَالِهِ وَعَلَى صَدِيقِهِ وَعَلَى بَهِيمِهِ إِلَّا فِي بِنَاءٍ، إِلَّا بِنَاءَ مَسْجِدٍ يَبْتَغِي بِهِ وَجْهَ اللهِ ". فَقُلْتُ لِإِبْرَاهِيمَ: أَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ بِنَاءَ كَفَافٍ؟ قَالَ: " لَا أَجْرَ، وَلَا وِزْرَ "

10224- Ebû Hamza bildiriyor: İbrâhîm(-i Nehaî): "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *«Müslümanın kendi şahsına, ailesine, arkadaşına veya hayvanına yaptığı her bir harcamada sevabı vardır! Allah rızası için inşa ettiği mescid değilse de bina yapımında yapacağı harcamada sevabı olmaz!»* buyurdu" dedi. İbrâhîm'e: "Kişi binayı kendine yetecek kadar yapmışsa?" diye sorduğumda: "O zaman sevabı da, günahı da olmaz" dedi.[1]

١٠٢٢٥ - قَالَ: وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ رَاشِدٍ، نَا أَبُو رَبِيعَةَ، نَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي حَمْزَةَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: " نَفَقَةُ الرَّجُلِ عَلَى نَفْسِهِ وَأَهْلِهِ، وَصَدِيقِهِ وَبَهِيمَتِهِ لَهُ فِيهَا أَجْرٌ إِلَّا نَفَقَةً فِي بِنَاءٍ إِلَّا أَنْ يَكُونَ مَسْجِدًا " فَقِيلَ لَهُ: فَإِنْ كَانَ بِنَاءَ كَفَافٍ؟ قَالَ: " فَذَلِكَ الَّذِي لَا لَهُ وَلَا عَلَيْهِ " فَقِيلَ لَهُ: فَإِنْ كَانَ فَوْقَ الْكَفَافِ؟ قَالَ: " عَلَيْهِ وِزْرُهُ، وَلَا أَجْرَ لَهُ فِيهِ "

10225- İbrâhîm(-i Nehaî) bildiriyor: İbn Mes'ûd: "Kişinin kendi şahsına, ailesine, arkadaşına veya hayvanına yaptığı her bir harcamada sevabı vardır! Allah rızası için inşa ettiği mescid değilse de bina yapımında yapacağı harcamada sevabı olmaz!" dedi. Ona: "Kişi binayı kendine yetecek kadar yapmışsa?" diye sorduğumda: "O zaman sevabı da, günahı da olmaz" dedi. Ona: "Yaptığı bina ihtiyacından fazla ise?" diye sorulunca: "Günahı olur, sevabı olmaz" dedi.[2]

١٠٢٢٦ - حَدَّثَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ، أَنَا أَبُو إِسْحَاقَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ فِرَاسٍ الْمَكِّيُّ، نَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ السُّوسِيُّ، نَا كَثِيرُ بْنُ عُبَيْدٍ، نَا بَقِيَّةُ بْنُ الْوَلِيدِ، عَنِ

---

[1] İsnâdı zayıf mürseldir. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Kısaru'l-Emel* (278).

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Kısaru'l-Emel* (296).

الضَّحَّاكِ بْنِ حُمْرَةَ، عَنْ مَيْمُونٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ بَنَى بِنَاءً أَكْثَرَ مِمَّا يَحْتَاجُ إِلَيْهِ كَانَ عَلَيْهِ وَبَالًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ "

10226- Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"İhtiyacından fazla olacak şekilde bina inşa eden kişi, kıyamet gününde bunun vebalini taşıyacaktır"* buyurmuştur.[1]

١٠٢٢٧ - وَحَدَّثَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، أَنَا أَبُو إِسْحَاقَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الدِّيلِيُّ بِمَكَّةَ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ يَزِيدَ الصَّائِغُ، نَا الْمُسَيَّبُ بْنُ وَاضِحٍ، ح، وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَهْلٍ الدَّبَّاسُ، بِمَكَّةَ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ الْمَكِّيُّ، نَا الْمُسَيَّبُ بْنُ وَاضِحٍ، وَأَخْبَرَنَا عَفِيفُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْخَطِيبُ، أَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ خَنْبٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ، نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنِي أَبُو جَعْفَرٍ أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الصَّيَّادُ، نَا الْمُسَيَّبُ بْنُ وَاضِحٍ، نَا يُوسُفُ بْنُ أَسْبَاطٍ، عَنْ سُفْيَانَ عَنْ سَلَمَةَ بْنِ كُهَيْلٍ، عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ بَنَى مِنَ الْبُنْيَانِ فَوْقَ مَا يَكْفِيهِ كُلِّفَ أَنْ يَحْمِلَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ سَبْعِ أَرَضِينَ "

10227- Abdullah b. Mes'ûd'un bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Binayı kendisine yetecek miktardan daha büyük inşa eden kişiden, kıyamet gününde altındaki yedi kat yerle birlikte onu taşıması istenecektir"* buyurmuştur.[2]

١٠٢٢٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ عَفِيفُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ شَهِيدٍ الْخَطِيبُ الْبُوشَنْجِيُّ، نَا أَبُو بَكْرِ بْنُ خَنْبٍ، بِبُخَارَى، نَا أَبُو بَكْرٍ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عُبَيْدٍ الْقُرَشِيُّ، حَدَّثَنِي عُمَرُ بْنُ يَحْيَى بْنِ نَافِعٍ الثَّقَفِيُّ، نَا عَبْدُ الْحَمِيدِ بْنُ الْحَسَنِ الْهِلَالِيُّ، أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " كُلُّ مَا أَنْفَقَ الْعَبْدُ مِنْ نَفَقَةٍ فَعَلَى اللهِ خَلَفُهَا ضَامِنًا إِلَّا نَفَقَةً فِي بُنْيَانٍ أَوْ مَعْصِيَةٍ ". وَرَوَاهُ أَيْضًا سُوَرُ بْنُ الصَّلْتِ، عَنِ ابْنِ الْمُنْكَدِرِ

---

[1] İsnâdı çok zayıftır. Beyhakî, *Âdâb* (s. 381).

[2] İsnâdı çok zayıftır. Taberânî, *M. el-Kebîr* (10287), Ebû Nuaym, *Hilye* (6, 252, 8/246), İbn Adiy, *el-Kâmil* (6/2384) Bak: Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (4/70).

10228- Câbir b. Abdillah'ın bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bina yapımında veya günah olan bir şeyde olmadıktan sonra kulun yaptığı her bir harcamayı Yüce Allah başkasıyla telafi etmeyi garanti etmiştir"* buyurmuştur.[1]

Başka bir kanalla hadisin aynısı rivayet edilmiştir.

١٠٢٢٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ، نَا الْحَسَنُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ مَنْصُورٍ، نَا صَالِحُ بْنُ مَالِكٍ الْخُوَارِزْمِيُّ، نَا الْمِسْوَرُ بْنُ الصَّلْتِ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " كُلُّ مَعْرُوفٍ صَدَقَةٌ، وَمَا أَنْفَقَ الْمَرْءُ عَلَى نَفْسِهِ وَأَهْلِهِ كُتِبَ لَهُ بِهِ صَدَقَةٌ، وَمَا وَقَى بِهِ عِرْضَهُ كُتِبَ لَهُ بِهِ صَدَقَةٌ، وَكُلُّ نَفَقَةٍ أَنْفَقَهَا مُؤْمِنٌ فَعَلَى اللهِ خَلَفُهَا ضَامِنٌ إِلَّا نَفَقَةً فِي مَعْصِيَةٍ أَوْ بُنْيَانٍ ". فَقُلْنَا لِابْنِ الْمُنْكَدِرِ: يَا أَبَا عَبْدِ اللهِ، مَا أَرَادَ بِمَا وَقَى الْمَرْءُ عِرْضَهُ كُتِبَ لَهُ بِهِ صَدَقَةٌ؟ قَالَ: " مَا أَعْطَى الشَّاعِرَ وَذَا اللِّسَانِ الْمُتَّقَى "

10229- Câbir'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Yapılan her iyilik bir sadakadır. Kişinin kendi şahsı için yaptığı harcama kendisine sadaka olarak yazılır. Kişinin onurunu korumak yaptığı harcama kendisine sadaka olarak yazılır. Günah olan bir şeyde veya bina yapımında olmadıktan sonra müminin yaptığı her bir harcamayı Yüce Allah başkasıyla telafi etmeyi garanti etmiştir."*[2]

Misver der ki: Bunu rivayet eden Muhammed b. el-Münkedir'e: "Ey Ebû Abdillah! Kişinin onurunu korumak için verdiği ve kendisine sadaka olarak yazılan şey nedir?" diye sorduğumuzda: "Şairin veya kötü söz söylemesinden çekinilen birinin dilinden kurtulmak için sarf edilen şeylerdir" dedi.

١٠٢٣٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، نَا ابْنُ أَبِي الدُّنْيَا، نَا أَبُو عَلِيٍّ الْحَسَنُ بْنُ عَرَفَةَ الْعَبْدِيُّ، حَدَّثَنِي زَافِرُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ إِسْرَائِيلَ، عَنْ شَبِيبِ بْنِ

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Kısaru'l-Emel* (225) ve Beyhakî, *Âdâb* (1028).

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (6/2424), Abd b. Humeyd, *Müntehab* 327 (1083), Hâkim, *Müstedrek* (2/50), Dârakutnî, *Sünen* (3/28) ve Bağavî, *Şerhu's-Sünne* 6/146 (1646).

بِشْرٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " النَّفَقَةُ تُحِلُّهَا فِي سَبِيلِ اللهِ إِلَّا هَذَا الْبِنَاءَ، فَإِنَّهُ لَا خَيْرَ فِيهِ "

10230- Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yapılan her bir harcama Allah yolunda yapılmış gibidir! Bina için yapılan harcamalar hariç! Ki bunlarda bir hayır yoktur"* buyurmuştur.[1]

١٠٢٣١ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، نَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْحَسَنِ، نَا آدَمُ، نَا شُعْبَةُ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي خَالِدٍ، عَنْ قَيْسِ بْنِ أَبِي حَازِمٍ، قَالَ: دَخَلْنَا عَلَى خَبَّابِ بْنِ الْأَرَتِّ نَعُودُهُ، وَقَدِ اكْتَوَى كَيَّاتٍ، فَقَالَ: إِنَّ أَصْحَابَنَا الَّذِينَ أَسْلَمُوا مَضَوْا وَلَمْ تَنْقُصْهُمُ الدُّنْيَا، وَإِنَّا أَصَبْنَا مَا لَا نَجِدُ لَهُ مَوْضِعًا إِلَّا التُّرَابَ، ثُمَّ أَتَيْنَاهُ مَرَّةً أُخْرَى نَعُودُهُ وَهُوَ يَبْنِي حَائِطًا، فَقَالَ: " إِنَّ الْمُسْلِمَ يُؤْجَرُ فِي كُلِّ شَيْءٍ يُنْفِقُهُ إِلَّا فِي شَيْءٍ يَجْعَلُهُ فِي التُّرَابِ، وَلَوْلَا أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ نَهَانَا أَنْ نَدْعُوَ بِالْمَوْتِ لَدَعَوْتُ بِهِ ". رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ آدَمَ بْنِ أَبِي إِيَاسٍ. " وَقَدْ رُوِيَ ذَلِكَ عَنْهُ، وَعَنْ غَيْرِهِ مَرْفُوعًا إِلَى النَّبِيِّ ﷺ "

10231- Kays b. Ebî Hâzım der ki: Hasta olan Habbâb b. el-Eret'in ziyaretine gittik. Yarasından dolayı iki defa dağlanmıştı. Yanındayken bize: "Bizden öncekiler, dünya onlardan (âhiretlerinden) bir şey eksiltmeden göçüp gittiler. Oysa bugün o kadar çok mal elde ettik ki topraktan (yapılardan) başka onları harcayacak yer bulamıyoruz" dedi. Başka bir defa hasta diye yine ziyaretine gittiğimizde bir duvarı örüyordu. Bize şöyle dedi: "Müslüman kişi, yapı için harcadığı hariç yaptığı her bir harcama için sevabını alır. Şayet Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ölümü temenni etmemizi yasaklamasaydı (hastalığımın ağırlığından dolayı) ölümü temenni ederdim."[2]

Buhârî, *Sahîh*'de Âdem b. Ebî İyâs'tan rivayet etti.[3]

---

[1] İsnâdında bir sakınca yoktur. Tirmizî 4/651 (2482).

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Buhârî, *mardâ* (7/10) ile *rikâk* (7/174).

Aynısı Habbâb ve başkası kanalıyla merfû olarak Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) rivayet edilmiştir.↓

١٠٢٣٢ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نَا الْبَزَّارُ أَحْمَدُ بْنُ عَمْرٍو، نَا أَبُو كُرَيْبٍ، نَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ قَيْسٍ، عَنْ خَبَّابٍ، قَالَ: أَتَيْنَاهُ وَهُوَ يَعْمَلُ حَائِطًا لَهُ فَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " إِنَّ الرَّجُلَ لَيُؤْجَرُ فِي نَفَقَتِهِ كُلِّهَا إِلَّا مَا فِي هَذَا التُّرَابِ ". قَالَ الْإِمَامُ أَحْمَدُ: " رَفَعَهُ غَرِيبٌ بِهَذَا الْإِسْنَادِ ". وَقَدْ رُوِيَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ يَزِيدَ، عَنِ الْقَاسِمِ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، عَنْ خَبَّابٍ، مَرْفُوعًا، وَهُوَ بِذَلِكَ الْإِسْنَادِ أَشْبَهُ

10232- İsmâîl b. Kays der ki: Habbâb'ın yamna geldiğimizde duvar örüyordu. Bize: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): «*Kişi, yapı için harcadığı hariç yaptığı her bir harcama için sevabını alır*» buyurduğunu işittim" dedi.[1]

Beyhakî der ki: "Bu isnâdla merfû olarak rivayet edilmesi garîbtir. "Alî b. Yezîd — Kâsım — Ebû Umâme — Habbâb" kanalıyla merfû olarak rivayet edilmiştir[2] ve bu isnâdla rivayeti daha sahih görünmektedir."

١٠٢٣٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ، نَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْمُقْرِئُ، بِغَزَّةَ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي السَّرِيِّ، نَا بَقِيَّةُ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ هِشَامِ بْنِ حَسَّانَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، وَهِشَامٍ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَا: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ جَمَعَ الْمَالَ مِنْ غَيْرِ حَقِّهِ سَلَّطَهُ اللهُ عَلَى الْمَاءِ وَالطِّينِ - يَعْنِي: الْبِنَاءَ - ". " مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ التُّسْتَرِيُّ مِنْ شُيُوخِ بَقِيَّةَ الْمَجْهُولِينَ "

10233- Enes b. Mâlik ile Hasan'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kişi bir malı hakkı olmayan yolla elde ettiği zaman Yüce Allah bu malı su ile çamura (yapıya) harcatır"* buyurmuştur.[3]

Muhammed b. Abdirrahman et-Tüsterî, Bakiyye'nin (durumu) meçhul hocalarımdandır

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Taberânî, *M. el-Kebîr* 4/73 (3641) ve Hennâd, *Zühd* (722).

[2] Taberânî, *M. el-Kebîr* 7/64 (3620).

[3] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (6/2261) Bak: Zehebî, *Mîzân* (3/624) ve İbn Hacer, *el-Lisân* (5/250).

١٠٢٣٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، نَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، قَالَ: حُدِّثْتُ عَنْ سَعِيدِ بْنِ سُلَيْمَانَ الْوَاسِطِيِّ، نَا عَبْدُ الْأَعْلَى بْنُ أَبِي الْمُسَاوِرِ، عَنْ خَالِدٍ الْأَحْوَلِ، عَنْ عَلِيٍّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِذَا لَمْ يُبَارَكْ لِلْعَبْدِ فِي مَالِهِ جَعَلَهُ فِي الْمَاءِ وَالطِّينِ "

10234- Hz. Ali'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kişiye malı bereketli kılınmadığı zaman onu su ile çamura (yapıya) harcar"* buyurmuştur.[1]

١٠٢٣٥ - قَالَ: وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، نَا عَبْدُ الْمُتَعَالِ بْنُ طَالِبٍ الْقَنْطَرِيُّ، نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، عَنْ خَالِدِ بْنِ حُمَيْدٍ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ شُرَيْحٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ بَشِيرٍ الْأَنْصَارِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " إِذَا أَرَادَ اللهُ بِعَبْدٍ هَوَانًا أَنْفَقَ مَالَهُ فِي الْبُنْيَانِ أَوِ الْمَاءِ وَالطِّينِ ".

10235- Yahya b. Muhammed b. Bişr el-Ensârî'nin, babasından bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yüce Allah bir kulun değerini düşürmek istediği zaman malını yapılara"* veya: *"Su ile çamura harcatır"* buyurmuştur.[2]

١٠٢٣٦ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نَا أَبُو حَكِيمٍ الْأَنْصَارِيُّ، نَا حَرْمَلَةُ، نَا ابْنُ وَهْبٍ، فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ فِي الْبُنْيَانِ لَمْ يَشُكَّ

10236- Başka bir kanalla bir öncekinin aynısı tereddüt olmadan *"Yapılara"* lafzıyla rivayet edilmiştir.[3]

١٠٢٣٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو عَبْدِ اللهِ إِسْحَاقُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ يُوسُفَ السُّوسِيُّ، وَأَبُو الْقَاسِمِ عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الطَّهْمَانِيُّ، قَالُوا: نَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ بْنِ الْمُسَيِّبِ الضَّبِّيُّ بِأَصْبَهَانَ، نَا مُعَاوِيَةُ بْنُ يَحْيَى، نَا

---

[1] İsnâdı zayıftır. Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs* (1/340) ve Hatîb et-Tebrîzî, *Mişkât* (3/1437).

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Hibbân, *es-Sikât* (5/366).

[3] İsnâdı zayıftır.

الْأَوْزَاعِيُّ، عَنْ حَسَّانِ بْنِ عَطِيَّةَ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، قَالَ: " اتَّقُوا الْحَرَامَ فِي الْبُنْيَانِ، فَإِنَّهُ أَسَاسُ الْخَرَابِ "

10237- İbn Ömer'in bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Binalarda harama bulaşmaktan sakının! Zira (binada harama bulaşmakla) onu yıkmanın temeli de atılmış olur"* buyurmuştur.[1]

١٠٢٣٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَمْرٍو مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْأَدِيبُ، أَنَا أَبُو بَكْرٍ الْإِسْمَاعِيلِيُّ، وَأَبُو الْقَاسِمِ عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الطَّهْمَانِيُّ، قَالُوا: أَنَا ابْنُ خُزَيْمَةَ، نَا عَبْدُ الْجَبَّارِ بْنُ الْعَلَاءِ الْعَطَّارُ، نَا سُفْيَانُ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: " مَا وَضَعْتُ لَبِنَةً عَلَى لَبِنَةٍ، وَلَا غَرَسْتُ نَخْلَةً مُنْذُ فَارَقْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ ". رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنْ سُفْيَانَ

10238- İbn Ömer der ki: "Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) ayrıldıktan (vefatından) sonra taş üzerine taş koymuş veya bir hurma dikmiş değilim."[2]

Buhârî, Ali b. Abdillah kanalıyla Süfyân'dan rivayet etti.[3]

١٠٢٣٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو قُتَيْبَةَ سَالِمُ بْنُ الْفَضْلِ الْأَدَمِيُّ بِمَكَّةَ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا نُعَيْمٍ يَقُولُ: سَمِعْتُ سُفْيَانَ يَقُولُ: " مَا بَنَى عَلِيٌّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أُجُرَّةً عَلَى أُجُرَّةٍ، وَلَا لَبِنَةً عَلَى لَبِنَةٍ، وَلَا قَصَبَةً، وَإِنْ كَانَ لَيُؤْتَى بِحُبُوبِهِ مِنَ الْمَدِينَةِ فِي جُرُبٍ "

10239- Süfyân der ki: "Hz. Ali; taş üstüne taş, kerpiç üzerine kerpiç koymamış, bir tahtayı diğerinin üzerine çakmamıştır. Yiyeceği tahıl bile Medine'den çuval içinde gelirdi."[4]

---

[1] İsnâdı zayıftır. Ebû Nuaym, *Ahbâru Isbehân* (2/155, 313), Hatîb, *Târîhu Bağdâd* (5/106), İbnu'l-Cevzî, *el-İlelü'l-Mütenâhiye* (2/301) ve Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs* 1/93 (300) Bak: Hatîb et-Tebrîzî, *Mişkât* (3/1437).

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Buhârî, *istizân* (7/144).

[4] İsnâdında kopukluk vardır. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Kısaru'l-Emel* (266).

١٠٢٤٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ إِسْحَاقُ بْنُ أَحْمَدَ الْكَاذِيُّ، نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلَ، نَا أَبِي، نَا سُفْيَانُ، قَالَ: عَادَهُ الْحَسَنُ فِي مَرَضِهِ، فَحَامَلَ حَتَّى جَلَسَ، ثُمَّ قَالَ: " حَيَّاكُمُ اللهُ بِالسَّلَامِ، وَأَحَلَّنَا وَإِيَّاكُمْ دَارَ السَّلَامِ، هَذِهِ عَلَامَةٌ أَوْ عَلَانِيَةٌ حَسَنَةٌ، إِنْ صَبَرْتُمْ وَصَدَّقْتُمْ وَاتَّقَيْتُمْ رَبَّكُمْ عَزَّ وَجَلَّ، لَا يَكُونُ حَظُّكُمْ مِنْ هَذَا الْخَبَرِ أَنْ تَسْمَعُوهُ بِهَذِهِ الْأُذُنِ، وَيَخْرُجَ مِنْ هَذِهِ الْأُخْرَى، فَإِنَّهُ وَاللهِ مَنْ رَأَى مُحَمَّدًا ﷺ رَآهُ غَادِيًا وَرَائِحًا، وَاللهِ مَا وَضَعَ لَبِنَةً عَلَى لَبِنَةٍ، وَلَا قَصَبَةً عَلَى قَصَبَةٍ الْوَحَا الْوَحَا، ثُمَّ النَّجَا النَّجَا، فَقَدْ ذُهِبَ بِأَوَّلِكُمْ وَأَنْتُمْ تُورَثُونَ"

10240- Süfyân der ki: Hastalığı sırasında Hasan'ı ziyaret ettik. Oradakilerin yardımıyla doğrulup oturduktan sonra söyle dedi: "Allah'ın selamı üzerinize olsun ve cümlemizi cennete koysun. Şayet sabreder, (dininize) sadakat gösterir ve Rabbinize karşı takvalı olursanız en güzelini yapmış olursunuz. Sakın bu sözler bir kulağınızdan girip öbüründen çıkmasın. Vallahi Muhammed'i (sallallahu aleyhi vesellem) görenler zamanının hiçbir bölümünde bir kerpici diğerinin üstüne koyduğunu, bir tahtayı diğerinin üzerine çaktığını görmemişlerdir. Acele edin! Hızlı davranın! İlk nesilleriniz göçüp gitti ve sıra size geldi."[1]

١٠٢٤١ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدٍ مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، نَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، نَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَفَّانَ، نَا أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ عِيسَى بْنِ سِنَانٍ، قَالَ: كَانَ عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ لَا يَبْنِي بُنْيَانًا، وَيَقُولُ: " سُنَّةُ رَسُولِ اللهِ ﷺ، خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا لَمْ يَضَعْ لَبِنَةً عَلَى لَبِنَةٍ، وَلَا قَصَبَةٍ عَلَى قَصَبَةٍ "

10241- İsa b. Sinân der ki: Ömer b. Abdilazîz bina yapmaz ve: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) sünneti tüm dünyadan daha hayırlıdır. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) bir kerpici diğerinin üstüne koymamış, bir tahtayı diğerinin üzerine çakmamıştır" derdi.[2]

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Ahmed, *Zühd* (s. 279) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (2/154).

[2] İsnâdında bir sakınca yoktur. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Kısaru'l-Emel* (333).

١٠٢٤٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ فُورَكٍ، أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، نَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، نَا أَبُو دَاوُدَ، نَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ شُعَيْبِ بْنِ الْحَبْحَابِ، عَنْ أَبِي الْعَالِيَةِ، قَالَ: بَنَى الْعَبَّاسُ غُرْفَةً، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " أَلْقِهَا "، قَالَ: أُنْفِقُ مِثْلَ ثَمَنِهَا فِي سَبِيلِ اللهِ. قَالَ: " أَلْقِهَا " ثَلَاثًا

10242- Ebu'l-Âliye der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Abbâs'ın (evinin üstüne) bir oda yaptığını görünce: *"Onu yık!"* buyurdu. Abbâs: "Ona yaptığım harcamanın aynısını Allah yolunda da yapsam olmaz mı?" deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Onu yık!"* buyurdu ve bunu üç defa tekrarladı.[1]

١٠٢٤٣ - قَالَ: وَأَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، أَخْبَرَنِي حَفْصُ بْنُ النَّضْرِ السُّلَمِيُّ، حَدَّثَتْنِي أُمِّي: " أَنَّ عِمْرَانَ بْنَ حُصَيْنٍ كَانَ يَكْرَهُ الْغُرَفَ، وَأَنَّهُ لَمْ يَتَّخِذْ إِلَّا غُرْفَةً لِخَزَانَتِهِ " قَالَ حَفْصٌ: " كَرَاهَةُ أَنْ يُشْرِفَ عَلَى النَّاسِ "

10243- Hafs b. en-Nadr es-Sülemî bildiriyor: "Annemin bana bildirdiğine göre İmrân b. Husayn evlerin üzerine oda yapılmasını hoş görmezdi, sadece kiler olarak kullanmak için bir oda yaptırmıştı. Tepeden başkalarını görmemek için İmrân bundan hoşlanmazdı."[2]

١٠٢٤٤ - قَالَ: وَأَنَا أَبُو بَكْرٍ، نَا سَوَّارُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، نَا مَرْحُومُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، نَا الْقَعْقَاعُ بْنُ عَمْرٍو، قَالَ: صَعِدَ الْأَحْنَفُ بْنُ قَيْسٍ فَوْقَ بَيْتِهِ، فَأَشْرَفَ عَلَى جَارِهِ، فَقَالَ: " سَوْءَةٌ سَوْءَةٌ دَخَلْتُ عَلَى جَارِي بِغَيْرِ إِذْنٍ، لَا صَعِدْتُ فَوْقَ هَذَا الْبَيْتِ أَبَدًا "

10244- Ka'kâ' b. Amr der ki: Ahnef b. Kays evinin üstüne çıkınca yukarıdan komşularını gördü. Bunun üzerine: "Ne kötü! Ne kötü! İzni olmadan komşumun evine girdim! Bu evin üzerine bir daha çıkmayacağım!" dedi.[3]

---

[1] İsnâdı sahihtir. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Kısaru'l-Emel* (284).

[2] İsnâdında tanımadığım ravi vardır. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Kısaru'l-Emel* (283).

[3] İsnâdı zayıftır. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Kısaru'l-Emel* (275).

١٠٢٤٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نَا حُمَيْدُ بْنُ عَيَّاشٍ الرَّمْلِيُّ، نَا مُؤَمَّلٌ، نَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، نَا إِسْحَاقُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، أَوِ ابْنِ رَافِعٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَلَكٌ بِبَابٍ مِنْ أَبْوَابِ السَّمَاءِ يَقُولُ: مَنْ يُقْرِضِ الْيَوْمَ يَجِدْ غَدًا، وَمَلَكٌ بِبَابٍ آخَرَ يَقُولُ: اللهُمَّ أَعْطِ مُنْفِقًا خَلَفًا، وَأَعْطِ مُمْسِكًا تَلَفًا، وَمَلَكٌ بِبَابٍ آخَرَ يَقُولُ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ هَلُمُّوا إِلَى رَبِّكُمْ، فَإِنَّ مَا قَلَّ وَكَفَى خَيْرٌ مِمَّا كَثُرَ وَأَلْهَى، وَمَلَكٌ بِبَابٍ آخَرَ يَقُولُ: يَا بَنِي آدَمَ لِدُوا لِلتُّرَابِ، وَابْنُوا لِلْخَرَابِ "

10245- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Semanın kapılarından birinde bir melek: «Bugün ödünç (sadaka) veren yarın (âhirette) karşılığını alır» diye seslenir. Başka bir kapıda başka bir melek: «Allahım! İnfakta bulunan kişiye infak ettiğinin yerine başkasını ver! Kişinin (cimri davranıp) elinde tuttuğu malını da telef et!» diye seslenir. Başka bir kapıda başka bir melek: «Ey insanlar! Rabbinize yönelin! Az ve yeterli olan, çok ve oyalayandan daha hayırlıdır!» diye seslenir. Başka bir kapıda başka bir melek: «Ey Âdemoğulları! Toprağa vereceğinizi bilerek çocuk yapın! Harap olacağını bilerek bina inşa edin» diye seslenir."*[1]

١٠٢٤٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّلَمِيُّ، أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ قُرَيْشٍ، أَنَا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ، نَا عَمْرُو بْنُ زُرَارَةَ، نَا بَكَّارٌ الزَّيْدِيُّ، صَاحِبُ مُوسَى بْنِ عُبَيْدَةَ، نَا مُوسَى بْنُ عُبَيْدَةَ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ ثَابِتٍ، عَنْ أَبِي حَكِيمٍ، مَوْلَى الزُّبَيْرِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: " مَا مِنْ صَبَاحٍ يُصْبِحُهُ الْعِبَادُ إِلَّا وَصَارِخٌ يَصْرُخُ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ لِدُوا لِلتُّرَابِ، وَاجْمَعُوا لِلْفَنَاءِ، وَابْنُوا لِلْخَرَابِ "

10246- Zübeyr'in azatlısı Ebû Hakîm'in bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Kulların başladığı her yeni günde bir ses: «Ey insanlar! Toprağa vereceğinizi bilerek çocuk yapın! Yok olacağını bilerek mal toplayın! Harap olacağını bilerek bina inşa edin» diye seslenir."*[2]

---

[1] İsnâdı zayıftır. Ahmed, *Müsned* (2/305-306).

[2] İsnâdı çok zayıftır. Ebû Nuaym, *Ahbârû Isbehân* (2/95) ve Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs* (4/51).

١٠٢٤٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، قَالَا: نَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، نَا عَبَّاسٌ الدُّورِيُّ، نَا قَبِيصَةُ بْنُ عُقْبَةَ، نَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، نَا سَعِيدُ بْنُ جَمْهَانَ، عَنْ سَفِينَةَ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَا يَنْبَغِي لِرَجُلٍ أَنْ يَدْخُلَ بَيْتًا مُزَوَّقًا "

10247- Ümmü Seleme'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kişinin içi süslenmiş bir eve girmesi uygun değildir"* buyurmuştur.[1]

١٠٢٤٨ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ الْعَبَّاسِ، نَا عَفَّانُ بْنُ مُسْلِمٍ، نَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، نَا سَعِيدُ بْنُ جُمْهَانَ، عَنْ سَفِينَةَ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ، أَنَّ رَجُلًا أَضَافَهُ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ، فَصَنَعَ لَهُ طَعَامًا، فَقَالَتْ فَاطِمَةُ: لَوْ دَعَوْنَا رَسُولَ اللهِ ﷺ فَأَكَلَ مَعَنَا، فَدَعَاهُ فَوَضَعَ يَدَهُ عَلَى عَضَادَةِ الْبَابِ، فَرَأَى قِرَامًا فِي نَاحِيَةِ الْبَيْتِ فَرَجَعَ، فَقَالَتْ فَاطِمَةُ لِعَلِيٍّ: الْحَقْهُ فَقُلْ لَهُ: مَا رَجَعَكَ؟، فَقَالَ لَهُ: مَا رَجَعَكَ يَا رَسُولَ اللهِ؟، قَالَ: " إِنَّهُ لَيْسَ لِي أَنْ أَدْخُلَ بَيْتًا مُزَوَّقًا "

10248- Sefîne Ebû Abdirrahman bildiriyor: Adamın biri Ali b. Ebî Tâlib'in yanında misafir oldu. Hz. Ali de ona yemekler hazırladı. Fâtıma: "Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) çağırsak da o da bizimle yemek yese" deyince Resûlullah'ı da (sallallahu aleyhi vesellem) davet ettiler. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) gelince ellerini kapının kanatlarına dayadı, ancak evin bir köşesinde nakışlı bir örtünün asılmış olduğunu görünce geri döndü. Fâtıma, Ali'ye: "Peşinden git de onu geriye çeviren şeyin ne olduğunu sor" dedi. Ali peşinden gidip: "Ey Allah'ın Resûlü! Neden geri döndün?" diye sorunca, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"İçinde süs bulunan bir eve giremem!"* buyurdu.[2]

١٠٢٤٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، أَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، نَا إِسْحَاقُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ مُقَاتِلٍ، أَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ حُرَيْثِ بْنِ

---

[1] İsnâdı hasendir. Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ* (7/267-268).

[2] İsnâdı hasendir. Ebû Dâvud 4/133 (3755).

السَّائِبِ قَالَ: سَمِعْتُ الْحَسَنَ يَقُولُ: " كُنْتُ أَدْخُلُ بُيُوتَ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ ﷺ فِي خِلَافَةِ عُثْمَانَ، فَأَتَنَاوَلُ سُقُفَهَا بِيَدِي "

10249- Hasan(-ı Basrî) der ki: "Hz. Osmân'ın hilafeti zamanında Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellam) hanımlarının evine girerdim. (Evler o kadar alçaktı ki) tavanlarına elimle dokunabiliyordum."[1]

١٠٢٥٠ - قَالَ: وَأَنَا أَبُو بَكْرٍ، حَدَّثَنِي إِسْحَاقُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي الْحَارِثِ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ مُقَاتِلٍ، أَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ، أَنَا دَاوُدُ بْنُ قَيْسٍ قَالَ: " رَأَيْتُ الْحُجُرَاتِ مِنْ جَرِيدٍ مُغَشًّى مِنْ خَارِجٍ بِمُسُوحِ الشَّعَرِ، وَأَظُنُّ عَرْضَ الْحُجْرَةِ مِنْ بَابِ الْحُجْرَةِ إِلَى بَابِ الْبَيْتِ نَحْوًا مِنْ سِتَّةِ أَوْ سَبْعَةِ أَذْرُعٍ، وَأَحْرِزُ الْبَيْتَ الدَّاخِلَ خَمْسَةَ أَذْرُعٍ، وَأَظُنُّ سُمْكَهُ بَيْنَ الثَّمَانِ وَالتِّسْعِ نَحْوَ ذَلِكَ "، قَالَ: " وَوَقَفْتُ عِنْدَ بَابِ عَائِشَةَ فَإِذَا هُوَ مُسْتَقْبِلُ الْمَغْرِبِ "

10250- Dâvud b. Kays der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellam) ait olan odaları gördüm. Üstü hurma dallarıyla örtülmüştü. Kapılarında kıldan örtüler vardı. Evin iç genişliği oda kapısından evin dış kapısına kadar sanırım altı veya yedi arşın kadar vardı. Odaların iç genişliği beş arşın kadardı. Yüksekliği ise sanırım sekiz veya dokuz arşın kadar vardı. Hz. Âişe'nin odasının kapısının yanında durdum. Kapı batıya dönüktü."[2]

١٠٢٥١ - قَالَ: وَأَنَا أَبُو بَكْرٍ، قَالَ: قَالَ الْحَسَنُ بْنُ الصَّبَّاحِ: نَا سُفْيَانُ، عَنِ الْأَحْوَصِ بْنِ حَكِيمٍ، عَنْ رَاشِدِ بْنِ سَعْدٍ، قَالَ: بَلَغَ عُمَرَ أَنَّ أَبَا الدَّرْدَاءِ ابْتَنَى كَنِيفًا بِحِمْصَ، فَكَتَبَ: " أَمَّا بَعْدُ يَا عُوَيْمِرُ أَمَا كَانَتْ لَكَ كِفَايَةٌ فِيمَا بَنَتِ الرُّومُ عَنْ تَرْبِينِ الدُّنْيَا، وَقَدْ أَذِنَ اللهُ بِخَرَابِهَا، فَإِذَا أَتَاكَ كِتَابِي هَذَا، فَانْتَقِلْ مِنْ حِمْصَ إِلَى دِمَشْقَ ". قَالَ سُفْيَانُ: " عَاقَبَهُ بِهَذَا"

10251- Râşid b. Sa'd der ki: Hz. Ömer, Ebu'd-Derdâ'nın Humus'ta bir hela yaptığı haberini alınca şöyle bir mektup yazdı: "Ey Uveymir! Dünya süsü konusunda Rumların yaptıkları ve Yüce Allah'ın onların harap

---

[1] İsnâdında tanımadığım ravi vardır. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Kısaru'l-Emel* (238).

[2] İsnâdında tanımadığım ravi vardır. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Kısaru'l-Emel* (237).

olmasını dilemesi ibret olarak sana yeterli gelmiyor mu? Bu mektubum sana ulaşınca Humus'tan ayrılıp Dimaşk'a git."[1]

Süfyân (b. Uyeyne) der ki: "Hz. Ömer, (helayı yaptığı için) onu bu şekilde cezalandırdı."

١٠٢٥٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو بَكْرٍ الْقَاضِي، قَالَا: نَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نَا أَبُو عُتْبَةَ، نَا ضَمْرَةُ، نَا ابْنُ شَوْذَبٍ، عَنْ ثَابِتٍ الْبُنَانِيِّ قَالَ: مَرَّ أَبُو ذَرٍّ بِأَبِي الدَّرْدَاءِ وَهُوَ يَبْنِي بَيْتًا، فَمَرَّ فَلَمْ يُسَلِّمْ عَلَيْهِ فَلَحِقَهُ، فَقَالَ: يَا أَخِي كَأَنَّكَ مَقَتَّنِي ؟، قَالَ: " لَأَنْ أَكُونَ مَرَرْتُ بِكَ، وَأَنْتَ فِي عُذْرَةِ أَهْلِكَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا رَأَيْتُكَ تَصْنَعُ "

10252- Sâbit el-Bünânî der ki: Ebû Zer, kendine bir ev inşa eden Ebu'd-Derdâ ile karşılaşınca selam vermeden yoluna devam etti. Bunun üzerine Ebu'd-Derdâ peşinden gitti ve: "Kardeşim! Sanki bana kızmış gibisin!" dedi. Ebû Zer: "Seni ailenin çöplüğü içindeyken görmem benim için, seni bu şekilde (ev yapmaya çalışırken) görmemden daha iyiydi" karşılığını verdi.[2]

١٠٢٥٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو مُحَمَّدِ بْنُ أَبِي حَامِدٍ الْمُقْرِئُ قَالَا: نَا أَبُو الْعَبَّاسِ بْنُ يَعْقُوبَ، نَا الْخَضِرُ بْنُ أَبَانَ، نَا سَيَّارٌ، نَا جَعْفَرٌ، قَالَ ثَابِتٌ الْبُنَانِيُّ، قَالَ: بَنَى أَبُو الدَّرْدَاءِ مَسْكَنًا قَدْرَ بَسْطَةَ، فَمَرَّ عَلَيْهِ أَبُو ذَرٍّ، فَقَالَ:" مَا هَذَا؟ تُعَمِّرُ دَارًا أَمَرَ اللهُ بِخَرَابِهَا، لَأَنْ أَكُونَ رَأَيْتُكَ مُتَمَرِّغًا فِي عُذْرَةٍ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَكُونَ رَأَيْتُكَ فِيهِ" فَلَمَّا فَرَغَ أَبُو الدَّرْدَاءِ مِنْ بِنَائِهِ قَالَ: إِنِّي قَائِلٌ عَلَى بِنَائِي هَذَا شَيْئًا:

بَنَيْتُ دَارًا وَلَسْتُ عَامِرَهَا ... وَلَقَدْ عَلِمْتُ إِذْ بُنِيَتْ أَيْنَ دَارِي

10253- Sâbit el-Bünânî der ki: Ebu'd-Derdâ bir kilim genişliğinde bir ev inşa ederken Ebû Zer yanına uğradı ve: "Bu ne? Yüce Allah'ın harap olmasını dilediği bir ev mi inşa ediyorsun? Seni ailenin çöplüğüne batmış bir şekilde görmem benim için, seni bu şekilde (ev yapmaya çalışırken) görmemden daha iyiydi" dedi. Ebu'd-Derdâ da yapı işini bitirince şöyle dedi: "Yaptığım bu ev için bir çift sözüm var:

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Kısaru'l-Emel* (259) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (7/305).

[2] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Zühd* (s. 146) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (1/163).

"İçinde oturamayacağım evi inşa ediyorum

Oysa asıl evimin neresi olduğunu biliyorum."[1]

١٠٢٥٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ مُحَمَّدُ بْنُ الْفَضْلِ بْنِ نَظِيفٍ الْمِصْرِيُّ بِمَكَّةَ، نَا أَبُو الْفَضْلِ الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ نَصْرٍ الرَّافِقِيُّ إِمْلَاءً، نَا هِلَالُ بْنُ الْعَلَاءِ بْنِ هِلَالٍ، نَا أَبِي، نَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ رَجَاءِ بْنِ حَيْوَةَ، عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ، قَالَ: " إِنَّمَا الْعِلْمُ بِالتَّعَلُّمِ، وَالْحِلْمُ بِالتَّحَلُّمِ، وَمَنْ يَتَحَرَّى الْخَيْرَ يُعْطَهُ، وَمَنْ يَتَوَقَّى الشَّرَّ يُوقِهِ، وَثَلَاثَةٌ لَا يَنَالُونَ الدَّرَجَاتِ الْعُلَى: مَنْ تَكَهَّنَ أَوِ اسْتَقْسَمَ، أَوْ رَجَعَ مِنْ سَفَرِهِ طِيَرَةً ". وَقَالَ أَبُو الدَّرْدَاءِ: " يَا أَهْلَ دِمَشْقَ اسْمَعُوا قَوْلَ أَخٍ لَكُمْ نَاصِحٍ، مَالِي أَرَاكُمْ تَجْمَعُونَ مَا لَا تَأْكُلُونَ وَتَبْنُونَ مَا لَا تَسْكُنُونَ، وَتُؤَمِّلُونَ مَا لَا تُدْرِكُونَ، وَإِنَّ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ جَمَعُوا كَثِيرًا، وَبَنَوْا شَدِيدًا، وَأَمَّلُوا طَوِيلًا، فَأَصْبَحَ جَمْعُهُمْ بُورًا، وَمَسَاكِنُهُمْ قُبُورًا وَآمَالُهُمْ غُرُورًا "

10254- Ebu'd-Derdâ der ki: "İlim, öğrenmeye çalışarak, hilim de hilim sahibi olmaya çalışarak elde edilir. Hayır arayan kişiye bu hayır verilir. Kötülüklerden sakınmaya çalışan kişi de kötülüklerden korunur. Üç kişi (cennette) yüksek makamlara ulaşamaz. Bunlar da kehanetle uğraşan, fal oklarıyla kısmet arayan ve uğursuz gördüğü bir şeyden dolayı yolculuğundan vazgeçen kişilerdir."

Yine şöyle dedi: "Ey Dimaşk (Şam) ahalisi! Size nasihat etmek isteyen bu kardeşinizin sözünü dinleyin! Neden yiyemeyeceğiniz şeyleri biriktiriyor, içinde kalmayacağınız binalar inşa ediyor ve elde edemeyeceğiniz şeyleri umut ediyorsunuz? Sizden öncekiler de çok mal biriktirmiş, çok sağlam binalar dikmiş ve uzun emellere kapılmışlardı. Ancak biriktirdikleri viran, inşa ettikleri mezar, umutları da hayal oldu."[2]

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Kısaru'l-Emel* (251) ve Beyhakî, *Zühd* (597).

[2] İsnâdı sahihtir. Ebû Dâvud, *Zühd* (251), İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/305-306) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (1/174, 217-218).

١٠٢٥٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، نَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، نَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ يُونُسَ، نَا حَاتِمُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَجْلَانَ، عَنْ أَوْسِ بْنِ يَزِيدَ اللَّخْمِيُّ، أَنَّ أَبَا الدَّرْدَاءِ خَرَجَ مِنْ دِمَشْقَ، فَنَظَرَ إِلَى الْغُوطَةِ قَدْ شُقَّتْ أَنْهَارُهَا، وَغُرِسَتْ شَجَرًا، وَبُنِيَتْ قُصُورًا، فَرَجَعَ إِلَيْهِمْ، فَقَالَ: " يَا أَهْلَ دِمَشْقَ يَا أَهْلَ دِمَشْقَ " فَلَمَّا أَقْبَلُوا عَلَيْهِ قَالَ: " أَلَا تَسْتَحْيُونَ - ثَلَاثَ مَرَّاتٍ - تَجْمَعُونَ مَا لَا تَأْكُلُونَ، وَتُؤَمِّلُونَ مَا لَا تُدْرِكُونَ، وَتَبْنُونَ مَا لَا تَسْكُنُونَ، أَلَا إِنَّهُ قَدْ كَانَ قَبْلَكُمْ قُرُونٌ يَجْمَعُونَ فَيُوعُونَ، وَيُؤَمِّلُونَ فَيُطِيلُونَ، وَيَبْنُونَ فَيُوثِقُونَ، فَأَصْبَحَ جَمْعُهُمْ بُورًا، وَأَصْبَحَ أَمَلُهُمْ غُرُورًا، وَأَصْبَحَتْ مَنَازِلُهُمْ قُبُورًا، أَلَا إِنَّ عَادًا مَلَكَتْ مَا بَيْنَ عَدَنَ وَعَمَّانَ نِعَمًا وَأَمْوَالًا، فَمَنْ يَشْتَرِي مِنِّي مَالَ عَادٍ بِدِرْهَمَيْنِ "

10255- Evs b. Yezîd el-Lahmî bildiriyor: Ebu'd-Derdâ, Dimaşk'tan (Şam'dan) çıkıp Ğûta'ya vardığında orada sulama kanallarının açıldığını, ağaçlar dikildiğini, köşkler inşa edildiğini gördü. Bunun üzerine Dimaşk'a geri döndü ve: "Ey Dimaşk ahalisi! Ey Dimaşk ahalisi!" diye seslendi. İnsanlar etrafında toplanınca da üç defa: "Utanmıyor musunuz!" dedi ve şöyle devam etti: "Yiyemeyeceğiniz şeyleri biriktiriyor, elde edemeyeceğiniz şeyleri umut ediyor ve içinde kalmayacağınız binalar inşa ediyorsunuz. Sizden önce de çokça mal biriktiren, uzun emellere kapılan ve sağlam yapılar diken topluluklar gelmişti. Ancak biriktirdikleri viran, inşa ettikleri mezar, umutları da hayal oldu. Âd kavmi de Aden ile Ammân arasını mal ve nimetlerle doldurmuştu. Ama şimdi Âd'ın mallarını benden iki dirheme dahi satın alabilecek olan var mı?"[1]

١٠٢٥٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ أَبِي عَمْرٍو، نَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، نَا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، أَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أَنَا قَيْسُ بْنُ الرَّبِيعِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْمُرَادِيِّ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ سَلَمَةَ قَالَ: مَرَّ عَمَّارُ بْنُ يَاسِرٍ عَلَى ابْنِ مَسْعُودٍ، وَهُوَ يُؤَسِّسُ دَارَهُ، فَقَالَ: كَيْفَ تَرَى يَا أَبَا الْيَقْظَانِ؟، قَالَ: " أَرَاكَ بَنَيْتَ شَدِيدًا، وَأَمَّلْتَ بَعِيدًا، وَتَمُوتُ قَرِيبًا "

[1] İsnâdında biyografisini bulamadığım ravi vardır. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Kısaru'l-Emel* (254).

10256- Abdullah b. Seleme der ki: Ammâr b. Yâsir, evini yapan Abdullah b. Mes'ûd'a uğradı. Abdullah: "Ey Ebu'l-Yakzân! Nasıl görüyorsun?" diye sorunca, Ammâr: "Yakında ölecek olmana rağmen uzun emellere kapılıp sağlam bir ev yaptığını görüyorum" dedi.[1]

١٠٢٥٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَحْمَدُ بْنُ سَهْلٍ، ثنا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَعْقِلٍ، نَا حَرْمَلَةُ، نَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: سَمِعْتُ مَالِكًا، يَقُولُ: كَانَ سَلْمَانُ الْفَارِسِيُّ يَعْمَلُ الْخُوصَ بِيَدِهِ، وَلَا يَقْبَلُ مِنْ أَحَدٍ شَيْئًا، وَكَانَ يَعِيشُ بِهِ، وَلَمْ يَكُنْ لَهُ بَيْتٌ، إِنَّمَا كَانَ يَسْتَظِلُّ بِظِلِّ الْجُدُرِ وَالشَّجَرِ، وَإِنَّ رَجُلًا قَالَ لَهُ: أَنَا أَبْنِي لَكَ بَيْتًا. قَالَ: " مَا لِي بِهِ حَاجَةٌ ". قَالَ: فَمَا زَالَ الرَّجُلُ يُرَدِّدُ ذَلِكَ عَلَيْهِ، وَيَأْبَى سَلْمَانُ حَتَّى قَالَ الرَّجُلُ: إِنِّي أَعْرِفُ الْبَيْتَ الَّذِي يُوَافِقُكَ. قَالَ: " فَصِفْهُ لِي ". قَالَ: أَبْنِي لَكَ بَيْتًا إِذَا أَنْتَ قُمْتَ فِيهِ أَصَابَ رَأْسَكَ سَقْفُهُ، وَإِذَا أَنْتَ مَدَدْتَ فِيهِ رِجْلَيْكَ أَصَابَتِ الْجِدَارُ. قَالَ: " نَعَمْ ". فَبَنَى لَهُ

10257- Mâlik der ki: Selmân el-Fârisî, hurma yaprağından sepet örer, satıp geçimini sağlardı ve kimseden yardım almazdı. Evi de yoktu, duvarların ve ağaçların gölgelerinde kalırdı. Adamın biri ona: "Sana bir ev yapalım mı?" diye sorunca, Selmân: "Eve ihtiyacım yok" karşılığını verdi. Adam ev yapımı konusunda ısrarcı oldukça Selmân da bu teklifi geri çeviriyordu. Sonunda adam: "Sana uygun olan evin nasıl olduğunu biliyorum" dedi. Selmân: "Nasıl olduğunu bana söyle" deyince, adam: "Sana öyle bir ev yapacağım ki ayağa kalkınca başın tavanına değecek, uzanınca da ayakların duvarlarına değecek" karşılığını verdi. Selmân: "Öyle (olsun)" deyince, adam ona bu şekilde bir ev yaptı.[2]

١٠٢٥٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ، نَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، نَا الْحَسَنُ بْنُ يَحْيَى، أَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أَنَا مَعْمَرٌ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي زِيَادٍ قَالَ: قَالَ حُذَيْفَةُ لِسَلْمَانَ: أَلَا نَبْنِي لَكَ مَسْكَنًا يَا أَبَا عَبْدِ اللهِ؟، قَالَ: " لِمَ تَجْعَلُنِي مَلِكًا أَوْ تَجْعَلُ لِي بَيْتًا مِثْلَ دَارِكِ الَّتِي بِالْمَدَائِنِ؟ "، قَالَ: لَا، وَلَكِنْ نَبْنِي لَكَ بَيْتًا مِنْ قَصَبَةٍ، وَنُسَقِّفُهُ بِالْبَرْدِيِّ أَوْ

---

[1] İsnâdı hasendir. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Kısaru'l-Emel* (254) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (1/142).

[2] İsnâdında kopukluk vardır.

بِالْبُورِيِّ، إِذَا قُمْتَ كَادَ أَنْ يُصِيبَ رَأْسَكَ، وَإِذَا نِمْتَ كَادَ أَنْ يَمَسَّ طَرَفَيْكَ. قَالَ: " فَكَأَنَّكَ كُنْتَ فِي نَفْسِي ".

10258- Yezîd b. Ebî Dâvud der ki: Huzeyfe, Selmân'a: "Ey Ebû Abdillah! Sana bir ev inşa edelim mi?" diye sorunca, Selmân: "Neden? Beni kral mı yapacaksın? Yoksa bana Medâin'deki evin gibi bir ev mi yapacaksın?" karşılığını verdi. Huzeyfe: "Hayır! Ama sana kamıştan bir ev yapalım. Üstünü hurma yaprakları veya sazlıklarla kapatalım. Ayağa kalkınca başın tavana, uzanınca da ayakların duvarlara değecek gibi olsun" deyince, Selmân: "Sanki içimi okuyorsun!" karşılığını verdi.[1]

١٠٢٥٩ - وَأَخْبَرَنَاهُ عَالِيًا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ الْغَانِيُّ، نَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، أَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، فَذَكَرَهُ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: " لِمَ تَجْعَلُنِي مَلِكًا؟، أَتَبْنِي لِي مِثْلَ دَارِكَ بِالْمَدَائِنِ "

10259- Başka bir kanalla bir öncekinin aynısı "Neden, beni kral mı yapacaksın? Yoksa bana Medâin'deki evin gibi bir ev mi inşa edeceksin?" lafzıyla rivayet edilmiştir.[2]

١٠٢٦٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو مُحَمَّدِ بْنُ الْمُقْرِئِ قَالَا: نَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، نَا الْخَضِرُ بْنُ أَبَانَ، نَا سَيَّارٌ، نَا جَعْفَرٌ، نَا مَالِكُ بْنُ دِينَارٍ قَالَ: " قَالُوا لِعِيسَى ابنِ مَرْيَمَ: يَا رَوْحَ اللهِ أَلَا نَبْنِي لَكَ بَيْتًا؟، قَالَ: بَلَى ابْنُوهُ عَلَى سَاحِلِ الْبَحْرِ. قَالُوا: إِذًا يَجِيءُ الْمَاءُ فَيَذْهَبُ بِهِ. قَالَ: أَيْنَ تُرِيدُونَ تَبْنُونَ لِي عَلَى الْقَنْطَرَةِ؟ "

10260- Mâlik b. Dînar der ki: İsa b. Meryem'e: "Ey Ruhulllah! Sana bir ev yapalım mı?" diye sorduklarında: "Olur, deniz kenarında yapın" karşılığını verdi. Ona: "Ama dalgalar bu evi alıp götürür" dediklerinde: "Bana nerede ev yapmak istiyorsunuz? Köprü üzerinde mi?" karşılığını verdi.[3]

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Kısaru'l-Emel* (300) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (1/202).

[2] İsnâdı zayıftır. Abdurrezzâk, *Musannef* 11/313 (20631).

[3] İsnâdı zayıftır. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (2/202).

١٠٢٦١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا سَعِيدٍ الْمُؤَذِّنَ يَقُولُ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ إِبْرَاهِيمَ التَّاجِرَ يَقُولُ: سَمِعْتُ إِبْرَاهِيمَ بْنَ سَلَمَةَ بْنِ زِيَادٍ يَقُولُ: مَرَّ أَحْمَدُ بْنُ حَرْبٍ بِرَجُلٍ يَبْنِي دَارًا، فَقَالَ: " لِمَنْ هَذِهِ؟ "، قَالَ: لِي. قَالَ أَحْمَدُ: " إِلَى مَتَى؟ "

10261- İbrâhîm b. Seleme b. Ziyâd der ki: Ahmed b. Harb ev inşa eden bir adama rastladı ve: "Bu ev kimin?" diye sordu. Adam: "Benim" karşılığını verince, Ahmed: "Ne zamana kadar?" dedi.[1]

١٠٢٦٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ سَعِيدٍ، نَا الْعَبَّاسُ بْنُ حَمْزَةَ، نَا أَحْمَدُ بْنُ حَرْبٍ، نَا حَمَّادُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ صَالِحٍ الْمُرِّيِّ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ، أَنَّهُ كَانَ يَقُومُ عَلَى أَبْوَابِ الْمَدَائِنِ الْخَرِبَةِ يَقُولُ: " يَا مَدِينَةُ أَيْنَ أَهْلُكِ؟ أَيْنَ سُكَّانُكِ؟ أَيْنَ؟ "، ثُمَّ لَا يَخْرُجُ حَتَّى يَبْكِي وَيُبْكِي

10262- Câfer b. Zeyd der ki: Ebu'd-Derdâ, harabe olmuş kasabaların kapılarında durur ve: "Ey kasaba! İnsanların nerede? Sakinlerin nerede?" derdi. Ağlayıncaya ve yanındakileri de ağlatıncaya kadar da oradan ayrılmazdı.[2]

١٠٢٦٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، أَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، نَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، نَا يَحْيَى بْنُ الْيَمَانِ، عَنْ شُعَيْبِ بْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: " قِيلَ لِعِيسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ: لَوِ اتَّخَذْتَ بَيْتًا؟، قَالَ: يَكْفِينَا خِلْقَانُ مَنْ كَانَ قَبْلَنَا "

10263- Şuayb b. İshâk der ki: Hz. İsa'ya: "Bir ev edinsen olmaz mı?" denilince: "Bizden öncekilerin eskittikleri bize yeter" karşılığını verdi.[3]

١٠٢٦٤ - قَالَ: وَأَنَا أَبُو بَكْرٍ، حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ صَالِحٍ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ مَيْسَرَةَ قَالَ: " مَا بَنَى عِيسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ بَيْتًا، فَقِيلَ لَهُ: أَلَا تَبْنِي؟، قَالَ: لَا أَتْرُكُ بَعْدِي شَيْئًا مِنَ الدُّنْيَا أُذْكَرُ بِهِ "

---

[1] İsnâdında tanımadığım ravi vardır.

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Kısaru'l-Emel* (319).

[3] İsnâdı hasendir. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Kısaru'l-Emel* (248) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (2/208).

10264- Meysere der ki: Hz. İsa kendine bir ev yapmış değildir. Bir ara ona: "Bir ev yapsan olmaz mı?" denilince: "Benden geriye kendisiyle anılacağım dünyalık bir şey bırakmam!" karşılığını verdi.[1]

١٠٢٦٥ - قَالَ: وَأَنَا أَبُو بَكْرٍ، نَا مُجَاهِدُ بْنُ مُوسَى، نَا عَلِيُّ بْنُ ثَابِتٍ، عَنِ ابْنِ الْمُهَاجِرِ الرَّقِّيِّ، قَالَ: " لَبِثَ نُوحٌ فِي قَوْمِهِ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا فِي بَيْتٍ مِنْ شَعَرٍ، فَيُقَالُ لَهُ: نَبِيَّ اللهِ ابْنِ بَيْتًا، فَيَقُولُ: أَمُوتُ الْيَوْمَ، أَمُوتُ غَدًا "

10265- İbnu'l-Muhâcir er-Rakkî der ki: Hz. Nuh kavminin arasında dokuz yüz elli yıl boyunca kıldan bir çadır içinde yaşadı. Ona ne zaman: "Ey Allah'ın peygamberi! Kendine bir ev yap" denilse, o: "Bugün yarın öleceğim" karşılığını verirdi.[2]

١٠٢٦٦ - قَالَ: وَأَنَا أَبُو بَكْرٍ، نَا الْحُسَيْنُ بْنُ الصَّبَّاحِ، نَا عَلِيُّ بْنُ شَقِيقٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْمُبَارَكِ، عَنْ وُهَيْبِ بْنِ الْوَرْدِ قَالَ: " بَنَى نُوحٌ بَيْتًا مِنْ قَصَبٍ، فَقِيلَ لَهُ: لَوْ بَنَيْتَ غَيْرَ هَذَا، فَقَالَ: هَذَا كَثِيرٌ لِمَنْ يَمُوتُ "

10266- Vuheyb b. el-Verd der ki: Hz. Nuh kendine kamıştan bir ev yaptı. Ona: "Bundan daha iyi bir ev yapsan olmaz mı?" denilince: "Ölecek biri için bu bile çoktur" karşılığını verdi.[3]

١٠٢٦٧ - قَالَ: وَنَا أَبُو بَكْرٍ، حَدَّثَنِي أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ هَانِئٍ، حَدَّثَنِي أَحْمَدُ بْنُ شَبُّوَيْهِ، حَدَّثَنِي سُلَيْمَانُ، حَدَّثَنِي عَبْدُ اللهِ، عَنْ حَرْمَلَةَ بْنِ عِمْرَانَ، عَنْ كَعْبِ بْنِ عَلْقَمَةَ، قَالَ: أَرْسَلَ عَبْدُ اللهِ بْنُ سَعْدِ بْنِ أَبِي سَرْحٍ إِلَيْهِ - يَعْنِي إِلَى عَرَفَةَ بْنِ الْحَارِثِ - وَكَانَ عَبْدُ اللهِ بَنَى بَيْتًا يَسْأَلُهُ عَنْ بُنْيَانِهِ، فَقِيلَ لَهُ: لَا تَفْعَلْ فَإِنَّهُ لَا يَكْظِمُ عَلَى حُزْنِهِ، فَقَالَ: مَا تَقُولُ فِي بِنَائِي هَذَا؟، فَقَالَ: " مَا أَقُولُ: إِنْ كُنْتَ بَنَيْتَهُ مِنْ مَالِكَ فَقَدْ أَسْرَفْتَ وَاللهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ، وَإِنْ كُنْتَ بَنَيْتَهُ مِنْ مَالِ اللهِ فَقَدْ خُنْتَ وَاللهُ لَا يُحِبُّ الْخَائِنِينَ " قَالَ: يَقُولُ ابْنُ سَعْدٍ: " إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ "

---

[1] İsnâdı hasendir. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Kısaru'l-Emel* (249).

[2] İsnâdı ceyyiddir. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Kısaru'l-Emel* (244).

[3] İsnâdı sahihtir. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Kısaru'l-Emel* (246) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (8/145).

10267- Ka'b b. Alkame anlatıyor: Abdullah b. Sa'd b. Ebî Serh yeni bir ev yapınca ev hakkında görüşünü sormak için Arefe b. el-Hâris'e haber gönderip yanına çağırdı. Abdullah'a: "Arefe'ye bunu sorma, zira üzüntüsünden kendine hakim olamaz" denildi, ama yine de çağırdı. Gelince ona: "Bu ev hakkında ne dersin?" diye sordu. Arefe: "Ne diyebilirim? Şayet kendi malından yapmışsan israftır ve Allah müsrifleri sevmez. Allah'ın malından (devlet hazinesinden) yapmışsan da ihanet etmişsin demektir ve Allah hainleri de sevmez" karşılığını verdi. Bunun üzerine Abdullah b. Sa'd: "İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn" dedi.[1]

١٠٢٦٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نَا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ، نَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، عَنْ جُوَيْرِيَةَ بْنِ أَسْمَاءَ، عَنِ ابْنِ مَعْدَانَ - قَالَ سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ: وَقَدْ رَأَيْتُ أَبَا مَعْدَانَ - عَنْ عَوْنِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، " أَنَّ مَلِكًا ابْتَنَى مَدِينَتَهُ، فَتَنَوَّقَ فِي بِنَائِهَا، وَصَنَعَ طَعَامًا، وَدَعَا النَّاسَ، فَأَقْعَدَ نَاسًا عَلَيْهَا عَلَى أَبْوَابِهَا يَسْأَلُونَ كُلَّ مَنْ مَرَّ بِهِمْ: هَلْ رَأَيْتُمْ عَيْبًا؟، فَيَقُولُونَ: لَا. حَتَّى كَانَ آخِرُ مَنْ مَرَّ بِهِمْ شَبَابٌ عَلَيْهِمْ أَكْسِيَةٌ، فَقَالَ لَهُمْ: هَلْ رَأَيْتُمْ عَيْبًا؟ قَالُوا: رَأَيْنَا عَيْبَيْنِ اثْنَيْنِ. فَحَبَسُوهُمْ وَدَخَلُوا عَلَى الْمَلِكِ، فَذَكَرُوا لَهُ ذَلِكَ، قَالَ: مَا كُنْتُ أَرْضَى بِوَاحِدَةٍ، فَأَدْخِلُوهُمْ فَأَدْخَلُوهُمْ عَلَيْهِ، قَالَ: رَأَيْتُمْ عَيْبًا؟ قَالُوا: رَأَيْنَا عَيْبَيْنِ اثْنَيْنِ. قَالَ: مَا كُنْتُ أَرْضَى بِوَاحِدَةٍ فَمَا هُمَا؟ قَالُوا: تُخَرَّبُ وَيَمُوتُ صَاحِبُهَا. قَالَ: فَتَعْلَمُونَ دَارًا لَا تُخَرَّبُ وَلَا يَمُوتُ صَاحِبُهَا؟ قَالُوا: نَعَمْ، الْجَنَّةُ. قَالَ: فَدَعَوْهُ فَاسْتَجَابَ، فَقَالَ: إِنْ خَرَجْتُ مَعَكُمْ عَلَانِيَةً لَمْ يَدَعَنِي أَهْلُ مَمْلَكَتِي، فَوَاعَدَهُمْ مِيعَادًا فَتَنَكَّرَ وَخَرَجَ مَعَهُمْ، وَكَانَ يَتَعَبَّدُ مَعَهُمْ، قَالَ: فَبَيْنَا هُوَ ذَاتَ يَوْمٍ إِذْ قَالَ: عَلَيْكُمُ السَّلَامُ. قَالُوا: مَا لَكَ؟ رَأَيْتَ مِنَّا شَيْئًا تَكْرَهُهُ؟ قَالَ: لَا، وَلَكِنْ أَنْتُمْ تَعْرِفُونَ حَالِي الَّتِي كُنْتُ عَلَيْهَا، فَأَنْتُمْ تُكْرِمُونَنِي، لِذَلِكَ أَنْطَلِقُ فَأَكُونَ مَعَ قَوْمٍ لَا يَعْرِفُونَ حَالِي الَّتِي كُنْتُ عَلَيْهَا فَأَتَعَبَّدُ مَعَهُمْ "

10268- Avn b. Abdillah bildiriyor: Krallarından biri özenerek çok güzel bir kale inşa etti. Sonra bir yemek ziyafeti verip insanları davet etti. Kalenin kapılarına da görevliler koydu. Bu görevliler karşılaştıkları herkese: "Kalede bir kusur gördünüz mü?" diye soruyordu. Kaleyi gezenler de: "Hayır,

---

[1] İsnâdında tanımadığım ravi vardır. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Kısaru'l-Emel* (271).

göremedik" diyordu. En sonunda yünden giysiler giymiş birkaç genç oradan geçti. Görevliler: "Kalenin yapısında bir kusur gördünüz mü?" diye sorunca: "İki kusur gördük" dediler. Bunun üzerine bu gençleri tutuklayıp kralın huzuruna çıkardılar. Krala olanları anlattıklarında: "Ben bir kusura bile razı değilim, bu iki kusur nedir?" diye sordu. Gençler: "Kale harab olacak ve sahibi de ölecektir" dedi. Kral: "Harab olmayan ve sahibi de ölmeyen bir yer var mı ki?" diye sorunca, gençler: "Evet, cennet" karşılığını verdiler.

Gençler onu yanlarına davet edince, kral: "Şimdi açık bir şekilde sizinle gidersem memleketimin insanları beni bırakmazlar" dedi ve bir yerde görüşmek üzere anlaştılar. Kral tebdili kıyafet yaparak gençlerle buluştu ve onlarla birlikte gitti. Onlarla birlikte de kendini ibadete verdi. Bir gün onlara "Aleykümü's-selâm" diyerek gitmek istedi. Gençler ona: "Ne oldu? Bizden yana hoşuna gitmeyen bir şey mi gördün?" dediklerinde, kral: "Hayır! Ama siz benim daha önce kral olduğumu biliyorsunuz ve bundan dolayı bana ikramda bulunuyorsunuz. Ben daha önce kral olduğumu bilmeyen birilerinin yanına gidecek ve onlarla birlikte ibadetimi yapacağım" karşılığını verdi.[1]

١٠٢٦٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الزَّاهِدُ الْأَصْبَهَانِيُّ، نَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِسْحَاقَ الْقَاضِي، نَا بَحِيرُ بْنُ عَبْدِ الْحَقِّ، نَا شَرِيكُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ، أَنَّ الْحَجَّاجَ بْنَ يُوسُفَ، لَمَّا بَنَى حِصْنَ وَاسِطٍ سَأَلَ: مَا عَيْبُهَا؟، قَالُوا: لَا نَعْرِفُ عَيْبَهَا، وَسَنَدُلُّكَ عَلَى رَجُلٍ يَعْرِفُ عَيْبَهَا يَحْيَى بْنِ يَعْمُرَ. قَالَ: فَبَعَثَ إِلَيْهِ لِيَسْتَقْدِمَهُ، فَسَأَلَهُ عَنْ عَيْبِهَا، فَقَالَ: " بَنَيْتَهَا عَنْ غَيْرِ مِلْكٍ، وَيَسْكُنُهَا غَيْرُ وَلَدِكَ "، فَغَضِبَ الْحَجَّاجُ وَقَالَ: مَا حَمَلَكَ عَلَى ذَلِكَ؟، قَالَ: " مَا أَخَذَ اللهُ عَلَى الْعُلَمَاءِ فِي عِلْمِهِمْ أَيْ ﴿وَلَا يَكْتُمُونَ اللهَ حَدِيثًا﴾ [النساء: ٤٢] "، أَوْ آيَةً غَيْرَهَا مِنَ الْقُرْآنِ، فَنَفَاهُ إِلَى خُرَاسَانَ

10269- Abdulmelik b. Umeyr anlatıyor: (Zalim lakaplı) Haccâc b. Yûsuf, Vâsıt kalesini inşa ettiği zaman bu kalede kusurun olup olmadığını sordu. "Biz bir kusur görmüyoruz, ancak onda bir kusurun olup olmadığını bilen bir adamı sana söyleyelim, o da Yahya b. Ya'mur'dur" dediler. Haccâc haber

[1] İsnâdında bir sakınca yoktur. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Kısaru'l-Emel* (299).

gönderip Yahya'yı yanına çağırdı. Gelince ona kalenin varsa kusurunu söylemesini istedi. Yahya: "Onu inşa ettin, ama senin değil. İçinde de soyundan olmayan kişiler oturacak" dedi. Haccâc buna kızıp: "Neden öyle bir şey dedin?" diye sorunca, Yahya: "Yüce Allah'ın, ilimleri konusunda âlimlerden aldığı sözden dolayı bunu dedim. Zira: *«Allah'tan bir söz gizleyemezler»*[1] buyurmuştur" dedi veya Kur'ân'dan bu yönde bir âyeti okudu. Bunun üzerine Haccâc onu Horasan'a sürgün etti.[2]

١٠٢٧٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا الْقَاسِمِ يُوسُفَ بْنَ صَالِحٍ النَّحْوِيَّ يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا بَكْرٍ مُحَمَّدَ بْنَ يَحْيَى الصُّولِيَّ يَقُولُ: قَصَدْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ الْمُعْتَزِّ فَوَجَدْتُهُ مَشْغُولًا بِمُخَاطَبَةِ الْقَوَّامِ عَلَى بِنَاءِ دَارِهِ فِي أَمْرِ الْعِمَارَةِ، ثُمَّ أَنْشَدَنِي فِي أَثَرِ فَرَاغِهِ:

أَلَا مَنْ لِنَفْسِي وَأَشْجَانِهَا ... وَدَارٍ تَدَاعَتْ بِعُمْرَانِهَا

أُسَوِّدُ وَجْهِي بِتَبْيِيضِهَا ... وَأَخْرِبُ كِيسِي بِعُمْرَانِهَا"

10270- Ebû Bekr Muhammed b. Yahya es-Sûlî der ki: Bir işi için Abdullah b. el-Mu'tez'in yanında gittiğimde onardığı evden sorumlu olan adamla evin inşaatı konusunda bir şeyler konuşuyordu. Adamla konuşmasını bitirince bana şu beyitleri okudu:

"Kim çare olur bana ve derdime
Onarılması gereken evime
Ağartarak yüzüme çalıyorum karayı
Evimi onararak harcıyorum parayı."

١٠٢٧١ - قَالَ أَبُو الْقَاسِمِ: وَقَالَ لِي بَعْضُ مَنْ أَخْتَارُ مِنَ الْمَشَايِخِ إِنَّهُ قَرَأَ عَلَى جِدَارٍ بِقَصْرِ شِيرِينَ:

بَنَوْا وَقَالُوا لَا نَمُو ... تُ وَلِلْخَرَابِ بَنَى الْبِنَا

---

[1] Nisâ Sur. 42

[2] İsnâdı zayıftır.

مَا عَاقِلٌ فِيمَا عَلِمْـ ـتُ إِلَى الزَّمَانِ يَطْمَئِنْ

10271- Ebu'l-Kâsım der ki: Saygı duyduğum hocalarımdan birinin bana bildirdiğine göre Kasr-ı Şirin'in duvarlarından birinin üzerinde şu beyitleri okumuştur:

"Ölmeyeceklerini düşünüp yapılar inşa ettiler
Oysa harab olsun diye binaları diktiler
Benim bildiğim akıllı olan hiçbir kişi
Zamandan gana güvende saymaz kendini."[1]

١٠٢٧٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا أَبُو عَلِيٍّ الْحُسَيْنُ بْنُ صَفْوَانَ، نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ الْقُرَشِيُّ، قَالَ: أَنْشَدَنِي مَحْمُودُ بْنُ الْحَسَنِ مِنْ قَوْلِهِ:"

زَيَّنْتَ بَيْتَكَ جَاهِدًا وَشَحَنْتَهُ وَلَعَلَّ غَيْرُكَ صَاحِبَ الْبَيْتِ
فَالْمَرْءُ مُرْتَهَنٌ بِسَوْفَ وَلَيْتَنِي وَهَلَاكُهُ فِي السَّوْفِ وَاللَّيْتِ
مَنْ كَانَتِ الْأَيَّامُ سَائِرَةٌ بِهِ فَكَأَنَّهُ قَدْ حَلَّ بِالْمَوْتِ
لِلَّهِ دَرُّ فَتًى يُدَبِّرُ أَمْرَهُ فَغَدَى وَرَاحَ مُبَادِرَ الْفَوْتِ"

10272- Abdullah b. Muhammed el-Kuraşî der ki: Muhammed b. el-Hasan bana şu beyitleri okudu:

"Evini süsleyip eşyayla doldurdun
Belki de içinde senden başkası oturacaktır
Kişi ertelemelerin elinde rehin gibidir
Helakı da bu ertelemelerin elinden olacaktır
Kişi zamanın akışma kaptırmışsa kendini
Ölümün eline düşüp ölmüş gibidir
Ne güzel bir gençtir sonu için hazırlanan
Ve sabah akşam zamanıyla yarışan."[1]

---

[1] İsnâdında meçhûl bir ravi vardır.

١٠٢٧٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدَ بْنَ يَعْقُوبَ الشَّيْبَانِيَّ يَقُولُ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ عَبْدِ الْوَهَّابِ يَقُولُ: سَمِعْتُ جَعْفَرَ بْنَ عَوْنٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ مِسْعَرَ بْنَ كِدَامٍ يُنْشِدُ:"

وَمُشَيِّدًا دَارًا لِيَسْكُنَهُ سَكَنَ الْقُبُورَ وَدَارُهُ لَمْ يُسْكَنِ"

10273- Câfer b. Avn der ki: Mis'ar b. Kidâm'ın şu dizeleri okuduğunu işittim:

"Oturmak için sağlam bir ev yaptı

Ama mezara gitti de bu evde oturamadı."[2]

١٠٢٧٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ الْجُرْجَانِيَّ فِي مَوَاعِظِهِ يُنْشِدُ:"

أَحْمَدُ اللهَ كُلُّنَا سَيَمُوتُ لِخَرَابِ الْبُيُوتِ تُبْنَى الْبُيُوتُ

لَيْسَ يَبْقَى إِلَّا الَّذِي خَلَقَ الْخَلْـ ـقَ هُوَ الدَّائِمُ الَّذِي لَا يَمُوتُ"

10274- Ebû Abdillah el-Hâfız der ki: Ebû Abdillah el-Cürcânî'nin vaazlarında şu dizeleri okuduğunu işittim:

"Hamdederim Allah'a ki hepimiz öleceğiz

Evler harap olsun diye imar ediliyor

Her şey sonunda her şeyi yaratana kalacaktır

Ki ölmeyen ve daim olan sadece Allah'tır."

١٠٢٧٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، أَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، حَدَّثَنِي بَدَلُ بْنُ الْمُحَبَّرِ، نَا هِشَامُ بْنُ زِيَادٍ قَالَ: سَمِعْتُ الْحَسَنَ وَنَحْنُ فِي جِنَازَةٍ: رَحِمَ اللهُ سَابِقًا الْبَرْبَرِيَّ حَيْثُ يَقُولُ:"

وَلِلْمَوتِ تَغْذُو الْوَالِدَاتُ سِخَالَهَا كَمَا لِخَرَابِ الدَّهْرِ تُبْنَى الْمَسَاكِنُ"

---

[1] İsnâdı ceyyiddir. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Kısaru'l-Emel* (210).

[2] İsnâdı ceyyiddir. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Kısaru'l-Emel* (311).

10275- Hişâm b. Ziyâd der ki: Bir cenazede Hasan(-ı Basrî)'nin şöyle dediğini işittim:

"Anneler yavrularını ölüm için besler

Meskenlerin zamanla harab olması için yapılması gibi" diyen Sâbik el-Berberî'ye Allah rahmet etsin.[1]

١٠٢٧٦ - قَالَ: وَأَنَا أَبُو بَكْرٍ، نَا عَلِيُّ بْنُ الْجَعْدِ، أَخْبَرَنِي أَبُو إِسْحَاقَ الشَّيْبَانِيُّ، عَنْ عَبَّادِ بْنِ رَاشِدٍ قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ الْحَسَنِ، فَنَظَرَ إِلَى بَعْضِ بِنَاءِ الْمَهَالِبَةِ، فَقَالَ: " يَا سُبْحَانَ اللهِ رَفَعُوا الطِّينَ، وَوَضَعُوا الدِّينَ، رَكِبُوا الْبَرَاذِينَ، وَاتَّخَذُوا الْبَسَاتِينَ، وَتَشَبَّهُوا بِالدَّهَاقِينَ، فَذَرْهُمْ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ "

10276- Abbâd b. Râşid der ki: Hasan(-ı Basrî) ile birlikte dışarıya çıktığımızda Mühelleb kabilesine ait olan bazı evlere bakıp şöyle dedi: "Sübhânallah! Yapıları yüceltip dinlerini düşürmüşler, en güzel atlara binmiş, bahçeler edinmiş ve toprak ağalarına benzemişlerdir. Ama bırak, ileride neyin ne olduğunu öğreneceklerdir."[2]

١٠٢٧٧ - قَالَ: وَأَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْقُرَشِيُّ، نَا الْمُغِيرَةُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْعَتَكِيُّ، أَنَا أَبُو هَاشِمٍ، صَاحِبُ الزَّعْفَرَانِيِّ، عَنِ الْحَسَنِ، أَنَّهُ مَرَّ بِقَصْرِ أَوْسٍ، فَقَالَ: " لِمَنْ هَذَا الْقَصْرُ؟ "، قَالُوا: هَذَا قَصْرُ أَوْسٍ. قَالَ: " عَلَى وُدِّ أَوْسٍ أَنَّ لَهُ بَدَلَ هَذَا الْقَصْرِ فِي الْآخِرَةِ رَغِيفًا "

10277- Zaferânî'nin arkadaşı Ebû Hâşim bildiriyor: Hasan(-ı Basri), Evs köşkünün yanından geçerken: "Bu köşk kimin?" diye sordu. "Bu köşk Evs'in" karşılığı verilince de: "Evs âhirette bu köşk yerine bir parça ekmeğinin olmasını isteyecektir" dedi.[3]

---

[1] İsnâdı ceyyiddir. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Kısaru'l-Emel* (298).

[2] İsnâdı hasendir. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Kısaru'l-Emel* (304).

[3] İsnâdında bir sakınca yoktur. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Kısaru'l-Emel* (339).

١٠٢٧٨ - قَالَ: وَأَنَا أَبُو بَكْرٍ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدٌ أَظُنُّهُ: ابْنَ الْحُسَيْنِ، نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ التَّيْمِيُّ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، عَنْ شَيْخٍ لَهُ: " أَنَّ غَزْوَانَ كَانَ لَهُ خُصٌّ، فَكَانَ إِذَا سَافَرَ هَدَمَهُ، وَإِذَا رَجَعَ أَعَادَهُ "

10278- Muhammed b. Kesîr, hocasından bildiriyor: "Ğazvân'ın kamıştan bir çardağı vardı. Bir yolculuğa çıktığı zaman bu çardağı yıkar, döndüğünde de yeniden yapardı."[1]

١٠٢٧٩ - قَالَ: وَأَنَا أَبُو بَكْرٍ، حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، حَدَّثَنِي إِسْحَاقُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْفَرْوِيُّ، نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ الْعُمَرِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ، قَالَ: " تَشَاحَّ رَجُلَانِ فِي أَرْضٍ بَيْنَهُمَا، فَقَالَتِ الْأَرْضُ: عَلَى رِسْلِكُمَا، فَوَاللهِ لَقَدْ مَلَكَنِي قَبْلَكُمَا مِائَةُ أَعْوَرٍ سِوَى الْأَصِحَّاءِ "

10279- Muhammed b. Ebî Bekr der ki: İki adam bir arazi parçası için aralarında tartışınca yer onlara: "Sakin olun! Vallahi sağlam olanlar hariç tek gözlü olanlardan bile yüz tane sahibim oldu" dedi.[2]

١٠٢٨٠ - قَالَ: وَأَنَا أَبُو بَكْرٍ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى الْأَزْدِيُّ قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ دَاوُدَ قَالَ: قَالَ: سَمِعْتُ سُفْيَانَ الثَّوْرِيَّ قَالَ: " مَا أَنْفَقْتُ دِرْهَمًا فِي بِنَاءٍ قَطُّ "

10280- Abdullah b. Dâvud der ki: Süfyân es-Sevrî'nin: "Yapı için bir dirhem dahi harcamış değilim" dediğini işittim.[3]

١٠٢٨١ - قَالَ: وَأَنَا أَبُو بَكْرٍ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ، نَا سُلَيْمَانُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحَجَّاجِ، عَنْ يُونُسَ بْنِ مَيْسَرَةَ بْنِ حَلْبَسٍ، عَنْ مَالِكِ بْنِ يُخَامِرَ السَّكْسَكِيِّ، أَنَّ قَوْمًا دَخَلُوا عَلَيْهِ يَعُودُونَهُ فَقَالُوا: إِنَّ مَنْزِلَكَ مِنَ الْمَدِينَةِ مَوْضِعٌ جَيِّدٌ فَلَوْ رَمَّمْتَهُ. قَالَ: " إِنَّمَا نَحْنُ سُفُرٌ قَائِلُونَ نَزَلْنَا لِلْمَقِيلِ، فَإِذَا بَرَدَ النَّهَارُ وَهَبَّتِ الرِّيحُ ارْتَحَلْنَا، فَلَا أُعَالِجُ مِنْهَا شَيْئًا حَتَّى أَرْحَلَ مِنْهَا "

---

[1] İsnâdında cehalet vardır.

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Kısaru'l-Emel* (329).

[3] İsnâdı sahihtir. Ebû Nuaym, *Hilye* (6/392, 7/22) ve Beyhakî, *Zühd* (289).

10281- Yûnus b. Meysere b. Halbes bildiriyor: Birkaç kişi hasta olan Mâlik b. Yuhâmir es-Seksekî'nin yanına girdi. "Evin Medine'nin en güzel yerinde bulunuyor. Onu onarsan iyi olmaz mı?" dediklerinde, Mâlik: "Bizler yolcuyuz ve şu an mola vermişiz. Gün serinlediği ve rüzgar çıktığı zaman da yola düşeceğiz. Ondan ayrılana kadar da dünya için hiçbir harcama yapmam" karşılığını verdi.[1]

١٠٢٨٢ - قَالَ: وَأَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْأَصْبَهَانِيُّ، نَا نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ، حَدَّثَنِي رَيَّانُ الْمُرَادِيُّ، قَالَ: قِيلَ لِطَاوُسٍ: إِنَّ مَنْزِلَكَ قَدِ اسْتَرَمَّ. قَالَ: " قَدْ أَمْسَيْنَا "

10282- Reyyân el-Murâdî der ki: Tâvus'a: "Evin dökülüyor" denilince: "Biz de (ömrümüzden) akşamı ettik" karşılığını verdi.[2]

١٠٢٨٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو سَعِيدِ بْنُ أَبِي عَمْرٍو قَالَا: أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، نَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ يَزِيدَ بْنِ خُنَيْسٍ، عَنْ وُهَيْبِ بْنِ الْوَرْدِ قَالَ: نَظَرَ أَبُو مُطِيعٍ يَوْمًا إِلَى دَارِهِ فَأَعْجَبَهُ حُسْنُهَا بَكَى، ثُمَّ قَالَ: " وَاللهِ، لَوْلَا الْمَوْتُ لَكُنْتُ بِكَ مَسْرُورًا، وَلَوْلَا مَا نَصِيرُ إِلَيْهِ مِنْ ضَيقِ الْقُبُورِ لَقَرَّتْ بِالدُّنْيَا أَعْيُنُنَا ". قَالَ: ثُمَّ بَكَى بُكَاءً شَدِيدًا حَتَّى ارْتَفَعَ صَوْتُهُ

10283- Vuheyb b. el-Verd der ki: Bir gün Ebû Muti' evine baktı ve güzelliği çok hoşuna gitti. Sonra ağlayarak: "Vallahi ölüm olmasaydı senden dolayı sevinirdim. Dar olan mezarlara girecek olmasaydık dünyada huzur içinde yaşardık" dedi. Sonra yüksek sesle ve hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı.[3]

١٠٢٨٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، نَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُسْلِمِ بْنِ زِيَادٍ الْهَمْدَانِيُّ قَالَ: سَمِعْتُ

---

[1] İsnâdı ceyyiddir. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Kısaru'l-Emel* (337).

[2] İsnâdında tanımadığım ravi vardır. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Kısaru'l-Emel* (338) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (4/7, 7/12).

[3] İsnâdı ceyyiddir. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Kısaru'l-Emel* (265).

عُمَرَ بْنَ ذَرٍّ يَقُولُ:" وَرِثَ فَتًى مِنَ الْحَيِّ دَارًا عَنْ آبَائِهِ وَأَجْدَادِهِ فَهَدَمَهَا، ثُمَّ ابْتَنَاهَا فَشَيَّدَهَا، فَأُتِيَ فِي مَنَامِهِ فَقِيلَ لَهُ:

إِنْ كُنْتَ تَطْمَعُ فِي الْحَيَاةِ فَقَدْ تَرَى ... أَرْبَابَ دَارِكَ سَاكِنِي الْأَمْوَاتِ

أَنَّى تُحِسُّ مِنَ الْأَكَارِمِ ذِكْرَهُمْ ... خَلَتِ الدِّيَارُ وَبَادَتِ الْأَصْوَاتُ

قَالَ: فَأَصْبَحَ وَاللهِ الْفَتَى مُتَّعِظًا، وَأَمْسَكَ عَنْ كَثِيرٍ مِمَّا كَانَ يَصْنَعُ، وَأَقْبَلَ عَلَى نَفْسِهِ"

10284- Ömer b. Zer der ki: Kabilemizden bir gence babalarından veya dedelerinden miras olarak bir ev kaldı. Genç evi yıkıp sağlam bir şekilde yeniden inşa etti. Rüyasında gence gelinip:

"Hayata karşı bir hırsın varsa sen de gördün

Evinin sahiplerinin ölülerin arasında olduğunu

İyilerin onları nasıl zikrettiğini görmez misin

Yurtları bomboş kalıp sesleri kesildi" denildi. Sabah olunca genç bu rüyasından ders aldı. Daha önce yaptıklarının çoğundan vazgeçti ve kendine çekidüzen verdi.[1]

١٠٢٨٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أَنَا حَاجِبُ بْنُ أَحْمَدَ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ حَمَّادٍ، نَا أَبُو ضَمْرَةَ أَنَسُ بْنُ عِيَاضٍ اللَّيْثِيُّ قَالَ: سَمِعْتُ زَيْدَ بْنَ أَسْلَمَ يَقُولُ: " بَلَغَنِي أَنَّهُ رُئِيَتْ ضَبُعٌ وَأَوْلَادُهَا رَابِضَةٌ فِي فِجَاجِ عَيْنِ رَجُلٍ مِنَ الْعَمَالِقَةِ "

10285- Zeyd b. Eslem der ki: "Bana bildirildiğine göre bir sırtlan ve yavruları, Amâlika kavminden ölmüş bir adamın göz çukurunu kendilerine yuva yapmışlardı."[2]

١٠٢٨٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نَا أَبُو الْعَبَّاسِ هُوَ الْأَصَمُّ، نَا الْحَسَنُ بْنُ مُكْرَمٍ، نَا أَبُو النَّضْرِ، نَا أَبُو خَيْثَمَةَ، نَا أَبُو إِسْحَاقَ الْهَمْدَانِيُّ، عَنْ نَوْفٍ، قَالَ: " كَانَ سَرِيرُ عِوَجَ الَّذِي قَتَلَهُ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَ طُولُ سَرِيرِهِ ثَمَانِمِائَةِ ذِرَاعٍ، وَعَرْضُهُ أَرْبَعُمِائَةِ ذِرَاعٍ،

---

[1] İsnâdında biyografisini bulamadığım ravi vardır. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Kısaru'l-Emel* (263).

[2] Ravileri güvenilirdir.

وَكَانَ مُوسَى عَشْرَةُ أَذْرُعٍ، وَعَصَاهُ عَشْرَةُ أَذْرُعٍ، وَوَثْبَتُهُ حِينَ وَثَبَ عَشْرَةُ أَذْرُعٍ، فَضَرَبَهُ فَأَصَابَ كَعْبَهُ، فَخَرَّ عَلَى نِيلِ مِصْرَ، فَجَسَرَهُ النَّاسُ عَامًا يَمُرُّونَ عَلَى صُلْبِهِ وَأَضْلَاعِهِ "

10286- Nevf (el-Bikâlî) der ki: "Hz. Mûsa'nın öldürdüğü İvac (b. İnâk)'ın yatağının uzunluğu sekiz yüz arşın, genişliği dört yüz arşındı. Hz. Mûsa'nın boyu on arşın, asasının uzunluğu da on arşındı. Hz. Mûsa onu öldürdüğü zaman on arşın zıplamış ve onu ancak topuğundan vurabilmişti. Bu şekilde İvac, Nil nehrinin üzerine düşmüştü. İnsanlar da köprü gibi onun omurgasının ve kaburga kemiklerinin üzerinden Nil nehrinin karşı tarafına geçerdi."[1]

١٠٢٨٧ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، نَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، نَا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، نَا بَكْرُ بْنُ بَكَّارٍ، نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عَوْنٍ قَالَ: بَنَى عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ بِنَاءً فَزَخْرَفَهُ، قَالَ فَذُكِرَ ذَلِكَ لِمُحَمَّدٍ، فَقَالَ: " مَا أَعْلَمُ عَلَى رَجُلٍ بَأْسًا أَنْ يَبْنِيَ بِنَاءً يَلْتَمِسُ جَمَالَهُ، وَهَذَا فِي الْإِبَاحَةِ "

10287- Abdullah b. Avn der ki: Abdullah b. Muhammed b. Sîrîn bir ev inşa etti ve içini süsledi. Bu yaptığı babası Muhammed'e zikredilince: "Kişinin sadece güzelliğinden faydalanmak için bir ev inşa etmesinde bir sakınca olduğunu bilmiyorum" dedi.[2]

Bu da, bu konuda ruhsat bâbındadır.

١٠٢٨٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّيْدَلَانِيُّ، نَا أَحْمَدُ بْنُ سَهْلِ بْنِ بَحْرٍ، نَا حَرْمَلَةُ بْنُ يَحْيَى، أَنَا ابْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنِي يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ، عَنْ زَبَّانَ بْنِ فَائِدٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ مُعَاذٍ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " مَنْ بَنَى بُنْيَانًا فِي غَيْرِ ظُلْمٍ وَلَا اعْتِدَاءٍ كَانَ أَجْرُهُ جَارِيًا عَلَيْهِ مَا انْتَفَعَ بِهِ أَحَدٌ فِي خَلْقِ الرَّحْمَنِ " قَالَ الْإِمَامُ أَحْمَدُ: " وَهَذَا إِنْ صَحَّ فَيُحْتَمَلُ أَنْ يَكُونَ فِي بِنَاءِ الرِّبَاطَاتِ، وَفِيمَا لَا بُدَّ مِنْهُ مِنْ بِنَاءٍ يُكِنُّهُ مِنَ الْحَرِّ وَالْبَرْدِ دُونَ بِنَاءٍ يُرَادُ بِهِ الزِّينَةُ فَقَطْ، وَاللهُ أَعْلَمُ "

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı ceyyiddir.

10288- Sehl b. Muâz'ın, babasından bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Kim diğerine haksızlık etmeden ve (haklarına) bir tecavüzde bulunmadan bir bina yaparsa Rahmân (olan Allah)'ın yaratıkları ondan faydalandığı sürece sevabı kendisine verilir."*[1]

Beyhakî der ki: "Bu hadisin sahih olması durumunda bundan kasıt nöbet yerleri olabilir. Ya da sadece süs için değil de zaruri ihtiyaç olarak kişiyi sıcaklar ile soğuklardan koruyacak olan yapılar olabilir. Doğrusunu da Allah bilir."

فَصْلٌ فِي الزُّهْدِ

Zühd

١٠٢٨٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ صَفْوَانَ، نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي الدُّنْيَا، نَا أَبُو مُسْلِمٍ الْحَرَّانِيُّ، نَا مِسْكِينُ بْنُ بُكَيْرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُهَاجِرٍ، عَنْ يُونُسَ بْنِ مَيْسَرَةَ الْجُبْلَانِيِّ قَالَ: " لَيْسَ الزَّهَادَةُ فِي الدُّنْيَا بِتَحْرِيمِ الْحَلَالِ وَلَا بِإِضَاعَةِ الْمَالِ، وَلَكِنَّ الزَّهَادَةَ فِي الدُّنْيَا أَنْ تَكُونَ بِمَا فِي يَدِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ أَوْثَقَ مِنْكَ بِمَا فِي يَدِكَ، وَأَنْ يَكُونَ حَالُكَ فِي الْمُصِيبَةِ وَحَالُكَ إِذَا لَمْ تُصَبْ بِهَا سَوَاءً، وَأَنْ يَكُونَ مَادِحُكَ وَذَامُّكَ فِي الْحَقِّ سَوَاءً " وَرَوَاهُ عُمَرُ بْنُ وَاقِدٍ، عَنْ يُونُسَ بْنِ مَيْسَرَةَ بْنِ حَلْبَسٍ، عَنْ أَبِي إِدْرِيسَ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ

10289- Yûnus b. Meysere el-Cublânî der ki: "Dünyaya karşı zahit olmak, kişinin helal olanı kendine haram kılması veya malını heba etmesi değildir. Gerçek zahitlik, Yüce Allah'ın katında olanlara elinde bulunan şeylerden daha fazla güvenmendir. Bir musibete uğradığın zamanki halinin musibete uğramamış olan halinle aynı olmasıdır. Doğru olan bir hususta (haklı olduğunda) seni öven ile senin yerenin gözünde bir olmasıdır."

---

[1] İsnâdı zayıftır. Tahâvî, *Şerh Müşkili'l-Âsâr* (1/416-417), Taberânî, *M. el-Kebîr* 20/187 (41) ve Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs* 3/550 (5720) Bak: Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (4/70).

Başka bir kanalla aynısı Hz. Peygamber'den (sallallahu aleyhi vesellem) merfû olarak rivayet edilmiştir.[1]

١٠٢٩٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، أَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، نَا أَبُو دَاوُدَ، نَا يَحْيَى بْنُ مُوسَى، نَا سُفْيَانُ قَالَ: قَالُوا لِلزُّهْرِيِّ: مَا الزُّهْدُ؟ ح، وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا الْعَبَّاسِ مُحَمَّدَ بْنَ إِسْحَاقَ يَقُولُ: سَمِعْتُ قُتَيْبَةَ بْنَ سَعِيدٍ يَقُولُ: سَمِعْتُ سُفْيَانَ يَقُولُ: سُئِلَ الزُّهْرِيُّ عَنِ الزُّهْدِ، فَقَالَ: " مَنْ لَمْ يَغْلِبِ الْحَرَامُ صَبْرَهُ، وَلَمْ يَمْنَعِ الْحَلَالُ شُكْرَهُ " قَالَ أَبُو سَعِيدٍ: " مَعْنَاهُ: الصَّبْرُ عَنِ الْحَرَامِ، وَالشُّكْرُ عَلَى الْحَلَالِ، وَالِاعْتِرَافُ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، وَاسْتِعْمَالُ النِّعْمَةِ فِي الطَّاعَةِ "

10290- Süfyân der ki: Zühri'ye zühd konusu sorulunca: "Zahid kişi, haram olan şeyler sabrına baskın çıkmayan, helal olan şeyler ise şükretmesine engel olmayan kişidir" dedi.[2]

Ebû Saîd der ki: "Bunun da mânâsı haram olan şeyler karşısında sabretmek, helal olan şeyler karşısında şükretmek, nimetlerin Allah'tan geldiğini itiraf etmek ve bu nimetleri itaat için kullanmaktır."

١٠٢٩١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، نَا الْحُسَيْنُ بْنُ صَفْوَانَ، نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنِي ابْنُ الْحُسَيْنِ، نَا مِسْكِينُ بْنُ عُبَيْدٍ الصُّوفِيُّ، نَا الْمُتَوَكِّلُ بْنُ حُسَيْنٍ الْعَابِدُ، قَالَ: قَالَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَدْهَمَ: " الزُّهْدُ ثَلَاثَةُ أَصْنَافٍ: زُهْدُ فَرْضٍ، وَزُهْدُ فَضْلٍ، وَزُهْدُ سَلَامَةٍ، فَالزُّهْدُ الْفَرْضُ الزُّهْدُ فِي الْحَرَامِ، وَالزُّهْدُ الْفَضْلِ الزُّهْدُ فِي الْحَلَالِ، وَالزُّهْدُ السَّلَامَةُ الزُّهْدُ فِي الشُّبُهَاتِ "

10291- İbrâhîm b. Edhem der ki: "Zühd, farz olan zühd, faziletli olan zühd ve selamet için olan zühd olmak üzere üç çeşittir. Farz olan zühd, haramlardan uzak durmakla olur. Faziletli olan zühd, helal olan şeylerden (nimetlerden) uzak durmakla olur. Selamet için olan zühd de, şüpheli şeylerden uzak durmakla olur."[3]

---

[1] İsnâdı hasendir. Tirmizî 4/571 (2340) ve İbn Mâce 2/1373 (4100).

[2] İsnâdı ceyyiddir. Ebû Nuaym, *Hilye* (3/371) ve Beyhakî, *Zühd* (35).

[3] İsnâdı ceyyiddir. Ebû Nuaym, *Hilye* (8/26, 10/136, 137, 159) ve Beyhakî, *Zühd* (31).

١٠٢٩٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ أَبِي بَكْرِ بْنِ أَبِي عُثْمَانَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي يَقُولُ: " مَنْ صِدْقِ الزُّهْدِ إِذَا أَقْبَلَتِ الدُّنْيَا إِلَيْكَ خِفْتَ أَنْ يَكُونَ حَظُّكَ مِنْ آخِرَتِكَ، وَإِذَا أَدْبَرَتْ خِفْتَ أَنْ يَكُونَ حِرْمَانًا، ثُمَّ إِنْ أَعْطَاكَهُ عَنْ غَيْرِ طَمَعٍ وَاسْتِشْرَافِ نَفْسٍ أَخَذْتَهُ مِنَ اللهِ تَعَبُّدًا، وَإِنْ مَنَعَكَ لَمْ تَرِدْ خِلَافَهُ وَحَقِيقَتُهُ أَنْ تُؤْثِرَ رِضَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ وَالدَّارَ الْآخِرَةَ وَحَلَاوَةَ ذِكْرِ اللهِ فِي فَرَاغِ قَلْبِكَ ". قَالَ: " وَالزُّهْدُ فِي الْحَرَامِ فَرِيضَةٌ، وَفِي الْمُبَاحِ فَضِيلَةٌ، وَفِي الْحَلَالِ قُرْبَةٌ "

10292- Ebû Saîd b. Ebî Bekr b. Ebî Osmân der ki: Babamın şöyle dediğini işittim: "Dünya nimetleri ayağına geldiğinde bunların âhiretteki payın olmasından korkman, dünya nimetleri senden uzaklaştığı zaman da bunlardan mahrum bırakıldığından korkman, zühdünün doğruluğunun göstergesidir. Sonrasında sen tamah etmeden ve göz dikmeden bu nimetler sana verildiğinde Allah'a itaat olarak bunları kabul edersin. Allah sana bu nimetleri vermediği zaman da sen bu yönde başka bir şey istemezsin. Zühdün hakikati ise Allah'ın rızasını, âhireti ve Allah'ın zikrini kalpten diğer bütün şeylere tercih etmendir. Haram olan şeylerde zühd farzdır. Mubah olan şeylerde zühd fazilettir. Helal olan şeylerde zühd ise Allah'a yaklaştırır."[1]

١٠٢٩٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، نَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ يُوسُفَ الْهِسِنْجَانِيُّ، نَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَبْدِ اللهِ قَالَ: سَمِعْتُ زَيْدَ بْنَ الْحُسَيْنِ يَقُولُ: سَمِعْتُ مَالِكًا، وَسُئِلَ أَيُّ شَيْءٍ الزُّهْدُ فِي الدُّنْيَا؟، قَالَ: " طِيبُ الْكَسْبِ، وَقِصَرُ الْأَمَلِ "

10293- Zeyd b. el-Hüseyn der ki: Mâlik'e dünyaya karşı zühdün ne olduğu sorulunca: "Helal kazanç ile kısa emelli olmaktır" dediğini işittim.[2]

١٠٢٩٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْمَحْبُوبِيُّ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ مُعَاذٍ، نَا قَبِيصَةُ بْنُ عُقْبَةَ قَالَ: سَمِعْتُ سُفْيَانَ يَقُولُ: " لَا يُصْلِحُ الْقِرَاءَةُ إِلَّا بِالزُّهْدِ، وَاغْبِطِ الْأَحْيَاءَ

---

[1] Hâkim'in hocasını tanımıyorum.

[2] İsnâdmda durumu meçhul bir ravi vardır.

بِمَا تَغْبِطُ الْأَمْوَاتَ، وَأَحِبَّ النَّاسَ عَلَى قَدْرِ أَعْمَالِهِمْ، وَذِلَّ عِنْدَ الطَّاعَةِ، وَاسْتَعْصِي عِنْدَ الْمَعْصِيَةِ "

10294- Süfyân der ki: "Zühd olmadan kıraat bir işe yaramaz. Ölülerin neyine gıpta ediyorsan hayatta olanların da o yönlerine gıptayla bak. İnsanları amellerine göre sev. Allah'a itaat için başını eğik tut. Masiyetlere ise karşı dur."[1]

١٠٢٩٥ - حَدَّثَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، أَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، نَا أَبُو دَاوُدَ، نَا ابْنُ أَبِي السَّرِيِّ، نَا ابْنُ وَهْبٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَيُّوبَ، عَنْ أَبِي عَلِيٍّ إِسْمَاعِيلَ الْغَافِقِيِّ، أَنَّهُ سَمِعَ عَامِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ الْيَحْصِبِيَّ يَقُولُ: كَانَ إبن منبه يَقُولُ: " إِنَّ أَزْهَدَ النَّاسِ فِي الدُّنْيَا وَإِنْ كَانَ عَلَيْهَا حَرِيصًا مَنْ لَمْ يَرْضَ مِنْهَا إِلَّا بِكَسْبِ الْحَلَالِ الطَّيِّبِ، وَأَرْغَبُ النَّاسِ فِيهَا وَإِنْ كَانَ مُعْرِضًا عَنْهَا مَنْ لَمْ يُبَالِ مَا كَانَ كَسَبَ مِنْهَا حَلَالٌ أَوْ حَرَامٌ، وَإِنَّ أَجْوَدَ النَّاسِ فِي الدُّنْيَا مَنْ جَادَ بِحُقُوقِ اللهِ، وَإِنْ رَآهُ النَّاسُ بَخِيلًا بِمَا سِوَى ذَلِكَ، إِنَّ أَبْخَلَ النَّاسِ مَنْ بَخِلَ بِحُقُوقِ اللهِ، وَإِنْ رَآهُ النَّاسُ جَوَادًا فِيمَا سِوَى ذَلِكَ " " كَذَا فِي كِتَابِي: عَامِرُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، وَأَنَا أَظُنُّهُ عَبْدَ اللهِ بْنَ عَامِرٍ "

10295- Âmir b. Abdillah el-Yahsibî der ki: Vehb b. Münebbih şöyle derdi: "Dünyada en zâhid olan kişi -dünya nimetlerine düşkün olsa dahi- sadece helal ve temiz olan kazancı taleb eden kişidir. Dünyaya en düşkün olan kişi -dünya nimetlerine yüz çevirmiş olsa dahi- kazancının helal mi, haram mı olduğuna aldırmayan kişidir. Dünyada en cömert olan kişi, başka şeylerde insanlar tarafından cimri görülse dahi, Allah'ın haklarına eksiksiz bir şekilde riâyet eden kişidir. Dünyada en cimri kişi de, başka şeylerde insanlar tarafından cömert olarak bilinse dahi Allah'ın hakları konusunda gevşek ve cimri davranan kişidir."[2]

Kitabımda ravi ismi bu şekilde "Âmir b. Abdillah" olarak geçmektedir. Ama sanırım doğrusu Abdullah b. Âmir'dir.

---

[1] İsnâdı hasendir. Hennâd, *Zühd* 1/320 (577), Ebû Nuaym, *Hilye* (7/30) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/511).

[2] İsnâdında mestûr ravi vardır. Ebû Nuaym, *Hilye* (4/49).

١٠٢٩٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، نَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، نَا مُحَمَّدٌ - أَظُنُّهُ ابْنَ الْحُسَيْنِ -، نَا خَالِدُ بْنُ يَزِيدَ الطَّبِيبُ، نَا مَسْلَمَةُ بْنُ جَعْفَرٍ قَالَ: قَالَ عَوْنُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُتْبَةَ: " وَيْحِي، كَيْفَ أَغْفَلُ عَنْ نَفْسِي، وَمَلَكُ الْمَوْتِ لَيْسَ يَغْفُلُ عَنِّي؟، وَيْحِي، كَيْفَ أَتَّكِلُ عَلَى طُولِ الْأَمَلِ وَالْأَجَلُ يَطْلُبُنِي؟ "

10296- Avn b. Abdillah b. Utbe der ki: "Yazık bana! Ölüm meleği benden gafil değilken ben kendimden nasıl gafil olurum? Yazık bana! Ölüm peşimde iken ben nasıl uzun emeller taşıyabilirim?"[1]

١٠٢٩٧ - قَالَ: نَا أَبُو بَكْرٍ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ يَزِيدَ الْأَدَمِيُّ، نَا يَحْيَى بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ عِمْرَانَ بْنِ مُسْلِمٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ وَاسِعٍ قَالَ: " أَرْبَعٌ مِنْ عِلْمِ الشَّقَاءِ: طُولُ الْأَمَلِ، وَقَسْوَةُ الْقَلْبِ، وَجُمُودُ الْعَيْنِ، وَالْبُخْلُ "

10297- Muhammed b. Vâsi' der ki: "Dört şey kişinin bedbahtlığındandır. Bunlar da uzun emelli olmak, kalbin katı olması, ağlayamama ve cimriliktir."[2]

١٠٢٩٨ - قَالَ: وَنَا أَبُو بَكْرٍ، نَا الطِّيبُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، وَكَانَ مِنْ خِيَارِ عِبَادِ اللهِ، نَا فُضَيْلُ بْنُ عِيَاضٍ: " إِنَّ الشَّقَاءَ طُولُ الْأَمَلِ، وَأَنَّ السَّعَادَةَ قِصَرُ الْأَمَلِ "

10298- Fudayl b. İyâd der ki: "Uzun emelli olmak bedbahtlık, kısa emelli olmak ise bahtiyarlıktır."[3]

١٠٢٩٩ - قَالَ: وَنَا أَبُو بَكْرٍ، نَا أَبُو مُحَمَّدٍ السِّمْسَارُ، نَا الْمُسَيِّبُ بْنُ وَاضِحٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْوَلِيدِ، قَالَ الْحَسَنُ: " مَا أَطَالَ عَبْدٌ الْأَمَلَ إِلَّا أَسَاءَ الْعَمَلَ ". قَالَ: وَقَالَ الْحَسَنُ: " إِذَا سَرَّكَ أَنْ تَنْظُرَ إِلَى الدُّنْيَا بَعْدَكَ فَانْظُرْ إِلَيْهَا بَعْدَ غَيْرِكَ "

10299- Muhammed b. el-Velîd der ki: Hasan(-ı Basrî): "Kişinin emelleri uzun olduğu oranda amelleri kötü olur" dedi. Yine: "Senden sonra dünyanın

---

[1] İsnâdında bir sakınca yoktur.

[2] İsnâdı hasendir.

[3] İsnâdı ceyyiddir.

nasıl olacağını görmek istersen, başkasından sonra nasıl olduğuna bak" demiştir.[1]

١٠٣٠٠ - قَالَ: وَنَا أَبُو بَكْرٍ، نَا مُحَمَّدٌ أَظُنُّهُ ابْنَ عُثْمَانَ، نَا الْوَلِيدُ بْنُ صَالِحٍ، عَنْ عَامِرِ بْنِ يَسَافٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ رَزِينٍ الْعُقَيْلِي ، قَالَ: كَانَ الْحَسَنُ يَقُولُ فِي مَوْعِظَتِهِ: " الْمُبَادَرَةَ عِبَادَ اللهِ، الْمُبَادَرَةَ فَإِنَّمَا هِيَ الْأَنْفَاسُ لَوْ قَدْ حُبِسَتِ انْقَطَعَتْ عَنْكُمْ أَعْمَالُكُمُ الَّتِي تَقَرَّبُونَ بِهَا إِلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ، رَحِمَ اللهُ امْرَأً نَظَرَ لِنَفْسِهِ وَبَكَى عَلَى ذُنُوبِهِ "، ثُمَّ يَقْرَأُ هَذِهِ الْآيَةَ: ﴿إِنَّمَا نَعُدُّ لَهُمْ عَدًّا﴾ [مريم: ٨٤]، ثُمَّ يَبْكِي وَيَقُولُ: " آخِرُ الْعَدَدِ خُرُوجُ نَفْسِكَ، آخِرُ الْعَدَدِ فِرَاقُ أَهْلِكَ، آخِرُ الْعَدَدِ دُخُولُكَ فِي قَبْرِكَ "

10300- Abdullah b. Rezîn el-Ukaylî der ki: Hasan(-ı Basrî) vaazlarında: "Ey Allah'ın kulları! Hızlı davranın! Acele edin, zira nefesleriniz tutulduğu zaman artık sizi Allah'a yaklaştıracak ameller de kesildi demektir. Kendine bakan ve günahları için ağlayanlara Allah merhamet etsin!" derdi. Sonra: *"Biz onlar için teker teker sayıyoruz"*[2] âyetini okuyup ağlar ve: "Son sayılanlardan biri canının çıkmasıdır. Son sayılanlardan diğeri, aileden ayrılmandır. Son sayılanlardan biri de, kabrine girmendir" derdi.[3]

١٠٣٠١ - قَالَ: وَأَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، نَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ السَّلُولِيُّ، نَا أَسْبَاطُ بْنُ نَصْرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ ﴿الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا﴾ [الملك: ٢]، قَالَ: " أَيُّكُمْ أَكْثَرُ لِلْمَوْتِ ذِكْرًا، وَلَهُ أَحْسَنُ اسْتِعْدَادًا، وَمِنْهُ أَشَدُّ خَوْفًا وَحَذَرًا "

10301- Esbât b. Nasr der ki: Süddî, *"O, hanginizin daha güzel amel yapacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratandır"*[4] buyruğunu açıklarken: "Kimin ölümü daha çok hatırlayıp ona en güzel şekilde

---

[1] İbn Ebi'd-Dünyâ'nın hocasını tanımıyorum. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Kısaru'l-Emel* (104, 105).

[2] Meryem Sur. 84

[3] İsnâdında tanımadığım ravi vardır.

[4] Mülk Sur. 2

hazırlanacağını ve ondan daha çok korkup (günahlardan) sakınacağını ortaya çıkarmak için ölüm ile hayatı yaratmıştır" demiştir.[1]

١٠٣٠٢ - وَنَا أَبُو بَكْرٍ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، نَا أَبُو عُقَيْلٍ زَيْدُ بْنُ عُقَيْلٍ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ ثَابِتٍ الْعَبْدِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ وَاسِعٍ قَالَ: قَالَ خُلَيْدٌ الْعَصَرِيُّ: " كُلُّنَا قَدْ أَيْقَنَ بِالْمَوْتِ، وَمَا نَرَى لَهُ مُسْتَعِدًّا، وَكُلُّنَا قَدْ أَيْقَنَ بِالْجَنَّةِ، وَمَا نَرَى لَهَا عَامِلًا، وَكُلُّنَا قَدْ أَيْقَنَ بِالنَّارِ، وَمَا نَرَى لَهَا خَائِفًا، فَعَلَى مَا تَرْجُونَ ؟، وَمَا عَسَيْتُمْ تَنْتَظِرُونَ؟ الْمَوْتُ فَهُوَ أَوَّلُ وَارِدٍ عَلَيْكُمْ مِنَ اللهِ بِخَيْرٍ أَوْ شَرٍّ، فَيَا إِخْوَتَاهْ سِيرُوا إِلَى رَبِّكُمْ سَيْرًا جَمِيلًا "

10302- Huleyd el-Asarî der ki: "Hepimiz öleceğimize inanıyoruz, ama ölüme hazırlık yapan kimseyi göremiyoruz. Hepimiz cennete inanıyoruz, ama ona amel eden kimseyi göremiyoruz. Hepimiz cehenneme inanıyoruz, ama ondan korkan kimseyi göremiyoruz. O zaman neye dayanarak iyi şeyler umuyorsunuz? Harekete geçmek için neyi bekliyorsunuz? Ölüm, hayır veya şerle Allah tarafından size geleceklerin ilkidir. Kardeşlerim! En güzel şekilde Rabbinize yönelin!"[2]

١٠٣٠٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحُسَيْنُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ أَيُّوبَ الطُّوسِيُّ قَالَ:" سَمِعْتُهُ يَتَمَثَّلُ مِنْ شِعْرِ الْعَرَبِ ثَلَاثَةَ أَبْيَاتٍ:

لَيْسَ مَنْ مَاتَ فَاسْتَرَاحَ بِمَيِّتٍ ... إِنَّمَا الْمَيْتُ مَيِّتُ الْأَحْيَاءِ

قَالَ: وَكَانَ يَقُولُ:

وَمَا الدُّنْيَا بِبَاقِيَةٍ لِحَيٍّ ... وَلَا حَيٌّ عَلَى الدُّنْيَا بِبَاقِ

قَالَ: وَكَانَ يَقُولُ:

يَسُرُّ الْفَتَى مَا كَانَ قَدَّمَ مِنْ تُقًى ... إِذَا عَلِمَ الدَّاءَ الَّذِي هُوَ قَاتِلُهْ"

10303- Ebû Abdillah el-Hâfız der ki: Ebû Abdillah Hüseyn b. Hasan b. Eyyûb et-Tûsî'nin Arap şiirlerinden üç beyit okuduğunu işitirdim. Biri:

"Ölüp rahatlayan kişi ölü değildir

---

[1] İsnâdı hasendir. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (8/234).

[2] İsnâdında bir sakınca yoktur.

Asıl ölü diriyken ölü olan kişidir" beyitidir.

Diğeri:

"Dünya hiçbir diri için kalıcı değildir

Hiç biri diri de dünyada kalıcı değildir" beyitidir.

Diğeri de:

"Genç, katili olacak hastalığı bildiği zaman

Önceden yaptığı hayırlı amellere sevinir" beyitidir.[1]

١٠٣٠٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنِي أَبُو سَعِيدٍ مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى بْنِ الْقَاسِمِ الْأَدِيبُ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ دِينَارٍ، نَا بَكْرُ بْنُ دَلُّوَيْهِ قَالَ: سَمِعْتُ يَحْيَى بْنَ مُعَاذٍ الرَّازِيَّ يَقُولُ: " مَنْ لَمْ يَتْرُكِ الدُّنْيَا اخْتِيَارًا تَرَكَتْهُ الدُّنْيَا اضْطِرَارًا، وَمَنْ لَمْ يَزَلْ عَنْهُ نِعْمَتُهُ فِي حَيَاتِهِ زَالَ عَنْ نِعْمَتِهِ بَعْدَ وَفَاتِهِ "

10304- Bekr b. Dellûvehy der ki: Yahya b. Muâz er-Râzî'nin şöyle dediğini işittim: "İsteyerek dünyadan yüz çevirmeyen kişiden dünya, istemese de yüz çevirir. Hayattayken nimetleri elinden gitmeyen kişiden, vefatından sonra nimetleri elinden gider."[2]

١٠٣٠٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ نُصَيْرٍ قَالَ: سَمِعْتُ الْجُنَيْدَ يَقُولُ: قَالَ بَعْضُ شُيُوخِنَا: " لَا تَكُونُ لِلَّهِ عَبْدًا حَقًّا، وَأَنْتَ بِمَا يَكْرَهُهُ مُسْتَرَقًّا "

10305- Cüneyd der ki: Hocalarımızdan biri: "Hoşlanmadığı şeylerde gözün olduğu sürece Allah'a hakiki bir kul olamazsın" dedi.[3]

١٠٣٠٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، نَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ قُدَامَةَ الْجَوْهَرِيُّ، نَا سَعِيدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الثَّقَفِيُّ قَالَ: سَمِعْتُ الْقَاسِمَ بْنَ غَزْوَانَ يذكرُ قَالَ: كَانَ عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ يَتَمَثَّلُ بِهَذِهِ الْأَبْيَاتِ:

---

[1] İsnâdı ceyyiddir. Ebû Nuaym, *Hilye* (2/151-152).

[2] İsnâdında tanımadığım ravi vardır. Beyhakî, *Zühd* (481).

[3] İsnâdı ceyyiddir.

أَيَقْظَانُ أَنْتَ الْيَوْمَ أَمْ أَنْتَ نَائِمُ ... وَكَيْفَ يُطِيقُ النَّوْمَ حَيْرَانَ هَائِمُ

فَلَوْ كُنْتُ يَقْظَانَ الْغَدَاةِ لِحَرَّقَتْ ... مَدَامِعَ عَيْنَيْكَ الدُّمُوعُ السَّوَاجِمُ

بَلْ أَصْبَحْتَ فِي النَّوْمِ الطَّوِيلِ وَقَدْ ... دَنَتْ إِلَيْكَ أُمُورٌ مُفْظِعَاتٌ عَظَائِمُ

نَهَارُكَ يَا مَغْرُورُ سَهْوٌ وَغَفْلَةٌ ... وَلَيْلُكَ نَوْمٌ وَالرَّدَى لَكَ لَازِمُ

يَغُرُّكَ مَا يَفْنَى وَتُشْغَلُ بِالْمُنَى ... كَمَا غُرَّ بِاللَّذَّاتِ فِي النَّوْمِ حَالِمُ

وَتُشْغَلُ فِيمَا سَوْفَ تَكْرَهُ غِبُّهُ ... كَذَلِكَ فِي الدُّنْيَا تَعِيشُ الْبَهَائِمُ"

10306- Kâsım b. Ğazvân der ki: Ömer b. Abdilazîz şu beyitleri okurdu:

"Bugün uyanık mısın, yoksa uykuda mı?
Şaşkın ve endişeli biri nasıl uyuyabilir
Sabaha kadar uyanık kalmış olsaydın
Yaşların göz çukurlarını parçalardı
Oysa sabaha kadar uzun bir uyku çektin
Ve dehşetli, ürkütücü şeyler yaklaşmakta sana
Ey aldanan! Gündüzlerin ihmal ve gafletle
Gecelerin uykuyla geçiyor, oysa ölüm başında bekliyor
Geçici şeylere aldanıyor, boş şeylerle vakit geçiriyorsun
Rüyasında ihtilam ile aldanan kişi gibi
İlerde akıbetinden hoşlanmayacağın işler yapıyorsun
Oysa dünyada hayvanlar da bu şekilde yaşıyor."[1]

Beyhakî der ki: "Zühdün fazileti ve açıklaması konusunda seleften ve haleften gelen rivayetler çoktur. Hepsini aktarmak eserin hacmini aşacağı için burada zikrettiklerimizle yetindik. Ancak bu konuda müstakil bir eser de kaleme aldık. Konu hakkında daha fazla malumat sahibi olmak isteyenler söz konusu esere başvurabilir."[2]

---

[1] İbnu'l-Cevzî, *Sîretu Ömer b. Abdilazîz* (s. 193).

[2] Şu eserini kastediyor: Beyhakî, *ez-Zühdü'l-Kebîr*.

الثَّانِي وَالسَّبْعُونَ مِنْ شُعَبِ الْإِيمَانِ وَهُوَ بَابٌ فِي الْغَيْرَةِ وَالْمِذَاءِ

72. Şube

(Eşini) Kıskanma ve İffetsizliğe Göz Yumma

١٠٣٠٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ الْمَحْبُوبِيُّ، نَا سَعِيدُ بْنُ مَسْعُودٍ، نَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، نَا شَيْبَانُ، عَنْ يَحْيَى، أَخْبَرَنِي أَبُو سَلَمَةَ، أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ يَغَارُ، وَإِنَّ الْمُؤْمِنَ يَغَارُ، وَغَيْرَةُ اللهِ أَنْ يَأْتِيَ الْمُؤْمِنُ مَا حَرَّمَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْهِ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ أَبِي نُعَيْمٍ، عَنْ شَيْبَانَ، وَأَخْرَجَهُ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ عَنْ يَحْيَى

10307- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Allah kıskanır, mümin de kıskanır. Allah'ın kıskanması, müminin Allah'ın haram kıldığını işlemesi hususundadır."*[1]

Buhârî[2] bu hadisi Ebû Nuaym kanalıyla Şeybân'dan, o da Yahya'dan rivayet etti.

١٠٣٠٨ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ بُشْرَانَ، أَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ، نَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أَنَا مَعْمَرٌ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " إِنَّ الْغَيْرَةَ مِنَ الْإِيمَانِ، وَالْمِذَاءُ مِنَ النِّفَاقِ، وَالْمِذَاءُ الدَّيُّوثُ ". " هَكَذَا جَاءَ مُرْسَلًا "

وَقَدْ رُوِّينَاهُ، عَنْ أَبِي مَرْحُومٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " الْغَيْرَةُ مِنَ الْإِيمَانِ "

10308- Zeyd b. Eslem'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle

---

[1] İsnâdı sahihtir ve ravileri güvenilirdir.

[2] Buhârî, *nikâh* (156).

buyurdu: *"Muhakkak ki; kıskançlık imândandır. Mizâ' (kıskanmamak) ise münafıklıktandır. Mizâ, deyyus demektir."*[1]

Hadis bu şekilde mürsel olarak nakledilmiştir.

Bu hadis bize Ebû Merhûm kanalıyla Zeyd b. Eslem'den, o da Atâ b. Yesâr'dan, o da Ebû Saîd el-Hudrî'den, o da Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem): *"(Eşini) kıskançlık imandandır..."* şeklinde nakledilmiştir.[2]

Halîmî der ki: *Mizâ*, kişinin kadınları ve erkekleri bir araya getirip birbirleriyle sohbet etmelerini sağlamaktır. Bu kelime *mezi*'den alınmıştır. Diğer bir anlamı, *mizâ*'nın, kadınları erkeklerle beraber göndermektir. Bir at otlanması için bırakılınca: "Atı yolladım (=*mezeytu feresen*)" denir. Yüce Allah şöyle buyurur: *"Mümin kadınlara da söyle: Gözlerini (harama bakmaktan) korusunlar; namus ve iffetlerini esirgesinler. Görünen kısımları müstesna olmak üzere, ziynetlerini teşhir etmesinler."*[3], *"Ey imân edenler! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun."*[4]

Bu âyetlerde, kişinin hanımını ve kızını erkeklerle bir arada bulunmaktan ve onlarla yalnız kalıp konuşmaktan koruması istenmiştir.[5]

١٠٣٠٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، أَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، نَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، نَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، نَا عُمَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْعُمَرِيُّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ سَالِمٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " ثَلَاثَةٌ لَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ: الْعَاقُّ لِوَالِدَيْهِ، وَالْمَرْأَةُ الْمُتَرَجِّلَةُ، وَالدَّيُّوثُ "

10309- İbn Ömer'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Şu üç kişi cennete giremez: Anne babasına asi olan, erkeklere benzemeye*

---

[1] İsnâdı mürseldir. Abdürrezzâk, *Musannef* 10/409 (19521).

[2] Bezzâr, *Müsned* (2/188) ve Heysemî, *Mecma* (4/327).

[3] Nûr Sur. 31

[4] Tahrîm Sur. 6

[5] Halîmî, *el-Minhâc* (3/397.

çalışan kadın ve deyyus."[1]

١٠٣١٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُعَاوِيَةَ النَّيْسَابُورِيُّ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمِ بْنِ وَارَةَ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى بْنِ أَعْيَنَ قَالَ: وَجَدْتُ فِي كِتَابِ أَبِي مُوسَى بْنِ أَعْيَنَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ سَعِيدٍ يَعْنِي ابْنَ أَبِي هِلَالٍ، عَنْ أُمَيَّةَ يَعْنِي ابْنَ هِنْدٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ حَارِثَةَ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ، عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ قَالَ: " ثَلَاثَةٌ لَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ أَبَدًا: الدَّيُّوثُ مِنَ الرِّجَالِ، وَالرَّجُلَةُ مِنَ النِّسَاءِ، وَمُدْمِنُ الْخَمْرِ ". فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ أَمَّا مُدْمِنُ الْخَمْرِ فَقَدْ عَرَفْنَاهُ، فَمَا الدَّيُّوثُ مِنَ الرِّجَالِ؟، قَالَ: " الَّذِي لَا يُبَالِي مَنْ دَخَلَ عَلَى أَهْلِهِ ". قُلْنَا: فَالرَّجُلَةُ مِنَ النِّسَاءِ؟، قَالَ: " الَّتِي تَشَبَّهُ بِالرِّجَالِ "

قَرَأْتُ فِي تَارِيخِ الْبُخَارِيِّ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ شَيْبَةَ قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ أَبِي فُدَيْكٍ، حَدَّثَنِي مُوسَى بْنُ يَعْقُوبَ، عَنْ أَبِي رَزِينٍ الْبَاهِلِيِّ أَخْبَرَهُ، عَنْ مَالِكِ بْنِ يُخَامِرَ، أَخْبَرَهُ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " إِنَّ اللهَ لَا يَقْبَلُ مِنَ الصُّقُورِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ صَرْفًا وَلَا عَدْلًا ". فَقُلْنَا: وَمَا الصُّقُورُ يَا رَسُولَ اللهِ؟، قَالَ: " الَّذِي يُدْخِلُ عَلَى أَهْلِهِ الرِّجَالَ "

10310- Ammâr b. Yâsir'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Şu üç kişi cennete giremez: Deyyus olan erkekler, erkekleşen kadın ve içkiye müptela olan."* Sahabe: "Ey Allah'ın Resûlü! İçkiye müptela olanı anladık; deyyus olan erkekler ne demektir?" diye sorunca, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ailesinin yanına kimin girdiğini önemsemeyendir"* cevabını verdi. Biz: "Erkekleşen kadın ne demektir?" diye sorunca ise: *"Erkeklere benzemeye çalışan kadındır"* cevabını verdi.[2]

Buhârî, *Târih*'inde Abdurrahman b. Şeybe kanalıyla İbn Ebî Fudeyk'ten, o Mûsa b. Yâkûb'dan, o Ebû Rezîn el-Bâhilî'den, o da Mâlik b. Yuhâmir'den bildiriyor: Resûlullah'ın (sallallahu alayhi vesellem) şöyle buyurduğunu okudum: *"Allah kıyamet günü sukûr'un hiçbir iyiliğini kabul etmez."* Biz: "Sukûr nedir ey Allah'ın Resûlü?" diye sorunca da: *"Ailesinin yanına erkekleri*

---

[1] İsnâdı hasendir. Nesâî (5/80-81).

[2] İsnâdında durumu bilinmeyen bir ravi vardır.

sokandır" cevabını verdi.

١٠٣١١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَمْرٍو مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْأَدِيبُ، أَنَا أَبُو بَكْرٍ الْإِسْمَاعِيلِيُّ، نَا عِمْرَانُ بْنُ مُوسَى، نَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، نَا عَبْدَةُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ زَيْنَبَ بِنْتِ أُمِّ سَلَمَةَ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ كَانَ عِنْدَهَا وَفِي الْبَيْتِ مُخَنَّثٌ، قَالَ الْمُخَنَّثُ لِأَخِي أُمِّ سَلَمَةَ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي أُمَيَّةَ: إِنْ فَتَحَ اللهُ لَكُمُ الطَّائِفَ فَإِنِّي أَدُلُّكَ عَلَى بِنْتِ غَيْلَانَ، فَإِنَّهَا تُقْبِلُ بِأَرْبَعٍ وَتُدْبِرُ بِثَمَانٍ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَا يَدْخُلْ هَؤُلَاءِ عَلَيْكُمْ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ، وَأَخْرَجَاهُ مِنْ أَوْجُهٍ أُخَرَ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ.

10311- Ümmü Seleme'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) yanındayken o sırada orada bir muhannes (kadınsı davranışlar sergileyen bir erkek) vardı. Ümmü Seleme'nin kardeşi Abdullah b. Umeyye'ye ait olan (köle) muhannes, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Eğer Allah size Taif'i fethetmeyi nasib ederse sana Gaylân'ın kızını göstereceğim. O sana doğru gelince (şişmanlığından dolayı karın bölgesindeki) dört büklüm ile gelir, geriye döndüğünde sekiz büklümle gider." Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bu (bir daha) yanınıza girmesin"* buyurdu.[1]

Buhârî bu hadisi Osmân b. Ebî Şeybe'den[2], Buhârî ve Müslim ise başka yollarla Hişâm b. Urve'den rivayet ettiler.[3]

Beyhakî der ki: Zikrettiğimiz kıskançlık, şüphe anında olursa güzel bir şeydir. Ancak kişinin kızının oğluyla, kız kardeşini erkek kardeşiyle bir araya gelmesini bile kıskanıyorsa bu, istenen bir kıskançlık değildir. Bu konuda aşağıdaki hadis nakledilmiştir.[4]

---

[1] İsnâdı sahihtir. Nesâî (363).

[2] Buhârî, *nikâh* (159).

[3] Buhârî, *libâs* (55) ve Müslim, *selâm* (32).

[4] Halîmî, *el-Minhâc* (3/398).

١٠٣١٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ، نَا عَفَّانُ، نَا أَبَانُ، نَا يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، عَنِ ابْنِ جَابِرِ بْنِ عَتِيكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ مِنَ الْغَيْرَةِ مَا يُحِبُّهُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ، وَمِنْهَا مَا يُبْغِضُ اللهُ، فَأَمَّا الْغَيْرَةُ الَّتِي يُحِبُّ اللهُ فَالْغَيْرَةُ فِي الرِّيبَةِ، وَأَمَّا الْغَيْرَةُ الَّتِي يُبْغِضُ اللهُ فَالْغَيْرَةُ فِي غَيْرِ رِيبَةٍ، وَأَمَّا الْخُيَلَاءُ الَّتِي يُحِبُّهَا اللهُ فَاخْتِيَالُ الرَّجُلِ بِنَفْسِهِ عِنْدَ الْقِتَالِ أَوِ اخْتِيَالُهُ عِنْدَ الصَّدَقَةِ، وَالْخُيَلَاءُ الَّتِي يُبْغِضُ اللهُ فَاخْتِيَالُ الرَّجُلِ بِنَفْسِهِ فِي الْفَخْرِ وَالْخُيَلَاءِ "

10312- İbn Câbir b. Atîk'in bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Allah'ın sevdiği kıskançlık olduğu gibi sevmediği kıskançlık ta vardır. Allah'ın sevdiği kıskançlık; kuvvetli zan beslendiği zaman duyulan kıskançlıktır. Allah'ın hoşlanmadığı kıskançlık ise şüpheyi gerektiren bir durum olmamasına rağmen duyulan kıskançlıktır. Allah'ın sevdiği gurur duyma; kişinin savaş meydanında ve sadaka verirken gururlanmasıdır. Allah'ın kızdığı gurur ise kişinin (yaptığıyla değil) kendi benliğiyle gurur duymasıdır."*[1]

١٠٣١٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدَ بْنَ أَحْمَدَ بْنِ مُوسَى الرَّازِيَّ يَقُولُ: حَضَرْتَ مَجْلِسَ مُوسَى بْنِ إِسْحَاقَ الْقَاضِي وَقَدَّمَتِ امْرَأَةٌ زَوْجَهَا إِلَيْهِ فَادَّعَتْ عَلَيْهِ مَهْرَهَا خَمْسَمِائَةِ دِينَارٍ، فَأَنْكَرَ الرَّجُلُ، فَقَالَ وَكِيلُ الْمَرْأَةِ: قَدْ أَحْضَرْتُ شُهُودِي، فَقَالَ وَاحِدٌ مِنَ الشُّهُودِ: أَنْظُرُ إِلَى الْمَرْأَةِ. فَقَامَ وَقَامَتْ، فَقَالَ الزَّوْجُ: بِفِعْلِ مَاذَا يَنْظُرُ إِلَى امْرَأَتِي، قَالُوا: نَعَمْ. قَالَ: فَإِنِّي أُشْهِدُ الْقَاضِي أَنَّ لَهَا عَلَيَّ مَهْرَهَا خَمْسَمِائَةَ دِينَارٍ كُلَّهَا ذَهَبًا عَيْنًا مَثَاقِيلَ وَلَا تُسْفِرُ عَنْ وَجْهِهَا، قَالَتِ الْمَرْأَةُ: فَإِنِّي أُشْهِدُ الْقَاضِي أَنِّي قَدْ وَهَبْتُهَا لَهُ. قَالَ الْقَاضِي: يُكْتَبُ هَذَا فِي مَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ ". قَالَ الْإِمَامُ أَحْمَدُ رَحِمَهُ اللهُ: " قَالَ الْحَلِيمِيُّ: " وَيَدْخُلُ فِي الْغَيْرَةِ الْغَيْرَةُ عَلَى الدِّينِ حَتَّى إِذَا سَمِعَ مُخَالِفًا فِي الدِّينِ يَطْعَنُ فِي دِينِ الْإِسْلَامِ لَمْ يَسْكُنْ وَلَمْ يَغُصَّ، وَمِنْ هَذَا الْبَابِ الْمُحَافَظَةُ عَلَى الْجِهَادِ فِي سَبِيلِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ دَفْعًا لِلْمُشْرِكِينَ عَنْ عَوْرَةِ الْمُسْلِمِينَ، وَإِشْفَاقًا مِنْ أَنْ يَظْهَرُوا عَلَى شَيْءٍ مِنَ الدَّارِ فَيَسْبُوا النِّسَاءَ وَالذَّرَارِيَّ، وَأَوَّلُ مَا يَدْخُلُ فِي هَذِهِ الْجُمْلَةِ الْغَيْرَةُ مِنْ كُلِّ مُسْلِمٍ

[1] İsnâdı zayıftır. Ebû Dâvud 3/114 (2659) ve Nesâî (5/78).

عَلَى دِينِهِ حَتَّى لَا يُسَلِّمَ بِرُكُوبِ الْمَعَاصِي، وَبَسْطُ الْكَلَامِ فِي كُلِّ فَصْلٍ مِنْ هَذِهِ الْفُصُولِ، وَاللهُ يُوَفِّقُنَا لِطَاعَتِهِ "

10313- Ebû Abdillah Muhammed b. Ahmed b. Mûsa er-Râzî der ki: Mûsa b. İshâk el-Kadı'nın yanındayken bir kadın gelip kocasını şikâyet ederek ondan mehir olarak beş yüz dinar alacağı olduğunu iddia etti. Adam bunu inkar edince kadının vekili: "Şahitlerimi getirdim" dedi. Şahitlerden biri: "Kadına bakmam lazım" deyince hem kendisi, hem kadın kalktılar. Kadının kocası: "Hanımıma nasıl bakar!" dedi. Ona: "Bilakis, bakacak" denilince: "Hanımımın mehir olarak benden hepsi aynı ağırlıkta altın olan beş yüz dinar alacağına kadıyı şahit tutuyorum. Yeter ki yüzünü açmasın" dedi. Kadın: "Ben de bunları kocama bağışladığıma kadıyı şahit tutuyorum" deyince kadı: "Bu, ahlâkın güzellikleri arasında yazılacak (bir davranıştır)" dedi.[1]

Beyhakî ekledi: Halîmî dedi ki: "Kıskançlık konusuna, İslam'a söven birine karşı susmamak ta girer. Müşriklere karşı müslümanların namusunu savunmak, Müslümanların evlerine girip kadın ve çocukları esir almalarına engel olmak için Allah yolunda cihad etmek te bu konuya girer. Her müslümanın günahlardan kaçınmada gayret sahibi olması da bu konunun başında gelir." Halîmî, konuyu daha detaylı olarak işlemeye devam etmiştir. Allah, bizi taatine muvaffak kılsın.[2]

---

[1] İsnâdı ceyyiddir. Hatîb, *Târihu Bağdâd* (13/53).

[2] Halîmî, *el-Minhâc* (3/399).

الثَّالِثُ وَالسَّبْعُونَ مِنْ شُعَبِ الْإِيمَانِ وَهُوَ بَابٌ فِي الْإِعْرَاضِ عَنِ اللَّغْوِ

73. Şube

Boş Şeylerden Yüz Çevirmek

Yüce Allah şöyle buyurur: *"Gerçekten müminler kurtuluşa ermiştir. Onlar namazda huşu içindedirler. Boş şeylerden yüz çevirirler."*[1], *"Onlar, yalana şahitlik etmeyen, faydasız boş bir şeyle karşılaştıkları zaman, vakar ve hoşgörü ile geçip gidenlerdir."*[2], *"Boş sözü işittikleri vakit ondan yüz çevirirler."*[3]

Halîmî der ki: *Lağv*, doğru olmayan ve sahibine faydası olmayan hatta vebale sebep olan şeydir. *Lağv*, kişinin, halka ait olan ve kendisini ilgilendirmeyen sırlarını açığa çıkarması, kendisini ilgilendirmediği halde onların malından ve hallerinden bahsetmesidir. Facirlerden, günahlarından ve boş şeylerden bahsetmek te bu konuya girer. Şiirlerle cahiliye dönemindeki atalarla övünüp onlarla böbürlenmek, üstünlük taslamak bu konuya girer. Gereksiz yere sözü uzatmak, yalanları öven şiirler ve sözler söylemek te bu konuya girer. *Lağv* olan her şeyden de uzak durmak gerekir. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kişinin kendisini ilgilendirmeyen şeyi bırakması İslam'ının güzelliğindendir"* buyurmuştur.[4]

١٠٣١٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ فِي التَّارِيخِ، أَنَا أَبُو عَلِيٍّ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ الْحَافِظُ، نَا أَبُو عَمْرٍو أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْجُرَشِيُّ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمِ بْنِ وَارَةَ الرَّازِيُّ، حَدَّثَنِي أَبُو هَمَّامٍ مُحَمَّدُ بْنُ مُجِيبٍ، نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ الْعُمَرِيُّ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَلِيٍّ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " مِنْ حُسْنِ إِسْلَامِ الْمَرْءِ

---

[1] Müminûn Sur. 1-3

[2] Furkân Sur. 72

[3] Kasas Sur. 55

[4] Halîmî, *el-Minhâc* (3/401).

تَرْكُهُ مَا لَا يَعْنِيهِ " هَكَذَا رَوَاهُ أَبُو هَمَّامٍ، عَنِ الْعُمَرِيِّ، وَالصَّحِيحُ: عَنْ مَالِكٍ، وَالْعُمَرِيِّ كَمَا

10314- Hz. Ali'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Kişinin kendisini ilgilendirmeyen şeyleri terk etmesi, Müslümanlığının iyiliklerindendir."*[1]

Ebû Hemmâm hadisi Umerî'den bu şekilde rivayet etti. Sahih olan ise Mâlik ile Umerî'den nakletmesidir.↓

١٠٣١٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ الْمُزَكِّي، أَنَا أَبُو الْحَسَنِ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عُبْدُوسَ، نَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ الدَّارِمِيُّ، نَا الْقَعْنَبِيُّ، أَنَا مَالِكٌ، وَالْعُمَرِيُّ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ حُسَيْنٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " مِنْ حُسْنِ إِسْلَامِ الْمَرْءِ تَرْكُهُ مَا لَا يَعْنِيهِ "

10315- Ali b. Hüseyin'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kişinin kendisini ilgilendirmeyen şeyleri terk etmesi, Müslümanlığının iyiliklerindendir"* buyurdu.[2]

١٠٣١٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْفَحَّامُ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى الذُّهْلِيُّ، نَا أَبُو نُعَيْمٍ الْفَضْلُ بْنُ دُكَيْنٍ الْمُلَائِيُّ، نَا سُفْيَانُ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ صَالِحِ بْنِ خَبَّابٍ، عَنْ حُصَيْنِ بْنِ عُقْبَةَ، عَنْ سَلْمَانَ قَالَ: " إِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ خَطَايَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَكْثَرُهُمْ خَوْضًا فِي الْبَاطِلِ ". " كَذَا قَالَ: عَنْ سَلْمَانَ "

10316- Selmân der ki: "Kıyamet günü insanların en hatalısı, batıla en çok dalanlarıdır."[3]

Hadis bu şekilde "Selmân'dan" olarak nakledilmiştîr.↓

---

[1] İsnâdı zayıftır. Ukaylî, *ed-Duafâ* (2/9) ve Dârekutnî, *el-İlel* 3/108 (310).

[2] İsnâdı mürseldir. Tirmizî 4/558 (, 2317, 2318).

[3] İsnâdı hasendir. İbn Ebi'd-Dünyâ, *es-Samt* (75), Vekî, *Zühd* (383), Ahmed, *Zühd* (150), Ebû Nuaym, *Hilye* (1/202) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/331-332).

١٠٣١٧ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ أَبِي عَمْرٍو، نَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، نَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ، نَا أَبُو أُسَامَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ صَالِحِ بْنِ خَبَّابٍ، عَنْ حُصَيْنِ بْنِ عُقْبَةَ الْفَزَارِيِّ قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللهِ: " إِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ ذَنْبًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَكْثَرُهُمْ خَوْضًا فِي الْبَاطِلِ "

10317- Abdullah (b. Mes'ûd) der ki: "Kıyamet günü insanların en günahkarı, batıla en çok dalanlarıdır."[1]

١٠٣١٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ، نَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ زِيَادٍ، نَا عَلِيُّ بْنُ الْجَعْدِ، نَا شُعْبَةُ، عَنْ سَيَّارٍ قَالَ: " قِيلَ لِلُقْمَانَ: مَا حِكْمَتُكَ؟، قَالَ: لَا أَسْأَلُ عَمَّا قَدْ كُفِيتُ، وَلَا أَتَكَلَّفُ مَا لَا يَعْنِينِي "

10318- Seyyâr der ki: Hz. Lokmân'a: "Senin hikmetin nedir?" diye sorulunca: "İhtiyacım olmayan şeyi istemem, beni ilgilendirmeyen şeylerle ilgilenmem" cevabını verdi.[2]

١٠٣١٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، نَا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ، نَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، قَالَ: أَنَا مَعْمَرٌ، عَنْ قَتَادَةَ قَالَ: " كَانَ يُقَالُ: لَا يُرَى الْمُسْلِمُ إِلَّا فِي ثَلَاثٍ: فِي مَسْجِدٍ يَعْمُرُهُ، أَوْ بَيْتٍ يُكِنُّهُ، أَوِ ابْتِغَاءِ رِزْقٍ مِنْ فَضْلِ رَبِّهِ "

10319- Katâde der ki: "Denilirdi ki: Bir Müslüman, ya ihya ettiği mescidde ya meskeni olan evinde ya da Rabbinin lütfundan olan rızkı aradığı işi olmak üzere üç yer dışında bir yerde görülmez."[3]

١٠٣٢٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، نَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، نَا الْمَيْمُونِيُّ، نَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ، نَا هَمَّامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ خُلَيْدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْعَصَرِيِّ، قَالَ: " لَا يُلْقَى الْمُؤْمِنُ إِلَّا فِي ثَلَاثِ خِصَالٍ: بَيْتٍ يَسْتُرُهُ، أَوْ مَسْجِدٍ يَعْمُرُهُ، أَوْ طَلَبِ حَاجَةٍ فِي الدُّنْيَا لَا يَأْثَمُ بِهَا "

---

[1] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Zühd* (160), Hennâd, *Zühd* (1119), Vekî, *Zühd* (284), İbnu'l-Mübârek, *Zühd* (128), Taberânî, *M. el-Kebîr* 9/108 (8547) ve Heysemî, *Mecma* (10/303)

[2] Ravileri güvenilirdir. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/214-215) ve İbn Ebî Âsım, *Zühd* (107).

[3] Ravileri güvenilirdir. Abdürrezzâk, *Musannef* 11/21 (19787).

10320- Huleyd b. Abdillah el-Asarî der ki: "Mümini sadece şu üç yerde görürsün: Meskeni olan evinde veya ihya ettiği (kendi) mescidinde ya da günah işlemeden karşılamaya çalıştığı dünyalık ihtiyacında."[1]

١٠٣٢١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا أَبُو عَلِيٍّ الْحُسَيْنُ بْنُ صَفْوَانَ الْبَرْدَعِيُّ، نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ الْقُرَشِيُّ قَالَ: قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ: نَا عَمْرُو بْنُ جَرِيرٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا طَالِبٍ الْقَاضِي يَقُولُ: " كَانَ يُقَالُ: جَوَامِعُ الْبِرِّ فِي طُولِ الْفِكْرَةِ وَالصَّمْتُ سَلَامَةٌ، وَالْخَوْضُ فِي الْبَاطِلِ حَسْرَةٌ وَنَدَامَةٌ، وَإِنَّمَا يَدْعُو بِالْوَيْلِ وَالثُّبُورِ غَدًا فِي الْقِيَامَةِ مَنْ جَعَلَ الْآخِرَةَ وَرَاءَ ظَهْرِهِ وَنَصَبَ الدُّنْيَا أَمَامَهُ "

10321- Ebû Tâlib el-Kâdı der ki: Şöyle denirdi: "İyiliğin özü, uzun uzun düşünmektir. Susmak ise selamettir. Batıla dalmak ise, yarın kıyamet günü âhireti ardına atıp dünyayı önüne koyanlar için ah vah etmeye sebep olacak bir pişmanlıktır."[2]

١٠٣٢٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، نَا أَبُو طَاهِرٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَسَدِ بْنِ هِلَالٍ، نَا عَبْدُ الْجَبَّارِ بْنِ سِيرَانَ قَالَ: سَمِعْتُ سَهْلَ بْنَ عَبْدِ اللهِ يَقُولُ: " مَنْ بَطَرَ حُرِمَ الْيَقِينَ، وَمَنْ تَكَلَّمَ بِمَا لَا يَعْنِيهِ حُرِمَ الصِّدْقَ، وَمَنْ شَغَلَ جَوَارِحَهُ فِي غَيْرِ طَاعَةِ اللهِ حُرِمَ الْوَرَعَ، فَإِذَا حُرِمَ الْعَبْدُ هَذِهِ الثَّلَاثَةَ أَشْيَاءَ هَلَكَ، وَهُوَ مُثْبَتٌ فِي دِيوَانِ الْأَعْدَاءِ "

10322- Sehl b. Abdillah (et-Tüsterî) der ki: "Nimete karşı nankörlük eden yakinden mahrum olur. Kendisini ilgilendirmeyen konularda konuşan doğruluktan mahrum olur. Organlarını Allah'a itaatten başka şeylerle meşgul eden veradan (günah korkusundan) mahrum olur. Kul bu üç şeyden mahrum olunca helak olur ve düşmanların divanına adı yazılır."[3]

١٠٣٢٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ، نَا يَعْلَى بْنُ عُبَيْدٍ، نَا مُوسَى الْجُهَنِيُّ، عَنْ مِخْرَاقٍ، مُؤَذِّنِ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ

---

[1] İsnâdı ceyyiddir. Ebû Nuaym, *Hilye* (2/233).

[2] İsnâdı zayıftır.

[3] İsnâdı ceyyiddir. Ebû Nuaym, *Hilye* (10/196).

قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ فِي مَسْجِدِ رَسُولِ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " الْمَجَالِسُ ثَلَاثَةٌ: فَمِنْهُمُ الْغَانِمُ، وَمِنْهُمُ السَّالِمُ، وَمِنْهُمُ الشَّاحِبُ، فَأَمَّا الْغَانِمُ: فَعَبْدٌ ذَكَرَ اللهَ فَذَكَرَهُ اللهُ، وَأَمَّا السَّالِمُ: فَعَبْدٌ لَمْ يُمْلِ عَلَى كَاتِبِهِ خَيْرًا وَلَا شَرًّا، وَأَمَّا الشَّاحِبُ فَهُوَ الَّذِي يَأْخُذُ الْبَاطِلَ فَيُشْحِبُ نَفْسَهُ "

10323- Saîd b. Cübeyr'in müezzini Mihrâk der ki: Ebû Hureyre'nin, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Mescid'inde şöyle dediğini işittim: "Üç çeşit meclis vardır: Bunlardan biri kazançlı, kimi selamette, kimi de hastalıktır. Kazançlı olan meclis, Allah'ı zikreden ve Allah'ın da onu zikrettiği mecliste bulunan kuldur. Selamette olan meclis ise, orada bulunana ne sevap, ne de günah yazılmayan meclistir. Hastalıklı meclis ise batılı (boş işleri) alıp nefsini hasta edenin bulunduğu meclistir."[1]

١٠٣٢٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ إِسْحَاقَ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ شَاذَانَ التَّيْمِيُّ، نَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ النَّحْوِيُّ عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ هَانِئٍ، نَا يُوسُفُ بْنُ عَطِيَّةَ، عَنْ قَتَادَةَ قَالَ: " كَانَ يُقَالُ: الْمَجَالِسُ ثَلَاثَةٌ: غَانِمٌ، وَسَالِمٌ، وَشَاحِبٌ. فَالْغَانِمُ: الَّذِي يَذْكُرُ اللهَ، وَالسَّالِمُ: السَّاكِتُ، وَالشَّاحِبُ: الَّذِي يَخُوضُ فِي الْبَاطِلِ "

10324- Katâde der ki: Şöyle denirdi: "Üç çeşit meclis vardır: Bunlardan kimi kazançlı, kimi selamette, kimi de hastalıktır. Kazançlı olan meclis, Allah'ı zikredenin bulunduğu meclistir. Selamette olan susan, hastalıklı olan ise batıla (boş işlere) dalanın bulunduğu meclistir."[2]

١٠٣٢٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَامِدٍ الْعَطَّارُ، نَا أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الصُّوفِيُّ، نَا يَحْيَى بْنُ مَعِينٍ، نَا الْأَصْمَعِيُّ، عَنِ الْمُعْتَمِرِ بْنِ سُلَيْمَانَ، عَنْ حَزْمٍ الْقُطَيْعِيِّ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ طَرْخَانَ، قَالَ مُعْتَمِرٌ: هُوَ أَبِي، قَالَ: قَالَ الْأَحْنَفُ بْنُ قَيْسٍ: " ثَلَاثٌ فِيَّ مَا أَقُولُهُنَّ إِلَّا لِيَعْتَبِرَ مُعْتَبِرٌ: مَا أَتَيْتُ بَابَ هَؤُلَاءِ - يَعْنِي: السُّلْطَانَ - إِلَّا أَنْ أُدْعَى

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] İsnâdı zayıftır.

إِلَيْهِ، وَلَا دَخَلْتُ بَيْنَ اثْنَيْنِ حَتَّى يَكُونَا هُمَا يُدْخِلَانِي، وَلَا ذَكَرْتُ أَحَدًا بَعْدَ أَنْ يَقُومَ مِنْ عِنْدِي إِلَّا بِخَيْرٍ "

10325- Ahnef b. Kays der ki: Bende bulunan şu üç şeyi, sadece ibret alacak olanın alması için söylüyorum: Sultanların kapısına çağrılmadıkça gitmedim. Onlar beni aralarına sokmadıkça iki kişinin arasına girmedim. Yanımdan kalkan birini hayırdan başka bir şeyle anmadım."[1]

١٠٣٢٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، نَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي زُكَيْرٍ، أَنَا ابْنُ وَهْبٍ، حَدَّثَنِي مَالِكٌ، قَالَ: بَلَغَنِي أَنَّ مُعَاوِيَةَ قَالَ لِلْأَحْنَفِ بْنِ قَيْسٍ: بِمَا سُدْتَ قَوْمَكَ، وَأَنْتَ لَسْتَ بِأَنْقَبِهِمْ وَلَا أَشْرَفِهِمْ؟ "، قَالَ: " إِنِّي لَا أَتَنَاوَلُ أَوْ قَالَ: لَا أَتَكَلَّفُ مَا كُفِيتُ، وَلَا أُضَيِّعُ مَا وُلِّيتُ

10326- (İmam) Mâlik der ki: Muâviye, Ahnef b. Kays'a: "En ileri gelenleri olmadığın halde kavmine nasıl efendi oldun?" diye sorunca: "İhtiyacım olmayan şeyi almayarak ve bana verilen görevi ihmal etmeyerek" cevabını verdi.[2]

١٠٣٢٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عُثْمَانَ الْحَنَّاطَ يَقُولُ: سَمِعْتُ ذَا النُّونِ يَقُولُ: " مَنْ صَحَّحَ اسْتَرَاحَ، وَمَنْ تَقَرَّبَ قَرُبَ، وَمَنْ صفى صُفِّيَ، وَمَنْ تَوَكَّلَ وَثِقَ، وَمَنْ تَكَلَّفَ مَا لَا يَعْنِيهِ ضَيَّعَ مَا يَعْنِيهِ "

10327- Zünnûn der ki: "Kim kendini düzeltirse rahat eder. Kim (Rabbine) yaklaşırsa yakınlaştırılır. Kim günahlardan arınırsa, hesabı kolay olur. Kim tevekkül ederse, (güvenilmesi gerekene) güvenmiş olur. Kim kendisini ilgilendirmeyen şeylere karışırsa kendisini ilgilendiren şeyden men edilir."[3]

---

[1] İsnâdı hasendir. İbn Asâkir, *Târihu Dımaşk* (7/20).

[2] İsnâdı ceyyiddir. Fesevî, *el-Ma'rifetu've't-Târih* (1/230-231).

[3] Ravileri güvenilirdir.

١٠٣٢٨ - وَبِإِسْنَادِهِ قَالَ: سَمِعْتُ ذَا النُّونِ يَقُولُ: " مَنْ نَظَرَ فِي عُيُوبِ النَّاسِ عَمِيَ عَنْ عُيُوبِ نَفْسِهِ، وَمَنْ عُنِيَ بِالنَّارِ وَالْفِرْدَوْسِ شُغِلَ عَنِ الْقَالِ وَالْقِيلِ، وَمَنْ هَرَبَ مِنَ النَّاسِ سَلِمَ مِنْ شُرُورِهِمْ، وَمَنْ شَكَرَ زِيدَ "

10328- Zünnûn der ki: "İnsanların ayıplarına bakan, kendi ayıplarını görmez. Kim cehennem ve Firdevs'le ilgilenirse boş sözlerle ilgilenmez. İnsanlardan kaçan onların kötülüklerinden emin olur. Şükredene ise nimetler arttırılır."[1]

١٠٣٢٩ - وَبِإِسْنَادِهِ قَالَ: سَمِعْتُ ذَا النُّونِ بْنَ إِبْرَاهِيمَ يَقُولُ: " مَنْ أَحَبَّ اللهَ عَاشَ، وَمَنْ مَالَ إِلَى غَيْرِهِ طَاشَ، وَالْأَحْمَقُ يَغْدُو وَيَرُوحُ فِي لَا شَيْءَ، وَالْعَاقِلُ عَنْ خَوَاطِرِ نَفْسِهِ فَتَّاشٌ "

10329- Zünnûn b. İbrâhîm der ki: "Allah'ı seven rahat yaşar, başkasına yönelen ise şaşkın bir şekilde yaşar. Ahmak olan sabah akşam boş şeylerle uğraşır, akıllı olan ise kendi hatalarını arar."[2]

١٠٣٣٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، أَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ شَوْذَبٍ الْوَاسِطِيُّ بِهَا، نَا شُعَيْبُ بْنُ أَيُّوبَ، نَا أَبُو دَاوُدَ، عَنْ سُفْيَانَ، أَظُنُّهُ عَنْ يُونُسَ، عَنِ الْحَسَنِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَا يَنْبَغِي لِلْمُؤْمِنِ أَنْ يُذِلَّ نَفْسَهُ ". قَالُوا: كَيْفَ يُذِلُّ نَفْسَهُ؟، قَالَ: " يَتَعَرَّضُ لِلْبَلَاءِ لِمَا لَا يَقُومُ لَهُ ". " هَكَذَا جَاءَ مُرْسَلًا " وَرَوَاهُ أَيْضًا مَعْمَرٌ، عَنِ الْحَسَنِ، وَقَتَادَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ مُرْسَلًا. وَرَوَاهُ حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ جُنْدُبِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنْ حُذَيْفَةَ، مَرْفُوعًا إِلَى النَّبِيِّ ﷺ

10330- Hasan(-ı Basrî)'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Müminin kendini küçük düşürmemesi gerekir"* buyurunca: "Nasıl kendini küçük düşürür?" diye soruldu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Gücünün yetmeyeceği belalara maruz kalarak"* cevabını verdi.[3]

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Ravileri güvenilirdir.

[3] İsnâdı mürseldir.

Hadis bu şekilde mürsel olarak nakledilmiştir.

Aynı şekilde bunu Ma'mer, Hasan ile Katâde'den mürsel olarak rivayet etti.[1]

Yine Hammâd b. Seleme bunu Ali b. Zeyd kanalıyla Hasan'dan, o da Cundub b. Abdillah'tan, o da Huzeyfe'den merfu olarak rivayet etti.↓

١٠٣٣١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الْحَسَنُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ شَاذَانَ، أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ النَّحْوِيُّ، نَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، نَا عَمْرُو بْنُ عَاصِمٍ الْكِلَابِيُّ، نَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ جُنْدُبِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنْ حُذَيْفَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " لَا يَنْبَغِي لِلْمُؤْمِنِ أَنْ يُذِلَّ نَفْسَهُ "، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ وَكَيْفَ يُذِلُّ نَفْسَهُ؟، قَالَ: " أَنْ يَتَعَرَّضَ لِلْبَلَاءِ لِمَا لَا يُطِيقُ ". تَابَعَهُ سَعِيدُ بْنُ سُلَيْمَانَ النَّسِيطِيُّ، وَعُمَرُ بْنُ مُوسَى الشَّامِيُّ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ

10331- Huzeyfe'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu alayhi vesellem): *"Müminin kendini küçük düşürmemesi gerekir"* buyurunca: "Ey Allah'ın Resûlü! Nasıl kendini küçük düşürür?" diye soruldu. Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem): *"Gücünün yetmeyeceği belalara maruz kalarak"* cevabını verdi.[2]

Saîd b. Süleyman en-Nasîtî ve Ömer b. Mûsa eş-Şâmî, Hammâd b. Seleme'den rivayet ederek ona mutabaat etmiştir.

---

[1] Abdürrezzâk, *Musannef* 11/348 (20721).

[2] İsnâdı zayıftır. Tirmizî (4/522) ve İbn Mâce 2/1332 (4016).

الرَّابِعُ وَالسَّبْعُونَ مِنْ شُعَبِ الْإِيمَانِ وَهُوَ بَابٌ فِي الْجُودِ وَالسَّخَاءِ "

74. Şube

Cömertlik

Yüce Allah malından ihtiyaç sahiplerine verenleri överek şöyle buyurur: *"Rabbinizin bağışına, genişliği göklerle yer arası kadar olan ve Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için hazırlanmış bulunan cennete koşun. Onlar bollukta ve darlıkta Allah yolunda harcayanlar, öfkelerini yenenler, insanları affedenlerdir. Allah, iyilik edenleri sever."*[1], *"...Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için yol göstericidir. Onlar gayba inanırlar, namazı dosdoğru kılarlar, kendilerine rızık olarak verdiğimizden de Allah yolunda harcarlar."*[2] Bu konuda başka âyetler de vardır. Başka âyetlerde ise cimrileri yermiş ve şöyle buyurmuştur: *"Onlar ki, cimrilik ederler ve insanlara cimriliği emrederler. Ve Allah'ın kendilerine fazlından verdiği şeyi gizlerler. Ve kâfirler için «alçaltıcı azap» hazırladık."*[3], *"...buna rağmen sizden bir kısmınız cimrilik yapar. Ve kim cimrilik yaparsa o taktirde sadece kendi nefsi için cimrilik yapar."*[4], *"Allah, böbürlenen ve çok övünenlerin hiçbirini sevmez. Onlar cimrilik edip insanlara da cimriliği emreden kimselerdir. Kim yüz çevirirse bilsin ki şüphesiz Allah ganîdir, zengindir, övülmeye lâyıktır.", "Kim nefsinin cimriliğinden, hırsından korunursa, işte onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir."*[5]

١٠٣٣٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، أَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ الْفَضْلِ النَّضْرَوِيُّ، نَا أَحْمَدُ بْنُ نَجْدَةَ، نَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، نَا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ أَبِي هِنْدَ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ

---

[1] Âl-i İmrân Sur. 133-134

[2] Bakara Sur. 2-3

[3] Nisa Sur. 37

[4] Muhammed Sur. 38

[5] Haşr Sur. 9

ابْنِ عَبَّاسٍ فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَاتَّقَى، وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى﴾ [الليل: ٥]. قَالَ: " أَعْطَى مِنْ مَالِهِ وَاتَّقَى رَبَّهُ ". ﴿وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى﴾ [الليل: ٦] " بِالْخَلَفِ مِنَ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ ". ﴿فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرَى﴾ [الليل: ٧] قَالَ: " لِلْخَيْرِ مِنَ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ ". ﴿وَأَمَّا مَنْ بَخِلَ وَاسْتَغْنَى وَكَذَّبَ بِالْحُسْنَى﴾ [الليل: ٨]، قَالَ: " بَخِلَ بِمَالِهِ، وَاسْتَغْنَى عَنْ رَبِّهِ، وَكَذَّبَ بِالْخَلَفِ مِنَ اللهِ ". ﴿فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْعُسْرَى﴾ [الليل: ١٠]: " لِلشَّرِّ مِنَ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ "

10332- İkrime'nin bildirdiğine göre İbn Abbâs, *"Artık kim (Allah için) verir ve (kötülüklerden) sakınır, en güzel olanı doğrularsa, biz onu, kolayını kolaylaştırıp başarılı kılarız. Ama cimrilik eden, kendini Allah'tan müstağni sayan, en güzel sözü yalanlayan kimsenin güçlüğe uğramasını kolaylaştırırız"*[1] âyetlerini şöyle açıkladı: "Malından verip dağıtan, Rabbinden korkan ve yaptığı bağışların yerine Yüce Allah'ın başkasını vereceğine inan kişiye hayırlı olan şeyleri kolaylaştırırız. Ancak cimri davranıp kendini Allah'a muhtaç hissetmeyen ve yapacağı bağışların yerine Yüce Allah'ın başkasını vereceğine inanmayan kişiye de kötü olan şeyleri kolaylaştırırız."[2]

Beyhakî der ki: Anlattıklarımız, cömertliğin güzel ahlâktan, cimriliğin ise kötü ahlâktan olduğunu ispat etmektedir. Malını verilmemesi gereken yere verene cömert denemeyeceği gibi vermemesi gereken yere vermeyene de cimri denemez. Cömert vermesi gereken yerde veren, cimri ise vermesi gereken yerde vermeyendir. Verdiğinden dolayı sevap kazanan veya övülen herkes cömert sayılır. Cimrilik sebebiyle kötülenmeyi veya cezayı hak eden ise cimri sayılır.[3]

---

[1] Leyl Sur. 5-10

[2] Ravileri güvenilirdir. İbn Cerîr, *Tefsîr* (30/219, 221, 222) ve Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (8/535).

[3] Halîmî, *el-Minhâc* (3/404-405).

١٠٣٣٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا أَبُو جَعْفَرٍ الرَّزَّازُ، نَا سَعْدَانُ بْنُ نَصْرٍ، نَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ يَبْلُغُ بِهِ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: " مَثَلُ الْمُنْفِقِ وَالْبَخِيلِ كَمَثَلِ رَجُلٍ عَلَيْهِ جُبَّتَانِ أَوْ جُنَّتَانِ مِنْ حَدِيدٍ مِنْ لَدُنْ ثُدِيِّهِمَا إِلَى تَرَاقِيهِمَا، فَإِذَا أَرَادَ الْمُنْفِقُ أَنْ يُنْفِقَ سَبَغَتْ عَلَيْهِ الدِّرْعُ، أَوْ مَرَّتْ حَتَّى تَحْسِرَ ثِيَابَهُ، وَيَقْفُوَ أَثَرَهُ، وَإِذَا أَرَادَ الْبَخِيلُ أَنْ يُنْفِقَ قَلَصَتْ عَنْهُ - يَعْنِي: الدِّرْعَ - وَلَزِمَتْ كُلُّ حَلْقَةٍ مَوْضِعَهَا حَتَّى أَخَذَتْ بِعُنُقِهِ أَوْ بِتَرْقُوَتِهِ، فَهُوَ يُوَسِّعُهَا وَلَا تَتَّسِعُ، فَهُوَ يُوَسِّعُهَا وَهِيَ لَا تَتَّسِعُ ". رَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ عَمْرٍو النَّاقِدِ، عَنْ سُفْيَانَ، وَأَخْرَجَاهُ مِنْ حَدِيثِ طَاوُسٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

10333- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"İnfak edenle cimri, üzerinde göğsünden boğazına kadar demirden olan iki cübbe –veya zırh- bulunan kişi gibidir. Kişi infak etmek istediği zaman genişler – veya bütün giysilerini kaplayacak şekilde genişler-; cimri infak etmek istediği zaman ise zırh büzülür ve her halkası yerini alıp boynunu veya göğsünü kaplar. O zırhı genişletmek ister, ama genişlemez."*[1]

Müslim[2] bu hadisi Amr b. en-Nâkıd kanalıyla Süfyân'dan; Buhârî ve Müslim ise Tâvus kanalıyla Ebû Hureyre'den rivayet ettiler.[3]

١٠٣٣٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، فِي آخَرِينَ، قَالُوا: نَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ إِمْلَاءً، نَا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدُّورِيُّ، نَا خَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ، نَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ أَبِي مُزَرِّدٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا مِنْ يَوْمٍ يُصْبِحُ الْعِبَادُ فِيهِ إِلَّا مَلَكَانِ يَنْزِلَانِ، فَيَقُولُ أَحَدُهُمَا: اللهُمَّ أَعْطِ مُنْفِقًا خَلَفًا، وَيَقُولُ الْآخَرُ: اللهُمَّ أَعْطِ مُمْسِكًا تَلَفًا ". رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ زَكَرِيَّا، عَنْ خَالِدٍ. وَرَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ، عَنْ أَخِيهِ، عَنْ سُلَيْمَانَ

10334- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Kulların sabahladığı her gün iki melek inip biri: «Allahım! Senin yolunda harcayana, harcadığının yerine yenilerini ver!»; diğeri ise, »Allahım!*

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim, *zekât* (75)

[3] Buhârî, *cihâd* (231, *libâs* (36) ve Müslim, *zekât* (76).

Cimrilik yapıp vermeyenlerin mallarını telef et» diye dua eder."[1]

Müslim[2] bu hadisi *Sahih*'te Kâsım b. Zekeriyyâ kanalıyla Hâlid'den; Buhârî[3] de İsmâîl kanalıyla kardeşinden, o da Süleymân'dan rivayet etti.

١٠٣٣٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مُوسَى، نَا مُحَمَّدُ بْنُ أَيُّوبَ، أَنَا يُوسُفُ بْنُ مُوسَى، نَا جَرِيرٌ، عَنْ سُهَيْلٍ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِي، أَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، نَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ الْقَاضِي، نَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، نَا حُمَيْدُ بْنُ الْأَسْوَدِ، نَا سُهَيْلُ بْنُ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ أَبِي يَزِيدَ، عَنِ الْقَعْقَاعِ بْنِ الْجَلَّاحِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " لَا يَجْتَمِعُ غُبَارٌ فِي سَبِيلِ اللهِ وَدُخَانُ نَارِ جَهَنَّمَ فِي جَوْفِ عَبْدٍ، وَلَا يَجْتَمِعُ الشُّحُّ وَالْإِيمَانُ فِي قَلْبِ عَبْدٍ " وَفِي رِوَايَةِ أَبِي عَبْدِ اللهِ: " أَبَدًا، وَلَا يَجْتَمِعُ شُحٌّ وَإِيمَانٌ فِي قَلْبِ عَبْدٍ أَبَدًا " وَقَالَ: عَنِ ابْنِ اللَّجْلَاجِ ، وَكَذَلِكَ رَوَاهُ ابْنُ الْهَادِ، وَوُهَيْبٌ، عَنْ سُهَيْلٍ، وَاخْتُلِفَ فِيهِ عَلَى مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو، وَسُهَيْلٍ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ سُلَيْمٍ، عَنِ الْقَعْقَاعِ بْنِ اللَّجْلَاجِ وَرَوَاهُ ابْنُ أَبِي جَعْفَرٍ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ أَبِي الْعَلَاءِ بْنِ اللَّجْلَاجِ، سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ، قَوْلَهُ

10335- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Allah yolundaki tozla cehennem dumanı bir kulun üzerinde bir araya gelmezler. Cimrilik ve imân da bir kulun kalbinde bir araya gelmezler."*[4]

Ebû Abdillah'ın rivayetinde hadis: "*Cimrilik ve imân da bir kulun kalbinde kesinlikle bir araya gelmezler*" şeklindedir.[5]

İbn Leclâc der ki: İbnu'l-Hâd ve Vuheyb hadisi Süheyl'den bu şekilde rivayet ettiler.

Muhammed b. Amr ve Süheyl'in, Safvân b. Süleym kanalıyla Ka'kâ b.

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim, *zekât* (57).

[3] Buhârî, *zekât* (120).

[4] İsnâdında mechuller vardır, hadis sahihtir.

[5] Nesâî (6/13-14).

el-Leclâc'dan rivayetinde ihtilaf edilmiştir.

Zira İbn Ebî Cafer bu hadisi Safvân b. Yezîd kanalıyla Ebu'l-Alâ b. el-Leclâc'dan, o da Ebû Hureyre'den rivayet etti.[1]

١٠٣٣٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، أَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، نَا عَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ، نَا عَوْنُ بْنُ عُمَارَةَ الْعَبْدِيُّ، نَا جَعْفَرُ بْنُ سُلَيْمَانَ الضُّبَعِيُّ، عَنْ مَالِكِ بْنِ دِينَارٍ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، نَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، نَا أَبُو دَاوُدَ، وَإِبْرَاهِيمُ بْنُ فَهْدٍ، قَالَا: نَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، نَا صَدَقَةُ بْنُ مُوسَى، عَنْ مَالِكِ بْنِ دِينَارٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ غَالِبٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " خَصْلَتَانِ لَا تَجْتَمِعَانِ فِي مُؤْمِنٍ: الْبُخْلُ وَسُوءُ الْخُلُقِ " وَفِي رِوَايَةِ الرُّوذْبَارِيِّ: " لَا يَجْتَمِعَانِ فِي جَوْفِ مُسْلِمٍ "

10336- Ebû Saîd el-Hudrî'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"İki haslet müminde bir araya gelmezler: Cimrilik ve kötü ahlâk."*[2]

Hadis Rûzbârî'nin rîvayetinde: *"Müslümanın üzerinde bir araya gelmezler"* şeklindedir.

١٠٣٣٧ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ غَالِبٍ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ سِنَانَ، نَا ابْنُ عَلِيٍّ يَعْنِي: مُوسَى، قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ مَرْوَانَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " شَرُّ مَا فِي رَجُلٍ شُحٌّ هَالِعٌ، وَجُبْنٌ خَالِعٌ " تَابَعَهُ اللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ، وَابْنُ الْمُبَارَكِ، وَعَبْدُ اللهِ بْنُ يَزِيدَ الْمُقْرِئُ، عَنْ مُوسَى بْنِ عَلِيِّ بْنِ رَبَاحٍ، قَالَ: " الْهَالِعُ: الْمُحْزِنُ، وَالْخَالِعُ: الْمُخِيفُ الَّذِي يَخْلَعُ الْقَلْبَ مِنْ شِدَّتِهِ "

10337- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"İnsanda bulunan huyların en kötüsü, üzüntü veren bir cimrilik ve şiddetli bir korkaklıktır."*[3]

Leys b. Sa'd, İbnu'l-Mübârek ve Abdullah b. Yezîd el-Mukrî bu hadisi

---

[1] Nesâî (6/14).

[2] İsnâdı zayıftır. Tirmizî 4/343 (1962).

[3] İsnâdı hasendir. Ebû Dâvud 3/26-27 (2511).

Mûsa b. Ali b. Rebâh'tan rivayet ederek ona mutabaat ettiler.

١٠٣٣٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نَا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ، إِمْلَاءً، أَنَا أَبُو الْمُثَنَّى، وَمُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى بْنِ السَّكَنِ، قَالَا: نَا الْقَعْنَبِيُّ، نَا دَاوُدُ بْنُ قَيْسٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ مِقْسَمٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " اتَّقُوا الظُّلْمَ فَإِنَّ الظُّلْمَ ظُلُمَاتٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَاتَّقُوا الشُّحَّ فَإِنَّ الشُّحَّ أَهْلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ حَمَلَهُمْ عَلَى أَنْ يَسْفِكُوا دِمَاءَهُمْ، وَاسْتَحَلُّوا مَحَارِمَهُمْ ". رَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنِ الْقَعْنَبِيِّ

10338- Câbir b. Abdillah'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Zulmetmekten sakının. Zulüm, kıyamet gününde karanlıklar olarak karşınıza çıkar. Tamahkârlıktan da sakının. Çünkü tamahkarlık sizden öncekileri helak etti. Sonuçta birbirlerinin kanlarını döktüler ve birbirlerinin mahremiyetlerini çiğnediler."*[1]

Müslim[2] bu hadisi el-Ka'nebî'den rivayet etti.

١٠٣٣٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ أَبِي عَلِيٍّ السَّقَّا الْإِسْفِرَايِينِيُّ، قَالَا: نَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نَا الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ، نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، حَدَّثَنِي سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، حَدَّثَنِي ثَوْرٌ، عَنْ سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " إِيَّاكُمْ وَالْفُحْشَ، فَإِنَّ اللهَ لَا يُحِبُّ الْفَاحِشَ الْمُتَفَحِّشَ، وَإِيَّاكُمْ وَالظُّلْمَ، فَإِنَّهُ عِنْدَ اللهِ ظُلْمَةٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَإِيَّاكُمْ وَالشُّحَّ وَالْبُخْلَ، فَإِنَّهُ دَعَا مَنْ قَبْلَكُمْ إِلَى أَنْ يَقْطَعُوا أَرْحَامَهُمْ فَقَطَعُوهَا، وَدَعَاهُمْ إِلَى أَنْ يَسْتَحِلُّوا مَحَارِمَهُمْ فَاسْتَحَلُّوهَا، وَدَعَاهُمْ إِلَى أَنْ يَسْفِكُوا دِمَاءَهُمْ فَسَفَكُوهَا "

10339- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Çirkinlikten sakının. Çünkü Allah çirkinlikleri ve çirkin söz söyleyenleri sevmez. Zulmetmekten de sakının. Çünkü zulüm, kıyamet gününde (Allah katında) karanlıklardır. Tamahkârlık ve cimrilikten de sakının. Çünkü bunlar, sizden öncekileri akrabalık bağlarını kesmeye sevk etti de akrabalık bağlarını kopardılar. Mahremleri kendilerine helal kılmaya sevk etti de mahremleri*

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim, *sıla* (56).

helal kıldılar. Birbirlerinin kanlarını dökmeye sevk etti de birbirlerinin kanlarını döktüler."[1]

١٠٣٤٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، نَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، نَا أَبُو دَاوُدَ، نَا شُعْبَةُ، وَالْمَسْعُودِيُّ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ، قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ الْحَارِثِ يُحَدِّثُ، عَنْ أَبِي كَثِيرٍ الزُّبَيْدِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِيَّاكُمْ وَالظُّلْمَ، فَإِنَّ الظُّلْمَ ظُلُمَاتٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَإِيَّاكُمْ وَالْفُحْشَ، فَإِنَّ اللهَ لَا يُحِبُّ الْفُحْشَ وَلَا التَّفَحُّشَ، وَإِيَّاكُمْ وَالشُّحَّ، فَإِنَّهُ أَهْلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ أَمَرَهُمْ بِالْقَطِيعَةِ فَقَطَعُوا، وَأَمَرَهُمْ بِالْبُخْلِ فَبَخِلُوا، وَأَمَرَهُمْ بِالْفُجُورِ فَفَجَرُوا "

10340- Abdullah b. Amr b. el-Âs'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Zulmetmekten sakının. Çünkü zulüm, kıyamet gününde (Allah katında) karanlıklardır. Çirkinlikten de sakının. Çünkü Allah çirkinlikleri ve çirkin söz söyleyenleri sevmez. Tamahkârlıktan da sakının. Çünkü bu, sizden öncekileri helak etti. Onlara akrabalık bağlarını kesmelerini emretti de akrabalık bağlarını kopardılar. Yine cimriliği emretti de cimrileştiler. Fücûru emretti de fâcir oldular."*[2]

١٠٣٤١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا أَبُو عَلِيٍّ إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، نَا أَحْمَدُ بْنُ مُلَاعِبٍ، نَا عُمَرُ بْنُ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ، عَنْ أَبِيهِ، نَا الْأَعْمَشُ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: تُوُفِّيَ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِهِ، فَقَالُوا: أَبْشِرْ بِالْجَنَّةِ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَوَلَا تَدْرُونَ؟ فَلَعَلَّهُ قَدْ تَكَلَّمَ بِمَا لَا يَعْنِيهِ، أَوْ بَخِلَ بِمَا لَا يَنْفَعُهُ ". " هَذَا هُوَ الْمَحْفُوظُ "

10341- Enes der ki: Sahabeden bir adam vefat edince: "Cennet sana kutlu olsun" dediler. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vasellem) şöyle buyurdu: *"Biliyor musunuz? Belki de bu kimse kendisini ilgilendirmeyen bir konuda konuşmuş veya kendisine yarar sağlamayan cimrilik etmiştir."*[3]

---

[1] İsnâdı sahihtir. Ahmed, *Müsned* (2/431), İbn Hibbân, *Sahîh* (8/48-49), Hâkim, *Müstedrek* (1/12) ve Buhârî, *el-Edebu'l-Müfred* (470, 487).

[2] Ravileri güvenilirdir. Ebû Dâvud (2/423).

[3] İsnâdı kesiktir. Tirmizî 4/558 (2316).

Mahfûz olan bu rivayettir.

١٠٣٤٢ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو سَهْلٍ الْمِهْرَانِيُّ، أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ مَطَرٍ، نَا أَبُو حَنِيفَةَ الْوَاسِطِيُّ، نَا الْحَسَنُ بْنُ جَبَلَةَ، نَا سَعِيدُ بْنُ الصَّلْتِ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي سُفْيَانَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: أُصِيبَ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ يَوْمَ أُحُدٍ، فَجَاءَتْ أُمُّهُ فَقَالَتْ: يَا بُنَيَّ لِيُهْنِئْكَ الشَّهَادَةُ. فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللهِ ﷺ: " وَمَا يُدْرِيكِ؟ لَعَلَّهُ كَانَ يَتَكَلَّمُ بِمَا لَا يَعْنِيهِ، وَيَبْخَلُ بِمَا لَا يَعْنِيهِ "

10342- Enes b. Mâlik der ki: Uhud günü sahabeden bir adam vurulunca annesi gelip: "Ey oğul! Şehitlik sana kutlu olsun!" dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kadına şöyle buyurdu: *"Nereden biliyorsun? Belki de kendisini ilgilendirmeyen bir konuda konuşmuş veya kendisini ilgilendiren bir konuda cimrilik etmiştir."*[1]

١٠٣٤٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ، أَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ الْفَاكِهِيُّ، نَا أَبُو يَحْيَى بْنُ أَبِي مَسَرَّةَ، نَا يُوسُفُ بْنُ كَامِلٍ، نَا سُوَيْدٌ أَبُو حَاتِمٍ، نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عُبَيْدِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ قَالَ: بَيْنَمَا أَنَا عِنْدَ رَسُولِ اللهِ ﷺ إِذْ جَاءَهُ رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ مَا الْإِيمَانُ؟، قَالَ: " الصَّبْرُ وَالسَّمَاحَةُ "

10343- Abdullah b. Ubeyd b. Umeyr'in, babasından bildirdiğine göre dedesi şöyle dedi: Ben Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanındayken bir adam gelip: "Ey Allah'ın Resûlü! İman nedir?" diye sorunca: *"Sabır ve müsamahakarlıktır"* cevabını verdi.[2]

١٠٣٤٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو الطَّيِّبِ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ الْحِيرِيُّ، نَا أَبُو أَحْمَدَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، نَا الْحُسَيْنُ بْنُ الْوَلِيدِ، نَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَدْهَمَ، نَا هِشَامُ بْنُ حَسَّانٍ، عَنِ الْحَسَنِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَفْضَلُ الْإِيمَانِ الصَّبْرُ وَالسَّمَاحَةُ "

10344- Hasan(-ı Basrî)'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi

---

[1] İsnâdında tanımadığım biri vardır. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (8/109).

[2] İsnâdmda sakınca yoktur. Taberânî, *M. el-Kebîr* 17/49 (105) Bak: Heysemî, *Mecma* (5/231).

vesellem): *"İmanın en üstünü sabır ve müsamahakarlıktır"* buyurdu.[1]

١٠٣٤٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْعَلَوِيُّ، نَا أَبُو طَاهِرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ الْمُحَمَّدَ آبَادِيُّ، نَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ بْنِ مُوسَى الْقُرَشِيُّ، نَا عَمْرُو بْنُ عَاصِمٍ الْكِلَابِيُّ، حَدَّثَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ الْوَازِعِ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " خُلُقَانِ يُحِبُّهُمَا اللهُ وَخُلُقَانِ يُبْغِضُهُمَا اللهُ، فَأَمَّا اللَّذَانِ يُحِبُّهُمَا اللهُ: فَالسَّخَاءُ وَالسَّمَاحَةُ، وَأَمَّا اللَّذَانِ يُبْغِضُهُمَا اللهُ: فَسُوءُ الْخُلُقِ وَالْبُخْلُ، فَإِذَا أَرَادَ اللهُ بِعَبْدٍ خَيْرًا اسْتَعْمَلَهُ عَلَى قَضَاءِ حَوَائِجِ النَّاسِ "

10345- Abdullah b. Amr'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Allah iki huyu sever, iki huyu da sevmez: Allah'ın sevdiği huylar, cömertlik ve müsamahakârlıktır. Sevmediği huylar ise kötü ahlâk ve cimriliktir. Allah bir kul hakkında hayır dilerse onu insanların ihtiyacını gidermede kullanır."*[2]

١٠٣٤٦ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ الْعَوْدِيُّ، نَا كَثِيرٌ، نَا عَبْدُ الْوَاحِدِ، نَا الْحَجَّاجُ بْنُ أَرْطَاةَ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ سُحَيْمٍ، عَنْ طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ اللهَ جَوَادٌ يُحِبُّ الْجُودَ، وَيُحِبُّ مَعَالِيَ الْأَخْلَاقِ، وَيَكْرَهُ سَفَافَهَا، وَمِنْ إِعْظَامِ إِجْلَالِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ إِكْرَامُ ثَلَاثَةٍ: الْإِمَامُ الْمُقْسِطُ، وَذُو الشَّيْبَةِ فِي الْإِسْلَامِ، وَحَامِلُ الْقُرْآنِ غَيْرُ الْجَافِي عَنْهُ وَلَا الْغَالِي فِيهِ " " فِي هَذَا الْإِسْنَادِ انْقِطَاعٌ بَيْنَ سُلَيْمَانَ بْنِ سُحَيْمٍ، وَطَلْحَةَ "

10346- Talha b. Ubeydillah'ın bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellam) şöyle buyurdu: *"Allah cömerttir, cömertliği sever. Yüksek ahlâka sahip olanları sever ve ahlâksızlıktan nefret eder. Üç kişiye ikramda bulunmak Allah'a saygıdandır: Adil idareciye, Müslüman olarak yaşlana kişiye ve Kur'ân hafızı olup ondan uzaklaşmayan ve içindekilerle amel hususunda ölçüyü aşmayan kişiye ikramda bulunmak."*[3]

Bu isnâdda, Süleymân b. Suhaym ve Talha arasında kopukluk vardır.

---

[1] İsnâdı mürseldir. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (1/161).

[2] İsnâdı zayıftır.

[3] İsnâdındaki kopukluk sebebiyle mürsel zayıftır. Ebû Nuaym, *Hilye* (5/29).

١٠٣٤٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نَا عَلِيُّ بْنُ حَمْشَاذَ، نَا أَبُو الْمُثَنَّى، نَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، نَا سُفْيَانُ، عَنْ جَامِعِ بْنِ شَدَّادٍ، عَنِ الْأَسْوَدِ بْنِ هِلَالٍ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ فَسَأَلَهُ عَنْ هَذِهِ الْآيَةِ: ﴿وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [الحشر: ٩]، وَإِنِّي امْرُؤٌ مَا قَدَرْتُ أَنْ يَخْرُجَ مِنْ يَدِي شَيْءٌ، وَقَدْ خَشِيتُ أَنْ يَكُونَ أَصَابَتْنِي هَذِهِ الْآيَةُ، فَقَالَ عَبْدُ اللهِ: " ذَكَرْتُ الْبُخْلَ، وَبِئْسَ الشَّيْءُ الْبُخْلُ، وَأَمَّا ذِكْرُ اللهِ فِي الْقُرْآنِ فَلَيْسَ كَمَا قُلْتَ، ذَاكَ أَنْ تَعْمَدَ إِلَى مَالِ غَيْرِكَ أَوْ مَالِ أَخِيكَ فَتَأْكُلَهُ "

10347- Esved b. Hilâl der ki: Bir adam Abdullah b. Mes'ûd'a gelerek, ***"Kim nefsinin tamahkârlığından, hırsından korunursa, işte onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir"***[1] âyetini sorup: "Benden kimseye bir şey çıkmaz. Bu sebeple âyetin beni kapsamasından korkuyorum" dedi. Bunun üzerine İbn Mes'ûd: "Bu, tamahkârlık değildir, bu cimriliktir. Cimrilik te ne kötü bir şeydir. Allah'ın Kur'ân'da zikretmiş olduğu dediğin şey değil, başkasının -veya kardeşinin- malını haksız yere yemendir" dedi.[2]

١٠٣٤٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ قَالَا: نَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، أَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الدِّمَشْقِيُّ، نَا ابْنُ عَيَّاشٍ، نَا مُجَمِّعُ بْنُ جَارِيَةَ الْأَنْصَارِيُّ، عَنْ عَمِّهِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ قَالَ: " بَرِيءٌ مِنَ الشُّحِّ مَنْ أَدَّى الزَّكَاةَ، وَقَرَى الضَّيْفَ، وَأَعْطَى فِي النَّائِبَةِ "

10348- Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Zekatı veren, misafiri ağırlayan ve felaket anında başkalarına yardımda bulunan kimsenin cimrilikle bir ilgisi yoktur."*[3]

---

[1] Haşr Sur. 9

[2] Ravileri güvenilirdir. Taberânî, *M. el-Kebîr* 9/148 (9060), İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (9/89), İbn Cerîr, *Tefsîr* (28/43, 4/362) ve Hâkim, *Müstedrek* (2/490) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (8/107).

[3] İsnâdında sakınca yoktur. Taberânî, *M. el-Kebîr* 4/224, 225 (4096, 4097) ve Hennâd, *Zühd* (1060) Bak: İbn Hacer, *İsâbe* (1/405).

١٠٣٤٩ - حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّلَمِيُّ إِمْلَاءً، وَأَبُو الْقَاسِمِ عَبْدُ الْخَالِقِ بْنُ عَلِيٍّ قِرَاءَةً عَلَيْهِ، قَالَا: نَا أَبُو الْقَاسِمِ عَلِيُّ بْنُ الْمُؤَمَّلِ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ الْكُدَيْمِيُّ، نَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ حَمَّادٍ السِّنْدِيُّ، نَا الْأَعْمَشُ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَلْقَمَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَا يَذْهَبُ السَّخَاءُ عَلَى اللهِ، السَّخِيُّ قَرِيبٌ مِنَ اللهِ، فَإِذَا لَقِيَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَخَذَ بِيَدِهِ فَأَقَالَهُ عَثْرَتَهُ ". هَذَا إِسْنَادٌ ضَعِيفٌ. وَقَدْ رُوِيَ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ مَرْفُوعًا مُرْسَلًا فِي التَّجَافِي عَنْ ذَنْبِ السَّخِيِّ، ذَكَرْنَاهُ بَعْدَ هَذَا

10349- Abdullah (b. Mes'ûd)'un bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: "*Allah cömertliği zayi etmez. Cömert kişi, Allah'a yakın kişidir. Cömert kişi, kıyamet gününde huzura çıktığı zaman, Allah elinden tutar ve düştüğü zaman ona yardımcı olur.*"[1]

Hadisin senedi zayıftır. Bu hadis başka bir yolla A'meş kanalıyla İbrâhîm'den, o da İbn Mes'ûd'dan merfu ve mürsel olarak nakledilmiştir.

١٠٣٥٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّلَمِيُّ، أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ قُرَيْشٍ، أَنَا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ، نَا مُوسَى بْنُ هَارُونَ، نَا الْمُعَافَى، عَنِ ابْنِ لَهِيعَةَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: " أَوَّلُ صَلَاحِ هَذِهِ الْأُمَّةِ بِالْيَقِينِ وَالزُّهْدِ، وَأَوَّلُ فَسَادِهَا بِالْبُخْلِ وَالْأَمَلِ "

10350- Amr b. Şuayb'ın, babası kanalıyla dedesinden bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: "*Bu ümmetin ilkleri yakîn ve zühd ile ıslah olmuştur. İlk bozulması da cimrilik ve uzun emel sayesinde olacaktır.*"[2]

١٠٣٥١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو أَحْمَدَ إِسْحَاقُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ التَّمَّارُ بِالْكُوفَةِ، نَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ إِسْحَاقَ الزُّهْرِيُّ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ الْقَاسِمِ الْأَسَدِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ وَهُوَ الطَّائِفِيُّ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مَيْسَرَةَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ،

---

[1] İsnâdı zayıftır. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (8/110).

[2] İsnâdı hasendir. İbn Ebi'd-Dünya, *Yakîn* (3) ve Deylemî, *Müsned*u'l-Firdevs (4/289) Bak: Münzirî, *Terğîb* (4/241) ve Gazâli, *İhyâ* (4/438).

قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " صَلَاحُ أَوَّلِ هَذِهِ الْأُمَّةِ بِالزُّهْدِ وَالتَّقْوَى، وَهَلَاكُ آخِرِهَا بِالْبُخْلِ وَالْفُجُورِ " أَخْبَرَنَا بِهِ: أَبُو عَبْدِ اللهِ، فِي مَوْضِعٍ آخَرَ مِنَ الْأَمَالِيِّ، وَقَالَ عَمْرُو بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ، ثُمَّ قَالَ: هَكَذَا وَجَدْتُهُ فِي كِتَابِي مُرْسَلًا، وَرَوَاهُ سَعِيدُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ مَوْصُولًا، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: وَلَا أَعْلَمُهُ إِلَّا قَدْ رَفَعَهُ، وَقَالَ: " بِالزُّهْدِ وَالْيَقِينِ، وَهَلَاكُ آخِرِهَا بِالْبُخْلِ وَالْأَمَلِ "

10351- Amr b. Şuayb'ın, babası kanalıyla dedesinden bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Bu ümmetin ilkleri zühd ve takva ile ıslah olmuştur. Sonu da cimrilik ve fücûr ile helak olacaktır."*[1]

Ebû Abdillah bunu başka bir yerde: Amr b. Şuayb dedi ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu..." şeklinde rivayet etti. Bu hadisi kitabımda mürsel olarak buldum. Saîd b. Süleymân bu hadisi Muhammed b. Müslim'den mevsûl olarak nakletmiş ancak: "Bildiğim kadarıyla bunu merfû olarak: "*... zühd ve yakîn ile ıslah olmuştur. Sonu da cimrilik ve uzun emel ile olacaktır"* şeklinde rivayet etti.[2]

١٠٣٥٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ بَالَوَيْهِ الْمُزَكِّي، نَا أَبُو الْعَبَّاسِ إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ مِيكَالَ، أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ مُوسَى الْحَافِظُ، نَا سَهْلُ بْنُ عُثْمَانَ، نَا تَلِيدُ بْنُ سُلَيْمَانَ أَبُو إِدْرِيسَ، وَسَعِيدُ بْنُ مَسْلَمَةَ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ وَقَّاصٍ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " السَّخِيُّ قَرِيبٌ مِنَ اللهِ قَرِيبٌ مِنَ الْجَنَّةِ بَعِيدٌ مِنَ النَّارِ، وَالْبَخِيلُ بَعِيدٌ مِنَ اللهِ بَعِيدٌ مِنَ الْجَنَّةِ قَرِيبٌ مِنَ النَّارِ، وَالْجَاهِلُ السَّخِيُّ أَحَبُّ إِلَى اللهِ مِنَ الْبَخِيلِ الْعَابِدِ " تَلِيدٌ، وَسَعِيدٌ ضَعِيفَانِ، وَقَدْ قِيلَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ مَسْلَمَةَ

10352- Hz. Âişe'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Cömert kişi, Allah'a ve Cennete yakın, Cehennemden ise uzaktır. Cimri*

---

[1] İsnâdı zayıftır. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (4/241) Bak: Münzirî, *Terğîb* (4/241).

[2] Hatîb, *Târihu Bağdâd* (7/186).

kişi ise Allah'a ve Cennete uzak Cehenneme ise yakındır. Allah katında cömert olan cahil kişi, cimri olan âbid kişiden daha üstündür."[1]

Telîd ve Saîd zayıftır. Bu hadisin Saîd b. Mesleme'den de nakledildiği söylenmiştir.

١٠٣٥٣ - كَمَا أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ، نَا الْعَلَاءُ بْنُ عَمْرٍو الْحَنَفِيُّ، نَا سَعِيدُ بْنُ مَسْلَمَةَ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " السَّخِيُّ قَرِيبٌ مِنَ اللهِ قَرِيبٌ مِنَ الْجَنَّةِ قَرِيبٌ مِنَ النَّاسِ بَعِيدٌ مِنَ النَّارِ، وَالْبَخِيلُ بَعِيدٌ مِنَ اللهِ بَعِيدٌ مِنَ الْجَنَّةِ بَعِيدٌ مِنَ النَّاسِ قَرِيبٌ مِنَ النَّارِ، وَلَجَاهِلٌ سَخِيٌّ أَحَبُّ إِلَى اللهِ مِنْ عَابِدٍ بِخَيْلٍ "

10353- Câbir b. Abdillah'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: "*Cömert kişi Allah'a, Cennete ve insanlara yakın, Cehennemden ise uzaktır. Cimri kişi ise Allah'a, Cennete ve insanlara uzak Cehenneme ise yakındır. Allah katında cömert olan cahil kişi, cimri olan âbid kişiden daha üstündür.*"[2]

١٠٣٥٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نَا الزُّبَيْرُ بْنُ عَبْدِ الْوَاحِدِ، نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ قَحْطَبَةَ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ، نَا سَعِيدُ بْنُ مَسْلَمَةَ، فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ نَحْوَهُ

10354- Aynı mânâda bir hadis başka bir kanalla nakledilmiştir.[3]

١٠٣٥٥ - وَبِهَذَا الْإِسْنَادِ، نَا سَعِيدُ بْنُ مَسْلَمَةَ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ، فَذَكَرَهُ بِنَحْوِهِ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ فِي الْإِسْنَادَيْنِ: " وَالْجَاهِلُ السَّخِيُّ أَحَبُّ إِلَى اللهِ مِنَ الْعَابِدِ الْبَخِيلِ "

10355- Aynı mânâda bir hadis başka bir kanalla Hz. Âişe'den: "*Allah katında cömert olan cahil kişi âbid olan cimriden daha üstündür*" nakledilmiştir.[4]

---

[1] İsnâdı zayıftır. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (8/110).

[2] İsnâdı çok zayıftır. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (8/110).

[3] İsnâdı çok zayıftır.

[4] İsnâdı zayıftır. İbnu'l-Cevzî, *el-Mevdûât* (2/181) ve İbn Ebî Hâtim, *el-İlel* (2/283).

١٠٣٥٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نَا أَبُو مَنْصُورٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ بِشْرٍ الْخَرَقِيُّ الصُّوفِيُّ، نَا الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ الْقَبَّانِيُّ، نَا عَمْرُو بْنُ زُرَارَةَ، نَا سَعِيدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْوَرَّاقُ، نَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ الْأَنْصَارِيُّ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " السَّخِيُّ قَرِيبٌ مِنَ اللهِ قَرِيبٌ مِنَ النَّاسِ قَرِيبٌ مِنَ الْجَنَّةِ وبَعِيدٌ مِنَ النَّارِ، وَالْبَخِيلُ بَعِيدٌ مِنَ اللهِ بَعِيدٌ مِنَ الْجَنَّةِ بَعِيدٌ مِنَ النَّاسِ قَرِيبٌ مِنَ النَّارِ، وَلَفَاجِرٌ سَخِيٌّ أَحَبُّ إِلَى اللهِ مِنْ عَابِدٍ بِخَيْلٍ، وَأَيُّ دَاءٍ أَوْدَى مِنَ الْبُخْلِ ". وَقِيلَ عَنْ سَعِيدٍ، عَنْ يَحْيَى، عَنِ الْأَعْرَجِ.

10356- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: "*Cömert kişi Allah'a, insanlara ve Cennete yakın, Cehennemden ise uzaktır. Cimri kişi ise Allah'a, Cennete ve insanlara uzak, Cehenneme ise yakındır. Allah katında cömert olan günahkar kişi, cimri olan âbid kişiden daha üstündür. Hangi hastalık cimrilikten daha kötüdür ki.*"[1]

Bu hadisin Yahya kanalıyla A'rec'den nakledildiği de söylenmiştir.↓

١٠٣٥٧ - أَخْبَرَنَاهُ أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، نَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ، نَا أَحْمَدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ عَبْدِ الصَّمَدِ الْمَوْصِلِيُّ، وَمُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ هَارُونَ، قَالَا: أَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَرَفَةَ، حَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْوَرَّاقُ الثَّقَفِيُّ الْكُوفِيُّ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، فَذَكَرَهُ مَرْفُوعًا كَذَلِكَ. تَفَرَّدَ بِهِ سَعِيدُ بْنُ مُحَمَّدٍ، وَهُوَ ضَعِيفٌ ". وَرَوَاهُ حُمَيْدُ بْنُ زَنْجَوَيْهِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ بَكَّارٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْوَرَّاقِ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ التَّيْمِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ، يَزِيدُ وَيَنْقُصُ. وَقِيلَ: عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، وَكُلُّ ذَلِكَ غَيْرُ مَحْفُوظٍ

10357- Bu hadis başka bir kanalla Ebû Hureyre'den merfû olarak nakledilmiştir.[2]

Saîd b. Muhammed bu hadisi rivayette tek kalmıştır ve zayıftır.

---

[1] İsnâdı çok zayıftır.

[2] İsnâdı çok zayıftır.

Ahmed b. Zenceveyh bu hadisi "Muhammed b. Bekkâr —Saîd b. Muhammed el-Verrâk —Yahya b. Saîd —Muhammed b. İbrâhîm et-Teymî —babası" kanalıyla Hz. Âişe'den rivayet etti. Ayrıca Yahya b. Saîd kanalıyla A'rec'den, o Ebû Hureyre'den, o da Hz. Âişe'den nakledilmiştir ve hepsi de *mahfûz* değildir.[1]

١٠٣٥٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ الْفَقِيهُ الطَّابِرَانِيُّ بِهَا، نَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عُثْمَانَ الْوَاسِطِيِّ بِهَا، نَا سُلَيْمَانُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ زَيْدٍ الْعَطَّارُ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّلَمِيُّ، نَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ عَلِيٍّ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو أَيُّوبَ سُلَيْمَانُ بْنُ الْحَسَنِ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ دَاوُدَ الزَّاهِدُ إِمْلَاءً، نَا سُلَيْمَانُ بْنُ الْحَسَنِ الْعَطَّارُ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ، حَدَّثَنِي الزُّبَيْرُ بْنُ عَبْدِ الْوَاحِدِ الْأَسَدَ آبَادِيُّ، أَخْبَرَنِي أَبُو أَيُّوبَ سُلَيْمَانُ بْنُ الْحَسَنِ الْبَصْرِيُّ، وَكَانَ نِعْمَ الشَّيْخُ، نَا سُهَيْلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْجَارُودِيُّ، نَا سُلَيْمَانُ بْنُ مَرْوَانَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " يَا بَنِي سَلِمَةَ مَنْ سَيِّدُكُمَ الْيَوْمَ؟ " - وَفِي رِوَايَةِ الْفَقِيهِ: " مَنْ سَيِّدُكُمْ يَا بَنِي سَلِمَةَ؟ " - قَالُوا: الْجَدُّ بْنُ قَيْسٍ، وَلَكِنَّا نُبَخِّلُهُ. قَالَ: " أَيُّ دَاءٍ أَدْوَى مِنَ الْبُخْلِ؟ وَلَكِنَّ سَيِّدَكُمْ عَمْرُو بْنُ الْجَمُوحِ ". وَفِي رِوَايَةِ الْفَقِيهِ: " بَلْ سَيِّدُكُمْ عَمْرُو بْنُ الْجَمُوحِ ". وَرَوَاهُ سَعِيدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْوَرَّاقُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، بِمَعْنَاهُ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: بِشْرِ بْنِ الْبَرَاءِ بْنِ مَعْرُورٍ بَدَلَ عَمْرِو بْنِ الْجَمُوحِ الْأَوَّلِ أَوْلَى

10358- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): "Ey Seleme oğulları! Bu gün efendiniz kimdir?" —Fakîh'in rivayetinde: *"Efendiniz kimdir, ey Seleme oğulları?"* şeklindedir— diye sorunca: "Ced b. Kays'tır; ancak biz onu cimri biri olarak görmekteyiz" cevabını verdiler. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Hangi hastalık cimrilikten daha kötüdür ki?! (O halde bundan böyle) sizin efendiniz Amr b. el-Cemûh'tur"* buyurdu. —Fakîh'in rivayetinde: *"Efendiniz Amr b. el-Cemûh'tur"* şeklindedir.—[2]

---

[1] Taberânî, *M. el-Evsat* (1/91).

[2] İsnâdı zayıftır. Ebu'ş-Şeyh, *el-Emsâl* (90).

Aynı mânâda bir hadis, Saîd b. Muhammed el-Verrâk kanalıyla Muhammed b. Amr'dan, o Ebû Seleme'den, o da Ebû Hureyre'den şeklinde nakledilmiş ancak, Amr b. el-Cemûh yerine, Bişr b. el-Berâ b. Ma'rûr adı zikredilmiştir. Ancak birincisi daha doğrudur.[1]

١٠٣٥٩ - وَرُوِي عَنِ ابْنِ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، عَنْ جَابِرٍ، أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو عَلِيٍّ الْحَافِظُ، نَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّيْرَفِيُّ، نَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ زِيَادٍ يَعْنِي: الْحَدَّادَ الْبَغْدَادِيُّ، نَا قَبِيصَةُ بْنُ عُقْبَةَ، نَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، فَذَكَرَهُ نَحْوَ حَدِيثِ ابْنِ يَعْقُوبَ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: " وَإِنَّا لَنَبْخَلُهُ "،

10359- Aynı mânâda bir hadis Câbir'den: "... ancak biz onun cimri olduğunu düşünüyoruz" ibaresiyle nakledilmiştir.[2]

١٠٣٦٠ - وَرَوَاهُ الزُّهْرِيُّ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: " مَنْ سَيِّدُكُمْ يَا بَنِي سَلِمَةَ؟ "، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، الْجَدُّ بْنُ قَيْسٍ. قَالَ: " وَبِمَ تُسَوِّدُونَهُ؟ "، قَالُوا: بِأَنَّهُ أَكْثَرُنَا مَالًا، وَأَنَّا عَلَى ذَلِكَ لَنَزِنُهُ بِالْبُخْلِ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " وَأَيُّ دَاءٍ أَدْوَى مِنَ الْبُخْلِ؟ لَيْسَ ذَاكَ سَيِّدَكُمْ ". قَالُوا: فَمَنْ سَيِّدُنَا يَا رَسُولَ اللهِ؟، قَالَ: " سَيِّدُكُمُ الْبَرَاءُ بْنُ مَعْرُورٍ " أَخْبَرَنَاهُ أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، أَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ الْهَرَوِيُّ، أَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى، أَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنِي شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، فَذَكَرَهُ وَهُوَ مُرْسَلٌ

10360- Zührî bu hadisi Abdurrahman b. Abdillah b. Ka'b b. Mâlik'ten şu şekilde nakletmiştir: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Efendiniz kimdir ey Seleme oğulları?"* diye sorunca: "Ey Allah'ın Resûlü! Ced b. Kays'tır" cevabım verdiler. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Neden onu efendiniz yaptınız?"* diye sorunca: "Çünkü aramızda malı en çok olanımızdır; ancak onun cimri olduğunu düşünüyoruz" cevabını verdiler. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem):

---

[1] Hâkim, *Müstedrek* (4/163, 3/219), İbn Adiy, *el-Kâmil* (3/1238) ve Ebu'ş-Şeyh, *el-Emsâl* (94).

[2] İsnâdı hasendir. Hatîb, *Târihu Bağdâd* (4/217) ve Ebu'ş-Şeyh, *el-Emsâl* (91) Bak: Heysemî, *Mecma* (3/126).

"Hangi hastalık cimrilikten daha kötüdür ki?! Sizin efendiniz o değildir" buyurdu. Onlar: "Efendimiz kimdir, ey Allah'ın Resûlü!?" diye sorunca: *"Efendiniz, Berâ b. Ma'rûr'dur"* cevabını verdi.[1]

١٠٣٦١ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، نَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نَا الْكُدَيْمِيُّ، نَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي أَسْوَدَ، حَدَّثَنِي حُمَيْدُ بْنُ الْأَسْوَدِ، عَنِ الْحَجَّاجِ الصَّوَّافِ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: لَمَّا قَدِمَ رَسُولُ اللهِ ﷺ قَالَ: " يَا بَنِي سَلِمَةَ مَنْ سَيِّدُكُمْ؟ "، قَالُوا: الْجَدُّ بْنُ قَيْسٍ، وَإِنَّا لَنُبَخِّلُهُ. قَالَ: " وَأَيُّ دَاءٍ أَدْوَى مِنَ الْبُخْلِ؟ بَلْ سَيِّدُكُمُ الْخَيْرُ الْأَبْيَضُ عَمْرُو بْنُ الْجَمُوحِ ". قَالَ: وَكَانَ عَلَى أَصْنَافِهِمْ فِي الْجَاهِلِيَّةِ. قَالَ: وَكَانَ يُولِمُ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ إِذَا تَزَوَّجَ.

10361- Câbir der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) (Medine'ye) geldiği zaman: *"Ey Seleme oğulları! Sizin efendiniz kimdir?"* diye sordu. Onlar: "Ced b. Kays'tır; ancak biz onu cimri biri olarak görmekteyiz" cevabını verince, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Hangi hastalık cimrilikten daha kötüdür ki?! Evet, sizin efendiniz (bundan böyle) beyaz ve cömert olan Amr b. el-Cemûh'tur"* buyurdu. Bu zât, Cahiliye zamanında misafirleri ağırlardı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) evlendiği zaman da düğün yemeği yapardı.[2]

١٠٣٦٢ - قَالَ: وَأَنَا أَحْمَدُ، نَا مُوسَى بْنُ زَكَرِيَّا، نَا خَلِيفَةُ، نَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، نَا حَجَّاجٌ الصَّوَّافُ، حَدَّثَنِي أَبُو الزُّبَيْرِ، أَنَّ جَابِرًا حَدَّثَهُمْ، قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ سَيِّدُكُمْ يَا بَنِي سَلَمَةَ؟ " فَذَكَرَهُ بِنَحْوِهِ

10362- Aynı mânâda bir hadis başka bir kanalla: *"Sizin efendiniz kimdir? Ey Seleme oğulları!"* şeklinde başlayarak nakledilmiştir.[3]

---

[1] İsnâdı mürseldir. Abdürrezzâk, *Musannef* 11/337-338 (20705), İbnu'l-Esîr, Üsdü'l-Ğâbe (1/218), İbn Sa'd, *Tabakât* (3/571), İbn Hacer, *İsâbe* (1/154), Taberânî, *M. el-Kebîr* 19/81 (163), *M. es-Sağîr* (1/115), Ebû Nuaym, *el-Ma'rife* (3/76-77) ve Ebu'ş-Şeyh, *el-Emsâl* (95) Bak: Heysemî, *Mecma* (9/315).

[2] İsnâdı zayıftır. Buhârî, *el-Edebu'l-Müfred* (296), Ebu'ş-Şeyh, *el-Emsâl* (92) Bak: Heysemî, *Mecma* (9/319) ve İbn Hacer, *İsâbe* (2/523).

[3] İsnâdı hasendir. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (8/110).

١٠٣٦٣ - ورُوِّينَاهُ فِي الْحَدِيثِ الثَّابِتِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنْ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ، أَنَّهُ قَالَ: " وَأَيُّ دَاءٍ أَدْوَى مِنَ الْبُخْلِ؟ " أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ، نَا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ الْفَقِيهُ، نَا بِشْرُ بْنُ مُوسَى حَدَّثَنَا الْحُمَيْدِيُّ، نَا سُفْيَانُ قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ الْمُنْكَدِرِ يُحَدِّثُ، أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ يَقُولُ ذَلِكَ، عَنْ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ

10363- Sübût bulan bir hadiste Muhammed b. Kays'ın, Câbir b. Abdillah'tan bize bildirdiğine göre Ebû Bekr es-Sıddîk: "Hangi hastalık cimrilikten daha kötüdür ki?!" demiştir.[1]

١٠٣٦٤ - أَخْبَرَنَا الْقَاضِي أَبُو عُمَرَ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْهَيْثَمِ الْبِسْطَامِيُّ، أَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ مَالِكٍ الْقُطَيْعِيُّ، نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلَ، نَا أَبِي، نَا أَبُو سَعِيدٍ، مَوْلَى بَنِي هَاشِمٍ، نَا صَدَقَةُ بْنُ مُوسَى صَاحِبُ الدَّقِيقِ، عَنْ فَرْقَدٍ السِّنْجِيِّ، عَنْ مُرَّةَ بْنِ شَرَاحِيلَ، عَنْ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ بِخَيْلٌ، وَلَا خَبٌّ، وَلَا خَائِنٌ، وَلَا سَيِّئُ الْمَلَكَةِ، وَأَوَّلُ مَنْ يَقْرَعُ بَابَ الْجَنَّةِ الْمَمْلُوكُونَ، إِذَا حَسَّنُوا فِيمَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ، وَبَيْنَهُمْ وَبَيْنَ مَوَالِيهِمْ "

10364- Ebû Bekr es-Sıddîk'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: "*Cimri, hilekar, hain ve başkalarına kötü davranan kimse, Cennete giremez. Kendileri ile Allah arasındaki görevleri güzelce yerine getirmeleri, sahipleri ile aralarındaki ilişkileri güzelce yürütmeleri durumunda, cennetin kapısını ilk çalacak olanlar kölelerdir.*"[2]

١٠٣٦٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا أَبُو عَلِيٍّ إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، نَا سَعْدَانُ بْنُ نُصَيْرٍ، نَا مَعْمَرُ بْنُ سُلَيْمَانَ، نَا أُمَيَّةُ بْنُ أَسَدٍ، عَنْ أَبِي سَهْلٍ الْوَاسِطِيُّ، رَفَعَ الْحَدِيثَ قَالَ: " إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ اصْطَنَعَ هَذَا الدِّينَ لِنَفْسِهِ، وَإِنَّمَا صَلَاحُ هَذَا الدِّينِ بِالسَّخَاءِ، وَحُسْنِ الْخُلُقِ فَأَكْرِمُوهُ بِهِمَا "

---

[1] İsnâdı sahihtir. Buhârî, *hibe* (137) ve Müslim, *fadâil* (1806/1807).

[2] İsnâdı zayıftır. Ahmed, *Müsned* (1/4, 7, 95) ve Ebû Ya'lâ, *Müsned* 1/95 (95).

10365- Ebû Sehl el-Vâsıtî'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Allah bu dini kendisi için seçmiştir. Bu dini ıslah etmek, cömertlik ve iyi ahlâk sayesinde olur. Bu sebeple bunlarla bu dine ikramda bulunun."*[1]

١٠٣٦٦ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نَا ابْنُ نَاجِيَةَ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى الْحَرَشِيُّ، نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ الْغِفَارِيُّ مِنْ آلِ أَبِي ذَرٍّ، نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ يَعْنِي ابْنَ أَخِي مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " قَالَ لِي جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: إِنَّ هَذَا الدِّينَ ارْتَضَيْتُهُ لِنَفْسِي، وَلَا يُصْلِحُهُ إِلَّا السَّخَاءُ وَحُسْنُ الْخَلْقِ فَأَكْرِمُوهُ بِهِمَا مَا صَحِبْتُمُوهُ ". عَبْدُ اللهِ هَذَا هُوَ إِبْرَاهِيمُ الْغِفَارِيُّ يَأْتِي بِمَا لَا يُتَابَعُ عَلَيْهِ، وَرُوِي ذَلِكَ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ أَضْعَفَ مِنْهُ

10366- Câbir b. Abdillah'ın bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Cibrîl bana dedi ki: Yüce Allah şöyle buyurur: Ben bu dini kendim için seçtim. Bu dine ancak cömertlik ve güzel ahlâk yakışır. Bu sebeple dine uyduğunuz müddetçe bu iki hasletle bu dine ikram edin."*[2]

İsnâdındaki Abdullah, İbrâhîm el-Ğifârî'dir ve mutabaat edilmeyen rivayetlerde bulunur. Bu hadis daha zayıf olan başka bir yolla nakledilmiştir.↓

١٠٣٦٧ - أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نَا أَبُو الطَّيِّبِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْمُبَارَكِ الشَّعِيرِيُّ إِمْلَاءً، نَا مُحَمَّدُ بْنُ أَشْرَسَ السُّلَمِيُّ، نَا عَبْدُ الصَّمَدِ بْنُ حَسَّانَ، نَا سُفْيَانُ بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ: قَالَ ﷺ: " قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: إِنَّ هَذَا الدِّينَ ارْتَضَيْتُهُ لِنَفْسِي، وَلَنْ يَصْلُحَ لَهُ إِلَّا السَّخَاءُ وَحُسْنُ الْخُلُقِ، فَأَكْرِمُوهُ بِهِمَا مَا صَحِبْتُمُوهُ ". تَفَرَّدَ بِهِ مُحَمَّدُ بْنُ أَشْرَسَ وَهُوَ ضَعِيفٌ بِمَرَّةٍ، وَرُوِي مِنْ وَجْهٍ آخَرَ ضَعِيفٍ هُوَ أَمْثَلُ "

---

[1] İsnâdı zayıftır. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (8/111).

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (4/1506).

10367- Câbir b. Abdillah'ın bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Yüce Allah: «Ben bu dini kendim için seçtim. Bu dine ancak cömertlik ve güzel ahlâk yakışır. Bu sebeple dine uyduğunuz müddetçe bu iki hasletle bu dine ikram edin» buyurur."*[1]

Muhammed b. Eşres bunu rivayette tek kalmıştır ve o da çok zayıftır. Bu hadis zayıf olan başka bir yolla da nakledilmiştir.↓

١٠٣٦٨ - أَخْبَرَنَاهُ أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، نَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، أَخْبَرَنِي الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ رِزْقِ اللهِ، ح، قَالَ ابْنُ إِسْحَاقَ، وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ، نَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الْحَكَمِ بْنِ أَعْيَنَ، أَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ مَسْلَمَةَ بْنِ يَزِيدَ، نَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي بَكْرِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ قَالَ: سَمِعْتُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ يَقُولُ: سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: هَذَا دِينٌ ارْتَضَيْتُهُ لِنَفْسِي، وَلَنْ يُصْلِحَهُ إِلَّا السَّخَاءُ وحُسْنُ الْخُلُقِ، فَأَكْرِمُوهُ بِهِمَا مَا صَحِبْتُمُوهُ ". وَرَوَاهُ أَيْضًا الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْجَنْرِيُّ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ مَسْلَمَةَ

10368- Câbir b. Abdillah'ın bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Yüce Allah: «Ben bu dini kendim için seçtim. Bu dine ancak cömertlik ve güzel ahlâk yakışır. Bu sebeple dine uyduğunuz müddetçe bu iki hasletle bu dine ikramda bulunun» buyurur."*[2]

Rabî b. Süleymân el-Harbî bu hadisi Abdulmelik b. Mesleme'den rivayet etti.

١٠٣٦٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، نَا الْحُسَيْنُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ أَيُّوبَ الطُّوسِيُّ، نَا أَبُو خَالِدٍ الْعُقَيْلِيُّ، نَا عَبْدُ الرَّحِيمِ بْنُ حَمَّادٍ الثَّقَفِيُّ، نَا الْأَعْمَشُ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، أَنَّ ابْنَ مَسْعُودٍ قَالَ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: " تَجَافُوا عَنْ ذَنْبِ السَّخِيِّ، فَإِنَّ اللهَ تَعَالَى آخِذٌ بِيَدِهِ كُلَّمَا عَثَرَ".

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı çok zayıftır. Harâitî, *Mekârimu'l-Ahlâk* (20, 275) Bak: Heysemî, *Mecma* (8/20).

10369- Abdullah b. Mes'ûd'un bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Cömerdin hatasından uzak durun (göz ardı edin). Zira o, ne zaman düşerse, Allah onun elini tutar"* buyurdu.[1]

١٠٣٧٠ - " هَكَذَا جَاءَ مُنْقَطِعًا بَيْنَ إِبْرَاهِيمَ، وَابْنِ مَسْعُودٍ ". وَقِيلَ: عَبْدُ الرَّحِيمُ بْنُ حَمَّادٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " تَجَاوَزُوا " فَذَكَرَهُ. أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو الْفَرَجِ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الصَّامِتِ، وَكَانَ مِنْ عُلَمَاءِ الْإِسْلَامِ بِبَغْدَادَ، وَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى بْنِ سَهْلٍ، نَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ النُّعْمَانِ، نَا عَبْدُ الرَّحِيمِ بْنُ حَمَّادٍ الْمِصْرِيُّ فَذَكَرَهُ، وَهَذَا إِسْنَادٌ مَجْهُولٌ ضَعِيفٌ. وَعَبْدُ الرَّحِيمِ يَنْفَرِدُ بِهِ، وَاخْتُلِفَ عَنْهُ فِي إِسْنَادِهِ

10370- Hadisin bu şekilde İbrâhîm ve İbn Mes'ûd arasında munkatı (kopuk) olarak gelmesi yanı sıra Abdurrahîm b. Hammâd kanalıyla A'meş'ten, o Ebû Vâil'den, o da Abdullah'tan: *"...hatasını affedin"* şeklinde nakledilmiştir.[2]

Bu isnâd ise mechûl ve zayıftır. Abdurrahîm bunu rivayette tek kalmıştır ve ondan nakledilen rivayet zincirinde ihtilaf vardır.

١٠٣٧١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ دَعْلَجُ بْنُ أَحْمَدَ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْمُطَيَّنُ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدٍ الْجَدْعَانِيُّ، أَنَا تَمِيمُ بْنُ عِمْرَانَ الْقُرَشِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُقْبَةَ الْمَكِّيِّ، عَنْ فُضَيْلِ بْنِ عِيَاضٍ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " تَجَافُوا عَنْ ذَنْبِ السَّخِيِّ، فَإِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ آخِذٌ بِيَدِهِ كُلَّمَا عَثَرَ ". فِي هَذَا الْإِسْنَادِ مَجَاهِيلُ

10371- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Cömerdin hatasın(ı cezalandırmaktan)dan uzak durun. Zira o ne zaman düşerse, Allah onun elini tutar"* buyurdu.[3]

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı çok zayıftır. Dârekutnî, el-Efrâd (5/58-959).

[3] İsnâdı zayıftır. Hatîb, *Târihu Bağdâd* (8/334-335, 14/98), Ebû Nuaym, *Hilye* (10/4) ve Harâitî, *Mekârimu'l-Ahlâk* (282).

Senedinde mechûl raviler vardır.

١٠٣٧٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، وَأَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، وَأَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ يَحْيَى بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ السُّكَّرِيُّ قَالُوا: أَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، نَا سَعْدَانُ بْنُ نَصْرٍ، نَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: " لَقَدْ رَأَيْتُنِي وَمَا الرَّجُلُ بِأَحَقَّ بِدِينَارِهِ وَلَا دِرْهَمِهِ مِنْ أَخِيهِ الْمُسْلِمِ "

10372- İbn Ömer der ki: "Öyle bir zamanda yaşadık ki; kişinin kendi sahip olduğu dinarında ve dirheminde Müslüman kardeşinden daha fazla hakkı olmadığını düşünürdük."[1]

١٠٣٧٣ - أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: نَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ، نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عَمْرٍو أَبُو مَعْمَرٍ الْمِنْقَرِيُّ، نَا عَبْدُ الْوَارِثُ، حَدَّثَنِي لَيْثٌ، حَدَّثَنِي رَجُلٌ يُقَالُ لَهُ: عَبْدُ الْمَلِكِ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: أَتَى عَلَيْنَا زَمَانٌ وَمَا نَرَى أَحَدَنَا أَنَّهُ أَحَقُّ بِالدِّينَارِ وَالدِّرْهَمِ مِنْ أَخِيهِ الْمُسْلِمِ. سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " إِذَا ضَنَّ النَّاسُ بِالدِّينَارِ وَالدِّرْهَمِ، وَتَبَايَعُوا بِالْعِينَةِ، وَتَتَّبَعُوا أَذْنَابَ الْبَقَرِ - قَالَ: قَالَ عَبْدُ الْوَارِثِ أَحْسِبُهُ قَالَ: " وَتَرَكُوا الْجِهَادَ فِي سَبِيلِ اللهِ " - أَدْخَلَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْهِمْ ذُلًّا لَا يَرْفَعُهُ عَنْهُمْ حَتَّى يُرْجِعُوا دِينَهُمْ " رَوَاهُ جَرِيرُ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ. وَرَوَاهُ جَرِيرُ بْنُ حَازِمٍ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، قَالَ: قَالَ ابْنُ عُمَرَ. وَرَوَاهُ أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْخُرَاسَانِيُّ، عَنْ عَطَاءٍ الْخُرَاسَانِيُّ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ

10373- İbn Ömer der ki: Öyle bir zaman yaşadık ki; kişinin kendi dinarında ve dirheminde Müslüman kardeşinden daha fazla hakkı olmazdı. Ben Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: "*İnsanlar dinar ile dirheme düşkün olduklarında, ıyne (bir tür veresiye?) alışverişinde bulunduklarında, sığırların kuyruklarına takıldıklarında ve Allah yolunda cihadı terk ettiklerinde Allah onları öyle bir zillete düşürür ki; yeniden dinlerine dönmedikleri müddetçe bu belayı onların başından defetmez.*"[2]

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Harâitî, *Mekârimu'l-Ahlâk* (56).

[2] İsnâdında Atâ ve İbn Ömer arasında kopukluk vardır. Ebû Dâvud 3/470 (3462).

١٠٣٧٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى قَالَا: نَا أَبُو الْعَبَّاسِ هُوَ الْأَصَمُّ، نَا الرَّبِيعُ، نَا أَيُّوبُ بْنُ سُوَيْدٍ، نَا الْفُرَاتُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ مَيْمُونِ بْنِ مِهْرَانَ، قَالَ: " دَخَلْتُ بَيْتَ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، فَمَا كَانَ فِيهِ مَا يَسْوَى سَاجِي هَذَا، وَلَقَدْ جَاءَتْهُ عِشْرُونَ أَلْفًا مِنْ بَعْضِ الْأُمَرَاءِ، فَأَمَرَ بِهَا فَقُسِمَتْ، وَنَسِيَ أَهْلَ بَيْتٍ كَانَ يُعْطِيهِمْ فَاسْتَقْرَضَ أَلْفًا فَأَعْطَاهُمْ "

10374- Meymûn b. Mihrân der ki: Abdullah b. Ömer'in evine girdiğimde evde değneğimin değerinde bile bir şey yoktu. Ona idarecilerden yirmi bin dirhem gelince hepsinin dağıtılmasını emretti ve her zaman verdiği bir aileyi unuttu. Sonra bin dirhem borç alıp onlara verdi."[1]

١٠٣٧٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّلَمِيُّ، نَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ قُرَيْشٍ، نَا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الرَّقِّيُّ، نَا سَعِيدُ بْنُ مَسْلَمَةَ، ح وَأَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، وَاللَّفْظُ لَهُ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ الْعَبَّاسِ الْمُؤَدِّبُ، نَا الْحَكَمُ بْنُ مُوسَى، نَا سَعِيدُ بْنُ مَسْلَمَةَ الْأُمَوِيُّ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " السَّخَاءُ شَجَرَةٌ مِنْ شَجَرِ الْجَنَّةِ أَغْصَانُهَا مُتَدَلِيَاتٌ فِي الدُّنْيَا، مَنْ أَخَذَ بِغُصْنٍ مِنْهَا قَادَهُ ذَلِكَ الْغُصْنُ إِلَى الْجَنَّةِ، وَالْبُخْلُ شَجَرَةٌ مِنْ شَجَرِ النَّارِ، أَغْصَانُهَا مُتَدَلِيَاتٌ فِي الدُّنْيَا، مَنْ أَخَذَ بِغُصْنٍ مِنْهَا قَادَهُ ذَلِكَ الْغُصْنُ إِلَى النَّارِ ". وَفِي رِوَايَةِ السَّلَمِيِّ: " مُتَدَلِيَةٌ " فِي الْمَوْضِعَيْنِ

10375- Câfer b. Muhammed'in, babası kanalıyla dedesinden bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: "*Cömertlik, dalları dünyaya sarkmış olan Cennet ağaçlarından bir ağaçtır. Kim ondan bir dala tutunursa o dal onu Cennete götürür. Cimrilikte dalları dünyaya sarkmış olan Cehennem ağaçlarından bir ağaçtır. Kim de ondan bir dala tutunursa o dal onu Cehenneme götürür.*"[2]

١٠٣٧٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ صَالِحِ بْنِ هَانِئٍ، نَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ إِسْحَاقَ الْغَسِيلِيُّ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبَّادِ بْنِ مُوسَى، نَا يَعْلَى بْنُ الْأَشْدَقِ، عَنْ عَمِّهِ عَبْدِ اللهِ

---

[1] İsnâdı hasendir. Ebû Nuaym, *Hilye* (1/296).

[2] İsnâdı zayıftır. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (8/111) ve İbnu'l-Cevzî, *el-Mevdûât* (2/182).

بْنِ جَرَادٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِذَا ابْتَغَيْتُمُ الْمَعْرُوفَ فَابْتَغُوهُ فِي حِسَانِ الْوُجُوهِ، فَوَاللهِ لَا يَلِجُ النَّارَ إِلَّا بِخَيْلٌ، وَلَا يَلِجُ الْجَنَّةَ شَحِيحٌ، إِنَّ السَّخَاءَ شَجَرَةٌ فِي الْجَنَّةِ تُسَمَّى السَّخَاءَ، وَإِنَّ الشُّحَّ شَجَرَةٌ فِي النَّارِ تُسَمَّى الشُّحَّ ". هَذَا إِسْنَادٌ ضَعِيفٌ، وَكَذَلِكَ مَا قَبْلَهُ

10376- Abdullah b. Cerâd'ın bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"İyiliği istediğiniz zaman onu güler yüzlü kişilerden isteyin. Vallahi, cehenneme ancak cimri kişiler girecektir ve cimriler cennete giremezler. Cömertlik, Cennette cömertlik denilen bir ağaçtır. Cimrilik te, Cehennemde cimrilik denilen bir ağaçtır."*[1]

Bu ve önceki hadisin senedleri zayıftır.

١٠٣٧٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ مُنِيرٍ الْمَطِيرِيُّ، نَا عُمَرُ بْنُ شَبَّةَ، نَا أَبُو غَسَّانَ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، نَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عِمْرَانَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي حَبِيبَةَ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ الْحُصَيْنِ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " السَّخَاءُ شَجَرَةٌ فِي الْجَنَّةِ، فَمَنْ كَانَ سَخِيًّا أَخَذَ بِغُصْنٍ مِنْهَا، فَلَمْ يَتْرُكْهُ الْغُصْنُ حَتَّى يُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ، وَالشُّحُّ شَجَرَةٌ فِي النَّارِ، فَمَنْ كَانَ شَحِيحًا أَخَذَ بِغُصْنٍ مِنْهَا، فَلَمْ يَتْرُكْهُ الْغُصْنُ حَتَّى يُدْخِلَهُ النَّارَ "

10377- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Cömertlik, Cennette bir ağaçtır. Cömert olan kişi de ondan bir dal almış olur. O dalda onu Cennete sokana kadar bırakmaz. Cimrilik te Cehennemde bir ağaçtır. Tamahkâr olan kişi ondan bir dal almış olur. O dalda onu Cehenneme sokana kadar bırakmaz."*[2]

١٠٣٧٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ النَّحْوِيُّ، نَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ مُصَفًّى، نَا بَقِيَّةُ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ زِيَادٍ قَالَ: " أَدْرَكْتُ السَّلَفَ، وَإِنَّ الْقَوْمَ لَيَكُونُونَ فِي الْمَنْزِلِ الْوَاحِدِ بِأَهْلِهَا، فَرُبَّمَا نَزَلَ عَلَى بَعْضِهِمْ ضَيْفٌ، وَقِدْرُ بَعْضُهُمْ عَلَى النَّارِ فَيَأْخُذُهَا صَاحِبُ الضَّيْفِ فَيَفْتَقِدُ الْقِدْرَ، فَيَقُولُ صَاحِبُهَا مَنْ أَخَذَ

---

[1] İsnâdı çok zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (7/327).

[2] İsnâdı çok zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (1/236) ve İbnu'l-Cevzî, *el-Mevdûât* (2/182).

الْقَدْرَ؟، قَالَ صَاحِبُ الضَّيْفِ: نَحْنُ أَخَذْنَاهَا لِضَيْفِنَا. قَالَ: فَيَقُولُ صَاحِبُ الْقِدْرِ: بَارَكَ اللهُ لَكُمْ فِيهَا " - أَوْ كَلِمَةً نَحْوَ هَذَا - قَالَ: " وَالْخُبْزُ إِذَا خَبَزُوا مِثْلُ ذَلِكَ لَاسْتَحْسَنُوهُ فِيمَا بَيْنَهُمْ، لَيْسَ بَيْنَهُمْ إِلَّا جِدَارُ الْقَصَبِ " قَالَ بَقِيَّةُ: " قَدْ أَدْرَكْتُ أَنَا ذَلِكَ لِمُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ وَأَصْحَابِهِ "

10378- Muhammed b. Ziyâd der ki: Selefe yetiştim, Onlar bir yerde ikamet ederler, onlardan birine misafir gelince misafiri olan kişi başkasının ocaktaki tenceresini alır. Tencere sahibi: "Tencereyi kim aldı?" diye sorunca da misafîri olan: "Biz, misafirimiz için aldık" derdi. Tencerenin sahibi: "Allah onu size bereketli kılsın" veya bu mânâda bir şey söylerdi. Ekmek pişirilince de aynı şekilde davranırlardı ve aralarında sadece kamışlardan inşa edilmiş bir duvar olurdu.[1]

Bakiyye der ki: "Ben de Muhammed b. Ziyâd ve arkadaşlarına yetiştim, onlar da böyle yaparlardı."

١٠٣٧٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْمُقْرِئُ، أَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنِي خَالِي، نَا الرَّمَادِ، نَا سَعِيدُ بْنُ سُلَيْمَانَ، نَا إِسْحَاقُ بْنُ كَثِيرٍ، نَا الْوَصَّافِيُّ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ أَبِي جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ يَوْمًا، فَقَالَ لَنَا: " يُدْخِلُ أَحَدُكُمْ يَدَهُ فِي كُمِّ أَخِيهِ - أَوْ قَالَ: فِي كِيسِهِ - يَأْخُذُ حَاجَتَهُ؟ "، قَالَ: قُلْنَا: لَا. قَالَ: " مَا أَنْتُمْ بِإِخْوَانَ "

10379- Vassâfî der ki: Bir gün Ebû Câfer Muhammed b. Ali'nin yanındayken bize: "Sizden biri elini kardeşinin cebine -veya torbasına- sokup ihtiyacını alabilir mi?" diye sorunca: "Hayır" cevabını verdi. Ebû Câfer: "O zaman siz kardeş değilsiniz" dedi.[2]

١٠٣٨٠ - قَالَ: وَحَدَّثَنِي خَالِي، نَا أَبُو الْحَارِثِ، حَدَّثَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ خُبَيْقٍ قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ ضُرَيْسٍ يَقُولُ: قَالَ الْحَسَنُ: " كُنَّا نَعُدُّ الْبَخِيلَ الَّذِي يُقْرِضُ أَخَاهُ "

---

[1] İsnâdında sakınca yoktur. Yakub b. Süfyân, *el-Ma'rife ve't-Târih* (2/354).

[2] İsnâdı zayıftır. Ebû Nuaym, *Hilye* (3/187) ve İbn Ebi'd-Dünyâ, *el-İhvân* (159) Bak: İbnu'l-Cevzî, *Sifatu's-Safve* (2/111-112).

10380- Hasan(-ı Basrî): "Biz, kardeşine verdiğini (bağış değil) ödünç verene cimri derdik" demiştir.[1]

١٠٣٨١ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ، أَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، نَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الزَّعْفَرَانِيُّ، نَا إِسْحَاقُ بْنُ سُلَيْمَانَ الرَّازِيُّ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا شَيْبَانَ، يُذْكَرُ عَنْ حَبِيبِ بْنِ أَبِي ثَابِتٍ، أَنَّ أَبَا أَيُّوب أَتَى مُعَاوِيَةَ فَشَكَا إِلَيْهِ أَنَّ عَلَيْهِ دَيْنًا، فَلَمْ يَرَ مِنْهُ مَا يُحِبُّ وَرَأَى كَرَاهَتَهُ، فَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " إِنَّكُمْ سَتَرَوْنَ بَعْدِي أَثَرَةً ". قَالَ: فَأَيُّ شَيْءٍ قَالَ لَكُمْ؟، قَالَ: قَالَ: " اصْبِرُوا ". قَالَ: فَاصْبِرُوا. قَالَ: فَقَالَ: وَاللهِ لَا أَسْأَلُكَ شَيْئًا أَبَدًا، وَقَدِمَ الْبَصْرَةَ فَنَزَلَ عَلَى ابْنِ عَبَّاسٍ، فَفَرَّغَ لَهُ بَيْتَهُ، وَقَالَ: لَأَصْنَعَنَّ بِكَ كَمَا صَنَعْتُ بِرَسُولِ اللهِ ﷺ، وَقَالَ: كَمْ عَلَيْكَ مِنَ الدَّيْنِ؟، قَالَ: عِشْرُونَ أَلْفًا. فَأَعْطَاهُ أَرْبَعِينَ أَلْفًا وَعِشْرِينَ مَمْلُوكًا، وَقَالَ: لَكَ مَا فِي الْبَيْتِ كُلُّهُ

10381- Habîb b. Ebî Sâbit'in bildirdiğine göre Ebû Eyyûb, Muâviye'ye gidip borcu olduğundan şikâyet etti; ancak ondan umduğunu bulamadı ve isteksiz davrandığını fark etti. Bunun üzerine şöyle dedi: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): «*Benden sonra adam kayırma ve hoşlanmadığınız şeylerle karşılaşacaksınız*» buyurduğunu işittim." Muâviye: "Bu konuda ne yapmanızı söyledi?" diye sorunca, Ebû Eyyûb: "*Sabredin*, dedi" cevabını verdi. Muâviye: "O zaman sabredin" deyince Ebû Eyyûb: "Vallahi artık senden bir şey istemem" deyip Basra'ya gelip İbn Abbâs'ın misafiri oldu. İbn Abbâs evini ona tahsis edip: "Ben de sana Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) yaptığın gibi yapacağım" deyip: "Ne kadar borcun var?" diye sordu. Ebû Eyyûb: "Yirmi bin" cevabını verince İbn Abbâs kırk bin dirhem ve yirmi köle vererek: "Evdeki her şey senindir" dedi.[2]

١٠٣٨٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى الْفَقِيهُ، نَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي طَالِبٍ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ خِدَاشٍ، نَا أَبُو دَاوُدَ الْحَفَرِيُّ، عَنْ سُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ دِينَارٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: " ثَلَاثَةٌ لَا أُكَافِئُهُمْ: رَجُلٌ وَسَّعَ لِي فِي الْمَجْلِسِ لَا أَقْدِرُ أَنْ

---

[1] İsnâdında durumu bilinmeyen biri vardır.

[2] İsnâdı ceyyiddir. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Mekârimu'l-Ahlâk* (441).

أُكَافِئَهُ وَلَوْ خَرَجْتُ لَهُ مِنْ جَمِيعِ مَا أَمْلِكُ، وَالثَّانِي مَنِ اغْبَرَّتْ قَدَمَاهُ بِالِاخْتِلَافِ إِلَيَّ فَإِنِّي لَا أَقْدِرُ أَنْ أُكَافِئَهُ وَلَوْ قَطَرْتُ لَهُ مِنْ دَمِي، وَالثَّالِثُ لَا أَقْدِرُ أُكَافِئُهُ حَتَّى يُكَافِئَهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ عَنِّي مَنْ أَنْزَلَ بِي الْحَاجَةَ لَمْ يَجِدْ لَهَا مَوْضِعًا غَيْرِي "

10382- İbn Abbâs der ki: "Üç kişiyi ne yapsam mükâfatlandıramam: Mecliste bana yer açan kişiye bütün malımı versem mükâfatlandırmış olamam. İkincisi yanıma gelirken ayakları tozlanan için kanımı akıtsam mükâfatlandırmış olamam. Üçüncüsünü ise benim yerime Âlemlerin Rabbi mükâfatlandırmadıkça ben mükâfatlandıramam. Bu kişi de bir ihtiyacını benden isteyenin, bu ihtiyacını benden başkasının gideremeyeceğine inandığı kişidir."[1]

١٠٣٨٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ يَحْيَى السُّكَّرِيُّ، أَنَا إِسْمَاعِيلُ الصَّفَّارُ، نَا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ، نَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أَنَا مَعْمَرٌ، عَنِ ابْنِ عَجْلَانَ، عَنْ سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: " كُنَّا نُسَمِّي جَعْفَرَ بْنَ أَبِي طَالِبٍ أَبَا الْمَسَاكِينِ ". قَالَ: " وَكَانَ يَذْهَبُ بِنَا إِلَى بَيْتِهِ، فَإِذَا لَمْ يَجِدْ لَنَا شَيْئًا أَخْرَجَ إِلَيْنَا عُكَّةً أَتَرُهَا عَسَلٌ ". قَالَ: " فَشَقَقْنَاهَا، وَجَعَلْنَا نَلْعَقُهَا "

10383- Ebû Hureyre der ki: "Câfer b. Ebî Tâlib'e, miskinlerin babası derdik. Bizi evine götürür ve ikram edecek bir şey bulamazsa içine bal konulmuş bir tulum çıkarır, biz de onu yırtarak ona bulaşan balları yalardık."[2]

١٠٣٨٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ الدَّقَّاقُ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ جَرِيرٍ، حَدَّثَنِي عُمَرُ بْنُ شَبَّةَ، نَا عَلِيُّ بْنُ شَبَّةَ، نَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَبِي إِسْحَقَ الْمَالِكُ، قَالَ:" وَجَّهَ يَزِيدُ بْنُ مُعَاوِيَةَ إِلَى عَبْدِ اللهِ بْنِ جَعْفَرٍ مَالًا جَلِيلًا هَدِيَّةً لَهُ، قَالَ: فَفَرَّقَهُ فِي أَهْلِ الْمَدِينَةِ، وَلَمْ يُدْخِلْ مَنْزِلَهُ مِنْهُ شَيْئًا قَالَ: فَبَلَغَ ذَلِكَ عَبْدَ اللهِ بْنَ الزُّبَيْرِ قَالَ: إِنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ جَعْفَرٍ لَمِنَ الْمُسْرِفِينَ. قَالَ: فَأُنْهِيَ ذَلِكَ إِلَى عَبْدِ اللهِ بْنِ جَعْفَرٍ فَقَالَ:

---

[1] İsnâdı ceyyiddir

[2] İsnâdı hasendir. Tirmizî 5/556 (3767).

بِخَيْلٌ يَرَى فِي الْجُودِ عَارًا وَإِنَّمَا عَلَى الْمَرْءِ عَارٌ أَنْ يَضِنَّ وَيَبْخَلَا

إِذَا الْمَرْءُ أَثْرَى ثُمَّ لَمْ يَرْجُ نَفْعَهُ صَدِيقٌ فَلَاقَتْهُ الْمَنِيَّةُ أَوَّلَا

قَالَ: فَبَلَغَ مَا فَعَلَ عُبَيْدُ اللهِ بْنُ قَيْسِ الرُّقَيَّاتِ فَقَالَ فِي قَصِيدَةٍ لَهُ يَمْدَحُ بِهَا بَعْضَ الْأُمَرَاءِ:

وَمَا كُنْتُ إِلَّا كَالْأَغَرِّ ابْنِ جَعْفَرٍ رَأَى الْمَالَ لَا يَبْقَى فَأَبْقَى بِهِ ذِكْرَا"

10384- Ebû İshâk el-Mâlik anlatıyor: Yezîd b. Muâviye, Abdullah b. Câfer'e hediye olarak büyük miktarda para gönderince ondan evine hiçbir şey sokmadan Medine halkı arasında dağıttı. Abdullah b. ez-Zübeyr bunu öğrenince: "Abdullah b. Câfer israf edenlerdendir" dedi. Abdullah b. Câfer'e bu söz iletilince şöyle dedi:

Cimri olan kişi cömertliği ayıp sayar

Ancak kişinin cimri davranması ayıptır

Kişinin imkanı olur ve dostunun faydasını istemezse

Ölüm önce onu bulur.

Ubeydullah b. Kays er-Rukiyyât bunu öğrenince bazı idarecileri öven kasidesinde şöyle dedi

Ben ancak malın kalıcı olmadığını görüp

Onunla adını yaşatan İbn Câfer gibiyim.[1]

١٠٣٨٥ - حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّلَمِيُّ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْمُطَّلِبِ، أَنْبَأَنِي أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ قَالَ: سَمِعْتُ إِبْرَاهِيمَ بْنَ صَالِحٍ يَقُولُ: عُوتِبَ عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ عَلَى السَّخَاءِ فَقَالَ: " يَا هَؤُلَاءِ، إِنِّي عَوَّدْتُ اللهَ عَادَةً، وَعَوَّدَنِي عَادَةً، وَإِنِّي أَخَافُ إِنْ قَطَعْتُهَا قَطَعَنِي "

10385- İbrâhîm b. Sâlih der ki: Abdullah b. Câfer, cömertliği sebebiyle eleştirilince şöyle dedi: "Ben Allah için bir şeyi hep yapa geldim, Allah ta

[1] İsnâdında hakkında bilgi bulamadığım biri vardır.

bana bir şeyi hep yapa geldi. Eğer yaptığım şeyi kesersem, Allah'ın da benim için yaptığını kesmesinden korkarım."[1]

١٠٣٨٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا أَبُو عَلِيٍّ الْحُسَيْنُ بْنُ صَفْوَانَ، نَا أَبُو بَكْرِ عَبْدُ اللهِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْقُرَشِيُّ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، حَدَّثَنِي يَعْقُوبُ الزُّهْرِيُّ قَالَ: سَمِعْتُ الدَّرَاوَرْدِيَّ قَالَ: قِيلَ لِمُعَاوِيَةَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ جَعْفَرٍ: مَا بَلَغَ مِنْ كَرَمِ عَبْدِ اللهِ بْنِ جَعْفَرٍ؟، قَالَ: " كَانَ لَيْسَ لَهُ مَالٌ دُونَ النَّاسِ، هُوَ وَالنَّاسُ فِي مَالِهِ شُرَكَاءُ، كَانَ مَنْ سَأَلَهُ شَيْئًا أَعْفَاهُ، وَمَنِ اسْتَمْنَحَهُ شَيْئًا مَنَحَهُ، لَا يَرَى أَنَّهُ مُفْتَقِرٌ فَيَقْصُرُ، وَلَا يَرَى أَنَّهُ مُحْتَاجٌ فَيَدَّخِرْ "

10386- Derâverdî der ki: Muâviye b. Abdillah b. Câfer'e: "(Baban) Abdullah b. Câfer ne kadar cömertti?" diye sorulunca şöyle cevap verdi: "İnsanlardan ayrı bir malı yoktu. Halk ve o, kendi malına ortaktı. Ondan bir şey isteyene verir, ödünç isteyene ödünç verirdi ve sıkıntıya düşmekten korkup vermezlik etmez, muhtaç duruma düşmekten korkup para biriktirmezdi."[2]

١٠٣٨٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَفَّانَ، نَا أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ هِشَامِ بْنِ حَسَّانَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ،: " أَنَّ رَجُلًا مِنْ أَهْلِ الْبَصْرَةِ جَلَبَ سَكَرًا إِلَى الْمَدِينَةِ، فَكَسِرَ عَلَيْهِ، فَذُكِرَ ذَلِكَ لِعَبْدِ اللهِ بْنِ جَعْفَرٍ، فَأَمَرَ قَهْرَمَانَهُ أَنْ يُشْتَرَى، ثُمَّ يَدْعُوَ النَّاسَ فَيَهَبَهُمْ إِيَّاهُ "

10387- Muhammed b. Sirin'in bildirdiğine göre Basra halkından bir adam Medine'ye sirke getirip satamadı. Bu durum Abdullah b. Câfer'e zikredilince kahyasını gönderip sirkeyi satın almasını, sonra Medine halkını çağırıp onlara hibe etmesini söyledi.[3]

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı hasendir.

[3] İsnâdı ceyyiddir.

١٠٣٨٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نَا أَبُو عُمَرَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَاحِدِ الزَّاهِدُ بِبَغْدَادَ، نَا ثَعْلَبٌ عَنْ عُمَرَ، نَا أَبُو سَلَمَةَ أَيُّوبُ بْنُ عُمَرَ الْمُزَنِيُّ، أَخْبَرَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ الْقَرَوِيُّ قَالَ: اشْتَرَى عَبْدُ اللهِ بْنُ عَامِرٍ مِنْ خَالِدِ بْنِ عُقْبَةَ بْنِ أَبِي مُعَيْطٍ دَارَهُ الَّتِي فِي السُّوقِ بِثَمَانِينَ أَوْ سَبْعِينَ أَلْفَ دِرْهَمٍ، فَلَمَّا كَانَ اللَّيْلُ سَمِعَ بُكَاءَ أَهْلِ خَالِدٍ فَقَالَ لِأَهْلِهِ: " مَا هَؤُلَاءِ؟ "، قَالَ: يَبْكُونَ دَارَهُمْ. قَالَ: " يَا غُلَامُ فَأْتِهِمْ فَأَعْلِمْهُمْ أَنَّ الدَّارَ وَالْمَالَ لَهُمْ جَمِيعًا "

10388- Abdullah b. Muhammed el-Karavî anlatıyor: Abdullah b. Âmir, Hâlid b. Ukbe b. Ebî Muayt'tan çarşıdaki evini seksen veya yetmiş bin dirheme satın aldı. Gece olunca da Hâlid'in ailesinin ağladığını gördü ve çoluk çocuğuna: "Bunlar da ne?" diye sordu. "Evleri için ağlıyorlar" cevabını alınca da: "Ey çocuk! Git ve hem evin, hem paraların onların olduğunu söyle" dedi.[1]

١٠٣٨٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَهْرَوَيْهِ الْهَرَوِيُّ، أَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ الْقُرَشِيُّ، أَنَا أَبُو بِشْرٍ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ مُصْعَبٍ، أَنَا عَمِّي قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ أَحْمَدَ بْنِ شَبُّوَيْهِ الْمُطَوِّعِيَّ يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبِي يَقُولُ: قَالَ إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: " أَوَّلُ مَنِ ارْتَبَطَ الْخَيْلَ وَرَاءَ نَهَرِ بَلْخٍ عَبَّادُ بْنُ أُسَيْدٍ، وَكَانَ عَبَّادٌ مِمَّنْ كَانَ يُقَالُ مُجَابُ الدَّعْوَةِ، وَكَانَ يَرْتَبِطُ الْخَيْلَ عِدَّةً فِي سَبِيلِ اللهِ وَرَاءَ نَهَرِ بَلْخٍ، وَكَانَ يُنْفِقُ فِي الْخَيْلِ نَفَقَةً عَظِيمَةً ". قَالَ: " وَبَلَغَ عَبَّادًا أَنَّ رَجُلًا مِنْ جِيرَانِهِ اشْتَرَى بُضَاعَةً فَبَارَتْ وَكَسَدَتْ عَلَيْهِ، فَاغْتَمَّ لِذَلِكَ ". قَالَ: " فَأَتَاهُ عَبَّادٌ وَاشْتَرَى مِنْهُ بِضَاعَتَهُ لِيُفَرِّجَ عَنْ أَخِيهِ، فَلَمَّا اشْتَرَاهَا تَحَرَّكَتْ تِلْكَ الْبِضَاعَةُ حَتَّى طُلِبَتْ مِنْ عَبَّادٍ بِرِبْحِ أُلُوفٍ، فَبَاعَهَا وَدَفَعَ الرِّبْحَ كُلَّهُ إِلَى الَّذِي كَانَ اشْتَرَاهَا مِنْهُ ". وَقَالَ: " إِنَّمَا اشْتَرَيْتُهَا أَوَّلًا لِأُخَلِّصَهُ وَأَسُرَّهُ، فَلَا أُحِبُّ أَنْ أَغُمَّهُ بَعْدُ، فَدَفَعَ الرِّبْحَ كُلَّهُ إِلَيْهِ "

10389- İsmâîl b. İbrâhîm der ki: Belh Nehrinin ardında ilk at besleyen Abbâd b. Useyd'di. Abbâd için duası kabul edilen denirdi ve Allah yolunda kullanılmak üzere Belh nehrinin ardında çok sayıda at yetiştirmişti. Atlar

---

[1] İsnâdında tanımadığım biri vardır. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Mekârimu'l-Ahlâk* (351) Bak: Gazâli, İhya (3/244).

için büyük miktarda harcama yapıyordu. Abbâd, komşularından birinin mal satın aldığını ancak satamadığı için çok üzüldüğünü öğrenince Abbâd onu rahatlatmak için gidip malı kendi satın aldı. Abbâd malı satın aldıktan sonra talep edilmeye başlandı ve binlerce dinar kârla satın alınmak istendi. Abbâd malı satıp bütün kârı satın aldığı kişiye vererek: "Bu malı onu kurtarmak ve memnun etmek için satın aldım. Sonra onu üzmek istemem" dedi. Böylece bütün kazancı ona verdi.[1]

١٠٣٩٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمَاسَرْجَسِيُّ، نَا أَبُو عَبْدِ السَّلَامِ عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّرْجِيُّ، حَدَّثَنِي أَبُو مُعَاذٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ ضِرَارِ بْنِ عَمْرٍو الرُّطَبِيُّ الْمَلْطِيُّ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: لَقِيَ الزُّهْرِيُّ يَزِيدَ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ وَهُوَ يَطُوفُ بِالْبَيْتِ، وَكَانَ قَدِ اسْتَقْرَضَ مِنْهُ مَالًا فَأَدَّاهُ إِلَّا شَيْئًا، فَقَالَ: يَا أَبَا عُثْمَانَ قَدِ اسْتَحْيَيْنَا مِنْ حَبْسِ حَقِّكَ، فَإِنْ رَأَيْتَ أَنْ تَأْمُرَ مَهْرُبَانَكَ أَنْ يَكُفَّ عَنَّا حَتَّى يُيَسِّرَ اللهُ عَلَيْنَا. قَالَ: " يَا ابْنَ شِهَابٍ كَمْ بَقِيَ عَلَيْكَ؟ " قَالَ: خَمْسَ عَشْرَةَ أَلْفٍ. قَالَ: " اذْهَبْ، فَإِنَّهَا لَكَ، وَإِنَّهَا لَقَلِيلٌ فِي الْإِخَاءِ فِي اللهِ عَزَّ وَجَلَّ "

10390- Ebû Muâz Abdullah b. Dırâr b. Amr er-Rutabî el-Maltî, babasının şöyle dediğini bildiriyor: Zührî, Kâbe'yi tavaf ederken Yezîd b. Muhammed b. Mervân ile karşılaştı. Zührî ondan bir miktar borç almış, ancak bir kısmını henüz ödememişti. Ona: "Ey Ebû Osmân! Hakkını ödemediğimiz için mahcubuz. Eğer uygun görürsen adamına emret te, Allah bize kolaylaştırana kadar alacağını istemesin" dedi. Ebû Muâz: "Ey İbn Şihâb! Ne kadar borcun kaldı?" diye sorunca, Zührî: "On beş bin dirhem" cevabını verdi. Ebû Muâz: "Git, bu meblağ senindir. Bu meblağ Allah için kardeşliğin yanmda azdır" dedi.[2]

١٠٣٩١ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَهْلٍ مُحَمَّدُ بْنُ نَصْرَوَيْهِ الْمَرْوَزِيُّ، نَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ خَنْبٍ، نَا ابْنُ أَبِي الدُّنْيَا، نَا مُفَضَّلُ بْنُ غَسَّانَ، نَا حَيْوَةُ بْنُ شُرَيْحٍ، نَا ضَمْرَةُ بْنُ رَبِيعَةَ، عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: أَتَى يَزِيدُ بْنُ مَرْوَانَ بِمَالٍ مِنْ غَلَّةٍ لَهُ، فَجَعَلَ يَصُرُّهُ صَرًّا،

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı zayıftır.

وَيَبْعَثُ بِهِ إِلَى إِخْوَانِهِ وَيَقُولُ: " إِنِّي لَأَسْتَحْيِي مِنَ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ أَسْأَلَ الْجَنَّةَ لِأَخٍ مِنْ إِخْوَانِي، ثُمَّ أَبْخَلُ عَلَيْهِ بِالدِّينَارِ وَالدِّرْهَمِ "

10391- Ömer b. Abdirrahman der ki: Yezîd b. Mervân'a parasmdan bir miktar getirilince onu keselere koyup kardeşlerine göndererek: "Kardeşlerimden biri için Allah'tan Cennet isteyip dinar ve dirhemde ona cimri davranmaktan utanırım" dedi.[1]

١٠٣٩٢ - حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّلَمِيُّ، أَنَا عَبْدُ اللهِ الرَّازِيُّ قَالَ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ نَصْرٍ الصَّائِغُ، نَا مَرْدَوَيْهِ قَالَ: سَمِعْتُ الْفُضَيْلَ يَقُولُ: " لَمْ يُدْرَكْ عِنْدَنَا مَنْ أُدْرِكَ بِكَثْرَةِ صِيَامٍ وَلَا صَلَاةٍ، وَإِنَّمَا أُدْرِكَ بِسَخَاءِ الْأَنْفُسِ، وَسَلَامَةِ الصَّدْرِ، وَالنُّصْحِ لِلْأُمَّةِ " " وَقَدْ رُوِيَ بَعْضُ مَعْنَاهُ فِي حَدِيثٍ مُرْسَلٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ "

10392- Fudayl (b. İyâd) der ki: "Bize göre kişi ne orucun, ne de namazın çokluğuyla değil, gönül cömertliği, kalplerinin temizliği ve ümmete karşı samimiyetleri sebebiyle bu dereceye erişir."[2]

Hadisin bir kısmı mânâ olarak mürsel yolla Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) nakledilmiştir.↓

١٠٣٩٣ - أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو حَامِدِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ، بِخُسْرَوْجِرْدَ، نَا دَاوُدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، نَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، أَنَا صَالِحٌ الْمُرِّيُّ، عَنِ الْحَسَنِ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " إِنَّ بُدَلَاءَ أُمَّتِي لَمْ يَدْخُلُوا الْجَنَّةَ بِكَثْرَةِ صَلَاتِهِمْ وَلَا صِيَامِهِمْ، وَلَكِنْ دَخَلُوهَا بِسَلَامَةِ صُدُورِهِمْ، وَسَخَاوَةِ أَنْفُسِهِمْ "

10393- Hasan(-ı Basrî)'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Ümmetimin abdalları cennete namazlarının ve oruçlarının çokluğuyla değil, kalplerinin selameti (kötülükten temiz olması) ve gönüllerinin cömertliği ile girerler."*[3]

---

[1] İsnâdı hasendir. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Mekârimu'l-Ahlâk* (284).

[2] İsnâdı hasendir. Ebû Nuaym, *Hilye* (8/103).

[3] İsnâdı zayıftır.

١٠٣٩٤ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نَا ابْنُ أَبِي شَيْبَةَ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ عِمْرَانَ بْنِ أَبِي لَيْلَى، أَنَا سَلَمَةُ بْنُ رَجَاءٍ كُوفِيٌّ، عَنْ صَالِحٍ الْمُرِّيِّ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، أَوْ غَيْرُهُ، قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ أَبْدَالَ أُمَّتِي لَمْ يَدْخُلُوا الْجَنَّةَ بِالْأَعْمَالِ، وَلَكِنْ إِنَّمَا دَخَلُوهَا بِرَحْمَةِ اللهِ، وَسَخَاوَةِ الْأَنْفُسِ، وَسَلَامَةِ الصُّدُورِ، وَرَحْمَةٍ لِجَمِيعِ الْمُسْلِمِينَ " وَكَذَلِكَ رَوَاهُ عُثْمَانُ الدَّارِمِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِمْرَانَ، أَنَّهُ قَالَ: عَنْ أَبِي سَعِيدٍ، لَمْ يَقُلْ أَوْ غَيْرُهُ. وَقِيلَ: عَنْ صَالِحٍ الْمُرِّيِّ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ. وَقِيلَ: عَنْ عَوْفٍ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ أَنَسٍ

10394- Ebû Saîd el-Hudrî veya başkasının bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellam) şöyle buyurdu: *"Ümmetimin abdalları cennete amellerle değil, Allah'ın rahmeti, gönüllerinin cömertliği, kalplerinin selameti (kötülükten temiz olması) ve bütün Müslümanlara merhamet etmeleri sebebiyle girerler."*[1]

Osmân ed-Dârimî, bu hadisi Muhammed b. İmrân'dan nakletmiş ancak; "Ebû Saîd'den" demiş, "Veya başkasından" dememiştir.[2] Bu hadisin Sâlih el-Murrî kanalıyla Sâbit'ten, o da Enes'ten nakledildiği de söylenmiştir.[3] Yine "Avf —Hasan —Enes" kanalıyla nakledildiği de söylenmiştir.[4]

١٠٣٩٥ - حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْعَلَوِيُّ، أَنَا أَبُو جَعْفَرٍ الشَّعْرَانِيُّ بِهَرَوَى، نَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ أَبِي عَلِيٍّ الْخَلَّادِيُّ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، عَنْ حَمَّادِ بْنِ إِسْحَاقَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الْمَوْصِلِيِّ قَالَ: قَالَ عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبَّاسٍ: " سَادَةُ النَّاسِ فِي الدُّنْيَا الْأَسْخِيَاءُ، وَفِي الْآخِرَةِ الْأَتْقِيَاءُ "

10395- Ali b. Abdillah b. Abbâs der ki: "İnsanların dünyada efendisi cömertler, âhirette ise takva sahipleridir" demiştir.[5]

---

[1] İsnâdı çok zayıftır. Gazâli, *İhya* (3/240)

[2] Hâfız, *Lisân* (5/61).

[3] Hâfız, *Lisân* (5/261).

[4] İbn Adiy, *el-Kâmil* (6/2291) ve İbn Hacer, *Lisân* (5/61).

[5] İsnâdında tanımadığım biri vardır. Hatîb, *Târih* (8/159).

١٠٣٩٦ - وَقَدْ أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ، أَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ سَعِيدٍ الْإِخْمِيمِيُّ، نَا مُوسَى بْنُ الْحَسَنِ، نَا أَبُو ظَفَرٍ، نَا أَبُو هُرْمُزَ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: كُنْتُ قَاعِدًا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ، فَجَاءَ ثَلَاثَةَ عَشَرَ رَجُلًا عَلَيْهِمْ ثِيَابُ السَّفَرِ، فَسَلَّمُوا عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ، ثُمَّ قَالَ: قَالُوا: مَنِ السَّيِّدُ مِنَ الرِّجَالِ يَا رَسُولَ اللهِ؟، قَالَ: " ذَاكَ يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ بْنِ إِسْحَاقَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ "، قَالُوا: مَا فِي أُمَّتِكَ سَيِّدٌ؟، قَالَ: " بَلَى، رَجُلٌ أُعْطِيَ مَالًا حَلَالًا، وَرُزِقَ سَمَاحَةً فَأَدْنَى الْفَقِيرَ، وَقَلَّتْ شِكَايَتُهُ فِي النَّاسِ ". أَبُو هُرْمُزَ ضَعِيفٌ

10396- İbn Abbâs der ki: Ben Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) ile beraber oturmuşken yolculuk giysileri giyinmiş on üç kişi geldi. Resûlullah'a (sallallahu alayhi vesellem) selam verdikten sonra: "Ey Allah'm Resûlü! İnsanların efendisi kimdir?" diye sordular. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu alayhi vesellem): *"İnsanların efendisi, Yûsuf b. Yakûb b. İshâk b. İbrâhîm'dir"* buyurdu. Bu kişiler: "Ümmetin içinde efendi yok mudur?" diye sorunca da: *"Evet vardır, kendisine helal mal verilen, müsamahakâr olmakla rızıklandırılan, fakir kişiye yakınlık gösteren ve insanlar hakkında az şikayette bulunandır"* buyurdu.[1]

Ebû Hürmüz zayıftır.

١٠٣٩٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ الْأَزْهَرِيُّ، أَنَا الْغَلَابِيُّ، نَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عُمَرَ، نَا الْأَصْمَعِيُّ، عَنْ أَبِي عَمْرِو بْنِ الْعَلَاءِ قَالَ: " كَانَ أَهْلُ الْجَاهِلِيَّةِ لَا يُسَوِّدُونَ إِلَّا مَنْ كَانَتْ فِيهِ سِتُّ خِصَالٍ: السَّخَاءُ، وَالْجِدَةُ، وَالْحِلْمُ، وَالصَّبْرُ، وَالتَّوَاضُعُ، وَالتَّأَنِّي تَمَامُهُنَّ فِي الْإِسْلَامِ الْعَفَافُ "

10397- Ebû Amr b. el-Alâ der ki: "Cahiliye döneminde insanlar kendisinde şu altı özellik bulunmayanları efendi kabul etmezlerdi: Cömertlik, kudret, hilim, sabır, tevazu ve teenni. İslam'dan sonra bu özelliklere iffet (halktan bir şey istemeden yaşamak) eklenmiştir."[2]

---

[1] İsnâdı zayıftır. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (1118).

[2] İsnâdında hakkında bilgi bulamadığım biri vardır. İbn Hibbân, *Ravdatu'l-Ukalâ* (274).

١٠٣٩٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ الْقَنْطَرِيُّ بِبَغْدَادَ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ الْعَبَّاسِ الْكَابُلِيُّ، نَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، نَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ مِسْعَرٍ، عَنْ مُحَارِبِ بْنِ دِثَارٍ قَالَ: " صَحِبْنَا الْقَاسِمَ بْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ فِي سَفَرٍ فَغَلَبَنَا بِثَلَاثٍ: بِسَخَاءِ النَّفْسِ، وَطُولِ الصَّمْتِ، وَكَثْرَةِ الصَّلَاةِ "

10398- Muhârib b. Disâr der ki: "Bir yolculukta Kâsım b. Abdirrahman ile beraber bulunduk; üç şeyde bizi yendi: Cömertlik, uzun süre susmak ve çok namaz kılmakla."[1]

١٠٣٩٩ - سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّلَمِيَّ يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا الْفَضْلِ الْعَطَّارُ يَقُولُ: سَمِعْتُ ابْنَ جَمْهَانَ يَقُولُ: أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ مُصْعَبٍ قَالَ: قَالَ الْحَسَنُ الْبَصْرِيُّ: " نَظَرْتُ فِي السَّخَاءِ فَمَا وَجَدْتُ لَهُ أَصْلًا وَلَا فَرْعًا إِلَّا حُسْنَ الظَّنِّ بِاللهِ عَزَّ وَجَلَّ، وَأَصْلُ الْبُخْلِ وَفَرْعُهُ سُوْءُ الظَّنِّ بِاللهِ عَزَّ وَجَلَّ "

10399- Hasan el-Basrî der ki: "Cömertliğe baktım, bunun tek kaynağının Allah hakkında (özellikle öldükten sonra kendisine yapacağı muamelesi hakkında) hüsnü zanda bulunmaktan kaynaklandığını gördüm. Cimriliğin kaynağı ise Allah hakkında kötü zanda bulunmaktır."[2]

١٠٤٠٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: نَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، نَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، نَا رَوْحٌ، عَنْ مَيْمُونٍ، عَنِ الْحَسَنِ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ﴾ [البقرة: ١٩٥]، قَالَ: " هُوَ الْبُخْلُ "

10400- Hasan(-ı Basrî), *"Kendi kendinizi tehlikeye atmayın"*[3] âyetindeki tehlikenin cimrilik olduğunu söylemiştir.[4]

١٠٤٠١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نَا أَبُو الْعَبَّاسِ، نَا الْعَبَّاسُ بْنُ الْوَلِيدِ، أَخْبَرَنِي أَبِي، قَالَ: سَأَلْتُ الْأَوْزَاعِيَّ عَنِ الْبَخِيلِ مَنْ هُوَ؟، قَالَ: " الَّذِي يُضَيِّعُ الصَّدَقَةَ وَالْحُقُوقَ "

---

[1] İsnâdında gevşeklik vardır. Fesevî, *el-Ma'rife ve't-Târih* (2/584).

[2] İsnâdı zayıftır.

[3] Bakara Sur. 195

[4] İsnâdı ceyyiddir. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (1/499).

10401- Abbâs b. Velîd'in bildirdiğine göre babası şöyle dedi: Evzâî'ye: "Cimri kimdir?" diye sorduğumda: "Sadaka ve hakları ihmal edendir" cevabını verdi.[1]

١٠٤٠٢ - . قَالَ: وَسَمِعْتُ الْأَوْزَاعِيَّ يَقُولُ: " ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ فَقَدْ بَرِئَ مِنَ الشُّحِّ: مَنْ أَدَّى زَكَاةَ مَالِهِ، وَقَرَى الضَّيْفَ، وَأَعْطَى فِي النَّوَائِبِ "

10402- Evzâî der ki: "Kimde şu üç şey bulunursa cimrilikten kurtulur: Malının zekatını veren, misafiri ağırlayan ve zor zamanda veren."[2]

١٠٤٠٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو زَكَرِيَّا الْعَنْبَرِيُّ، نَا شُعَيْبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْبَيْهَقِيُّ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ قَالَ: سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ عَثَّامٍ يَقُولُ: كَانَتْ أُمُّ حَاتِمٍ مِنْ أَسْخَى النَّاسِ، فَقِيلَ: أَجِيعُوهَا جُوعًا فَلَعَلَّهَا تُمْسِكُ فَأُجِيعَتْ، فَقَالَتْ: " جُعْتُ جَوْعَةً فَآلَيْتُ لَا أَمْنَعُ الدَّهْرَ جَائِعًا "

10403- Ali b. Assâm der ki: Ümmü Hâtim insanların en cömertlerindendi. Bu sebeple: "Onu aç bırakın, belki eskisi gibi vermeye devam etmez" denilip aç bırakıldı. Bunun üzerine Ümmü Hâtim: "Bir defa aç bırakıldım, ömür boyunca aç olan hiç kimseye vermezlik etmeyeceğime yemin ettim" dedi.[3]

١٠٤٠٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا الْفَضْلِ بْنَ الْحَسَنِ بْنِ يَعْقُوبَ الْمُعَدِّلُ يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا أَحْمَدَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ يَقُولُ: سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ عَثَّامٍ الْعَامِرِيَّ يَقُولُ: " الْجُوعُ كَرِيمٌ، وَالشَّبَعُ لَئِيمٌ "

10404- Ali b. Assâm der ki: "Açlık cömerttir. Tokluk ise kötüdür."[4]

١٠٤٠٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، نَا يَعْقُوبُ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ سُفْيَانَ، نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عُثْمَانَ، أَنَا الْمُبَارَكُ بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ صَالِحِ بْنِ مُسْلِمٍ، عَنْ عَبْدِ

---

[1] İsnâdı ceyyiddir.

[2] İsnâdı ceyyiddir.

[3] Ravileri güvenilirdir. Harâitî, *Mekârimu'l-Ahlâk* (68).

[4] İsnâdı ceyyiddir.

الْأَعْلَى وَكَانَ سِمْسَارًا قَالَ: قَالَ لِي الْحَسَنُ: " أَيُولِي أَحَدُكُمْ أَخَاهُ الثَّوْبَ فِيهِ رُخْصُ دِرْهَمَيْنِ أَوْ ثَلَاثَةٍ؟ ". قَالَ: قُلْتُ: لَا وَاللهِ وَلَا دَانِقٍ. قَالَ: فَقَالَ الْحَسَنُ: " أُفٍّ أُفٍّ، فَمَاذَا بَقِيَ مِنَ الْمُرُوءَةِ إِذًا "

10405- Simsâr olan Abdula'lâ der ki: Hasan(-ı Basrî) bana: "Sizden biri kardeşine bir giysiyi iki veya üç dirhem daha ucuza verir mi?" diye sorunca: "Hayır vallahi, bir danik (kuruş) ucuza bile vermez" cevabını verdim. Hasan: "Yazık size, o zaman alicenaplıktan geriye ne kaldı ki!?" dedi.[1]

١٠٤٠٦ - قَالَ: وَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عُثْمَانَ، أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، أَنَا سُفْيَانُ قَالَ: ذَكَرُوا عِنْدَ الْحَسَنِ زِيَادَةَ دَانِقٍ أَوْ نُقْصَانَ دَانِقٍ، فَقَالَ الْحَسَنُ: " لَا دِينَ إِلَّا بِالْمُرُوءَةِ "

10406- Süfyân der ki: Hasan'ın yanında bir danik (kuruş) fazla veya eksik bir ödemeden bahsedilince: "Alicenaplık olmadan din olmaz" dedi.[2]

١٠٤٠٧ - قَالَ: وَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، نَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الزُّبَيْرِ قَالَ: قَالَ الْحَسَنُ: " أَهْلُ السُّوقِ لَا خَيْرَ فِيهِمْ، بَلَغَنِي أَنَّ أَحَدَهُمْ يَرُدُّ أَخَاهُ مِنْ أَجْلِ دِرْهَمٍ "

10407- Hasan(-ı Basrî) der ki: "Çarşı halkında hayır yoktur. Öğrendiğime göre onlardan bazıları kardeşini bir dirhem sebebiyle bile geri çevirmektedir."[3]

١٠٤٠٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، نَا عُثْمَانُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ السَّمَّاكِ، نَا الْحَسَنُ بْنُ عَمْرٍو، قَالَ: سَمِعْتُ بِشْرًا يَقُولُ: " النَّظَرُ إِلَى الْأَحْمَقِ سَخَنَةُ عَيْنٍ، وَالنَّظَرُ إِلَى الْبَخِيلِ يُقَسِّي الْقَلْبَ ".

10408- Bişr (el-Hâfî) der ki: "Ahmağa bakmak göze acı verir. Cimriye bakmak ise kalbi katılaştırır."[4]

---

[1] İsnâdında tanımadığım biri vardır. Harâitî, *Mekârimu'l-Ahlâk* (61).

[2] İsnâdı ceyyiddir. Fesevî, *el-Ma'rife ve't-Târih* (2/42) ve Harâitî, *Mekârimu'l-Ahlâk* (60, 70).

[3] İsnâdı zayıftır. Fesevî, *el-Ma'rife ve't-Târih* (2/42).

[4] İsnâdı ceyyiddir. Ebû Nuaym, *Hilye* (8/350).

١٠٤٠٩ - قَالَ: وَسَمِعْتُ بِشْرًا يَقُولُ: " صَاحِبُ رُبْعٍ سَخِيٌّ أَخَفُّ عَلَيَّ مِنْ عَابِدٍ بِخَيْلٍ "

10409- Bişr (el-Hâfî) der ki: "Cömert bir ev halkı benim için cimri olan bir âbidden daha hafiftir."[1]

١٠٤١٠ - قَالَ: وَسَمِعْتُ بِشْرًا يَقُولُ: الْبَخِيلُ لَا غِيبَةَ لَهُ، قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " إِنَّكَ لَبَخِيلٌ "، وَمُدِحَتِ امْرَأَةٌ عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ فَقَالُوا: صَوَّامَةٌ قَوَّامَةٌ إِلَّا أَنَّ فِيهَا بُخْلًا. قَالَ: " فَمَا خَيْرُهَا إِذًا " قَالَ بِشْرٌ: " بِمَا لَيْسَ فِيهَا خَيْرٌ "

10410- Bişr (el-Hâfî) der ki: Cimrinin hakkında söylenen söz gıybet sayılmaz. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) bir kişiye: *"Sen cimrisin"* demişti. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanında bir kadın övülerek: "Çok oruç tutar ve namaz kılar ancak biraz cimridir" denilince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"O zaman onda ne hayır vardır ki"* buyurdu. Bişr: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kadında hayır olmadığını dile getirdi" diye ekledi.[2]

١٠٤١١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنِي أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ صَالِحٍ الْفَقِيهُ، نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، نَا الْقَاسِمُ بْنُ مُنَبِّهٍ قَالَ: سَمِعْتُ بِشْرَ بْنَ الْحَارِثِ يَقُولُ: " لَيْسَ شَيْءٌ مِنْ أَعْمَالِ الْبِرِّ أَحَبَّ إِلَيَّ مِنَ السَّخَاءِ، وَلَا أَبْغَضَ إِلَيَّ مِنَ الضِّيقِ وَسُوءِ الْخُلُقِ "

10411- Bişr b. el-Hâris der ki: "Ben hiçbir iyiliği cömertlik kadar sevmem. Hiçbir şeyden de cimrilik ve kötü ahlâk kadar nefret etmem."[3]

١٠٤١٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ قَالَ: سَمِعْتُ الْمُظَفَّرَ بْنَ سَهْلٍ الْخَلِيلِيَّ يَقُولُ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ نَصْرٍ الْخُزَاعِيَّ يَقُولُ: سَمِعْتُ بِشْرَ بْنَ الْحَارِثِ الْحَافِيَّ يَقُولُ: " النَّظَرُ إِلَى الْأَحْمَقِ سَخَنَةُ الْعَيْنِ، وَمُكْثُ الْبُخَلَاءِ فِي الدُّنْيَا أَذًى عَلَى قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ "

10412- Bişr b. el-Hâris el-Hâfî der ki: "Ahmağa bakmak göze acı verir. Dünyada cimrilerle birlikte yaşamak ise müminlerin kalbine eziyet verir."[1]

---

[1] İsnâdı ceyyiddir. Ebû Nuaym, *Hilye* (8/350).

[2] İsnâdı ceyyiddir. Gazâli, *İhya* (3/250, 141).

[3] İsnâdında hakkında bilgi bulamadığım bir kişi vardır. Hatîb, *Târih* (12/434).

١٠٤١٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمِهْرَجَانِيُّ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ يُوسُفَ، نَا الْكُدَيْمِيُّ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدٍ اللهِ الْبَتِّيُّ قَالَ: " سَمِعْتُ أَعْرَابِيًّا "، وَذَكَرَ رَجُلَيْنِ بِاللُّؤْمِ، فَقَالَ: " دُبِغَتْ جُلُودُهُمَا بِاللُّؤْمِ، فَلِبَاسُهُمَا فِي الدُّنْيَا الْمَلَامَةُ، وَرِدَاؤُهُمَا فِي الْآخِرَةِ نَدَامَةٌ "

10413- Muhammed b. Ubeydillah el-Bettî der ki: Bir bedevinin iki adamı kötü sözlerle anarak şöyle dediğini işittim: "Derileri kötülükle tabaklanmıştır. Onların dünyadaki giysileri kötülük, âhiretteki cübbeleri ise pişmanlıktır."[2]

١٠٤١٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نَا مُكْرَمُ بْنُ أَحْمَدَ الْقَاضِي بِبَغْدَادَ، نَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْهَيْثَمِ الْبَلَدِيُّ، نَا الْحَسَنُ بْنُ أَبَانَ، نَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي رَوَّادٍ قَالَ: قَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ: " السَّخَاءُ ابْتِدَاءً مِمَّا كَانَ بَعْدَ مَسْأَلَةٍ، فَإِنَّمَا لِرَغْبَةٍ أَوْ رَهْبَةٍ أَوْ حَيَاءً "

10414- Ali b. Ebî Tâlib der ki: "Cömertlik istemeden vermektir. İstedikten sonra vermek, ya bir şey umarak ya da bir şeyden çekinerek veya utanarak vermektir.[3]

١٠٤١٥ - حَدَّثَنَا أَبُو حَازِمٍ عُمَرُ بْنُ أَحْمَدَ الْحَافِظُ، أَنَا بِشْرُ بْنُ أَبِي الْحُسَيْنِ الْمُزَنِيُّ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ عُثْمَانَ بْنِ سَعِيدٍ الدَّارِمِيُّ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ عُمَارَةَ الْوَاسِطِيُّ، نَا أَبُو سُفْيَانَ الْحِمْيَرِيُّ، نَا عَبْدُ الْحَمِيدِ بْنُ جَعْفَرٍ قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ ذِي الْجَنَاحَيْنِ: " لَيْسَ الْجَوَادُ الَّذِي يُعْطِي بَعْدَ الْمَسْأَلَةِ، لِأَنَّ الَّذِي يَبْذُلُ السَّائِلُ مِنْ وَجْهِهِ وَكَلَامِهِ أَفْضَلُ مِمَّا يَبْذُلُ الْمَسْئُولُ مِنْ نَائِلَهِ، وَإِنَّمَا الْجَوَادُ الَّذِي يَبْتَدِئُ بِالْمَعْرُوفِ "

10415- Abdullah b. Câfer Zü'l-Cenâheyn der ki: "Cömert olan kişi, istendikten sonra veren kişi değildir. Çünkü isteyen kişinin mahcubiyeti, elde edeceği şeyden daha ağırdır. Asıl cömert olan kişi, istenmeden veren kişidir."[4]

---

[1] İsnâdında hakkında bilgi bulamadığım bir kişi vardır. Ebû Nuaym, *Hilye* (8/150).

[2] İsnâdı zayıftır.

[3] İsnâdı kesiktir. Hatîb, *Târih* (7/287).

[4] İsnâdında tanımadığım biri vardır. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Kadâu'l-Havâic* (42).

١٠٤١٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّلَمِيُّ قَالَ: سَمِعْتُ عُمَرَ بْنَ أَحْمَدَ بْنِ أَيُّوبَ الْبَغْدَادِيُّ يَقُولُ: سَمِعْتُ الْحُسَيْنَ بْنَ إِسْمَاعِيلَ يَقُولُ: نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ شَيْبَةَ، حَدَّثَنِي عِيسَى بْنُ صَالِحٍ، نَا عَامِرُ بْنُ صَالِحٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: كَتَبَ رَجُلٌ إِلَى عَبْدِ اللهِ بْنِ جَعْفَرٍ رُقْعَةً، فَجَعَلَهَا فِي ثِنِيِّ وِسَادَتِهِ الَّتِي يَتَّكِئُ عَلَيْهَا، فَقَلَبَ عَبْدُ اللهِ الْوِسَادَةَ، فَبَصُرَ بِالرُّقْعَةِ فَقَرَأَهَا فَرَدَّهَا فِي مَوْضِعِهَا، وَجَعَلَ مَكَانَهَا كِيسًا فِيهِ خَمْسَةُ آلَافِ دِينَارٍ، فَجَاءَ الرَّجُلُ فَدَخَلَ عَلَيْهِ، فَقَالَ:" قَلِّبِ الْمِرْفَقَةَ فَانْظُرْ مَا تَحْتَهَا فَخُذْهُ"، فَأَخَذَ الرَّجُلُ الْكِيسَ، وَخَرَجَ وَأَنْشَأَ يَقُولُ:

زَادَ مَعْرُوفَكَ عِنْدِي عِظَمًا ... إِنَّهُ عِنْدَكَ مَيْسُورٌ حَقِيرُ

تَتَنَاسَاهُ كَأَنَّهُ لَمْ تَأْتِهِ ... وَهُوَ عِنْدَ النَّاسِ مَشْهُورٌ كَثِيرُ

10416- Hişâm b Urve'nin bildirdiğine göre babası anlatıyor: Bir adam Abdullah b. Câfer'e bir kağıt yazıp yaslandığı yastığın altına koydu. Abdullah yastığı çevirince kağıdı görüp okuduktan sonra yerine koydu ve aynı yere içinde beş bin dinar olan bir kese koydu. Adam gelip Abdullah'ın yanına girince, Abdullah: "Yastığı kaldırıp altındakine bak ve onu al" dedi. Adam keseyi alıp çıkarken şu şiiri söyledi:

İyiliğin yanımda daha da büyüdü
Sana göre bu iyilik basit ve değersiz olsa da
Sanki vermemiş gibi onu unutursun
Halbuki halkın gözünde o değerli ve çoktur.[1]

١٠٤١٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْفِهْرِيُّ الْمِصْرِيُّ بِمَكَّةَ، أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ الْفَقِيهُ الشَّافِعِيُّ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ رَاهَوَيْهِ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ الْهَيْثَمِ بْنِ عَدِيٍّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ مُجَالِدٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: كَانَ الْعَبَّاسُ بْنُ الْمُطَّلِبِ كَثِيرًا مَا يَقُولُ: " مَا رَأَيْتُ أَحَدًا أَحْسَنْتُ إِلَيْهِ إِلَّا أَضَاءَ مَا بَيْنِي وَبَيْنَهُ، وَمَا رَأَيْتُ أَحَدًا سَأَلْتُ إِلَيْهِ إِلَّا أَظْلَمَ مَا بَيْنِي وَبَيْنَهُ، فَعَلَيْكَ بِالْإِحْسَانِ، وَاصْطِنَاعِ الْمَعْرُوفِ، فَإِنَّ ذَلِكَ يَقِي مَصَارِعَ السَّوْءِ "

[1] İsnâdı zayıftır.

10417- İbn Abbâs der ki: Abbâs b. Abdilmuttalib çoğu zaman şöyle derdi: "İyilik yaptığım herkesin, bu iyiliğin aramızı aydınlattığım gördüm. Kimden bir şey istediysem aramızda karanlık olduğunu gördüm. Sen iyilik yapmaya bak. Çünkü böyle yapmak seni kötü duruma düşmekten (her türlü felaketten) korur."[1]

١٠٤١٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، أَنَا جَعْفَرٌ الْكُلَيْبِيُّ، نَا ابْنُ أَبِي الثَّلْجِ، نَا حَفْصُ بْنُ أَبِي حَفْصٍ الْأَبَّارُ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ شُبْرُمَةَ يَقُولُ: " إِذَا سَأَلْتَ أَخًا لَكَ حَاجَةً يَقْدِرُ عَلَيْهَا فَلَمْ يَقْضِهَا لَكَ فَتَوَضَّأْ وُضُوءَكَ لِلصَّلَاةِ، ثُمَّ كَبِّرْ عَلَيْهِ أَرْبَعًا وَعُدَّهُ فِي الْمَوْتَى "

10418- İbn Şubrume der ki: "Bir kardeşinden gücünün yeteceği bir ihtiyacını istersen ve bu kişi ihtiyacını gidermezse, namaz abdesti gibi abdest al, sonra onun için dört tekbir getir ve onu ölülerden say."[2]

١٠٤١٩ - سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّلَمِيَّ يَقُولُ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ الْعَبَّاسِ الْعُصْمِيَّ يَقُولُ: سَمِعْتُ الْخَلَّادِيَّ يَقُولُ: أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى السَّمُرِيُّ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ إِسْحَاقَ الْمَوْصِلِيِّ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قِيلَ لِلْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ: مَا بَقِيَ مِنَ اللَّذَّاتِ؟، قَالَ: " الْإِفْضَالُ عَلَى الْإِخْوَانِ "

10419- Hammâd b. İshâk el-Mavsılî der ki: Muğîre b. Şu'be'ye: "Zevklerden ne kaldı?" diye sorulunca: "Kardeşlere iyilik etmek" cevabını verdi.[3]

١٠٤٢٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، نَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، نَا زَيْدُ بْنُ بُشْرَانَ بْنِ وَهْبٍ، حَدَّثَنِي ابْنُ زَيْدٍ قَالَ: قِيلَ لِمُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ: مَا بَقِيَ مِنْ لَذَّةِ الدُّنْيَا؟، قَالَ: " مُوَاسَاةُ الْإِخْوَانِ وَالْإِفْضَالُ عَلَيْهِمْ "

---

[1] İsnâdı çok zayıftır.

[2] İsnâdında tanımadığım biri vardır.

[3] İsnâdında tanımadığım biri vardır. Hatîb, *Târih* (8/159).

10420- İbn Zeyd der ki: Muhammed b. el-Münkedir'e: "Dünya zevkinden ne kaldı?" diye sorulunca: "Kardeşlere iyilik etmek" cevabını verdi.[1]

١٠٤٢١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّلَمِيُّ، أَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْهَرَوِيُّ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَمَّارٍ الْحَافِظُ، نَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي عَتَّابٍ، نَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: قَالَ ابْنُ السَّمَّاكِ: " عَجَبًا لِمَنْ يَشْتَرِي الْمَمَالِيكَ بِمَالِهِ، وَيَتْرُكُ شِرَاءَ الْأَحْرَارِ بِمَعْرُوفِهِ"

10421- İbnu's-Semmâk der ki: "Malıyla köleleri alıp hürleri iyilikleriyle satın almayı bırakanlara şaşıyorum."[2]

١٠٤٢٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ الْفَضْلِ بْنِ نَظِيفٍ الْمِصْرِيُّ بِمَكَّةَ، نَا الْقَاضِي أَبُو طَاهِرٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدِ اللهِ إِمْلَاءً، نَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ الْمُسْتَلِمِ بْنِ حَيَّانَ، نَا أَبُو هَمَّامٍ الْوَلِيدُ بْنُ شُجَاعٍ، حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْحُسَيْنِ، عَنْ يَحْيَى بْنِ الْفُرَاتِ الْهَمْدَانِيُّ، قَالَ: قَالَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ لِسُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ: " يَا سُفْيَانُ لَا يَتِمُّ الْمَعْرُوفُ إِلَّا بِثَلَاثَةٍ: بِتَعْجِيلِهِ، وَتَصْغِيرِهِ، وِسَتْرِهِ "

10422- Yahya b. el-Furât el-Hemdânî der ki: Câfer b. Muhammed, Süfyân es-Sevrî'ye şöyle dedi: "Ey Süfyân! İyilik ancak şu üç şeyle tamam olur: Onda acele etmek, (yaptığı iyiliği) küçük görmek ve teşekkür etmek."[3]

١٠٤٢٣ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، نَا الْأَصْمَعِيُّ قَالَ: سَمِعْتُ أَعْرَابِيًّا يَقُولُ: " عِدَّةُ الْكَرِيمِ نَقْدٌ وَتَعْجِيلٌ، وَعِدَّةُ اللَّئِيمِ مَطْلٌ وَتَسْوِيفٌ "

10423- Asmaî der ki: Bir bedevinin şöyle dediğini işittim: "Cömerdin âdeti, bizzat ve hemen vermektir. Kötünün âdeti ise, oyalayıp ertelemektir.[1]

---

[1] İsnâdı ceyyiddir. Fesevî, *el-Ma'rife ve't-Târih* (1/656-658), Ebû Nuaym, *Hilye* (3/149), İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/520) ve İbn Ebi'd-Dünya, *el-İhvân* (174).

[2] İsnâdı zayıftır. Hatîb, *Târih* (3/216).

[3] İsnâdında durumu bilinmeyenler vardır. Ebû Nuaym, *Hilye* (3/198).

١٠٤٢٤ - أَنْشَدَنِي أَبُو الْقَاسِمِ بْنُ حَبِيبٍ الْمُفَسِّرُ، أَنْشَدَنَا أَبُو مَنْصُورٍ مُهَلْهِلُ بْنُ عَلِيٍّ الْغَرْبِيُّ، أَنْشَدَنِي الْعُتْبِيُّ:"

لَا خَيْرَ فِي عِدَةٍ إِنْ كُنْتَ مَاطِلَهَا وَلِلْوَفَاءِ عَلَى الْإِخْلَافِ تَفْضِيلُ

الْخَيْرُ أَنْفَعُهُ لِلنَّاسِ أَعْجَلُهُ وَلَيْسَ يَنْفَعُ خَيْرٌ فِيهِ تَطْوِيلُ"

10424- Utbî şu şiiri söylemiştir:

Ertelediğin yardımda hayır yoktur

Vefanın ertelemeye üstünlüğü vardır

Hayrın en hayırlısı, halka en çok faydası olanıdır

Ertelenen hayrın faydası yoktur.[2]

١٠٤٢٥ - سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّلَمِيُّ يَقُولُ: سَمِعْتُ أَحْمَدَ بْنَ الْحُسَيْنِ الْقَاضِي يَقُولُ: سَمِعْتُ سَعِيدَ بْنَ مُحَمَّدٍ الشَّافِعِيَّ يَقُولُ: سَمِعْتُ عُثْمَانَ بْنَ سَعِيدٍ الْمُطَوِّعِيَّ يَقُولُ: سَمِعْتُ الْأَصْمَعِيَّ يَقُولُ: أَوْصَى زُهَيْرُ بْنُ خَبَّابٍ وَلَدَهُ فَقَالَ: " يَا بَنِيَّ عَلَيْكُمْ بِاصْطِنَاعِ الْمَعْرُوفِ وَاكْتِسَابِهِ، وَتَلَذَّذُوا بِمَوَدَّاتِ صُدُورِ الرِّجَالِ، وَرُبَّ رَجُلٍ صِفْرٍ مِنْ مَالِهِ فَعَاشَ بِذَلِكَ، وَعَقِبُهُ مِنْ بَعْدِهِ "

10425- Asmaî der ki: Züheyr b. Habbâb, oğullarına şöyle vasiyet etti: "Oğullarım! İyilik yapmaya ve insanların kalbini kazanmaya bakın. Nice hiç malı olmayan kişi vardır ki, hem kendisi, hem soyu bu şekilde yaşamıştır."[3]

١٠٤٢٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ قَالَ: سَمِعْتُ عُثْمَانَ الْحَنَّاطَ يَقُولُ: سَمِعْتُ ذَا النُّونِ يَقُولُ: " ثَلَاثَةٌ مِنْ أَعْلَامِ السَّخَاءِ: الْبَذْلُ لِلشَّيْءِ مَعَ الْحَاجَةِ إِلَيْهِ، وَخَوْفُ الْمُكَافَأَةِ اسْتِقْلَالًا لِلْعَطِيَّةِ، وَالْحَمْلُ عَلَى النَّفْسِ اسْتِغْنَامًا لِإِدْخَالِ السُّرُورِ عَلَى النَّاسِ ". قَالَ: " وَثَلَاثَةٌ مِنْ أَعْلَامِ الثِّقَةِ بِاللهِ: السَّخَاءُ بِالْمَوْجُودِ، وَتَرْكُ

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] Ebû Mansur Muhelhel b. Ali el-Ğarbî hakkında bilgi bulamadım.

[3] Said b. Muhammed eş-Şâfiî hakkında bilgi bulamadım.

الْمَطْلُوبِ الْمَفْقُودِ، وَالِاسْتِنَابَةُ إِلَى فَضْلِ الْمَوْدُودِ ". قَالَ: " وَثَلَاثَةٌ مِنْ أَعْلَامِ الْإِفْضَالِ: صِلَةُ الْقَاطِعِ، وَإِعْطَاءُ الْمَانِعِ، وَالْعَفْوُ عَنِ الْمَظَالِمِ "

10426- Zünnûn der ki: Üç şey cömertliğin göstergelerindendir: İhtiyacm olduğu halde bir şeyi vermek, verdiğin şeye karşılık ödüllendirilmekten korkmak ve insanları mutlu etmek için fedakarlıkta bulunmak. Üç şey de Allah'a güvenmenin göstergelerindendir: Var olanda cömert olmak, olmayan şeyin peşine düşmeyi bırakmak ve sevdiğinin vereceği faziletlere yönelmek. Üç şey de başkasını kendine tercih etmenin göstergelerindendir: Seninle başlarını koparan akrabayı gözetmen, vermeyene vermen ve sana yapılan haksızlığı affetmen."[1]

١٠٤٢٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ، نَا أَبُو الْعَبَّاسِ رَافِعُ بْنُ عُصْمٍ الضَّبِّيُّ بِهَرَاةَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ مُوسَى بْنَ عِيسَى الدِّينَوَرِيَّ يَقُولُ: " الْجُودُ بِالْمَوْجُودِ غَايَةُ الْجُودِ، وَالْبُخْلِ بِالْمَوْجُودِ سَوْءُ الظَّنِّ بِالْمَعْبُودِ "

10427- Ebu'l-Hasan Mûsa b. İsa ed-Dîneverî der ki: "Var olanı vermek, cömertlikte istenen şeydir. Var olanı vermeyip cimrilik etmek ise Mabud hakkında kötü zanda bulunmaktır."[2]

١٠٤٢٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنِي الزُّبَيْرُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْبَغْدَادِيُّ، نَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَامِرٍ الْمُؤَدِّبُ قَالَ: قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللهِ الزَّيْدِيُّ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي الْعَبَّاسِ ثَعْلَبٍ أَعُودُهُ، فَقُلْتُ: يَا أَبَا الْعَبَّاسِ كَيْفَ تَجِدُكَ؟، قَالَ:" أَجِدُنِي أَشْتَهِي مَا لَا أَجِدُ، وَأَجِدُ مَا لَا أَشْتَهِي فِي زَمَنِنَا هَذَا مَنْ جَادَ لَمْ يَجِدْ، وَمَنْ وَجَدَ لَمْ يَجُدْ، ثُمَّ أَنْشَأَ يَقُولُ:

أَتَعْرِفُ فِي الدُّنْيَا كَرِيمًا تَؤُمُّهُ ... لِدَفْعٍ أَوْ لِبَذْلٍ جَزِيلِ
فَذُو الْجُودِ مَقْتُورٌ عَلَيْهِ وَذُو الْغِنَى ... يَضِنُّ بِمَا يَحْوِيهِ غَيْرَ بَذُولِ
وَلِلَّهِ دَهْرٌ خَيْرُهُ لِلِئَامِهِ ... وَأَحْرَارُهُ صَرْعَى بِكُلِّ سَبِيلِ

---

[1] İsnâdı ceyyiddir. Ebû Nuaym, *Hilye* (9/341-342, 362).

[2] İsnâdında tanımadığım biri vardır.

هُوَ الصَّبْرُ حَتَّى يَأْذَنَ اللهُ بِالْغِنَى وَإِلَّا فَمَا يُغْنِي احْتِيَالُ حَيُولِ
فَلَوْ أَنَّ مَا بِالِاحْتِيالِ وَحِيلَةٍ لَقَدْ كُنْتُ أَحْوِي مِنْهُ غَيْرَ قَلِيلِ"

10428- Ebû Abdillah ez-Zeydî der ki: Hasta olan Ebu'l-Abbâs Sa'leb'in yanına ziyarete geldim ve: "Ey Ebu'l-Abbâs! Kendini nasıl hissediyorsun?" diye sordum. Bana: "Bulamadığım şeyi canım istiyor, canımın istemediği şeyi buluyorum. Zamanımızda arayan bulamaz, bulan da arayan kişi olmuyor" dedi ve şu şiiri okudu:

"Dünyada yanına gideceğin bir cömert var mı
İyilik yapması veya bolca vermesi için
Cömert olanların imkanları pek az iken
Zengin olan saklayıp vermiyor eldekini
Öyle bir zamandayız ki mal alçaklarda
Saygın kişileri ise yere kapanmış yollarda
Allah zenginliğe izin verene dek sabır gerek
Yoksa edeceğimiz gayretlerin ne faydası olur ki?
Şayet mal yapacağımız gayretlerle gelecek olsaydı
Şu an bende bulunacak mallar hiç de az olmazdı."[1]

١٠٤٢٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ دَاوُدَ بْنِ سُلَيْمَانَ، نَا مَكِّيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْبَلْخِيُّ، نَا الْعَبَّاسُ بْنُ أَحْمَدَ، حَدَّثَنِي النَّمْلِيُّ، حَدَّثَنِي صَالِحُ بْنُ الْمُثَنَّى، حَدَّثَنِي الْأَصْمَعِيُّ قَالَ:" سَمِعْتُ أَعْرَابِيَّةً تُوصِي ابْنًا لَهَا، وَقَدْ أَرَادَ سَفَرًا، فَقَالَتْ لَهُ: يَا بُنَيَّ احْفَظْ وَصِيَّتِي، وَمَحِّصْ نَصِيحَتِي، وَأَنَا أَسْأَلُ اللهَ تَوْفِيقَهُ لَكَ، فَإِنَّ قَلِيلَ تَوْفِيقِهِ لَكَ أَجْدَى عَلَيْكَ مِنْ كَثِيرِ نُصْحِي، يَا بُنَيَّ إِيَّاكَ وَالنَّمَائِمِ فَإِنَّهَا تَزْرَعُ الضَّغَائِنَ، وَتُنْبِتُ الشَّحَائِنَ، وَتُفَرِّقُ بَيْنَ الْمُحِبِّينَ، يَا بُنَيَّ إِيَّاكَ وَالْبُخْلَ بِمَالِكَ، وَالْجُودَ بِعِرْضِكَ وَالْبَذْلَ لِدِينِكَ، بَلْ كُنْ بِمَالِكَ جَوَادًا، وَلِعِرْضِكَ صَائِنًا، وَلِدِينِكَ مُوقِيًا، يَا بُنَيَّ إِذَا هَزَزْتُ فَاهْتَزَّ، وَإِذَا هَزَزْتَ فَاهْزُزْ

[1] İsnâdında tanımadığım biri vardır.

كَرِيمًا، فَإِنَّكَ تَجِدُ طِيبَ مَهَزَّتُهُ وَلَا تَهْزُزْ لَئِيمًا فَإِنَّهَا صَخْرَةٌ لَا يَنْفَجِرُ مَاؤُهَا، يَا بُنَيَّ وَانْظُرْ مَا اسْتَحْسَنْتَهُ لِغَيْرِكَ فَمَثِّلْهُ لِنَفْسِكَ وَمَا كَرِهْتَهُ لِغَيْرِكَ فَاجْتَنِبْهُ وَدَعْهُ، ثُمَّ أَنْشَأَتْ تَقُولُ:

صَافِ الْكِرَامَ وَكُنْ لِعِرْضِكَ صَائِنًا وَاعْلَمْ بِأَنَّ أَخَا الْحِفَاظِ أَخُوكَا

النَّاسُ مَا اسْتَغْنَيْتَ أَنْتَ أَخُوهُمُ فَإِذَا افْتَقَرْتَ إِلَيْهِمُ رَفَضُوكَا"

10429- Asmaî anlatıyor: Bedevi bir kadın yolculuğa çıkacak olan oğluna şöyle tavsiyede bulundu: "Evladım! Tavsiyemi iyi belle ve nasihatimi iyi anla. Ben Allah'ın seni bu konuda muvaffak kılmasını dilerim. Allah'ın seni muvaffak kılacağı az şey, benim sana yapacağım çok nasihatten daha iyidir. Evladım! Koğuculuktan sakın. Çünkü koğuculuk düşmanlığa sebep olur, kini arttırır ve dostları birbirinden ayırır. Evladım! Sakın malında cimri olma. Irzında cömert olma ve dininden taviz verme. Malında cömert ol, ırzını koru ve dinine yakinle bağlan. Evladım! Seninle hareket edilmek istenince, hareket et. Biriyle hareket edeceksen iyi olanla hareket et. Onunla harekette güzellik görürsün. Sakın kötü kişiyle hareket etme. Çünkü o, kendisinden su çıkmayan kaya gibidir. Evladım! Başkası için güzel gördüğün şeyi kendin yap. Başkasında görmek istemediğin şeyden de sen uzak dur." Sonra kadın şu şiiri söyledi:

İyilerle beraber ol ve onurunu koru

Bil ki, seni koruyan kardeşindir

İnsanlardan bir şey istemedikçe kardeşleri olursun

Onlara ihtiyaç duyunca seni reddederler.[1]

١٠٤٣٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّلَمِيُّ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا الْوَلِيدِ الْفَقِيهَ يَقُولُ: نَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُنْذِرِ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مُدْرِكٍ قَالَ: سَمِعْتُ سُفْيَانَ بْنَ عُيَيْنَةَ يَقُولُ: " مَنْ سَأَلَ نَذْلًا حَاجَةً فَقَدْ رَفَعَهُ عَنْ قَدْرِهِ "

10430- Süfyân b. Uyeyne der ki: "Alçak birinden bir şey isteyen, onun değerini arttırmış olur."[1]

---

[1] İsnâdında tanımadığım biri vardır. Hatib, *Târih* (13/118-119).

١٠٤٣١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّلَمِيُّ، أَنْشَدَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْحُسَيْنِ الْكَاتِبُ الْفَارِسِيُّ، أَنْشَدَنِي جَعْفَرُ بْنُ قُدَامَةَ، أَنْشَدَنَا الْمُبَرِّدُ:"

لَئِنْ كَانَتِ الدُّنْيَا أَنَالَتْكَ ثَرْوَةً ... وَاحْتَجْتَ فِيهَا بَعْدَ عُسْرٍ أَخَا يُسْرِ

لَقَدْ كَشَفَ الْإِثْرَاءُ مِنْكَ خَلَائِقًا ... مِنَ اللُّؤْمِ كَانَتْ تَحْتَ ثَوْبٍ مِنَ الْفَقْرِ"

10431- Müberrid şu şiiri söyledi:

Dünya senden servetini alırsa

Ve bir zorluktan sonra bir kardeşinin iyiliğine ihtiyaç duyarsan

Bu zor durum, huylarını ortaya çıkarır

Fakirlik giysisinin altındaki kötü huyları.[2]

١٠٤٣٢ - سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّلَمِيُّ يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا عَمْرِو بْنَ مَطَرٍ يَقُولُ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ الْمُنْذِرِ الْهَرَوِيَّ يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا الْحَرْثِ الْأَوْلَاسِيُّ يَقُولُ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنِ خُبَيْقٍ يَقُولُ: كَانَ يُقَالُ: " لَا تَبْذُلْ وَجْهَكَ لِمَنْ يُهُونُ عَلَيْهِ وُدُّكَ "

10432- Abdullah b. Hubayk der ki: (Eskiden) "Dostluğunu önemsemeyen kişiye yüzünü dönme" denirdi.[3]

١٠٤٣٣ - حَدَّثَنَا أَبُو الْقَاسِمِ السَّرَّاجُ، أَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ أَحْمَدَ الصَّفَّارُ الْهَرَوِيُّ، نَا أَحْمَدُ بْنُ حَمْدُونَ بْنِ عُمَارَةَ، نَا الْحَسَنُ بْنُ عَرَفَةَ، نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ بَكْرٍ، عَنْ أَبِي بَكْرٍ الْعَدْلِيُّ قَالَ: كَانَ مُطَرِّفُ بْنُ عَبْدِ اللهِ يَقُولُ لِإِخْوَانِهِ وَوُدَّائِهِ:" إِذَا كَانَتْ لَكُمْ حَاجَةٌ فَاكْتُبُوهَا فِي رُقْعَةٍ لِأَقْضِيَهَا لَكُمْ، فَإِنِّي أَكْرَهُ ذَاكَ السُّؤَالَ فِي وُجُوهِكُمْ لِقَوْلِ الشَّاعِرِ:

لَا تَحْسَبَنَّ الْمَوْتَ مَوْتَ الْبِلَى ... لَكِنَّمَا الْمَوْتُ سُؤَالُ الرِّجَالِ

كِلَاهُمَا مَوْتٌ وَلَكِنَّ ذَا ... أَشَدُّ مِنْ ذَاكَ لِذُلِّ السُّؤَالِ"

---

[1] İsnâdında durumunu bilmedim biri vardır.

[2] İsnâdı ceyyiddir.

[3] İsnâdı sahihtir.

وَرَوَاهُ أَبُو مُوسَى مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ بَكْرٍ، وَقَالَ فِي آخِرِهِ: قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ بَكْرٍ: قَالَ بَعْضُ الشُّعَرَاءِ فَذَكَرَ الْبَيْتَيْنِ

10433- Ebû Bekr el-Adlî, kardeşlerine ve sevdiklerine şöyle derdi: "Bir ihtiyacınız varsa, onu gidermem için bir kağıda yazın. Ben, yüzünüzün bir şey isterkenki halini görmeyi istemem. Şair bu konuda şöyle demiştir:

Ölümü sen eskimek (toprağa gömülmek) olduğunu zannetme
Asıl ölüm, birinden bir şey istemektir
Bunların ikisi de ölümdür, ancak
Bir şey istemenin zilleti, diğer ölümden daha zordur.

Ebû Mûsa Muhammed b. el-Müsenna bu hadisi Abdullah b. Bekr'den nakletmiş ve sonunda Ebû Bekr'in: "Şairlerden biri şöyle dedi..." deyip iki beyti aktarmıştır.[1]

١٠٤٣٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، أَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْقُهُسْتَانِيُّ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ أَيُّوبَ، نَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، نَا غُنْدَرُ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ مُسْلِمٍ، عَنْ مَسْرُوقٍ قَالَ: " لَا تَنْشُرْ بِرَّكَ إِلَّا عِنْدَ مَنْ يُرِيدُهُ "

10434- Mesrûk der ki: "İyiliğini sadece onun değerini bilecek olana yap."[2]

١٠٤٣٥ - حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّلَمِيُّ، أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ الرَّازِيُّ، أَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْأَنْمَاطِيُّ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ أَبِي الْحَوَارِيِّ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا سُلَيْمَانَ يَقُولُ: " خَيْرُ السَّخَاءِ مَا وَافَقَ الْحَاجَةَ "

10435- Ebû Süleymân (ed-Dârânî): "Cömertliğin en hayırlısı, ihtiyaca uygun olarak yapılan cömertliktir" demiştir.[3]

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı sahihtir. İbn Ebî Şeybe (8/409).

[3] İsnâdı ceyyiddir.

١٠٤٣٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ مُحَمَّدٍ الصُّوفِيَّ يَقُولُ: سَمِعْتُ يُوسُفَ بْنَ الْحُسَيْنِ يَقُولُ: سَمِعْتُ ذَا النُّونِ يَقُولُ: " لَيْسَ بِكَرِيمٍ مَنْ يَطْلُبُ الثَّنَاءَ عَلَى الْعَطَاءِ "

10436- Zünnûn der ki: "Verdiğine karşılık övülmeyi isteyen kişi cömert değildir."[1]

١٠٤٣٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّلَمِيُّ قَالَ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ عَبْدِ اللهِ يَقُولُ: سَمِعْتُ يُوسُفَ بْنَ الْحُسَيْنِ، وَسُئِلَ عَنِ الْجُودِ وَالْكَرَمِ، فَقَالَ: " الْجُودُ أَنْ تَتَفَضَّلَ بِمَا لَا يَجِبُ عَلَيْكَ، وَالْكَرَمُ أَنْ تَتَفَضَّلَ مَا يَجِبُ لَكَ "

10437- Muhammed b. Abdillah der ki: Yûsuf b. el-Hüseyin'e cömertlik ve kerem sorulunca şöyle cevap verdi: "Cömertlik; mecbur olmadığın şeyi vermendir. Kerem ise, vermek zorunda olduğun şeyi vermendir."[2]

١٠٤٣٨ - سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّلَمِيُّ يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا بَكْرٍ الرَّازِيَّ يَقُولُ: سَأَلْتُ أَبَا بَكْرٍ عَبْدَ اللهِ بْنَ طَاهِرٍ الْأَبْهَرِيَّ: مَنِ الْكَرِيمُ؟، قَالَ: " الَّذِي كَرُمَ بِطَبْعِهِ عَنِ التَّدَنُّسِ بِشَيْءٍ مِنْ مُخَالَفَةِ رَبِّهِ "

10438- Ebû Bekr er-Râzî der ki: Ebû Bekr Abdullah b. Tâhir el-Ebherî'ye: "Kerem sahibi (*kerîm*) kimdir?" diye sorduğumda şöyle cevap verdi: "Rabbinin emirlerine aykırı bir şey yapmayı yaratılışına aykırı bularak kirlenmekten sakınandır."[3]

١٠٤٣٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عُثْمَانَ سَعِيدَ بْنَ عُثْمَانَ الْحَنَّاطُ يَقُولُ: سَمِعْتُ ذَا النُّونِ يَقُولُ: " الْعَاقِلُ يَعْتَرِفُ بِذَنْبِهِ وَيُحْسِنُ ذَنْبَ غَيْرِهِ، وَيَجُودُ بِمَا لَدَيْهِ، وَيَزْهَدُ فِيمَا عِنْدَ غَيْرِهِ، وَيَكُفُّ أَذَاهُ، وَيُحْتَمَلُ الْأَذَى عَنْ غَيْرِهِ، وَالْكَرِيمُ يُعْطِي قَبْلَ السُّؤَالِ فَكَيْفَ يَبْخَلُ بَعْدَ السُّؤَالِ، وَيُعْذِرُ قَبْلَ الِاعْتِذَارِ فَكَيْفَ يَحْقِدُ بَعْدَ الِاعْتِذَارِ؟ "

---

[1] İsnâdı ceyyiddir.

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] İsnâdı ceyyiddir.

10439- Zünnûn der ki: "Akıllı olan; hatasını itiraf edip başkasının hatasını hoş gören, elindekiler konusunda cömert olup başkasının sahip olduklarından yüz çeviren, başkasına eziyetten kaçınıp, başkalarının eziyetine katlanandır. Kerem sahibi ise istenmeden verdiği halde istenince nasıl vermezlik eder!? Özür dilenmeden affettiği halde özür dilendikten sonra nasıl kin beslemeye devam eder!?"[1]

١٠٤٤٠ - وَبِإِسْنَادِهِ قَالَ: سَمِعْتُ ذَا النُّونِ قَالَ: " ثَلَاثَةٌ مِنْ أَعْلَامِ السَّخَاءِ: الْبَذْلُ لِلشَّيْءِ مَعَ الْحَاجَةِ إِلَيْهِ، وَخَوْفُ الْمُكَافَأَةِ اسْتِقْلَالًا لِلْعَطِيَّةِ، وَالْحَمْلُ عَلَى النَّفْسِ اسْتِغْنَامًا لِإِدْخَالِ السُّرُورِ عَلَى النَّاسِ "

10440- Zünnûn der ki: "Üç alâmet cömertliktendir: Bir şeyi ihtiyacı olduğu halde vermek, verdiği şeyden dolayı ödüllendirilmekten korkmak ve halkın kalbine mutluluğu sokmayı kendine görev saymak."[2]

١٠٤٤١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الْهَاشِمِيُّ، نَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو، نَا الْقَاسِمُ بْنُ مُنَبِّهٍ قَالَ: قَالَ أَبُو نَصْرٍ بِشْرُ بْنُ الْحَارِثِ: بَعَثَ أَبُو رَجَاءٍ الَّذِي كَانَ بِمَكَّةَ إِلَى فُضَيْلٍ يَسْتَقْرِضُ دَرَاهِمَ أَوْ يَسْأَلُهُ دَنَانِيرَ ". ثُمَّ قَالَ أَبُو نَصْرٍ: " بَعَثَ مِسْكِينٌ إِلَى مِسْكِينٍ ". قَالَ: وَلَمْ يَكُنْ عِنْدَ فُضَيْلٍ إِلَّا بَعِيرٌ لَهُ يَعْمَلُ عَلَيْهِ. قَالَ: فَأَمَرَ ابْنَهُ أَنْ يُدْخِلَهُ السُّوقَ فَيَبِيعَهُ، ثُمَّ يَبْعَثَ إِلَى رَجَاءٍ بِنِصْفِ ثَمَنِهِ، وَيَأْتِيهِ بِالنِّصْفِ الْآخَرِ ". ثُمَّ ذَكَرَ أَبُو نَصْرٍ كَرَمَ أَهْلِ الْخَيْرِ وَفَضْلَهُمْ

10441- Ebû Nasr Bişr b. el-Hâris anlatıyor: Mekke'de olan Ebû Recâ, Fudayl'a haber gönderip ondan bir miktar dirhem borç veya bir miktar dinar istedi." Sonra Ebû Nasr şöyle dedi: "Bir fakir bir fakirden bir şey istemişti. Fudayl'ın yanında sadece kullandığı bir deve vardı. Fudayl oğluna deveyi çarşıya götürüp satmasını ve parasının yarısını Recâ'ya göndermesini, diğer yarısını da kendisine getirmesini söyledi." Sonra Ebû Nasr hayır ehlinin cömertliğinden ve üstünlüklerinden bahsetti.[3]

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Ravileri güvenilirdir. Ebû Nuaym, *Hilye* (10/362).

[3] İsnâdında sakınca yoktur.

١٠٤٤٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ النَّحْوِيُّ، نَا أَحْمَدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ رَزِينٍ، نَا عَلِيُّ بْنُ خَشْرَمٍ، حَدَّثَنِي سَلَمَةُ بْنُ سُلَيْمَانَ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى عَبْدِ اللهِ بْنِ الْمُبَارَكِ فَسَأَلَهُ أَنْ يَقْضِيَ دِينًا عَلَيْهِ، فَكَتَبَ لَهُ إِلَى وَكِيلٍ لَهُ، فَلَمَّا وَرَدَ عَلَيْهِ الْكِتَابُ قَالَ لَهُ الْوَكِيلُ: كَمِ الدَّيْنُ الَّذِي سَأَلْتَ فِيهِ عَبْدَ اللهِ أَنْ يَقْضِيَهُ عَنْكَ؟، قَالَ: سَبْعُمِائَةِ دِرْهَمٍ. فَكَتَبَ إِلَى عَبْدِ اللهِ: إِنَّ هَذَا الرَّجُلَ سَأَلَكَ أَنْ تَقْضِيَ عَنْهُ سَبْعَمِائَةِ دِرْهَمٍ، وَكَتَبْتَ إِلَيْهِ سَبْعَةَ آلَافِ دِرْهَمٍ ، فَكَتَبَ إِلَيْهِ عَبْدُ اللهِ: " إِنْ كَانَتِ الْغَلَّاتُ قَدْ فَنِيَتْ، فَإِنَّ الْعُمُرَ أَيْضًا قَدْ فَنِيَ فَأَجْرِ لَهُ مَا سَبَقَ بِهِ قَلَمِي لَهُ "

10442- Seleme b. Süleymân der ki: Bir adam Abdullah b. el-Mübârek'e gelerek bir borcunu ödemesini istedi. İbnu'l-Mübârek bir vekiline mektup yazarak adamla gönderdi. Vekil mektubu alınca: "Abdullah'ın, senin yerine ödemesini istediğin borcun ne kadardır?" diye sordu. Adam: "Yedi yüz dirhem" cevabını verince vekil Abdullah'a mektup yazarak: "Bu adam yedi yüz dirhem olan borcunu senin ödemeni istiyor, ancak sen yedi bin dirhem vermemi yazmışsın" dedi. Abdullah vekiline şöyle cevap yazdı: "Eğer paralar bittiyse ömür de bitti. Yazdığım meblağı ona ver."[1]

١٠٤٤٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو نَصْرِ بْنُ عُمَرَ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُنْكَدِرِ، حَدَّثَنِي إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: سَمِعْتُ هَارُونَ بْنَ إِسْحَاقَ يَقُولُ: سَمِعْتُ حُسَيْنًا الْجُعْفِيَّ يَقُولُ: " كَانَ لِعَبْدِ اللهِ بْنِ الْمُبَارَكِ عِنْدَنَا صَدِيقٌ يُؤَاخِيهِ بِالْكُوفَةِ، فَقَدِمَ ابْنُ الْمُبَارَكِ الْكُوفَةَ وَهُوَ مَحْبُوسٌ بِدَيْنٍ عَلَيْهِ، فَأَمَرَ ابْنُ الْمُبَارَكِ بِأَنْ يَقْضِيَ عَنْهُ دُيُونَهُ فَخَرَجَ مِنَ السِّجْنِ ". وَرُوِّينَا قِصَّةً أُخْرَى، عَنِ ابْنِ الْمُبَارَكِ فِي قَضَائِهِ عَنْ شَابٍّ بِالرَّقَّةِ، كَانَ عَبْدُ اللهِ إِذَا دَخَلَهَا اخْتَلَفَ إِلَيْهِ فَقَامَ بِحَوَائِجِهِ عَشْرَةَ آلَافِ دِرْهَمٍ مِنْ غَيْرِ عِلْمٍ، وَاسْتِكْتَبَهُ مَنْ أَمَرَ بِقَضَائِهِ عَنْهُ، " وَذَلِكَ فِي تَارِيخِ النَّيْسَابُورِيِّينَ فِي ذِكْرِهِ مَكْتُوبٌ "

10443- Hüseyin el-Cu'fî der ki: "Kufe'de yanımızda Abdullah b. el-Mübârek'in bir kardeşliği vardı. İbnu'l-Mübârek Kufe'ye gelince adamın

[1] Ravileri güvenilirdir. Hatîb, Târih (10/158-159) Bak: Zehebî, *Siyer* (8/386).

borcu sebebiyle hapsedildiğini öğrenip borcunu kendisi ödeyerek onu hapisten çıkardı."[1]

Başka bir kıssada bize bildirdiğine göre İbnu'l-Mübârek, Rakka'daki bir gencin borcunu ödemişti. Abdullah, Rakka'ya gidince adamın yanına gidip habersiz on bin dinar vererek ihtiyaçlarını giderirdi. Bunu, on bin dinar ödenmesiyle ilgili yazıdan naklettim. Bu yazı (Ebû Abdillah el-Hâkim'in) *Târih Nîsâbûr*'unda geçmektedir.[2]

١٠٤٤٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ قَالَ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ إِبْرَاهِيمَ بْنِ الْفَضْلِ يَقُولُ: سَمِعْتُ أَحْمَدَ بْنَ سَلَمَةَ يَقُولُ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ هَاشِمِ بْنِ حَيَّانَ يَقُولُ: " كَانَ لِرَجُلٍ عَلَى خَالِدِ بْنِ الْحَارِثِ خَمْسِينَ دِينَارًا فَأَلَحَّ عَلَيْهِ، فَجَاءَ إِلَى يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ صَاحِبٍ لَهُ فَقَالَ: كَلِّمْ فُلَانًا يُوَفِّرْ عَنَّا أَيَّامًا فَسَكَتَ يَحْيَى، فَلَمَّا خَرَجَ خَالِدٌ مِنْ عِنْدِهِ بَعَثَ إِلَى غَرِيمِهِ فَأَعْطَاهُ الْخَمْسِينَ الدِّينَارَ، وَلَمْ يُخْبِرْ خَالِدًا أَنِّي أَدَّيْتُهُ عَنْكَ "

10444- Abdullah b. Hâşim b. Hayyân anlatıyor: Bir adamın Hâlid b. el-Hâris'ten elli bin dinar alacağı vardı. Adam alacağını ısrarla isteyince dostu olan Yahya b. Saîd'e gelip: "Falana söyle de bize biraz mühlet versin" dedi; ancak Yahya sustu. Hâlid, Yahya'nın yanından çıkınca, Yahya alacaklıya elli bin dinar gönderdi ve Hâlid'e, gönderdiğini haber vermedi.[3]

١٠٤٤٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو حَامِدٍ الْمُقْرِئُ، نَا أَبُو عِيسَى التِّرْمِذِيُّ، نَا أَحْمَدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الدَّوْرَقِيُّ، حَدَّثَنِي شَيْخٌ قَدْ سَمِعَ مِنْ لَيْثِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ: جَاءَتِ امْرَأَةٌ إِلَى اللَّيْثِ بْنِ سَعْدٍ تَسْأَلُهُ عَسَلًا وَمَعَهَا قَدَحٌ، وَقَالَتْ: زَوْجِي مَرِيضٌ، فَقَالَ: أَعْطُوهَا رَاوِيَةَ عَسَلٍ. فَقَالُوا: يَا أَبَا الْحَارِثِ سَأَلَتْ قَدَحًا؟، قَالَ: " سَأَلَتْ عَلَى قَدْرِهَا، وَنُعْطِيهَا عَلَى قَدْرِنَا "

10445- Leys b. Sa'd'ı işiten bir ihtiyar der ki: Bir kadın elinde bir bardakla Leys b. Sa'd'a gelerek ondan bal istedi ve: "Kocam hasta" dedi.

---

[1] İsnâdı hasendir. İbn Asâkir, *Târihu Dımaşk* (38/539).

[2] Hatîb, *Târih* (10/159) ve Zehebî, *Siyer* (8/386-387).

[3] İsnâdı ceyyiddir.

Leys: "Ona bir tulum bal verin" deyince: "Ey Ebu'l-Hâris! Kadın bir bardak istedi" dediklerinde Leys: "O kendine göre istedi, biz ise kendi gücümüze göre veririz" karşılığını verdi.[1]

١٠٤٤٦ - قَالَ: وَحَدَّثَنَا أَبُو عِيسَى قَالَ: سَمِعْتُ قُتَيْبَةَ يَقُولُ: " كَانَ اللَّيْثُ يَرْكَبُ فِي جَمِيعِ الصَّلَوَاتِ إِلَى مَسْجِدِ الْجَامِعِ، وَيَتَصَدَّقُ كُلَّ يَوْمٍ عَلَى ثَلَاثِمِائَةِ مِسْكِينٍ "

10446- Kuteybe der ki: Leys bineğine binerek her namaz için büyük mescide gelir ve her gün üç yüz miskine sadaka verirdi."[2]

١٠٤٤٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ قَالَ: سَمِعْتُ إِسْمَاعِيلَ بْنَ مُحَمَّدٍ الشَّعْرَانِيُّ يَقُولُ: سَمِعْتُ جَدِّي يَقُولُ: سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ خَشْرَمٍ يَقُولُ: سَمِعْتُ مَنْصُورَ بْنَ عَمَّارٍ يَقُولُ: لَمَّا مَرِضَ ابْنُ لَهِيعَةَ مَرَضَهُ الَّذِي مَاتَ فِيهِ دَخَلَ عَلَيْهِ اللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ فَقَالَ لَهُ: " مَا تَشْتَكِي؟ "، قَالَ الدَّيْنَ. قَالَ: " كَمْ دَيْنُكَ؟ "، قَالَ: أَلْفُ دِينَارٍ. فَأَتَى بِهَا فَأَعْطَاهُ إِيَّاهُ. قَالَ: وَوَلِيَ الْقَضَاءَ ثَلَاثِينَ سَنَةً لَمْ يَسْتَحِلَّ أَنْ يَغْرِسَ رَيْحَانَةً يَشُمُّهَا

10447- Mansûr b. Ammâr der ki: İbn Lehîa vefatından önceki hastalığında yanına Leys b. Sa'd girip: "Neden şikâyetçisin?" diye sordu. İbn Lehîa: "Borçtan" cevabını verdi. Leys: "Borcun ne kadar?" diye sorunca, İbn Lehîa: "Bin dinar" cevabını verdi. Leys parayı getirip ona verdi. Leys, yerine getirdiği otuz yıllık kadılık görevinde koklamak için bir reyhan dikmeyi bile helal saymamıştı.[3]

١٠٤٤٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا زَكَرِيَّا الْعَنْبَرِيَّ يَقُولُ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ إِبْرَاهِيمَ الْعَبْدِيَّ يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا رَجَاءٍ قُتَيْبَةَ بْنَ سَعِيدٍ يَقُولُ: سَمِعْتُ شُعَيْبَ بْنَ اللَّيْثِ يَقُولُ: " وَجَّهَ أَبِي إِلَى مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ بِأَلْفِ دِينَارٍ، وَإِلَى عَبْدِ اللهِ بْنِ لَهِيعَةَ بِأَلْفِ دِينَارٍ حِينَ احْتَرَقَ مَنْزِلُهُ، وَإِلَى أَبِي السَّرِيِّ مَنْصُورِ بْنِ عَمَّارٍ بِأَلْفِ دِينَارٍ "

---

[1] İsnâdında tanımadığım biri vardır. Ebû Nuaym, *Hilye* (7/319) ve Hatîb, *Târih* (13/8).

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] İsnâdı ceyyiddir.

10448- Şuayb b. Leys (Sa'd) der ki: "Babam Mâlik b. Enes'e bin dinar, Evi yanan Abdullah b. Lehîa'ya bin dinar, Ebu's-Serî Mansur b. Ammâr'a da bin dinar gönderdi."[1]

١٠٤٤٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْأَهْوَازِيُّ، أَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ مَحْمَوَيْهِ، نَا عَبْدُ الْكَبِيرِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، نَا نَصْرُ بْنُ عَمْرٍو الْقُرَشِيُّ، نَا الْأَصْمَعِيُّ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ جَعْفَرِ بْنِ يَحْيَى الْبَرْمَكِيِّ فَدَخَلَ عَلَيْهِ رَجُلٌ فَقَالَ: أَعِدْنِي أَيُّهَا الْأَمِيرُ. قَالَ: " هُوَ ذَاكَ صَاحِبُ الشُّرْطِيُّ عَلَى الْبَابِ ". قَالَ: أَعِدْنِي أَيُّهَا الْأَمِيرُ. قَالَ: " وَيْحَكَ، مَا أعيدك ؟ "، قَالَ: عَلَى الْفَقرِ. قَالَ: " نَعَمْ، يَا غُلَامُ ادْفَعْ إِلَيْهِ أَلْفَ دِينَارٍ "

10449- Asmaî der ki: Câfer b. Yahya el-Bermekî'nin yanındayken bîr adam girdi ve: "Bana yardım et ey vali" dedi. Câfer: "Bu işi yapacak zabıta memuru kapıda" karşılığını verince adam: "Bana yardım et, ey vali" dedi. Câfer: "Yazık sana! Neyine yardım edeyim?" karşılığını verince, adam: "Fakirliğe karşı" dedi. Câfer "Olur. Ey hizmetçi! Buna bin dinar ver" dedi.[2]

١٠٤٥٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نَا أَبُو الْحُسَيْنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْمُظَفَّرِ الْحَافِظُ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَيْمَانَ، نَا هِشَامُ بْنُ خَالِدٍ الْأَزْرَقُ أَبُو مَرْوَانَ، نَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ قَالَ: أَدَّى هِشَامُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ عَنِ الزُّهْرِيِّ سَبْعَةَ آلَافِ دِينَارٍ، وَقَالَ: لَا تَعُودَنَّ فِي الدَّيْنِ. قَالَ: وَكَيْفَ؟ وَحَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيِّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: " لَا يُلْدَغُ الْمُؤْمِنُ مِنْ جُحْرٍ مَرَّتَيْنِ ". وَرَوَاهُ الْمُؤَمَّلُ بْنُ الْفَضْلِ، عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ مُسْلِمٍ بِمَعْنَاهُ دُونَ ذِكْرِ إِسْنَادِ الْحَدِيثِ بِزِيَادَةٍ فِي الدَّيْنِ، ثُمَّ قَالَ: قَالَ سَعِيدُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ: " فَمَا مَاتَ الزُّهْرِيُّ حَتَّى اسْتَدَانَ مَثَلَهَا فَبِيعَتْ شُعْبَةٌ فَقُضِيَ دَيْنُهُ، وَشُعْبَةُ ضَيْعَةٌ لِلزُّهْرِيِّ "

10450- Saîd b. Abdilazîz der ki: Hişâm b. Abdilmelik, Zührî'nin yedi bin dinarlık borcunu onun yerine ödeyip: "Bir daha borç alma" dedi. Bunun üzerine Zührî ona şöyle karşılık verdi: Saîd b. el-Müseyyeb'in Ebû

---

[1] İsnâdı ceyyiddir. Ebû Nuaym, *Hilye* (7/322-323).

[2] İsnâdında tanımadığım biri vardır.

Hureyre'den bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle: *"Mümin aynı delikten iki defa ısırılmaz"* buyurduğu halde nasıl bir daha borçlanırım."[1]

Müemmel b. el-Fadl aynı mânâda bir rivayeti, borç kısmını zikretmeden Velîd b. Müslim'den naklettikten sonra ekledi: Saîd b. Abdilazîz: "Zührî vefat etmeden önce aynı miktarda borca girdi, Zührî'nin Şu'be adındaki arazisi satılıp borcu ödendi" dedi.

١٠٤٥١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو جَعْفَرٍ أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، نَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْحُسَيْنِ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، نَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ قَالَا: نَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ، نَا دَاوُدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي الْكِرَامِ الْجَعْفَرِيُّ قَالَ: سَمِعْتُ مَالِكَ بْنَ أَنَسٍ يَقُولُ: كَانَ ابْنُ شِهَابٍ مِنْ أَسْخَى النَّاسِ، فَلَمَّا أَصَابَ تِلْكَ الْأَمْوَالَ قَالَ لَهُ مَوْلًى لَهُ وَهُوَ يَعِظُهُ: رَأَيْتَ مَا مَرَّ عَلَيْكَ مِنَ الضِّيقِ وَالشِّدَّةِ فَانْظُرْ كَيْفَ تَكُونُ، وَأَمْسِكْ عَلَيْكَ مَالَكَ، فَقَالَ لَهُ ابْنُ شِهَابٍ: " وَيْحَكَ، إِنِّي لَمْ أَرَ الْكَرِيمَ تَحْكُمُهُ التِّجَارِبُ ". وَفِي رِوَايَةِ أَبِي عَبْدِ اللهِ: " وَيْحَكَ إِنِّي لَمْ أَرَ السَّخِيَّ تَنْفَعُهُ أَوْ تَحْكُمُهُ التِّجَارِبُ "

10451- Mâlik b. Enes der ki: İbn Şihâb (ez-Zührî) insanların en cömertlerindendi. İbn Şihâb elindeki malları kazanınca bir azatlı kölesi ona nasihat ederek: "Daha önce çektiğin sıkıntıları gördün. Bu sebeple nasıl davranacağını bil ve malını elinde tut" dedi. İbn Şihâb azatlı kölesine: "Yazık sana! (Kötü) tecrübelerin cömerde tahakküm edemeyeceğini düşünüyorum" dedi. Ebû Abdillah'ın rivayetinde bu söz: "Yazık sana! (Kötü) tecrübelerin cömerde bir fayda sağlamayacağını -veya tahakküm edemeyeceğini- düşünüyorum" şeklindedir.[2]

---

[1] İsnâdı hasendir. Buhârî, *edeb* (103).

[2] İsnâdı hasendir. Fesevî, *el-Ma'rifetu ve't-Târih* (1/631) Bak: Zehebî, *Siyer* (5/338) ve *Târih* (5/150).

١٠٤٥٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ، نَا إِسْحَاقُ بْنُ عِيسَى الطَّبَّاعِ، عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ قَالَ: قَالَ الزُّهْرِيُّ: " وَجَدْنَا السَّخِيَّ لَا تَنْفَعُهُ التَّجَارِبُ "

10452- Zührî der ki: "Cömerde (kötü) tecrübelerin fayda sağlamadığını gördük."[1]

١٠٤٥٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو الْحُسَيْنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْكَاشَانِيُّ الْهَرَوِيُّ قَدِمَ عَلَيْنَا قَالَا: سَمِعْنَا أَبَا عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدَ بْنَ الْعَبَّاسِ يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا الْحُسَيْنِ مُحَمَّدَ بْنَ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ مَخْلَدٍ يَقُولُ: نَا يُونُسُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ الشَّافِعِيُّ، أَنَّ رَجَاءَ بْنَ حَيْوَةَ عَاتَبَ ابْنَ شِهَابٍ فِي الْإِسْرَافِ وَكَانَ يُدَانُ، فَقَالَ: لَا آمَنُ أَنْ يَحْبِسَ هَؤُلَاءِ الْقَوْمُ أَيْدِيَهُمْ عَنْكَ فَتَكُونَ قَدْ حُمِلْتَ عَلَى أَمَانِيكَ. قَالَ: فَوَعَدَهُ أَنْ يَقْتَصِرَ، فَمَرَّ بِهِ بَعْدَ ذَلِكَ، وَقَدْ وَضَعَ الطَّعَامَ، وَنَصَبَ مَوَائِدَ الْعَسَلِ، فَوَقَفَ بِهِ رَجَاءٌ فَقَالَ: يَا أَبَا بَكْرٍ هَذَا الَّذِي افْتَرَقْنَا عَلَيْهِ؟، فَقَالَ لَهُ ابْنُ شِهَابٍ: " انْزِلْ، فَإِنَّ السَّخِيَّ لَا تُؤَدِّبُهُ التَّجَارِبُ "

10453- Muhammed b. İdrîs eş-Şâfiî'nin bildirdiğine göre Recâ b. Hayve İbn Şihâb'ı aşırı derecede israfçı oluşundan ve bu nedenle sıkıntıya düşüp başkalarından borç para alışından ötürü kınayarak şöyle dedi: "Sen bütün isteklerini yerine getirmeye, arzularını gerçekleştirmeye yönelmiş bir adam olduğundan dolayı sana para yetmiyor. Korkarım ki şu millet artık ellerindeki parayı alıkoyup sana borç vermeyecektir." İbn Şihâb, ona daha tutumlu olacağına dair söz verdi. Daha sonra Recâ bir daha ona uğrayınca, İbn Şihâb'ın sofra kurup sofraya bol miktarda bal koydurttuğunu gördü ve: "Ey Ebû Bekr! Böyle mi sözleşmiştik?" dedi. İbn Şihâb: "Otur! Cömert kişiyi, tecrübeler, cömertliğinden vazgeçiremez" dedi. [2]

١٠٤٥٤ - قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ الْعَبَّاسِ، فَأَنْشَدَنِي الْحُسَيْنُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْكَاتِبُ فِي هَذَا الْمَعْنَى:

---

[1] İsnâdı ceyyiddir. Zehebî, *Siyer* (5/340).

[2] Ravileri güvenilirdir.

لَهُ سَحَائِبُ جُودٍ فِي أَنَامِلِهِ أَمْطَارُهَا الْفِضَّةُ الْبَيْضَاءُ وَالذَّهَبُ
يَقُولُ فِي الْعُسْرِ إِنْ أَيْسَرْتَ ثَانِيَةً أَقَصَرْتُ عَنْ بَعْضِ مَا أُعْطِي وَمَا أَهَبُ
حَتَّى إِذَا عَادَ أَيَّامُ الْيَسَارِ لَهُ رَأَيْتَ أَمْوَالَهُ فِي النَّاسِ تُنْتَهَبُ

10454- Hüseyin b. Abdillah şu mânâda bir şiiri söyledi:

Parmaklarının ucunda cömertlik bulutları var
Yağmuru gümüş ve altın olan
Zor gününde der ki bu sıkıntıdan kurtulursam
Verdiklerimi ve bağışladıklarımı kısacağım
Bolluğa çıktığı zaman ise
Mallarının halk tarafından talan edildiğini görürsün.[1]

١٠٤٥٥ - وَأَنْشَدَنِي أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّلَمِيُّ، أَنْشَدَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْعَبَّاسِ الْعُصْمِيُّ، أَنْشَدَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ أَبِي عَبْدِ اللهِ الْكَاتِبُ لِبَعْضِهِمْ فَذَكَرَ هَذِهِ الْأَبْيَاتِ

10455- Bu hadis başka bir kanalla da nakledilmiştir.[2]

١٠٤٥٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا الْعَبَّاسِ مُحَمَّدَ بْنَ يَعْقُوبَ يَقُولُ: سَمِعْتُ الرَّبِيعَ بْنَ سُلَيْمَانَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ الْحُمَيْدِيَّ يَقُولُ: " قَدِمَ الشَّافِعِيُّ مِنْ صَنْعَاءَ إِلَى مَكَّةَ بِعَشَرَةِ آلَافِ دِينَارٍ فِي مِنْدِيلٍ، فَضَرَبَ خِبَاءَهُ فِي مَوْضِعٍ خَارِجٍ مِنْ مَكَّةَ، فَكَانَ النَّاسُ يَأْتُونَهُ فَمَا بَرِحَ حَتَّى ذَهَبَتْ كُلُّهَا ". وَقَالَ غَيْرُهُ: عَنِ الرَّبِيعِ فِي هَذِهِ الْحِكَايَةِ: " وَفَرَّقَ الْمَالَ كُلَّهُ فِي قُرَيْشٍ، ثُمَّ دَخَلَ مَكَّةَ "

10456- Humeydî der ki: "(İmam) Şâfiî, San'â'dan Mekke'ye bir başörtüsü içinde on bin dinarla gelip Mekke dışında bir çadır kurdu. Bütün parası bitene kadar halk yanına gidip geldi."

Başkasının Rabî'den bildirdiğine göre Şâfiî bu parayı Kureyşlilere dağıttıktan sonra Mekke'ye girdi.[1]

---

[1] İsnâdındaki Hüseyin b. Ebî Abdillah el-Katib hakkında bilgi bulamadım.

[2] İsnâdında tammadığım biri vardır.

١٠٤٥٧ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا نَصْرُ بْنُ مُحَمَّدٍ، أَنَا أَبُو عَلِيٍّ الْحَسَنُ بْنُ حَبِيبِ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ بِدِمَشْقَ قَالَ: سَمِعْتُ الرَّبِيعَ بْنَ سُلَيْمَانَ يَقُولُ: كَانَ الشَّافِعِيُّ رَاكِبَ حِمَارٍ فَمَرَّ عَلَى سُوقِ الْحَذَّائِينَ فَسَقَطَ سَوْطُهُ مِنْ يَدِهِ، فَوَثَبَ غُلَامٌ مِنَ الْحَذَّائِينَ فَأَخَذَ السَّوْطَ وَمَسَحَهُ بِكُمِّهِ وَنَاوَلَهُ إِيَّاهُ، قَالَ الشَّافِعِيُّ لِغُلَامِهِ: " ادْفَعْ تِلْكَ الدَّنَانِيرَ إِلَى هَذَا الْفَتَى ". قَالَ الرَّبِيعُ: فَلَسْتُ أَدْرِي تِسْعَةَ دَنَانِيرَ أَوْ سَبْعَةً "

10457- Rabî b. Süleymân der ki: (İmam) Şâfî, merkebe binip ayakkabıcılar çarşısından geçerken elinden kamçısı düştü. Ayakkabıcılardan bir çocuk koşup kamçıyı alarak onu koluyla silip kendisine verdi. Şâfi kölesine: "Şu dinarları şu çocuğa ver" dedi. Rabî der ki: "Verdiği para dokuz dinar (altın) mı yoksa yedi dinar mı bilmiyorum" dedi.[2]

١٠٤٥٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو أَحْمَدَ بْنُ أَبِي الْحَسَنِ، نَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي حَاتِمٍ الرَّازِيُّ، نَا الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ قَالَ: تَزَوَّجْتُ فَسَأَلَنِي الشَّافِعِيُّ: " كَمْ أَصْدَقْتَهَا؟ "، قُلْتُ: ثَلَاثِينَ دِينَارًا. فَقَالَ: " كَمْ أَعْطَيْتَهَا؟ "، قُلْتُ: سِتَّةَ دَنَانِيرَ. فَصَعِدَ دَارًا وَأَرْسَلَ إِلَيَّ بِصُرَّةٍ فِيهَا أَرْبَعَةٌ وَعِشْرُونَ دِينَارًا

10458- Rabî b. Süleymân der ki: Evlendiğim zaman Şâfiî bana: "Ne kadar mehir belirledin?" diye sordu. Ben: "Otuz dinar" cevabını verince ise: "Ne kadarını ödedin?" diye sordu. Ben: "Altı dinar" cevabını verince de bir eve çıkıp bana içinde yirmi dört dinar olan bir kese gönderdi.[3]

١٠٤٥٩ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنِي أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ بَالَوَيْهِ الْجَلَّابُ، نَا أَبُو نُعَيْمٍ، أَنَا الرَّبِيعُ قَالَ: أَخَذَ رَجُلٌ بِرِكَابِ الشَّافِعِيِّ فَقَالَ لِي: " يَا رَبِيعُ أَعْطِهِ أَرْبَعَةَ دَنَانِيرَ، وَاعْذُرْنِي عِنْدَهُ "

---

[1] İsnâdı sahihtir. Ebû Nuaym, *Hilye* (9/130) ve Zehebî, *Siyer* (10/38).

[2] Ravileri güvenilirdir. Zehebî, *Siyer* (10/37).

[3] İsnâdı sahihtir. Ebû Nuaym, *Hilye* (9/132) Bak: Zehebî, *Siyer* (10/37).

10459- Rabî b. Süleymân der ki: Bir adam Şâfi'nin bineğini tutunca bana: "Ey Rabî! Buna dört dinar ver ve benim yerime ondan özür dile" dedi.[1]

١٠٤٦٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ الرَّازِيُّ، نَا أَبُو زُرْعَةَ عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الْكَرِيمِ، نَا عُبَيْدُ بْنُ جَنَّادٍ الْحَلَبِيُّ، نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي أَيُّوبَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْوَلِيدِ، عَنْ أَبِي سُلَيْمَانَ اللَّيْثِيِّ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " مَثَلُ الْمُؤْمِنُ وَمَثَلُ الْإِيمَانِ كَمَثَلِ الْفَرَسِ فِي أَخْبِيَتِهِ يَجُولُ حَتَّى يَرْجِعَ إِلَى خَبْتِهِ، وَإِنَّ الْمُؤْمِنَ يَسْهُو، ثُمَّ يَرْجِعُ إِلَى الْإِيمَانِ، فَأَطْعِمُوا طَعَامَكُمُ الْأَتْقِيَاءَ، وَوَلُّوا مَعْرُوفَكُمُ الْمُؤْمِنِينَ ".

10460- Ebû Saîd el-Hudrî'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: "*Müminle imân, kazık ile ona bağlanmış at gibidir. At kazığın etrafında dolanır. Sonra bağlı olduğu yere geri döner. Mümin de yanılır sonra imâna geri döner. Yemeğinizi takva sahiplerine yedirin ve iyilik yaparken müminlere öncelik tanıyın.*"[2]

١٠٤٦١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، أَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، نَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُسْتَفَاضُ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ الْبَلْخِيُّ بِسَمَرْقَنْدَ سَنَةَ سِتٍّ وَعِشْرِينَ، أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، نَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي أَيُّوبَ، نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْوَلِيدِ، فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ وَمَعْنَاهُ

10461- Aynı mânâda bir hadis başka bir kanalla nakledilmiştir.[3]

١٠٤٦٢ - سَمِعْتُ الْإِمَامَ أَبَا الطِّيبِ سَهْلَ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَيْمَانَ يَقُولُ: سَمِعْتُ وَالِدِي يَقُولُ: سَمِعْتُ بَعْضَ أَهْلِ الْأَدَبِ يَقُولُ: عَنْ أَبِي حَاتِمٍ، عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ مَعْمَرِ بْنِ الْمُثَنَّى قَالَ: سُئِلَ يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ النَّحْوِيُّ عَنِ الْمِثْلِ الْمَشْهُورِ: كَمُجِيرِ أُمِّ عَامِرٍ. قَالَ:" خَرَجَ

---

[1] Ebû Nuaym, *Hilye* (9/130) Bak: Zehebî, Siyer (10/37).

[2] İsnâdı zayıftır. Ahmed, *Müsned* (3/38, 55) Ebu'ş-Şeyh, *el-Emsâl* (403/352) ve Ebû Ya'lâ, *Müsned* 2/357, 492 (1106,1332) Bak: Heysemî, *Mecma* (10/201).

[3] İsnâdı hasendir. Ebû Nuaym, *Hilye* (8/179).

فِتْيَانٌ مِنَ الْعَرَبِ لِلصَّيْدِ، وَأَثَارُوا ضَبُعًا فَفَلَتَتْ مِنْ أَيْدِيهِمْ وَدَخَلَتْ خِبَاءً لِبَعْضِ الْعَرَبِ، فَخَرَجَ إِلَيْهِمْ فَقَالَ: وَاللهِ لَا تَصِلُونَ إِلَيْهَا وَقَدِ اسْتَجَارَتْ بِي فَخَلَّوْهُ وَإِيَّاهَا، فَلَمَّا انْصَرَفُوا عَمَدَ الرَّجُلُ إِلَى خُبْزٍ وَسَمْنٍ فَثَرَدَهُ وَقَرَّبَهُ إِلَيْهَا فَأَكَلَتْ حَتَّى شَبِعَتْ وَتَمَدَّدَتْ فِي جَانِبِ الْخِبَاءِ، وَغَلَبَ الْأَعْرَابِيَّ النَّوْمُ، فَلَمَّا اسْتَثْقَلَ وَثَبَتْ إِلَيْهِ فَقَرَضَتْ حَلْقَهُ، وَبَقَرَتْ بَطْنَهُ، وَأَكَلَتْ حَشْوَتَهُ، وَخَرَجَتْ تَسْعَى، وَجَاءَ أَخُو الْمَقْتُولِ فَلَمَّا نَظَرَ إِلَيْهِ أَنْشَأَ يَقُولُ:

وَمَنْ يَصْنَعِ الْمَعْرُوفَ فِي غَيْرِ أَهْلِهِ ... يُلَاقِي كَمَا لَاقَى مُجِيرُ أُمِّ عَامِرِ

أَعَدَّ لَهَا لَمَّا اسْتَجَارَتْ بِبَيْتِهِ ... قِرَاهَا مِنَ الْبَانِ اللِّقَاحِ الْغَزَائِرِ

فَأَشْبَعَهَا حَتَّى إِذَا مَا تَمَلَّأَتْ ... فَرَتْهُ بِأَنْيَابٍ لَهَا وَأَظَافِرِ

فَقُلْ لِذَوِي الْمَعْرُوفِ هَذَا جَزَاءُ مَنْ ... يَجُودُ بِمَعْرُوفٍ إِلَى غَيْرِ شَاكِرِ"

10462- Ebû Ubeyde Ma'mer b. el-Müsennâ der ki: Yûnus b. Habîb en-Nahvî'ye; "Ümmü Âmir'i sığındıran gibi..." şeklinde meşhur olan atasözü sorulunca şöyle anlattı: Bedevilerden bazı gençler ava çıktılar ve bir sırtlan yakaladılar, ancak sırtlan ellerinden kurtulup Bedevilerden birinin çadırına girdi. Çadırın sahibi çıkıp gençlere: "Vallahi, bu sırtlan bana sığınmışken ona dokunamazsınız" deyince gençler sırtlanı bıraktılar. Gençler gidince adam ekmek ve yağ alıp tirit yaptı ve sırtlana verdi. Sırtlan karnını doyurup çadırın bir kenarına uzandı. Çadırın sahibi olan bedevinin uykusu gelip uyuyunca sırtlan onu boğazından ısırdı, karnını deşti ve iç organlarını yedi. Sonra koşarak kaçtı. Ölen adamın kardeşi gelip olanları görünce şu şiiri söyledi:

Hak etmeyene iyilik yapan
Ümmü Âmir'i (sırtlanı) sığındıranın durumuna düşer
Evinde ona sığınınca ikramda bulundu
Sütler verdi, yastıklar yataklar serdi
Karnını doyurdu, ancak o doyunca
Onu pençeleriyle parçaladı
İyilik yapana de ki, mükafatı işte budur

Hak etmeyene iyilik yapmanın.[1]

١٠٤٦٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، نَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، حَدَّثَنِي سُلَيْمَانُ بْنُ سَلَمَةَ الْحِمْصِيُّ، نَا مَنِيعُ بْنُ السَّرِيِّ الْحِرَارِيُّ، نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ حُمَيْدٍ الْمُزَنِيُّ، عَنْ شُرَيْحِ بْنِ مَسْرُوقٍ أَبِي زَكَرِيَّا، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ الْمَعْرُوفَ لَا يَصْلُحُ إِلَّا لِذِي دِينٍ أَوْ لِذِي حَسَبٍ أَوْ لِذِي حِلْمٍ ". " كَانَ فِي الْكِتَابِ: عَنْ أَبِي زَكَرِيَّا يَنْظُرُ فِيهِ، وَهَذَا إِسْنَادٌ فِيهِ بَعْضُ مَنْ يُجْهَلُ حَالُهُ وَاللهُ أَعْلَمُ، وَقَدْ رُوِيَ مَعْنَاهُ فِي حَدِيثٍ آخَرَ فِي إِسْنَادِهِ ضَعْفٌ بَيِّنٌ "

10463- Ebû Umâme'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"İyilik; dindar, soylu ve hilim sahibi olanlardan başkasına yakışmaz."*[2]

١٠٤٦٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْقَاسِمِ عَبْدُ الْخَالِقِ بْنُ عَلِيٍّ الْمُؤَذِّنُ، أَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ خَنْبٍ الْبَغْدَادِيُّ بِبُخَارَى، أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ خَلَفٍ الْمَرْوَزِيُّ ح، وَأَخْبَرَنَاهُ أَبُو حَامِدٍ أَحْمَدُ بْنُ الْوَلِيدِ الزَّوْزَنِيُّ، أَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الشَّافِعِيُّ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ خَلَفِ بْنِ عَبْدِ السَّلَامِ الْمَرْوَزِيُّ، نَا يَحْيَى بْنُ هَاشِمٍ، نَا هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْمُقْرِي الْإِسْفِرَايِينِيُّ بِهَا، أَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدِ بْنِ أَبَانَ، نَا سَهْلُ بْنُ عُثْمَانَ، نَا الْمُسَيَّبُ بْنُ شَرِيكٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَا تَصْلُحُ الصَّنِيعَةُ إِلَّا عِنْدَ ذِي حَسَبٍ وَدِينٍ، كَمَا لَا تَصْلُحُ الرِّيَاضَةُ إِلَّا فِي نَجِيبٍ ". لَفْظُ حَدِيثِ يَحْيَى، وَفِي رِوَايَةِ الْمُسَيَّبِ: لَا تَنْفَعُ الصَّنَائِعُ إِلَّا عِنْدَ ذِي نُهًى أَوْ حَسَبٍ أَوْ دِينٍ، كَمَا لَا تَنْفَعُ الرِّيَاضَةُ إِلَّا عِنْدَ نَجِيبٍ، هَكَذَا رَوَاهُ جَمَاعَةٌ مِنَ الضُّعَفَاءِ عَنْ هِشَامٍ. وَيُقَالُ: إِنَّهُ مِنْ قَوْلِ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ كَتَبَهُ عَلِيُّ بْنُ الْمَدِينِيِّ مِنْ كِتَابِ الْمُسَيَّبِ بْنِ شَرِيكٍ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ مِنْ قَوْلِهِ

10464- Hz. Âişe der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"İdman nasıl ki soylu at ile uygun olursa, iyilik te ancak soylu ve dindar olanlara yakışır."*[1]

---

[1] İsnâdında durumu bilinmeyenler vardır. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Kadâu'l-Havâic* (94).

[2] İsnâdı çok zayıftır. Taberânî, *M. el-Kebîr* 18/175 (7652) Bak: Heysemî, *Mecma* (8/183).

Hadisi zayıf olan bazıları Hişâm'dan bu şekilde naklettiler. Bu sözün, Ali b. el-Medînî'nin, Müseyyeb b. Şerîk'in kitabından, Hişâm'dan naklettiği Urve b. ez-Zübeyr'in sözü olduğu da söylenir.[2]

١٠٤٦٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ الْأَدَمِيُّ بِبَغْدَادَ، نَا أَبُو الْعَيْنَاءِ مُحَمَّدُ بْنُ الْقَاسِمِ، نَا ابْنُ خُبَيْقٍ، نَا يُوسُفُ بْنُ أَسْبَاطٍ وَقَالَ: قَالَ سُفْيَانُ: " وَجَدْنَا أَصْلَ كُلِّ عَدَاوَةٍ اصْطِنَاعَ الْمَعْرُوفِ إِلَى اللِّئَامِ "

10465- Süfyân der ki: "Her düşmanlığın kaynağının değersiz kîşilere yapılan iyilik olduğunu gördük."[3]

١٠٤٦٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْمُقْرِئُ، أَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنِي خَالِي أَبُو عَوَانَةَ، نَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَهْدِيٍّ الْأَيْلِيُّ، بِبَغْدَادَ، أَنْشَدَنِي أَبُو الْحَسَنِ الْقُرَشِيُّ:"

مَتَى تَضَعِ الْكَرَامَةَ فِي لَئِيمٍ ... فَإِنَّكَ قَدْ أَسَأْتَ إِلَى الْكَرَامَةْ

وَرُبَّ صَنِيعَةٍ ذَهَبَتْ ضَيَاعًا ... فَكَانَ جَزَاءُ صَاحِبِهَا الْمَلَامَةْ"

10466- Ebu'l-Hasan el-Kuraşî şu beyti söylemiştir:

İyiliği ne zaman değersiz birine yapsan

İyiliğe kötülük yapmış olursun

Nice iyilikler boşuna gitmiştir

Ve onu yapana paylanmak kâr kalmıştır.[4]

١٠٤٦٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ بْنَ أَبِي ذُهْلٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدَ بْنَ حَمْدَانَ الطَّرَائِفِيَّ بِبَغْدَادَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ الرَّبِيعَ بْنَ سُلَيْمَانَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ الشَّافِعِيَّ، رَحِمَهُ اللهُ، يَقُولُ: " إِذَا أَخْطَأَتْكَ الصَّنِيعَةُ إِلَى مَنْ يَتَّقِي اللهَ، فَاصْطَنِعْهَا إِلَى مَنْ يَتَّقِي الْعَارَ "

---

[1] İsnâdı çok zayıftır. Taberânî, *M. el-Kebîr* 18/175 (7652) Bak: Heysemî, *Mecma* (8/183).

[2] Bezzâr, *Müsned* (2/400) Bak: Heysemî, *Mecma* (8/183).

[3] İsnâdı zayıftır.

[4] İsnâdı zayıftır.

10467- (İmam) Şâfiî der ki: "Allah'tan korkana iyilik yapamıyorsan bari utananlara iyilik yap."[1]

١٠٤٦٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، سَمِعْتُ أَبَا أَحْمَدَ حَامِدَ بْنَ مُحَمَّدٍ الْكَاغِدِيَّ الصُّوفِيَّ، يَقُولُ: حَدَّثَنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ الْمُنْذِرِ، نَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ ابْنُ أَخِي الْأَصْمَعِيِّ، حَدَّثَنِي الْأَصْمَعِيُّ، قَالَ:" دَخَلْتُ الْبَادِيَةَ، فَإِذَا أَنَا بِعَجُوزٍ وَبَيْنَ يَدَيْهَا شَاةٌ مَقْتُولَةٌ وَجِرْوُ ذِئْبٍ مُقَفًّى فَنَظَرْتُ إِلَيْهَا فَقَالَتْ: أَوَ يُعْجِبُكَ هَذَا؟ قُلْتُ: بَلَى. وَمَا قِصَّتُكِ؟ قَالَتِ: اعْلَمْ أَنَّ هَذَا جِرْوُ ذِئْبٍ قَدْ أَخَذْنَاهُ فَأَدْخَلْنَاهُ بَيْتِنَا فَلَمَّا كَبِرَ قَتَلَ شَاتَنَا، فَقُلْتُ: أَوَ قُلْتِ فِي ذَلِكَ شِعْرًا؟ قَالَتْ: بَلَى. ثُمَّ أَنْشَأَتْ تَقُولُ:

بَقَرْتَ شُوَيْهَةً وَفَجَعْتَ قَوْمًا ... وَأَنْتَ لِشَاتِنَا أُمٌّ رَبِيبُ

غُذِيتَ بِدَرِّهَا وَرُبِيتَ فِينَا ... فَمَنْ أَنْبَاكَ أَنَّ أَبَاكَ ذِيبُ

إِذَا كَانَ الطِّبَاعُ طِبَاعَ سَوْءٍ ... فَلَيْسَ بِنَافِعٍ أَدَبُ الْأَدِيبِ"

10468- Asmaî der ki: Çöle girdiğimde önünde öldürülmüş bir oğlak ve yatmış bir kurt yavrusu olan ihtiyar bir kadın gördüm. Kadına baktığımda bana: "Buna şaşıyor musun?" diye sordu. Ben: "Evet. Senin kıssan nedir?" karşılığını verdim. İhtiyar kadın şöyle dedi: "Bil ki bu kurt yavrusunu alıp evimize soktuk. Büyüyünce de oğlağımızı öldürdü." Ben: "Bu konuda bir şiirin var mı?" diye sorunca: "Evet" deyip şu şiiri söyledi:

Ufak bir oğlağı deştin ve bir topluluğun canını yaktın
Halbuki oğlağımıza anne gibiydin
Onun sütüyle beslendin ve aramızda büyüdün
Sana babanın kurt olduğunu kim söyledi
Eğer huylar kötüyse
Kurtları eğitmenin faydası yoktur.[2]

---

[1] İsnâdı ceyyiddir.

[2] İsnâdında sakınca yoktur.

١٠٤٦٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيِّ بْنُ شَاذَانَ الْبَغْدَادِيُّ، بِهَا، أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، نَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، نَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ مَهْدِيٍّ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ سُلَيْمَانَ، حَدَّثَنِي عُبَيْدُ اللهِ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ طَاوُسٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: سُئِلَ النَّبِيُّ ﷺ عَنِ الشَّهَادَةِ، قَالَ: " هَلْ تَرَى الشَّمْسَ؟ " قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: " عَلَى مِثْلِهَا فَاشْهَدْ أَوْ دَعْ " وَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " النَّاسُ مَعَادِنُ وَالْعِرْقُ دَسَّاسٌ، وَأَدَبُ السُّوءِ كَعِرْقِ السُّوءِ "

10469- İbn Abbâs der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) şahitlik sorulunca: *"Güneşi görüyor musun?"* diye sordu. "Evet" cevabını alınca da: *"Ya aynı şekilde gördüğün şeye şahitlik et ya da bırak"* buyurdu.[1]

Yine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"İnsanlar maden gibidir. Irk (soy ve kan) dessastır (barındırdığı huyları nesillere aktarır). Kötü terbiye de kötü ırk gibidir."*[2]

---

[1] İsnâdı zayıftır. Ukaylî, *ed-Duafâ* (3/70), Zehebî, *Mîzân* (3/570).

[2] Ebu'ş-Şeyh, *el-Emsâl* (164) ve İbn Adiy, *el-Kâmil* (6/2213).

الْخَامِسُ وَالسَّبْعُونَ مِنْ شُعَبِ الْإِيمَانِ وَهُو بَابٌ فِي رَحِمِ الصَّغِيرِ وَتَوْقِيرِ الْكَبِيرِ

75. Şube

Küçüğe Merhametli ve Büyüğe Saygılı Olmak

Halîmî der ki: Küçüklere merhametli ve büyüklere saygılı olmayı aynı başlık altında zikretmemin sebebi, bu ikisinin de mânâsının, herkese yaşına, gücüne ve konumuna göre muamele etmenin gerekmesi olması sebebiyledir. Küçüğe merhamet etmek, büyüğe de saygılı olmak gerekir.[1]

١٠٤٧٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ الْفَضْلِ بْنِ نَظِيفٍ الْفَرَّاءُ بِمَكَّةَ، نَا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ نَصْرٍ الرَّافِقِيُّ، إِمْلَاءً، نَا هِلَالُ بْنُ الْعَلَاءِ الرَّقِّيُّ، نَا حَجَّاجُ بْنُ أَبِي مَنِيعٍ، نَا جَدِّي، عَنِ الزُّهْرِيِّ ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو مُحَمَّدٍ أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْمُزَنِيُّ، أَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى، أَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنِي شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، أَنَا سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيِّبِ: أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ، يَقُولُ: " جَعَلَ اللهُ الرَّحْمَةَ مِائَةَ جُزْءٍ، فَأَمْسَكَ عِنْدَهُ تِسْعَةً وَتِسْعِينَ وَأَنْزَلَ عَلَى الْأَرْضِ جُزْءًا وَاحِدًا، فَمِنْ ذَلِكَ الْجُزْءِ يَتَرَاحَمُ الْخَلْقُ، حَتَّى تَرْفَعَ الْفَرَسُ حَافِرَهَا عَنْ وَلَدِهَا خَشْيَةَ أَنْ تُصِيبَهُ " لَفْظُهُمَا سَوَاءٌ غَيْرَ أَنَّ الْفَرَّاءَ، قَالَ: " تِسْعَةً وَتِسْعِينَ جُزْءًا " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ أَبِي الْيَمَانِ، وَأَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ عَنِ الزُّهْرِيِّ

10470- Ebû Hureyre der ki: Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Allah merhameti yüz parçaya ayırmış; doksan dokuzunu kendi katında tutmuş bir parçasını yeryüzüne indirmiştir. Bütün mahlûkat o bir parça ile birbirine merhamet eder. Hatta atın yavrusunu ezmemek için ayağını kaldırması da o bir parçanın eseridir."*[2]

---

[1] Halîmî, *el-Minhâc* (3/309).

[2] İsnâdı sahihtir.

Buhârî[1] bu hadisi Ebu'l-Yemân'dan ve Müslim[2] bu hadisi başka bir yolla Zührî'den rivayet etti.

١٠٤٧١ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، أَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، نَا أَبُو دَاوُدَ، نَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، أَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ بَكْرٍ، نَا أَبُو دَاوُدَ، نَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، وَابْنُ السَّرْحِ، قَالَا: نَا سُفْيَانُ، عَنِ ابْنِ أَبِي نَجِيحٍ، عَنِ ابْنِ عَامِرٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، يَرْوِيهِ قَالَ ابْنُ السَّرْحِ: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا وَيَعْرِفْ حَقَّ كَبِيرِنَا فَلَيْسَ مِنَّا "

10471- İbnu's-Sarh'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Küçüğümüze merhamet etmeyen ve büyüğün hakkını bilmeyen bizden değildir"* buyurdu.[3]

١٠٤٧٢ - رَوَاهُ الْحُمَيْدِيُّ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنِ ابْنِ أَبِي نَجِيحٍ، أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عَامِرٍ، أَنَّهُ سَمِعَ عَبْدَ اللهِ بْنَ عَمْرٍو، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا وَيَعْرِفْ حَقَّ كَبِيرِنَا " أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ الْفَقِيهُ، أَنَا بِشْرُ بْنُ مُوسَى، نَا الْحُمَيْدِيُّ، نَا سُفْيَانُ، عَنِ ابْنِ أَبِي نَجِيحٍ فَذَكَرَهُ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَامِرٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو يَبْلُغُ بِهِ النَّبِيَّ ﷺ، ثُمَّ زَعَمَ أَنَّهُ عَبْدُ اللهِ بْنُ عَامِرٍ الْيَحْصِبِيُّ، وَغَلَطَ فِيهِ، إِنَّمَا هُوَ عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَامِرٍ الْمَكِّيِّ، وَكَانُوا ثَلَاثَةَ إِخْوَةٍ، وَرَوَاهُ أَيْضًا عَمْرُو بْنُ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ

10472- Humeydî bu hadisi Süfyân kanalıyla İbn Ebî Necîh'ten, o da Abdullah b. Âmir'den şu şekilde nakletmiştir: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Küçüğümüze merhamet etmeyen ve büyüğün hakkını bilmeyen bizden değildir"* şöyle buyurdu.[4]

---

[1] Buhârî, *edeb* (75).

[2] Müslim, *tevbe* (19).

[3] Ravileri güvenilirdir. Ebû Dâvud 5/232-233 (4943).

[4] Ravileri güvenilirdir. Tirmizî (4/322).

١٠٤٧٣ - أَنْبَأَنِي أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، إِجَازَةً، نَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، نَا بَحْرُ بْنُ نَصْرٍ الْخَوْلَانِيُّ، نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنِي أَبُو صَخْرٍ، عَنِ ابْنِ قُسَيْطٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ: أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا وَيَعْرِفْ حَقَّ كَبِيرِنَا، فَلَيْسَ مِنَّا "

10473- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Küçüğümüze merhamet etmeyen ve büyüğün hakkını bilmeyen bizden değildir."*[1]

١٠٤٧٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْقَاسِمُ بْنُ الْقَاسِمِ السَّيَّارِيُّ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى الْبَاشَانِيُّ، نَا عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ شَقِيقٍ، نَا أَبُو حَمْزَةَ السُّكَّرِيُّ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ قَالَ: " لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يُوَقِّرْ كَبِيرَنَا وَيَعْرِفْ حَقَّ صَغِيرِنَا وَيَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ " عَبْدُ الْمَلِكِ هَذَا هُوَ ابْنُ أَبِي بَشِيرٍ، وَكَذَلِكَ رَوَاهُ شَرِيكٌ، عَنْ لَيْثٍ، وَرَوَاهُ جَرِيرٌ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، وَعِكْرِمَةَ

10474- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Büyüğümüze saygı göstermeyen ve küçüğümüzün hakkını bilmeyen, iyiliği emredip kötülükten sakındırmayan bizden değildir."*[2]

İsnâdındaki Abdulmelik, İbn Ebî Beşîr'dir. Şerîk te bu hadisi Leys'ten bu şekilde rivayet etti. Cerîr ise bunu Leys kanalıyla Abdulmelik'ten, o da Saîd b. Cübeyr ile İkrime'den rivayet etti.

١٠٤٧٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ، نَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، نَا يُونُسُ بْنُ مُحَمَّدٍ، نَا مَطَرٌ الْأَعْنَقُ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " يَا أَنَسُ، وَقِّرِ الْكَبِيرَ وَارْحَمِ الصَّغِيرَ تُرَافِقْنِي فِي الْجَنَّةِ "

10475- Enes der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Ey Enes! Büyüğe saygı göster, küçüğe merhamet et, cennette yoldaşım olursun."*[3]

---

[1] İsnâdı hasendir. Hâkim, *Müstedrek* (4/178) ve Harâitî, *Mekârimu'l-Ahlâk* (151).

[2] İsnâdı zayıftır. Tirmizî 4/322 (1921).

[3] İsnâdı hasendir. Harâitî, *Mekârimu'l-Ahlâk* (152).

١٠٤٧٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا أَبُو سَهْلِ بْنُ زِيَادٍ، نَا أَحْمَدُ بْنُ بِشْرٍ الْمَرْثَدِيُّ، نَا خَالِدُ بْنُ خِدَاشٍ، نَا زَائِدَةُ بْنُ أَبِي الرُّقَادِ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا وَيُعَظِّمْ كَبِيرَنَا "

10476- Enes'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Küçüğümüze merhamet etmeyen ve büyüğümüze saygı göstermeyen bizden değildir."*[1]

١٠٤٧٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرٍ أَحْمَدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ أَحْمَدَ الْفَامِيُّ، وَأَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، قَالَا: نَا أَبُو الْحَسَنِ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عُبْدُوسَ الطَّرَائِفِيُّ، نَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ، نَا الْقَعْنَبِيُّ، أَنَّ حُسَيْنَ بْنَ ضُمَيْرَةَ، حَدَّثَهُمْ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، عَنْ عَلِيٍّ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، قَالَ: " مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا وَلَمْ يَعْرِفْ حَقَّ كَبِيرِنَا فَلَيْسَ مِنَّا، وَلَا يَكُونُ الْمُؤْمِنُ مُؤْمِنًا حَتَّى يُحِبَّ لِلْمُؤْمِنِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ "

10477- Hz. Ali'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Küçüğümüze merhamet etmeyen ve büyüğümüzün hakkını bilmeyen bizden değildir. Mümin kendisi için sevdiğini başka mümin için de sevmedikçe (gerçek) mümin olamaz."*[2]

١٠٤٧٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، أَنَا الْحُسَيْنُ أَحْمَدُ بْنُ عُثْمَانَ بْنِ يَحْيَى الْأَدَمِيُّ، نَا أَبُو قِلَابَةَ، نَا مُسْهِلُ بْنُ تَمَّامِ بْنِ بَزِيعٍ، نَا مُبَارَكُ بْنُ فَضَالَةَ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يُوَقِّرْ كَبِيرَنَا وَيَعْرِفْ حَقَّ صَغِيرِنَا وَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: إِنَّ مِنْ إِجْلَالِ اللهِ إِكْرَامَ ذِي الشَّيْبَةِ الْمُسْلِمِ "

10478- Câbir'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Büyüğümüze saygı göstermeyen ve küçüğümüzün hakkını bilmeyen bizden değildir."* Yine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"İhtiyar müslümana saygılı olmak, Allah'a duyulan tazimden sayılır"* buyurdu.[3]

---

[1] İsnâdı zayıftır. Tirmizî 4/331 (1920).

[2] İsnâdı çok zayıftır. Taberânî, *M. el-Kebîr* 8/368 (8154).

[3] İsnâdında sakınca yoktur. Zehebî, *Mîzân* (2/603).

١٠٤٧٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْفَارِسِيُّ، نَا أَبُو إِسْحَاقَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْأَصْبَهَانِيُّ، نَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ فَارِسٍ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، قَالَ: قَالَ عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ يَحْيَى أَبُو الْأَصْبَغِ الْحَرَّانِيُّ، نَا عِيسَى بْنُ يُونُسَ، عَنْ بَدْرِ بْنِ خَلِيلٍ الْكُوفِيِّ الْأَسَدِيِّ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ عَطِيَّةَ الْفُقَيْمِيِّ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ، يَقُولُ: " إِنَّ مِنْ إِجْلَالِ اللهِ تَعَالَى عَلَى الْعِبَادِ إِكْرَامَ ذِي الشَّيْبَةِ الْمُسْلِمِ وَرِعَايَةَ الْقُرْآنِ مَنِ اسْتَرْعَاهُ اللهُ إِيَّاهُ، وَطَاعَةَ الْإِمَامِ يَعْنِي الْمُقْسِطِ "

10479- İbn Ömer'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"İhtiyar müslümana Kur'ân'ı terk etmeyen ve yasaklarını çiğnemeyen Kur'ân'a bağlı kişilere ve adaletli devlet başkanına hürmet etmek, Allah'a saygıdandır."*[1]

١٠٤٨٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنِي أَبُو سَعِيدِ بْنُ أَبِي بَكْرِ بْنِ أَبِي عُثْمَانَ، نَا أَبُو مُحَمَّدٍ جَعْفَرُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَمْرٍو الْقَارِيُّ، نَا أَبُو الْأَزْهَرِ، نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ حُمْرَانَ ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، أَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ دَاسَةَ، نَا أَبُو دَاوُدَ، نَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الصَّوَّافُ، نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ حُمْرَانَ، أَنَا عَوْفُ بْنُ أَبِي جَمِيلَةَ، عَنْ زِيَادِ بْنِ مِخْرَاقٍ، عَنْ أَبِي كِنَانَةَ، عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ مِنْ إِجْلَالِ اللهِ إِكْرَامَ ذِي الشَّيْبَةِ وَحَامِلِ الْقُرْآنِ غَيْرِ الْغَالِي فِيهِ وَلَا الْجَافِي عَنْهُ وَإِكْرَامَ ذِي السُّلْطَانِ الْمُقْسِطِ "

10480- Ebû Mûsa el-Eş'arî'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"İhtiyar müslümana Kur'ân'ı terk etmeyen ve yasaklarını çiğnemeyen Kur'ân hafızlarına ve adaletli devlet başkanına hürmet etmek, Allah'a saygıdandır."*[2]

١٠٤٨١ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، أَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، نَا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، عَنْ عَبْدِ الْوَهَّابِ، أَنَا النَّهَّاشُ بْنُ فَهْمٍ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُسْلِمٍ، أَنَّهُ قَالَ: " مِنْ تَعْظِيمِ جَلَالِ اللهِ تَعْظِيمُ ذِي الشَّيْبَةِ الْمُسْلِمِ " كَذَا وَجَدْتُهُ لَمْ يُجَاوِزْ بِهِ الْحَسَنَ بْنَ مُسْلِمٍ

---

[1] İsnâdı zayıftır. Buhârî, *Târih* 3/2 (19-20) ve Ukaylî, *ed-Duafâ* (3/20).

[2] İsnâdı hasendir. Ebû Dâvud 5/174 (4843).

10481- Hasan b. Müslim der ki: "İhtiyar müslümana hürmet etmek, Allah'a saygıdandır."[1]

Hadisi bu şekilde Hasan b. Müslim'in sözü olarak buldum.

١٠٤٨٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا أَبُو الْحَسَنِ أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ الطِّيبِيُّ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ أَيُّوبَ الْبَجَلِيُّ، بِالرِّيِّ، أَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الطَّنَافِسُ، نَا وَكِيعٌ، عَنْ أَبِي مَعْشَرٍ الْمَدَنِيِّ، عَنْ سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ مِنْ تَعْظِيمِ جَلَالِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ إِكْرَامَ ذِي الشَّيْبَةِ فِي الْإِسْلَامِ، وَإِنَّ مِنْ تَعْظِيمِ جَلَالِ اللهِ إِكْرَامَ الْإِمَامِ الْمُقْسِطِ "

10482- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: "*İhtiyar müslümana hürmet etmek, Allah'a saygıdandır. Yine adil olan devlet başkanına hürmet etmek, Allah'a saygıdandır.*"[2]

١٠٤٨٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، نَا أَبُو عُثْمَانَ الْحَنَّاطُ، قَالَ: قَالَ ذُو النُّونِ: " ثَلَاثَةٌ مِنْ أَعْلَامِ الْوَقَارِ: تَعْظِيمُ الْكَبِيرِ، وَالتَّرَحُّمُ عَلَى الصَّغِيرِ، وَالتَّحَلُّمُ عَلَى الْوَضِيعِ "

10483- Zünnûn der ki: "Üç şey vakarın göstergesidir: Büyüğe saygı, küçüğe merhamet ve (sosyal konumu itibariyle) düşük olan kişiye yumuşak davranmak."[3]

١٠٤٨٤ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، نَا أَحْمَدُ بْنُ يَحْيَى الْحُلْوَانِيُّ، نَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ الصَّفَّارُ الْكُوفِيُّ، بِهَا، نَا ابْنُ أَبِي فُدَيْكٍ، عَنِ الضَّحَّاكِ، عَنْ مَنْ، أَخْبَرَهُ عَنِ الْمَقْبُرِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَا يُوَسَّعُ الْمَجْلِسُ إِلَّا لِثَلَاثَةٍ: لِذِي سِنٍّ لِسِنِّهِ، وَذِي عِلْمٍ لِعِلْمِهِ، وَذِي سُلْطَانٍ لِسُلْطَانِهِ "،

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı zayıftır.

[3] İsnâdı ceyyiddir.

10484- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Sadece şu üç kişiye mecliste yer açılır: Yaşlı kişiye yaşından dolayı, âlime ilminden dolayı ve devlet başkanına makamından dolayı."*[1]

١٠٤٨٥ – أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيِّ بْنُ شَاذَانَ، أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ دَرَسْتَوَيْهِ، نَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، نَا يَزِيدُ بْنُ بَيَانٍ الْعُقَيْلِيُّ أَبُو خَالِدٍ الضَّرِيرُ، نَا أَبُو الرِّجَالِ الْأَنْصَارِيُّ ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، نَا أَبُو الْحُسَيْنِ أَحْمَدُ بْنُ عُثْمَانَ بْنِ يَحْيَى الْأَدَمِيُّ، نَا أَبُو قِلَابَةَ الرَّقَاشِيُّ، نَا يَزِيدُ بْنُ بَيَانٍ أَبُو خَالِدٍ الْمُعَلِّمُ وَأَخْبَرَنَا الْإِمَامُ أَبُو إِسْحَاقَ الْإِسْفِرَايِينِيُّ، أَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الشَّافِعِيُّ، نَا أَبُو قِلَابَةَ الرَّقَاشِيُّ، نَا يَزِيدُ بْنُ بَيَانٍ الْمُعَلِّمُ، نَا أَبُو الرِّجَالِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا أَكْرَمَ شَابٌّ شَيْخًا لِسِنِّهِ إِلَّا قَيَّضَ اللهُ لَهُ عِنْدَ سِنِّهِ مَنْ يُكْرِمُهُ " وَفِي رِوَايَةِ يَعْقُوبَ: " مَنْ يُكْرِمُهُ عِنْدَ سِنِّهِ " وَلَمْ يَقُلْ: لِسِنِّهِ

وَرُوِّينَا فِي حَدِيثِ الْقَسَامَةِ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، قَالَ: " كَبِّرْ كَبِّرْ " أَيْ يَتَكَلَّمُ الْأَكَابِرُ مِنْكُمْ فِي السِّنِّ

وَقَالَ فِي حَدِيثِ الْإِمَامَةِ فِي الصَّلَاةِ: " فَإِذَا حَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَلْيُؤَذِّنْ لَكُمْ أَحَدُكُمْ، وَلْيَؤُمَّكُمْ أَكْبَرُكُمْ "

10485- Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bir genç, bir ihtiyara yaşı sebebiyle saygıda bulunursa, Allah yaşlılığında ona saygı gösterecek kimseleri mutlaka takdir eder"* buyurdu.[2]

Kasâme hadisi içinde bize bildirildiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Büyüğe öncelik ver, büyüğe öncelik ver –yani yaşça büyükleriniz (önce) konuşsun"* buyurdu.[3]

Namazda imamlık konusunda ise: *"Namaz vakti gelince sizden biri ezan okusun ve (yaş olarak) en büyüğünüz size imamlık yapsın"* buyurdu.[1]

---

[1] İsnâdında tammadığım biri vardır.

[2] İsnâdı çok zayıftır. Tirmizî 4/372 (2022).

[3] Müslim, *kasâme* (6-1).

١٠٤٨٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْعَلَوِيُّ، أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ بَالَوَيْهِ الْمُزَكِّي، نَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، نَا الْحُسَيْنُ بْنُ الْوَلِيدِ، عَنْ قَيْسٍ، عَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: قَدِمَ وَفْدُ جُهَيْنَةَ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَقَامَ غُلَامٌ يَتَكَلَّمُ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " مَهْ، فَأَيْنَ الكبير "

10486- Câbir der ki: Cüheyne heyeti Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellam) geldiğinde bir genç konuşmak için kalkınca Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yavaş ol! Büyükler nerede?"* buyurdu.[2]

١٠٤٨٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، أَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، نَا ابْنُ أَبِي الدُّمَيْكِ، وَمُحَمَّدُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْحَضْرَمِيُّ، قَالَا: نَا ابْنُ أَبِي خَلَفٍ، نَا حَصِينُ بْنُ عُمَرَ الْأَحْمَسُ، نَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبِي خَالِدٍ، عَنْ قَيْسِ بْنِ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: لَمَّا بَايَعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " لِأَيِّ شَيْءٍ جِئْتَ يَا جَرِيرُ؟ " قَالَ: جِئْتُ لَأُسْلِمَ عَلَى يَدِكَ. قَالَ: فَأَلْقَى لِي كِسَاءَهُ، ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَى أَصْحَابِهِ، فَقَالَ: " إِذَا أَتَاكُمْ كَرِيمُ قَوْمٍ فَأَكْرِمُوهُ " لَفْظُ الْحَدِيثِ لِابْنِ أَبِي الدُّمَيْكِ وَهُوَ أَتَمُّ

10487- Cerîr b. Abdillah der ki: Resûlullah'a biat ettiğim zaman: *"Neden geldin ey Cerîr?"* diye sordu. Ben: "Senin vasıtanla Müslüman olmak için geldim" cevabını verince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) giysisini (oturmam) için serdikten sonra ashâbıma dönüp: *"Yanınıza değerli biri geldiğinde ona ikram edin"* buyurdu.[3]

Hadisin lafzı, detaylı metniyle İbn Ebi'd-Dümeyk'e aittir.

١٠٤٨٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيِّ بْنُ شَاذَانَ، بِبَغْدَادَ، نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، نَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، نَا أَبُو صَفْوَانَ نَصْرُ بْنُ فُدَيْكِ بْنِ نَصْرِ بْنِ سَيَّارٍ، نَا حَفْصُ بْنُ غِيَاثٍ، عَنْ مَعْبَدِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: دَخَلَ جَرِيرُ بْنُ عَبْدِ اللهِ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ فَضَنَّ النَّاسُ بِمَجَالِسِهِمْ، فَلَمْ يُوَسِّعْ لَهُ أَحَدٌ، فَرَمَاهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ بِبُرْدَتِهِ وَقَالَ: " اجْلِسْ عَلَيْهَا

[1] Buhârî, *ezân* (154, 155, 160, 166), *cihad* (215), *edeb* (77).

[2] İsnâdı zayıftır. Bezzâr, *Müsned* (2/402) Bak: Heysemî, *Mecma* (8/15).

[3] İsnâdı zayıftır. İbn Mâce (2/1223).

" فَأَخَذَ جَرِيرٌ فَلَقِيَهَا بِوَجْهِهِ وَنَحْرِهِ وَقَبَّلَهَا وَرَدَّهَا عَلَى ظَهْرِهِ وَقَالَ: أَكْرَمَكَ اللهُ يَا رَسُولَ اللهِ، كَمَا أَكْرَمْتَنِي. فَأَقْبَلَ رَسُولُ اللهِ ﷺ عَلَى أَصْحَابِهِ، فَقَالَ: " مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْآخَرِ، ثَلَاثًا، فَإِذَا أَتَاهُ كَرِيمُ قَوْمٍ فَلْيُكْرِمْهُ "

10488- Enes der ki: Cerîr b. Abdillah, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına girince halk yerinden kımıldamadı ve kimse ona yer vermedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) üst giysisini ona atıp: *"Bunun üzerine otur"* buyurunca Cerîr giysiyi alıp yüzüne ve boğazına sürerek öpmeye başladı. Sonra giysiyi sırtına atıp: "Bana ikramda bulunduğun gibi Allah ta sana ikramda bulunsun, ey Allah'ın Resûlü!" deyince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbına dönüp üç defa: *"Allah'a ve âhiret gününe imân eden bir kavmin ileri geleni kendisine geldiğinde ona ikramda (saygıda) bulunsun"* buyurdu.[1]

١٠٤٨٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ بْنُ عَبْدَانَ، أَنَا أَبُو الْقَاسِمِ الطَّبَرَانِيُّ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ، نَا حَمْدَانُ بْنُ أَسَدٍ الْبَجَلِيُّ، قَالَ: وَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمَّارٍ الْمُوصِلِيُّ ح وَنَا الْحَضْرَمِيُّ، وَالْعُمَرِيُّ، قَالَا: نَا مَسْرُوقُ بْنُ الْمَرْزُبَانِ، قَالُوا: نَا يَحْيَى بْنُ يَمَانٍ، نَا سُفْيَانُ، عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ عُمَرَ بْنِ مِخْرَاقٍ، قَالَ: مَرَّ عَلَى عَائِشَةَ رَجُلٌ ذُو هَيْئَةٍ فَدَعَتْهُ يَقْعُدُ مَعَهَا وَمَرَّ آخَرُ فَأَعْطَتْهُ كِسْرَةً، فَقِيلَ لَهَا، فَقَالَتْ: " أَمَرَنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ أَنْ نُنْزِلَ النَّاسَ مَنَازِلَهُمْ " قَالَ أَبُو الْقَاسِمِ: لَمْ يَرْوِ عَنْ سُفْيَانَ إِلَّا ابْنُ يَمَانٍ. قَالَ الْإِمَامُ أَحْمَدُ: وَعُمَرُ بْنُ مِخْرَاقٍ، عَنْ عَائِشَةَ مُرْسَلٌ، وَرَوَاهُ يَحْيَى بْنُ يَمَانٍ أَيْضًا، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ حَبِيبِ بْنِ أَبِي ثَابِتٍ، عَنْ مَيْمُونِ بْنِ أَبِي شَبِيبٍ، عَنْ عَائِشَةَ، وَهُوَ أَيْضًا مُرْسَلٌ

10489- Ömer b. Mihrâk anlatıyor: Hz. Âişe'ye güzel giysili biri uğrayınca, Hz. Aişe kendisiyle oturması için onu çağırdı. Bir başkası uğrayınca ise ona basit bir şeyler verdi. Kendisine neden böyle yaptığı sorulunca da şöyle cevap verdi: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) insanlara konumlarına göre davranmamızı emretti."[2]

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı hasendir, ancak kopukluk vardır. Ebû Dâvud 5/173 (4842).

Ebu'l-Kâsım der ki: Bu hadisi Süfyân'dan sadece İbn Yemân nakletmiştir.

Beyhakî der ki: Ömer b. Mihrâk bunu Âişe'den mürsel olarak nakletmiştir. Yahya b. Yemân ise bunu Süfyân kanalıyla Habîb b. Ebî Sâbit'ten, o Meymûn b. Ebî Şebîb'den, o da Âişe'den mürsel olarak nakletti.

١٠٤٩٠ - حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْعَلَوِيُّ، نَا أَبُو حَامِدٍ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ الْحَافِظُ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى بْنُ خَالِدٍ الذُّهْلِيُّ، نَا سَعِيدُ بْنُ وَاصِلٍ الطُّفَاوِيُّ، نَا شُعْبَةُ، عَنْ يُونُسَ بْنِ عُبَيْدٍ، عَنْ ثَابِتٍ الْبُنَانِيِّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: صَحِبَنِي جَرِيرٌ فَجَعَلَ يَخْدُمُنِي وَقَالَ: " إِنِّي رَأَيْتُ الْأَنْصَارَ يَصْنَعُونَ بِرَسُولِ اللهِ ﷺ شَيْئًا، لَا أَرَى أَحَدًا مِنْهُمْ إِلَّا خَدَمْتُهُ "،

10490- Enes b. Mâlik der ki: Cerîr bir yolculukta benimle beraberken bana hizmet etmeye başladı ve şöyle dedi: "Ensar'ın Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) öyle şeyler yaptığını (ikramlarda bulunduğunu) gördüm ki; (bu nedenle) onlardan gördüğüm herkese hizmet ederim."[1]

١٠٤٩١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيِّ بْنُ شَاذَانَ، أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، نَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، نَا أَبُو عَمْرٍو، وَمُحَمَّدُ بْنُ عَرْعَرَةَ بْنِ الْبَرْمَدِ ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ مُوسَى الْمُزَكِّي، نَا أَبُو مُسْلِمٍ إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ ح، وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، وَأَبُو سَهْلٍ الْمِهْرَانِيُّ، وَأَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، قَالُوا: أَنَا يَحْيَى بْنُ مَنْصُورٍ الْقَاضِي، قَالَ: قُرِئَ عَلَى أَبِي مُسْلِمٍ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ عَرْعَرَةَ، نَا شُعْبَةُ، فَذَكَرُوهُ غَيْرَ أَنَّهُمْ قَالُوا: صَحِبْتُ جَرِيرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ وَكَانَ يَخْدُمُنِي، وَكَانَ أَسَنَّ مِنِّي. فَذَكَرَهُ وَقَالَ: أَلَا أَكْرَمْتُهُ. وَفِي رِوَايَةِ أَبِي عَبْدِ اللهِ: وَكَانَ أَكْبَرَ وَأَسَنَّ مِنِّي. وَفِي رِوَايَةِ يَعْقُوبَ: وَكَانَ أَكْبَرَ مِنِّي السِّنِّ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَرْعَرَةَ، وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ بُنْدَارٍ وَغَيْرِهِ، عَنِ ابْنِ عَرْعَرَةَ، عَنْ شُعْبَةَ

10491- Bu hadis başka bir kanalla şu şekilde nakledilmiştir: "Cerîr ile yolculuk yaptım, benden daha yaşlı olmasına rağmen bana hizmet

---

[1] İsnâdı zayıftır.

ediyordu." Yine rivayette Sâbit el-Bünânî'nin: "Sen ona ikramda bulunmadın mı?" diye sorduğu geçmiştir.[1]

Hadis Ebû Abdillah'ın rivayetinde: "Benden daha büyük ve yaşlıydı" şeklindedir. Yâkûb'un rivayetinde ise: "Yaşça benden daha büyüktü" ibaresi geçmiştir.

Buhârî[2] bu hadisi Muhammed b. Ar'ar kanalıyla, Müslim[3] ise Bundâr ve başkası kanalıyla İbn Ar'ar'dan, o da Şu'be'den nakletmiştir.

١٠٤٩٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: نَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، نَا يُونُسُ بْنُ مُحَمَّدٍ، نَا عُمَرُ بْنُ أَبِي خَلِيفَةَ، حَدَّثَنِي أَبُو بَدْرٍ، عَنْ ثَابِتٍ الْبُنَانِيِّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: كَانَ غُلَامٌ لَا يُؤْبَهُ لَهُ فِي حَلْقَةِ رَسُولِ اللهِ ﷺ، فَأَرَادَ رَسُولُ اللهِ ﷺ الْقِيَامَ فَقَامَ فَنَاوَلَ النَّعْلَ رَسُولَ اللهِ ﷺ، فَقَالَ: " أَرَدْتُ رِضَى الله عَزَّ وَجَلَّ رَضِيَ اللهُ عَنْكَ " قَالَ: وَكَانَ لِذَلِكَ الْفَتَى بِالْمَدِينَةِ بَعْدُ شَأْنٌ

10492- Enes b. Mâlik der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) halkasında bulunanlar tarafından önemsenmeyen bir genç vardı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) kalkacağı zaman bu genç kalkıp Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) ayakkabısını verince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ben Allah'ın rızasını istedim, Allah da senden razı oldu"* buyurdu. Daha sonraları o genç Medine'de çok önemli biri oldu.[4]

١٠٤٩٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو نَصْرٍ أَحْمَدُ بْنُ عَلِيٍّ الْفَامِيُّ، قَالَا: نَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ عَوْفٍ، نَا حَيْوَةُ، وَابْنُ أَبِي السَّرِيِّ، قَالَا: نَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، عَنِ ابْنِ الْمُبَارَكِ، عَنْ خَالِدٍ الْحَذَّاءِ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الْبَرَكَةُ مَعَ أَكَابِرِكُمِ "،

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî, *cihad* (223)

[3] Müslim, *fadâil* (181).

[4] İsnâdı zayıftır.

10493- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bereket büyüklerinizle beraberdir"* buyurdu.[1]

١٠٤٩٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو أَحْمَدَ حَمْزَةُ بْنُ الْعَبَّاسِ، نَا عَبْدُ الْكَرِيمِ بْنُ الْهَيْثَمِ، نَا نُعَيْمُ بْنُ حَمَّادٍ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ، أَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ الْمَحْبُوبِيُّ، نَا أَحْمَدُ بْنُ سَيَّارٍ، نَا وَارِثُ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ، قَالَا: نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، أَنَا خَالِدُ بْنُ مِهْرَانَ الْحَذَّاءُ، فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ

10494- Bu hadis başka bir kanalla da nakledilmiştir.[2]

١٠٤٩٥ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْمَحْبُوبِيُّ، مِنْ أَصْلِ كِتَابِهِ، أَنَا أَبُو الْمُوَجِّهِ، أَنَا عَبْدَانُ، أَنَا عَبْدُ اللهِ، أَنَا خَالِدٍ الْحَذَّاءُ، عَنْ عِكْرِمَةَ: أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ كَانَ إِذَا سَقَى، قَالَ: " ابْدَءُوا بِالْأَكَابِرِ " وَقَالَ: " بِالْأَكْبَرِ " هَكَذَا ذَكَرَهُ مُرْسَلًا بِهَذَا اللَّفْظِ،

10495- İkrime'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) su dağıtırken: *"Büyüklerden –veya en büyükten- başlayın"* derdi.[3]

Hadis bu şekilde mürsel olarak nakledilmiştir.

١٠٤٩٦ - وَرَوَاهُ عُبَيْدُ اللهِ بْنُ تَمَّامٍ وَلَيْسَ بِالْقَوِيِّ، عَنْ خَالِدٍ بِهَذَا اللَّفْظِ مَوْصُولًا، أَخْبَرَنَاهُ ابْنُ عَبْدَانَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنِي عُمَرُ بْنُ حَفْصٍ الْحَرْبِيُّ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ تَمَّامٍ، فَذَكَرَهُ وَقَالَ: " بِالْأَكَابِرِ " لَمْ يَشُكَّ، وَالصَّحِيحُ رِوَايَةُ عَبْدَانَ، عَنِ ابْنِ الْمُبَارَكِ

10496- Ubeydullah b. Temmâm, Hâlid'den bu hadisi mevsûl olarak nakletmiştir ki bu kişi zayıftır. Ancak burada: *"Büyüklerden başlayın"* şeklinde *"veya en büyükten"* sözü zikredilmeden nakledilmiştir.[1]

---

[1] İsnâdı hasendir. Hatîb, *Târih* (11/165), Kudâî, *Müsnedu'ş-Şihâb* 1/57 (36) ve İbn Adiy, *el-Kâmil* (2/809).

[2] İsnâdı hasendir. Hâkim, *Müstedrek* (1/62), Bezzâr, *Müsned* (2/401-402), Ebû Nuaym, *Hilye* (8/171-172) ve Deylemî, *Müsnedu'l-Firdevs* (2/31).

[3] İsnâdı mürseldir.

Sahih olan da Abdân'ın, İbnu'l-Mübârek'ten olan rivayetidir.

١٠٤٩٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو الرَّزَّازُ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي الْعَوَّامِ، نَا أَبُو عَامِرٍ، نَا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ مُطَرِّفَ بْنَ عَبْدِ اللهِ، يُحَدِّثُ، عَنْ حَكِيمِ بْنِ قَيْسِ بْنِ عَاصِمٍ: أَنَّ قَيْسَ بْنَ عَاصِمٍ، أَوْصَى بَنِيهِ قَالَ: " يَا بَنِيَّ اتَّقُوا اللهَ، وَسَوِّدُوا أَكْبَرَكُمْ، فَإِنَّ الْقَوْمَ إِذَا سَوَّدُوا أَكْبَرَهُمْ خَلَفُوا أَبَاهُمْ، وَإِذَا سَوَّدُوا أَصْغَرَهُمْ أَدْرَى ذَلِكَ لَهُمْ عِنْدَ كَفَائِهِمْ وَعَلَيْكُمْ بِالْمَالِ وَاصْطِنَاعِهِ، فَإِنَّهُ مُنْبَةٌ لِلْكَرِيمِ وَمُسْتَغْنًى بِهِ عَنِ اللَّئِيمِ، وَإِيَّاكُمْ وَالْمَسْأَلَةَ، فَإِنَّهَا آخِرُ كَسْبِ الرَّجُلِ، وَلَا تَنُوحُوا عَلَيَّ فَإِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ لَمْ يُنَحْ عَلَيْهِ، وَلَا تَدْفِنُونِي بِأَرْضٍ يَشْعُرُ بِدَفْنِي بَكْرُ بْنُ وَائِلٍ، فَإِنِّي كُنْتُ أُعَادِيهِمْ فِي الْجَاهِلِيَّةِ "

10497- Hakîm b. Kays b. Âsım bildiriyor: Kays b. Âsım, oğullarına şöyle vasiyet etti: "Oğullarım! Allah'tan korkun ve en büyüğünüzü başınıza geçirin. Bir topluluk başlarına en büyüklerini getirirlerse, babalarının izinden gitmiş olurlar. En küçüklerini başlarına geçirdikleri zaman da başka toplulukların karşısında değerlerini düşürürler. Malınızın olmasına ve onunla iyilik yapmaya dikkat edin. Zira mal, cömert kişi için bir araçtır ve sizi rezil olan kişilere muhtaç bırakmaz. Başkalarına el açmaktan da sakının! Zira başkalarına el açma, kişinin en son gelen kazanç kapısıdır. Vefat ettiğim zaman arkamdan feryat figan etmeyin. Çünkü Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) vefat ettiği zaman arkasından feryat figan edilmedi. Bekr b. Vâil oğullarının bilebileceği bir yerde de beni gömmeyin. Zira Cahiliye'deyken onlarla düşmanlığım vardı."[2]

١٠٤٩٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، أَنَا أَبُو الْحَسَنِ بْنُ زَكَرِيَّا الْأَدِيبُ، نَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْحَنْظَلِيُّ، نَا جَرِيرٌ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي زِيَادٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَابِطٍ، عَنْ عَيَّاشِ بْنِ أَبِي رَبِيعَةَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ، قَالَ: " لَا يَزَالُ النَّاسُ بِخَيْرٍ مَا عَظَّمُوا الْحُرْمَةَ حَقَّ

---

[1] İsnâdı zayıftır. Ebû Ya'lâ, *Müsned* 4/315 (2425) Bak: Heysemî, *Mecma* (5/81).

[2] İsnâdı ceyyiddir. Ahmed, *Müsned* (5/61), Bezzâr, *Müsned* (2/137-138), Buhârî, *el-Edebu'l-Müfred* (361), Taberânî, *M. el-Kebîr* 18/339 (869) ve Heysemî, *Mecma* (4/221).

تَعْظِيمِهَا، وَإِذَا ضَيَّعُوا ذَلِكَ هَلَكُوا " قَالَ أَبُو عَلِيٍّ: هَذَا مُرْسَلٌ، عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ سَابِطٍ لَمْ يُدْرِكْ عَيَّاشَ بْنَ أَبِي رَبِيعَةَ

10498- Ayyâş b. Ebî Rabîa'nın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellam) şöyle buyurdu: *"İnsanlar, kutsallara (Mekke ve haremine) gereken değeri verdikleri sürece hayır içinde olurlar. Bunların değerini heba ettikleri zaman da helak olurlar."*[1]

Ebû Alı, hadisin mürsel olduğunu söylemiştir. Zira Abdurrahman b. Sâbit, Ayyâş Ebî Rabîa'ya yetişmemiştir.

١٠٤٩٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نَا أَبُو الْفَضْلِ الْحَسَنُ بْنُ يَعْقُوبَ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ الْفَرَّاءُ، نَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، نَا مُوسَى بْنُ عُبَيْدَةَ الزَّيْدِيُّ، عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ زَيْدٍ، قَالَ: كَانَ سَلْمَانُ يَعْمَلُ الْمَكَاتِلَ، فَجَلَسَ رَسُولُ اللهِ ﷺ، فَقَالَ: " يَا سَلْمَانُ أَلَا أَعْمَلُ مَعَكَ؟ " قَالَ: بَلَى، بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي. قَالَ: فَعَمِلَ رَسُولُ اللهِ ﷺ عَمَلًا لَيْسَ مِثْلَ عَمَلِ سَلْمَانَ، قَالَ: فَكَانَ سَلْمَانُ يَأْتُونَهُ، فَيَسْأَلُونَهُ عَنْ عَمَلِ رَسُولِ اللهِ ﷺ فَيَشْتَرُونَهُ قَالَ شَيْخُنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ: غَرِيبُ الْإِسْنَادِ وَالْمَتْنِ

10499- Yâkûb b. Zeyd der ki: Selmân, küfe yapımıyla uğraşırdı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) oturup: *"Ey Selmân! Seninle beraber ben de yapayım mı?"* diye sorunca, Selmân: "Olur, annem babam sana feda olsun" karşılığını verdi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Selmân'ın yaptığıyla aynı olmayan şekilde küfe yaptı. Halk Selmân'a geliyor ve Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yaptığı küfeyi sorup onu satın alıyorlardı.[2]

Hocamız Ebû Abdillah der ki: Hadisin senedi ve metni garîbdir (yani başka yolla şahidi yoktur). Bu hadis, birinin yaptığı şeyin bereketini umarak o şeyi değerinden fazla fiyata satın almanın sakıncası olmadığına delildir.

١٠٥٠٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ جَعْفَرٍ الْقُطَيْعِيُّ، نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلَ، حَدَّثَنِي أَبِي، نَا إِسْمَاعِيلُ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Mâce (2/1038).

[2] İsnâdı zayıftır.

مَالِكٍ، قَالَ: مَا رَأَيْتُ أَحَدًا كَانَ أَرْحَمَ بِالْعِيَالِ مِنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ، قَالَ: كَانَ إِبْرَاهِيمُ مُسْتَرْضِعًا لَهُ فِي عَوَالِي الْمَدِينَةِ فَكَانَ يَنْطَلِقُ وَنَحْنُ مَعَهُ فَيَدْخُلُ الْبَيْتَ وَإِنَّهُ لَيُدَّخَنُ وَكَانَ ظِئْرُهُ قَيْنًا فَيَأْخُذُهُ فَيُقَبِّلُهُ ثُمَّ يَرْجِعُ. قَالَ عَمْرٌو: فَلَمَّا تُوُفِّيَ إِبْرَاهِيمُ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ إِبْرَاهِيمَ ابْنِي وَإِنَّهُ مَاتَ فِي الثُّدِيِّ، وَإِنَّ لَهُ لَظِئْرَيْنِ يُكْمِلَانِ رَضَاعَهُ فِي الْجَنَّةِ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ زُهَيْرٍ وَغَيْرِهِ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ ابْنِ عُلَيَّةَ

10500- Enes b. Mâlik der ki: Çocuklara karşı Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) daha merhametlisini görmedim. Oğlu İbrâhîm, Medine'nin yaylalarında sütannedeyken Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) giderdi, biz de onunla giderdik. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) eve girince evi duman içinde olurdu. İbrâhîm'in sütbabası demirci idi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) çocuğu alır, öper, sonra dönerdi.

Amr der ki: İbrâhîm vefat edince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"İbrâhîm benim oğlumdur. O, memede iken öldü. Onun cennette iki tane sütannesi vardır ve süt müddetini cennette tamamlayacaklardır"* buyurdu.[1]

Müslim[2] bu hadisi Züheyr ve başkası kanalıyla İsmâîl b. Uleyye'den nakletmiştir.

١٠٥٠١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو مُحَمَّدٍ أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْمُزَنِيُّ، أَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى، نَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنِي شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، حَدَّثَنِي أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَبَّلَ رَسُولُ اللهِ ﷺ حَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ، وَالْأَقْرَعُ بْنُ حَابِسٍ جَالِسٌ عِنْدَهُ، فَقَالَ الْأَقْرَعُ: إِنَّ لِي لَعَشَرَةً مِنَ الْوَلَدِ مَا قَبَّلْتُ مِنْهُمْ أَحَدًا قَطُّ. فَنَظَرَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللهِ ﷺ ثُمَّ قَالَ: " إِنَّهُ لَا يُرْحَمُ مَنْ لَا يَرْحَمُ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ أَبِي الْيَمَانِ

10501- Ebû Hureyre der ki: Akra' b. Hâbis yanında otururken Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Hasan b. Ali'yi öpünce Akra': "On çocuğum var

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim, *fadâil* (63).

ancak onlardan hiç birini öpmedim" dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) ona bakıp: *"Merhamet etmeyene merhamet edilmez"* buyurdu.[1]

Müslim[2] bu hadisi Ebu'l-Yemân'dan rivayet etti.

١٠٥٠٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ أَيُّوبَ الطَّبَرَانِيُّ، نَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ، نَا الْفِرْيَابِيُّ، نَا سُفْيَانُ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ: تُقَبِّلُونَ الصِّبْيَانَ؟ فَمَا نُقَبِّلُهُمْ. فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " أَوَ أَمْلِكُ لَكَ أَنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ نَزَعَ مِنْ قَلْبِكَ الرَّحْمَةَ "

وَبِهَذَا الْإِسْنَادِ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: " كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُؤْتَى بِالصِّبْيَانِ فَيُحَنِّكُهُمْ "

وَبِهَذَا الْإِسْنَادِ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِأَهْلِهِ، وَأَنَا خَيْرُكُمْ لِأَهْلِي " الْحَدِيثُ الْأَوَّلُ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يُوسُفَ الْفِرْيَابِيِّ، وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ، عَنْ هِشَامٍ، وَأَخْرَجَا الْحَدِيثَ الثَّانِي مِنْ وَجْهٍ آخَرَ عَنْ هِشَامٍ

10502- Hz. Âişe der ki: Bir bedevi Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelerek: "Çocukları öpüyor musunuz? Biz onları öpmeyiz" deyince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Allah kalbinden merhameti çekip almışsa ben sana ne yapayım"* buyurdu.[3]

Aynı ravi zinciriyle nakledildiğine göre Hz. Aişe: "Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) yeni doğan çocuklar getirilir, o da çiğnediği bir hurmayı ağızlarına sürerdi."

Aynı isnâdla nakledildiğine göre Hz. Aişe der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Sizin en hayırlınız, ailesine karşı en hayırlı olanıdır. Ben de içinizde ailesine karşı en hayırlı olanınızım."*

İlk hadisi Buhârî[4], Muhammed b. Yûsuf el-Firyâbî'den nakletti. Müslim[1]

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Müslim, *fadâil* (65), *edeb* (75).

[3] İsnâdı sahihtir.

[4] Buhârî, *edeb* (75).

de başka bir yolla Hişâm'dan nakletti. Buhârî ve Müslim ikinci hadisi başka bir yolla Hişâm'dan rivayet ettiler.

١٠٥٠٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَمْرِو بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْأَدِيبُ، أَنَا أَبُو بَكْرٍ الْإِسْمَاعِيلِيُّ، أَنَا أَبُو خَلِيفَةَ، نَا أَبُو الْوَلِيدِ، نَا لَيْثٌ، عَنْ سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيِّ، عَنْ عَمْرِو بْنِ سُلَيْمٍ الزُّرَقِيُّ، أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا قَتَادَةَ، يَقُولُ: " بَيْنَمَا نَحْنُ عَلَى بَابِ رَسُولِ اللهِ ﷺ إِذْ خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ يَحْمِلُ أُمَامَةَ بِنْتَ أَبِي الْعَاصِ بْنِ الرَّبِيعِ وَأُمُّهَا زَيْنَبُ بِنْتُ رَسُولِ اللهِ ﷺ، وَهِيَ صَبِيَّةٌ، قَالَ: فَصَلَّى رَسُولُ اللهِ ﷺ وَهِيَ عَلَى عَاتِقِهِ يَضَعُهَا إِذَا رَكَعَ وَيُعِيدُهَا عَلَى عَاتِقِهِ إِذَا قَامَ، حَتَّى قَضَى صَلَاتَهُ يَفْعَلُ ذَلِكَ بِهَا " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ أَبِي الْوَلِيدِ

10503- Ebû Katâde anlatıyor: Biz Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kapısında dururken babası Ebi'l-Âs b. er-Rabî, annesi Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kızı Zeyneb olan Umâme'yi taşıyarak çıktı. O zaman Umâme çocuktu. Umâme omuzlarında olduğu halde Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) namaz kıldı. Rükuya varırken onu omzundan indiriyor, kıyama kalkınca da tekrar omzuna koyuyordu. Namaz bitene kadar Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) böyle yaptı.[2]

Buhârî[3] bu hadisi *Sahih*'te, Ebu'l-Velîd'den rivayet etti.

١٠٥٠٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، قَالَا: نَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، نَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، نَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ، عَنْ حُسَيْنِ بْنِ وَاقِدٍ الْمَرْوَزِيِّ، نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: بَيْنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ يَخْطُبُ إِذْ أَقْبَلَ الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ عَلَيْهِمَا قَمِيصَانِ أَحْمَرَانِ يَمْشِيَانِ وَيَعْثُرَانِ، فَلَمَّا رَآهُمَا رَسُولُ اللهِ ﷺ نَزَلَ إِلَيْهِمَا وَأَخَذَهُمَا، ثُمَّ صَعِدَ الْمِنْبَرَ وَاحِدٌ مِنْ ذَا الشِّقِّ وَوَاحِدٌ مِنْ ذَا الشِّقِّ ثُمَّ صَعِدَا الْمِنْبَرَ، فَقَالَ: " صَدَقَ اللهُ قَالَ: ﴿إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ﴾ [التغابن: ١٥] إِنِّي لَمَّا رَأَيْتُ هَذَيْنِ الْغُلَامَيْنِ يَمْشِيَانِ لَمْ أَصْبِرْ أَنْ قَطَعْتُ كَلَامِي وَنَزَلْتُ إِلَيْهِمَا "

---

[1] Müslim, *fadâil* (64)

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Buhârî, *edeb* (74).

10504- Abdullah b. Bureyde, babasından bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) hutbe verirken Hasan ve Hüseyin üzerlerinde kırmızı bir gömlekle düşe kalka geldiler. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem), minberden indi onları kucağına alıp minbere çıktı, birini sağına diğerine soluna oturttu ve şöyle buyurdu: *"Allah ne doğru söylemiş «**Mallarınız ve çocuklarınız ancak bir imtihan vasıtasıdır.**»*[1] *Şu iki çocuğun yürüdüğünü görünce dayanamadım ve konuşmamı keserek yanlarına indim."*[2]

١٠٥٠٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، أَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ السَّرَّاجُ، نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عَثَّامِ بْنِ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ، نَا عَلِيُّ بْنُ حَكِيمٍ الْأَوْدِيُّ، نَا شَرِيكٌ، عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ ذَرِيحٍ، عَنِ الْبَهِيِّ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: عَثَرَ أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ بِعَتَبَةِ الْبَابِ، فَانْشَجَّ فِي وَجْهِهِ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " أَمِيطِي عَنْهُ الْأَذَى " فَكَأَنِّي تَقَذَّرْتُهُ فَجَعَلَ النَّبِيُّ ﷺ يمصه وَيَمْسَحُهُ وَيَقُولُ: " لَوْ كَانَ أُسَامَةُ جَارِيَةً لَحَلَّيْتُهُ وَكَسَوْتُهُ حَتَّى أُنَفِّقَهَا "

10505- Hz. Âişe der ki: Usâme b. Zeyd evin eşiğinde tökezleyip yüzü yaralanınca Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem): *"Üzerindeki kanı temizle"* buyurdu. (Fakat tiksinmem nedeni ile) ben onun kanını silmekten hoşlanmadım. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yarasının kanını emip yüzünden atmaya ve: *"Eğer Usâme kız olsaydı, onu evlendirmek için kendisini süsleyip (güzel) giydirirdim"* demeye başladı.[3]

١٠٥٠٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، وَالصَّغَانِيُّ، نَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ، أَنَا أَبُو غَسَّانَ، حَدَّثَنِي زَيْدُ بْنُ أَسْلَمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، أَنَّهُ قَدِمَ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ سَبْيٌ، فَإِذَا امْرَأَةٌ قَدْ تَحْلُبُ ثَدْيَهَا تَسْعَى إِذَا وَجَدَتْ صَبِيًّا فِي السَّبْيِ أَخَذَتْهُ فَأَلْزَقَتْهُ بِبَطْنِهَا فَأَرْضَعَتْهُ، فَقَالَ لَنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَتَرَوْنَ هَذِهِ الْمَرْأَةَ طَارِحَةً وَلَدَهَا فِي النَّارِ؟ " فَقُلْنَا: لَا وَاللهِ، وَهِيَ تَقْدِرُ عَلَى أَنْ لَا تَطْرَحَهُ.

---

[1] Teğâbun Sur. 15

[2] İsnâdı zayıftır. Ebû Dâvud 1/663-664 (1109), İbn Mâce (2/1190), Tirmizî 5/658 (3776) ve Nesâî (3/108).

[3] İsnâdı hasendir. İbn Mâce (1976).

فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " اللهُ أَرْحَمُ بِعِبَادِهِ مِنْ هَذِهِ الْمَرْأَةِ بِوَلَدِهَا " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي مَرْيَمَ

10506- Ömer b. el-Hattâb'ın bildirdiğine göre Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) esirler getirilince memelerini ovalaya ovalaya bir yere doğru koşan bir esir kadın dikkatimizi çekti. Kadın esirler arasındaki bir çocuğu buldu, onu tutup bağrına bastı ve emzirmeye başladı. Bunu gören Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) bize: *"Bu kadının çocuğunu ateşe atacağını düşünebiliyor musunuz?"* diye sordu. Kendisine "Hayır, Allah'a yemin ederiz ki, onu ateşe atmamak elindeyken böyle bir şey yapmaz" diye cevap verdik. Bunun üzerine bize: *"Yüce Allah'ın kullarına yönelik merhameti, bu kadının yavrusuna karşı beslediği şefkatten daha güçlüdür"* buyurdu.[1]

Buhârî[2] bu hadisi Saîd b. Ebî Meryem'den rivayet etti.

١٠٥٠٧ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ قَرْقُوبٍ التَّمَّارُ بِهَمْدَانَ، نَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْحُسَيْنِ، نَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنِي شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي بَكْرَةَ، أَنَّ عُرْوَةَ بْنَ الزُّبَيْرِ، أَخْبَرَهُ: أَنَّ عَائِشَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَتْ: جَاءَتِ امْرَأَةٌ وَمَعَهَا ابْنَتَانِ لَهَا تَسْأَلُنِي فَلَمْ تَجِدْ عِنْدِي شَيْئًا غَيْرَ تَمْرَةٍ وَاحِدَةٍ، فَأَعْطَيْتُهَا إِيَّاهَا، فَأَخَذَتْهَا فَشَقَقَتْهَا بَيْنَ ابْنَتَيْهَا، وَلَمْ تَأْكُلْ مِنْهَا شَيْئًا ثُمَّ قَامَتْ وَخَرَجَتْ وَابْنَتَاهَا، فَدَخَلَ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ فَحَدَّثْتُهُ حَدِيثَهَا، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " مَنِ ابْتُلِيَ مِنَ الْبَنَاتِ بِشَيْءٍ فَأَحْسَنَ إِلَيْهِنَّ كُنَّ سِتْرًا لَهُ مِنَ النَّارِ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ أَبِي الْيَمَانِ، وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنِ الدَّارِمِيِّ، عَنْ أَبِي الْيَمَانِ

10507- Hz. Âişe der ki: Bir kadın iki kızıyla gelip benden bir şeyler istedi, ancak yanımda bir hurmadan başka bir şey yoktu. Hurmayı kadına verince, kadın kendisi yemeyerek onu kızları arasında paylaştırdı. Sonra kızlarıyla beraber çıkıp gitti. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yanıma girince bunu kendisine anlattım. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu:

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî, *edeb* (75) ve Müslim, *tevbe* (22.

"Her kim (bir ve daha fazla) kız çocukları ile imtihan olunur da onlara iyilikte bulunacak olursa o kız çocukları onun için cehennem ateşinden bir perde teşkil ederler."[1]

Buhârî[2] bu hadisi Ebu'l-Yemân'dan, Müslim[3] de Dârimî kanalıyla Ebu'l-Yemân'dan rivayet etti.

١٠٥٠٨ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ بْنُ يَعْقُوبَ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ شَاذَانَ، وَأَحْمَدُ بْنُ سَلَمَةَ، وَمُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، قَالُوا: نَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، نَا بَكْرُ بْنُ مُضَرَ، عَنِ ابْنِ الْهَادِ، أَنَّ زِيَادَ بْنَ أَبِي زِيَادٍ، مَوْلَى ابْنِ عَيَّاشٍ حَدَّثَهُ، عَنْ عِرَاكِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: سَمِعْتُهُ يُحَدِّثُ عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ، عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّهَا قَالَتْ: جَاءَتْنِي مِسْكِينَةٌ تَحْمِلُ ابْنَتَيْنِ لَهَا، فَأَطْعَمْتُهَا ثَلَاثَ تَمَرَاتٍ، فَأَعْطَتْ كُلَّ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا تَمْرَةً وَرَفَعَتْ إِلَى فِيهَا تَمْرَةً لِتَأْكُلَهَا فَاسْتَطْعَمَتْهَا ابْنَتَاهَا فَشَقَّتِ التَّمْرَةَ الَّتِي كَانَتْ تُرِيدُ أَنْ تَأْكُلَ بَيْنَهُمَا، فَأَعْجَبَتْنِي فَذَكَرْتُ الَّذِي صَنَعَتْ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ، فَقَالَ: " إِنَّ اللهَ أَوْجَبَ لَهَا بِهَا الْجَنَّةَ أَوْ أَعْتَقَهَا بِهَا مِنَ النَّارِ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ قُتَيْبَةَ

10508- Hz. Âişe der ki: Fakir bir kadın iki kızıyla gelince ona üç hurma verdim. Kadın kızlardan her birine bir hurma verdi. Bir hurmayı yemek için ağzına götürdü ancak sonra onu ikiye bölerek onlara verdi. Bu durum çok hoşuma gitti ve bunu Resûlullah'a (sallallahu alayhi vesellem) anlattım. Hz. Peygamber (sallallahu alayhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Allah kadının bu hareketiyle ona cenneti vacip kıldı ve cehennemden azad etti."*[4]

Müslim[5] bu hadisi Kuteybe'den rivayet etti.

١٠٥٠٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ الْفَارِسِيُّ، أَنَا أَبُو إِسْحَاقَ الْأَصْبَهَانِيُّ، نَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ فَارِسٍ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ الْبُخَارِيُّ، قَالَ: وَقَالَ الْقَوَارِيرِيُّ، نَا أَبُو مَعْشَرٍ الْبَرَاءُ، نَا الْحَسَنُ بْنُ

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Buhârî, *edeb* (74).

[3] Müslim, *sıla* (147).

[4] İsnâdı sahihtir.

[5] Müslim, *sıla* (148).

وَقَّاصٍ، حَدَّثَتْنِي مَوْلَاتِي مُزَيْنَةُ بِنْتُ سُلَيْمَانَ، قَالَتْ: سَمِعْتُ عَائِشَةَ، قَالَتْ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ، يَقُولُ: " أَوْهَبَ لَهَا الْجَنَّةَ بِالتَّمْرَةِ الَّتِي شَقَّتْهَا بَيْنَ صَبِيَّتِهَا "

10509- Hz. Âişe der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"İki kızı arasında paylaştırdığı hurma sebebiyle Allah o kadına cenneti vacip kıldı."*[1]

١٠٥١٠ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الصَّقْرِ، نَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ، نَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُعَاذٍ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: لَمْ يَكُنْ أَحَدٌ أَشْبَهَ بِالنَّبِيِّ ﷺ مِنَ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ، وَكَانَ رَجُلٌ جَالِسًا عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ، فَجَاءَهُ وَلَدٌ لَهُ فَأَخَذَهُ وَأَجْلَسَهُ فِي حِجْرِهِ وَجَاءَتِ ابْنَةٌ لَهُ فَأَخَذَهَا فَأَجْلَسَهَا، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " فَهَلَّا عَدَلْتَ بَيْنَهُمَا "

10510- Enes anlatıyor: Hz. Hasan b. Ali kadar Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) benzeyen başka biri yoktur. Bir adam Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) yanında otururken adamın bir oğlu gelince adam onu alıp kucağında oturttu. Sonra bir kızı gelince onu da yanında oturttu. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Neden aralarında adaletli davranmadın?"* buyurdu.[2]

١٠٥١١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، أَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، نَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَدَّادُ، نَا أَبُو هَمَّامٍ، نَا أَبِي، نَا زِيَادُ بْنُ خَيْثَمَةَ، عَنْ زَيْدِ بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَيْسَ أَحَدٌ مِنْ أُمَّتِي يَعُولُ ثَلَاثَ بَنَاتٍ أَوْ ثَلَاثَ أَخَوَاتٍ فَيُحْسِنُ إِلَيْهِنَّ إِلَّا كُنَّ لَهُ سِتْرًا مِنَ النَّارِ "

10511- Hz. Âişe der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Ümmetimden üç kız veya üç kız kardeş yetiştirip onlara iyi davranan kişiye yetiştirdiği kızlar onun için cehenneme karşı bir perde olur."*[3]

---

[1] İsnâdında tanımadığım biri vardır. Buhârî, *Târih* 1/2 (307)

[2] İsnâdı hasendir. Buhârî, *fadail* (217).

[3] İsnâdı hasendir. Suyûtî, *el-Câmiu's-Sağîr* (5248).

١٠٥١٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ جَنَاحُ بْنُ نَذِيرٍ الْقَاضِي، بِالْكُوفَةِ، نَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ دُحَيْمٍ، نَا أَحْمَدُ بْنُ حَازِمٍ، أَنَا يَعْلَى بْنُ عُبَيْدٍ، نَا مَطَرُ بْنُ خَلِيفَةَ، قَالَ: كُنْتُ جَالِسًا عِنْدَ زَيْدِ بْنِ عَلِيٍّ فَمَرَّ عَلَيْهِ شَيْخٌ يُقَالُ لَهُ شُرَحْبِيلُ بْنُ سَعْدٍ فَقَالَ لَهُ زَيْدٌ: مِنْ أَيْنَ جِئْتَ؟ قَالَ: مِنْ عِنْدِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ حَدَّثْتُهُ بِحَدِيثٍ، فَقَالَ: لَأَنْ يَكُونَ هَذَا الْحَدِيثُ حَقًّا أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ يَكُونَ لِي حُمُرُ النَّعَمِ. قَالَ: فَحَدِّثْ بِهِ الْقَوْمَ. قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا مِنْ مُسْلِمٍ تُدْرِكُ لَهُ ابْنَتَانِ فَيُحْسِنُ إِلَيْهِمَا مَا صَحِبَهُمَا أَوْ صَحِبَتَاهُ إِلَّا أَدْخَلَتَاهُ الْجَنَّةَ "

10512- Matar b. Halîfe der ki: Zeyd b. Ali'nin yanında otururken Şurahbîl b. Sa'd adında bir ihtiyar ona uğradı. Zeyd: "Nereden geldin?" diye sorunca, ihtiyar: "Müminlerin emirinin yanından. Ona bir hadis anlattım" deyince Zeyd: "Bu hadisin doğru olması, benim için kızıl develerden daha değerlidir. Bunu burada olanlara da anlat" dedi. İhtiyar şöyle dedi: İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuş: *«Bir müslümanın yanında iki kız çocuğu olur da birlikte oldukları sürece onlara iyi davrandığı zaman bu iki kız çocuğu mutlaka onu cennete sokar».*"[1]

١٠٥١٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ شُجَاعٍ الصُّوفِيُّ، أَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ الْأَنْبَارِيِّ، نَا أَحْمَدُ بْنُ الْخَلِيلِ، نَا عَفَّانُ، نَا سَعِيدُ بْنُ زَيْدٍ، قَالَ: سَأَلْتُ عَلِيَّ بْنَ زَيْدٍ: كَيْفَ حَدِيثُ مَنْ كَانَ لَهُ ثَلَاثُ بَنَاتٍ؟ قَالَ: زَعَمَ مُحَمَّدُ بْنُ الْمُنْكَدِرِ: أَنَّ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ الْأَنْصَارِيَّ حَدَّثَهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ كَانَ لَهُ ثَلَاثُ بَنَاتٍ يَعُولُهُنَّ وَيَكْفِهُنَّ وَيَرْحَمُهُنَّ فَقَدْ وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ الْبَتَّةَ " فَقَالَ رَجُلٌ مِنْ بَعْضِ الْقَوْمِ وَابْنَتَانِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: " وَابْنَتَانِ "

10513- Saîd b. Zeyd der ki: Ali b. Zeyd'e: "Üç kızı olanla ilgili olan hadis nasıldı?" diye sorunca şöyle cevap verdi: Muhammed b. el-Münkedir'in, Câbir b. Abdillah el-Ensârî'den bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Üç kızı olup onlara bakar, korur ve merhamet ederse kesinlikle cennet ona vacip olur."* Oradakilerden bir adam: "İki kız olursa da mı, ey Allah'ın Resûlü?" diye sorunca Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"İki kız olsa*

---

[1] İsnâdı hasendir. Hâkim, *Müstedrek* (4/178) ve Harâitî, *Mekârimu'l-Ahlâk* (70).

da" cevabını verdi.[1]

١٠٥١٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَمْرٍو مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْأَدِيبُ، أَنَا أَبُو بَكْرٍ الْإِسْمَاعِيلِيُّ، أَنَا أَبُو يَعْلَى، نَا هَارُونُ بْنُ مَعْرُوفٍ، نَا ابْنُ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَنَا وَكَافِلُ الْيَتِيمِ كَهَاتَيْنِ فِي الْجَنَّةِ هَكَذَا، وَأَشَارَ بِالسَّبَّابَةِ وَالْوُسْطَى " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الْوَهَّابِ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ أَبِي حَازِمٍ

10514- Sehl b. Sa'd'ın bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ben ve yetimin sorumluluğunu üstlenen, cennette şunlar gibiyiz"* buyurup işaret ve orta parmağıyla işaret etti.[2]

Buhârî[3] bu hadisi Abdullah b. Abdilvehhâb kanalıyla Abdulazîz b. Ebî Hâzım'dan rivayet etti.

١٠٥١٥ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، أَنَا أَبُو الْحَسَنِ الطَّرَائِقِيُّ، ثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ، ثَنَا الْقَعْنَبِيُّ، فِيمَا قَرَأَ عَلَى مَالِكٍ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ سُلَيْمٍ، أَنَّهُ بَلَغَهُ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " أَنَا وَكَافِلُ الْيَتِيمِ لَهُ أَوْ لِغَيْرِهِ كَهَاتَيْنِ إِذَا اتَّقَى " وَأَشَارَ النَّبِيُّ ﷺ بِأُصْبُعَيْهِ الْوُسْطَى وَالَّتِي تَلِي الْإِبْهَامَ

10515- Safvân b. Süleym'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ben ve kendisine veya başkasına ait bir yetimin sorumluluğunu üstlenen kişi günahlardan sakınırsa (cennette) şunlar gibiyiz"* buyurup işaret ve orta parmağını gösterdi.[4]

١٠٥١٦ - وَبِهَذَا الْإِسْنَادِ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ سُلَيْمٍ، رَفَعَهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " السَّاعِي عَلَى الْأَرَامِلِ وَالْمَسَاكِينِ كَالَّذِي يُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللهِ أَوْ كَالَّذِي يَصُومُ النَّهَارَ وَيَقُومُ اللَّيْلَ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنِ ابْنِ أَبِي أُوَيْسٍ، عَنْ مَالِكٍ

10516- Safvân b. Süleym'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem)

---

[1] İsnâdı zayıftır. Buhar, *zekât* (114-115).

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Buhârî, *edeb* (76).

[4] İsnâdı mürseldir. İbnu'l-Mübârek, *Zühd* (653) ve Mâlik, *Muvattâ* (2/948).

şöyle buyurdu: *"Dullar ve miskinlere yardım eden Allah yolunda cihad eden veya gündüzü oruçla, geceyi ibadetle geçiren gibidir."*[1]

Buhârî[2] bu hadisi İbn Ebî Yûnus kanalıyla Mâlik'ten rivayet etti.

١٠٥١٧ - وَقَدْ رَوَاهُ سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ سُلَيْمٍ، عَنِ امْرَأَةٍ يُقَالُ لَهَا: أُنَيْسَةُ، عَنْ أُمِّ سَعِيدِ بِنْتِ مُرَّةَ الْفِهْرِيِّ، عَنْ أَبِيهَا: أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " أَنَا وَكَافِلُ الْيَتِيمِ لَهُ أَوْ لِغَيْرِهِ فِي الْجَنَّةِ كَهَاتَيْنِ وَأَشَارَ سُفْيَانُ بِأُصْبُعِهِ " أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، ثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، ثَنَا الْحُمَيْدِيُّ، ثَنَا سُفْيَانُ فَذَكَرَهُ

10517- Süfyân b. Uyeyne, Safvân b. Süleym kanalıyla Uneyse adında bir kadından, o Ümmü Saîd binti Murre el-Fihrî'den, o da babasından Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu nakletmiştir: *"Ben ve kendisine veya başkasına ait yetimin sorumluluğunu üstlenen, cennette şunlar gibiyiz."* Böyle derken Süfyân (nasıl olduğunu göstermek için) parmaklarıyla işarette bulunmuştur.[3]

١٠٥١٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ الْفَقِيهُ، إِمْلَاءً، ثَنَا أَبُو مُسْلِمٍ، ثَنَا الْقَعْنَبِيُّ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ ثَوْرِ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ أَبِي الْغَيْثِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " السَّاعِي عَلَى الْأَرْمَلَةِ وَالْمَسَاكِينَ كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللهِ " - قَالَ أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ -: " أَحْسِبُهُ قَالَ: كَالْقَائِمِ الَّذِي لَا يَفْتُرُ وَكَالصَّائِمِ الَّذِي لَا يُفْطِرُ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، وَمُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنِ الْقَعْنَبِيِّ

10518- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Dul ve miskinlere yardım eden Allah yolunda cihad eden gibidir."* Ebû Abdirrahman der ki: Zannedersem: *"Gece uyumadan namaz kılan ve gündüz hiç yemeden oruç tutan gibidir"* de buyurmuştur.[4]

---

[1] İsnâdı mürseldir.

[2] Buhârî, *edeb* (76).

[3] İsnâdı zayıftır. Fesevî, *el-Ma'rifetu've't-Târih* (2/706), Taberânî, *M. el-Kebîr* 20/320 (758), Humeydî, *Müsned* (2/370) ve Buhârî, *el-Edebu'l-Müfred* (133).

[4] İsnâdı sahihtir.

Buhârî ve Müslim[1] bu hadisi *Sahih*'lerinde Ka'nebî'den rivayet ettiler.

١٠٥١٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ جَعْفَرٍ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلَ، حَدَّثَنِي أَبِي، ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ عِيسَى، حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ ثَوْرٍ، عَنْ أَبِي الْغَيْثِ، سَمِعَهُ يُحَدِّثُ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " كَافِلُ الْيَتِيمِ لَهُ أَوْ لِغَيْرِهِ، أَنَا وَهُوَ كَهَاتَيْنِ فِي الْجَنَّةِ، وَأَشَارَ مَالِكٌ بِالسَّبَّابَةِ وَالْوُسْطَى " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ زُهَيْرِ بْنِ حَرْبٍ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عِيسَى

10519- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Ben ve kendisine veya başkasına ait bir yetimin sorumluluğunu üstlenen, cennette şunlar gibiyiz."* Mâlik böyle derken işaret ve orta parmağıyla işaret etti.[2]

Müsim[3] bu hadisi *Sahih*'te Züheyr b. Harb kanalıyla İshâk b. İsa'dan rivayet etti.

١٠٥٢٠ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ النَّحْوِيُّ، ثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، ثَنَا الْحَجَّاجُ، ثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ زُرَارَةَ بْنِ أَوْفَى، عَنْ مَالِكِ بْنِ عَمْرٍو الْقُشَيْرِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ، يَقُولُ: " مَنْ أَعْتَقَ رَقَبَةً مُسْلِمَةً فَهِيَ فِدَاؤُهُ مِنَ النَّارِ عَظْمٌ مِنْ عِظَامِهِ مُحَرَّرٌ بِعَظْمٍ مِنْ عِظَامِهِ، وَمَنَ أَدْرَكَ أَحَدَ وَالِدَيْهِ، ثُمَّ لَمْ يَغْفِرْ لَهُ فَأَبْعَدَهُ اللهُ، وَمَنْ ضَمَّ يَتِيمًا بَيْنَ أَبَوَيْنِ مُسْلِمَيْنِ إِلَى طَعَامِهِ وَشَرَابِهِ حَتَّى يُغْنِيَهُ اللهُ وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ "

10520- Mâlik b. Amr el-Kuşeyrî der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Kim Müslüman bir köleyi azat ederse, bu azat etmesi kendisinin (kıyamet gününde) ateşten kurtulması için fidyesi olur. Onun her kemiğinin yerine bunun her kemiğinden birisi azat edilir. Kim de anne ve babasından birine ulaşır ve o, bunlar sebebiyle mağfirete nail olmazsa Allah onu rahmetinden uzaklaştırsın. Kim de müslüman anne ve babadan yetim olan birini*

---

[1] Buhârî, *edeb* (77) ve Müslim, *zühd* (41).

[2] Ravileri güvenilirdir.

[3] Müslim, *zühd* (42).

yemeğine ve içeceğine ortak ederse ve bir daha onu muhtaç bırakmayacak hale getirirse; ona da cennet vacip olur."[1]

١٠٥٢١ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ هُوَ الْأَصَمُّ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ، ثَنَا يَحْيَى بْنُ مَعِينٍ، ثَنَا مُعْتَمِرُ بْنُ سُلَيْمَانَ، قَالَ: قَرَأْتُ عَلَى الْفُضَيْلِ، عَنْ أَبِي جَرِيرٍ، أَنَّ نَافِعًا، حَدَّثَهُ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ عَادَ امْرَأَةً مِنْ خَثْعَمٍ، فَقَالَ: كَيْفَ تَجِدِينَكِ؟ قَالَتْ: لَا أَظُنُّنِي إِلَّا لِمَا بِي. قَالَ: " وَدِدْتُ أَنَّكِ لَمْ تُفَارِقِي الدُّنْيَا حَتَّى تَعُولِي يَتِيمًا أَوْ تُجَهِّزِي غَازِيًا "

10521- Abdullah b. Ömer'in bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) Has'am kabilesinden hasta olan bir kadını ziyaret edip: *"Nasılsın?"* diye sorunca, kadın: "Zannedersem bu hastalık sebebiyle öleceğim" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bir yetimin ihtiyacını gidermeden veya bir gaziyi cihad için techiz etmeden dünyadan ayrılmamanı isterdim"* buyurdu.[2]

١٠٥٢٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو الرَّزَّازُ، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْوَلِيدِ الْفَحَّامُ، ثَنَا أَبُو أَحْمَدَ الزُّبَيْرِيُّ، ثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي الْهَيْثَمِ الْعَطَّارُ، قَالَ: سَمِعْتُ يُوسُفَ بْنَ عَبْدِ اللهِ بْنِ سَلَامٍ، يَقُولُ: " أَجْلَسَنِي رَسُولُ اللهِ ﷺ فِي حِجْرِهِ وَمَسَحَ عَلَى رَأْسِي وَسَمَّانِي يُوسُفَ " تَابَعَهُ أَبُو نُعَيْمٍ، عَنْ يَحْيَى

10522- Yûsuf b. Abdillah b. Selâm der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) beni kucağında oturtup başımı sıvazlayarak adımı Yûsuf koydu."[3]

Ebû Nuaym, Yahya'dan rivayette bulunarak ona mutabaat etmiştir.[4] Bu hadis, babası ölmüş olmasa bile merhamet ederek çocuğun başını sıvazlamaya delildir.

---

[1] İsnâdı zayıftır. Ahmed, *Müsned* (5/29), Tayâlisî, *Müsned* (1322), Ebû Ya'lâ, *Müsned* 2/227 (926) ve İbnu'l-Mübârek, *Zühd* (656) Bak: Heysemî, *Mecma* (4/243).

[2] İsnâdı zayıftır.

[3] İsnâdı sahihtir. Ahmed, *Müsned* (4/35), Taberânî, *M. el-Kebîr* 22/285 (731).

[4] Buhar, *el-Edebu'l-Müfred* (367, 838), Taberânî, *M. el-Kebîr* 22/285 (729) ve Ahmed, *Müsned* (6/6).

١٠٥٢٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، ثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، ثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي عِمْرَانَ الْجَوْنِيِّ، عَنْ رَجُلٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَجُلًا شَكَى إِلَى النَّبِيِّ ﷺ قَسْوَةَ قَلْبِهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ : " إِنْ أَرَدْتَ أَنْ يَلِينَ قَلْبُكَ، فَأَطْعِمِ الْمَسَاكِينَ، وَامْسَحْ رَأْسَ الْيَتِيمَ"

10523- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre bir adam Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) kalbinin katılığından şikayet edince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Kalbinin yumuşamasını istiyorsan, yoksullara yemek yedir ve yetimin başını sıvazla."*[1]

١٠٥٢٤ - وَبِإِسْنَادِهِ ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ وَاسِعٍ: أَنَّ أَبَا الدَّرْدَاءِ، كَتَبَ إِلَى سَلْمَانَ أَنَّ رَجُلًا شَكَى إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ قَسْوَةَ قَلْبِهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ : " إِنْ أَرَدْتَ أَنْ يَلِينَ قَلْبُكَ، فَامْسَحْ رَأْسَ الْيَتِيمِ وَأَطْعِمْهُ "

10524- Ebu'd-Derdâ'nın Selmân'a yazdığı bir mektupta bildirdiğine göre bir adam Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) kalbinin katılığından şikayet edince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Kalbinin yumuşamasını istiyorsan yetimin başını sıvazla ve ona yemek yedir."*[2]

١٠٥٢٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أَنَا أَبُو الْحَسَنِ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عُبْدُوسَ الطَّرَائِفِيُّ، ثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ الدَّارِمِيُّ، ثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ، ثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ، أَخْبَرَنِي ابْنُ زَحْرٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ يَزِيدَ، عَنِ الْقَاسِمِ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ : " مَنْ مَسَحَ بِرَأْسِ يَتِيمٍ فَإِنَّ لَهُ بِكُلِّ شَعَرَةٍ مَرَّتْ يَدَاهُ عَلَيْهِ حَسَنَةٌ، وَمَنْ أَحْسَنَ إِلَى يَتِيمَةٍ أَوْ يَتِيمٍ غَيْرِهِ كُنْتُ أَنَا وَهُوَ كَهَاتَيْنِ، وَفَرَّقَ بَيْنَ أُصْبُعَيْهِ "

10525- Ebû Umâme'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Yetimin başını sıvazlayana, elinin değdiği her saç teli için bir sevap vardır. Kendisinin sorumlu olmadığı yetim olan bir kız veya oğlana iyilik*

---

[1] İsnâdında adı verilmeye bir adam vardır. Ahmed, *Müsned* (2/263) Bak: Münzirî, *Terğîb* (3/349).

[2] İsnâdı hasendir, ancak munkatıdır. Ebû Nuaym, *Hilye* (1/214) ve Harâitî, *Mekârimu'l-Ahlâk* (75) Bak: Münzirî, *Terğîb* (3/349) ve Heysemî, *Mecma* (8/160).

edenle ben (cennette) şöyleyim." Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bunu derken iki parmağını araladı.[1]

١٠٥٢٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْفَتْحِ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي الْفَوَارِسِ الْحَافِظُ، أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الشَّافِعِيُّ، ثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ بْنُ بُرْدٍ، ثَنَا الْحُسَيْنُ، قَالَ: ذَكَرَهُ مَالِكٌ، عَنْ يَحْيَى بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ طَحْلَاءَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَحَبُّ بُيُوتِكُمْ إِلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ بَيْتٌ فِيهِ يَتِيمٌ مُكْرَمٌ "،

10526- Ömer b. el-Hattâb'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Allah katında evlerinizin en sevgilisi, içinde ikram edilen yetimin olduğu evdir."*[2]

١٠٥٢٧ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو عَمْرٍو عُثْمَانُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ السَّمَّاكِ ثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ مُحَمَّدُ بْنُ الْهَيْثَمِ الْقَاضِي ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْحُنَيْنِيُّ، عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ، فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: " خَيْرُ بُيُوتِكُمْ بَيْتٌ فِيهِ يَتِيمٌ مُكْرَمٌ " تَفَرَّدَ بِهِ الْحُنَيْنِيُّ، عَنْ مَالِكٍ

10527- Bu hadis başka bir kanalla: *"Evlerinizin en hayırlısı, içinde ikram edilen yetimin olduğu evdir"* şeklinde nakledilmiştir.[3]

Huneynî bu hadisi Mâlik'ten aktarmada tek kalmıştır.

١٠٥٢٨ - أَخْبَرَنَا الْقَاضِي أَبُو عُمَرَ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَحْمُودِ بْنِ خُرْزَادَ الْكَازَرُونِيُّ، بِالْأَهْوَازِ، ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ شَرِيكٍ، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْفَضْلِ، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ، ثَنَا زُهَيْرٌ، ثَنَا أَبُو إِسْحَاقَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبْزَى، قَالَ: " كَانَ دَاوُدُ عَلَيْهِ السَّلَامُ، يَقُولُ: كُنْ لِلْيَتِيمِ كَالْأَبِ الرَّحِيمِ، وَاعْلَمْ أَنَّكَ كَمَا تَزْرَعُ كَذَلِكَ تَحْصُدُ، وَإِنَّ الْمَرْأَةَ الصَّالِحَةَ لِبَعْلِهَا كَالْمَلِكِ الْمُتَوَّجِ بِالتَّاجِ الْمُحَوَّضِ بِالذَّهَبِ، وَاعْلَمْ أَنَّ الْمَرْأَةَ السُّوءَ لِبَعْلِهَا كَالْحِمْلِ

---

[1] İsnâdı zayıftır. Taberânî, *M. el-Kebîr* 8/239 (7821), İbnu'l-Mübârek, *Zühd* (230/654), Ahmed, *Müsned* (5/250, 256) ve Beğavî, *Şerhu's-Sünne* (13/44) Bak: Heysemî, *Mecma* (8/160) ve Münzirî, *Terğîb* (3/349).

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (1/334-335).

[3] İsnâdı zayıftır. İbn Mâce 2/1213 (3679).

الثَّقِيلِ عَلَى ظَهْرِ الشَّيْخِ الضَّعِيفِ، وَاعْلَمْ أَنَّ خُطْبَةَ الْأَحْمَقِ فِي نَادِي الْقَوْمِ كَالْمُغَنِّي عِنْدَ رَأْسِ الْمَيِّتِ، وَتَعَوَّذْ بِاللهِ مِنْ صَاحِبٍ إِذَا ذَكَرَتْ لَمْ يُعِنْكَ وَإِذَا نَسِيتَ لَمْ يَذْكُرْكَ، وَمَا أَقْبَحَ الْفَقْرَ بَعْدَ الْغِنَى، وَأَقْبَحُ مِنْ ذَلِكَ الضَّلَالَةُ بَعْدَ الْهُدَى "

10528- Abdurrahman b. Ebzâ der ki: Hz. Dâvud şöyle derdi: "Yetime karşı merhametli baba gibi ol ve bil ki ektiğini biçersin. Bil ki, güzelliğiyle beraber kocasına karşı saliha olan kadın, erkek için altınla süslenmiş taç gibidir. Kocası için kötü kadın, ihtiyar birinin sırtındaki ağır yük gibidir. Bir kavmin ahmağına konuşmak, ölüye şarkı söylemek gibidir. Hatırladığın zaman sana yardım etmeyen, unuttuğunda hatırlatmayan dosttan Allah'a sığın. Zenginlikten sonra fakirlik, hidayetten sonra dalâlet ne kötüdür."[1]

١٠٥٢٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّغَانِيُّ، ثَنَا إِسْحَاقُ الدَّبَرِيُّ، ثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أَنَا مَعْمَرٍ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبْزَى، أَوِ ابْنِ أَبِي لَيْلَى، قَالَ: " قَالَ نَبِيُّ اللهِ دَاوُدُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: كُنْ لِلْيَتِيمِ كَالْأَبِ الرَّحِيمِ. ثُمَّ ذَكَرَ الْبَاقِيَ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ فِي الْحَمَّالِ كَالْمَلِكِ الْمُتَوَّجِ، وَقَالَ الشَّيْخُ الْكَبِيرُ وَزَادَ: وَلَا تَعِدْ أَخَاكَ ثُمَّ لَا تُنْجِزْ لَهُ فَإِنَّهُ يُورِثُ بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةً، وَمَا أَحْسَنَ الْعِلْمَ بَعْدَ الْجَهْلِ، وَمَا أَقْبَحَ الْفَقْرَ بَعْدَ الْغِنَى، وَمَا أَقْبَحَ الضَّلَالَةَ بَعْدَ الْهُدَى "

10529- Abdurrahman b. Ebî Leyla: "Allah'ın Peygamberi Hz. Dâvud şöyle dedi: «Yetime karşı merhametli baba gibî ol»" deyip yukarıdaki hadisi aktardı ve şunu ekledi: "Kardeşine tutmayacağın sözü verme. Sonra aranızda düşmanlık hasıl olur. Cahillikten sonra ilim ne güzeldir. Zenginlikten sonra fakirlik ne kötüdür. Hidayetten sonraki dalâlet te ne kötüdür."[2]

١٠٥٣٠ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْقَاضِي النَّسَوِيِّ، ثَنَا مَكِّيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، ثَنَا أَبُو الْوَرْقَاءِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي

---

[1] İsnâdı ceyyiddir. Buhârî, *el-Edebu'l-Müfred* (138) ve Harâitî, *Mekârimu'l-Ahlâk* (75), Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (7/174) Bak: Heysemî, *Mecma* (10/234).

[2] İsnâdındaki Hâkim'in hocasını tanımıyorum. Abdürrezzâk, *Musannef* 11/300 (20593).

أَوْفَى، قَالَ: بَيْنَمَا نَحْنُ قُعُودٌ عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ إِذْ أَتَاهُ غُلَامٌ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، غُلَامٌ يَتِيمٌ وَأُمٌّ لِي أَرْمَلَةٌ أَطْعِمْنَا أَطْعَمَكَ اللهُ مِمَّا عِنْدَهُ حَتَّى تَرْضَى. قَالَ: فَقَالَ: " مَا أَحْسَنَ مَا قُلْتَ يَا غُلَامُ، يَا بِلَالُ انْطَلِقْ إِلَى أَهْلِنَا فَأْتِنَا بِمَا وَجَدْتَ عِنْدَهُمْ مِنْ طَعَامٍ " فَأَتَاهُ بِلَالٌ بِوَاحِدٍ وَعِشْرِينَ تَمْرَةً فَوَضَعَهَا فِي كَفِّ رَسُولِ اللهِ ﷺ، فَأَشَارَ رَسُولُ اللهِ ﷺ بِكَفَّيْهِ إِلَى فِيهِ، وَنَحْنُ نَرَى تِلْكَ السَّاعَةِ أَنَّهُ يَدْعُو بِالْبَرَكَةِ لِلْيَتِيمِ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ لِلْغُلَامِ: " سَبْعَةٌ لَكَ وَسَبْعَةٌ لِأُمِّكَ وَسَبْعَةٌ لِأُخْتِكَ، وَتَعَشَّ بِتَمْرَةٍ وَتَغَدَّ بِأُخْرَى " فَانْصَرَفَ الْغُلَامُ وَكَانَ مِنْ أَبْنَاءِ الْمُهَاجِرِينَ، فَقَامَ إِلَيْهِ مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ فَوَضَعَ يَدِهِ عَلَى رَأْسِهِ، فَقَالَ: يَا غُلَامُ جَبَرَ اللهُ يُتْمَكَ وَجَعَلَكَ خَلَفًا مِنْ أَبِيكَ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ عِنْدَ ذَلِكَ: " وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ، لَا يَلِي أَحَدٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ يَتِيمًا فَيُحْسِنُ وِلَايَتَهُ ثُمَّ يَضَعُ يَدَهُ عَلَى رَأْسِهِ إِلَّا جَعَلَ اللهُ لَهُ بِكُلِّ شَعَرَةٍ حَسَنَةً، وَكَفَّ عَنْهُ بِكُلِّ شَعَرَةٍ سَيِّئَةً "

10530- Abdullah b. Ebî Evfâ der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanında otururken bir çocuk gelerek: "Ey Allah'ın Resûlü! Ben yetim bir çocuğum ve annem duldur. Bize yiyecek ver ki, sen razı olana kadar Allah sana yanındakinden yedirsin" dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) ona şöyle buyurdu: *"Söylediğin şey kadar güzel ey çocuk! Ey Bilâl! Ailemin yanına git ve yanlarmda bulduğun yiyeceği getir."* Bilal yirmi bir hurmayla dönüp Resûlullah'ın (sallallahu alayhi vesellem) avucuna koyunca Hz. Peygamber (sallallahu alayhi vesellem) avucunu ağzına yaklaştırınca, yetim çocuğa bereket için dua ettiğini düşündük. Resûlullah (sallallahu alayhi vesellam) çocuğa: *"Bunların yedisi senin, yedisi annenin, yedisi de kız kardeşinindir. Akşam bir hurma, sabah bir hurma ye"* buyurdu. Muhacirlerin çocuklarından olan bu çocuk gidince Muâz b. Cebel yanına varıp elini başına koyarak: "Ey çocuk! Allah sana yetimlik sefaleti yaşatmasın ve seninle babanın yerini doldursun" dedi. O zaman Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Muhammed'in canı elinde olana yemin ederim ki; Müslümanlardan biri bir yetimin sorumluluğunu alır ve bu sorumluluğu hakkıyla yerine getirirse, sonra elini onun başına koyarsa, Allah ona elinin değdiği her saç teli için on sevap verir, on günahını siler."*[1]

---

[1] İsnâdı zayıftır. Bezzâr, *Müsned* (2/385-386) ve Harâitî, *Mekârimu'l-Ahlâk* (73) Bak:

١٠٥٣١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو أَحْمَدَ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ شُعَيْبٍ الْعَدْلُ، أَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الرَّحِيمِ الصَّفَّارُ، ثَنَا أَيُّوبُ بْنُ الْحَسَنِ، ثَنَا عَبْدُ السَّلَامِ بْنُ نَهْشَلٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي خَالِدٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى، قَالَ: كُنَّا جُلُوسًا عِنْدَ رَسُولِ اللهِ ﷺ، فَأَتَاهُ غُلَامٌ فَقَالَ: غُلَامٌ يَتِيمٌ وَأُخْتٌ لِي يَتِيمَةٌ، وَأُمٌّ لِي أَرْمَلَةٌ، أَطْعِمْنَا مِمَّا أَطْعَمَكَ اللهُ، أَعْطَاكَ اللهُ مِمَّا عِنْدَهُ حَتَّى تَرْضَى. فَجَاءَ بِوَاحِدَةٍ وَعِشْرِينَ تَمْرَةً، فَقَالَ: " سَبْعٌ لَكَ، وَسَبْعٌ لِأُخْتِكَ، وَسَبْعٌ لِأُمِّكَ " فَقَامَ إِلَيْهِ مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ فَمَسَحَ رَأْسَهُ وَقَالَ: جَبَرَ اللهُ يُتْمَكَ وَجَعَلَكَ خَلَفًا مِنْ أَبِيكَ، وَكَانَ مِنْ أَبْنَاءِ الْمُهَاجِرِينَ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " قَدْ رَأَيْتُكَ يَا مُعَاذُ وَمَا صَنَعْتَ " قَالَ: رَحِمْتُهُ. قَالَ: " لَا يَلِي أَحَدٌ مِنْكُمْ يَتِيمًا فَيُحْسِنُ وِلَايَتَهُ وَيَضَعُ يَدَهُ عَلَى رَأْسِهِ إِلَّا كَتَبَ اللهُ لَهُ بِكُلِّ شَعَرَةٍ حَسَنَةً، وَمَحَا عَنْهُ بِكُلِّ شَعَرَةٍ سَيِّئَةً، وَرَفَعَ لَهُ بِكُلِّ شَعَرَةٍ دَرَجَةً "

10531- Abdullah b. Ebî Evfâ anlatıyor: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanında otururken bir çocuk gelerek: "Ey Allah'ın Resûlü! Ben yetim bir çocuğum, yetim bir kız kardeşim var ve annem duldur. Bize yiyecek ver ki, sen hoşnut olana değin Allah sana katındakinden yedirsin" dedi. Hz. Peygamber (sellellehu aleyhi vesellem) yirmi bir hurma getirdi ve: *"Bunların yedisi senin ve yedisi annenindir"* buyurdu. Muâz b. Cebel çocuğun yanına varıp başını sıvazlayarak: "Ey çocuk! Allah sana yetimlik sefaleti yaşatmasın ve seninle babanın yerini doldursun" dedi. Çocuk Muhacirlerden birinin oğluydu. O zaman Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Ey Muâz! Yaptığını ve ona merhamet ettiğini gördüm. Sizden biri bir yetimin sorumluluğunu alır ve bu sorumluluğu hakkıyla yerine getirirse, sonra elini onun başına koyarsa, Allah ona elinin değdiği her saç teli için on sevap verir, on günahını siler. Her saç teline karşılık onu bir derece yükseltir."*[1]

١٠٥٣٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا أَبُو الْحَسَنِ أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ الطِّيبِيُّ، ثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ السَّرِيُّ، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ اللَّيْثِيُّ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ طَلْحَةَ، عَنْ

Heysemî, *Mecma* (8/161).

[1] İsnâdı zayıftır.

عَبْدِ الْمَجِيدِ بْنِ أَبِي عِيسَى، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: وَقَفَ غُلَامٌ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ فِي الْمَسْجِدِ، فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللهِ، إِنِّي غُلَامٌ يَتِيمٌ وَإِنَّ لِي أُمًّا أَرْمَلَةٌ مِسْكِينَةٌ وَأُخْتًا أَرْمَلَةٌ مِسْكِينَةٌ، فَآتِنَا مِمَّا آتَاكَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ مَدَّ اللهُ فِي الرِّضَا عَنْكَ حَتَّى تَرْضَى فَقَالَ: " يَا غُلَامُ أَعِدْ عَلَيَّ كَلَامَكَ إِنَّكَ لَمَقُولٌ عَلَى لِسَانِكَ " فَأَعَادَ كَلَامَهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " هَلُمُّوا مَا فِي بَيْتِ آلِ رَسُولِ اللهِ " قَالَ: فَأُوتِيَ بِجَفْنَةٍ مِنْ تَمْرٍ أَكْثَرَ مِنْ مِلْءِ الْكَفِّ، وَأَقَلَّ مِنْ مِلْءِ الْكَفِّ، قَالَ: " خُذْ هَذَا، فَفِيهِ غَدَاؤُكَ وَغَدَاءُ أُمِّكَ وَأُخْتِكَ وَسَأُعِينُكَ فِيهِمْ بِالدُّعَاءِ " فَأَخَذَهَا الْغُلَامُ، وَخَرَجَ حَتَّى إِذَا كَانَ بِبَابِ الْمَسْجِدِ لَقِيَهُ سَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ، فَمَسَحَ عَلَى رَأْسِهِ وَلَا أَدْرِي أَعْطَاهُ شَيْئًا أَمْ لَا قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي طَلْحَةَ: " فَمِنْ هُنَاكَ جَرَتْ سُنَّةُ الْمَسْحِ عَلَى رَأْسِ الْيَتِيمِ "

10532- Abdulmecîd b. Ebî İsa, babası kanalıyla dedesinden bildiriyor: Bir çocuk Mescid'de Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanında durarak: "Allah'ın selamı üzerine olsun, ey Allah'ın Resûlü! Ben yetim bir çocuğum. Dul ve fakir bir annem, dul ve fakir bir kız kardeşim var. Allah'ın sana verdiğinden bize ver. Allah da razı olana kadar sana versin" dedi. Hz. Peygamber (sallallahu alayhi vesellem): *"Ey çocuk! Sözlerini tekrar et. Zira çok güzel bir dilin var"* buyurunca çocuk aynı sözleri tekrar etti. Hz. Peygamber (sallallahu alayhi vesellem): *"Resûlullah'ın evindekileri getirin"* buyurunca içinde bir avuca yakın hurma olan bir tabak getirdiler. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bunu al. Bunun içinde senin, annenin ve kız kardeşinin yemeği var. Dua ederek bunların yetmesi için dua edeceğim"* buyurunca, çocuk tabağı aldı. Çocuk çıkıp Mescid'in kapısına yetişince Sa'd b. Ebî Vakkâs onunla karşılaşıp başını okşadı. Ona bir şey verip vermediğini bilmiyorum.[1]

Muhammed b. Ebî Talha der ki: "Bundan sonra yetimlerin başı okşanmaya başlandı."

١٠٥٣٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ الْفَارِسِيُّ، أَنَا أَبُو إِسْحَاقَ الْأَصْبَهَانِيُّ، ثَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ فَارِسٍ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ عَطَاءٍ، ثَنَا حَجَرُ بْنُ الْحَارِثِ

[1] İsnâdında tanımadığım biri vardır.

الْغَسَّانِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ عَوْفٍ الْقَارِئَ، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ بِشْرِ بْنِ غَزِيَّةَ، يَقُولُ: اسْتُشْهِدَ أَبِي مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فِي بَعْضِ غَزَوَاتِهِ، فَمَرَّ بِي النَّبِيُّ ﷺ وَأَنَا أَبْكِي فَقَالَ لِي: " أَسْكُتْ أَمَا تَرْضَى أَنْ أَكُونَ أَنَا أَبُوكَ وَعَائِشَةُ أُمُّكَ؟ " قُلْتُ: بَلَى، بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي يَا رَسُولَ اللهِ

10533- İbn Bişr b. Gaziyye der ki: Babam, gazvelerden birinde Hz. Peygamber (sallallahu alayhi vesellem) ile beraberken şehid olunca, ben ağlarken Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yanıma uğradı ve: *"Sus! Benim, senin baban, Âişe'nin de annen olmasına razı olmaz mısın?"* buyurdu. Ben de: "Olurum! Annem babam sana feda olsun, ey Allah'ın Resûlü!" karşılığını verdim.[1]

١٠٥٣٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، ثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، ثَنَا أَبُو دَاوُدَ، ثَنَا هِشَامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ مُطَرِّفِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ الشِّخِّيرِ، عَنْ عِيَاضِ بْنِ حِمَارٍ، أَنَّ نَبِيَّ اللهِ ﷺ، قَالَ: " أَهْلُ الْجَنَّةِ ثَلَاثَةٌ: ذُو سُلْطَانٍ مُقْسِطٌ، وَمُتَصَدِّقٌ مُوَفَّقٌ، وَرَجُلٌ رَحِيمٌ رَقِيقُ الْقَلْبِ بِكُلِّ ذِي قُرْبَى وَمُسْلِمٍ، وَفَقِيرٌ عَفِيفٌ مُتَصَدِّقٌ " أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ

10534- İyâd b. Himâr'ın bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: "*Cennet ahalisi adaletli, bağışlarda bulunan ve görevini başarıyla yapan yöneticiler, bütün yakınlarına ve Müslümanlara karşı şefkatli olan kişiler ve tasaddukta bulunan iffetli fakirler olmak üzere üç sınıftan olacaktır.*"[2]

Müslim[3] bu hadisi *Sahih*'te rivayet etti.

١٠٥٣٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أَنَا أَبُو حَامِدِ بْنُ بِلَالٍ، ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ بِشْرٍ، ثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ الْقَطَّانُ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي خَالِدٍ، أَنَا قَيْسُ بْنُ أَبِي حَازِمٍ، ثَنَا جَرِيرُ بْنُ

---

[1] İsnâdında sakınca yoktur. Buhârî, *Târih* 1/2 (78) ve Bezzâr, *Müsned* (2/385) Bak: Heysemî, *Mecma* (8/161) ve İbn Hacer, *İsâbe* (1/158).

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Müslim, *cennet* (63).

عَبْدِ اللهِ، قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ، يَقُولُ: " مَنْ لَا يَرْحَمُ النَّاسَ لَا يَرْحَمُهُ اللهُ " أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ

10535- Cerîr b. Abdillah'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"İnsanlara merhamet etmeyene Allah merhamet etmez."*[1]

Müslim[2] bu hadisi başka bir yolla İsmâîl'den rivayet etti.

١٠٥٣٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا أَبُو جَعْفَرٍ الرَّزَّازُ، ثَنَا يَحْيَى بْنُ جَعْفَرٍ، أَنَا رَوْحٌ، ثَنَا شُعْبَةُ، قَالَ: سَمِعْتُ سِمَاكَ بْنَ حَرْبٍ، قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ عَمِيرَةَ وَكَانَ قَائِدَ الْأَعْشَى فِي الْجَاهِلِيَّةِ، يُحَدِّثُ أَنَّهُ سَمِعَ جَرِيرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ، يَقُولُ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ، فَقُلْتُ: أُبَايِعُكَ عَلَى الْإِسْلَامِ. فَقَبَضَ يَدَهُ وَقَالَ: " وَالنُّصْحِ لِكُلِّ مُسْلِمٍ " وَقَالَ: " إِنَّهُ مَنْ لَا يَرْحَمُ النَّاسَ لَا يَرْحَمُهُ اللهُ "

10536- Cerîr b. Abdillah der ki: Resûlullah'a (sallallahu alayhi vesellam) gidip: "İslam üzere sana biat edeyim" dedim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) elimi tutup: *"Her müslümana karşı samimi olmak üzere, de"* buyurdu ve: *"İnsanlara merhamet etmeyene Allah merhamet etmez"* diye ekledi.[3]

١٠٥٣٧ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مَحْمَشٍ الْفَقِيهُ، أَنَا أَبُو حَامِدِ بْنُ بِلَالٍ، ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ بِشْرِ بْنِ الْحَكَمِ بْنِ حَبِيبِ بْنِ مِهْرَانَ الْعَبْدِيُّ، ثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، عَنْ أَبِي قَابُوسَ، مَوْلًى لِعَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ: أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " الرَّاحِمُونَ يَرْحَمُهُمُ الرَّحْمَنُ ارْحَمُوا مَنْ فِي الْأَرْضِ يَرْحَمْكُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ "

10537- Abdullah b. Amr b. el-Âs'ın bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Merhametli olanlara Rahman (olan Allah)*

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim, *fadail* (1209).

[3] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Müsned* (4/366, 358) ve Taberânî, *M. el-Kebîr* 2/353 (2484, 2485).

merhamet eder. Yeryüzündekilere merhamet edin ki, gökteki de size merhamet etsin."[1]

١٠٥٣٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْقَاسِمِ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْحُرْقِيُّ، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلْمَانَ، ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِسْحَاقَ، ثَنَا الْحَوْضِيُّ، ثَنَا شُعْبَةُ، قَالَ: كَتَبَ إِلَيَّ مَنْصُورٌ، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ، مَوْلَى الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا الْقَاسِمِ ﷺ الصَّادِقَ الْمَصْدُوقَ صَاحِبَ هَذِهِ الْحُجْرَةِ، يَقُولُ: " لَا تُنْزَعُ الرَّحْمَةُ إِلَّا مِنْ قَلْبِ شَقِيٍّ "

10538- Ebû Hureyre der ki: Doğru söyleyen ve doğruluğu tasdik edilen şu odanın sahibi Ebu'l-Kâsım'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Merhamet ancak şakî (cehennemlik) olanın kalbinden kaldırılır."*[2]

١٠٥٣٩ - أَخْبَرَنَا طَلْحَةُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ الصَّقْرِ الْبَغْدَادِيُّ، بِهَا، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُثْمَانَ بْنِ يَحْيَى الْآدَمِيُّ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مَاهَانَ، ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ، ثَنَا شُعْبَةُ، قَالَ: قَالَ: كَتَبَ إِلَيَّ مَنْصُورٌ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا عُثْمَانَ مَوْلَى الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ يُحَدِّثُ: أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ الصَّادِقَ الْمَصْدُوقَ صَاحِبَ هَذِهِ الْحُجْرَةِ، يَقُولُ: " لَا تُنْزَعُ الرَّحْمَةُ إِلَّا مِنْ شَقِيٍّ"

10539- Ebû Hureyre der ki: Doğru söyleyen ve doğruluğu tasdik edilen şu odanın sahibi Ebu'l-Kâsım'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Merhamet ancak şakî olandan kaldırılır."*[3]

١٠٥٤٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، ثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، ثَنَا أَبُو دَاوُدَ، ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ مَنْصُورٍ، قَالَ: كَتَبَ بِهِ إِلَيَّ وَقَرَأْتُهُ عَلَيْهِ، سَمِعَ أَبَا عُثْمَانَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ صَاحِبَ هَذِهِ الْحُجْرَةِ الصَّادِقَ الْمَصْدُوقَ أَبَا الْقَاسِمِ ﷺ، يَقُولُ: " لَا تُنْزَعُ الرَّحْمَةُ إِلَّا مِنْ شَقِيٍّ "

---

[1] İsnâdı hasendir. Tirmizî 4/323 (1989).

[2] İsnâdı hasendir. Ebû Dâvud 5/232 (4942).

[3] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Müsned* (2/461), İbnu'l-Ca'd, *Müsned* 1/484 (918), Beğavî, *Şerhu's-Sünne* (13/37-38) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (8/338).

10540- Ebû Hureyre der ki: Doğru söyleyen ve doğruluğu tasdik edilen şu odanın sahibi Ebu'l-Kâsım'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Merhamet ancak şakî olandan kaldırılır."*[1]

١٠٥٤١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، ثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، ثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، ثَنَا حُرَيْزُ بْنُ عُثْمَانَ، عَنْ حِبَّانَ بْنِ زَيْدٍ الشَّرْعَبِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ قَالَ: " ارْحَمُوا تُرْحَمُوا، وَاغْفِرُوا يُغْفَرْ لَكُمْ، وَيْلٌ لِأَقْمَاعِ الْقَوْلِ وَيْلٌ لِلْمُصِرِّينَ الَّذِينَ يُصِرُّونَ عَلَى مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ "

10541- Abdullah b. Amr b. el-Âs'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Merhamet edin ki, sizlere de merhamet edilsin. Bağışlayın ki sizler de bağışlanasınız. Öğrendikleriyle amel etmeyenlere yazıklar olsun! Yaptıklarının günah olduğunu bildikleri halde bunda ısrar edenlere yazıklar olsun."*[2]

١٠٥٤٢ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ السَّرَّاجُ، أَنَا الْقَاسِمُ بْنُ غَانِمِ بْنِ حَمَوَيْهِ الطَّوِيلِ، ثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْبُوشَنْجِيُّ، حَدَّثَنِي أَبُو الْقَاسِمِ عَامِرُ بْنُ زَرْبِيٍّ، ثَنَا بِشْرُ بْنُ مَنْصُورٍ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللهِ ﷺ حَيْثُ حَضَرَتْهُ الْوَفَاةُ، قَالَ: فَقَالَ لَنَا: " اتَّقُوا اللهَ فِي الصَّلَاةِ، اتَّقُوا اللهَ فِي الصَّلَاةِ ثَلَاثًا، اتَّقُوا اللهَ فِيمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ، اتَّقُوا اللهَ فِي الضَّعِيفَيْنِ الْمَرْأَةِ الْأَرْمَلَةِ وَالصَّبِيِّ الْيَتِيمِ، اتَّقُوا اللهَ فِي الصَّلَاةِ " فَجَعَلَ يُرَدِّدُهَا وَهُوَ يَقُولُ: " الصَّلَاةَ " وَهُوَ يُغَرْغِرُ حَتَّى فَاضَتْ نَفْسُهُ

10542- Enes der ki: Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) vefat edeceği zaman yanındaydık. Bize şöyle buyurdu: *"Namaz konusunda Allah'tan sakının."* Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bunu üç defa söyledi ve şöyle devam etti: *"Ellerinizin altındakiler konusunda Allah'tan sakının. Zayıf olan dul kadın ve yetim çocuk konusunda Allah'tan sakının. Namaz konusunda Allah'tan sakının."* Hz.

---

[1] İsnâdı hasendir. Tirmizî (4/323).

[2] İsnâdı sahihtir. Ahmed, *Müsned* (2/219), Buhârî, *el-Edebu'l-Müfred* (380) ve Abd b. Humeyd, *Müsned* (131/320).

Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) son nefesinde vefat edene kadar *"Namaz..."* demeye devam etti.[1]

١٠٥٤٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلْمَانَ الْفَقِيهُ، قَالَ: قُرِئَ عَلَى يَحْيَى بْنِ جَعْفَرٍ وَأَنَا أَسْمَعُ، ثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ عَطَاءٍ، أَنَا سَعِيدٌ ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، ثَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سِخْتَوَيْهِ، ثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ الْقَاضِي، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مِنْهَالٍ، ثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، ثَنَا سَعِيدٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنِّي لَأَدْخُلُ فِي الصَّلَاةِ أُرِيدُ إِطَالَتَهَا فَأَسْمَعُ بُكَاءَ الصَّبِيِّ فَأُخَفِّفُ مِمَّا أَعْلَمُ مِنْ شِدَّةِ وَجْدِ أُمِّهِ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مِنْهَالٍ، وَرَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى، عَنْ يَزِيدَ

10543- Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Namaza başladığım zaman namazımı uzunca kılmaya niyet ediyorum. Ancak (cemaat içinden bir) çocuğun ağlamasını işitince, (namazda olan) annesinin çocuğun ağlamasına dayanamayacağını bildiğim için namazımı kısa tutuyorum."*[2]

Müslim[3] bu hadisi Muhammed b. Minhâl'den ve Buhârî[4] de Abdula'lâ kanalıyla Yezîd'den rivayet etti.

١٠٥٤٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، ثَنَا عُبْدُوسُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ مَنْصُورٍ السِّمْسَارُ، ثَنَا أَبُو حَاتِمٍ الرَّازِيُّ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْأَنْصَارِيُّ، حَدَّثَنِي حُمَيْدٌ الطَّوِيلُ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: " سَمِعَ النَّبِيُّ ﷺ بُكَاءَ صَبِيٍّ وَهُوَ فِي الصَّلَاةِ، فَخَفَّفَ فَظَنَنَّا أَنَّهُ فَعَلَهُ رَحْمَةً لِلصَّبِيِّ إِذْ عَلِمَ أَنَّ أُمَّهُ مَعَهُمْ فِي الصَّلَاةِ "

10544- Enes b. Mâlik der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) namaz kılarken bir çocuğun ağladığını duyunca namazı kısa tuttu. Biz bunu, annesi

---

[1] İsnâdı zayıftır. Nesâî (1/320).

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Müslim, *salat* (192).

[4] Buhârî, *ezan* (173-174).

bizimle beraber namaz kıldığı için çocuğa acıdığından yaptığını düşündük."[1]

١٠٥٤٥ - حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ دَاوُدَ الْعَلَوِيُّ إِمْلَاءً، أَنَا أَبُو الْقَاسِمِ عُبَيْدُ اللهِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ بَالَوَيْهِ الْمُزَكِّي، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُوسُفَ السُّلَمِيُّ، ثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أَنَا مَعْمَرٌ، عَنْ هَمَّامِ بْنِ مُنَبِّهٍ، قَالَ: هَذَا مَا حَدَّثَنَا أَبُو هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " خَيْرُ نِسَاءٍ رَكِبْنَ الْإِبِلَ نِسَاءُ قُرَيْشٍ؛ أَحْنَاهُ عَلَى وَلَدٍ فِي صِغَرِهِ وَأَرْعَاهُ عَلَى زَوْجٍ فِي ذَاتِ يَدِهِ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ رَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ

10545- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Develere binen kadınların en hayırlısı, Kureyş'in saliha kadınlarıdır. Bunlar, küçük çocuklarına daha şefkatli, kocalarının malında daha tutumludurlar."*[2]

Müslim[3] bu hadisi Muhammed b. Râfi' kanalıyla Abdurrezzâk'tan rivayet etti.

١٠٥٤٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، ثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أَنَا شَرِيكُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، قَالَ: أَتَتِ النَّبِيَّ ﷺ امْرَأَةٌ وَمَعَهَا صَبِيٌّ لَهَا تَحْمِلُهُ وَبِيَدِهَا آخَرُ قَالَ: وَلَا أَعْلَمُهُ إِلَّا قَالَ: وَهِيَ حَامِلٌ، فَلَمْ تَسْأَلْ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَوْمَئِذٍ شَيْئًا إِلَّا أَعْطَاهَا إِيَّاهُ ثُمَّ قَالَ: " حَامِلَاتٌ وَالِدَاتٌ رَحِيمَاتٌ بِأَوْلَادِهِنَّ، لَوْلَا مَا يَأْتِيهِنَّ إِلَى أَزْوَاجِهِنَّ دَخَلَ مُصَلِّيَاتُهُنَّ الْجَنَّةَ " وَرُوِي عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ مَنْصُورٍ

10546- Ebû Umâme anlatıyor: Bir kadın kucağında bir çocuk, yanında bir çocukla Resûlullah'a (sallallahu alayhi vesallem) geldi. Kadın hamileydi. O gün kadın Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) ne istediyse Allah'ın Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) verdikten sonra şöyle buyurdu: *"Hamile kalır, çocuk doğurur ve onu*

---

[1] İsnâdı sahihtir. Tirmizî (2/214)

[2] Ravileri güvenilirdir.

[3] Müslim, *fadâil* (203).

şefkatle yetiştirirler. Kocalarına şu yaptıkları olmasa içlerinde namaz kılanları Cennete girerdi" buyurdu.[1]

Bu hadis Şu'be kanalıyla Mansûr'dan nakledilmiştir.

١٠٥٤٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ إِبْرَاهِيمَ بْنَ فِرَاسٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا عِمْرَانَ مُوسَى بْنَ هَارُونَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَحْمَدَ بْنَ صَالِحٍ، يَقُولُ: " رَأَيْتُ الْخَيْرَ كُلَّهُ فِي رِقَّةِ الْقَلْبِ وَالرَّحْمَةِ، وَذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ﴾ [آل عمران: ١٥٩] الْآيَةُ. وَرَأَيْتُ الشَّرَّ كُلَّهُ فِي اثْنَتَيْنِ: فِي الْفَظَاظَةِ وَغِلَظِ الْقَلْبِ، وَذَلِكَ قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ﴾ [آل عمران: ١٥٩] "

10547- Ahmed b. Sâlih der ki: Kalp yumuşaklığı ve merhamette hayrın tümünün olduğunu gördüm. ***"Artık onları affet ve onlar için mağfiret dile"***[2] âyeti buna işaret etmektedir. Bütün kötülüğün de kabalık ve katı kalpte olduğunu gördüm. ***"Eğer sen, kaba, katı yürekli olsaydın, mutlaka senin etrafından dağılırlardı"***[3] âyeti buna işaret etmektedir.[4]

١٠٥٤٨ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، ثَنَا عَيَّاشٌ السُّكَّرِيُّ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْمِصِّيصِيُّ لُوَيْنٌ، ثَنَا عَبْدُ الْمُؤْمِنُ السَّدُوسِيُّ، عَنْ أَخْشَنَ السَّدُوسِيِّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مِنْكُمْ إِلَّا رَحِيمٌ " قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، كُلُّنَا رَحِيمٌ. قَالَ: " لَيْسَ رَحْمَةُ أَحَدِكُمْ نَفْسَهُ وَأَهْلَ بَيْتِهِ حَتَّى يَرْحَمَ النَّاسَ "

10548- Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Sizden sadece merhametli olanlar cennete girer"* buyurunca: "Ey Allah'ın Resûlü! Hepimiz merhametliyiz" dediler. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem):

---

[1] İsnâdının kopuk olması sebebiyle zayıftır. İbn Mâce (1/648).

[2] Âl-i İmrân Sur. 159

[3] Âl-i İmrân Sur. 159

[4] İsnâdında tanımadığım biri vardır.

"Kastedilen, kişinin sadece kendine ve ailesine merhamet etmesi değil, bütün insanlara merhamet etmesidir" buyurdu.[1]

١٠٥٤٩ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ الْكَاتِبُ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْفَضْلِ بْنِ جَابِرٍ، ثَنَا عَبْدُ الْجَبَّارِ بْنُ عَاصِمٍ، ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ سِنَانِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ أَنَسٍ، عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ، قَالَ: " وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا يَضَعُ اللهُ رَحْمَتَهُ إِلَّا عَلَى رَحِيمٍ " قَالَ: قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللهِ، فَكُلُّنَا رَحِيمٌ. قَالَ: " لَيْسَ الَّذِي يَرْحَمُ نَفْسَهُ خَاصَّةً، وَلَكِنِ الَّذِي يَرْحَمُ النَّاسَ عَامَّةً "

10549- Enes'in bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Canım elinde olana yemin ederim ki; Allah rahmetini ancak merhametli olana indirir"* buyurunca: "Ey Allah'ın Resûlü! Hepimiz merhametliyiz" dedik. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Merhametli olan, sadece kendine değil, bütün insanlara karşı merhametli olandır"* buyurdu.[2]

١٠٥٥٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، ثَنَا أَبُو أُمَيَّةَ، ثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ، ثَنَا أَبُو الْحَسَنِ، ثَنَا مَنْدَلُ بْنُ عَلِيٍّ، عَنْ عَبْدِ الْمَجِيدِ بْنِ سُهَيْلٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُتْبَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " رِيحُ الْوَلَدِ مِنْ رِيحِ الْجَنَّةِ "

10550- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Çocuğun kokusu, cennetin kokusundandır"* buyurdu.[3]

١٠٥٥١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْقَاسِمِ عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ الْقُرَشِيُّ ابْنُ النَّجَّارِ، بِالْكُوفَةِ، ثَنَا أَبُو الْقَاسِمِ بْنُ عَمْرٍو، ثَنَا أَبُو حَصِينٍ الْوَادِعِيِّ، ثَنَا يَحْيَى الْحِمَّانِيُّ، ثَنَا ابْنُ مُبَارَكٍ، عَنْ مُجَالِدٍ، عَنْ عَامِرٍ، عَنِ الْأَشْعَثِ بْنِ قَيْسٍ، قَالَ: مَرَرْتُ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَرَأَيْتُ فِي وَجْهِهِ وَأَصْحَابِهِ الْجُوعَ، فَقَالَ: " مَا فَعَلَتِ ابْنَةُ عَمِّكَ؟ " قَالَ: نُفِسَتْ بِغُلَامٍ

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı zayıftır.

[3] İsnâdı zayıftır. Taberânî, *M. es-Sağîr* (2/21).

وَاللهِ يَا رَسُولَ اللهِ، لَوَدِدْتُ أَنَّ لِي بِهِ شِبْعَتَكُمْ مِنَ الطَّعَامِ. فَقَالَ: " أَمَا وَإِنْ قُلْتَ هَذَا إِنَّهُمْ لَمَجْبَنَةٌ مَبْخَلَةٌ، وَإِنَّهُمْ لَقُرَّةُ الْعَيْنِ وَثَمَرَةُ الْفُؤَادِ "

10551- Eş'as b. Kays der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) uğradığımda onun ve ashâbının yüzünden aç olduklarını anladım. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bana: *"Amcan kızı (eşin) ne yaptı?"* diye sorunca: "Bir çocuk doğurdu, ey Allah'ın Resûlü! Keşke onun yerine sizi doyurabilecek yiyeceğim olsaydı" cevabını verdim. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Böyle diyorsun, ancak çocuklar korkaklık ve cimrilik sebebidir. Onlar, göz nuru ve gönül meyvesidir"* buyurdu.[1]

١٠٥٥٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، وَغَيْرُهُمَا، قَالُوا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ هُوَ الْأَصَمُّ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ، ثَنَا عُثْمَانُ بْنُ صَالِحٍ، ثَنَا بَكْرُ بْنُ مُضَرَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَجْلَانَ، أَنَّ وَهْبَ بْنَ كَيْسَانَ، أَخْبَرَهُ، وَقَدْ كَانَ وَهْبٌ أَدْرَكَ عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ: أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ، رَأَى رَاعِيًا وَغَنَمًا لَهُ فِي مَكَانٍ قَبِيحٍ، وَقَدْ رَأَى مَكَانَهُ هُوَ أَمْثَلَ مِنْهُ، فَقَالَ لَهُ ابْنُ عُمَرَ: وَيْحَكَ يَا رَاعِي، حَوِّلْهَا فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ، يَقُولُ: " كُلُّ رَاعٍ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ "

10552- Vehb'in bildirdiğine göre Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb, koyunlarını kötü bir yerde otlatan çobanını gördü. Kendisinin bulunduğu yeri o çobanın bulunduğu yerden daha uygun gördüğü için çobana şöyle dedi: "Yazık sana ey çoban! Koyunların yerini değiştir. Ben Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): «*Her çoban güttüklerinden sorumludur*» buyurduğunu işittim."[2]

١٠٥٥٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، ثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، ثَنَا أَبُو دَاوُدَ، ثَنَا شُعْبَةُ، عَنِ الْمِقْدَامِ بْنِ شُرَيْحٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّهَا كَانَتْ عَلَى جَمَلٍ فَجَعَلَتْ تَضْرِبُهُ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " يَا عَائِشَةُ، عَلَيْكِ بِالرِّفْقِ؛ فَإِنَّهُ لَمْ يَكُنْ فِي شَيْءٍ إِلَّا زَانَهُ، وَلَمْ يُنْزَعْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا شَانَهُ "

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Mâce 2/1209 (3666) ve Tirmizî 4/317 (1910).

[2] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Müsned* (2/108) ve Taberânî, *M. el-Kebîr* 12/338 (13284).

10553- Mikdâm b. Şureyh'in, babasından bildirdiğine göre Hz. Âişe bindiği bir deveye vurmaya başlayınca Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Ey Âişe! Ona yumuşak davran. Çünkü yumuşaklık, bulunduğu her şeyi güzelleştirir. Hangi şeyden çekilirse onu çirkinleştirir."*[1]

١٠٥٥٤ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلَ، ثَنَا سَعِيدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْجَرْمِيُّ، ثَنَا أَبُو عُبَيْدَةَ عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ وَاصِلٍ، ثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي عَرُوبَةَ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ اللهَ رَفِيقٌ يُحِبُّ الرِّفْقَ وَيُعْطِي عَلَى الرِّفْقِ مَا لَا يُعْطِي عَلَى الْعُنْفِ " وَكَانَ يَقُولُ: " خُذُوا بِالنَّاسِ مَا تَيَسَّرَ " قَالَ قَتَادَةُ: " وَإِنَّ الْمُؤْمِنِينَ قَوْمٌ رُفَقَاءُ رُحَمَاءُ "

10554- Enes'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Yüce Allah yumuşak huyludur ve yumuşak huylu olunmasını sever. Katılığından dolayı kişiye vermediği ihsanları yumuşak huylu olmasından dolayı bahşeder."*

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle derdi: *"İnsanlarla ilişkilerinizde onlara zorluk çıkarmayın."*[2]

Katâde: "Müminler yumuşak ve merhametli bir topluluktur" demiştir.

١٠٥٥٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو صَالِحِ بْنُ أَبِي طَاهِرٍ الْعَنْبَرِيُّ، ثَنَا جَدِّي يَحْيَى بْنُ مَنْصُورٍ الْقَاضِي، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، ثَنَا مَحْمُودُ بْنُ خَالِدٍ الدِّمَشْقِيُّ، ثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، ثَنَا ابْنُ جَابِرٍ، ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ زِيَادَ الْبَكْرِيُّ، قَالَ: دَخَلْنَا عَلَى ابْنَيْ بُسْرٍ المازنين صَاحِبَيْ رَسُولِ اللهِ ﷺ، فَقُلْتُ: يَرْحَمُكُمَا اللهُ الرَّجُلُ يَرْكَبُ مِنَّا الدَّابَّةَ فَيَضْرِبُهَا بِالسَّوْطِ أَوْ يَلْجِمُهَا بِاللِّجَامِ، فَهَلْ سَمِعْتُمَا مِنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ فِي ذَلِكَ شَيْئًا؟ فَقَالَا: لَا. قَالَ عُبَيْدُ اللهِ فَنَادَتْنِي امْرَأَةٌ مِنَ الدَّاخِلِ، فَقَالَتْ: يَا هَذَا، إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ فِي كِتَابِهِ: " ﴿مَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمَمٌ أَمْثَالُكُمْ مَا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] İsnâdı hasendir. İbn Mâce 2/1216 (3688).

ثُمَّ إِلَى رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ﴾ [الأنعام: ٣٨] "، فَقَالَا: هَذِهِ أُخْتُنَا وَهِيَ أَكْبَرُ مِنَّا، وَقَدْ أَدْرَكَتْ رَسُولَ اللهِ ﷺ

10555- Ubeydullah b. Ziyâd el-Bekrî der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) sahabilerinden olan Busr el-Mâzinî'nin iki oğlunun yanına girip: "Allah size merhamet etsin. Bizden biri bineğe binip ona kamçıyla vuruyor veya gemini çekiyor. Bu konuda Hz. Peygamber'den (sallallahu aleyhi vesellem) bir şey duydunuz mu?" diye sordum. Onlar: "Hayır cevabını verince içeriden bir kadın bana seslenip: "Ey kişi! Yüce Allah Kitab'ında: ***«Yeryüzünde yürüyen hayvanlar ve (gökyüzünde) iki kanadıyla uçan kuşlardan ne varsa hepsi ancak sizin gibi topluluklardır. Biz o kitapta hiçbir şeyi eksik bırakmadık. Nihayet (hepsi) toplanıp Rablerinin huzuruna getirilecekler»***[1] buyuruyor" dedi. Bunun üzerine onlar: "Bu, bizim kız kardeşimizdir ve bizden büyük olup Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) yetişmiştir" dediler.[2]

١٠٥٥٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، ثَنَا أَبُو قِلَابَةَ الرَّقَاشِيُّ عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، ثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْجَعْدِ، ثَنَا عَدِيُّ بْنُ الْفَضْلِ، عَنْ يُونُسَ بْنِ عُبَيْدٍ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ قُرَّةَ، عَنْ أَبِيهِ: أَنَّ رَجُلًا، قَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، آخُذُ الشَّاةَ فَأَذْبَحُهَا فَأَرْحَمُهَا. قَالَ: " وَالشَّاةُ فَإِنْ تَرْحَمْهَا يَرْحَمْكَ اللهُ "

10556- Muâviye b. Kurre'nin babasından bildirdiğine göre bir adam: "Ey Allah'ın Resûlü! Oğlağı alıp keserken ona merhamet edeyim mi?" deyince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Oğlağa da; eğer ona da merhamet edersen Allah ta sana merhamet eder"* buyurdu.[3]

١٠٥٥٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنُ مَحْبُوبٍ الدَّهَّانُ، ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ أَحْمَدُ بْنُ هَارُونَ الْفَقِيهُ، ثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَضْرَمِيُّ، ثَنَا سُوَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ، ثَنَا عُثْمَانُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْجُمَحِيُّ، عَنْ يُونُسَ بْنِ عُبَيْدٍ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ مَعْقِلِ بْنِ يَسَارٍ، قَالَ: قَالَ

---

[1] En'âm Sûr. 38

[2] İsnâdı ceyyiddir. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (3/267).

[3] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (5/2013), Bezzâr, *Müsned* (2/68), Hâkim, *Müstedrek* (3/586) ; Ebû Nuaym, *Hilye* (2/302) ve Taberânî, *M. el-Kebîr* 19/24 (47).

رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنِّي لَآخُذُ الْعَنْزَ فَأَذْبَحُهَا فَأَرْحَمُهَا. فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " إِنْ رَحِمْتَهَا رَحِمَكَ اللهُ " وَفِي كَلَّا الْإِسْنَادَيْنِ ضَعْفٌ

10557- Ma'kil b. Yesâr der ki: Bir adam: "Ey Allah'ın Resûlü! Keçiyi alıp boğazlarken ona merhamet ediyorum" deyince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Eğer ona merhamet edersen, Allah ta sana merhamet eder"* buyurdu.[1]

İki ravi zincirinde de zayıflık vardır.

١٠٥٥٨ - وَرَوَاهُ إِسْمَاعِيلُ ابْنُ عُلَيَّةَ، عَنْ رَجُلٍ، عَنْ زِيَادِ بْنِ مِخْرَاقٍ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ قُرَّةَ، عَنْ أَبِيهِ: أَنَّ رَجُلًا، قَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنِّي أَذْبَحُ الشَّاةَ وَأَنَا أَرْحَمُهَا، أَوْ قَالَ: إِنِّي لَأَرْحَمُ الشَّاةَ أَنْ أَذْبَحَهَا. قَالَ: " وَالشَّاةُ إِنْ رَحِمْتَهَا رَحِمَكَ اللهُ " أَخْبَرَنَاهُ عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، ثَنَا تَمْتَامٌ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ، ثَنَا إِسْمَاعِيلُ ابْنُ عُلَيَّةَ، عَنْ رَجُلٍ فَذَكَرَهُ، وَرَوَاهُ يَعْقُوبُ الدَّوْرَقِيُّ، عَنِ ابْنِ عُلَيَّةَ، ثَنَا زِيَادُ بْنُ مِخْرَاقٍ وَرَوَاهُ جَمَاعَةٌ، عَنِ ابْنِ عُلَيَّةَ، عَنْ زِيَادِ بْنِ مِخْرَاقٍ، وَاللهُ أَعْلَمُ

10558- İsmâîl b. Uleyye hadisi bir adam kanalıyla Ziyâd b. Mihrâk'tan, o Muâviye b. Kurre'den, o da babasından bildiriyor: Bir adam: "Ey Allah'ın Resûlü! Ben oğlağı keserken ona merhamet ediyorum" veya "Oğlağı kesmeye acıyorum" deyince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Oğlağa da merhamet edersen, Allah ta sana merhamet eder"* buyurdu.[2]

١٠٥٥٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ الْحَافِظُ، ثَنَا ابْنُ مُكْرَمٍ، ثَنَا مَحْمُودُ بْنُ غَيْلَانَ، ثَنَا أَبُو النَّضْرِ، ثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ جَمِيلٍ أَبُو الْحَجَّاجِ الْيَامِيُّ، ثَنَا الْقَاسِمُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ رَحِمَ وَلَوْ ذَبِيحَةَ عُصْفُورٍ رَحِمَهُ اللهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ " تَابَعَهُ سُلَيْمَانُ بْنُ رَجَاءٍ، عَنِ الْوَلِيدِ

---

[1] İsnâdı zayıftır. Taberânî, *M. el-Kebîr* 20/204 (466) Bak: Heysemî, *Mecma* (4/33).

[2] İsnâdında adı verilmeyen biri vardır, ancak hadise mutabaat edildiği için sahihtir. Buhârî, *el-Edebu'l-Müfred* (373), Bezzâr, *Müsned* (2/68), Ahmed, *Müsned* (3/436, 5/34) ve Taberânî, *M. el-Kebîr* 19/23 (45, 46).

10559- Ebû Umâme'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Bir serçeyi keserken bile merhametli olana kıyamet günü Allah merhamet eder."*[1]

Süleymân b. Recâ, Velîd'den rivayet ederek buna mutabaat etmiştir.

١٠٥٦٠ - حَدَّثَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، إِمْلَاءً فِي مَسْجِدِ الرَّصَافَةِ، أَنَا أَبُو سَهْلٍ أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ زِيَادٍ الْقَطَّانُ، ثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُكْرَمٍ، ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أَنَا سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ، عَنْ خَالِدٍ الْحَذَّاءِ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ أَبِي الْأَشْعَثِ، عَنْ شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ كَتَبَ الْإِحْسَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ؛ فَإِذَا قَتَلْتُمْ فَأَحْسِنُوا الْقِتْلَةَ، وَإِذَا ذَبَحْتُمْ، فَأَحْسِنُوا الذِّبْحَةَ، وَلْيُحِدَّ أَحَدُكُمْ شَفْرَتَهُ وَلْيُرِحْ ذَبِيحَتَهُ " فَقَالَ رَجُلٌ فِي الْمَجْلِسِ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَاصِمٍ، عَنْ خَالِدٍ فَسَمَّعَهَا يَزِيدَ، فَقَالَ: حَدَّثَنَاهُ سُفْيَانُ، عَنْ خَالِدٍ، وَإِنَّ خَالِدًا لَحَيٌّ. أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ، عَنْ سُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ،

10560- Şeddâd b. Evs'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Allah her şeyde ihsanı emretmiştir. Öyle ise öldüreceğiniz zaman bile güzel öldürün. Hayvan keseceğiniz zaman güzel kesin. Sizden biri bıçağını bilesin ve kestiği hayvanı rahatlatsın."*[2]

(Bu hadisin imlâ edildiği mecliste bir adam) "Ali b. Âsım, bu hadisi Hâlid'den bize bildirdi" diyerek Yezîd (b. Hârun'a) işittirdi. Bunun üzerine (Yezîd) "Bunu bize Süfyân, Hâlid'den bize bildirdi. O zaman Hâlid sağdı" dedi.

Müslim[3] bu hadisi başka bir yolla Süfyân es-Sevrî'den rivayet etti.

١٠٥٦١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، ثَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ مَاتِي، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ حَازِمٍ، أَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ إِسْرَائِيلَ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ خَالِدٍ الْحَذَّاءِ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ أَبِي أَسْمَاءَ، عَنْ أَبِي الْأَشْعَثِ الصَّغَانِيِّ، عَنْ شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ، قَالَ: سَمِعْتُ

---

[1] İsnâdı hasendir. İbn Adiy, *el-Kâmil* (7/2542) ve Buhârî, *el-Edebu'l-Müfred* (381) Bak: Zehebî, *Mîzân* (4/337).

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Müslim, *sayd* (1548, 1549).

رَسُولَ اللهِ ﷺ فَذَكَرَهُ، كَذَا قَالَ إِسْرَائِيلُ، وَخَالَفَهُ جَرِيرٌ، وَرَوَاهُ عَنْ مَنْصُورٍ نَحْوَ رِوَايَةِ الثَّوْرِيِّ وَغَيْرِهِ عَنْ خَالِدٍ

10561- Bu hadis başka bir kanalla da nakledilmiştir.[1]

١٠٥٦٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ بْنُ عَبْدَانَ، أَنَا أَبُو الْقَاسِمِ الطَّبَرَانِيُّ، ثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ صَالِحٍ، مَوْلَى التَّوْأَمَةِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: " يُكْرَهُ أَوْ يُنْهَى أَنَّ تُحِدَّ شَفْرَتَكَ وَهِيَ تَنْظُرُ إِلَيْكَ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَذْبَحَ "

10562- Ebû Hureyre der ki: "Kesilecek kurbanın önünde bıçağı bilemek mekruh görülmüş veya yasaklanmıştır."[2]

١٠٥٦٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، ثَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ الْحَافِظُ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ الطَّالْقَانِيُّ، ثَنَا عُقَيْلٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنْ أَبِيهِ: " أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ أَمَرَ بِحَدِّ الشِّفَارِ، وَأَنْ يُوَارِيَ عَنِ الْبَهَائِمِ، وَإِذَا ذَبَحَ أَحَدُكُمْ، فَلْيُجْهِزْ "

10563- Salim b. Abdillah'ın, babasından bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bıçakların bilenmesini ve bunun hayvanların önünde yapılmamasını emretti. Hayvanı keserken de bunu hızlı yapılmasını emir buyurdu.[3]

١٠٥٦٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، ثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، ثَنَا أَبُو دَاوُدَ، ثَنَا شُعْبَةُ، وَابْنُ عُيَيْنَةَ، وَحَدِيثُ ابْنِ عُيَيْنَةَ أَتَمُّ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، عَنْ صُهَيْبٍ، مَوْلَى ابْنِ عَامِرٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " مَنْ قَتَلَ عُصْفُورًا بِغَيْرِ حَقِّهِ سَأَلَهُ اللهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَنْهُ " قِيلَ: وَمَا حَقُّهُ؟ قَالَ: " يَذْبَحُهُ فَيَأْكُلُهُ وَلَا يَقْطَعُ رَأْسَهُ فَيَرْمِي بِهِ "

10564- Abdullah b. Amr'ın bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: "*Bir serçeyi bile haksız yere öldürene kıyamet günü Allah*

---

[1] İsnâdı sahihtir. Nesâî (7/229).

[2] İsnâdı ceyyiddir. Abdürrezzâk, *Musannef* 4/493 (8606).

[3] İsnâdı zayıftır. İbn Mâce 2/1059 (3172).

hesabını sorar" buyurunca: "Bunun hakkı nedir?" diye soruldu. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yemek için kesmek ve başını koparıp atmamak"* cevabını verdi.[1]

١٠٥٦٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ الْحَافِظُ، ثَنَا أَبُو يَعْلَى، ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عَوْنِ بْنِ الْخَرَّازِ، ثَنَا أَبُو عُبَيْدَةَ يَعْنِي الْحَدَّادَ، ثَنَا خَلَفُ بْنُ مِهْرَانَ أَبُو الرَّبِيعِ الْعَدَوِيُّ، وَكَانَ ثِقَةً مَرْضِيًّا، ثَنَا عَامِرٌ الْأَحْوَلُ، عَنْ صَالِحِ بْنِ دِينَارٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ الشَّرِيدِ، قَالَ: سَمِعْتُ الشَّرِيدَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " مَنْ قَتَلَ عُصْفُورًا عَبَثًا عَجَّ إِلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْهُ قَالَ: يَا رَبِّ، إِنَّ هَذَا قَتَلَنِي عَبَثًا لَمْ يَقْتُلْنِي لِمَنْفَعَةٍ " تَابَعَهُ أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلَ، عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ وَهُوَ عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنِ وَاصِلٍ

10565- Şerîd (b. Süveyd) der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Gereksiz yere bir serçeyi öldüreni bu serçe kıyamet günü Allah'a şikayet eder ve: «Ey Rabbim! Bu beni bir fayda için değil boş yere öldürdü» der."*[2]

Ahmed b. Hanbel, Ebû Ubeyde Abdulvâhid b. Vâsıl'dan rivayette bulunarak buna mutabaat etmiştir.

١٠٥٦٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سُلَيْمَانَ، ثَنَا الْأُوَيْسُ، ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ، قَالَ: " جِئْتُ صَالِحَ بْنَ كَيْسَانَ فِي مَنْزِلِهِ، فَوَجَدْتُهُ يَكْسِرُ لِهِرَّةٍ لَهُ يُطْعِمُهَا، ثُمَّ يَفُتُّ لِحَمَامَاتٍ لَهُ أَوْ لِحَمَامٍ لَهُ يُطْعِمُهُ "

10566- İbrâhîm b. Sa'd der ki: "Sâlih b. Keysân'ın yanına evine geldim ve önce kedisine, sonra güvercinlerine yemek ufalayıp yedirdiğini gördüm."[3]

١٠٥٦٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا أَبُو عَمْرِو بْنُ السَّمَّاكِ، ثَنَا حَنْبَلُ بْنُ إِسْحَاقَ، ثَنَا الْحُمَيْدِيُّ، ثَنَا سُفْيَانُ، ثَنَا مِسْعَرٌ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ شَيْبَانَ، قَالَ: ثُمَّ لَقِيتُ سَعْدًا فَحَدَّثَنَا، قَالَ: " أَخْبَرَنِي مَنْ، رَأَى عَدِيَّ بْنَ حَاتِمٍ يَفُتُّ الْخُبْزَ لِلنَّمْلِ " وَرَوَاهُ غَيْرُهُ عَنْ سَعِيدِ بْنِ شَيْبَانَ، عَنْ أَبِي سَوْدَةَ السَّمْبَسِيِّ، عَنْ عَدِيٍّ وَزَادَ فِيهِ: إِنَّهُنَّ جَارَاتٌ وَلَهُنَّ حَقٌّ

---

[1] İsnâdı zayıftır. Nesâî (7/206)

[2] İsnâdı zayıftır. Nesâî (7/239).

[3] İsnâdı ceyyiddir. Zehebî, *Siyer* (5/456).

10567- Adiy b. Hâtim'i gören bir adamın bildirdiğine göre Adiy, karıncalara ekmek ufalardı.[1]

Bir başkası bunu Saîd b. Şeybân kanalıyla Ebu's-Sevde es-Sembesi'den, o da Adiy'den: "Bunlar komşudur ve hakları vardır" cümlesini ekleyerek rivayet etti.

١٠٥٦٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، أَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ دُحَيْمٍ، ثنا أَحْمَدُ بْنُ حَازِمِ بْنِ أَبِي غَرَزَةَ، أَنَا عَوْنُ بْنُ سَلَّامٍ، عَنْ أَبِي مَرْثَدٍ، عَنِ الْحَكَمِ بْنِ عُتَيْبَةَ، عَنْ مَيْمُونِ بْنِ أَبِي شَبِيبٍ، عَنْ عَلِيٍّ، قَالَ: أَصَبْتُ جَارِيَةً مِنَ السَّبْيِ مَعَهَا ابْنٌ لَهَا، فَأَرَدْتُ أَنْ أَبِيعَهَا وَأُمْسِكَ ابْنَهَا فَقَالَ لِي رَسُولُ اللهِ ﷺ: " بِعْهُمَا جَمِيعًا أَوْ أَمْسِكْهُمَا جَمِيعًا "

10568- Hz. Ali der ki: Esirlerden bir cariyeyi oğluyla beraber aldım ve cariyeyi satıp çocuğunu bırakmak istedim. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bana: *"Ya ikisini birden sat ya da ikisini elinde tut"* buyurdu.[2]

١٠٥٦٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ ثنا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، ثنا أَبُو عُتْبَةَ، ثنا بَقِيَّةُ، ثنا خَالِدُ بْنُ حُمَيْدٍ، عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ كَثِيرٍ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ، يَقُولُ: " مَنْ فَرَّقَ بَيْنَ الْوَلَدِ وَأُمِّهِ فَرَّقَ اللهُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ أَحِبَّتِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ "

10569- Ebû Eyyûb el-Ensârî der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Allah, anneyle çocuğunu birbirinden ayıranı kıyamet günü sevdiklerinden ayırır."*[3]

١٠٥٧٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْقَاسِمِ بْنُ حَبِيبٍ الْمُفَسِّرُ، مِنْ أَصْلِهِ، نَا أَبُو سَعِيدٍ عَمْرُو بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مَنْصُورٍ إِمْلَاءً، نَا أَبُو شُعَيْبٍ الْحَرَّانِيُّ، نَا النُّفَيْلِيُّ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ أَبَانَ بْنِ صَالِحٍ، عَنْ نُقَادَةَ الْأَسْلَمِيِّ أَسَدِ خُزَيْمَةَ، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّ عِنْدِي نَاقَةً أُهْدِيهَا لَكَ. قَالَ: " لَا تَجْعَلْهَا وَالِهًا "

---

[1] İsnâdında durumu bilinmeyenler vardır.

[2] İsnâdı zayıftır.

[3] İsnâdında sakınca yoktur. Tirmizî (3/580, 4/134).

10570- Nukâde el-Esedî el-Huzeymî der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Ey Allah'ın Resûlü! Yanımdaki dişi bir deveyi sana hediye etmek istiyorum" dediğimde: *"Onu (yavrusundan ayırarak) üzme"* buyurdu.[1]

١٠٥٧١ - أَخْبَرَنَا الْحَاكِمُ أَبُو عَبْدِ اللهِ، أَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ نُصَيْرٍ الْخَلَدِيُّ، أَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ نَصْرٍ الْمَنْصُورِيُّ، حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ بَشَّارٍ الصُّوفِيُّ الْخُرَاسَانِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ إِبْرَاهِيمَ بْنَ أَدْهَمَ، يَقُولُ: " بَلَغَهُ أَنَّهُ كَانَ فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ رَجُلٌ ذَبَحَ عِجْلًا بَيْنَ يَدَيْ أُمِّهِ فَأَيْبَسَ اللهُ يَدَهُ فَبَيْنَا هُوَ ذَاتَ يَوْمٍ جَالِسٌ إِذَا بِفَرْخٍ قَدْ سَقَطَ مِنْ وَكْرِهِ وَهُوَ يَتَبَصْبَصُ إِلَى أَبَوَيْهِ، وَأَبَوَاهُ يَتَبَصْبَصَانِ إِلَيْهِ فَأَخَذَهُ وَرَدَّهُ إِلَى وَكْرِهِ رَحْمَةً لَهُ، فَرَحِمَهُ اللهُ بِرَحْمَتِهِ لَهُمَا وَرَدَّ عَلَيْهِ يَدَهُ بِمَا صَنَعَ "

10571- İbrâhîm b. Edhem der ki: "İsrailoğulları arasında bir adam annesinin önünde bir buzağıyı kesince Allah onun elini kuruttu. Bu adam bir gün otururken bir kuş yavrusunun yuvasından düştüğünü gördü ve onun yuvadaki anne babasına, anne babasının da ona baktığını görünce acıyıp yavruyu alarak yuvasına koydu. Allah onun kuş yavrusuna acıması sebebiyle kendisine merhamet edip elini iyileştirdi."[2]

١٠٥٧٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، أَنَا أَبُو الْفَضْلِ بْنُ خَمِيرَوَيْهِ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ نَجْدَةَ، نَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، نَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي عَمْرٍو السَّيْبَانِيِّ، عَنْ أَبِي مَرْيَمَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " إِيَّاكُمْ أَنْ تَتَّخِذُوا ظُهُورَ دَوَابِّكُمْ مَنَابِرَ؛ فَإِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ إِنَّمَا سَخَّرَهَا لَكُمْ لِتَبْلُغُوا إِلَى بَلَدٍ لَمْ تَكُونُوا بَالِغِيهِ إِلَّا بِشِقِّ الْأَنْفُسِ، وَجَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فَعَلَيْهَا فَاقْضُوا حَاجَاتِكُمْ " قَالَ الْإِمَامُ أَحْمَدُ: وَهَذَا فِيمَنْ رَكِبَهَا مِنْ غَيْرِ حَاجَةٍ إِلَى سَيْرٍ أَوْ إِعْلَامِ النَّاسِ مِنْ كَلَامِهِ مَا يَحْتَاجُ إِلَى إِعْلَامِهِ، وَلَمْ يَكُنْ هُنَاكَ مِنْبَرٌ يَصْعَدُهُ

10572- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Bineklerinizin sırtını minber edinmekten sakının. Çünkü Allah*

---

[1] İsnâdı hasendir. İbn Hacer, *İsâbe* (3/218).

[2] İsnâdı ceyyiddir.

sadece zorlukla varabileceğiniz yerlere sizi iletmeleri için onları sizin emrinize verdi. Yeri de sizin için yarattı. İhtiyaçlarınızı yerin üzerinde karşılayınız."[1]

Beyhakî der ki: Bu, bir yere gitmek ve minber olmadığı için halka bir şey ilan etmek maksadı dışında gereksiz yere bineğe binenler için geçerlidir.

[1] İsnâdı hasendir. Ebû Dâvud 3/59-60 (2567)

السَّادِسُ وَالسَّبْعُونَ مِنْ شُعَبِ الْإِيمَانِ وَهُوَ بَابٌ فِي الْإِصْلَاحِ بَيْنَ النَّاسِ

76. Şube

İnsanların Arasını Düzeltmek

Birbirlerinin kanını akıtarak, malları gasbedilerek, birbirleriyle çekişerek veya başka sebeplerle insanların arası bozulup kardeşlik hukuku çiğnenerek aralarındaki muhabbet bitince, insanların arasını düzeltmek gerekir. Allah bu konuda şöyle buyurur: *"Bir sadaka vermeyi veya iyilik yapmayı ya da insanların arasını düzeltmeyi emredenleri hariç, onların aralarındaki gizli konuşmaların çoğunda hiçbir hayır yoktur."*[1], *"Mü'minler ancak kardeştirler. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin."*[2] Yani iki kişinin arasını, sizden olan iki topluluğun arası açılınca onları arasını düzeltin. Yüce Allah şöyle buyurur: *"Eğer bir kadın kocasının, kendisine kötü davranmasından yahut yüz çevirmesinden endişe ederse, uzlaşarak aralarını düzeltmelerinde ikisine de bir günah yoktur. Uzlaşmak daha hayırlıdır."*[3], *"Eğer karı-kocanın arasının açılmasından endişe ederseniz, erkeğin ailesinden bir hakem, kadının ailesinden bir hakem gönderin. İki taraf (arayı) düzeltmek isterlerse, Allah da onları uzlaştırır."*[4]

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) insanların arasını düzeltmeyi üstüne alanın, fakir olmasa bile borcunu ödemek için zekat almasını mubah saymıştır. Bu, insanların arasını düzeltmeye teşvik ve bu işi yapanların yükünü hafifletmek içindir.

١٠٥٧٣ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْعَبَّاسِ الْمُؤَدِّبُ، ثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ، ثَنَا عَبَّادُ بْنُ الْعَوَّامِ، عَنْ سُفْيَانَ بْنِ حُسَيْنٍ، عَنِ

---

[1] Nisa Sur. 114

[2] Hucurat Sur. 10

[3] Nisa Sur. 128

[4] Nisa Sur. 35

الْحَكَمِ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿اتَّقُوا اللهَ وَأَصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ﴾، قَالَ: " هَذَا مَخْرَجٌ مِنَ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَنْ يَتَّقُوا اللهَ وَيُصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِهِمْ "

10573- İbn Abbâs, *"Allah'dan korkun ve aralarınızdaki dargınlıkları düzeltin"*[1] âyetini açıklarken: "Müminler Allah'tan korksun ve aralarındaki dargınlıkları düzeltsin diye Allah'tan müminlere bir beyandır" dedi.[2]

١٠٥٧٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، ثَنَا عَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدُّورِيُّ، ثَنَا هَارُونُ بْنُ مَعْرُوفٍ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، حَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي الْعَمْيَاءِ، عَنِ السَّائِبِ بْنِ مِهْجَانٍ، مِنْ أَهْلِ الشَّامِ مِنْ أَهْلِ إِيلِيَاءَ، وَكَانَ قَدْ أَدْرَكَ أَصْحَابَ رَسُولِ اللهِ ﷺ فِي حَدِيثٍ ذَكَرَهُ، قَالَ: لَمَّا دَخَلَ عُمَرُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ الشَّامَ حَمِدَ اللهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ وَوَعَظَ وَذَكَّرَ، وَأَمَرَ بِالْمَعْرُوفِ، وَنَهَى عَنِ الْمُنْكَرِ ثُمَّ قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَامَ فِينَا خَطِيبًا كَقِيَامِي فِيكُمْ فَأَمَرَ بِتَقْوَى اللهِ وَصِلَةِ الرَّحِمِ وَصَلَاحِ ذَاتِ الْبَيْنِ وَقَالَ: " عَلَيْكُمْ بِالْجَمَاعَةِ؛ فَإِنَّ يَدَ اللهِ عَلَى الْجَمَاعَةِ، وَإِنَّ الشَّيْطَانَ مَعَ الْوَاحِدِ وَهُوَ مِنَ الِاثْنَيْنِ أَبْعَدُ، لَا يَخْلُوَنَّ رَجُلٌ بِامْرَأَةٍ، فَإِنَّ الشَّيْطَانَ ثَالِثُهُمَا، وَمَنْ سَاءَتْهُ سَيِّئَتُهُ، وَسَرَّتْهُ حَسَنَتُهُ فَهُوَ أَمَارَةُ الْمُسْلِمِ الْمُؤْمِنِ، وَأَمَارَةُ الْمُنَافِقِ الَّذِي لَا تَسُوءُهُ سَيِّئَتُهُ وَلَا تَسُرُّهُ حَسَنَتُهُ إِنْ عَمِلَ خَيْرًا لَمْ يَرْجُ مِنَ اللهِ فِي ذَلِكَ ثَوَابًا، وَإِنْ عَمِلَ شَرًّا لَمْ يَخَفْ مِنَ اللهِ فِي ذَلِكَ الشَّرِّ عُقُوبَةً، وَأَجْمِلُوا فِي طَلَبِ الدُّنْيَا فَإِنَّ اللهَ قَدْ تَكَفَّلَ بِأَرْزَاقِكُمْ وَكُلٌّ مُيَسَّرٌ لَهُ عَمَلُهُ الَّذِي كَانَ عَامِلًا، اسْتَعِينُوا بِاللهِ عَلَى أَعْمَالِكُمْ فَإِنَّهُ يَمْحُو مَا يَشَاءُ وَيُثْبِتُ وَعِنْدَهُ أُمُّ الْكِتَابِ " وَصَلَّى اللهُ عَلَى نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ، وَعَلَيْهِ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللهِ. السَّلَامُ عَلَيْكُمْ " هَذِهِ خُطْبَةُ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ عَلَى أَهْلِ الشَّامِ، أَثَرَهَا عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ

10574- Sâib b. Mihcân -ki Şam halkındandır ve sahabeye yetişmiştir- der ki: Hz. Ömer, Şam'a girdiği zaman, Allah'a hamd ve senâ edip halka nasihat

---

[1] Enfâl Sur. 1

[2] İsnâdı ceyyiddir. Buhârî, *el-Edebu'l-Müfred* (392) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/371) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (4/10).

ederek hatırlatmada bulundu, iyiliği emredip kötülükten nehyetti, sonra şöyle dedi: "Allah'ın Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) benim size hitab ettiğim gibi bize hutbe vermek için kalktı, Allah'tan korkmamızı, akrabayla alakayı kesmememizi ve insanların arasını düzeltmemizi emredip şöyle buyurdu: *"Cemaatten ayrılmayın. Çünkü Allah'ın eli cemaat üzerindedir. Şeytan tek kişiyle beraberdir. Tek kişiye göre ise iki kişiye daha uzaktır. Bir erkek bir kadının yanında sakın yalnız olarak kalmasın. Çünkü üçüncüleri şeytan olur. Mü'min ve müslüman kişinin alâmeti, yaptığı kötülüğe üzülmek, yaptığı iyiliğe sevinmektir. Münafığın alâmeti ise yaptığı kötülüğe üzülmemek ve yaptığı iyiliğe sevinmemektir ki, bir iyilik yaptığında, Allah'tan onun sevabını ummaz ve kötülük yaptığında da cezasından korkmaz. Dünyadan nasibinizi ararken orta yoldan ayrılmayın. Çünkü Allah rızkınıza kefil olmuştur. Herkes, yapacağı (yapması takdir edilen) amelini tamamlayacaktır. Bütün işlerinizde de Allah'dan yardım isteyin. Allah, dilediğini siler, Ümmü'l-Kitab'ı ise sabit kılıp bırakır."* Allah, Peygamberimiz Muhammed'e ve ailesine salât eylesin. Allah'ın selamı ve rahmeti de onun üzerine olsun. Allah'ın selamı üzerinize olsun."[1]

Beyhakî der ki: "Bu, Hz. Ömer'in Şam halkına, Allah'ın Resûlü'nden (sallallahu alayhi vesellem) naklederek verdiği hutbedir.

١٠٥٧٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمِصْرِيُّ، ثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ، ثَنَا الْفِرْيَابِيُّ، ثَنَا إِسْرَائِيلُ، ثَنَا بَهْزُ بْنُ حَكِيمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّا قَوْمٌ نَسْأَلُ أَمْوَالَنَا بَيْنَنَا. فَقَالَ: " يَسْأَلُ الرَّجُلُ فِي الْجَائِحَةِ أَوِ الْعِتْقِ لِيُصْلِحَ بَيْنَ قَوْمِهِ فَإِذَا بَلَغَ أَوْ كَرِبَ فَلْيَسْتَعِفَّ "

10575- Behz b. Hakîm, babası kanalıyla dedesinden bildiriyor: "Ey Allah'ın Resûlü! Biz kendi kabilemiz içinde birbirimizden istiyoruz" dediğimde, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Evet, sıkıntılı zamanlarda kişi kendi yakınlarından isteyebilir. Ancak ihtiyacı kalmayınca veya sıkıntısını giderince istemeyi kessin"* buyurdu.[2]

---

[1] İsnâdında sakınca yoktur.

[2] Ravileri güvenilirdir. Ahmed, *Müsned* (5/3, 5/5), Taberânî, *M. el-Kebîr* 19/406 (966) ve Abdürrezzâk, *Musannef* 11/93-94 (20018) Bak: Heysemî, *Mecma* (3/100).

١٠٥٧٦ - وَفِي رِوَايَةِ السَّهْمِيِّ: " اسْتَعَفَّ " وَأَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَنَ
أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْفَرَجِ الْأَزْرَقُ، ثَنَا السَّهْمِيُّ يَعْنِي عَبْدَ اللهِ بْنَ بَكْرٍ، ثَنَا بَهْ
بْنُ حَكِيمٍ

10576- Hadis, Sehmî'nin rivayetinde: *"... keser"* şeklindedir.[1]

١٠٥٧٧ - وَحَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْعَلَوِيُّ، أَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ بَالَوَيْهِ الْمُزَكِّي ح
وَأَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْقَطَّانُ، قَالَا: ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُوسُفَ
السُّلَمِيُّ، ثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أَنَا مَعْمَرٌ، عَنْ هَمَّامِ بْنِ مُنَبِّهٍ، قَالَ: هَذَا مَا حَدَّثَنَا أَبُو هُرَيْرَةَ
قَالَ: وَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " كُلُّ سُلَامَى مِنَ النَّاسِ عَلَيْهِ صَدَقَةٌ كُلَّ يَوْمٍ تَطْلُعُ عَلَيْ
الشَّمْسُ " قَالَ: " مَا يَعْدِلُ بَيْنَ اثْنَيْنِ صَدَقَةٌ، وَيُعِينُ الرَّجُلَ فِي دَابَّتِهِ وَيَحْمِلُهُ عَلَيْهَا أَوْ يَرْفَ
لَهُ عَلَيْهَا صَدَقَةٌ، وَالْكَلِمَةُ الطَّيِّبَةُ صَدَقَةٌ، وَكُلُّ خُطْوَةٍ يَمْشِيهَا إِلَى الصَّلَاةِ صَدَقَةٌ، وَيُمِيطُ
الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ صَدَقَةٌ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ رَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ

10577- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"İçinde güneş doğan her gün, insanların her bir mafsalı için bir sadaka vermesi gerekir. İki kişinin arasında adaletle hükmetmesi bir sadakadır. Hayvanına binmek isteyen bir kimseye yardım ederek, hayvana bindirmesi yahut eşyasını hayvana yüklemesi bir sadakadır. Güzel söz bir sadakadır. Namaza giderken atılan her adım bir sadakadır. Yoldan (gelen geçene) rahatsızlık veren şeyleri gidermesi bile bir sadakadır."*[2]

Müslim[3] bu hadisi Muhammed b. Râfi' kanalıyla Abdurrezzâk'tan rivayet etti.

١٠٥٧٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، بِبَغْدَادَ، أَنَا أَبُو عَمْرِو بْنُ السَّمَّاكِ ح
وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، قَالَا: ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، ثَنَا أَبُو
مُعَاوِيَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ، عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ، عَنْ أُمِّ الدَّرْدَاءِ

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Müslim, *zekât* (56).

قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِأَفْضَلَ مِنْ دَرَجَةِ الصِّيَامِ وَالصَّلَاةِ وَالصَّدَقَةِ؟ " قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللهِ. قَالَ: " صَلَاحُ ذَاتِ الْبَيْنِ ". قَالَ: " وَفَسَادُ ذَاتِ الْبَيْنِ هِيَ الْحَالِقَةُ " وَفِي رِوَايَةِ ابْنِ السَّمَّاكِ: " فَإِنَّ فَسَادَ ذَاتِ الْبَيْنِ هِيَ الْحَالِقَةُ "

10578- Ümmü'd-Derdâ der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellam): *"Size oruç, namaz ve sadakadan daha üstün bir ameli bildireyim mi?"* buyurunca: "Olur, ey Allah'ın Resûlü!" karşılığını verdiler. Hz. Peygamber (sallallahu alayhi vesellem): "*İnsanların arasını düzeltmek"* buyurdu. Sonra: "*İki kişinin arasını açmak (ise usturanın kılı kazıdığı gibi dini kökünden söken) bir kazıyıcıdır*" buyurdu.[1]

١٠٥٧٩ - خَالَفَهُ مُحَمَّدُ بْنُ فَضْلٍ فَرَوَاهُ عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ، قَوْلَهُ: وَرَوَاهُ الزُّهْرِيُّ، عَنْ أَبِي إِدْرِيسَ: أَنَّ أَبَا الدَّرْدَاءِ، قَالَ: " أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِخَيْرٍ لَكُمْ مِنَ الصِّيَامِ وَالصَّدَقَةِ؟ صَلَاحُ ذَاتِ الْبَيْنِ، وَإِيَّاكُمْ وَالْبِغْضَةَ، فَإِنَّهَا هِيَ الْحَالِقَةُ "، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ الْقَاضِي، أَنَا أَبُو عَلِيٍّ الْمَيْدَانِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى الذُّهْلِيِّ، ثَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ، أَنَا يُونُسُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، فَذَكَرَهُ مَوْقُوفًا وَكَذَلِكَ رَوَاهُ مَكْحُولٌ، عَنْ أَبِي إِدْرِيسَ، عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ، قَوْلَهُ

10579- Muhammed b. el-Fadl buna muhalefet ederek A'meş kanalıyla Sâlim'den, o da Ebu'd-Derdâ'dan, onun sözü olarak rivayet etti.

Zührî de Ebû İdrîs'ten Ebu'd-Derdâ'nın şöyle dediğini nakletti: "Sizin için oruç ve sadakadan daha hayırlı olan şeyi bildîreyim mi? İnsanları nefret ettirmekten sakının. Çünkü (bu, usturanın kılı kazıdığı gibi dini kökünden söken) bir kazıyıcıdır."[2]

١٠٥٨٠ - وَرَوَى يُونُسُ بْنُ مَيْسَرَةَ بْنِ حَلْبَسٍ، عَنْ أَبِي إِدْرِيسَ الْخَوْلَانِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " مَا عَمِلَ ابْنُ آدَمَ شَيْئًا أَفْضَلَ مِنَ الصَّلَاةِ وَصَلَاحِ ذَاتِ الْبَيْنِ وَخُلُقٍ حَسَنٍ " أَخْبَرَنَاهُ أَبُو بَكْرٍ الْفَارِسِيُّ، أَنَا أَبُو إِسْحَاقَ الْأَصْبَهَانِيُّ، ثَنَا أَبُو أَحْمَدَ

---

[1] İsnâdı sahihtir. Ebû Dâvud 5/218 (4919).

[2] İsnâdı sahihtir. Buhârî, *Târih* 1/1 (56) ve İbnu'l-Mübârek, *Zühd* (439).

بْنُ فَارِسٍ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ الْبُخَارِيُّ، ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حَجَّاجٍ، ثَنَا يُونُسُ بْنُ مَيْسَرَةَ بْنِ حُلَبَسٍ فَذَكَرَهُ

10580- Yûnus b. Meysere b. Halbes, Ebû İdrîs el-Havlânî kanalıyla Ebû Hureyre'den Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu nakleder: *"İnsanoğlu; namaz, insanların arasını düzeltmek ve güzel ahlâktan daha faziletli bir şey yapmamıştır."*[1]

١٠٥٨١ - قَالَ: وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يَزِيدَ، ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زِيَادٍ، عَنْ رَاشِدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْمَعَافِرِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَفْضَلُ الصَّدَقَةِ صَلَاحُ ذَاتِ الْبَيْنِ "

10581- Abdullah b. Amr'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"En faziletli sadaka, insanların arasını düzeltmektir"* buyurdu.[2]

١٠٥٨٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو حَامِدٍ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ الْخُسْرَوْجِرْدِيُّ، ثَنَا عِيسَى بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى الْمَرْوَزِيُّ، ثَنَا عَلِيُّ بْنُ حَجَرٍ، ثَنَا عَلِيُّ بْنُ ثَابِتٍ الْجَزَرِيُّ، عَنِ الْوَازِعِ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ، قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللهِ ﷺ: " يَا أَبَا أَيُّوبَ، أَلَا أُخْبِرُكَ بِمَا يُعَظِّمُ اللهُ بِهِ الْأَجْرَ وَيَمْحُو بِهِ الذُّنُوبَ؟ تَمْشِي فِي إِصْلَاحِ النَّاسِ إِذَا تَبَاغَضُوا وَتَفَاسَدُوا؛ فَإِنَّهَا صَدَقَةٌ يُحِبُّ اللهُ مَوْضِعَهَا " تَفَرَّدَ بِهِ الْوَازِعُ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، وَرُوِي مِنْ وَجْهٍ آخَرَ ضَعِيفٍ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ

10582- Ebû Eyyûb der ki: Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem) bana şöyle buyurdu: *"Ey Ebû Eyyûb! Yüce Allah'ın sevabı ne ile büyüttüğünü ve ne ile günahları sildiğini haber vereyim mi? İnsanların arasında fitne ve fesat olursa onların aralarını düzeltmek için uğraşmandır. Allah bu sadakanın yapılmasını sever."*[3]

Vâzi' bunu Ebû Seleme'den rivayette tek kalmıştır. Hadis zayıf olan başka bir yolla Ebû Eyyûb'den nakledilmiştir.↓

---

[1] İsnâdı hasendir. Buhârî, *Târih* 1/1 (56).

[2] İsnâdı zayıftır. Buhârî, *Târih* 2/1 (295).

[3] İsnâdı zayıftır. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (2/683).

١٠٥٨٣ - كَمَا أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، ثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، ثَنَا أَبُو دَاوُدَ، ثَنَا أَبُو الصَّبَّاحِ الشَّامِيُّ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ الشَّامِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لَهُ: " يَا أَبَا أَيُّوبَ، أَلَا أَدُلُّكَ عَلَى صَدَقَةٍ يُرْضِي اللهَ وَرَسُولَهُ مَوْضِعُهَا؟ " قَالَ: بَلَى. قَالَ: " تَصْلُحُ بَيْنَ النَّاسِ إِذَا تَفَاسَدُوا، وَتُقَرِّبُ بَيْنَهُمْ إِذَا تَبَاعَدُوا "

10583- Ebû Eyyub'un bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kendisine: *"Ey Ebû Eyyûb! Yüce Allah'ın sevabı ne ile büyüttüğünü ve ne ile günahları sildiğini haber vereyim mi?"* diye sordu. Ebû Eyyûb: "Evet" cevabını verince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"İnsanların arasında fitne ve fesat meydana gelirse onların aralarını düzeltmen, birbirlerinden uzaklaşınca yakınlaştırmandır"* buyurdu.[1]

١٠٥٨٤ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، ثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، ثَنَا أَبُو دَاوُدَ، ثَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ حُمَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أُمِّهِ أُمِّ كُلْثُومٍ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، قَالَ: " لَيْسَ الْكَاذِبُ مَنْ أَصْلَحَ بَيْنَ اثْنَيْنِ، فَقَالَ خَيْرًا أَوْ نَمَى خَيْرًا " أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ مِنْ حَدِيثِ ابْنِ عُلَيَّةَ، عَنْ مَعْمَرٍ

10584- Ümmü Gülsüm'ün bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem) şöyle buyurdu: *"İki kişinin arasını düzeltmek için (yalan olan) hayırlı bir sözü söylemesi veya içine hayırlı başka şeyler de ekleyerek başkasına aktarması yalandan sayılmaz."*[2]

Müslim[3] bu hadisi İbn Uleyye kanalıyla Ma'mer'den rivayet etti.

١٠٥٨٥ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، ثَنَا ابْنُ مِلْحَانَ، ثَنَا يَحْيَى بْنُ كَثِيرٍ، ثَنَا اللَّيْثُ، حَدَّثَنِي يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، أَنَّهُ قَالَ: أَخْبَرَنِي حُمَيْدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أُمِّهِ أُمِّ كُلْثُومٍ بِنْتِ عُقْبَةَ بْنِ أَبِي مُعَيْطٍ، أَخْبَرَتْهُ أَنَّهَا سَمِعَتْ رَسُولَ اللهِ ﷺ وَهُوَ يَقُولُ: " لَيْسَ الْكَذَّابُ الَّذِي يُصْلِحُ بَيْنَ النَّاسِ فَيَقُولُ خَيْرًا أَوْ يَنْمِي خَيْرًا " وَلَمْ

---

[1] İsnâdı zayıftır. Bezzâr, *Müsned* (2/441) Bak: Heysemî, *Mecma* (8/79).

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Müslim, *sıla* (2012).

أَسْمَعْهُ يُرَخِّصُ فِي شَيْءٍ مِمَّا يَقُولُ النَّاسُ كَذِبًا إِلَّا ثَلَاثٍ: الْحَرْبِ، وَالْإِصْلَاحِ بَيْنَ النَّاسِ، وَحَدِيثِ الرَّجُلِ امْرَأَتَهُ وَحَدِيثِ الْمَرْأَةِ زَوْجَهَا. أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ مِنْ حَدِيثِ ابْنِ وَهْبٍ، عَنْ يُونُسَ مُخْتَصَرًا، وَأَخْرَجَاهُ مِنْ حَدِيثِ صَالِحٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ

10585- Humeyd b. Abdirrahman, annesi Ümmü Gülsüm binti Ukbe b. Ebî Muayt'tan bildiriyor: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellam): *"Kişinin insanların arasını düzeltmek için (yalan olan) hayırlı bir sözü söylemesi veya içine hayırlı başka şeyler de ekleyerek başkasına aktarması yalandan sayılmaz"* buyurduğunu işittim. Sadece şu üç yerde yalan söylenmesine ruhsat verdiğini işittim: Savaşta, insanlar arasını düzeltmede ve erkek hanımıyla ve kadın kocasıyla konuşurken."[1]

Müslim[2] bu hadisi İbn Vehb kanalıyla Yûnus'tan kısa metinle rivayet etti. Buhârî ve Müslim de Sâlih kanalıyla Zührî'den rivayet ettiler.

١٠٥٨٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحُسَيْنُ بْنُ الْحَسَنِ الْغَضَائِرِيُّ، أَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو الرَّزَّازُ، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُلَاعِبِ بْنِ حَيَّانَ، ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ وَاقِدٍ، ثَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ الْبَصْرِيُّ مَسْلَمَةُ بْنُ عَلْقَمَةَ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ أَبِي هِنْدٍ، عَنْ شَهْرِ بْنِ حَوْشَبٍ، عَنِ الزِّبْرِقَانِ، عَنِ النَّوَّاسِ بْنِ سَمْعَانَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ الْكَذِبَ لَا يَصْلُحُ إِلَّا فِي ثَلَاثٍ: الْحَرْبِ فَإِنَّهَا خَدْعَةٌ، وَالرَّجُلِ يُرْضِي امْرَأَتَهُ، وَالرَّجُلِ يُصْلِحُ بَيْنَ اثْنَيْنِ "

10586- Nevvâs b. Sem'ân'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Sadece şu üç yerde yalan söylenebilir: Savaşta; çünkü savaş hiledir, erkeğin hanımını razı etmesi için ve iki kişinin arasını düzelten kişi, yalan söyleyebilir."*[3]

١٠٥٨٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أَنَا أَبُو بَكْرٍ الْقَطَّانُ، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُوسُفَ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُثْمَانَ بْنِ خُثَيْمٍ، عَنْ شَهْرِ بْنِ حَوْشَبٍ،

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim, *sıla* (101).

[3] İsnâdı zayıftır.

عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيدَ، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَا يَصْلُحُ الْكَذِبُ إِلَّا فِي ثَلَاثٍ: الرَّجُلِ يَكْذِبُ لِامْرَأَتِهِ لِتَرْضَى عَنْهُ، أَوْ إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ، أَوْ يَكْذِبُ فِي الْحَرْبِ "

10587- Esmâ binti Yezîd'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Sadece şu üç yerde yalan söylenebilir: Erkek, hanımını razı etmek için veya insanların arasını düzeltmek gayesiyle ya da savaşta yalan söyleyebilir."*[1]

فَصْلٌ

Fasıl

Halîmî der ki: İnsanların arasını düzeltmek gerekli olduğuna göre, insanların arasını bozmaktan, koğuculuktan ve halkı birbirine düşürmekten sakınmak daha gerekli bir durumdur. Yüce Allah sihirbazları ayıplarken, *"Fakat o ikisinden, bir erkek ile onun karısının arasını açacak şeyler öğreniyorlardı"*[2] buyurmuştur.

١٠٥٨٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو الْقَاسِمِ بْنُ أَبِي هَاشِمٍ الْعَلَوِيُّ، قَالَا: أَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ دُحَيْمٍ، ثنا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، أَنَا وَكِيعٌ، عَنِ الْأَعْمَشِ، قَالَ: سَمِعْتُ مُجَاهِدًا، يُحَدِّثُ عَنْ طَاوُسٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: مَرَّ رَسُولُ اللهِ ﷺ عَلَى قَبْرَيْنِ، فَقَالَ: " إِنَّهُمَا لَيُعَذَّبَانِ وَمَا يُعَذَّبَانِ فِي كَبِيرٍ؛ أَمَّا أَحَدُهُمَا فَكَانَ يَمْشِي بِالنَّمِيمَةِ، وَأَمَّا الْآخَرُ فَكَانَ لَا يَسْتَنْزِهُ مِنَ الْبَوْلِ " قَالَ وَكِيعٌ: " لَا يَتَوَقَّاهُ، قَالَ: فَدَعَا بِعَسِيبٍ رَطْبٍ فَشَقَّهُ اثْنَيْنِ، ثُمَّ غَرَسَ عَلَى هَذَا وَاحِدًا وَعَلَى هَذَا وَاحِدًا، ثُمَّ قَالَ: لَعَلَّهُ أَنْ يُخَفَّفَ عَنْهُمَا مَا لَمْ يَيْبَسَا " أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ، مِنْ حَدِيثِ وَكِيعٍ

10588- İbn Abbâs der ki: Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) iki mezarın yanından geçerken: *"Bunlar, büyük olmayan günahtan dolayı azab görüyorlar. Bunlardan birisi dedikodu yapardı, diğeri ise idrar yaparken iyice temizlenmezdi"* buyurdu. —Vekî der ki: Yani idrar sıçramasından sakınmazdı.— Sonra Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem) yaş bir hurma dalı isteyip ikiye böldükten sonra

---

[1] İsnâdı hasendir. Tirmizî 4/331 (2003).

[2] Bakara Sur. 102

her parçasını bir mezara sapladı. Sonra: *"Umulur ki, bunlar yaş kaldığı müddetçe azaplarını hafifletir"* buyurdu.[1]

Buhârî ve Müslim[2] bu hadisi *Sahih*'te Vekî'den naklettiler.

١٠٥٨٩ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْخَالِقِ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ الْخَالِقِ، أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُؤَمَّلِ بْنِ الْحَسَنِ، ثَنَا الْفَضْلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْبَيْهَقِيُّ، ثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ النُّفَيْلِيُّ، ثَنَا خُلَيْدُ بْنُ دَعْلَجٍ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: مَرَّ رَسُولُ اللهِ ﷺ بِرَجُلٍ يُعَذَّبُ فِي قَبْرِهِ مِنَ الْغِيبَةِ وَرَجُلٍ يُعَذَّبُ فِي قَبْرِهِ مِنَ الْبَوْلِ وَبِرَجُلٍ يُعَذَّبُ فِي قَبْرِهِ مِنَ النَّمِيمَةِ، وَقَوْلُهُ: " مَا يُعَذَّبَانِ فِي كَبِيرٍ "

10589- Bu hadis Enes b. Mâlik'ten: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) biri gıybet sebebiyle, diğeri idrarından sakınmadığı için, bir başkası dedikodu yaptığı için azab gören üç mezarın yanından geçerken..." şeklinde nakledilmiştir.[3]

"Büyük günah sebebiyle azab görmüyorlar" sözünden küçük günah değil, günahlardan sakınmayı önemsiz görmeleri kastedilmiştir.

١٠٥٩٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ أَحْمَدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ الْكِسَائِيُّ الْمِصْرِيُّ بِمَكَّةَ، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي الْمَوْتِ، إِمْلَاءً، ثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ الصَّائِغُ، ثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو النَّضْرِ الْفَقِيهُ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ نَصْرٍ الْمَرْوَزِيُّ، وَتَمِيمُ بْنُ مُحَمَّدٍ، قَالَا: ثَنَا شَيْبَانُ بْنُ فَرُّوخٍ ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، ثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، ثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَسْمَاءَ، قَالُوا: نَا مَهْدِيُّ بْنُ مَيْمُونٍ، ثَنَا وَاصِلٌ الْأَحْدَبُ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ، عَنْ حُذَيْفَةَ، أَنَّهُ بَلَغَهُ أَنَّ رَجُلًا يَنُمُّ الْحَدِيثَ، فَقَالَ حُذَيْفَةُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ، يَقُولُ: " لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ نَمَّامٌ " وَفِي حَدِيثِ شَيْبَانَ وَسَعِيدٍ أَنَّهُ بَلَغَهُ عَنْ رَجُلٍ يَنُمُّ الْحَدِيثَ وَفِي حَدِيثِ سَعِيدِ بْنِ وَاصِلٍ الْأَحْدَبِ، حَدَّثَنِي أَبُو وَائِلٍ رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ شَيْبَانَ بْنِ فَرُّوخٍ، وَعَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَسْمَاءَ

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî, *vudû* (61) ve Müslim, *taharet* (111).

[3] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (3/918).

10590- Ebû Vâil'in bildirdiğine göre, Huzeyfe bir adamın dedikodu yaptığını öğrenince: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Koğuculuk yapan kişi cennete giremez."*[1]

Müslim[2] bu hadisi *Sahih*'te Şeybân b. Ferrûh kanalıyla Abdullah b. Muhammed b. Esmâ'dan rivayet etti.

١٠٥٩١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ الْبُحْتُرِيِّ، ثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ حَاتِمٍ الدُّورِيُّ، ثَنَا يَعْلَى بْنُ عُبَيْدٍ، ثَنَا الْأَعْمَشُ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ هَمَّامٍ، قَالَ: كُنْتُ جَالِسًا عِنْدَ حُذَيْفَةَ فَمَرَّ رَجُلٌ، فَقَالُوا: هَذَا يَرْفَعُ الْحَدِيثَ إِلَى السُّلْطَانِ. فَقَالَ حُذَيْفَةُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَتَّاتٌ " قَالَ الْأَعْمَشُ: " وَالْقَتَّاتُ النَّمَّامُ " أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ، مِنْ حَدِيثِ الْأَعْمَشِ، وَأَخْرَجَاهُ مِنْ حَدِيثِ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ

10591- Huzeyfe'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Koğuculuk yapan kişi cennete giremez"* buyurdu.[3]

A'meş, (metinde geçen) *kattât*'ın, koğuculuk yapan olduğunu söyledi.

Müslim[4] bu hadisi A'meş'ten, Müslim ve Buhârî[5] de Mansûr kanalıyla İbrâhîm'den rivayet ettiler.

١٠٥٩٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ الْحَافِظُ، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلَمَةَ، وَعَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، قَالَا: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، ثَنَا مُحَمَّدٌ، ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا الْأَحْوَصِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ: أَنَّ مُحَمَّدًا ﷺ، قَالَ: " أَلَا أُنَبِّئُكُمْ مَا الْعَضْهُ؟ هِيَ النَّمِيمَةُ الْقَالَةُ بَيْنَ النَّاسِ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ بَشَّارٍ

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim, *imân* (168).

[3] İsnâdı sahihtir.

[4] Müslim, *imân* (170).

[5] Buhârî, *edeb* (86) ve Müslim, *imân* (169).

10592- Abdullah (b. Mes'ûd)'un bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellam) şöyle buyurdu: *"Size «adh» kelimesinin mânâsını söyleyeyim mi? Dedikodu yapıp halk arasında laf taşımaktır."*[1]

Müslim[2] bu hadisi Muhammed b. Beşşâr'dan rivayet etti.

١٠٥٩٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ بْنُ يَعْقُوبَ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، أَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، أَنَا إِبْرَاهِيمُ الْهَجَرِيُّ، عَنْ أَبِي الْأَحْوَصِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: " كُنَّا نَقُولُ فِي الْجَاهِلِيَّةِ: الْعَضْهُ السِّحْرُ، وَإِنَّ الْعَضْهَ الْيَوْمَ فِيكُمُ الْقَالَةُ. قِيلَ: مِنْ قَالَ. وَقَالَ: وَحَسْبُ الرَّجُلِ مِنَ الْكَذِبِ أَنَّ كُلَّ مَا يَسْمَعُهُ يُحَدِّثُ "

10593- Abdullah (b. Mes'ûd) der ki: "Cahiliye döneminde, «adh» kelimesinin sihirbazlık olduğunu söylerdik. Ancak «adh» kelimesinin bu günkü mânâsı kîlukâldır. Kişinin duyduğu her şeyi anlatması, kendisi için yalan olarak yeterlidir."[3]

١٠٥٩٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْعَلَوِيُّ، وَأَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، قَالَا: أَنَا أَبُو طَاهِرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ الْمُحَمَّدَ آبَادِيُّ، ثَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُمَرَ، ثَنَا ابْنُ أَخِي الزُّهْرِيِّ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ حُمَيْدٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا أَيُّوبَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " هَلْ تَدْرُونَ مَا الْعَضْهُ؟ " قَالُوا: اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: " نَقْلُ الْأَحَادِيثِ مِنْ بَعْضِ النَّاسِ إِلَى بَعْضٍ يُفْسِدُ بَيْنَهُمْ " وَقَدْ رُوِّينَا مِنْ حَدِيثِ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ بِهَذَا اللَّفْظِ

10594- Ebû Eyyûb der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellam): *"Adh'ın ne olduğunu biliyor musunuz?"* diye sorunca: "Allah ve Resûlü daha iyi bilir" cevabını verdiler. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellam): *"İnsanlar arasında laf taşıyıp aralarını bozmaktır"* buyurdu.[4]

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim, *sıla* (103).

[3] İsnâdı ceyyiddir. Tahâvî, *Müşkilu'l-Âsâr* (3/138-139).

[4] İsnâdı zayıftır.

Bu hadis bize aynı lafızla Enes b. Mâlik'ten nakledilmiştir.[1]

١٠٥٩٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ الْحَافِظُ، ثَنَا أَبُو الْعَلَاءِ الْكُوفِيُّ، ثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ، ثَنَا الْجَرَّاحُ بْنُ مَلِيحٍ، ثَنَا أَبُو رَافِعٍ، عَنْ قَيْسِ بْنِ سَعْدٍ، قَالَ: لَوْلَا أَنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ: " الْمَكْرُ وَالْخَدِيعَةُ فِي النَّارِ " لَكُنْتُ مِنْ أَمْكَرِ النَّاسِ الْجَرَّاحُ بْنُ مَلِيحٍ هَذَا هُوَ النَّهْرَانِيُّ حِمْصِيٌّ

10595- Kays b. Sa'd der ki: Eğer Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *"Hile ve aldatmak cehennemdedir"* buyurmuş olduğunu işitmeseydim insanların en hilekârı olurdum.[2]

Cerrâh b. Melîh, Nehrânî el-Hımsî'dir.

١٠٥٩٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، أَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، ثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، ثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى بْنُ حَمَّادٍ، ثَنَا دَاوُدُ الْعَطَّارُ، حَدَّثَنِي ابْنُ خُثَيْمٍ الْمَكِّيُّ، عَنْ شَهْرِ بْنِ حَوْشَبٍ، عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيدَ، حَدَّثَتْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " يَا أَيُّهَا النَّاسُ " وَأَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، ثَنَا عُبَيْدُ بْنُ شَرِيكٍ، ثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ، ثَنَا ابْنُ عَيَّاشٍ، عَنِ ابْنِ خُثَيْمٍ الْمَكِّيِّ، عَنْ شَهْرِ بْنِ حَوْشَبٍ، عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيدَ بْنِ السَّكَنِ الْأَنْصَارِيَّةِ، قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِخِيَارِكُمْ وَشِرَارِكُمْ؟ " قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللهِ. قَالَ: " خِيَارُكُمُ الَّذِينَ إِذَا رُءُوا ذُكِرَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ، وَشِرَارُكُمُ الْمَشَّاءُونَ بِالنَّمِيمَةِ الْمُفَرِّقُونَ بَيْنَ الْأَحِبَّةِ الْبَاغُونَ لِلْبُرَآءِ الْعَنَتَ " وَفِي رِوَايَةِ دَاوُدَ: " أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِخِيَارِكُمْ؟ " قَالُوا: بَلَى. قَالَ: " خِيَارُكُمُ الَّذِينَ إِذَا رُءُوا ذُكِرَ اللهُ، أُخبِرُكُمْ بِشِرَارِكُمْ؟ " قَالُوا: بَلَى. قَالَ: شِرَارُكُمُ الْمَشَّاءُونَ بِالنَّمِيمَةِ الْمُفْسِدُونَ بَيْنَ الْأَحِبَّةِ الْبَاغُونَ لِلْبُرَآءِ الْعَنَتَ "

10596- Esmâ binti Yezîd b. es-Seken el-Ensâriyye'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ey insanlar! Size en hayırlılarınızı ve en şerlilerinizi bildireyim mi?"* diye sorunca: "Olur, ey Allah'ın Resûlü!" karşılığını verdiler. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Görüldükleri zaman Allah'ın hatırlandığı*

---

[1] Buhârî, *el-Edebu'l-Müfred* (425) ve Tahâvî, *Müşkilu'l-Âsâr* (3/139).

[2] İsnâdında sakınca yoktur. İbn Adiy, *el-Kâmil* (2/584).

kimselerdir. En şerlileriniz dedikodu yapan, dostların arasını açan, iyilere karşı gelip direnenlerdir" buyurdu.[1]

Dâvud'un rivayeti şu şekildedir: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Size hayırlılarınızı bildireyim mi?"* diye sorunca: "Evet" cevabını verdiler. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Hayırlılarınız, görüldükleri zaman Allah'ın hatırlandığı kimselerdir. Şerlilerinizi bildireyim mi?"* diye sorup ta sahabe: "Evet" cevabını verince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"En şerlileriniz, dedikodu yapan, dostların arasını açan, iyilere karşı gelip direnenlerdir"* buyurdu.

١٠٥٩٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ الْفِهْرِيُّ الْمِصْرِيُّ بِمَكَّةَ، أَنَا أَبُو طَاهِرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْغَنِيِّ، ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ عَبْدِ الْوَارِثِ، قَالَ: قُرِئَ عَلَى يُونُسَ بْنِ عَبْدِ الْأَعْلَى، وَأَنَا أَسْمَعُ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو حَاتِمٍ الْحَنْظَلِيُّ مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ، ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي عَتَّابٍ الْأَعْيَنُ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ إِسْرَائِيلَ، عَنِ السُّدِّيِّ، عَنِ الْوَلِيدِ، عَنْ زَيْدٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَا تُبَلِّغُونِي عَنْ أَحَدٍ مِنْ أَصْحَابِي شَيْئًا، فَإِنِّي أُحِبُّ أَنْ أَخْرُجَ عَلَيْكُمْ وَأَنَا سَلِيمُ الصَّدْرِ " هَذَا غَرِيبٌ فِي رِوَايَةِ الْأَكَابِرِ عَنِ الْأَصَاغِرِ وَهِيَ رِوَايَةُ يُونُسَ، عَنْ أَبِي حَاتِمٍ

10597- Abdullah b. Mes'ûd'un bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Ashâbım hakkında bana bir söz getirmeyin. Ben karşınıza daima selim bir kalple çıkmak isterim."*[2]

Bu hadis, (yaşça) büyük ravilerin küçüklerden rivayet etmesi sebebiyle tek kanallıdır. Ayrıca Yûnus tarafından Ebû Hâtim'den nakledilmiştir.

١٠٥٩٨ - وَقَدْ أَخْبَرَنَاهُ عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، ثَنَا الْكُدَيْمِيُّ، ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، أَنَا إِسْرَائِيلُ، عَنِ السُّدِّيِّ، عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ أَبِي هَاشِمٍ، حَدَّثَنِي زَيْدُ بْنُ زَائِدَةَ، عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ، فَقَالَ: " لَا يُبَلِّغْنِي أَحَدٌ مِنْكُمْ عَنْ أَحَدٍ مِنْ أَصْحَابِي شَيْئًا؛ فَإِنِّي أُحِبُّ أَنْ أَخْرُجَ إِلَيْكُمْ وَأَنَا سَلِيمُ الصَّدْرِ "،

---

[1] İsnâdı hasendir. İbn Mâce 2/1379 (4119).

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (1/275-276).

10598- Abdullah b. Mes'ûd der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yanımıza çıkıp şöyle buyurdu: *"Sizden biri ashâbımdan biri hakkında bana söz getirmesin. Ben karşınıza daima selim bir kalple çıkmak isterim."*[1]

١٠٥٩٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي الْمَعْرُوفِ الْفَقِيهُ، أَنَا بِشْرُ بْنُ أَحْمَدَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ نَصْرٍ الْحَذَّاءُ، ثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْمَدِينِيِّ، ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، فَذَكَرَهُ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فَذَكَرَهُ

10599- Bu hadis başka bir kanalla nakledilmiştir."[2]

١٠٦٠٠ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ، أَنَا بِشْرٌ، أَنَا أَحْمَدُ، أَنَا عَلِيٌّ، ثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ ابْنِ أَبِي حُسَيْنٍ، قَالَ: خَرَجَ رَسُولُ اللهِ ﷺ عَلَى أَصْحَابِهِ، فَقَالَ: " لَا يُبَلِّغْنِي أَحَدٌ عَنْ أَحَدٍ شَيْئًا؛ فَإِنِّي أُحِبُّ أَنْ أَخْرُجَ إِلَيْكُمْ وَقَلْبِي لَكُمْ سَالِمٌ " هَذَا مُرْسَلٌ

وَرُوِّينَا، عَنِ الْحَسَنِ، مُرْسَلًا، قَالَ: " كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ لَا يَقْبَلُ الْقَذْفَ وَلَا يُصَدِّقُ أَحَدًا عَلَى أَحَدٍ "

10600- İbn Ebî Hüseyin der kî: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbının yanına çıkıp şöyle buyurdu: *"Sizden biri başka biri hakkında bana söz getirmesin. Ben karşınıza daima selim bir kalple çıkmak isterim."*[3]

Hadis mürseldir. Hasan'dan mürsel olarak nakledildiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bir kadın aleyhinde söylenen sözü kabul etmez, birinin diğeri aleyhinde söylediği söze itibar etmezdi.

١٠٦٠١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ، قَالَا: ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الرُّومِيِّ، ثَنَا النَّضْرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْيَمَامِيُّ، عَنْ عِكْرِمَةَ بْنِ عَمَّارٍ، قَالَ: سَمِعْتُ يَحْيَى بْنَ أَبِي كَثِيرٍ، يَقُولُ: " النَّمَّامُ يُفْسِدُ

---

[1] İsnâdı zayıftır. Ebû Dâvud (5/183) ve Tirmizî 5/710 (3897).

[2] İsnâdı zayıftır.

[3] İsnâdı mürseldir.

فِي سَاعَةٍ مَا لَا يُفْسِدُ السَّاحِرُ فِي شَهْرٍ " وَقَالَ فِي مَوْضِعٍ آخَرَ مِنَ الْفَوَائِدِ عَنِ الصَّغَانِيُّ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ الْيَمَامِيُّ

10601- Yahya b. Ebî Kesîr der ki: "Koğuculuk yapan (laf taşıyan), sihirbazın bir ayda vermediği zararı bir günde verir."[1]

١٠٦٠٢ - وأنا مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى بْنِ الْفَضْلِ، ثنا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، ثنا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْبَرْتِيُّ، ثنا أَبُو حُذَيْفَةَ، ثنا عِكْرِمَةُ بْنُ عَمَّارٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ قَالَ: إِنَّ صَاحِبَ النَّمِيمَةِ لَيُفْسِدُ مَا بَيْنَ النَّاسِ فِي يَوْمٍ لَا يُفْسِدُهُ السَّاحِرُ فِي شَهْرٍ

10602- Yahya b. Ebî Kesîr der ki: "Koğuculuk yapan, sihirbazın insanlara bir ayda vermediği zararı bir günde verir."[2]

١٠٦٠٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الْهَاشِمِيُّ بِبَغْدَادَ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ الْبَخْتَرِيِّ الرَّزَّازُ، ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ الرَّحِيمِ بْنِ عُمَرَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو الْجَوَّابِ الْأَحْوَصُ بْنُ جَوَّابٍ، ثَنَا عَمَّارُ بْنُ رُزَيْقٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي عِيسَى بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنْ يَحْيَى بْنِ يَعْمُرَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ خَبَّبَ خَادِمًا عَلَى أَهْلِهِ فَلَيْسَ مِنَّا، وَمَنْ أَفْسَدَ امْرَأَةً عَلَى زَوْجِهَا فَلَيْسَ مِنَّا "

10603- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Köleyi efendisine karşı kışkırtan kimse bizden değildir. Kadını kocasına karşı ifsad eden kimse de bizden değildir"* buyurmuştur."[3]

١٠٦٠٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ، ثَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْقَطَّانُ، ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْحَارِثِ الْبَغْدَادِيُّ، ثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي بُكَيْرٍ، ثَنَا زُهَيْرُ بْنُ مُعَاوِيَةَ، ثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ ثَعْلَبَةَ، عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ حَلَفَ بِالْأَمَانَةِ فَلَيْسَ مِنَّا، وَمَنْ خَبَّبَ زَوْجَةَ امْرِئٍ أَوْ مَمْلُوكَهُ فَلَيْسَ مِنَّا "

---

[1] İsnâdında gevşeklik vardır.

[2] İsnâdında gevşeklik vardır.

[3] İsnâdında gevşeklik vardır.

10604- İbn Bureyde'nin babasından bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Emanet üzerine yemin eden, bizden değildir. Bir kişiye karşı hanımını veya kölesini kışkırtan bizden değildir."*[1]

١٠٦٠٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، ثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ صَالِحِ بْنِ هَانِئٍ، ثَنَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سَوَّارٍ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ هَانِئٍ، ثَنَا أَبُو سُحَيْمٍ مُبَارَكُ بْنُ سُحَيْمٍ، ثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ صُهَيْبٍ، عَنْ أَنَسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " مَنْ رَوَّعَ مُؤْمِنًا لَمْ يُؤَمِّنِ اللهُ رَوْعَتَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَمَنْ سَعَى بِمُؤْمِنٍ أَقَامَهُ اللهُ مَقَامَ خِزْيٍ وَذُلٍّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ " تَفَرَّدَ بِهِ مُبَارَكُ بْنُ سُحَيْمٍ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ

10605- Enes'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Bir mümini korkutanı kıyamet günü Allah, korkusundan emin kılmaz. Kim bir şikayet ederse, Allah kıyamet günü onu rezil olup küçük düşeceği bir konumda durdurur."*[2]

Mübârek b. Suhaym bu hadisi Abdulazîz'den rivayette tek kalmıştır.

١٠٦٠٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، أَنَا أَبُو مَنْصُورٍ النَّضْرَوِيُّ، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ نَجْدَةَ، ثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، ثَنَا جُرَيْجٌ، ثَنَا أَبُو إِسْحَاقَ، عَنْ عَمْرٍو، عَنْ رَجُلٍ، مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " تَعَجَّلَ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ إِلَى رَبِّهِ، فَقَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿وَمَا أَعْجَلَكَ عَنْ قَوْمِكَ يَا مُوسَى قَالَ هُمْ أُولَاءِ عَلَى أَثَرِي وَعَجِلْتُ إِلَيْكَ رَبِّ لِتَرْضَى﴾ [طه: ٨٣]، قَالَ: فَرَأَى فِي ظِلِّ الْعَرْشِ رَجُلًا فَعَجِبَ لَهُ فَقَالَ: مَنْ هَذَا يَا رَبِّ؟ قَالَ: لَا أُحَدِّثُكَ مَنْ هُوَ وَلَكِنْ سَأُخْبِرُكُمْ بِثَلَاثٍ فِيهِ: كَانَ لَا يَحْسِدُ النَّاسَ عَلَى مَا آتَاهُمُ اللهُ مِنْ فَضْلِهِ ولا يعق والديه وَلَا يَمْشِي بِالنَّمِيمَةِ "

10606- Amr, Resûlullah'ın (sallallahu alayhi vesellem) ashâbından birinden bildiriyor: "Hz. Mûsa, Rabbine gelmede acele edince, Yüce Allah: *"Seni acele ile kavminden ayrılmaya sevk eden nedir, ey Mûsa!"*[3] diye sordu.

---

[1] İsnâdı sahihtir. Ebû Dâvud (3/571).

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (6/2323-2324).

[3] Tâhâ Sur. 83

Mûsa: *"Onlar ardımdadır, Rabbim! Hoşnut olman için sana acele geldim"*[1] karşılığını verdi. Mûsa, Arş'ın gölgesinde bir adam gördü ve durumunu çok beğendi. "Rabbim! Bu kim?" diye sorunca, Yüce Allah şöyle buyurdu: "Sana kim olduğunu söyleyeceğim, ancak onda bulunan şu üç özelliği de bildireyim. Bu kişi hiç kimseye Allah'ın kendilerine ihsan ettiği şeylerden dolayı haset etmezdi. Anne babasına karşı isyankâr değildi. Koğuculuk yaparak laf taşımazdı."[2]

١٠٦٠٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ، أَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ سَعِيدِ بْنِ فَرُضِخَ، ثَنَا مُوسَى بْنُ الْحَسَنِ، ثَنَا سُفْيَانُ بْنُ زِيَادٍ الْمَخْزُومِيُّ، ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عُيَيْنَةَ، أَخُو سُفْيَانَ بْنِ عُيَيْنَةَ، ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ، قَالَ: " قِيلَ لِي فِي الْمَنَامِ: إِيَّاكَ وَالْغِيبَةَ، إِيَّاكَ وَالنَّمِيمَةَ، إِيَّاكَ وَأَكْلَ أَمْوَالِ الْيَتَامَى، إِيَّاكَ وَالصَّلَاةَ خَلْفَ الْحَجَّاجِ؛ فَإِنِّي أَقْسَمْتُ لَأَقْصِمَنَّهُ كَمَا يَقْصِمُ عِبَادِي "

10607- Simâk b. Harb der ki: Rüyada bana şöyle denildi: "Dedikodu yapmaktan ve yetimlerin malını yemekten sakın. (Zalim lakapli vali) Haccâc'ın ardında namaz kılmaktan sakın. Kullarımı birbirinden ayırdığı gibi onu da ikiye ayıracağıma yemin ederim."[3]

١٠٦٠٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ الْحَافِظُ، أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ حَفْصٍ الْكُوفِيُّ، ثَنَا فَضَالَةُ بْنُ الْفَضْلِ، ثَنَا بَزِيعٌ، عَنِ الضَّحَّاكِ، فِي قَوْلِهِ ﴿فَخَانَتَاهُمَا﴾ [التحريم: ١٠]، قَالَ: " إِنَّمَا كَانَتْ خِيَانَةُ امْرَأَةِ نُوحٍ وَامْرَأَةِ لُوطٍ النَّمِيمَةَ " بَزِيعٌ هَذَا هُوَ أَبُو حَازِمٍ الْكُوفِيُّ مَوْلَى يَحْيَى بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ

---

[1] Tâhâ Sur. 84

[2] İsnâdı ceyyiddir. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (5/591), İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (9/91, 93), Hennâd, *Zühd* (1209), İbn Ebi'd-Dünyâ, *es-Samt* (167) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (4/149).

[3] İsnâdı zayıftır.

10608- Dahhâk, *"Derken onlara hainlik ettiler..."*[1] âyetini açıklarken şöyle dedi: "Hz. Nuh ile Hz. Lût'un hanımlarının hainliği, koğuculuk yapmaları şeklindeydi."[2]

İsnâdındaki Bezî', Yahya b. Abdurrahman'ın azatlısı Ebû Hâzım el-Kûfî'dir.

١٠٦٠٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّغَانِيُّ، ثَنَا إِسْحَاقُ الدَّبَرِيُّ، ثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: سَمِعْتُ أُسْقُفًا مِنْ أَهْلِ نَجْرَانَ يُكَلِّمُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ، يَقُولُ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ؛ احْذَرْ القاتل الثَّلَاثَةِ. فَقَالَ عُمَرُ: " وَيْلَكَ؛ وَمَا القاتل الثَّلَاثَةِ؟ " قَالَ الرَّجُلُ: يَأْتِي الْإِمَامَ بِالْكَذِبِ فَيَقْتُلُ الْإِمَامُ ذَلِكَ الرَّجُلَ بِحَدِيثِ هَذَا الْكَذَّابِ فَيَكُونُ قَدْ قَتَلَ نَفْسَهُ وَصَاحِبَهُ وَإِمَامَهُ

10609- Abdurrahman b. el-Hâris der ki: Necrân halkından bir piskopos, Ömer b. el-Hattâb ile konuşurken: "Ey müminlerin emiri! Öldüren üç şeyden sakın" dedi. Ömer: "Yazık sana! Öldüren üç şey nedir?" diye sorunca, piskopos şöyle cevap verdi: "Bir adam, idareciye gelip yalan söyler, idareci de iftira atan adamı öldürtür. Bu adam yalan söyleyerek hem kendini hem idam edileni, hem de idareciyi öldürmüş olur."[3]

---

[1] Tahrîm Sur. 10

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (2/492) ve Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (8/228).

[3] İsnâdındaki Hâkim'in hocasını tanımıyorum. Abdürrezzâk 11/317 (20645).

السَّابِعُ وَالسَّبْعُونَ مِنْ شُعَبِ الْإِيمَانِ وَهُو بَابٌ فِي أَنْ يُحِبَّ الرَّجُلُ لِأَخِيهِ الْمُسْلِمِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ وَيَكْرَهُ لَهُ مَا يَكْرَهُ لِنَفْسِهِ وَيَدْخُلُ فِيهِ إِمَاطَةُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ

77. Şube

Kişinin Kendisi İçin İstediğini Müslüman Kardeşi İçin de İstemesi ve Kendisi İçin İstemediği Bir Şeyi Müslüman Kardeşi İçin İstememesi; Yoldan (Gelen Geçene) Eziyet Veren Şeyleri Kaldırmak

١٠٦١٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ، أَنَا عَمْرُو بْنُ تَمِيمِ بْنِ سَيَّارٍ، ثنا أَبُو نُعَيْمٍ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو الرَّزَّازُ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ يَزِيدَ، ثنا إِسْحَاقُ بْنُ يُوسُفَ الْأَزْرَقُ، قَالَا: ثنا زَكَرِيَّا، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، وَفِي رِوَايَةِ أَبِي نُعَيْمٍ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ عَمْرٍو، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ النَّاسُ مِنْ يَدِهِ وَلِسَانِهِ وَالْمُهَاجِرُ مَنْ هَجَرَ مَا نَهَى اللهُ عَنْهُ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ أَبِي نُعَيْمٍ

10610- Abdullah b. Amr der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Müslüman kimse, insanların elinden ve dilinden yana selamette oldukları kimsedir. Muhacir de Allah'ın yasakladığı şeyleri terk edendir"* buyurmuştur.[1]

Buhârî bunu *Sahîh*'te Ebû Nuaym kanalıyla rivayet etti.[2]

١٠٦١١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ الْفَضْلِ بْنِ نَظِيفٍ الْفَرَّاءُ بِمَكَّةَ ثنا أَبُو الْعَبَّاسِ أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ إِسْحَاقَ الرَّازِيُّ، ثنا يُوسُفُ بْنُ يَزِيدَ بْنِ كَامِلٍ، ثنا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنِي اللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ أَبِي هَانِئٍ الْخَوْلَانِيِّ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مَالِكٍ الْجَنْبِيِّ، عَنْ فَضَالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ: " أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِالْمُؤْمِنِ؟

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî, *rakâik* (7/186).

مَنْ أَمِنَهُ النَّاسُ عَلَى أَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ، وَالْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ النَّاسُ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ، وَالْمُجَاهِدُ مَنْ جَاهَدَ نَفْسَهُ فِي طَاعَةِ اللهِ، وَالْمُهَاجِرُ مَنْ هَجَرَ الْخَطَايَا وَالذُّنُوبَ "

10611- Fadâle b. Ubeyd der ki: Vedâ haccında Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Müminin kim olduğunu size söyleyeyim mi? Mümin kişi, insanların malları ve canları konusunda kendisine güvendiği kişidir. Müslüman kişi, insanların dilinden ve elinden yana selamette oldukları kişidir. Mücahid kişi, Yüce Allah'a itaat yolunda kendi nefsiyle mücadele eden kişidir. Muhacir kişi de hata ve günahlardan uzak duran kişidir."*[1]

١٠٦١٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، ثَنَا أَبُو عَمْرِو بْنُ السَّمَّاكِ، ثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدٍ الطَّنَافِسِيُّ، ثَنَا إِسْمَاعِيلُ، عَنْ قَيْسٍ، عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: " بَايَعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ عَلَى إِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَالنُّصْحِ لِكُلِّ مُسْلِمٍ " أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ مِنْ أَوْجُهٍ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي خَالِدٍ

10612- Cerîr b. Abdillah der ki: "Namaz kılmak, zekat vermek ve her müslümana karşı samimi (dürüst) olmak üzere Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) biat ettim."

Buhârî ve Müslim bunu *Sahîh*'lerinde değişik kanallarla İsmâîl b. Ebî Hâlid'den rivayet ettiler.[2]

١٠٦١٣ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو الْقَاسِمِ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْحَسَنِ الْأَسَدِيُّ، بِهَمْدَانَ، ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ دِيزِيلَ، ثَنَا آدَمُ بْنُ أَبِي إِيَاسٍ، ثَنَا شُعْبَةُ ح وَثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَيُّوبَ، ثَنَا مُسَدَّدٌ، ثَنَا يَحْيَى، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ مُسَدَّدٍ

10613- Enes'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kişi kendisi için istediğini mümin kardeşi için de istemedikçe gerçek mânâda imân etmiş olmaz"* buyurmuştur.[1]

---

[1] İsnâdı hasendir. İbn Mâce 2/1298 (3934).

[2] Buhârî, *imân* (1/20) ve Müslim 1/75 (97).

Buhârî bunu *Sahîh*'te Müsedded kanalıyla rivayet etti.[2]

١٠٦١٤ - حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْعَلَوِيُّ إِمْلَاءً، أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ الشَّرْقِيِّ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ هَاشِمٍ، ثَنَا وَكِيعٌ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ زَيْدِ بْنِ وَهْبٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَبْدِ رَبِّ الْكَعْبَةِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ أَحَبَّ أَنْ يُزَحْزَحَ عَنِ النَّارِ وَيُدْخَلَ الْجَنَّةَ فَلْتُدْرِكْهُ مَنِيَّتُهُ وَهُوَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، وَيَأْتِي إِلَى النَّاسِ مَا يُحِبُّ أَنْ يُؤْتَى إِلَيْهِ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ أَبِي بَكْرٍ، وَابْنِ نُمَيْرٍ، وَالْأَشَجِّ، عَنْ وَكِيعٍ مِنْ حَدِيثٍ طَوِيلٍ

10614- Abdullah b. Amr'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Cehennemden uzaklaşıp cennete girmek isteyen kişi, ölüm anı geldiğinde Yüce Allah'a ve âhiret gününe imân eden, kendi için sevdiğini diğer insanlar için de isteyen biri olarak ruhunu teslim etsin."*[3]

Müslim bunu *Sahîh*'te Ebû Bekr, İbn Numeyr ve Eşec kanalıyla Vekî'nin uzun bir hadisinden olarak aktarmıştır.[4]

١٠٦١٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عُمَرَ الْمُقْرِئُ الْحَمَّامِيُّ، بِبَغْدَادَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلْمَانَ الْفَقِيهُ، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى، ثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، ثَنَا سَلَّامُ بْنُ مِسْكِينٍ، حَدَّثَنِي أَبُو طَاهِرٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ لَهُ: " يَا أَبَا هُرَيْرَةَ، كُنْ وَرِعًا تَكُنْ أَعْبَدَ النَّاسِ، وَارْضَ بِمَا قَسَمَ اللهُ لَكَ تَكُنْ أَغْنَى النَّاسِ، وَأَحِبَّ لِلْمُسْلِمِينَ الْمُؤْمِنِينَ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ وَأَهْلِ بَيْتِكَ، وَاكْرَهْ لَهُمْ مَا تُكْرَهُ لِنَفْسِكَ وَأَهْلِ بَيْتِكَ تَكُنْ مُؤْمِنًا، وَجَاوِرْ مَنْ جَاوَرْتَ مِنَ النَّاسِ بِإِحْسَانٍ تَكُنْ مُسْلِمًا، وَإِيَّاكَ وَكَثْرَةَ الضَّحِكِ؛ فَإِنَّ فِي كَثْرَةِ الضَّحِكِ فَسَادُ الْقَلْبِ "

10615- Ebû Hureyre bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bana şöyle buyurdu: *"Ey Ebû Hureyre! Verâ sahibi ol (harama götürme şüphesi olan şeylerden*

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî, *imân* (1/9) ve Müslim 1/67 (71).

[3] İsnâdı sahihtir.

[4] Müslim 2/1473 (45).

kaçın) ki insanların en iyi kulluk edeni olasın. Allah'ın (dünyalık olarak), sana verdiğine razı ol ki insanların en zengini olasın. Kendin ve ailen için sevdiğini Müslümanlar için de severek kendin ve ailen için sevmediğini Müslümanlar için de sevme ki (olgun bir) mümin olasın. Sana komşuluk edenlere iyi davran ki (gerçek) Müslüman olasın. Çok gülmekten de sakın. Zira çok gülmek, kalbi bozar (katılaştırıp öldürür)."[1]

١٠٦١٦ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، ثَنَا ابْنُ أَبِي قَمَّاشٍ، ثَنَا عَبْدُ السَّلَامِ بْنُ مُطَهَّرٍ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ سُلَيْمَانَ، عَنْ أَبِي طَارِقٍ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ الْحَسَنُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ فِرَاسٍ، بِمَكَّةَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ الضَّحَّاكِ أَبُو عَبْدِ اللهِ، ثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، ثَنَا أَبُو يَعْقُوبَ الْمَرْوَزِيُّ، ثَنَا جَعْفَرُ بْنُ سُلَيْمَانَ، ثَنَا أَبُو طَارِقٍ السَّعْدِيُّ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ يَأْخُذُ عَنِّي هَذِهِ الْكَلِمَاتِ فَيَعْمَلُ بِهِنَّ أَوْ يَعَلِّمُهُنَّ مَنْ يَعْمَلُ بِهِنَّ؟ " قَالَ: فَقُلْتُ: أَنَا يَا رَسُولَ اللهِ. فَأَخَذَ بِيَدِي فَعَقَدَ بِهَا خَمْسًا وَقَالَ: " اتَّقِ الْمَحَارِمَ تَكُنْ أَعْبَدَ النَّاسِ، وَارْضَ بِمَا قَسَمَ اللهُ لَكَ تَكُنْ أَغْنَى النَّاسِ، وَأَحِبَّ لِلنَّاسِ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ تَكُنْ مُسلمًا وَأَحْسِنْ إِلَى جَارِكَ تَكُنْ مُؤْمِنًا، وَلَا تُكْثِرِ الضَّحِكَ، فَإِنَّ كَثْرَةَ الضَّحِكِ تُمِيتُ الْقَلْبَ "

10616- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kim şu kelimeleri benden alarak onlarla amel eder veya onları kendileriyle amel edecek birine öğretir?"* buyurunca: "Ey Allah'ın Resûlü! Ben (alırım)" dedim. Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vasallam) elimi tutup parmaklarımla şu beş şeyi sayarak şöyle buyurdu: *"Haram şeylerden sakın ki insanların en iyi kulluk edeni olasın. Allah'ın (dünyalık olarak), sana verdiğine razı ol ki insanların en zengini olasın. Kendin için sevdiğini insanlar için de sev ki (gerçek bir) Müslüman olasın. Komşuna iyi davran ki (gerçek) mümin olasın. Çok ta gülme, zira çok gülmek kalbi öldürür."*[2]

---

[1] İsnâdında bilinmeyen bir ravi vardır. İbn Mâce 2/1410 (4217) ve Beyhakî, *ez-Zühd M. el-Kebîr* (818), *Edeb* (1171).

[2] İsnâdı zayıftır. Tirmizî 4/551 (2306).

١٠٦١٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ رَجَاءٍ الْأَدِيبُ مِنْ أَصْلِهِ، ثَنَا يَحْيَى بْنُ مَنْصُورٍ الْقَاضِي، إِمْلَاءً، ثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ أَيُّوبَ الرَّازِيُّ، أَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ الْوَاسِطِيُّ، عَنْ هُشَيْمٍ، عَنْ سَيَّارٍ أَبِي الْحَكَمِ، قَالَ: سَمِعْتُ خَالِدَ بْنَ عَبْدِ اللهِ الْقَسْرِيَّ، يُحَدِّثُ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " يَا يَزِيدُ بْنَ أَسَدٍ، أَحِبَّ لِلنَّاسِ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ "

10617- Hâlid b. Abdillah el-Kasrî'nin, babası kanalıyla dedesinden bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ey Yezîd b. Esed! Kendin için sevdiğini insanlar için de sev"* buyurmuştur.[1]

١٠٦١٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ هُوَ الْأَصَمُّ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ الْوَرَّاقُ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ رَجَاءٍ، أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ حَسَّانَ، حَدَّثَنِي حِبَّانُ بْنُ عَاصِمٍ، وَصَفِيَّةُ، وَدُحَيْبَةُ، بِنْتَا عُلَيْبَةَ: أَنَّ حَرْمَلَةَ بْنَ عَبْدِ اللهِ، أَخْبَرَهُمْ أَنَّهُ خَرَجَ حَتَّى أَتَى رَسُولَ اللهِ ﷺ فَذَكَرَ الْحَدِيثَ إِلَى أَنْ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، مَا تَأْمُرُنِي؟ قَالَ: " يَا حَرْمَلَةُ، ائْتِ الْمَعْرُوفَ وَاجْتَنِبِ الْمُنْكَرَ، وَانْظُرِ الَّذِي يَسُرُّ أُذُنَيْكَ أَنْ يَقُولَ لَكَ الْقَوْمُ إِذَا قُمْتَ مِنْ عِنْدِهِمْ فَأْتِهِ، وَانْظُرِ الَّذِي تَكْرَهُ أَنْ يَقُولُوهُ لَكَ إِذَا قُمْتَ مِنْ عِنْدِهِمْ فَاجْتَنِبْهُ " وَرَوَاهُ عَبْدُ الصَّمَدِ بْنُ عَبْدِ الْوَارِثِ، عَنْ حِبَّانِ بْنِ عَاصِمٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي حَرْمَلَةُ بْنُ إِيَاسٍ، فَذَكَرَهُ، وَهُوَ حَرْمَلَةُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ أوس

10618- Hibbân b. Âsım ve Uleybe'nin kızları Safiyye ile Duhaybe bildiriyor: "Harmele b. Abdillah (evinden) çıktı ve Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına geldi." Sonrasında ravi söz konusu hadisi aktardı ve rivayetinde şöyle devam etti: "Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Ey Allah'ın Resûlü! Ne yapmamı emredersin?" dediğimde Allah Resûlü (sallallahu alayhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Ey Harmele! İyilik yap ve kötülüklerden uzak dur. Bir topluluğun yanından kalktığın zaman sana ne dediklerine bak. Eğer kulaklarına hoş gelecek*

---

[1] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Müsned* (4/70), Buhârî, *et-Târihu'l-Kebîr* (4/2/317), Ebû Ya'lâ, *Müsned* 2/312 (911), İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe* (5/475, 476), İbn Sa'd, *Tabakât* (7/428), Taberânî, *M. el-Kebîr* 22/239 (6125), Abd b. Humeyd, *Müsned* (434) ve Hâkim, *Müstedrek* (4/168).

şeyler söyledilerse onu yap. Yine bir topluluğun yanından kalktığın zaman sana ne dediklerine bak. Eğer kulaklarına hoş gelmeyecek şeyler söyledilerse onu yapma."[1]

Abdussamed b. Abdi'l-Vâris bunu Hibbân b. Âsım kanalıyla zikretmiş ve: "Harmele b. İyâs'ın bana bildirdiğine göre" diyerek söz konusu hadisi zikretmiştir. Bu kişi Harmele b. Abdillah b. Evs'tir.

١٠٦١٩ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، ثَنَا عُبَيْدُ بْنُ شَرِيكٍ الْبَزَّارُ، ثَنَا سُلَيْمَانُ، يَعْنِي ابْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، ثَنَا عِيسَى بْنُ يُونُسَ، ثَنَا الْأَعْمَشُ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ، عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ أَبِيهِ، أَوْ عَنْ عَمِّهِ، أَتَيْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ بِعَرَفَةَ فَأَخَذْتُ بِزِمَامِ النَّاقَةِ أَوْ خِطَامِهَا، فَدفعت، فَقَالَ: " دَعُوهُ، فَأَرَبٌ مَا جِيءَ بِهِ " قُلْتُ: نَبِّئْنِي بِعَمَلٍ يُقَرِّبُنِي مِنَ الْجَنَّةِ وَيُبَاعِدُنِي مِنَ النَّارِ. فَرَفَعَ رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ سَاعَةً ثُمَّ قَالَ: " لَئِنْ كُنْتَ أَوْجَزْتَ فِي الْخُطْبَةِ لَقَدْ أَعْظَمْتَ وَأَطَلْتَ؛ تَعْبُدُ اللهَ وَلَا تُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا، وَتُقِيمُ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِي الزَّكَاةَ، وَتَحُجُّ الْبَيْتَ، وَتَصُومُ رَمَضَانَ، وَتَأْتِي إِلَى النَّاسِ الَّذِي تُحِبُّ أَنْ يُؤْتُوهُ إِلَيْكَ، وَمَا كَرِهْتَ لِنَفْسِكَ فَدَعِ النَّاسَ مِنْهُ خَلِّ عَنْ زِمَامِ النَّاقَةِ " وَرَوَاهُ يَحْيَى بْنُ عِيسَى الرَّمْلِيُّ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ، عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ سَعْدِ بْنِ الْأَخْرَمِ، عَنْ أَبِيهِ، أَوْ عَنْ عَمِّهِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ

10619- Muğîre b. Sa'd, babasından veya amcasından bildiriyor: Arafat'ta iken Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına gidip devesini dizginlerinden tuttum. Oradakiler beni geri çevirince, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bırakın onu, belki o bir ihtiyaçtan dolayı gelmiştir"* buyurdu. Bunun üzerine: "Bana, beni cennete yaklaştıracak ve cehennemden uzaklaştıracak bir amel öğret" dedim. Bir müddet semaya doğru baktıktan sonra şöyle buyurdu: *"Kısa ve öz konuşmana rağmen çok uzun ve büyük olan bir şeyi sordun. Allah'a kulluk eder ve hiçbir şeyi O'na ortak koşmazsın. Namaz kılıp zekatını verirsin. Hac vazifesini edâ eder ve Ramazan ayı orucunu tutarsın. Kendin için istediğini diğer insanlar için de istersin. Kendin için istemediğin bir şeyi de diğer insanlar için de*

---

[1] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Müsned* (4/305), Tayâlisî, *Müsned* (sh. 167), İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe* (1/475) ve Taberânî, *M. el-Kebîr* 4/6 (3476).

istemezsin." Daha sonra Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Şimdi devenin dizginini bırak"* buyurdu.[1]

Yahya[2] b. İsa er-Remlî bunu "A'meş —Amr b. Murra —Muğîre b. Sa'd b. el-Ahrem —babası veya amcası" kanalıyla Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) aktarmıştır.

١٠٦٢٠ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ بْنُ عَبْدَانَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ يَحْيَى الْحُلْوَانِيُّ، ثنا عَلِيُّ بْنُ الْجَعْدِ، ثنا هَمَّامٌ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُحَادَةَ، عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْيَشْكُرِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَدِمْتُ الْكُوفَةَ أَنَا وَصَاحِبٌ لِي لِأَجْلِبَ مِنْهَا بغالًا ، فَغَدَوْنَا إِلَى السُّوقِ وَلَمَّا تُعمْ، فَقُلْتُ لِصَاحِبِي: لَوْ دَخَلْنَا الْمَسْجِدَ. فَإِذَا رَجُلٌ مِنْ قَيْسٍ يُقَالُ لَهُ: ابْنُ الْمُنْتَفِقِ، وَهُوَ يَقُولُ: وُصِفَ لِي رَسُولُ اللهِ ﷺ فَطَلَبْتُهُ بِمَكَّةَ، فَقِيلَ: هُوَ بِمِنًى، فَطَلَبْتُهُ بِمِنًى، فَقِيلَ لِي: هُوَ بِعَرَفَاتٍ، فَانْتَهَيْتُ إِلَيْهِ وَهُوَ فِي رَكْبٍ مِنْ أَصْحَابِهِ فَقِيلَ: تَنَحَّ عَنْ طَرِيقِ رَسُولِ اللهِ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " دَعُوا الرَّجُلَ أَرَبٌّ مَا لَهُ ". فَدَنَوْتُ حَتَّى اخْتَلَفَا عِنَاقُ رَاحِلَتَيْنَا وَأَخَذْتُ بِزِمَامِ رَاحِلَتِهِ فَمَا يَرُعْنِي أَوْ مَا عَابَ عَلَيَّ، فَقُلْتُ: شَيْئَانِ أَسْأَلُكَ عَنْهُمَا؛ مَا يُدْخِلُنِي الْجَنَّةَ وَيُنْجِينِي مِنَ النَّارِ؟ قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْجَعْدِ: فِي هَذَا الْحَدِيثِ مَرَّةً أُخْرَى: " لَئِنْ كُنْتَ أَوْجَزْتَ فِي الْمَسْأَلَةِ لَقَدْ سَأَلْتَ عَنْ عَظِيمٍ؛ احْفَظْ عَلَيَّ: تَعْبُدُ اللهَ لَا تُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا، وَتُقِيمُ الصَّلَاةَ الْمَكْتُوبَةَ، وَتُؤَدِّي الزَّكَاةَ الْمَفْرُوضَةَ، وَتَصُومُ رَمَضَانَ، وَمَا تُحِبُّ أَنْ يَفْعَلَهُ النَّاسُ بِكَ فَافْعَلْهُ بِهِمْ، وَمَا تَكْرَهُ أَنْ يَفْعَلَهُ النَّاسُ بِكَ فَذَرِ النَّاسَ مِنْهُ، خَلِّ سَبِيلَ النَّاقَةِ أَوْ قَالَ: الرَّاحِلَةِ " قَالَ هَمَّامٌ: " وَأَمَّا الْحَجُّ فَقَدْ حَجَّ حَيْثُ سَأَلَهُ. هَذَا الْإِسْنَادُ أَوْلَى بِالصِّحَّةِ، وَقَدْ رَوَاهُ ابْنُ عَوْنٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُحَادَةَ فَخَلَطَ فِي إِسْنَادِهِ، وَرَوَاهُ أَبُو إِسْحَاقَ، عَنِ الْمُغِيرَةِ، غَيْرَ أَنَّهُ لَمْ يَنْسِبْهُ، وَلَمْ يَنْسِبِ ابْنَ الْمُنْتَفِقِ

10620- Muğîre b. Abdillah el-Yeşkûrî, babasından bildiriyor: Katır getirmek üzere bir arkadaşımla birlikte Kûfe'ye gittim. Çarşıya geldiğimizde henüz pazar kurulmamıştı. Arkadaşıma: "Mescide gidelim"

---

[1] İsnâdı hasendir.

[2] Taberânî, *M. el-Kebîr* 6/60 (5478) ve İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe* (2/335).

dedim. Mescide girdiğimizde içinde Kays oğullarından İbnu'l-Muntefik adında bir adamla karşılaştık. Adam şöyle konuşuyordu:

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) özellikleri ve vasıfları bana anlatılınca onu Mekke'de aradım. Ancak bana: "Kendisi Mina'dadır" denilince, gidip Mina'da aradım. Yine bana: "Kendisi Arafat'tadır" denildi. Oraya vardığımda Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbından bir kafilenin arasındaydı. Kalabalıkta yanına yaklaşmak istedim, ancak: "Resûlullah'ın (sellellahu aleyhi vesellem) yolunda çekil" demeye başladılar. Allah Resûlü (sallallahu alayhi vesellem) durumu görünce: *"Adamı bırakın, belki bir ihtiyacı vardır"* buyurdu.

Kalabalıktan sıyrılıp yanma vardım ve bineğinin dizginlerinden tuttum. Nerdeyse bineklerimizin boyunları birbirine dolanıyordu. Resûlullah da (sallallahu aleyhi vesellem) bana engel olmadı. Ona: "Sana iki şeyi soracağım. Beni cehennemden uzak tutup cennete sokacak olan şeyler nedir?" dediğimde, Allah Resûlü (sellallahu aleyhi vesellem) buyurdu —Ali b. el-Ca'd'ın rivayetinde: "Resûlullah (sallellahu aleyhi vesellem): *«Kısa ve öz konuşmana rağmen çok uzun ve büyük olan bir şeyi sordun»* buyurdu" dedi—: *"O zaman beni iyice dinle! Yüce Allah'a ibadet eder ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmazsın. Farz namazları kılar, sana düşen zekatı verir ve Ramazan orucunu tutarsın. İnsanların sana nasıl davranmasını istiyorsan, sen de onlara öyle davranırsın. İnsanların sana yapmalarını istemediğin şeyi sen de onlara yapmazsın."* Daha sonra Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Şimdi bineğimin yolundan çekil"* buyurdu.[1]

Hemmâm der ki: "Muğîre b. Abdillah el-Yeşkûri'nin, babası, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) soruyu sorduğu zaman hac görevini eda etti." Bu isnâd sıhhat açısından daha evlâ olanıdır. İbn Avn bunu Muhammed b. Cuhâde kanalıyla rivayet etmiş ve isnadında karıştırma yapmıştır. Yine Ebû İshâk bunu Muğîre kanalıyla aktarmıştır.

١٠٦٢١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ، ثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أَنَا مَعْمَرٌ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنِ الْمُغِيرَةِ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: انْتَهَيْتُ

---

[1] İsnâdı sahihtir. Ahmed, *Müsned* (3/472, 6/383, 384) Bak: İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe* (3(418, 419, 6/347).

إِلَى رَجُلٍ يُحَدِّثُ قَوْمًا فَجَلَسْتُ، فَقَالَ: وُصِفَ لِي رَسُولُ اللهِ ﷺ وَأَنَا بِمِنًى غَادِيًا إِلَى عَرَفَاتٍ، قَالَ: فَجَعَلْتُ أَتَشَرَّفُ الرِّكَابَ كُلَّمَا رُفِعَتْ لِي جَمَاعَةٌ دَفَعْتُ إِلَيْهِمْ حَتَّى أَتَيْتُ إِلَى جَمَاعَةٍ مِنْ رَكْبٍ، فَانْطَلَقْتُ فَقَدِمْتُهُمْ فَنَظَرْتُ فَعَرَفْتُهُ بِالصِّفَةِ، فَتَقَدَّمْتُ بَيْنَ يَدَيِ الرِّكَابِ، فَلَمَّا دَنَوْتُ فَقَالَ بَعْضُهُمْ: خَلِّ عَنْ وُجُوهِ الرِّكَابِ يَا عَبْدَ اللهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " دَعُوهُ فَأَرَبٌّ مَا لَهُ " قَالَ: فَدَنَوْتُ، فَأَخَذْتُ بِالزِّمَامِ أَوْ قَالَ: بِالْخِطَامِ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، حَدِّثْنِي بِعَمَلٍ يُقَرِّبُنِي إِلَى الْجَنَّةِ وَيُبَاعِدُنِي مِنَ النَّارِ. قَالَ: " تُقِيمُ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِي الزَّكَاةَ، وَتَحُجُّ الْبَيْتَ، وَتَصُومُ رَمَضَانَ وَتُحِبُّ لِلنَّاسِ مَا تُحِبُّ أَنْ يُؤْتَى إِلَيْكَ، وَتَكْرَهُ لَهُمْ مَا تَكْرَهُ أَنْ يُؤْتَى إِلَيْكَ، خَلِّ عَنْ وُجُوهِ الرِّكَابِ " ورُوِّينَاهُ أَيْضًا فِي حَدِيثِ مَعْنِ بْنِ يَزِيدَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ فِي الثَّالِثِ وَالْخَمْسِينَ مِنَ الْأَمَالِي

10621- Muğîre, babasından bildiriyor: Bir topluluğa bir şeyler anlatan bir adamla karşılaşınca ben de oturup dinledim. Adam şöyle diyordu: Minâ'dan, Arafat'a giderken Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) vasıfları bana anlatıldı. Bunun üzerine karşılaştığım her kafileyi kontrol etmeye başladım. Hangi kafilede aradıysam beni başka bir kafileye yönlendirdiler. Sonunda gördüğüm bir kafileye yaklaştım. Anlatılan özelliklerinden Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) tanıdım. Yanına yaklaşmak için kafilenin içine girdiğimde: "Ey Allah'ın kulu! Önümüzden çekil!" demeye başladılar. Ancak Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bırakın, belki bir ihtiyacı vardır"* buyurdu. Yaklaşıp Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) bineğinin dizginlerinden tuttum ve: "Ey Allah'ın Resûlü! Bana, beni cennete yaklaştırıp cehennemden uzaklaştıracak bir amel söyle" dedim. Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Namazları kılar, sana düşen zekatı verirsin. Hac vazifesini edâ eder ve Ramazan orucunu tutarsın. İnsanların sana nasıl davranmasını istiyorsan sen de onlara öyle davranırsın. İnsanların sana yapmalarını istemediğin şeyi sen de onlara yapmazsın. Şimdi kafilenin önünden çekil."*[1]

---

[1] İsnâdı sahihtir. Abdürrezzâk, *Musannef* 11/205, 206 (20336), İbn Sa'd, *Tabakât* (6/56) ve Taberânî, *M. el-Kebîr* 19/440, 441 (106).

Yine bunu *Emâli*'nin 53. meclisinde Ma'n b. Yezîd kanalıyla Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) aktardık.

١٠٦٢٢ - وأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ، ثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أَنَا مَعْمَرٌ، عَنْ رَجُلٍ، عَنِ الْحَسَنِ: " أَنَّ مُوسَى ﷺ سَأَلَ رَبَّهُ جِمَاعًا مِنَ الْخَيْرِ، فَقَالَ: اصْحَبِ النَّاسَ بِمَا تُحِبُّ أَنْ تُصْحَبَ بِهِ "

10622- Hasan(-ı Basrî) bildiriyor: Hz. Mûsa, Rabbine bütün hayırları içinde barındıracak bir ameli sorunca, Yüce Allah: "İnsanların sana nasıl davranmasını istersen, sen de onlara öyle davran" buyurdu.[1]

١٠٦٢٣ - حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْعَلَوِيُّ، أَنَا حَاجِبُ بْنُ أَحْمَدَ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حَمَّادٍ، وَأَخْبَرَنَا هِلَالُ بْنُ مُحَمَّدٍ، ثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ يَحْيَى بْنِ عَيَّاشٍ، ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُجَشِّرٍ، ثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ خَيْثَمَةَ، قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْعُودٍ: " مَنْ أَحَبَّ أَنْ يُنْصِفَ النَّاسَ مِنْ نَفْسِهِ، فَلْيَأْتِ إِلَى النَّاسِ مَا يُحِبُّ أَنْ يُؤْتَى إِلَيْهِ "

10623- Abdullah b. Mes'ûd der ki: "İnsanlara karşı insaflı davranmak isteyen kimse, kendisine nasıl davranılmasını istiyorsa insanlara öyle davransın."[2]

١٠٦٢٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ هُوَ الْأَصَمُّ، ثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُكْرَمٍ، ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أَنَا كَهْمَسُ بْنُ الْحَسَنِ، عَنْ عَبْدُ اللهِ بْنُ بُرَيْدَةَ، قَالَ: شَتَمَ رَجُلٌ ابْنَ عَبَّاسٍ: " إِنَّكَ تَشْتِمُنِي وَفِيَّ ثَلَاثٌ: إِنِّي لَأَسْمَعُ الْحَاكِمَ مِنْ حُكَّامِ الْمُسْلِمِينَ يَعْدِلُ فِي حُكْمِهِ فَأُحِبُّهُ وَلَعَلَّهُ لَا أُقَاضِي إِلَيْهِ أَبَدًا، وَإِنِّي لَأَسْمَعُ بِالْغَيْثِ يُصِيبُ الْبَلْدَةَ مِنْ بُلْدَانِ الْمُسْلِمِينَ فَأَفْرَحُ بِهِ وَمَا لِي بِهَا سَائِمَةٌ وَلَا رَاعِيَةٌ، وَإِنِّي لَآتِي عَلَى آيَةٍ فِي كِتَابِ اللهِ، فَوَدِدْتُ أَنَّ الْمُسْلِمِينَ كُلَّهُمْ يَعْلَمُونَ مِنْهَا مِثْلَ مَا أَعْلَمُ "

10624- Abdullah b. Bureyde der ki: Bir adam İbn Abbâs'a sövünce İbn Abbâs şu karşılığı verdi: "Bende şu üç haslet olduğu halde bana

---

[1] İsnâdında adı belirlenmeyen bir ravi vardır. Abdürrezzâk, *Musannef* 11/206 (20337) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/215).

[2] Ravileri güvenilirdir. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/300) ve Ebû Dâvud, *Kitâbü'z-Zühd* (103).

sövmektesin. Müslümanlardan bir hâkimin adilce hüküm vermesini işitmem halinde onu sevmekteyim. Belki de asla o hâkimin yanında davalaşmayacağım. Müslümanların beldesinden bir beldeye yağmur geldiğini işittiğim zaman sevinmekteyim. Oysa orada ne malım, ne de çobanım vardır. Allah'ın âyetlerinden bir âyete geldiğim zaman bütün Müslümanların benim o âyeti bildiğim gibi bilmesini isterim."[1]

١٠٦٢٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ أَحْمَدُ بْنُ هَارُونَ الْفَقِيهُ، ثَنَا يَحْيَى بْنُ سَاسَوَيْهِ، ثَنَا عُتْبَةُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: " مَنْ ضَمِنَ لِي سِتًّا ضَمِنْتُ لَهُ الْجَنَّةَ: لَا تَجْبُنُوا عَنْ قِتَالِ عَدُوِّكُمْ، وَلَا تَغُلُّوا فِيكُمْ، وَأَنْصِفُوا النَّاسَ مِنْ أَنْفُسِكُمْ وَخُذُوا لِمَظْلُومِكُمْ مِنْ ظَالِمِكُمْ وَلَا تَظَّالَمُوا فِي قِسْمَةِ مَوَارِيثِكُمْ، وَلَا تَحْمِلُوا ذُنُوبَكُمْ عَلَى رَبِّكُمْ، فَإِذَا فَعَلْتُمْ ذَلِكَ دَخَلْتُمُ الْجَنَّةَ "

10625- Utbe b. Abdillah'ın bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Her kim bana şu altı şeyi garanti ederse ben de ona cenneti garanti ederim. Düşmanı öldürme anında korkak olmayın. Ganimetinizde hainlik etmeyin. İnsanları karşı insaflı olun. Mazlumun hakkını zalimden alın. Miras taksiminde haksızlık etmeyin. Günahlarınızı Rabbinize yüklemeyin. Eğer böyle yaparsanız cennete girersiniz."*[2]

١٠٦٢٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، ثَنَا الْعَبَّاسُ هُوَ الْأَصَمُّ، ثَنَا الْعَبَّاسُ هُوَ الدُّورِيُّ، ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ عِيسَى بْنِ الطَّبَّاعِ، ثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ، عَنْ خَالِدِ بْنِ أَبِي عِمْرَانَ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَتَدْرُونَ مَنِ السَّابِقُونَ إِلَى ظِلِّ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟ " قَالُوا: اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: " الَّذِينَ إِذَا أُعْطُوا الْحَقَّ قَبِلُوهُ وَإِذَا سُئِلُوهُ بَذَلُوهُ، وَحُكْمُهُمْ لِلنَّاسِ كَحُكْمِهِمْ لِأَنْفُسِهِمْ وَأَهْلِيهِمْ "

10626- Hz. Âişe der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kıyamet gününde Allah'ın gölgesine ilk gidecek kimseler kimdir biliyor musunuz?"* buyurunca, oradakiler: "Allah ve Resûlü daha iyi bilir" dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kendilerine hak verildiği zaman kabul eden,*

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Ebû Nuaym, *Hilye* (1/331, 332).

[2] İsnâdında tanımadığım bir ravi vardır.

kendilerinden istenildiğinde ödeyen ve başkaları hakkında kendileri ve aileleri için nasıl karar verirlerse, o şekilde karar veren kimselerdir" buyurdu.[1]

١٠٦٢٧ - حَدَّثَنَا أَبُو سَعْدٍ عَبْدُ الْمَلِكِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الزَّاهِدُ، ثَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ دَاوُدَ التَّاجِرُ، ثَنَا أَبُو الْقَاسِمِ بْنُ مَنِيعٍ، ثَنَا ابْنُ زَنْجَوَيْهِ، عَنْ حَجَّاجٍ الْأَعْوَرِ، عَنِ ابْنِ الْمُبَارَكِ، قَالَ: كَتَبَ مَيْمُونُ بْنُ مِهْرَانَ إِلَى يُونُسَ بْنِ عُبَيْدٍ: إِنِّي أُحِبُّ أَنْ تَكْتُبَ إِلَيَّ بِمَا أَنْتَ عَلَيْهِ لَأَكُونَ عَلَيْهِ. قَالَ: فَكَتَبَ إِلَيْهِ يُونُسُ: " إِنِّي جَهَدْتُ بِنَفْسِي أَنْ تُحِبَّ لِلنَّاسِ مَا تُحِبُّ لَهَا وَتَكْرَهُ لَهُمْ مَا تَكْرَهُ لَهَا، فَإِذَا هِيَ مِنْ ذَلِكَ بَعِيدَةٌ وَإِذَا الصَّوْمُ فِي الْيَوْمِ الْحَارِّ الشَّدِيدُ حَرُّهُ أَيْسَرُ عَلَيْهَا مِنْ تَرْكِ ذِكْرِ النَّاسِ "

10627- İbnu'l-Mübârek der ki: Meymûn b. Mihrân, Yûnus b. Ubeyd'e: "Ne üzere olduğunu bana yazmanı istiyorum. Çünkü ben de senin olduğun hal üzere olmak istiyorum" diye bir mektup yazdı. Bunun üzerine Yûnus kendisine mektubu yazdı: "Kendi nefsime karar kıldım ki canım neyi severse onu diğer insanlar için de sevecektir. Sevmediği şeyi de diğer insanlar için sevmeyecektir. Çünkü nefsim bundan uzaktır. Sıcak bir günde oruç tutmak, onun için insanları anmayı terk etmekten daha kolaydır."[2]

Halîmî der ki: Müslüman kişinin kalbiyle kendine istemediğini (Müslüman) kardeşine istemesi ve kendine istediği bir hayrı kardeşi için istememesi kendisine yakışır bir şey değildir. Eğer müslümanlardan bir cemaatin başına bir bela gelse onu başka birine yükleyerek ondan kurtulmayı istemek, hiç birine yakışır bir şey değildir. Çünkü (Müslüman kimse) nefsine istediğini onlar için de ister. Eğer bundan aciz kalırsa onlara zarar vermeyecek bir şekilde kendini düşünür.

١٠٦٢٨ - قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَثَلُ الْمُؤْمِنِينَ فِي تَرَاحُمِهِمْ وَتَوَادِّهِمْ وَتَوَاصُلِهِمْ كَمَثَلِ الْجَسَدِ إِذَا اشْتَكَى عُضْوٌ مِنْهُ تَدَاعَى لَهُ سَائِرُ الْجَسَدِ بِالسَّهَرِ وَالْحُمَّى " أَخْبَرَنَاهُ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْمَحْبُوبِيُّ، ثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَسْعُودٍ، ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، ثَنَا زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي زَائِدَةَ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو مَنْصُورٍ مُحَمَّدُ

---

[1] İsnâdı zayıftır. Ahmed, *Müsned* (6/69) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (1/61 (3/187).

[2] İsnâdı ceyyiddir. Ebû Nuaym, *Hilye* (3/18).

بْنُ الْقَاسِمِ الْعَتَكِيُّ، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ نَصْرٍ، ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثَنَا زَكَرِيَّا سَمِعْتُ عَامِرًا، سَمِعْتُ , النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فَذَكَرَهُ، رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ أَبِي نُعَيْمٍ وَأَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ، عَنْ زَكَرِيَّا

10628- Nu'mân b. Beşîr'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Birbirlerini sevmede, birbirlerine merhamette, birbirlerine şefkatte müminlerin misâli, bir bedenin misâli gibidir. Ondan bir uzuv rahatsız olsa, diğer uzuvlar uykusuzluk ve hararet çekmekte ona iştirak ederler"* buyurmuştur.[1]

Buhârî bunu *Sahîh*'te Ebû Nuaym kanalıyla[2] ve Müslim bunu başka bir kanalla Zekeriyyâ'dan rivayet etti.[3]

١٠٦٢٩ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْعَلَوِيُّ، أَنَا أَبُو حَامِدِ بْنُ الشَّرْقِيِّ، ثَنَا أَبُو صَالِحٍ أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ الْمَرْوَزِيُّ، ثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ شَقِيقٍ، أَخْبَرَنِي الْحُسَيْنُ بْنُ وَاقِدٍ، قَالَ: سَمِعْتُ سِمَاكَ بْنَ حَرْبٍ، سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ، يَخْطُبُ عَلَى هَذَا الْمِنْبَرِ، فَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ، يَقُولُ: " إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ كَرَجُلٍ وَاحِدٍ إِذَا اشْتَكَى عُضْوٌ مِنْ أَعْضَائِهِ اشْتَكَى جَسَدُهُ أُجْمَعُ، وَإِذَا اشْتَكَى مُؤْمِنٌ اشْتَكَى الْمُؤْمِنُونَ"

10629- Simâk b. Harb bildiriyor: Nu'mân b. Beşîr'in bu minberde hutbe verirken şöyle dediğini işittim: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): «*Müminler bir adam gibidir. Eğer adamın bir yeri ağırırsa bütün bedeni rahatsız olur. Bir mümin rahatsız olduğu zaman da bütün müminler rahatsız olur*» buyurduğunu işittim.[4]

١٠٦٣٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، ثَنَا أَبُو النَّضْرِ مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ يُوسُفَ، ثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ، ثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ كَعْبٍ الْأَنْطَاكِيُّ، ثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، عَنْ زُهَيْرِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الْمُؤْمِنُ مِنَ الْمُؤْمِنِ بِمَنْزِلَةِ الرَّأْسِ مِنَ الْجَسَدِ يَأْلَمُ الرَّأْسَ مَا يُصِيبُ الْجَسَدَ "

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî, *edeb* (7/77).

[3] Müslim 3/1999 (66).

[4] İsnâdı hasendir. Müslim, *birr* (3/2000).

10630- Sehl b. Sa'd'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): "*Bir mümin diğer mümin için bedendeki baş gibidir. Baş bedendeki bir ağrıdan dolayı nasıl etkileniyorsa mümin de diğer müminlerin rahatsızlığından acı duyar*" buyurmuştur.[1]

Halîmî der ki: Müminlerin bu şekilde olması gerekir. Kişinin ancak bir eline istediğini diğer eline istemesi, bir gözüne veya bir kulağına istediğini öbürüne istemesi gibi başka bir mümine ancak kendisi için istediği şeyi istemelidir. Eğer bir yerde bir vebâ hastalığı veya zalim bir idareci veya hırsızlık veya herhangi bir bela varsa, kendisi bundan selametle kurtulursa ve kendisine Müslüman kardeşlerinden birinin bunlardan birine maruz kaldığı söylenince: "Elhamdülillah" derse ki bu iki çeşittir, eğer belanın kardeşine isabet etmesinden dolayı şükrediyorsa bu, hatalıdır ve cahilliktir. Eğer onunla birlikte belaya maruz kalmadığından, canının veya malının selamette olmasından dolayı hamd ediyorsa bu iyidir. Yani kişinin sadece bir eline bir zarar gelmesi halinde diğer eline bir şey olmadığı ve elinin sağlam kaldığı için şükretmesi gibidir. Bir sonraki hadiste Urve b. Zübeyr'in ayağının kesilmesi ve oğlunun öldürülmesi konusunda geçtiği gibi.

١٠٦٣١ - مَا أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ أَبِي عَمْرٍو، أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ يَزِيدَ الْآدَمِيُّ، ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ فَعَزَّاهُ فَقَالَ: بِأَيِّ شَيْءٍ تُعَزِّينِي أَبِرجلٍ؟ قَالَ: لَا، وَلَكِنْ بِابْنِكَ، قَطَّعَتْهُ الدَّوَابُّ بِأَرْجُلِهَا. فَقَالَ عُرْوَةُ: " وَايْمُكَ ؛ لَئِنِ ابْتَلَيْتَ لَقَدْ عَافَيْتَ وَلَئِنْ أَخَذْتَ لَقَدْ أَبْقَيْتَ "، وَرُوِّينَا عَنْهُ فِي بَابِ الصَّبْرِ أَنَّهُ قَالَ: اللهُمَّ كَانَ لِي بَنُونَ سَبْعَةٌ فَأَخَذْتَ مِنْهُمْ وَاحِدًا وَأَبْقَيْتَ مِنْهُمْ سِتَّةً، وَكَانَ لِي أَطْرَافٌ أَرْبَعَةٌ فَأَخَذْتَ مِنْهَا طَرَفًا وَأَبْقَيْتَ لِي ثَلَاثَةً، وَأَيْمُكَ لَئِنِ ابْتَلَيْتَ لَقَدْ عَافَيْتَ وَلَئِنْ أَخَذْتَ لَقَدْ أَبْقَيْتَ.

10631- Hişâm b. Urve der ki: Bir adam Urve b. ez-Zübeyr'e gelip taziyede bulununca. Urve: "Bana ne için taziyede bulunuyorsun? Bir ayaktan dolayı mı?" deyince, adam: "Hayır, hayvanların ayaklarıyla (teperek) parçaladığı oğlun için" dedi. Bunun üzerine Urve: "(Allahım!)

[1] İsnâdı şahitleriyle hasendir.

Yemin olsun ki belalara maruz bıraktın; ama sonunda afiyet verdin. Bir şeyler aldınsa da geriye bir şeyler bıraktın" dedi.[1]

Bize bildirilene göre *Sabır* bölümünde[2] Urve şöyle demiştir: "Allahım! Yedi oğlum vardı. Onlardan bir tanesini aldın ve altısını bıraktın. Bana dört âzâ verdin, birisini aldın ve üçünü bana bıraktın. (Allahım!) Yemin olsun ki belalara maruz bıraktın, ama sonunda afiyet verdin. Bir şeyler aldınsa da geriye bir şeyler bıraktın" dedi.

Beyhakî der ki: Bir sonraki rivayet te bu yöndedir.

١٠٦٣٢ - مَا أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ، ثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: كَانَ يُقَالُ: إِذَا اسْتَقْبَلَ الرَّجُلَ شَيْءٌ مِنْ هَذَا الْبَلَاءِ، فَقَالَ: " الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي عَافَانِي مِمَّا ابْتَلَاهُ بِهِ، وَفَضَّلَنِي عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقَ تَفْضِيلًا. لَمْ يُصِبْهُ ذَلِكَ الْبَلَاءُ أَبَدًا كَائِنًا مَا كَانَ " قَالَ مَعْمَرٌ: سَمِعْتُ غَيْرَ أَيُّوبَ يَذْكُرُ فِي هَذَا الْحَدِيثِ قَالَ: لَمْ يُصِبْهُ ذَلِكَ الْبَلَاءُ إِنْ شَاءَ اللهُ، قُلْتُ: وَقَدْ رَوَاهُ عَمْرُو بْنُ دِينَارٍ قَهْرَمَانُ آلِ الزُّبَيْرِ، عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَدْ أَخْرَجْنَاهُ فِي الدَّعَوَاتِ

10632- Sâlim b. Abdillah der ki: Kim musibete uğramış birini görünce: "Ona verdiği beladan beni afiyette kılan ve (bu sayede) yarattığı bir çok mahlukatından üstün kılan Allah'a hamd olsun" derse, o musibet ne olursa olsun kendisine isabet etmez.[3]

Ma'mer der ki: Eyyûb'dan başkasının, bu hadiste: "İnşallah o bela kendisine isabet etmez" ibaresini kullandığını işittim.

Zübeyr ailesinin kâhyası Amr b. Dînar bunu Sâlim kanalıyla babasından, o Hz. Ömer'den, o da Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) aktarmıştır.

---

[1] İsnâdı ceyyiddir. İbn Ebi'd-Dünya, *el-Maradu ve'l-Keffâret* (138).

[2] Daha önce 9505. hadiste geçti.

[3] İsnâdı sahihtir. Abdürrezzâk, *Musannef* 10/445 (19655).

Bunu *Dualar* bölümünde de zikrettik.

١٠٦٣٣ - وَأَخْبَرَنَاهُ أَبُو بَكْرٍ الرجائى، مِنْ أَصْلِهِ، ثَنَا يَحْيَى بْنُ مَنْصُورٍ الْقَاضِي، ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَلِيٍّ، ثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، ثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: مَا مِنْ رَجُلٍ يَرَى رَجُلًا بِهِ بَلَاءٌ، فَقَالَ: " الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي عَافَانِي مِمَّا ابْتَلَاهُ بِهِ وَفَضَّلَنِي عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقَ تَفْضِيلًا إِلَّا لَمْ يُصِبْهُ ذَلِكَ الْبَلَاءُ كَائِنًا مَا كَانَ "

10633- Sâlim b. Abdillah'ın, babası kanalıyla dedesinden (Hz. Ömer'den) bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Musibete uğramış birini görüp de: «Ona verdiği beladan beni afiyette kılan ve (bu sayede) yarattığı bir çok mahlukatından üstün kılan Allah'a hamd olsun» diyen kişiye o musibet ne olursa olsun kendisine isabet etmez."*[1]

١٠٦٣٤ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَعِيدٍ الْإِخْمِيمِيُّ، بِمَكَّةَ، ثَنَا مُوسَى بْنُ الْحَسَنِ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سِنَانٍ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ الْعُمَرِيُّ، عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا مِنْ رَجُلٍ رَأَى عَبْدًا بِهِ بَلَاءٌ قَدْ عُوفِيَ مِنْهُ، فَقَالَ: " الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي عَافَانِي مِمَّا ابْتَلَاكَ بِهِ وَفَضَّلَنِي عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقَ تَفْضِيلًا فَقَدْ أَدَّى شُكْرَ تِلْكَ النِّعْمَةِ "،

10634- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Musibete uğramış birini görüp de: «Ona verdiği beladan beni afiyette kılan ve (bu sayede) yarattığı bir çok mahlukatından üstün kılan Allah'a hamd olsun» diyen hiç kimse yoktur ki içinde bulunduğu o nimetten dolayı şükrünü edâ etmiş olmasın."*[2]

١٠٦٣٥ - وَأَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، ثَنَا تَمْتَامُ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سِنَانٍ الْعَوَقِيُّ، ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ، فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: مَنْ رَأَى رَجُلًا بِهِ بَلَاءٌ وَقَالَ: " مِمَّنْ خَلَقَ تَفْضِيلًا " قَدْ ذُكِرَ فِي بَابِ تَحْرِيمِ النَّفْسِ وَفِي بَابِ تَحْرِيمِ

---

[1] İsnâdı zayıftır. Tirmizî 5/493 (3431).

[2] İsnâdı zayıftır. Tirmizî 5/493, 494 (3442).

الْعِرْضِ، وَفِي بَابِ تَحْرِيمِ الْمَالِ، وَبَابِ التَّعَاوُنِ عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى أَخْبَارًا تَلْحَقُ بِهَذَا الْبَابِ، وَفِي إِعَادَةِ ذِكْرِهَا بِأَجْمَعِهَا هٰهُنَا تَطْوِيلٌ، وَنَحْنُ نَذْكُرُ مِنْهَا بِغَيْرِ تِلْكَ الْأَسَانِيدِ مَا حَضَرَنَا بِمَشِيئَةِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ

10635- Bu hadis başka bir kanalla da rivayet olunmuştur. Ancak metninde: *"Kim bir musibete uğramış birini görünce"* ifadesi ve: *"mahlûkâtından üstün kılan"* ifadesi geçmiştir (*"bir çok"* ifadesini kullanmamıştır).[1]

Ayrıca bu hadis *Nefsin Haram Kılınması, Irzın Haram Kılınması, Malın Haram Kılınması, İyilik ve Takvada Yardımlaşma* bölümlerinde zikredilmiştir.[2] Bütün bu isnadları zikretmemiz uzun olur diye biz, Allah'ın müyesser kıldığı şekilde sadece bu kısmını zikrettik.

١٠٦٣٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، ثَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سِخْتَوَيْهِ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَيُّوبَ، وَمُوسَى بْنُ هَارُونَ، وَمُحَمَّدُ بْنُ نُعَيْمٍ، ثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، ثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ عُقَيْلٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ: أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يُسْلِمُهُ؛ مَنْ كَانَ فِي حَاجَةِ أَخِيهِ كَانَ اللهُ فِي حَاجَتِهِ، وَمَنْ فَرَّجَ عَنْ مُسْلِمٍ كُرْبَةً فَرَّجَ اللهُ بِهَا عَنْهُ كُرْبَةً مِنْ كُرَبِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ قُتَيْبَةَ وَرَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ، عَنِ اللَّيْثِ

10636- Sâlim'in, babasından bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Müslüman müslümanın kardeşidir. Ona haksızlık etmez ve onu tehlikeye atmaz. Her kim kardeşinin ihtiyacını giderirse Allah da onun ihtiyacını giderir. Kim bir müslümanın sıkıntısını giderirse, Allah onun kıyamet günündeki bir sıkıntısını giderir. Kim bir müslümanın ayıbını örterse, Allah da kıyamet gününde onun ayıbını örter."*[3]

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] Daha önce 4129, 4130, 4131 numaralı hadislerde geçti.

[3] İsnâdı sahihtir.

Müslim bunu *Sahîh*'te Kuteybe kanalıyla[1] ve Buhârî bunu İbn Bukeyr kanalıyla Leys'ten rivayet etti.[2]

١٠٦٣٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ عَبْدِ اللهِ، أَنَا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ ح وَأَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَحْمَدَ، أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ، ثنا حَرْمَلَةُ بْنُ يَحْيَى، أَنَا ابْنُ وَهْبٍ، حَدَّثَنِي أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ، أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا سَعِيدٍ، مَوْلَى عَبْدُ اللهِ بْنِ عَامِرِ بْنِ كُرَيْزٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الْمُؤْمِنُ أَخُو الْمُؤْمِنِ لَا يَخْذُلُهُ وَلَا يَظْلِمُهُ لَا تَحَاسَدُوا، وَلَا تَدَابَرُوا، وَلَا تَقَاطَعُوا وَكُونُوا عِبَادَ اللهِ إِخْوَانًا، كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ مَالُهُ وَعِرْضُهُ وَدَمُهُ، لَا يَخْطُبِ امْرَؤٌ عَلَى خِطْبَةِ أَخِيهِ، وَلَا يَبِعْ عَلَى بَيْعِ أَخِيهِ، وَإِنَّ اللهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى أَجْسَادِكُمْ وَلَا إِلَى صُوَرِكُمْ وَلَكِنْ يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ، التَّقْوَى هٰهُنَا، وَأَشَارَ إِلَى صَدْرِهِ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ أَبِي الطَّاهِرِ، عَنِ ابْنِ وَهْبٍ

10637- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Mümin, müminin kardeşidir. Onu güç durumda bırakmaz ve ona zulmetmez (haksızlık etmez). Birbirinize haset etmeyin ve birbirinize sırt çevirmeyin. Birbirinizle ilişkiyi kesmeyin. Yüce Allah'ın kardeş kulları olun. Her müslümanın diğer bir müslümana malı, namusu ve kanı haramdır. Kişi kardeşinin talip olduğu kadına talip olmasın ve satışı üzerine satış yapmasın. Allah bedenlerinize ve şeklinize bakmaz. Ancak kalplerinize bakar."* Sonra Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) göğsüne işaret ederek: *"Takva işte buradadır"* buyurdu.[3]

Müslim bunu *Sahîh*'te Ebû Tâhir kanalıyla İbn Vehb'den rivayet etti.[4]

١٠٦٣٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْقَطَّانُ، ثنا أَحْمَدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أَنَا مَعْمَرٌ، عَنْ هَمَّامِ بْنِ مُنَبِّهٍ، قَالَ: هَذَا مَا حَدَّثَنَا أَبُو هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ، إِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ، إِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ، فَإِنَّ الظَّنَّ أَكْذَبُ الْحَدِيثِ، وَلَا تَنَاجَشُوا، وَلَا تَحَاسَدُوا، وَلَا تَنَافَسُوا، وَلَا تَبَاغَضُوا، وَلَا تَدَابَرُوا وَكُونُوا عِبَادَ

---

[1] Müslim 3(1996 (58).

[2] Buhârî, *mezâlim* (3/98) ve *ikrâh* (8/59).

[3] İsnâdı sahihtir.

[4] Müslim 3/1986, 1987 (32, 33).

اللهِ إِخْوَانًا قَالَ: وَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَا يَبِعْ أَحَدُكُمْ عَلَى بَيْعِ أَخِيهِ وَلَا يَخْطُبْ عَلَى خُطْبَةِ أَخِيهِ" أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ مِنَ الْحَدِيثِ الْأَوَّلِ مِنْ حَدِيثِ ابْنِ الْمُبَارَكِ، عَنْ مَعْمَرٍ، وَأَخْرَجَا الْحَدِيثَ الثَّانِي مِنْ أَوْجُهٍ أُخَرَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

10638- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Zandan sakının! Zandan sakının! Zandan sakının! Zira zandan daha yalan bir söz yoktur. Birbirinizin aleyhine pazarlığı kızıştırmayın. Birbirinize hased etmeyin. Birbirinizle rekabete girmeyin. Birbirinize kin tutmayın ve birbirinize sırt çevirmeyin. Yüce Allah'ın kardeş kulları olun."* Yine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Sizden biri kardeşinin satışı üzerine satış yapmasın ve kardeşinin talib olduğu kadına talib olmasın"* buyurmuştur.[1]

Buhârî bir önceki hadisi İbnu'l-Mübârek kanalıyla Ma'mer'den rivayet etti.[2] İkinci hadisi de başka kanallarla Ebû Hureyre'den aktarmıştır.[3]

١٠٦٣٩ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِسْحَاقَ، ثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، وَحَفْصُ بْنُ عُمَرَ، قَالَا: ثَنَا شُعْبَةُ، أَخْبَرَنِي عَدِيُّ بْنُ ثَابِتٍ، سَمِعْتُ أَبَا حَازِمٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: " نَهَى رَسُولُ اللهِ ﷺ عَنِ التَّلَقِّي، وَأَنْ يَبِيعَ مُهَاجِرٌ لِأَعْرَابِيٍّ، وَأَنْ تَسْأَلَ الْمَرْأَةُ طَلَاقَ أُخْتِهَا، وَأَنْ يَسْتَامَ الرَّجُلُ عَلَى سَوْمِ أَخِيهِ، وَعَنِ التَّصْرِيَةِ وَالنَّجْشِ " لَفْظُ حَدِيثِ حَفْصٍ، وَأَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ شُعْبَةَ، وَأَشَارَ الْبُخَارِيُّ إِلَى رِوَايَةِ حَجَّاجِ بْنِ مِنْهَالٍ

10639- Ebû Hureyre der ki: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) gelen tacirlerin yolda karşılanmasını, şehirlinin köylü adına satış yapmasını, kadının, yerine geçmek için bir adamdan karısını boşamasını istemesini, kişinin müslüman kardeşinin pazarlığı üzerine pazarlık yapmasını, satılacak

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî, *edeb* (7/88).

[3] Buhârî, *buyû'* (3/23) ve Müslim 2/1033 (51, 52, 53, 54).

hayvanın sütünün memesinde bekletilmesini ve kişinin alıcı olmadığı halde malın fiyatını arttırmasını yasakladı."[1]

Lafız Hafs'ın lafzıdır.

Buhârî ve Müslim bunu *Sahîh*'lerinde Şu'be kanalıyla rivayet ettiler.[2] Ayrıca Buhârî, Haccâc b. Minhâl'in rivayetine işaret etmiştir.

١٠٦٤٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، أَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْوَلِيدِ الْفَحَّامُ، ثَنَا أَبُو أَحْمَدَ الزُّبَيْرِيُّ، ثَنَا كَثِيرُ بْنُ زَيْدٍ، عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ رَبَاحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَا تَبَاغَضُوا، وَلَا تَحَاسَدُوا، وَلَا تَنَاجَشُوا، وَلَا تَدَابَرُوا وَكُونُوا عِبَادَ اللهِ إِخْوَانًا، وَلَا يَبِيعَنَّ حَاضِرٌ لِبَادٍ وَلَا تَلَقُّوا الرُّكْبَانَ لِلْبَيْعِ، وَأَيُّمَا امْرِئٍ ابْتَاعَ شَاةً فَوَجَدَهَا مُصَرَّاةً، فَلْيَرُدَّهَا وَلْيَرُدَّ مَعَهَا صَاعًا مِنْ تَمْرٍ، وَلَا يَسُومَنَّ أَحَدُكُمْ عَلَى سَوْمِ أَخِيهِ وَلَا يَخْطُبْ عَلَى خِطْبَتِهِ، وَلَا تَسْأَلِ الْمَرْأَةُ طَلَاقَ أُخْتِهَا لِتَكْتَفِيَ مَا فِي إِنَائِهَا لِأَنَّ رِزْقَهَا عَلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ "

10640- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: "*Birbirinize kin tutmayın! Birbirinize haset etmeyin! Birbirinizin aleyhine pazarlığı kızıştırmayın! Birbirinize sırt çevirmeyin! Yüce Allah'ın kardeş kulları olun! Şehirli olan köylü adına satış yapmasın. Gelen tacirleri (simsarlık için) yolda karşılamayın. Kişi satın aldığı koyunun sütünün memelerinde biriktirildiğini gördüğü zaman koyunu sahibine iade etsin ve (sütünden faydalanmasına karşılık) yanında bir sâ' hurma da versin. Hiçbir kadın, (dinde) kız kardeşinin kabını boşaltmak (kocasını elde etmek) için onun boşanmasını isteyemez. Zira rızkı Yüce Allah'a aittir.*"[3]

١٠٦٤١ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، أَنَا ابْنُ مِلْحَانَ، ثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنِي اللَّيْثُ جَعْفَرُ بْنُ رَبِيعَةَ، عَنِ الْأَعْرَجِ، قَالَ: قَالَ أَبُو

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî, *şurût* (3/176) ve Müslim 2/1155 (12).

[3] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Müsned* (2/394), Beyhakî, *Sünen* (5/345) ve İbn Ebi'd-Dünyâ, *es-Samt* (163).

هُرَيْرَةَ: يُؤْثَرُ عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ:" إِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ، فَإِنَّ الظَّنَّ أَكْذَبُ الْحَدِيثِ، وَلَا تَجَسَّسُوا، وَلَا تَحَسَّسُوا، وَلَا تَبَاغَضُوا، وَلَا تَدَابَرُوا، وَكُونُوا عِبَادَ اللهِ إِخْوَانًا، وَلَا يَخْطُبَنَّ رَجُلٌ عَلَى خِطْبَةِ أَخِيهِ حَتَّى يَنْكِحَ أَوْ يَتْرُكَ، وَلَا يُجْمَعُ بَيْنَ الْمَرْأَةِ وَعَمَّتِهَا وَلَا بَيْنَهَا وَخَالَتِهَا وَلَا تَصُومُ امْرَأَةٌ وَزَوْجُهَا شَاهِدٌ إِلَّا بِإِذْنِهِ وَلَا تَأْذَنْ فِي بَيْتِهِ وَهُوَ شَاهِدٌ إِلَّا بِإِذْنِهِ، فَمَا تَصَدَّقَتْ بِهِ مِمَّا يَكْتَسِبُ عَلَيْهَا فَإِنَّ لَهُ نِصْفَ أُجْرَةٍ وَلَا تَسْأَلُ الْمَرْأَةُ طَلَاقَ أُخْتِهَا لِتَسْتَفْرِغَ إِنَاءَ صَاحِبَتِهَا لِتُنْكَحَ؛ فَإِنَّمَا شَاءَ مَا قُدِّرَ لَهَا" رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ يَحْيَى بْنِ بُكَيْرٍ

10641- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Zandan sakının! Zira zandan daha yalan bir söz yoktur. Birbirinize kulak kabartmayın. Birbirinizin kusurlarının peşine düşmeyin. Birbirinize kin tutmayın ve birbirinize sırt çevirmeyin. Yüce Allah'ın kardeş kulları olun. Hiç kimse kardeşinin istediği bir kadına dünürcü olarak çıkmasın. Ta ki evleninceye veya terk edinceye kadar. Bir kadınla halası veya teyzesi aynı anda nikâhlı tutulamaz. Kadın kocası yanında iken izni olmaksızın (nafile) oruç tutamaz. Kocası evde iken izni olmaksızın kimseyi eve alamaz. Kadın kocasının kendisi için kazandığından bir şey tasadduk ederse, kocasına bundan kazanılan sevabın yarısı kadar sevap vardır. Hiçbir kadın da nafakasına konmak için bir kadının kocasından boşanmasını isteyemez. Çünkü kendisi için takdir edilen vardır."*

Buhârî bunu *Sahîh*'te Yahya b. Bukeyr kanalıyla rivayet etti.[1]

١٠٦٤٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الرُّوذْبَارِيُّ، أَنَا أَبُو عَلِيٍّ إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ الصَّفَّارُ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ الدَّقِيقِيُّ، ثَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ، ثَنَا مَالِكٌ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ:" مِنْ أَسْوَإِ النَّاسِ ذُو الْوَجْهَيْنِ؛ الَّذِي يَأْتِي هَؤُلَاءِ بِوَجْهٍ وَهَؤُلَاءِ بِوَجْهٍ" وَإِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ:" إِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ فَإِنَّ الظَّنَّ أَكْذَبُ الْحَدِيثِ، وَلَا تَحَسَّسُوا وَلَا تَجَسَّسُوا، وَلَا تَحَاسَدُوا، وَلَا تَبَاغَضُوا، وَكُونُوا عِبَادَ اللهِ إِخْوَانًا" رَوَى مُسْلِمٌ الْحَدِيثَيْنِ، عَنْ يَحْيَى بْنِ يَحْيَى، عَنْ مَالِكٍ، وَرَوَى الْبُخَارِيُّ الْحَدِيثَ الثَّانِي، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ يُوسُفَ، عَنْ مَالِكٍ

---

[1] Buhârî, *nikâh* (6/136, 137).

10642- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"İnsanların en kötüsü ikiyüzlü olanlardır. Bunlar bazılarına bir yüz ile başkalarına da başka bir yüz ile görünür"* buyurmuştur. Yine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Zandan sakının! Zira zandan daha yalan bir söz yoktur. Birbirinize kulak kabartmayın. Birbirinizin kusurlarının peşine düşmeyin. Birbirinize hased etmeyin. Birbirinize kin tutmayın ve Yüce Allah'ın kardeş kulları olun"* buyurmuştur.[1]

Müslim her iki hadisi de Yahya b. Yahya kanalıyla, Buhârî ikinci hadisi Abdullah b. Yûsuf kanalıyla Mâlik'ten rivayet ettiler.[2]

١٠٦٤٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ الْعَلَوِيُّ رَحِمَهُ اللهُ، أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ النَّصْرَ آبَادِيُّ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْخُزَاعِيُّ، ثَنَا رَجَاءٌ أَبُو يَحْيَى الْجُرَشِيُّ، صَاحِبُ السِّقْطِ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " مَنْ شَفَعَ شَفَاعَةً حَالَ دُونَ حَدٍّ مِنْ حُدُودِ اللهِ، فَقَدْ ضَادَّ اللهَ فِي مُلْكِهِ، وَمَنْ أَعَانَ عَلَى خُصُومَةٍ لَا يَعْلَمُ أَحَقٌّ أَمْ بَاطِلٌ فَهُوَ فِي سَخَطِ اللهِ حَتَّى يَنْزِعَ، وَمَنْ مَشَى مَعَ قَوْمٍ يَرَى أَنَّهُ شَاهِدٌ وَلَيْسَ بِشَاهِدٍ فَهُوَ كَشَاهِدِ زُورٍ، وَمَنْ تَحَلَّمَ حُلُمًا كَاذِبًا كُلِّفَ أَنْ يُعْقَدَ فِي شَعِيرَةٍ وَسِبَابُ الْمُسْلِمِ فُسُوقٌ وَقِتَالُهُ كُفْرٌ "

10643- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Kimin şefaati ve aracılığı Allah'ın hadlerinden (şeri cezalarından) birinin yerine getirilmesine engel olursa, o kimse Allah'a mülkünde savaş açmış olur. Kimin haklı kimin haksız olduğunu bilmediği bir husumette (taraflardan) birine yardım eden kişi, desteğini çekinceye kadar Allah'ın gazabına uğramaya devam eder. Kendisi tanık olmadığı halde toplulukla birlikte hareket edip (bir konuda) şahitlik yapan kimse yalancı şahittir. Her kim yalandan (yani görmediği) rüya anlatırsa bir arpanın iki tarafını düğümlemeye mecbur bırakılır. Müslümana sövmek fasıklık ve onunla savaşmak küfürdür."*[3]

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî, *edeb* (7/89).

[3] İsnâdı zayıftır. Ebû Dâvud, *akdiye* (3/305).

١٠٦٤٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ بُشْرَانَ، أَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمِصْرِيُّ، ثَنَا يَحْيَى بْنُ عُثْمَانَ هُوَ ابْنُ صَالِحٍ، ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ بَكْرِ بْنِ مُضَرَ، حَدَّثَنِي أَبِي، ثَنَا يَزِيدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْهَادِ، عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللهِ ﷺ، يَقُولُ: " لَا يَحْتَلِبَنَّ أَحَدٌ مَاشِيَةَ رَجُلٍ بِغَيْرِ إِذْنِهِ؛ أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ تُؤْتَى مَشْرُبَتُهُ، فَيُكْسَرَ خِزَانَتُهُ فَيُنْتَشَلُ طَعَامُهُ، فَإِنَّمَا يَخْزُنُ لَهُمْ ضُرُوعُ مَوَاشِيهِمْ أَطْعِمَتَهُمْ، فَلَا يَحْتَلِبَنَّ أَحَدٌ مَاشِيَةَ امْرِئٍ إِلَّا بِإِذْنِهِ " أَخْرَجَاهُ مِنْ حَدِيثِ مَالِكٍ وَهُوَ مِنْ حَدِيثِ ابْنِ الْهَادِ، عَنْ مَالِكٍ غَرِيبٌ فِي رِوَايَةِ الْأَكَابِرِ، عَنِ الْأَصَاغِرِ

10644- İbn Ömer'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Hiç kimse sahibinin izni olmaksızın başka birinin hayvanını sağmasın. Sizden biri izni olmadan maşrapasına varılıp içilmesini ve kilerine gidilip kapısı kırılarak zahiresinin alınmasını hoş görür mü? Hayvanların memeleri sahipleri için yiyecek biriktirir. Bu sebeple herhangi biriniz, sahibinin izni olmaksızın başka birinin hayvanını sağmasın."*[1]

Buhârî ve Müslim bunu Mâlik kanalıyla rivayet ettiler.[2] Bu hadis İbnu'l-Hâd kanalıyla Mâlik'ten rivayet edilmiştir ve yaşça büyük ravilerin küçüklerden rivayet etmesiyle de garîb bir hadistir.

١٠٦٤٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، قَالَ: أَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو الرَّزَّازُ، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، ثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ شَقِيقٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِذَا كُنْتُمْ ثَلَاثَةً فَلَا يَتَنَاجَى اثْنَانِ دُونَ صَاحِبِهِمَا؛ فَإِنَّ ذَلِكَ يُحْزِنُهُ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ يَحْيَى بْنِ يَحْيَى وَجَمَاعَةٍ، عَنْ أَبِي مُعَاوِيَةَ. وَأَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ مِنْ حَدِيثِ مَنْصُورٍ، عَنْ شَقِيقٍ

10645- Abdullah (b. Mes'ûd)'un bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Bir yerde üç kişi olduğunuz zaman birini yalnız bırakıp iki kişi aranızda gizlice konuşmayın. Bu şekilde diğerini üzmüş olursunuz."*[3]

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî, *lukata* (3/95) ve Müslim 2/1352 (13).

[3] İsnâdı tarikleriyle sahihtir.

Müslim bunu *Sahîh*'te Yahya b. Yahya ve bir grup kanalıyla Ebû Muâviye'den;[1] Buhârî bunu Mansûr kanalıyla Şakîk'ten rivayet etti.[2]

١٠٦٤٦ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الْحُسَيْنُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ شَاذَانَ، بِبَغْدَادَ، أَنَا حَمْزَةُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْعَبَّاسِ، ثَنَا عَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ، ثَنَا مُحَاضِرُ بْنُ الْمُوَرِّعِ، ثَنَا الْأَعْمَشُ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِذَا كُنْتُمْ ثَلَاثَةً فَلَا يَتَنَاجَى اثْنَانِ دُونَ وَاحِدٍ " قُلْتُ: فَإِنْ كُنَّا أَرْبَعَةً؟ قَالَ: " لَا يَضُرُّكَ "

10646- İbn Ömer der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bir yerde üç kişi olduğunuz zaman birini yalnız bırakıp iki kişi aranızda gizlice konuşmayın"* buyurdu. Kendisine: "Eğer dört kişi isek?" dediğimde: *"Bu durumda bir zararı yoktur"* buyurdu.[3]

١٠٦٤٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ أَيُّوبَ الطُّوسِيُّ، ثَنَا أَبُو حَاتِمٍ الرَّازِيُّ، ثَنَا أَبُو تَوْبَةَ، ثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ سَلَّامٍ، عَنْ أَخِيهِ زَيْدٍ، أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا سَلَّامٍ، يَقُولُ: حَدَّثَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ فَرُّوخٍ، أَنَّهُ سَمِعَ عَائِشَةَ، تَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّهُ خَلَقَ كُلَّ إِنْسَانٍ مِنْ بَنِي آدَمَ عَنْ سِتِّينَ وَثَلَاثُمِائَةِ مَفْصِلٍ فَمَنْ كَبَّرَ اللهَ وَحَمِدَ اللهَ وَهَلَّلَ اللهَ وَسَبَّحَ اللهَ، وَاسْتَغْفَرَ اللهَ وَعَزَلَ حَجَرًا عَنْ طَرِيقِ النَّاسِ وَعَزَلَ شَوْكَةً عَنْ طَرِيقِ النَّاسِ أَوْ أَمَرَ بِمَعْرُوفٍ أَوْ نَهَى عَنْ مُنْكَرٍ عَدَدَ تِلْكَ السِّتِّينَ وَثَلَاثِمِائَةِ السُّلَامَى، فَإِنَّهُ يَمْشِي يَوْمَئِذٍ وَقَدْ زَحْزَحَ نَفْسَهُ عَنِ النَّارِ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ الْحُلْوَانِيِّ، عَنْ أَبِي تَوْبَةَ،

10647- Hz. Âişe'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Âdem oğullarından her kişi üç yüz altmış mafsal ile yaratılmıştır. Her kim bu mafsalları sayısınca tekbir getirir, hamd eder, tehlil ve tesbih eder ve istiğfarda bulunursa; insanların geçtiği yoldan (eziyet verebilecek) bir taşı veya bir dikeni kaldırırsa veya bir iyiliği emredip bir kötülükten nehyederse o günü cehennemden uzaklaşmış olarak geçirir."*

---

[1] Müslim 2/1718 (38).

[2] Buhârî, *isti'zân* (7/142) ve Müslim 2/1718 (37).

[3] İsnâdı hasendir. Müslim 2/1717 (36) ve Buhârî, *isti'zân* (7/142).

Müslim bunu *Sahîh*'te Hüseyn b. Ali el-Hulvânî kanalıyla Ebû Tevbe'den rivayet etti.[1]

١٠٦٤٨ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَهْلِ بْنِ عَسْكَرٍ، ثَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ، ثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ سَلَّامٍ، أَخْبَرَنِي زَيْدُ بْنُ سَلَّامٍ، فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: " أَوْ عَزَلَ حَجَرًا أَوْ عَزَلَ عَظْمًا أَوْ شَوْكًا عَنْ طَرِيقِ النَّاسِ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الدَّارِمِيِّ، عَنْ يَحْيَى بْنِ حَسَّانَ

10648- Başka bir kanalla bir önceki hadisin aynısı: *"bir taşı veya bir kemiği veya bir dikeni kaldırırsa"* ibaresiyle rivayet olunmuştur.[2]

Müslim bunu Abdullah b. Abdirrahman ed-Dârimî kanalıyla Yahya b. Hassân'dan rivayet etti.[3]

١٠٦٤٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُعَاوِيَةَ النَّيْسَابُورِيُّ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمِ بْنِ وَارَةَ، حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ حَمَّادٍ، ثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ سُلَيْمَانَ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ، قَالَ: " لِلْإِنْسَانِ ثَلَاثُمِائَةٍ وَسِتُّونَ عَظْمًا وَسِتَّةٌ وَثَلَاثُونَ سُلَامَى فِي كُلِّ عَظْمٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ صَدَقَةٌ " قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، فَمَنْ لَمْ يَجِدْ؟ قَالَ: " لِيَأْمُرْ بِمَعْرُوفٍ أَوْ لِيَنْهَى عَنْ مُنْكَرٍ قَالَ: " فَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ قَالَ: " فَلْيَهْدِي سَبِيلًا " قَالَ: فَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ؟ قَالَ: " فَلْيَرْفَعْ عَظْمًا مِنَ الطَّرِيقِ " قَالَ: فَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ ذَلِكَ؟ قَالَ: " فَلْيُعِنْ ضَعِيفًا " قَالَ: فَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ ذَلِكَ؟ قَالَ: " فَلْيَدَعِ النَّاسَ مِنْ شَرِّهِ "

10649- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"İnsanda üç yüz altmış kemik ve otuz altı parmak kemiği vardır. Kişinin her biri için (her gün) sadaka vermesi gerekir"* buyurdu. Ashâb: "Ey Allah'ın Resûlü! Sadaka verecek bir şey bulamayan ne yapacak?" diye sorunca: *"İyiliği emredip*

---

[1] Müslim 1/689 (54).

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Müslim, *zekât* (1/698).

kötülükten nehyetsin" buyurdu. Ashâb: "Buna gücü yetmeyen ne yapsın?" diye sorunca: *"(Yolunu bilmeyene) yol göstersin"* buyurdu. Ashâb: "Buna da gücü yetmeyen ne yapsın?" diye sorunca: *"Yoldan (eziyet verebilecek) bir kemiği kaldırsın"* buyurdu. Ashâb: "Bunda gücü yetmeyen ne yapsın?" diye sorunca: *"Zayıf birine yardım etsin"* buyurdu. Ashâb: "Buna da gücü yetmeyen ne yapsın?" diye sorunca: *"O zaman şerrini insanlardan uzak tutsun"* buyurdu.[1]

١٠٦٥٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، وَأَبُو سَعِيدٍ مَسْعُودُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْجُرْجَانِيُّ، ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، ثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدُّورِيُّ، ثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ شَقِيقٍ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو ذَرٍّ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ حُفْرَةُ أَبِي الْقَاسِمِ الْمُذَكِّرُ، ثَنَا أَبُو الْفَضْلِ الْحَسَنُ بْنُ يَعْقُوبَ الْعَدْلُ، ثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، ثَنَا زَيْدُ بْنُ الْحُبَابِ، ثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ وَاقِدٍ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " فِي الْإِنْسَانِ ثَلَاثُمِائَةٍ وَسِتُّونَ مِفْصَلًا عَلَى كُلِّ مَفْصِلٍ مِنْهَا صَدَقَةٌ قَالَ: قِيلَ: يَا رَسُولَ اللهِ، وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ ذَلِكَ قَالَ: أَلَيْسَ يُنَحِّي أَحَدُكُمُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ وَيَبْزُقُ فِي الْمَسْجِدِ فَيَدْفِنُهَا، فَإِنْ لَمْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَإِنَّ رَكْعَتَيِ الضُّحَى تُجْزِيهِ " وَفِي رِوَايَةِ ابْنِ شَقِيقٍ فَعَلَيْهِ أَنْ يَتَصَدَّقَ عَلَى كُلِّ مَفْصِلٍ كُلَّ يَوْمٍ بِصَدَقَةٍ، قَالُوا: وَمَنْ يُطِيقُ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللهِ، قَالَ: " النُّخَامَةُ يَرَاهَا فِي الْمَسْجِدِ فَيَدْفِنُهَا وَالشَّيْءُ يُنَحِّيهِ عَنِ الطَّرِيقِ، فَإِنْ لَمْ يَقْدِرْ فَرَكْعَتَيِ الضُّحَى تُجْزِيهِ"

10650- Abdullah b. Bureyde, babasından bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"İnsanda üçyüz altmış mafsal vardır ve her biri için (her gün) sadaka vermesi gerekir"* buyurdu. Kendisine: "Ey Allah'ın Resûlü! Buna gücü yetmeyen ne yapsın?" denilince: *"Sizden biri yoldan eziyet verebilecek bir şeyi kaldıramaz mı? Mescidde tükürüp onu gömemez mi? Böyle yapamayana da iki rekât kuşluk namazı yeter"* buyurdu.[2]

---

[1] İsnâdı ceyyiddir. Bezzâr, *Müsned* (1/439).

[2] İsnâdı hasendir. Ebû Dâvud 5/4- 6 ((5242).

İbn Şakîk'in rivayetinde ise ifade şöyledir: *"Her mafsal için her gün bir sadaka vermesi gerekir"* buyurdu. Ashâb: "Ey Allah'ın Resûlü! Buna gücü yetmeyen ne yapsın?" deyince: *"Mescidde gördüğü tükürüğü gömsün, yoldan eziyet verici bir şeyi kaldırsın. Eğer bunları da yapamazsa iki rekât kuşluk namazı kılsın"* buyurdu.

١٠٦٥١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو الرَّزَّازُ، ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَنْصُورٍ، ثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، ثَنَا أَبَانُ بْنُ صَمْعَةَ، حَدَّثَنِي أَبُو الْوَازِعِ، عَنْ أَبِي بَرْزَةَ، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، عَلِّمْنِي شَيْئًا أَنْتَفِعُ بِهِ. قَالَ: " اعْزِلِ الْأَذَى عَنْ طَرِيقِ الْمُسْلِمِينَ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ زُهَيْرِ بْنِ حَرْبٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ

10651- Ebû Berze der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Ey Allah'ın Resûlü! Bana kendisiyle faydalanabileceğim bir şey öğret" dediğimde: *"Müslümanların yolundan (gelen geçene) rahatsızlık verici şey(ler)i kaldır"* buyurdu.[1]

Müslim, bunu *Sahîh*'te Zuheyr b. Harb kanalıyla Yahya b. Saîd'den rivayet etti.[2]

١٠٦٥٢ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِسْحَاقَ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ، عَنْ مَالِكٍ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو الْحَسَنِ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عُبْدُوسَ، ثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ الدَّارِمِيُّ، ثَنَا الْقَعْنَبِيُّ، فِيمَا قَرَأَ عَلَى مَالِكٍ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، ثَنَا يَحْيَى بْنُ مَنْصُورٍ الْقَاضِي، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ السَّلَامِ، ثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، قَالَ: قَرَأْتُ عَلَى مَالِكٍ، عَنْ سُمَيٍّ، مَوْلَى أَبِي بَكْرٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " بَيْنَمَا رَجُلٌ يَمْشِي بِطَرِيقٍ وَجَدَ غُصْنَ شَوْكٍ عَلَى الطَّرِيقِ، فَأَخَّرَهُ فَشَكَرَ الله لَهُ فَغَفَرَ لَهُ " لَفْظُهُمَا سَوَاءٌ، رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ يَحْيَى بْنِ يَحْيَى، وَأَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ يُوسُفَ عَنْ مَالِكٍ

10652- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Bir adam yolda giderken yolun ortasında bir diken dalı*

---

[1] İsnâdı hasendir.

[2] Müslim 3/2021 (131).

buldu. Onu kaldırıp yolun dışına koydu. Bunun üzerine Allah bu hareketini beğendi ve onu bağışladı."[1]

Her ikisinin de (Ali b. Ahmed b. Abdân ile Ebû Abdillah el-Hâfız'ın) lafzı aynıdır.

Müslim bunu *Sahîh*'te Yahya b. Yahya kanalıyla[2] ve Buhârî bunu Abdullah b. Yûsuf kanalıyla Mâlik'den rivayet etti.[3]

١٠٦٥٣ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، مِنْ أَصْلِهِ، قَالَا: ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، ثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدُّورِيُّ، ثَنَا خَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ الْقَطَوَانِيُّ، ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " بَيْنَا رَجُلٌ يَمْشِي فِي الطَّرِيقِ مَرَّ عَلَى حِزَمِ شَوْكٍ، فَقَالَ: لَأُرْفَعَنَّ هَذَا لَعَلَّ اللهَ أَنْ يَغْفِرَ لِي فَرَفَعَهُ فَغَفَرَ اللهُ لَهُ عَزَّ وَجَلَّ "

10653- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Bir adam yolda giderken yolun içinde birkaç diken dalı buldu. Kendi kendine: «Ben bunları yoldan kaldırayım, belki Allah beni bu sebeple bağışlar» dedi ve onu yoldan kaldırdı. Bunun üzerine de Yüce Allah onu bağışladı."*[4]

١٠٦٥٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّاغَانِيُّ، ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، قَالَ: أَنَا شَيْبَانُ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " لَقَدْ رَأَيْتُ رَجُلًا يَتَقَلَّبُ فِي الْجَنَّةِ فِي شَجَرَةٍ قَطَعَهَا مِنْ ظَهْرِ الطَّرِيقِ تُؤْذِي النَّاسَ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ أَبِي بَكْرٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim 2/1521 (164), 3/2021 (127).

[3] Buhârî, *ezân* (1/159).

[4] İsnâdı hasendir. Müslim 3/2021 (128)

10654- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yol üzerinde (gelen geçen) insanlara eziyet veren bir ağacı kestiği için Cennette istediği gibi dolaşan bir adam gördüm"* buyurdu.[1]

Müslim bunu *Sahîh*'te Ebû Bekr kanalıyla Abdullah b. Ebî Şeybe'den rivayet etti.[2]

١٠٦٥٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ، ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، وَحَسَنُ الْأَشْيَبُ، قَالَا: ثَنَا أَبُو هِلَالٍ، ثَنَا قَتَادَةُ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ سُلَيْمَانُ: فَلَا أَعْلَمُهُ إِلَّا رَفَعَهُ وَقَالَ الْحَسَنُ: " إِنَّ شَجَرَةً كَانَتْ فِي الطَّرِيقِ تُؤْذِي النَّاسَ فَقَطَعَهَا رَجُلٌ فَنَحَّاهَا " قَالَ الْأَشْيَبُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ : " فَلَقَدْ رَأَيْتُهُ يَتَقَلَّبُ فِي ظِلِّهَا فِي الْجَنَّةِ "

10655- Enes b. Mâlik der ki: "Yol üzerinde insanlara eziyet veren bir ağaç vardı. Adam onu kesti ve yolun dışına çıkardı." —Süleymân (b. Harb): "Bildiğim kadarıyla Enes bunu Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem dayandırmıştır" dedi.— Hasan el-Eşyeb rivayetinde ise: Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bu kişinin cennette bu ağacın gölgesinde gölgelendiğini gördüm"* buyurdu.[3]

١٠٦٥٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، ثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ شُجَاعٍ الصُّوفِيُّ، أَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ الْأَنْبَارِيُّ، ثَنَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ شَاكِرٍ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَابِقٍ، ثَنَا الْمِنْهَالُ بْنُ خَلِيفَةَ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدٍ مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، ثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، أَنَا أَبُو أَحْمَدَ الزُّبَيْرِيُّ، ثَنَا الْمِنْهَالُ بْنُ خَلِيفَةَ، عَنْ ثَابِتٍ الْبُنَانِيِّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، حَدَّثَنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ حَدِيثًا مَا فَرِحْنَا بِشَيْءٍ مُنْذُ عَرَفْنَا الْإِسْلَامَ فَرَحَنَا بِهِ، قَالَ: " إِنَّ الْمُؤْمِنَ يُؤْجَرُ فِي هِدَايَتِهِ السَّبِيلَ، وَإِمَاطَتِهِ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ، وَفِي تَعْبِيرِهِ بِلِسَانِهِ عَنِ الْأَعْجَمِيِّ، وَأَنَّهُ يُؤْجَرُ فِي إِتْيَانِهِ أَهْلَهُ حَتَّى إِنَّهُ لَيُؤْجَرُ فِي السِّلْعَةِ تَكُونُ فِي طَرَفِ ثَوْبِهِ،

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim 3/2021 (129).

[3] İsnâdı basendir. Ebû Ya'lâ, *Müsned* 5/393 (3058), Ahmed, *Müsned* 3/154 (230) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (9/29).

فَيَلْبَسُهَا فَيُخْطِئُهَا كَفُّهُ فَيَخْفِقُ لَهَا فُؤَادُهُ فَتَرُدُّ عَلَيْهِ وَيُكْتَبُ لَهُ أَجْرُهَا " لَفْظُ حَدِيثِ ابْنِ سَابِقٍ وَحَدِيثِ الزُّبَيْرِيُّ مُخْتَصَرٌ

10656- Enes b. Mâlik der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) öyle bir şey anlattı ki İslam'ı bildiğimiz zamandan beri hiçbir şey için böylesine sevinmedik. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Mümin kimse birine yol göstermekle sevap kazanır. Eziyet verici bir şeyi yoldan kaldırmakla sevap kazanır. Arap olmayan birine diliyle yardımcı olmasıyla sevap kazanır. Ailesiyle birlikte olmakla sevap kazanır. Hatta giysisi (nin cebi)nde bulunan parayı yoklamak üzere elini yanlış yere uzatıp onu yerinde bulamaması ile iyice yokladığında onu kaybetmediğini fark etmesi arasındaki içinin sızlamasına karşılık bile sevap kazanır."*[1]

Lafız İbn Sâbık'ın lafzıdır. Zübeyrî'nin rivayeti ise kısa metinlidir.

١٠٦٥٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، قَالَ: أَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ الْبَخْتَرِيُّ قِرَاءَةً، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي الْعَوَّامِ، ثَنَا أَبُو عَامِرٍ الْعَقَدِيُّ، ثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ سَلَّامٍ، عَنْ أَبِي سَلَّامٍ، قَالَ: قَالَ أَبُو ذَرٍّ: عَلَى كُلِّ نَفْسٍ كُلَّ يَوْمٍ طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ صَدَقَةٌ عَلَى نَفْسِهِ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، مِنْ أَيْنَ نَتَصَدَّقُ وَلَيْسَ لَنَا أَمْوَالٌ؟ قَالَ: " إِنَّ مِنْ أَبْوَابِ الصَّدَقَةِ التَّكْبِيرُ، وَسُبْحَانَ اللهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَاللهُ أَكْبَرُ، وَأَسْتَغْفِرُ اللهَ، وَتَأْمُرُ بِالْمَعْرُوفِ، وَتَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ وَتَعْزِلُ الشَّوْكَةَ عَنْ طَرِيقِ النَّاسِ وَالْعَظْمَ وَالْحَجَرَ، وَتَهْدِي الْأَعْمَى وَتُسْمِعُ الْأَصَمَّ الْأَبْكَمَ حَتَّى يَفْقَهَ، وَتَدُلُّ الْمُسْتَدِلَّ عَلَى حَاجَةٍ لَهُ قَدْ عَلِمْتَ مَكَانَهَا وَتَرْفَعُ بِشِدَّةِ ذِرَاعَيْكَ مَعَ الضَّعِيفِ وَتَسْعَى بِشِدَّةِ سَاقَيْكَ إِلَى اللهْفَانِ الْمُسْتَغِيثِ كُلُّ ذَلِكَ مِنْ أَبْوَابِ الصَّدَقَةِ مِنْكَ عَلَى نَفْسِكَ، وَلَكَ فِي جِمَاعِكَ زَوْجَتَكَ أَجْرٌ " قَالَ أَبُو ذَرٍّ: كَيْفَ يَكُونُ لِي أَجْرٌ فِي شَهْوَتِي؟ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَرَأَيْتَ لَوْ كَانَ لَكَ وَلَدٌ، فَأَدْرَكَ وَرَجَوْتَ خَيْرَهُ، ثُمَّ مَاتَ أَكُنْتَ تَحْتَسِبُهُ؟ " قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: " فَأَنْتَ خَلَقْتَهُ؟ " قَالَ: قُلْتُ: بَلِ اللهُ خَلَقَهُ. قَالَ: " فَأَنْتَ هَدَيْتَهُ؟ قَالَ: قُلْتُ: بَلِ اللهُ هَدَاهُ. قَالَ: " أَفَأَنْتَ كُنْتَ تَرْزُقُهُ؟ " قَالَ: قُلْتُ: بَلِ اللهُ

---

[1] İsnâdı zayıftır. Bezzâr, *Müsned* (1/454) ve Ebû Ya'lâ, *Müsned* 6/189 (3473).

يَرْزُقُهُ. قَالَ: " فَكَذَلِكَ، فَضَعْهُ فِي حَلَالِهِ وَجَنبه وحَرَامِهِ فَإِنْ شَاءَ اللهُ أَحْيَاهُ، وَإِنْ شَاءَ أَمَاتَهُ وَلَكَ أَجْرٌ "

10657- Ebû Zer der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Güneşin doğduğu her gün için kişinin vermesi gereken bir sadakası vardır"* buyurdu. Kendisine: "Ey Allah'ın Resûlü! Bizim sadaka verecek malımız yoktur" dediğimde şöyle buyurdu: *"Tesbih, tahmid, tehlil, tekbir, istiğfar, iyiliği emretmen, kötülükten nehyetmen, yoldan eziyet verici şeyi kaldırman, köre yol göstermen, anlayıncaya kadar sağıra işittirmen, ihtiyacı olan kişiyi yerini biliyorsan ihtiyacına yönlendirmen, kol gücünle zayıfla birlikte taşıman yüküne yardım etmen, yardım dileyene koşman, işte bütün bunlar senden kendi nefsine olan sadakadandır. Hatta eşinle birlikte olmanda bile sana sevap vardır."* Kendisine: "Kendi şehvetim doğrultusunda iken bu benim için nasıl sevap olur?" dediğimde: *"Senin bir çocuğun olsa ve yetişip büyüdükten sonra sen onun hayrını ümid ederken ölse, (sabrederek) ecrini Allah'tan beklemez miydin?"* buyurdu. "Evet" dediğimde: *"Onu sen mi yarattın?"* buyurdu. "Hayır, onu Allah yarattı" dediğimde: *"Onu sen mi hidayete erdirdin?"* buyurdu. "Hayır, onu Allah hidayete erdirdi" dediğimde: *"Onu sen mi rızıklandırdın?"* buyurdu. "Hayır, Allah rızıklandırdı" dediğimde: *"O zaman sen onu helaline koy ve haramdan sakındır. Allah dilerse onu yaşatır dilerse de öldürür. Sana da bunun ecri vardır"* buyurdu.[1]

١٠٦٥٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا أَبُو عَلِيٍّ إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، أَنَا يَحْيَى بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، أَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، أَنَا عَلِيُّ بْنُ عَاصِمٍ، أَنَا إِبْرَاهِيمُ الْهَجَرِيُّ، عَنْ أَبِي عِيَاضٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ صَدَقَةٌ " قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، وَمَنْ يُطِيقُ هَذَا؟ قَالَ: " إِنَّ تَسْلِيمَكَ عَلَى الرَّجُلِ صَدَقَةٌ، وَإِمَاطَتُكَ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ صَدَقَةٌ، وَعِيَادَتُكَ الْمَرِيضَ صَدَقَةٌ، وَإِغَاثَتُكَ الْمَلْهُوفَ صَدَقَةٌ، وَهِدَايَتُكَ الطَّرِيقَ صَدَقَةٌ، وَكُلُّ مَعْرُوفٍ صَدَقَةٌ "

10658- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Her müslümanın her gün bir sadaka vermesi gerekir"* buyurdu. Ashâb: "Ey Allah'ın Resûlü! Buna kimin gücü yeter?" deyince: *"Birine selam vermen sadakadır. Yoldan*

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Nesâî, *ışretu'n-nisâ* (141)ve Ahmed, *Müsned* (5/168, 169).

eziyet verici bir şeyi kaldırman sadakadır. Hasta birini ziyaret etmen sadakadır. İhtiyaç sahibi olan birine yardım etmen sadakadır. Yolu bilmeyene yol göstermen sadakadır ve her iyilik bir sadakadır" buyurdu.[1]

١٠٦٥٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، ثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، ثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَسْمَاءَ، ثَنَا مَهْدِيٌّ ح وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ فُورَكٍ، أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، ثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، ثَنَا أَبُو دَاوُدَ، ثَنَا مَهْدِيُّ بْنُ مَيْمُونٍ، عَنْ وَاصِلٍ، مَوْلَى أَبِي عُيَيْنَةَ، عَنْ يَحْيَى بْنِ عُقَيْلٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ يَعْمُرَ وَرُبَّمَا ذَكَرَ عَنْ أَبِي الْأَسْوَدِ الدِّيلِيِّ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " عُرِضَتْ عَلَيَّ أَعْمَالُ أُمَّتِي حَسَنُهَا وَسَيِّئُهَا فَرَأَيْتُ مِنْ أَحْسَنِ أَعْمَالِهِمُ الْأَذَى يُمَاطُ عَنِ الطَّرِيقِ، وَرَأَيْتُ مِنْ سَيِّئِ أَعْمَالِهِمُ النُّخَامَةَ فِي الْمَسْجِدِ لَا تُدْفَنُ " وَفِي رِوَايَةِ ابْنِ أَسْمَاءَ، عَنْ يَحْيَى بْنِ يَعْمُرَ، عَنْ أَبِي الْأَسْوَدِ لَمْ يَقُلْ: وَرُبَّمَا ذَكَرَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنِ ابْنِ أَسْمَاءَ، عَنْ مَهْدِيٍّ

10659- Ebû Zer'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: "*İyisi ve kötüsüyle ümmetimin amelleri bana arz edildi. En iyi amellerinin insanlara eziyet veren bir şeyin yoldan kaldırılması, en kötü amelinin de mescidde görülen tükürüğün gömülmemesi olduğunu gördüm.*"[2]

Müslim bunu *Sahîh*'te İbn Esmâ kanalıyla Mehdî'den rivayet etti.[3]

١٠٦٦٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو أَحْمَدَ بْنُ أَبِي الْحَسَنِ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، نَا مَعِينُ بْنُ خُزَيْمَةَ، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ التِّرْمِذِيُّ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَرْعَرَةَ، ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي الْفَيْضِ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا شَيْبَةَ، قَالَ: كَانَ مُعَاذٌ يَمْشِي وَرَجُلٌ مَعَهُ فَرَفَعَ حَجَرًا مِنَ الطَّرِيقِ، فَقَالَ: مَا هَذَا؟ فَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ، يَقُولُ: " مَنْ رَفَعَ حَجَرًا مِنَ الطَّرِيقِ كُتِبَتْ لَهُ حَسَنَةٌ، وَمَنْ كُتِبَتْ لَهُ حَسَنَةٌ دَخَلَ الْجَنَّةَ "

---

[1] İsnâdı zayıftır. Bezzâr, *Müsned* (1/438) ve Hennâd, *Zühd* 2/525 (1082).

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Müslim 1/390 (57).

10660- Ebû Şeybe der ki: Muâz bir adamla birlikte yürümekteydi. Muâz yoldan bir taş kaldırınca yanındaki adam: "Bu (yaptığm) da nedir?" dedi. Bunun üzerine Muâz şu karşılığı verdi: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): «*Kim yoldan (eziyet veren) bir taşı kaldırırsa ona bir sevap yazılır. Kime de bir sevap yazılırsa o kimse cennete girer*» buyurduğunu işittim."[1]

١٠٦٦١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو الْبَخْتَرِيِّ عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ شَاكِرٍ، ثَنَا يَحْيَى بْنُ آدَمَ، ثَنَا مُفَضَّلُ بْنُ مُهَلْهِلٍ، عَنْ مَنْصُورِ بْنِ الْمُعْتَمِرِ، عَنْ رِبْعِيِّ بْنِ حِرَاشٍ، عَنْ طَارِقِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْمُحَارِبِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " لَا تَبْزُقْ بَيْنَ يَدَيْكَ فِي الصَّلَاةِ وَلَا عَنْ يَمِينِكَ، وَلَكِنْ عَنْ يَسَارِكَ إِنْ كَانَ فَارِغًا، وَإِلَّا تَحْتَ قَدَمِكَ، ثُمَّ ادْلُكْهُ يَعْنِي بِالْأَرْضِ "

10661- Târık b. Abdillah el-Muhâribî'nin bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Namaza durduğun zaman önüne veya sağ tarafına tükürme. Eğer boş ise sol tarafına tükür. Eğer boş değil ise ayağının altına tükürüp onu ez."*[2]

١٠٦٦٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الزَّاهِدُ، قَالَ: سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ الْحَسَنِ بْنِ الْفَقِيهِ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبِي، يَقُولُ: سَمِعْتُ الْمَعْرُوفَ بِعَمِّي، يَقُولُ: حَضَرَ بِسْطَامَ رَجُلٌ ادَّعَى الْوَلَايَةَ فَقَامَ أَبُو يَزِيدَ إِلَيْهِ وَزَارَهُ فَبَزَقَ الرَّجُلُ نَحْوَ الْقِبْلَةِ، فَقَالَ أَبُو يَزِيدَ: " لَا يُعْطَى أَدَبًا مِنْ آدَابِ رَسُولِ اللهِ ﷺ وَسُنَّتِهِ، كَيْفَ يُعْطَى الْوَلَايَةَ؟ "

10662- Ali b. Hasan b. el-Fakîh, babasından bildiriyor: Amca diye bilenen kişinin şöyle dediğini işittim: "Bistâm'da evliya olduğunu söyleyen bir adam (bir süre) bulundu. Ebû Yezîd bu adamı ziyarete gitti. Bu sırada adam kıbleye doğru tükürünce, Ebû Yezîd: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) edebiyle ve sünnetiyle edeplenmemiş bir kişiye nasıl olur da evliyalık verilir!?" dedi.[3]

---

[1] İsnâdı hasendir. Taberânî, *M. el-Kebîr* 20/101, 102 (198).

[2] Ravileri sikadır. Ebû Dâvud, *salât* (1/322).

[3] İsnâdında tanımadığım bir ravi vardır.

١٠٦٦٣ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رُمْحٍ، ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ خَالِدٍ الْحَذَّاءِ، عَنْ أَبِي نَصْرٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الصَّامِتِ، عَنْ مُعَاذٍ، قَالَ: " مَا بَزَقْتُ عَنْ يَمِينِي مُنْذُ أَسْلَمْتُ " أَبُو نَصْرٍ هُوَ حُمَيْدُ بْنُ هِلَالٍ

10663- Abdullah b. es-Sâmit bildiriyor: Muâz (hastayken sağ tarafına tükürdü veya tükürmek istedi ve): "Müslüman olduğumdan şu ana kadar sağıma tükürmüş değilim" dedi.[1]

Ebû Nasr, Humeyd b. Hilâl'in kendisidir.

١٠٦٦٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: قَرَأْتُ بِخَطِّ أَبِي عَمْرٍو الْمُسْتَمْلِي، سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ عَبْدِ الْوَهَّابِ، يَقُولُ: حِفْظِي عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ بِشْرٍ: أَنَّ يَحْيَى بْنَ سَعِيدٍ الْقَطَّانَ، خَرَجَ ابْنُهُ إِلَى مَكَّةَ، فَقَالَ: " أَلِيسر رَكِبَ الشِّقَّ الْأَيْسَرَ أَيْ لَا يَبْزُقُ عَنْ يَمِينِهِ "

10664- Muhammed b. Abdilvehhâb der ki: Abdurrahman b. Bişr'den hatırladığım kadarıyla Yahya b. Saîd el-Kattân'ın oğlu Mekke'ye gitmek üzere yola çıkacağı zaman sol tarafa tükürebilmesi için: "Ben sol tarafa binerim" demişti[2]

١٠٦٦٥ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، ثَنَا عَبَّاسُ بْنُ الْفَضْلِ، ثَنَا أَحْمَدُ يَعْنِي ابْنَ يُونُسَ، ثَنَا زُهَيْرٌ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي عَتِيقٍ، عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: سَمِعْتُ أَوْ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِذَا تَنَخَّمَ أَحَدُكُمْ فِي الْمَسْجِدِ، فَلْيُغَيِّبْ نُخَامَتَهُ لَا يُصِيبُ جِلْدَ مُؤْمِنٍ أَوْ ثَوْبَهُ مُؤْذِيهِ، أَوْ يُؤْذِيهِ "

---

[1] İsnâdı ceyyiddir. Abdürrezzâk, *Musannef* 1/345 (1700) ve Taberânî, *M. el-Kebîr* 20/163 (341).

[2] İsnâdı sahihtir.

10665- Âmir b. Sa'd'ın babası der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Sizden biri mescidde tükürdüğü zaman bir müminin tenine veya giysisine değerek ona eziyet etmeden onu yok etsin."*[1]

١٠٦٦٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْفَحَّامُ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى الذُّهْلِيُّ، ثَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ بْنُ عَبْدِ الْوَارِثِ، ثَنَا هِشَامُ بْنُ أَبِي عَبْدِ اللهِ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ الْمَعْرُوفَ وَالْمُنْكَرَ خَلِيقَتَانِ تُنْصَبَانِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؛ فَأَمَّا الْمَعْرُوفُ فَلْيُبَشِّرْ أَصْحَابَهُ وَيَعِدُهُمُ الْخَيْرَ، وَأَمَّا الْمُنْكَرُ فَيَقُولُ: إِلَيْكُمْ إِلَيْكُمْ، فَمَا يَسْتَطِيعُونَ إِلَّا لِزما "

10666- Ebû Mûsa el-Eş'arî'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"İyilik ve kötülük kıyamet gününde önümüzde dikilecek iki yaratıktır. İyilik sahibini müjdeler ve onlara hayırlar vaad eder. Kötülük ise: «Benden geri durun, benden geri durun» der. Fakat ondan bir türlü uzak duramazlar."*[2]

١٠٦٦٧ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلَ، حَدَّثَنِي أَبِي، ثَنَا هِشَامُ بْنُ لَاحِقٍ أَبُو عُثْمَانَ الْمَدَائِنِيُّ، سَنَةَ خَمْسٍ وَثَمَانِينَ وَمِائَةٍ، ثَنَا عَاصِمٌ الْأَحْوَلُ، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ النَّهْدِيِّ، عَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ أَهْلَ الْمَعْرُوفِ فِي الدُّنْيَا هُمْ أَهْلُ الْمَعْرُوفِ فِي الْآخِرَةِ، وَإِنَّ أَهْلَ الْمُنْكَرِ فِي الدُّنْيَا هُمْ أَهْلُ الْمُنْكَرِ فِي الْآخِرَةِ "

10667- Selmân el-Fârisî'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Dünyada iyilik ehli olanlar âhirette de iyilik ehlidir. Dünyada kötülük ehli olanlar âhirette de kötülük ehlidir."*[3]

---

[1] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Müsned* (1/179), Bezzâr, *Müsned* (2/447) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (2/367).

[2] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Müsned* (4/391) ve İbn Ebi'd-Dünya, *Kadâu'l-Havâic* (15).

[3] İsnâdı zayıftır. Taberânî, *M. el-Kebîr* 6/301, 302 (6112), İbn Adiy, *el-Kâmil* (7/2568), Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred* (223) ve Dârâkutnî, *el-İfrâd* (140/2).

١٠٦٦٨ - حَدَّثَنَا أَبُو حَازِمٍ عُمَرُ بْنُ أَحْمَدَ الْحَافِظُ، أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ قُرَيْشٍ، أَنَا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: ثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ، ثَنَا مَرْوَانُ بْنُ مُعَاوِيَةَ، عَنْ عَاصِمٍ الْأَحْوَلِ، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ النَّهْدِيِّ، عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَهْلُ الْمَعْرُوفِ فِي الدُّنْيَا هُمْ أَهْلُ الْمَعْرُوفِ فِي الْآخِرَةِ " قَالَ أَبُو حَازِمٍ: وَرَوَاهُ الْمُؤَمَّلُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، عَنِ الثَّوْرِيِّ، عَنْ عَاصِمٍ، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ، عَنْ أَبِي مُوسَى، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، وَرَوَاهُ هِشَامُ بْنُ لَاحِقٍ الْمَدَائِنِيُّ، عَنْ عَاصِمٍ، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ، عَنْ سَلْمَانَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، وَرَوَاهُ ابْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ عَاصِمٍ، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: مُرْسَلًا، وَالْحَدِيثُ رَاجِعٌ إِلَى مَا رَوَاهُ ابْنُ الْمُبَارَكِ

10668- Ömer b. el-Hattâb'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): "*Dünyada iyilik ehli olanlar, âhirette de iyilik ehlidir*" buyurmuştur.[1]

Ebû Hâzım[2] der ki: "Müemmel b. İsmâîl bunu Servî kanalıyla Âsım'dan, o Ebû Osmân'dan, o da Ebû Mûsa'dan, o da Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) rivayet etmiştir. Hişâm b. Lâhik el-Medâinî bunu Âsım kanalıyla Ebû Osmân'dan, o da Selmân'dan, o da Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) rivayet etmiştir. Yine İbnu'l-Mübârek bunu Osmân kanalıyla Selmân'dan, o da Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) mürsel olarak rivayet etmiştir. Hadisin aslı, İbnu'l-Mübârek'in rivayet ettiği şekildedir."

١٠٦٦٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، ثَنَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ نُصَيْرٍ الْخَوَّاصُ، حَدَّثَنِي أَبُو الْعَبَّاسِ بْنُ مَسْرُوقٍ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْخَصِيبِ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ قُدَامَةَ الْجَوْهَرِيُّ، قَالَ: قَالَ رَجُلٌ لِحَمَّادِ بْنِ زَيْدٍ الْحَدِيثَ: إِنَّ أَهْلَ الْمَعْرُوفِ فِي الدُّنْيَا هُمْ أَهْلُ الْمَعْرُوفِ فِي الْآخِرَةِ مَنْ هَؤُلَاءِ؟ فَقَالَ حَمَّادٌ: " أَنَا أُخْبِرُكَ، إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ جَمَعَ اللهُ أَهْلَ الْمَعْرُوفِ فَجَادَ عَلَيْهِمْ بِفَضْلٍ مِنْ فَضْلِهِ وَبَقِّى لَهُمْ حَسَنَاتِهِمْ فَتَلَقَّاهُمْ إِخْوَانُهُمْ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ الْمُقَصِّرِينَ يَسْأَلُونَهُمْ عَنْ حَالِهِمْ فَيَقُولُونَ: ذَهَبَتِ السَّيِّئَاتُ بِالْحَسَنَاتِ وَقَدْ بَقِينَا لَا نَدْرِي

[1] İsnâdı zayıftır. Dârâkutnî, *İlel* (3/245, 246).

[2] İbn Adiy, *el-Kâmil* (7/2578) ve Dârâkutnî, *İlel* (2/244).

إِلَى مَا نَصِيرُ قَالَ: فَيَقُولُونَ لَهُمْ: فَإِنَّ رَبَّنَا قَدْ جَادَ عَلَيْنَا بِفَضْلٍ مِنْ فَضْلِهِ وَبَقَّى لَنَا حَسَنَاتِنَا الَّتِي عَمِلْنَاهَا فَهَلُمُّوا نَدْفَعُهَا إِلَيْكُمْ. قَالَ: فَيَدْفَعُونَهَا إِلَيْهِمْ فَيَدْخُلُونَ بِهَا الْجَنَّةَ "

10669- Muhammed b. Kudâme el-Cevherî anlatıyor: Bir adam Hammâd b. Zeyd'e: *"Dünyada iyilik ehli olanlar, âhirette de iyilik ehlidir"* hadisini zikredip: "Onlar kimlerdir?" dedi. Bunun üzerine Hammâd şu karşılığı verdi: "Ben bunu sana bildireyim. Kıyamet gününde Yüce Allah iyilik ehlini toplar ve onlara fazlından vererek iyiliklerini olduğu gibi kendilerine bırakır. İyilik ehlinin taksiratta bulunan mümin kardeşleri geldiğinde onlara durumlarını sorarlar. Onlar da: "Kötülükler iyilikleri de alıp gitti. Biz de böyle ortada kaldık ve nereye gideceğimizi bilmiyoruz" derler. Bunun üzerine iyilik ehli: "Yüce Allah bize fazlından verdi ve yapmış olduğumuz iyiliklerimizi olduğu gibi bize bıraktı. Gelin bu iyiliklerimizi size verelim" derler. Onlara iyiliklerini verirler ve taksiratta bulunan müminler iyilik ehlinin bu amelleriyle cennete girerler."[1]

١٠٦٧٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو عَلِيٍّ الْحَافِظُ، ثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ الْمُعَافَى بْنِ أَحْمَدَ الصَّيْدَاوِيُّ بِصَيْدَا، قَالَ: أَنَا عَمْرُو بْنُ عُثْمَانَ، ثَنَا بَقِيَّةُ، قَالَ: قَالَ لِي شُعْبَةُ: أَشْفَى حَدِيثِي حَدِيثَكَ، حَبِيبُ بْنُ صَالِحٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ شُرَيْحٍ، عَنْ أَبِي حَيٍّ الْمُؤَذِّنِ، عَنْ ثَوْبَانَ مَوْلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ أَنَّهُ قَالَ: " لَا يَحِلُّ لِامْرِئٍ مُسْلِمٍ أَنْ يَنْظُرَ فِي بَيْتِ رَجُلٍ إِلَّا بِإِذْنِهِ، فَإِنْ نَظَرَ فَقَدْ دَخَلَ وَلَا يَؤُمَّ قَوْمًا فَيَخُصَّ نَفْسَهُ بِدُعَاءٍ دُونَهُمْ، فَمَنْ فَعَلَ فَقَدْ خَانَهُمْ وَلَا يَقُومُ إِلَى الصَّلَاةِ حَاقِنٌ "

10670- Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) azatlısı Sevbân'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Müslüman kişinin izinsiz olarak bir başkasının evinin içine bakması helal değildir. Eğer bakarsa evin içine girmiş gibi olur. İmam olan kimse dua ederken başkalarını dâhil etmeksizin duayı sadece kendisi için etmesin. Böyle yaparsa onlara hainlik etmiş olur. Kişi abdestine sıkışmış olarak da namaza durmasın."*[2]

---

[1] İsnâdı güçlü değildir.

[2] İsnâdı hasendir. İbn Mâce 1/298 (933), Ebû Dâvud 1/69, 70 (90) ve Tirmizî 2/189

١٠٦٧١ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي الدُّنْيَا، ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، ثَنَا صَالِحٌ الْمُرِّيُّ، سَمِعْتُ الْحَسَنَ، يُحَدِّثُ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فِيمَا يَرْوِي عَنْ رَبِّهِ عَزَّ وَجَلَّ: " أَرْبَعُ خِصَالٍ: وَاحِدَةٌ لِي وَوَاحِدَةٌ لَكَ وَوَاحِدَةٌ فِيمَا بَيْنِي وَبَيْنَكَ وَوَاحِدَةٌ فِيمَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ عِبَادِي؛ فَأَمَّا الَّتِي لِي فَاعْبُدْنِي وَلَا تُشْرِكْ بِي شَيْئًا، وَأَمَّا الَّتِي لَكَ فَمَا عَمِلْتَ مِنْ خَيْرٍ يُجْزِئُكَ، وَأَمَّا الَّتِي بَيْنِي وَبَيْنَكَ فَمِنْكَ الدُّعَاءُ وَعَلَيَّ الْإِجَابَةُ، وَأَمَّا الَّتِي بَيْنَكَ وَبَيْنَ عِبَادِي، فَارْضَ لَهُمْ مَا تَرْضَى لِنَفْسِكَ "

10671- Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Rabbinden bildirerek şöyle buyurmuştur: *"Dört haslet vardır ki bunlardan biri Benim için, biri senin için, biri Benimle senin aranda bir diğeri de seninle kullarım arasındadır. Benim için olana gelince; Bana kulluk et ve hiçbir şeyi bana ortak koşma. Senin için olana gelince; ne hayır işlersen o hayır üzerine seni mükâfatlandırırım. Benimle senin aranda olana gelince; dua etmek senden ve kabul etmek Bendendir. Seninle kullarım arasında olana gelince; kendin için razı olduğuna onlar için de rıza göster."*[1]

١٠٦٧٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا أَبُو جَعْفَرٍ الرَّزَّازُ، ثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُكْرَمٍ، ثَنَا أَبُو سَلَمَةَ مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، ثَنَا حَفْصُ بْنُ أَسْلَمَ بْنِ وَرْدَانَ الْجَحْدَرِيُّ، سَمِعْتُ ثَابِتًا الْبُنَانِيَّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ: " أَنَّ رَجُلًا فِيمَا يَرَى النَّائِمُ بَشَّرَ عَائِذَ بْنَ عَمْرٍو الْمُزَنِيَّ بِالْجَنَّةِ، فَلَمْ يَفْعَلْ ثُمَّ أَتَى الثَّانِيَةَ، فَلَمْ يَفْعَلْ ثُمَّ أَتَى الثَّالِثَةَ، فَلَمْ يَفْعَلْ، فَقِيلَ اذْهَبْ فَنَمْ حَيْثُ كُنْتَ إِنْ تَكُنْ رُؤْيَاكَ مِنَ اللهِ، فَإِنَّهُ سَيَأْتِيكَ فَإِذَا جَاءَكَ فَقَالَ لَكَ: بَشِّرْ عَائِذًا بِالْجَنَّةِ، فَقُلْ: لِمَ هُوَ فِي الْجَنَّةِ؟ فَفَعَلَ، فَقَالَ: لِمَ هُوَ فِي الْجَنَّةِ؟ قَالَ: إِنَّهُ لَا يُلْقِي أَذَاهُ فِي طَرِيقِ الْمُسْلِمِينَ "

10672- Enes b. Mâlik bildiriyor: Bir adam: "Âiz b. Amr el-Muzenî'yi cennet ile müjdele" diye bir rüya gördü. Adam uyandığında onu müjdelemedi. Adam ikinci defa aynı rüyayı gördü ve yine onu

---

(357).

[1] İsnâdı zayıftır. Ebû Ya'lâ, *Müsned* 5/143 (2757), Ebû Nuaym, *Hilye* (6/173) ve Bezzâr, *Müsned* (1/18) Bak: İbn Kesîr, *Tefsîr* (1/387).

müjdelemedi. Üçüncü defa aynı rüyayı gördü ve yine onu müjdelemedi. Kendisine: "Git bir daha uyu, eğer rüyan Allah'tan ise sana o rüyayı bir daha gösterecektir. Aynı kişi gelip: "Âiz b. Amr el-Muzenî'yi cennet ile müjdele" derse: "Niçin o, cennettedir?" diye sor" denildi. Adam da öyle yaptı ve (rüyasındaki adam bir daha gelip aynı şeyi söyleyince): "Niçin o, cennettedir?" diye sordu. Bunun üzerine kendisine: "Çünkü o, kendisinden (evinden) eziyet verici şeyleri Müslümanların yoluna atmamaktadır" denildi.[1]

١٠٦٧٣ - حَفْصٌ هَذَا ضَعِيفٌ إِلَّا أَنَّهُ قَدْ رَوَاهُ جَعْفَرُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ أَسْمَاءَ بْنِ عُبَيْدٍ، قَالَ: قَالَ عَائِذٌ الْمُزَنِيُّ: " لَأَنْ أَصُبَّ طَسْتِي فِي حَجَلَتِي أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ تُصَبَّ فِي طَرِيقِ الْمُسْلِمِينَ "، قَالَ: فَكَانَ لَا يُخْرِجُ مِنْ دَارِهِ مَاءً إِلَى الطَّرِيقِ مِنْ مَاءِ سَمَاءٍ وَلَا غَيْرِهِ فَرُئِيَ لَهُ أَنَّهُ فِي الْجَنَّةِ فَقِيلَ: بِمَ؟ فَقَالَ: بِكَفِّهِ أَذَاهُ عَنِ الْمُسْلِمِينَ وَهَذَا فِيمَا أَنْبَأَنِي أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، إِجَازَةً، أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْعَسْكَرِيُّ، ثَنَا أَبُو الْقَاسِمِ الْبَغَوِيُّ، ثَنَا أَبُو الرَّبِيعِ الزَّهْرَانِيُّ، ثَنَا جَعْفَرُ بْنُ سُلَيْمَانَ، ثَنَا أَسْمَاءُ بْنُ عُبَيْدٍ، فَذَكَرَهُ

10673- Hafs zayıf birisidir. Ancak Câfer b. Süleymân da bunu Esmâ b. Ubeyd kanalıyla naklediyor: Âiz el-Muzenî: "Tasımın suyunu cibinliğimin içine dökmek benim için onu Müslümanların yoluna dökmekten daha sevimlidir" dedi. Âiz el-Muzenî'nin avlusundan yola ne yağmur suyu, ne de başka bir su çıkmazdı. Bunun için rüyada cennette olduğu görüldü. "Niçin?" diye sorulunca da: "Müslümanlara eziyet verici şeylerden kaçındığı içindir" denildi. Bir sonraki hadis te bu yöndedir.[2]

١٠٦٧٤ - حَدَّثَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، أَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ الشَّيْبَانِيُّ الْحَافِظُ، ثَنَا أَبُو أَحْمَدَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ الْفَرَّاءُ، أَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، أَنَا أَبُو حَيَّانَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: " كَانَ سُرَيْجٌ لَا يُشْرِعُ مثغب إِلَى الطَّرِيقِ إِلَّا إِلَى دَارِهِ، وَلَا يَمُوتُ لِأَهْلِهِ سِنَّوْرَةٌ إِلَّا دَفَنَهَا فِي دَارِهِ اتِّقَاءَ أَذَى النَّاسِ "

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı hasendir.

10674- Ebû Hayyân, babasından bildiriyor: Sureyc avlusundaki su akıntılarını yola doğru çıkarmazdı. Ancak avlusunun içinde bırakırdı. Ailesinin bir kedisi ölse bile insanlara eziyet vermemek için onu kendi avlusuna gömerdi."[1]

١٠٦٧٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا أَبُو جَعْفَرٍ الرَّزَّازُ، وَأَبُو عَمْرِو بْنُ السَّمَّاكِ، قَالَا: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مَنْصُورٍ، ثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ الْقَطَّانُ، ثَنَا ابْنُ جُرَيْجٌ، أَخْبَرَنِي عَطَاءٌ، عَنْ جَابِرٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " مَنْ أَكَلَ مِنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ الثُّومَ ثُمَّ قَالَ بَعْدَ الثُّومِ وَالْبَصَلِ وَالْكُرَّاثِ، فَلَا يَقْرَبَنَّ فِي مَسْجِدِنَا؛ فَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ تَتَأَذَّى مِمَّا يَتَأَذَّى مِنْهُ الْإِنْسَانُ " لَفْظُ حَدِيثِ ابْنِ السَّمَّاكِ أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ ابْنِ جُرَيْجٍ، وَأَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَاتِمٍ، عَنْ يَحْيَى

10675- Câbir'in bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Kim bu sarımsaktan* (—Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) sarımsağı söyledikten sonra şöyle devam etti—*"soğandan, pırasadan yerse, Mescid'imize yaklaşmasın. Çünkü melekler insanın rahatsızlık duyduğu şeylerden eziyet duyarlar."*[2]

Lafız İbnu's-Semmâk'ın lafzıdır.

Buhârî ve Müslim bunu *Sahîh*'lerinde İbn Cüreyc kanalıyla[3]; Müslim ise bunu Muhammed b. Hâtim kanalıyla Yahya'dan rivayet etti.[4]

١٠٦٧٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي طَاهِرٍ الدَّقَّاقُ بِبَغْدَادَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلْمَانَ، ثَنَا بِشْرُ بْنُ مُوسَى، ثَنَا الْحُمَيْدِيُّ، ثَنَا سُفْيَانُ، قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ فِي النَّوْمِ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَرَأَيْتَ هَذَا الَّذِي يُحَدِّثُ عَنْكَ أَنَّ الْمَلَائِكَةَ تَتَأَذَّى مِمَّا يَتَأَذَّى مِنْهُ بَنُو آدَمَ، فَقَالَ: " حَقٌّ "

---

[1] İsnâdı ceyyiddir.

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Buhârî, *ezân* (1/207) ve Müslim 1/359 (75).

[4] Müslim 1/395 (74).

10676- Süfyân der ki: Rüyamda Allah Resûlü'nü (sallallahu aleyhi vesellem) gördüm ve: "Ey Allah'ın Resûlü! Bu kişinin senin adına: «Melekler, Âdemoğlunun eziyet duyduğu şeylerden eziyet duyarlar» demesi hakkında ne dersin?" dediğimde: *"Doğrudur"* buyurdu.[1]

فَصْلٌ فِي حِفْظِ الْمُسْلِمِ سِرَّ أَخِيهِ

Müslüman Kişinin Kardeşinin Sırrını Gizli Tutması

١٠٦٧٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، ثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ الصَّغَانِيُّ، ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، أَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أَنَا مَعْمَرٌ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّمَا يَتَجَالَسُ الْمُتَجَالِسَانِ بِالْأَمَانَةِ فَلَا يَحِلُّ لِأَحَدِهِمَا أَنْ يُفْشِيَ عَلَى صَاحِبِهِ مَا يَكْرَهُ " هَذَا مُرْسَلٌ جَيِّدٌ

10677- Ebû Bekr b. Muhammed b. Amr b. Hazm'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: "*Bir mecliste oturanlar (Yüce Allah'ın) emanet(i) ile oturuyorlar demektir. Bundan dolayı kişinin, arkadaşının duyunca hoşuna gitmeyecek şeylerini başkasına ifşa etmesi helal değildir.*"[2]

Bu, mürsel bir hadistir.

١٠٦٧٨ - وَبِإِسْنَادِهِ أَنَا مَعْمَرٌ، عَنْ قَتَادَةَ، قَالَ: " إِذَا حَدَّثْتَ بِاللَّيْلِ، فَاخْفِضْ صَوْتَكَ، وَإِذَا حَدَّثْتَ بِالنَّهَارِ، فَانْظُرْ مَنْ حَوْلَكَ " قُلْتُ: هَذَا يَدْخُلُ فِي بَابِ الِاحْتِيَاطِ لِحِفْظِ الْأَسْرَارِ "،

10678- Ma'mer bildiriyor: Katâde: "Gece konuşacağın zaman sesini yükseltme! Gündüz konuşacağın zaman da etrafta kimlerin bulunduğuna bak" dedi. Bu söz, *Sırları Muhafaza Etmek İçin İhtiyatlı Davranmak* başlığı altına da girmektedir.[3]

---

[1] İsnâdı ceyyiddir.

[2] İsnâdı mürseldir. Abdürrezzâk, *Musannef* 11/22 (19791) ve Beyhakî, *el-Edebü'l-Müfred* (124).

[3] İsnâdında Hâkim'in tanımadığım hocası vardır. Abdürrezzâk, *Musannef* 11/21 (19789).

١٠٦٧٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ، قَالَا: ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، ثَنَا الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، أَنَا سُلَيْمَانُ يَعْنِي ابْنَ بِلَالٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَطَاءٍ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ جَابِرِ بْنِ عَتِيكٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ وَحَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْعَلَوِيُّ، أَنَا أَبُو نَصْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ حَمْدَوَيْهِ بْنِ سَهْلٍ الْمَرْوَزِيُّ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ حَمَّادٍ الْأَيْلِيُّ، ثَنَا يَحْيَى بْنُ صَالِحٍ، ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، حَدَّثَنِي عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ عَطَاءٍ، أَنَّ عَبْدَ الْمَلِكِ بْنَ جَابِرِ بْنِ عَتِيكٍ، أَخْبَرَهُ: أَنَّ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللهِ ﷺ، يَقُولُ: " إِذَا حَدَّثَ الْإِنْسَانُ حَدِيثًا فَرَأَى الْمُحَدِّثُ الْمُحَدِّثَ يَلْتَفِتُ حَوْلَهُ فَهِيَ أَمَانَةٌ " لَمْ يَذْكُرِ الْعَلَوِيُّ حَوْلَهُ كَذَا وَجَدْتُ فِي كِتَابِي عَنِ الْعَلَوِيِّ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عَطَاءٍ، وَإِنَّمَا هُوَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَطَاءٍ الْمَدِينِيُّ كَمَا رَوَاهُ ابْنُ وَهْبٍ، وَقَدْ رُوِّينَاهُ فِي كِتَابِ السُّنَنِ مِنْ حَدِيثِ ابْنِ أَبِي ذِئْبٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَطَاءٍ

وَرُوِّينَا مِنْ وَجْهٍ آخَرَ، عَنِ ابْنِ أَبِي ذِئْبٍ، عَنِ ابْنِ أَخِي جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الْمَجَالِسُ بِالْأَمَانَةِ إِلَّا ثَلَاثَةَ مَجَالِسٍ: سَفْكُ دَمٍ حَرَامٍ، أَوْ فَرْجٌ حَرَامٌ، أَوِ اقْتِطَاعُ مَالٍ بِغَيْرِ حَقٍّ "

10679- Câbir b. Abdillah'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bir kimse etrafına bakınarak bir kimseye bir şey söylerse, o şey bir emanettir (sırdır ve ifşa edilmemelidir)"* buyurmuştur.[1]

Alevî rivayetinde "حَوْلَهُ" ifadesini zikretmemiştir. Kitabımda bunu "Alevî Abdulmelik b. Atâ kanalıyla" şeklinde buldum. Alevî Abdulmelik b. Atâ, İbn Vehb'in rivayet ettiği gibi Abdurrahman b. Atâ el-Medenî'nin kendisidir. *Kitâbu's-Sünen*'de bunu İbn Ebî Zi'b kanalıyla Abdurrahman b. Atâ'dan rivayet ettik.[2]

Başka bir kanalla bize bildirilene göre İbn Ebî Zi'b bunu Câbir b. Abdillah'ın yeğeninden, o da Câbir b. Abdillah'tan rivayet ederek:

---

[1] İsnâdı hasendir.

[2] Beyhakî, Sünen (10/247), Tirmizî 4/314 (1959), Ebû Dâvud 5/188, 189 (4868).

"Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *«Üç meclisin dışında her mecliste olan konuşmalar bir emanettir (sırdır ifşa edilmemesi gerekir). Bunlar, haram olan kanın döküldüğü meclis, haram olan bir ırzın çiğnendiği meclis ve bir malın haksız olarak ele geçirildiği meclistir»* buyurdu" demiştir.[1]

١٠٦٨٠ - سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ طَاهِرٍ الْوَزِيرِيَّ، سَمِعْتُ أَبَا عَلِيٍّ الْحَكِيمَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبِي، يَقُولُ: " أَفْشَى رَجُلٌ إِلَى صَدِيقٍ لَهُ سِرًّا مِنْ أَسْرَارِهِ فَلَمَّا فَرَغَ مِنْهُ قَالَ لَهُ: أَحَفِظْتَهُ قَالَ: لَا، بَلْ نَسِيتُهُ "

10680- Ebû Ali el-Hakîm'in bildirdiğine göre babası şöyle demiştir: Adamın biri bir arkadaşına bir sırrını söyledi ve diyeceğini bitirdiğinde: "Dediklerimi ezberledin mi?" diye sordu. Bunun üzerine arkadaşı: "Hayır unuttum" karşılığını verdi.[2]

١٠٦٨١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، سَمِعْتُ أَحْمَدَ بْنَ إِسْمَاعِيلَ الْأَزْدِيَّ، سَمِعْتُ الْفَضْلَ بْنَ جَعْفَرٍ، سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ سَلَّامٍ، سَمِعْتُ الْخَلِيلَ بْنَ أَحْمَدَ، يَقُولُ: مَنْ نَمَّ إِلَيْكَ نَمَّ عَلَيْكَ، وَمَنْ أَخْبَرَكَ بِخَبَرِ غَيْرِكَ أَخْبَرَ غَيْرَكَ بِخَبَرِكَ. وَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَتَّاتٌ "

10681- Halîl b. Ahmed der ki: Sana bir (kimsenin) söz(ünü) getiren senin sözünü de (başkalarına) götürür. Sana birinin haberini getiren kimse senin haberini de bir başkasına götürür. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"(İnsanların arasını bozmak için) söz taşıyan cennete giremez"* buyurmuştur.[3]

---

[1] Ebû Dâvud 5/189 (4869) ve Beyhakî, *Sünen* (10/247), *Edeb* (125).

[2] İsnâdında bir sakınca yoktur.

[3] İsnâdmda mestûr bir ravi vardır.

فَصْلٌ فِي تَرْكِ تَتَبُّعِ عَوْرَاتِ الْمُسْلِمِينَ وَفِي قَبُولِ عُذْرِهِمْ سِوَى مَا تَقَدَّمَ فِي الْأَبْوَابِ قَبْلَهُ

Müslümanların Ayıplarını Araştırmayı Terk Etmek; —Daha Önceki Bölümlerde Zikredilenin Dışında— Onların Özürlerini Kabul Etmek

١٠٦٨٢ - حَدَّثَنَا السَّيِّدُ أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْعَلَوِيُّ، أَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ حِبَّانَ بْنِ حَمْدَوَيْهِ الْمُذَكِّرُ، ثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ الْقَزْوِينِيُّ، ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ تَوْبَةَ، ثَنَا مُصْعَبُ بْنُ سَلَّامٍ، عَنْ حَمْزَةَ الزَّيَّاتِ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ السَّبِيعِيِّ، عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ، قَالَ: خَطَبَنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ حَتَّى أَسْمَعَ الْعَوَاتِقَ فِي بُيُوتِهَا أَوْ قَالَ: فِي خُدُورِهَا ثُمَّ قَالَ: " يَا مَعْشَرَ مَنْ آمَنَ بِلِسَانِهِ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِقَلْبِهِ لَا تَغْتَابُوا الْمُسْلِمِينَ وَلَا تَتَّبِعُوا عَوْرَاتِهِمْ فَإِنَّهُ مَنْ تَتَبَّعَ عَوْرَةَ أَخِيهِ الْمُسْلِمِ تَتَبَّعَ اللهُ عَوْرَتَهُ، وَمَنْ تَتَبَّعَ اللهُ عَوْرَتَهُ يَفْضَحْهُ وَلَوْ فِي جَوْفِ بَيْتِهِ "

10682- Berâ b. Âzib der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bize, evlerinde (veya çadırlarında) olan kızların bile işiteceği kadar yüksek bir sesle şöyle hitâb etti: "*Ey diliyle Müslüman olan ancak kalbine henüz imânı yerleştirememiş olanlar! Müslümanların gıybetini yapmayın ve onların ayıplarını araştırmayın! Zira kim onların gizli hallerini araştırırsa, Allah da onun gizli hallerini araştırır. Allah kimin gizli hallerini araştırırsa, o kimseyi evinin içinde dahi rezil eder.*"[1]

١٠٦٨٣ - سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ مُحَمَّدٍ الْمُعَلِّمَ، سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ مُنَازِلٍ، يَقُولُ: " الْمُؤْمِنُ يَطْلُبُ مَعَاذِيرَ إِخْوَانِهِ، وَالْمُنَافِقُ يَطْلُبُ عَثَرَاتِ إِخْوَانِهِ "

10683- Abdullah b. Muhammed b. Munâzil der ki: "Mümin kimse kardeşlerinin mazeretlerini kabul eder. Münafık ise kardeşlerinin hep kusurlarına göz diker."[2]

١٠٦٨٤ - وَسَمِعْتُ أَبَا عَبْدَ الرَّحْمَنِ، يَقُولُ: سَمِعْتُ مَنْصُورَ بْنَ عَبْدِ اللهِ الْهَرَوِيَّ، سَمِعْتُ أَبَا عَلِيٍّ الثَّقَفِيَّ، سَمِعْتُ حَمْدُونَ الْقَصَّارَ، يَقُولُ: " إِذَا زَلَّ أَخٌ مِنْ إِخْوَانِكُمْ،

---

[1] İsnâdı hasendir.

[2] İsnâdında bir sakınca yoktur.

فَاطْلُبُوا لَهُ سَبْعِينَ عُذْرًا، فَإِنْ لَمْ تَقْبَلْهُ قُلُوبُكُمْ فَاعْلَمُوا أَنَّ الْمَعِيبَ أَنْفُسُكُمْ حَيْثُ ظَهَرَ لِمُسْلِمٍ سَبْعُونَ عُذْرًا، فَلَمْ يَقْبَلْهُ "

10684- Hamdûn el-Kassâr der ki: "Kardeşlerinizden biri bir yanlış yaptığı zaman onu yetmiş açıdan mazur görmeye bakın. Eğer yetmiş açıdan mazur görülmesine rağmen kalpleriniz bunu kabul etmezse bilin ki artık esas ayıplanması gereken sizin kalplerinizdir."[1]

١٠٦٨٥ - وَبِإِسْنَادِهِ قَالَ حَمْدُونَ الْقَصَّارُ: " اقْبَلُوا إِخْوَانَكُمْ بِالْإِيمَانِ وَرُدُّوهُمْ بِالْكُفْرِ، فَإِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ أَوْقَعَ مَا بَيْنَ هَذَيْنِ فِي مَشِيئَتِهِ، فَقَالَ: " إِنَّ اللهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ "

10685- Aynı isnâd ile Hamdûn el-Kassâr şöyle demiştir: "Kardeşlerinizi imân ile kabul edip küfür ile reddedin. Zira Yüce Allah bu ikisinin arasını dileği doğrultusunda ayırdı ve: "*Şüphesiz Allah, kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz. Bunun dışında kalan (günah)ları ise dilediği kimseler için bağışlar*"[2] buyurdu.

١٠٦٨٦ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ السُّلَمِيُّ، أَنَا عُمَرُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ شَاهِينَ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، ثَنَا زَكَرِيَّا بْنُ يَحْيَى، عَمُّ الْأَصْمَعِيِّ، قَالَ: قَالَ أَعْرَابِيٌّ: " تَنَاسَ مَسَاوِئَ الْإِخْوَانِ يَدُمْ لَكَ وُدُّهُمْ "

10686- Asmaî'nin amcası Zekeriyyâ b. Yahya'nın bildirdiğine göre bir bedevi: "Kardeşlerinin kötülüklerini unut ki, sana karşı dostlukları devam etsin" demiştir.[3]

١٠٦٨٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، سَمِعْتُ أَبَا عُثْمَانَ الْحَنَّاطَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ ذَا النُّونِ، يَقُولُ: " لَا تَثِقَنَّ بِمَوَدَةِ مَنْ لَا يُحِبُّكَ إِلَّا مَعْصُومًا "

---

[1] İsnâdı ceyyiddir.

[2] Nisâ Sur. 48

[3] İsnâdında bir sakınca yoktur.

10687- Osmân el-Hannât'ın bildirdiğine göre Zünnûn: "Masum olman (her şeyden arınmış olman) dışında seni sevmeyen birinin dostluğuna güvenme" demiştir.[1]

١٠٦٨٨ - وَسَمِعْتُ ذَا النُّونِ، يَقُولُ: " ثَلَاثَةٌ مِنْ أَعْلَامِ أَعْمَالِ الْكَيَاسَةِ تَرْكُ الْمِرَاءِ، وَالْجِدَالُ فِي الدِّينِ، وَالْإِقْبَالُ عَلَى الْعَمَلِ بِيَسِيرِ الْعِلْمِ، وَالِاشْتِغَالُ بِإِصْلَاحِ عُيُوبِ النَّفْسِ غَافِلًا عَنْ عُيُوبِ النَّاسِ قَالَ: وَثَلَاثَةٌ مِنْ أَعْلَامِ التَّوَاضُعِ تَصْغِيرُ النَّفْسِ مَعْرِفَةً بِالْعَيْبِ، وَتَعْظِيمُ النَّاسِ حُرْمَةً لِلتَّوْحِيدِ، وَقَبُولُ الْحَقِّ وَالنَّصِيحَةِ مِنْ كُلِّ أَحَدٍ، وَثَلَاثَةٌ مِنْ أَعْلَامِ حُسْنِ الْخُلُقِ: قِلَّةُ الْخِلَافِ عَلَى الْمُعَاشِرِينَ وَتَحْسِينُ مَا يَرِدُ عَلَيْهِمْ مِنْ أَخْلَاقِهِمْ وَإِلْزَامُ النَّفْسِ اللَّائِمَةِ فِيمَا يَخْتَلِفُونَ فِيهِ كَفًّا عَنْ مَعْرِفَةِ عُيُوبِهِمْ "

10688- Zünnûn der ki: "Üç şey tevazunun göstergelerindendir. Biri; kusurunu bilip nefsini küçük görmendir. Diğeri; birliği sağlamak için insanlara saygı göstermektir. Bir diğeri de; kimden gelirse gelsin hakkı ve öğüdü kabul etmektir. Üç şey güzel ahlâkın göstergelerindendir. Biri; kişinin kendi çevresiyle çekişmelere girmemesi, onların ahlâklarını güzelleştirmeye çalışmasıdır. Diğeri; çekiştikleri konulardan kendini uzak tutmasıdır. Üçüncüsü ise; onların ayıp ve kusurlarını öğrenmeye çalışmamasıdır."[2]

١٠٦٨٩ - أَنْشَدَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، أَنْشَدَنِي مُحَمَّدُ بْنُ طَاهِرٍ الْوَزِيرِيُّ، أَنْشَدَنِي الْمُطَرِّفِيُّ لِبَعْضِهِمْ:"

اقْبَلْ مَعَاذِيرَ مَنْ يَأْتِيكَ مُعْتَذِرًا ... إِنْ بَرَّ عِنْدَكَ فِيمَا قَالَ أَوْ فَجَرَا

فَقَدْ أَطَاعَكَ مَنْ أَرْضَاكَ ظَاهِرُهُ ... وَقَدْ أَضَلَّكَ مَنْ يَعْصِيكَ مُسْتَتِرًا"

10689- Muhammed b. Tâhir el-Vezîrî der ki: Mutarrifî şu şiiri okudu:

"Sana mazeret ile gelen kişinin özrünü kabul et
Dediğiyle sana göre iyi veya kötü yapmış olsa bile
Görünüşüyle hoşnut olduğun kimse sana boyun eğerken

---

[1] İsnâdı ceyyiddir.

[2] İsnâdı ceyyiddir. Ebû Nuaym, *Hilye* (9/312).

İçten sana asi olan dalâlete düşürür seni asiliği ile."[1]

١٠٦٩٠ - وَأَنْشَدَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ، أَنْشَدَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَاحِدِ الرَّازِيُّ، أَنْشَدَنِي أَبُو عِمْرَانَ مُوسَى بْنُ عَبْدِ اللهِ الْبَيْهَقِيُّ، أَنْشَدَنِي أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي سَعِيدٍ الْبَيْهَقِيُّ لِأَبِي الْحَسَنِ بْنِ أَبِي الْعَالِيَةِ الْبَيْهَقِيِّ:"

قِيلَ لِي قَدْ أَسَاءَ إِلَيْكَ فُلَانٌ ... وَمَقَامُ الفتى عَلَى الذُّلِّ عَارُ

قُلْتُ قَدْ جَاءَنَا وَأَحْدَثَ عُذْرًا ... دِيَةُ الذَّنْبِ عِنْدَنَا الِاعْتِذَارُ"

10690- Ebû Muhammed Abdullah b. Ebî Saîd el-Beyhakî, Ebu'l-Hasan b. Ebi'l-Âliye'nin şu şiirini okudu:

"Bana dediler ki filan kişi sana kötülük yaptı

Gencin zillet üzerine kurulan makamı ardır

Ben de dedim ki, o gelip bize özrünü beyan etti

Bizde suçun diyeti özürdür diye bir şey vardır."[2]

١٠٦٩١ - أَنْشَدَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ السُّلَمِيُّ، أَنْشَدَنِي أَبُو الْحَسَنِ السَّلَامِيُّ الْبَغْدَادِيُّ، أَنْشَدَنِي نِفْطَوَيْهِ، أَنْشَدَنِي أَحْمَدُ بْنُ يَحْيَى ثَعْلَبٌ:"

ثَلَاثُ خِلَالٍ لِلصَّدِيقِ جَعَلْتُهَا ... مُضَارِعَةٌ لِلصَّوْمِ وَالصَّلَوَاتِ

مُوَاسَاتُهُ وَالصَّفْحُ عَنْ كُلِّ زَلَّةٍ ... وَتَرْكُ ابْتِذَالِ السِّرِّ فِي الْخَلَوَاتِ"

10691- Ahmed b. Yahya Sa'leb bize şu şiiri okudu:

"Ben üç şeyi dost için oruca ve namaza eşit saydım

Biri zayıflara yardımda bulunmak, biri her hatayı affetmek

Biri de sırrı kimsenin olmadığı bir yerde bile söylemeyi terk etmek."[3]

١٠٦٩٢ - وَأَنْشَدَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، أَنْشَدَنِي عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ الطَّرَسُوسِيُّ، أَنْشَدَنِي أَبُو فِرَاسٍ الْحَارِثُ بْنُ سَعِيدِ بْنِ حَمْدَانَ لِنَفْسِهِ:"

---

[1] İsnâdında tanımadığım bir ravi vardır.

[2] İsnâdında tanımadığım bir ravi vardır.

[3] İsnâdı ceyyiddir.

لَمْ أُؤَاخِذْكَ إِذْ جَنَيْتَ لِأَنِّي وَاثِقٌ مِنْكَ بِالْإِخَاءِ الصَّحِيحِ
فَجَمِيلُ الْعَدُوِّ غَيْرُ جَمِيلٍ وَقَبِيحُ الصَّدِيقِ غَيْرُ قَبِيحِ"

10692- Ebû Firâs Hâris b. Saîd b. Hamdân kendine ait olan şu şiiri okudu:

"Bir suç işlesen de ben mazur görürüm seni
Çünkü eminim senin gerçek kardeşliğinden
Düşmanın yaptığı iyilik aslında iyilik değildir
Bir zarar gelmez bilirim dostun kötülüğünden."[1]

١٠٦٩٣ - أَنْشَدَنِي أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ أَنْشَدَنِي ابْنُ أَبِي زَائِدَةَ الْمِصْرِيُّ، أَنْشَدَنِي أَبِي لِمَنْصُورٍ:"

أَذْنَبْتُ ذَنْبًا عَظِيمًا وَأَنْتَ أَعْظَمُ مِنْهُ
فَجُدْ بِعَفْوِكَ أَوْ لَا فَاصْفَحْ بِحِلْمِكَ عَنْهُ
إِنْ لَمْ أَكُنْ فِي فِعَالِي مِنَ الْكِرَامِ فَكُنْهُ"

10693- İbn Ebî Zâide el-Mısrî bildiriyor: Babam, bana, Mansûr'un şu şiirini okudu:

"Ben çok büyük bir suç işledim
Sen de bunu bağışlayacak kadar büyüksün
Affınla cömert ol
Sabrınla beni bağışla
Yaptıklarım beni kerem sahibi biri kılmasa da
Sen kerem sahibi ol."[2]

١٠٦٩٤ - أَنْشَدَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَ: أَنْشَدَنِي ابْنُ أَبِي زَائِدَةَ، أَنْشَدَنِي أَبِي لِمَنْصُورٍ رَحِمَهُ اللهُ:"

---

[1] İsnâdı ceyyiddir.

[2] İsnâdında tanımadığım bir ravi vardır.

هَبْنِي أَسَأْتُ كَمَا زَعَمْـ ـتَ فَأَيْنَ عَاقِبَةُ الْأُخُوَّهْ
فَإِذَا أَسَأْتَ كَمَا أَسَأْ ـتُ فَأَيْنَ فَضْلُكَ وَالْمُرُوَّهْ"

10694- İbn Ebî Zâide, Mansûr'un şu şiirini okudu:

"Bağışla, ben dediğin gibi kötülük ettim
Peki, ya kardeşliğin hakkı nerededir?
Sen de benim gibi kötülük edersen
Hani ya fazlın ve mertliğin nerededir?"[1]

١٠٦٩٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، ثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، سَمِعْتُ أَبَا عُثْمَانَ الْحَنَّاطَ، سَمِعْتُ ذَا النُّونِ، يَقُولُ: " ثَلَاثَةٌ مِنْ أَعْلَامِ الْإِسْلَامِ: النَّظَرُ لِأَهْلِ الْمِلَّةِ، وَكَفُّ الْأَذَى عَنْهُمْ، وَالْعَفْو عِنْدَ الْقُدْرَةِ عَنْ مُسِيئِهِمْ "

10695- Zünnûn der ki: "Üç şey İslam'ın göstergelerindendir. Biri, diğer müslümanları gözetmektir. Diğeri, onlara eziyet vermemektir. Bir diğeri de, karşılık verme imkanı olmasına rağmen kötülerini affetmektir."[2]

١٠٦٩٦ - وَبِإِسْنَادِهِ قَالَ: وَسَمِعْتُ ذَا النُّونِ، يَقُولُ: " مِنْ صِفَةِ الْحَكِيمِ أَنْ يَكُونَ سَلِسَ الْقِيَادَةِ لَيِّنَ الْعَرِيكَةِ، مُحْتَمِلًا لِجَهْلِ الْجَاهِلِ، وَإِنَّ مِنْ شَرَفِ أَخْلَاقِ الْحَكِيمِ التَّوَاضُعُ لِلَّهِ بِالْخُضُوعِ وَالِاسْتِكَانَةِ وَبِهِ يَنَالُ الشَّرَفَ، وَثَلَاثَةٌ مِنْ أَعْلَامِ الرَّحْمَةِ: انزواء الْعَقْلَ لِلْمَلْهُوفِينَ وَبُكَاءُ الْقَلْبِ لِلْيَتِيمِ وَالْمِسْكِينِ وَفُقْدَانُ الشَّمَاتَةِ بِمَصَائِبِ الْمُسْلِمِينَ، وَثَلَاثَةٌ مِنْ أَعْلَامِ النَّصِيحَةِ: إِغْمَامُ الْقَلْبِ بِمَصَائِبِ الْمُسْلِمِينَ وَبَذْلُ النَّصِيحَةِ لَهُمْ مُتَجَرِّعًا لِمَرَارَةِ ظُنُونِهِمْ وَإِرْشَادُهُمْ إِلَى مَصَالِحِهِمْ وَإِنْ جَهِلُوهُ وَكَرِهُوهُ " وَقَدْ مَضَى فِي بَابِ مَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ مِنْ هَذِهِ الْأَنْوَاعِ مِنَ الْأَحَادِيثِ وَالْحِكَايَاتِ مَا فِيهِ كِفَايَةٌ إِنْ شَاءَ اللهُ

10696- Zünnûn der ki: "Cahilin cehaletine karşı yumuşak olmak, ârif kişinin ahlâkındandır. Allah'a karşı tevazu sahibi olmak, ârif kişinin ahlâkındandır. Bununla şerefe nail olur. Üç şey merhametin göstergelerindendir. Biri, çaresiz insanları düşünmek, yetim ve miskinler

---

[1] İsnâdında tanımadığım bir ravi vardır.

[2] İsnâdı ceyyiddir.

için kalpten üzülmektir. Diğeri, müslümanların musibetlerine sevinmemektir. Bir diğeri de, kötü zanda bulunacak olsalar dahi onlara nasihatte bulunmak, bilmeseler de, istemeseler de onları faydalarına olacak şeye yöneltmektir."[1]

Mekârimu'l-ahlâk bölümünde bu yönde kâfi derecede bir çok rivayetler ve hikayeler geçti.

١٠٦٩٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الْهَاشِمِيُّ، ثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو الرَّزَّازُ إِمْلَاءً، ثَنَا حَنْبَلُ بْنُ إِسْحَاقَ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَزِيدَ بْنِ خُنَيْسٍ، قَالَ: قَالَ لِي ابْنُ جُرَيْجٍ: " إِذَا أَنْتَ لَقِيتَ أَخَاكَ فَلَا تَسْأَلْهُ مِنْ أَيْنَ جِئْتَ فَلَعَلَّهُ أَنْ يَكُونَ جَاءَ مِنْ مَكَانٍ لَا يُحِبُّ أَنْ تَعْلَمَهُ؛ فَإِنْ حَدَّثَكَ مِنْ أَيْنَ جَاءَ فَقَدْ شَقَقْتَ عَلَيْهِ، وَإِنْ هُوَ أَخْبَرَ بِغَيْرِ مِنْ حَيْثُ جَاءَ كُتِبَتْ عَلَيْهِ كَذِبَةً، وَكَذَلِكَ إِذَا رَأَيْتَهُ ذَاهِبًا فَلَا تَسْأَلْهُ أَيْنَ يُرِيدُ؟ فَإِذَا أَنْتَ لَمْ تَسْأَلْهُ، فَإِيَّاكَ أَنْ تَصْحَبَهُ لِكَيْ تَعْلَمَ حَيْثُ يُرِيدُ. وَقِيلَ: الْمَكْرُ وَالْخَدِيعَةُ فِي النَّارِ "

10697- Muhammed b. Yezîd b. Huneys der ki: İbn Cüreyc bana şöyle dedi: "(Müslüman) kardeşinle karşılaştığın zaman ona: "Nereden geliyorsun?" diye sorma. Çünkü geldiği yeri bilmeni istemiyor olabilir. Eğer sana nereden geldiğini söylerse onu zor durumda bırakmış olabilirsin. Eğer geldiği yerden başka bir yer söylerse bu da ona bir yalan olarak yazılır. Aynı şekilde bir yere gittiğini görürsen ona: "Nereye gidiyorsun?" diye sorma. Ona sormayıp ta gittiği yeri öğrenmek için kendisiyle gitmekten de sakın. Çünkü: «Hile ve aldatma cehennemdedir» denilmektedir."[2]

فَصْلٌ فِي تَرْكِ الِاحْتِكَارِ

Stokçuluğu Terketmek

١٠٦٩٨ - حَدَّثَنَا السَّيِّدُ أَبُو الْحَسَنِ الْعَلَوِيُّ، رَحِمَهُ اللهُ، أَنَا أَبُو نَصْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ حَمْدَوَيْهِ بْنِ سَهْلٍ الْمَرْوَزِيُّ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ حَمَّادٍ، ثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ، ثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ،

---

[1] İsnâdı ceyyiddir. Ebû Nuaym, *Hilye* (9/362).

[2] İsnâdı hasendir.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَجْلَانَ: أَنَّ مُحَمَّدَ بْنَ عَمْرِو بْنِ عَطَاءٍ، أَخْبَرَهُ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيِّبِ، عَنْ مَعْمَرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ: أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " لَا يَحْتَكِرُ إِلَّا خَاطِئٌ " أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، مِنْ حَدِيثِ حَاتِمِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ، عَنِ ابْنِ عَجْلَانَ

10698- Ma'mer b. Abdillah'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Mal stokunu ancak günahlara batmış kişi yapar"* buyurmuştur.[1]

Müslim bunu *Sahîh*'te Hâtim b. İsmâîl kanalıyla İbn Aclân'dan rivayet etti.[2]

١٠٦٩٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ الشَّيْبَانِيُّ بِالْكُوفَةِ، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ حَازِمِ بْنِ أَبِي غَرَزَةَ، ثَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَزِيدَ بْنِ جَابِرٍ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، قَالَ: " نَهَى رَسُولُ اللهِ ﷺ أَنْ يُحْتَكَرَ الطَّعَامُ "

10699- Ebû Umâme: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), yiyecek stoklamayı yasakladı" demiştir.[3]

١٠٧٠٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ يَعْنِي الزُّهْرِيَّ، ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ، عَنْ إِسْرَائِيلَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ سَالِمٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدِ بْنِ جُدْعَانَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيِّبِ، عَنْ عُمَرَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الْجَالِبُ مَرْزُوقٌ وَالْمُحْتَكِرُ مَلْعُونٌ "

10700- Hz. Ömer der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"(Satmak için bir yerden) mal getiren rızıklanır, stokçu ise lanetlenir"* buyurdu.[4]

١٠٧٠١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ بْنُ شَاذَانَ، أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، ثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، أَنَا الْمُعْتَمِرُ بْنُ سُلَيْمَانَ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَعِيدٍ السُّكَّرِيُّ، أَنَا أَبُو عَلِيٍّ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ هَارُونَ بِهَمْدَانَ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُبْدُوسَ بْنِ كَامِلٍ السَّرَّاجُ، ثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، ثَنَا مُعْتَمِرُ بْنُ سُلَيْمَانَ، سَمِعْتُ زَيْدًا أَبَا

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim 2/1228 (129, 130).

[3] İsnâdı hasendir. Hâkim, *Müstedrek* (2/11) ve Beyhakî, *Sünen* (6/30).

[4] İsnâdı zayıftır. İbn Mâce, *ticâret* 2/728 (2153).

الْمُعَلَّى، يُحَدِّثُ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ مَعْقِلِ بْنِ يَسَارٍ، سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ، يَقُولُ: " مَنْ دَخَلَ فِي شَيْءٍ مِنْ أَسْعَارِ الْمُسْلِمِينَ يُغْلِي عَلَيْهِمْ كَانَ حَقًّا عَلَى اللهِ أَنْ يَقْذِفَهُ فِي جَهَنَّمَ "

وَفِي رِوَايَةِ إِسْحَاقَ: أَنَّ عُبَيْدَ اللهِ بْنَ زِيَادٍ سَمِعَ، أَنَّ مَعْقِلَ بْنَ يَسَارٍ رَجَعَ فَأَتَاهُ، فَقَالَ مَعْقِلُ بْنُ يَسَارٍ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ، يَقُولُ: " مَنْ أَدْخَلَ شَيْئًا فِي أَسْعَارِ الْمُسْلِمِينَ لِيُغْلِيَ عَلَيْهِمْ كَانَ حَقًّا عَلَى اللهِ أَنْ يَقْذِفَهُ فِي مُعْظَمِ جَهَنَّمَ "

10701- Ma'kil b. Yesâr bildiriyor: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kim Müslümanlara karşı fiyat arttırmak için onların fiyatlarından bir şeye müdahale ederse, o kimse Yüce Allah tarafından cehenneme atılmayı hak eder"* buyurduğunu işittim.[1]

Bu hadis İshâk'ın rivayetinde şöyledir: Ubeydullah b. Ziyâd, Ma'kil b. Yesâr'ın (yolculuğundan) geri döndüğünü duydu ve yanına gitti. Bu sırada Ma'kil b. Yesâr şöyle dedi: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): «*Kim Müslümanlara karşı fiyat arttırmak için onların fiyatlarından bir şeye müdahale ederse, o kimse Yüce Allah tarafından ateş yığınına atılmayı hak eder*» buyurduğunu işittim."

١٠٧٠٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ، ثَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَلِيِّ بْنِ عِمْرَانَ الْجُرْجَانِيُّ بِحَلَبَ، ثَنَا عَطِيَّةُ بْنُ بَقِيَّةَ، حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ ثَوْرِ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ خَالِدِ بْنِ مَعْدَانَ، عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " بِئْسَ الْعَبْدُ الْمُحْتَكِرُ إِذَا رَخَّصَ اللهُ الْأَسْعَارَ حَزِنَ، وَإِذَا غَلَّى فَرِحَ "

10702- Muâz b. Cebel'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Stokçu ne kötü bir kuldur; Allah fiyatları düşürdüğü zaman üzülür, yükselttiği zaman da sevinir"* buyurmuştur.[2]

---

[1] İsnâdı sahihtir. Taberânî, *M. el-Kebîr* 20/209, 210 (280, 479), Ahmed, *Müsned* (5/27) ve Tayâlisî, *Müsned* sh. 135 (928).

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (2/530) ve Taberânî, *M. el-Kebîr* 20/95 (186).

١٠٧٠٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ الْحَافِظُ، أَنَا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ، ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، قَالَ: وَحَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عُمَرَ، ثَنَا رَجَاءُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْعَرْزَمِيُّ، ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، أَنَا الرَّبِيعُ بْنُ حَبِيبٍ، عَنْ نَوْفَلِ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَلِيٍّ، قَالَ: " نَهَى رَسُولُ اللهِ ﷺ عَنِ الْحُكْرَةِ بِالْبَلْدَةِ " زَادَ رَجَاءٌ: وَنَهَى عَنِ التَّلَقِّي، وَعَنِ السَّوْمِ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ، وَعَنْ ذَبْحِ قَنِيِّ الْغَنَمِ

10703- Hz. Ali der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şehirde stokçuluğu yasaklamıştır."[1]

Recâ şu ziyadede bulunmuştur: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) gelen tacirlerin yolda karşılanmasını, güneş çıkmadan önce fiyat sorulmasını ve damızlık koyunu kesmeyi yasakladı."

١٠٧٠٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، ثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، ثَنَا أَبُو دَاوُدَ، ثَنَا الْهَيْثَمُ بْنُ رَافِعٍ، ثَنَا أَبُو يَحْيَى الْمَكِّيُّ، عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَخْطُبُ وَهُوَ يَقُولُ: " مَنِ احْتَكَرَ عَلَى الْمُسْلِمِينَ طَعَامَهُمُ ابْتَلَاهُ اللهُ بِالْجُذَامِ أَوْ بِالْإِفْلَاسِ "

10704- Ömer b. el-Hattâb der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) hutbe verirken şöyle buyurduğunu işittim: *"Müslümanların yiyeceğini stok eden kişiyi Yüce Allah iflas veya cüzzamla başbaşa bırakır."*[2]

١٠٧٠٥ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ، ثَنَا مَكِّيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، ثَنَا الْهَيْثَمُ بْنُ رَافِعٍ الْبَصْرِيُّ، حَدَّثَنِي أَبُو يَحْيَى، عَنْ فَرُّوخٍ، مَوْلَى عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ، أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ خَرَجَ مِنَ الْمَسْجِدِ فَرَأَى طَعَامًا مَنْثُورًا، فَقَالَ: مَا هَذَا الطَّعَامُ؟، قَالُوا: جُلِبَ مِنْ أَرْضِ كَذَا وَكَذَا، قَالَ: بَارَكَ اللهُ فِي هَذَا الطَّعَامِ وَمَنْ جَلَبَهُ، فَقَالَ بَعْضُ أَصْحَابِهِ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ احْتَكَرَهُ فَرُّوخٌ وَفُلَانٌ مَوْلَى عُمَرَ، فَدَعَاهُمَا، فَقَالَ: مَا حَمَلَكُمَا عَلَى احْتِكَارِ طَعَامِ الْمُسْلِمِينَ؟ فَقَالَا: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ نَشْتَرِي

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (3/995) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (6/104).

[2] İsnâdı zayıftır. Tayâlisî, *Müsned* sh. 11, 12 (55).

بِأَمْوَالِنَا وَنَضَعُ، فَقَالَ عُمَرُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " مَنِ احْتَكَرَ عَلَى الْمُسْلِمِينَ طَعَامًا ضَرَبَهُ اللهُ بِالْجُذَامِ وَالْإِفْلَاسِ " قَالَ فَرُّوخٌ: " أُعَاهِدُكَ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، وَأُعَاهِدُ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ لَا أَشْتَرِيَ طَعَامًا أَبَدًا " وَأَمَّا مَوْلَى عُمَرَ: " فَزَعَمَ أَبُو يَحْيَى أَنَّهُ رَآهُ مَجْذُومًا مَشْدُوخًا؟ " زَادَ فِيهِ غَيْرُهُ: " وَأَمَّا مَوْلَى عُمَرَ فَقَالَ: نَشْتَرِي بِأَمْوَالِنَا وَنَبِيعُ. فَزَعَمَ أَبُو يَحْيَى أَنَّهُ رَأَى مَوْلَى عُمَرَ بَعْدَ حِينٍ مَجْذُومًا "

10705- Osmân b. Affân'ın azatlısı Ferrûh bildiriyor: Hz. Ömer, Mescid'e çıkınca yere serilmiş yiyecek gördü. "Bu yiyecek de nedir?" diye sorunca: "Bu bize filan filan yerden getirildi" karşılığını verdiler. Ömer de: "Yüce Allah bu yiyeceğe ve onu getirene bereketler versin" dedi. Dostlarından biri: "Ey müminlerin emiri! Bu yiyeceği Ferrûh ve Ömer'in filan azatlısı stok etti" deyince, Hz. Ömer haber yollayıp onları yanına çağırdı. Geldiklerinde: "Müslümanların yiyeceğini neden stok ettiniz?" diye sordu. "Ey müminlerin emiri! Kendi paramızla alıp satıyoruz" karşılığını verdiler. Ömer: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): «*Müslümanların yiyeceğini stok eden kişiyi Yüce Allah iflas veya cüzzamla başbaşa bırakır*» buyurduğunu işittim" deyince, Ferrûh: "Bundan sonra yiyecek konusunda stok yapmayacağıma dair Yüce Allah'a ve sana söz veriyorum" dedi. Ebû Yahya daha sonra Ömer'in azatlısını cüzzamlı ve yaralar içinde gördüğünü söyledi. Bir başkası şu ziyadede bulundu: "Ömer'in azatlısı ise: «Kendi paramızla alıp satıyoruz» sözünü tekrarladı. Ebû Yahya kısa bir zaman sonra Ömer'in azatlısını cüzzamlı gördüğünü söyledi."[1]

١٠٧٠٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، ثَنَا أَبُو حَامِدِ بْنُ بِلَالٍ، ثَنَا أَبُو الْأَزْهَرِ، ثَنَا أَبُو عَامِرٍ الْعَقَدِيُّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَ: سَمِعْتُ الْحَسَنَ، يَقُولُ: " كَفَى غِشًّا لِلْمُسْلِمِينَ أَنْ يَتَمَنَّى غَلَاءَ سِعْرِهِمْ "

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Mâce, *ticâret* (2/729).

10706- Saîd b. Abdirrahman der ki: Hasan(-ı Basrî)'nin: "Fiyatların yükselmesini temenni etmek, kişiye Müslümanları aldatmak olarak yeter" dediğini işittim.[1]

١٠٧٠٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ يَحْيَى السُّكَّرِيُّ، ثَنَا إِسْمَاعِيلُ الصَّفَّارُ، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ، ثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، سَمِعْتُ الثَّوْرِيَّ، يَقُولُ: " الْمُحْتَكِرُ عِنْدَنَا الَّذِي يَشْتَرِي مِنْ سُوقِ الْمُسْلِمِينَ لِيُغْلِيَهُ، وَالْجَالِبُ لَيْسَ بِمُحْتَكِرٍ، وَإِذَا بَاعَ فِي السُّوقِ فَلَمْ يُغَيِّرْ سِعْرَهُ فَلَا بَأْسَ بِهِ "

10707- Sevrî der ki: "Stok eden kişi, pahalanması için Müslümanların pazarından mal satın alan kişidir. Kişinin mal getirmesinde bir sakınca yoktur. Bu kişi stok yapan kişi konumunda değildir. Piyasayı etkilemeyecek şekilde yapılan stok, stok sayılmaz."[2]

١٠٧٠٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو مُحَمَّدِ بْنُ أَبِي حَامِدٍ الْمُقْرِئُ، قَالَا: ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ هُوَ الْأَصَمُّ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سِنَانٍ، ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْمُؤَمَّلِ، عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ عَطَاءٍ، أَنَّ ابْنَ عُمَرَ، طَلَبَ رَجُلًا فَسَأَلَ عَنْهُ، فَقَالُوا: ذَهَبَ لِيَشْتَرِيَ طَعَامًا فَقَالَ لِلْبَيْتِ أَوْ لِلْبَيْعِ، فَقَالُوا: لِلْبَيْعِ، فَقَالَ: أَخْبِرُوهُ أَنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ، يَقُولُ: " احْتِكَارُ الطَّعَامِ بِمَكَّةَ إِلْحَادٌ "

10708- Atâ bildiriyor: Hz. Ömer bir adamı arayıp onu sorunca: "Yiyecek almak için gitti" dediler. Ömer: "Evi için mi, yoksa satmak için mi?" deyince: "Satmak için" dediler. Bunun üzerine Ömer şöyle dedi: "Ona haber verin. Ben, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *«Mekke'de yiyecek stok etmek, ilhaddır (haktan sapmadır)»* buyurduğunu işittim."[3]

---

[1] İsnâdı ceyyiddir.

[2] Ravileri güvenilirdir. Abdürrezzâk, *Musannef* 8/204 (14895).

[3] İsnâdı zayıftır. Taberânî, *M. el-Evsat* 2/289, 290 (1508).

فَصْلٌ فِي إِصَابَةِ الْعَيْنِ

Göz Değmesi

١٠٧٠٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عُبْدُوسَ، ثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ الدَّارِمِيُّ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، أَنَا أَبُو عَلِيٍّ حَامِدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْهَرَوِيُّ، ثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، ثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، ثَنَا وُهَيْبٌ، عَنِ ابْنِ طَاوُسَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " الْعَيْنُ حَقٌّ، وَلَوْ كَانَ شَيْءٌ يَسْبِقُ الْقَدَرَ لَسَبَقَتْهُ الْعَيْنُ، وَإِذَا اسْتُغْسِلْتُمْ فَاغْسِلُوا " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ حَجَّاجِ بْنِ الشَّاعِرِ وَغَيْرِهِ، عَنْ مُسْلِمِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ

10709- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Göz değmesi gerçektir ve şayet kaderin önüne geçip onu değiştirebilecek bir şey olsaydı bu, göz değmesi olurdu. Bundan dolayı gözü değen kişiden (gözünün değdiği kişi için) yıkanması istenilirse yıkansın"* buyurmuştur.[1]

Müslim[2] bunu *Sahîh*'te Haccâc b. eş-Şâir kanalıyla, bir başkası da Müslim b. İbrâhîm kanalıyla rivayet etti.

١٠٧١٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ الرَّمَادِيُّ، ثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أَنَا مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ بْنِ سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ، قَالَ: رَأَى عَامِرُ بْنُ رَبِيعَةَ سَهْلَ بْنَ حُنَيْفٍ وَهُوَ يَغْتَسِلُ فَعَجِبَ مِنْهُ، فَقَالَ: تَاللهِ أَنْ رَأَيْتُ كَالْيَوْمِ وَلَا جِلْدَ مَحْيَاهُ خِدْرِهَا - أَوْ قَالَ: جِلْدَ فَتَاةٍ فِي خِدْرِهَا - قَالَ: فَلِيمَ بِهِ حَتَّى مَا يَرْفَعُ، فَذَكَرُوا ذَلِكَ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ، فَقَالَ: " هَلْ تَتَّهِمُونَ أَحَدًا؟ " فَقَالُوا: لَا، يَا رَسُولَ اللهِ، إِلَّا أَنَّ عَامِرَ بْنَ رَبِيعَةَ قَالَ لَهُ: كَذَا وَكَذَا، قَالَ: فَدَعَاهُ عَامِرًا ثُمَّ قَالَ: " سُبْحَانَ اللهِ، عَلَى مَا يَقْتُلُ أَحَدُكُمْ أَخَاهُ؟ إِذَا رَأَى مِنْهُ شَيْئًا فَعَجَبَهُ فَلْيَدْعُ لَهُ بِالْبَرَكَةِ " قَالَ: " ثُمَّ أَمَرَهُ فَغَسَلَ وَجْهَهُ وَظَاهِرَ كَفَّيْهِ وَمِرْفَقَيْهِ وَغَسَلَ صَدْرَهُ وَدَخْلَةَ إِزَارِهِ وَرُكْبَتَيْهِ وَأَطْرَافَ قَدَمَيْهِ فِي الْإِنَاءِ ظَاهِرِهِمَا وَبَاطِنِهِمَا ثُمَّ أَمَرَهُ فَصَبَّ عَلَى رَأْسِهِ وَكَفَا الْإِنَاءَ مِنْ خَلْفِهِ " حَسِبْتُهُ،

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim 2/1719 (42).

قَالَ: " فَأَمَرَهُ فَحَسَا مِنْهُ حَسَوَاتٍ فَرَاحَ مَعَ الرَّكْبِ " فَقَالَ جَعْفَرُ بْنُ بُرْقَانَ: " مَا كُنَّا نَعُدُّ هَذَا إِلَّا جَفَاءً، فَقَالَ: بَلْ هِيَ السُّنَّةُ "

10710- Ebû Umâme b. Sehl b. Huneyf anlatıyor: Âmir b. Rabîa, Sehl b. Huneyf'i yıkanırken görünce vücudunu çok beğendi ve: "Vallahi çadırından dışarı çıkmayan genç kızda bile böylesi bir bedeni görmüş değilim!" dedi. Bunu demesiyle de Sehl aniden hastalandı. Bu durum Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) zikredilince: *"Bu konuda suçladığınız biri var mı?"* diye sordu. "Ey Allah'ın Resûlü! Suçladığımız biri yok, ama Âmir b. Rabîa ona şöyle şöyle demişti" dediler. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Âmir'i yanına çağırdı ve: *"Sübhânallah! Kişi kardeşinin canına neden kasteder ki? Kişi kardeşinde hoşuna giden bir şey gördüğü zaman ona bereket duası etsin"* buyurdu. Sonra emri üzerine Âmir bir kabın içinde yüzünü, ellerinin dış kısmını, dirseklerini, göğsünü yıkadı. Peştamalının alt taraflarına, dizlerine ve ayaklarının dış kısımlarına su döktü. Sonra yine emri üzerine kapta biriken bu su (nazar değmiş olan) Sehl'in başından aşağıya döküldü ve kab üzerinde ters çevrildi."[1]

Zührî der ki: "Sanırım Ebû Umâme, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem), Sehl'e bu sudan içmesini de söyledi. Sehl ondan içtikten sonra iyileşti ve kafileyle birlikte yoluna devam etti."

Ma'mer der ki: Câfer b. Burkân, Zührî'ye: "Biz böylesi bir şeyi kabalık olarak görüyorduk" deyince, Zührî: "Aksine bu, sünnettir" karşılığını verdi.

١٠٧١١ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، وَأَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْفَارِسِيُّ، أَنَا أَبُو عَمْرِو بْنُ مَطَرٍ، ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَلِيٍّ، ثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، أَنَا هَيْثَمٌ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنِ الْأَسْوَدِ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: " كَانَ الْعَائِنُ يُؤْمَرُ أَنْ يَتَوَضَّأَ، فَيَغْتَسِلُ بِهِ الْمُعِينُ "

---

[1] İsnâdı sahihtir. İbn Mâce 2/1160 (3509), Nesâî, *S. el-Kübrâ* (1/66) ve Beyhakî, *Sünen* (9/351, 352), *Edeb* (1024).

10711- Hz. Âişe der ki: "Gözü değen kimseye (bir kap içinde) abdest alması emredilir, sonra da kendisine göz değen kimse bu su ile guslettirilirdi."[1]

١٠٧١٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، أَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، ثَنَا سَعْدَانُ بْنُ نَصْرٍ، ثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ عَامِرٍ، عَنْ عُبَيْدِ بْنِ رِفَاعَةَ، قَالَ: قَالَتْ أَسْمَاءُ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّ بَنِي جَعْفَرٍ تُصِيبُهُمُ الْعَيْنُ، قَالَ: " اسْتَرْقِي لَهُمْ؛ فَلَوْ كَانَ شَيْءٌ سَابِقَ الْقَدْرِ سَبَقَتْهُ الْعَيْنُ " وَرَوَاهُ أَيُّوبُ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عُبَيْدٍ، عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ عُمَيْسٍ

10712- Ubeyd b. Rifâ'a der ki: Esmâ (kendi çocuklarını kastederek): "Ey Allah'ın Resûlü! Câfer'in oğullarına çabuk göz değmektedir" deyince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Onlara efsun yap, şayet kaderin önüne geçip onu değiştirebilecek bir şey olsaydı bu, göz değmesi olurdu"* buyurdu.[2]

Eyyûb bunu Amr b. Dînar kanalıyla Urve'den, o da Ubeyd'den, o da Esmâ binti Umeys'ten rivayet etmiştir.

١٠٧١٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، ثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، حَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ أَسَدٍ، ثَنَا ضَمْرَةُ، عَنِ ابْنِ شَوْذَبٍ، قَالَ: " كَانَ عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ إِذَا كَانَ أَيَّامُ الرُّطْبِ، قَلَّمَ حَائِطَهُ فَيَدْخُلُ النَّاسُ، فَيَأْكُلُونَ وَيَحْمِلُونَ وَكَانَ إِذَا دَخَلَهُ رَدَّدَ هَذِهِ الْآيَةَ فِيهِ حَتَّى يَخْرُجَ مِنْهُ ": ﴿وَلَوْلَا إِذْ دَخَلْتَ جَنَّتَكَ قُلْتَ مَا شَاءَ اللهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ﴾ [الكهف: ٣٩]

10713- İbn Şevzeb der ki: Hurma hasadı zamanı geldiği zaman insanlar İbnu'z-Zübeyr'in bahçesine girip ondan yer ve alıp götürürlerdi. Kendisi bahçeye girdiği zaman da çıkana kadar hep: "***Sen bahçene girdiğin zaman: «Mâşallah! Allah'tan başka kuvvet yoktur» deseydin olmaz mıydı***"[3] derdi.[4]

---

[1] Ravileri güvenilir. Ebû Dâvud 4/210 (3880).

[2] İsnâdı güvenilirdir. Tirmizî 4/395 (2059).

[3] Kehf Sur. 34

[4] İsnâdı hasendir. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (5/391).

فَصْلٌ فِي إِحْسَانِ قَضَاءِ الدَّيْنُ

Borcu Güzel Bir Şekilde Ödemek

١٠٧١٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو الرَّزَّازُ، ثَنَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ شَاكِرٍ، ثَنَا عَفَّانُ، ثَنَا شُعْبَةُ، أَخْبَرَنِي سَلَمَةُ بْنُ كُهَيْلٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ يَقْتَضِيهِ - قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: قَالَ عَفَّانُ: يَتَقَاضَيَانِ - فَأَغْلَظَ لَهُ فَهَمَّ بِهِ أَصْحَابُهُ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَا تَفْعَلُوا فَإِنَّ لِصَاحِبِ الْحَقِّ مَقَالًا "، ثُمَّ قَالَ: " أَعْطُوهُ سِنًّا مِثْلَ سِنِّهِ "، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، مَا نَجِدُ إِلَّا مَا هُوَ أَجْوَدَ مِنْ سِنِّهِ فَقَالَ: " أَعْطُوهُ، فَإِنَّ مِنْ خَيْرِكُمْ أَحْسَنَكُمْ قَضَاءً " أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ شُعْبَةَ

10714- Ebû Hureyre der ki: Bir adam alacaklı olarak Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) geldi. Adam ağır sözler sarf edince Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbı adamın üzerine yürümeye kalkıştı. Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Durun yapmayın! Zira hak sahibinin konuşma hakkı vardır"* buyurdu. Sonra da: *"Ona kendi devesi gibi bir deve verin"* buyurdu. Ashâb: "Ey Allah'ın Resûlü! Bütün develerimiz onun devesinden daha güzeldir" deyince: *"O zaman güzelini verin, sizin en hayırlınız borcunu en güzel şekilde ödeyeninizdir"* buyurdu.[1]

Buhârî ve Müslim bunu *Sahîh*'lerinde Şu'be kanalıyla rivayet ettiler.[2]

١٠٧١٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْمِهْرَجَانِيُّ بْنُ أَبِي عَلِيٍّ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو سَهْلِ بْنُ زِيَادٍ الْقَطَّانُ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ غَالِبِ بْنِ حَرْبٍ، ثَنَا ثَابِتُ بْنُ مُحَمَّدٍ، ثَنَا مِسْعَرٌ، عَنْ مُحَارِبِ بْنِ دِثَارٍ، عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: " أَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ، وَكَانَ لِي عَلَيْهِ دَيْنٌ فَقَضَانِي وَزَادَنِي " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ ثَابِتِ بْنِ مُحَمَّدٍ

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî, *vekâle* (3/61) ve Müslim 2/1225 (122).

10715- Câbir der ki: "Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) yanına gittim. Bana borcu vardı ve borcunu bana fazlasıyla ödedi."[1]

Buhârî bunu *Sahîh*'te Sâbit b. Muhammed kanalıyla rivayet etti.[2]

١٠٧١٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ الْحَسَنِ، الْقَاضِي، أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ الْمَيْدَانِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى الذُّهْلِيِّ، ثَنَا بِشْرُ بْنُ عُمَرَ، حَدَّثَنِي إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي رَبِيعَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: اسْتَقْرَضَ مِنِّي رَسُولُ اللهِ ﷺ أَرْبَعِينَ أَلْفًا، فَأَتَى رَسُولُ اللهِ ﷺ بِمَالٍ، فَقَالَ: ادْعُوا لِي ابْنَ أَبِي رَبِيعَةَ، فَقَالَ: " هَذَا مَالُكَ فَبَارَكَ اللهُ لَكَ فِي مَالِكِ، إِنَّمَا جَزَاءُ السَّلَفِ الْوَفَاءُ وَالْحَمْدُ "

10716- İsmâîl b. İbrâhîm b. Abdillah b. Ebî Rabîa, babası kanalıyla dedesinden bildiriyor: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) benden kırk bin (dirhem) borç aldı. Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) mal gelince: *"Bana, İbn Ebî Rabîa'yı çağırın"* buyurdu. Sonra da: *"Bu, senin malındır, Yüce Allah malına bereketler ihsan etsin. Borç vermenin mükâfatı da buna teşekkür etmek ve onu geri ödemektir"* buyurdu.[3]

١٠٧١٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ مَطَرٍ، ثَنَا يَحْيَى بْنُ مُحَمَّدٍ، ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُعَاذٍ، ثَنَا أَبِي، ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ سِمَاكٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي سُفْيَانَ يَعْنِي ابْنَ الْحَارِثِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، قَالَ: جَاءَ يَهُودِيٌّ يَتَقَاضَى النَّبِيَّ ﷺ، فَأَغْلَظَ لِلنَّبِيِّ ﷺ فَهَمَّ بِهِ أَصْحَابُهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا قَدَّسَ اللهُ " أَوْ قَالَ: " مَا يَرْحَمُ اللهُ أُمَّةً لَا يَأْخُذُونَ لِلضَّعِيفِ مِنْهُمْ حَقَّهُ غَيْرَ مُتَعْتَعٍ " ثُمَّ أَرْسَلَ إِلَى خَوْلَةَ بِنْتِ حَكِيمٍ فَاسْتَقْرَضَهَا تَمْرًا فَقَضَاهُ، ثُمَّ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " كَذَلِكَ يَفْعَلُ عِبَادُ اللهِ الْمُؤْمِنُونَ، أَمَا إِنَّهُ قَدْ كَانَ عِنْدَنَا تَمْرٌ، وَلَكِنَّهُ قَدْ كَانَ عثريا" أَوْ قَالَ: " خيرا " هَذَا مُرْسَلٌ

10717- Abdullah b. Ebî Süfyân yani İbnu'l-Hâris b. Abdilmuttalib anlatıyor: Yahudi biri alacaklı olarak Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) gelip

---

[1] İsnâdı hasendir ve sahih bir hadistir.

[2] Buhârî, *hibe* (3/138).

[3] İsnâdı ceyyiddir. Nesâî, *buyû'* (7/314).

ağır sözler sarf edince Resûlullah'ın (sallallahu alayhi vesellam) ashâbı adamın üzerine yürümeye kalkıştı. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Aralarında hak ile hüküm verilmeyen ve zayıfın hakkının hiçbir menfaat beklemeden kuvvetliden alınmayan bir ümmet takdis edilmeyecektir"* veya *"onlara merhamet edilmeyecektir"* buyurdu. Sonra Havle binti Hakîm'e birilerini gönderdi ve ondan hurma alıp borcunu ödedi. Sonra da: *"Allah'ın mümin kulları bu şekilde yapar. Yanımızda hurma yok değildi, ancak sulanmamış hurmalardan vardı"* buyurdu.[1]

Bu, mürsel bir hadistir.

١٠٧١٨ - وَرُوِي مِنْ وَجْهٍ آخَرَ، عَنْ عُرْوَةَ عَنْ عَائِشَةَ، فِي ابْتِيَاعِهِ جَزُورًا مِنْ أَعْرَابِيٍّ بِوَسْقٍ مِنْ تَمْرٍ، وَأَنَّهُ لَمْ يَجِدْهُ عِنْدَهُ فَاسْتَقْرَضَهُ مِنْ خُوَيْلَةَ وَأَوْفَاهُ، لَمْ يُذْكُرْ كَلِمَةَ التَّقْدِيسَ، فَقَالَ: " إِنَّ لِصَاحِبِ الْحَقِّ مَقَالًا "، وَقَالَ فِي آخَرَ فَقَالَ الْأَعْرَابِيُّ: جَزَاكَ اللهُ خَيْرًا وَبَارَكَ عَلَيْكَ، فَقَدْ أَوْفَيْتَ وَأَطْيَبْتَ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أُولَئِكَ خِيَارُ عِبَادِ اللهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْمُوفُونَ الْمُطِيبُونَ " أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، ثَنَا الْإِمَامُ أَبُو سَهْلٍ، ثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ الْمَحَامِلِيُّ، ثَنَا الْحَسَنُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ شُعَيْبٍ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرِ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ بِهَذَا الْحَدِيثِ

10718- Hz. Âişe bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), bedevi birinden bir vesak miktarı (bir deve yükü) hurma karşılığında borca bir deve satın almıştı. Yanında hurma bulunmayınca da Huveyle'den borç alarak bedeviye olan borcunu ödemişti. Ancak hadiste takdis ifadesi yerine: *"Hak sahibinin konuşma hakkı vardır"* lafzı kullanılmıştır. Hadisin sonunda da şöyle geçmiştir: Bedevi: "Allah seni hayırla ödüllendirsin. Borcunu güzel bir şekilde ödedin" deyince, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kıyamet gününde Allah'ın hayırlı kulları, borcunu güzel bir şekilde ödeyenlerdir"* buyurdu.[2]

---

[1] İsnâdı mürseldir. Hâkim, *Müstedrek* (2/256, 257).

[2] İsnâdmda bir sakınca yoktur. Bezzâr, *Müsned* (2/105, 106) ve Ahmed, *Müsned* (6/278, 279).

١٠٧١٩ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو مَنْصُورٍ مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ النَّخَعِيُّ، بِالْكُوفَةِ، أَنَا أَبُو جَعْفَرِ بْنُ دُحَيْمٍ، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ حَازِمِ بْنِ أَبِي غَرَزَةَ، أَنَا أَبُو عَمْرٍو الْفَرَّاءُ حَفْصُ بْنُ عَمْرٍو، وَكَانَ مِنْ عِبَادِ اللهِ الصَّالِحِينَ، ثَنَا حِبَّانُ بْنُ عَلِيٍّ، عَنْ سَعْدِ بْنِ طَرِيفٍ، عَنْ مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ، عَنْ خَوْلَةَ، امْرَأَةِ حَمْزَةَ، قَالَتْ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يُذَاكِرُ حَمْزَةَ الدُّنْيَا، فَقَالَ: " إِنَّ الدُّنْيَا حُلْوَةٌ خَضِرَةٌ، فَمَنْ أَخَذَهَا بِحَقِّهَا بُورِكَ لَهُ فِيهَا، وَرُبَّ مُتَخَوِّضٍ فِي مَالِ اللهِ وَمَالِ رَسُولِهِ لَهُ النَّارُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ "

قَالَتْ: وَكَانَ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ وَسْقَانِ مِنْ تَمْرٍ لِرَجُلٍ مِنْ بَنِي سَاعِدَةَ فَأَتَى السَّاعِدِيُّ يَتَقَاضَاهُ، فَأَمَرَ رَسُولُ اللهِ ﷺ رَجُلًا يَقْضِيهِ فَأَعْطَاهُ تَمْرًا دُونَ فَرَدَّهُ عَلَيْهِ فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ: أَتَرُدُّ عَلَى رَسُولِ اللهِ، قَالَ: نَعَمْ، وَمَنْ أَحَقُّ بِالْعَدْلِ مِنْ رَسُولِ اللهِ؟، قَالَ: " صَدَقَ وَمَنْ أَحَقُّ بِالْعَدْلِ مِنِّي؟ " وَاكْتَحَلَتْ عَيْنَا رَسُولِ اللهِ ﷺ بِدُمُوعِهِ ثُمَّ قَالَ: " لَا قَدَّسَ اللهُ أَوْ كَيْفَ يُقَدِّسُ اللهُ أُمَّةً لَا يَأْخُذُ ضَعِيفُهَا حَقَّهُ مِنْ شَدِيدِهَا وَهُوَ غَيْرُ مُتَعْتَعٍ " ثُمَّ قَالَ: " يَا خَوْلَةُ، غَدِّيهِ وَادْهُنِيهِ وَاقْضِيهِ، فَإِنَّهُ لَيْسَ مِنْ غَرِيمٍ يَرْجِعُ مِنْ عِنْدِهِ غَرِيمُهُ رَاضِيًا إِلَّا صَلَّتْ عَلَيْهِ دَوَابُّ الْأَرْضِ وَنُونُ الْبِحَارِ، وَلَا غَرِيمٌ يَلْوِي غَرِيمَهُ وَهُوَ يَقْدِرُ إِلَّا كَتَبَ اللهُ عَلَيْهِ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ إِثْمًا "

10719- Hamza'nın eşi Havle anlatıyor: Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem), Hamza'ya dünyayı zikredip: "*Dünya yeşil ve tatlıdır. Malı (harama bulaşmadan) hakkıyla alan kişi bereketini görür. Malı hakkı olmayan bir yolla elde eden kişi de bunun bereketini göremez. Allah ve Resûlü'nün malında nice mal savuranlar vardır ki, onlar kıyamet gününde cehennemdedir*" buyurduğunu işittim. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem), Sâideoğullarından bir adama iki vesak hurma borcu vardı. Bu adam borcu almak için gelince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) bir adama ona borcunu ödemesini emretti. Bunun üzerine adam borç alınan hurmadan kalite olarak daha düşüğüyle ödemek isteyince, alacaklı bunu kabul etmeyip reddetti. Borcu ödeyen adam: "Bunu Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) iade mi ediyorsun?" deyince, alacaklı: "Evet, Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) daha adil kim vardır ki?" karşılığını verdi. Allah Resûlü (sallallahu alayhi vesellem): "*Doğru söyledi, benden daha adil kim vardır ki!*" buyurdu ve gözleri yaşla doldu. Sonra: "*Aralarında hak ile hüküm verilmeyen ve*

zayıfın hakkının hiçbir menfaat beklemeden kuvvetliden *alınmayan bir ümmet takdis* edilmeyecektir" veya: *"nasıl takdis edilsin!"* buyurdu. Sonra da: *"Ey Havle! Ona (öğle) yemeği yedir, koku sür ve borcunu öde. Çünkü alacaklısı yanından razı olarak dönen hiçbir borçlu yoktur ki, yeryüzü hayvanları ve denizlerin balıkları ona dua etmesin. Ödemeye gücü yettiği halde alacaklısını oyalayan hiçbir borçlu da yoktur ki, her gün ve her gece ona bir günah yazılmasın"* buyurdu.[1]

١٠٧٢٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، أَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ أَيُّوبَ، أَنَا أَبُو حَاتِمٍ الرَّازِيُّ، ثَنَا أَبُو تَوْبَةَ، أَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ سُلَيْمَانَ بْنِ أَبِي الْجَوْنِ الْعَبْسِيُّ، عَنْ أَبِي سَعْدٍ الْقَاصِّ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ مَشَى إِلَى غَرِيمِهِ بِحَقِّهِ صَلَّتْ عَلَيْهِ دَوَابُّ الْأَرْضِ، وَنُونُ الْمَاءِ، وَكَتَبَ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ شَجَرَةً تُغْرَسُ فِي الْجَنَّةِ وَذَنْبًا يُغْفَرُ "

10720- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Her kim borcunu ödemek için alacaklısına doğru yürürse yerin bütün hayvanları, suyun bütün balıkları ona hayır dua ederler. Attığı her adım için de Yüce Allah onun adına Cennette bir ağaç diker ve bir günahını bağışlar."*[2]

١٠٧٢١ - وَأَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، ثَنَا أَبُو جَعْفَرِ بْنُ مَنَادِرٍ الْجَوْهَرِيُّ، ثَنَا عِيسَى بْنُ سَالِمٍ، ثَنَا بَقِيَّةُ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سُلَيْمَانَ، عَنْ أَبِي سَعْدٍ الْقَاصِّ، فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: " رُبَّتْ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ شَجَرَةٌ فِي الْجَنَّةِ، وَذَنْبٌ يُغْفَرُ " وَالْمَحْفُوظُ عَنْ سَعِيدٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ مِنْ قَوْلِهِ مَوْقُوفًا

10721- Başka bir kanalla yukarıdaki hadisin aynısı şu ifadelerle nakledilmiştir: *"Attığı her adım için de Yüce Allah onun adına Cennette bir ağaç bitirir ve bir günahını bağışlar."*[3]

(Bu hadis metninin) *mahfûz* olanı ise Saîd (b. Cübeyr) kanalıyla İbn Abbâs'tan onun sözü olarak rivayet edilendir.↓

---

[1] Taberânî, *M. el-Kebîr* 24/233, 234 (592).

[2] İsnâdı zayıftır. Bezzâr, *Müsned* (2/199).

[3] İsnâdı zayıftır.

١٠٧٢٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو عَمْرِو بْنِ مَطَرٍ، ثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى بْنِ مُحَمَّدٍ، ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُعَاذٍ، ثَنَا أَبِي، ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ حَبِيبٍ الْقَصَّابُ، قَالَ: سَمِعْتُ سَعِيدَ بْنَ جُبَيْرٍ، يَقُولُ: قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: " مَنْ عَزَلَ أَذًى عَنِ الطَّرِيقِ، كَانَتْ لَهُ صَدَقَةٌ، وَمَنْ مَشَى بِدِينِهِ إِلَى غَرِيمِهِ كَانَتْ لَهُ صَدَقَةٌ، وَمَنْ أَعَانَ ضَعِيفًا عَلَى حِمْلِ دَابَّةٍ كَانَتْ لَهُ صَدَقَةٌ، وَكُلُّ مَعْرُوفٍ صَدَقَةٌ " قَالَ سَعِيدٌ: " وَمَنْ قَتَلَ وَزَغًا كَانَتْ لَهُ صَدَقَةٌ "

10722- İbn Abbâs der ki: "Kim yoldan eziyet verici bir şeyi kaldırırsa bu, kendisi için bir sadakadır. Kim borcunu ödemek için alacaklısına doğru yürürse bu, kendisi için sadakadır. Kim bineğini yükleyen zayıf birine yardım ederse bu, kendisi için bir sadakadır. Her iyilik te bir sadakadır."[1]

Ayrıca Saîd: "Kim bir keler öldürürse bu, kendisi için bir sadakadır" demiştir.

١٠٧٢٣ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، أَنَا أَبُو عَلِيٍّ حَامِدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الرَّفَّا، ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ زُهَيْرٍ، ثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ شَقِيقٍ، عَنْ أَبِي حَمْزَةَ السُّكَّرِيِّ، عَنْ حَبِيبِ بْنِ أَبِي عَمْرَةَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: " مَنْ مَشَى إِلَى غَرِيمِهِ بِحَقِّهِ كَانَ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ يَخْطُوهَا صَدَقَةٌ "

10723- İbn Abbâs der ki: "Her kim borcunu ödemek için alacaklısına doğru yürürse attığı her adım kendisi için bir sadakadır."[2]

١٠٧٢٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، أَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ عَبْدَةَ، ثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْبُوشَنْجِيُّ، ثَنَا أَبُو صَالِحٍ مَحْبُوبُ بْنُ مُوسَى الْفَرَّاءُ، أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنِ الْمُبَارَكِ، عَنْ حَمْزَةَ الزَّيَّاتِ، حَدَّثَنِي حَبِيبُ بْنُ أَبِي ثَابِتٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: أَتَى رَجُلٌ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَسْأَلُهُ فَاسْتَسْلَفَ لَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ شَطْرَ وَسْقٍ فَأَعْطَاهُ إِيَّاهُ، فَجَاءَ الرَّجُلُ يَتَقَاضَاهُ فَأَعْطَاهُ وَسْقًا وَقَالَ: " نِصْفٌ لَكَ قَضَاءٌ، وَنِصْفٌ لَكَ تَائِلٌ مِنْ عِنْدِي"

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Mervezî, *Ta'zîm Kadri's-Salât* (823).

[2] İsnâdında tanımadığım bir ravi vardır.

10724- Ebû Hureyre der ki: (İhtiyaç sahibi) bir adam bir şeyler istemek için Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) geldi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) de ona vermek üzere yarım vesak (80kg, hurma) borç alıp kendisine verdi. Daha sonra alacaklı verdiği borcu almak için Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelince Allah Resûlü (sallallahu alayhi vesellem) ona bir vesak verdi ve: *"Yarısı senin hakkın, diğer yarısı da benden sana(hediye)dir"* buyurdu.[1]

١٠٧٢٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ، ثَنَا ابْنُ مُصَفًّى، ثَنَا بَقِيَّةُ، عَنْ ثَوْرِ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ خَالِدِ بْنِ مَعْدَانَ، عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ، أَنَّهُ سُئِلَ عَنِ اسْتِقْرَاضِ الْخَمِيرِ، وَالْخُبْزِ، فَقَالَ: " سُبْحَانَ اللهِ، هَذَا مِنْ مَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ، فَخُذِ الصَّغِيرَ وَأَعْطِ الْكَبِيرَ، وَخُذْ لَكَ كَبِيرًا وَأَعْطِ الصَّغِيرَ "، أَوْ قَالَ: " الْكَبِيرُ خَيْرُكُمْ أَحْسَنُكُمْ قَضَاءً " سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ ذَلِكَ

10725- Hâlid b. Ma'dân bildiriyor: Muâz b. Cebel'e hamur ve ekmeğin ödünç verilip verilemeyeceği sorulunca şu karşılığı verdi: "Sübhânallah! (Kesinlikle bu) bu güzel ahlâktandır. Az alıp (iade ederken) çok ver, çok alıp az ver" (veya: "çok ver" dedi). *«En hayırlınız ödemesi en güzel olanınızdır.»* Resûlullah'ın (sallallahu alayhi vesellem) böyle buyurduğunu işittim."[2]

١٠٧٢٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، أَنَا أَبُو الْفَضْلِ بْنُ خَمِيرَوَيْهِ الْهَرَوِيُّ، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ نَجْدَةَ، ثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، ثَنَا خَدِيجُ بْنُ مُعَاوِيَةَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَ: سَمِعْتُ صِلَةَ بْنَ زُفَرَ، يَقُولُ: ثَنَا أَبُو الْيَقْظَانِ عَمَّارُ بْنُ يَاسِرٍ، قَالَ: " ثَلَاثٌ مَنْ جَمَعَهُنَّ جَمَعَ الْإِيمَانَ: الْإِنْفَاقُ مِنَ الْإِقْتَارِ؛ تُنْفِقُ وَأَنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ سَيُخْلِفُ لَكَ، وَبِإِنْصَافِ النَّاسِ مِنْ نَفْسِكَ لَا تُلْجِئُ أَحَدًا إِلَى سُلْطَانٍ لِيَذْهَبَ بِحَقِّهِ، وَبَذْلُ السَّلَامِ لِلْعَالَمِ "

10726- Ammâr b. Yesâr der ki: "Üç hasleti taşıyan kişi imânın hasletlerini taşımış olur. Yüce Allah'ın sana verdiğinin yerine vereceğini düşünerek muhtaç iken infakta bulunmak, kendi aleyhinde de olsa adaleti

---

[1] İsnâdı hasendir. Bezzâr, *Müsned* (2/103, 104) ve Beyhakî, *es-Sünen el-Kebîr*(5/351).

[2] İsnâdında bir sakınca yoktur. İbn Adiy, *el-Kâmil* (3/530).

gözetmek yani kimseyi mahkeme yoluyla senden hakkını almaya mahal bırakmamak ve herkese selam vermektir."[1]

فَصْلٌ فِي إِنْظَارِ الْمُعْسِرِ وَالتَّجَاوُزِ عَنْهُ وَالرِّفْقِ بِالْمُوسِرِ وَالْوَضْعِ عَنْهُ

Darda Olan Borçluya (Borcu Ödeyebilsin Diye) Mühlet Vermek veya Borcundan Vazgeçmek; Durumu İyi Olan Borçluya Hoşgörülü Davranmak ve Borçtan Bir Şeyler İndirmek

١٠٧٢٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، أَنَا أَبُو أَحْمَدَ الْقَاسِمُ بْنُ أَبِي صَالِحٍ الْهَمْدَانِيُّ، ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ دِيزِيلَ، ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبِي أُوَيْسٍ، ثَنَا أَخِي، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ بِلَالٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ أَبِي الرِّجَالِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أُمِّهِ عَمْرَةَ بِنْتِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَتْ: سَمِعْتُ عَائِشَةَ، تَقُولُ: سَمِعَ رَسُولُ اللهِ ﷺ صَوْتَ خُصُومٍ بِالْبَابِ عَالِيَةً، فَإِذَا أَحَدُهُمَا مُسْتَوْضِعُ الْآخَرَ وَيَسْتَرْفِقُهُ فِي شَيْءٍ، وَهُوَ يَقُولُ: وَاللهِ لَا أَجْعَلُ، فَخَرَجَ رَسُولُ اللهِ ﷺ عَلَيْهِمَا، فَقَالَ: " أَيْنَ الْمُتَأَلِّي عَلَى اللهِ لَا يَفْعَلُ الْمَعْرُوفَ؟ "، قَالَ: فَقَالَ: أَنَا، يَا رَسُولَ اللهِ، لَهُ أَيُّ ذَلِكَ أَحَبَّ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ، وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ

10727- Hz. Âişe der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kapıda yüksek bir sesle konuşan davacıların seslerini işitti. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bir de baktı ki biri diğerinden borcu indirmesini istiyor ve kendisinden bir şey hakkında yumuşak davranmasını istiyor. O da: "Vallahi bunu yapamam" diyordu. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) yanlarına çıkıp: *"İyilik yapamayacağına dair Allah adına yemin eden nerede?"* diye sordu. Adam: "Benim, ey Allah'ın Resûlü! Neyi nasıl istiyorsa öyle olsun" dedi.[2]

---

[1] İsnâdı hasendir. Ebû Nuaym, *Hilye* (1/141).

[2] İsnâdı sahihtir.

Buhârî bunu *Sahîh*'te İsmâîl kanalıyla[1] ve Müslim hocalarından biri kanalıyla İsmâîl'den rivayet etti.[2]

١٠٧٢٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْفَقِيهُ الشِّيرَازِيُّ، ثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ الْحَافِظُ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ يَعْنِي الْبُوشَنْجِيَّ، ثَنَا يَحْيَى بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ رَبِيعَةَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ هُرْمُزَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ الْأَنْصَارِيِّ، عَنْ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ: أَنَّهُ كَانَ لَهُ مَالٌ عَلَى ابْنِ أَبِي حَدْرَدٍ الْأَسْلَمِيِّ، فَلَقِيَهُ فَلَزِمَهُ فَتَكَلَّمَا حَتَّى ارْتَفَعَتِ الْأَصْوَاتُ، فَمَرَّ بِهِمَا رَسُولُ اللهِ ﷺ فَأَشَارَ بِيَدِهِ، كَأَنَّهُ يَقُولُ النِّصْفَ، فَأَخَذَ نِصْفًا مِمَّا عَلَيْهِ وَتَرَكَ نِصْفًا " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ، وَأَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ، فَقَالَ: رَوَاهُ اللَّيْثُ

10728- Abdullah b. Ka'b b. Mâlik el-Ensârî bildiriyor: Ka'b b. Mâlik'in, İbn Ebi'l-Hadred el-Eslemî'den alacağı vardı. Onunla karşılaşınca alacağını istemiş ve tartışarak sesleri yükselmişti. O sırada Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) oradan geçmekteydi. Eliyle: *"(Alacağının yarısından vaz geç)"* der gibi işaret etti. Bunun üzerine Ka'b b. Mâlik alacağının yarısını aldı ve diğer yarısından vazgeçti.[3]

Buhârî bunu *Sahîh*'te İbn Bukeyr kanalıyla[4] ve Müslim bunu zikretmiş ve rivayetinde: "Leys rivayet etti" demiştir.[5]

١٠٧٢٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ الْمَحْبُوبِيُّ، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَيَّارٍ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، ثَنَا سُفْيَانُ، حَدَّثَنِي الْأَعْمَشُ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ، عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الْبَدْرِيِّ، قَالَ: " حُوسِبَ رَجُلٌ مات فَلَمْ يُوجَدْ لَهُ خَيْرٌ، وَكَانَ ذَا مَالٍ فَكَانَ يُدَايِنُ النَّاسَ، وَكَانَ يَقُولُ لِغِلْمَانِهِ: مَنْ وَجَدْتُمُوهُ غَنِيًّا فَخُذُوا مِنْهُ، وَمَنْ وَجَدْتُمُوهُ مُعْسِرًا

---

[1] Buhârî, *sıla* (3/170).

[2] Müslim 2/1191, 1192 (19).

[3] İsnâdı sahihtir.

[4] Buhârî, *husûmât* (3/91) ve *sulh* (3/170).

[5] Müslim, *musâkât* (2/1193).

فَتَجَاوَزُوا عَنْهُ، لَعَلَّ اللهَ يَتَجَاوَزُ عَنِّي، فَقَالَ اللهُ تَعَالَى: أَنَا أَحَقُّ أَنْ أَتَجَاوَزَ عَنْهُ " رَوَاهُ الثَّوْرِيُّ مَوْقُوفًا، وَرَوَاهُ أَبُو مُعَاوِيَةَ، وَعَبْدُ اللهِ بْنُ نُمَيْرٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ مَرْفُوعًا، وَأَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ مِنْ حَدِيثِ أَبِي مُعَاوِيَةَ

10729- Ebû Mes'ûd el-Bedrî der ki: Hiç hayır işlemeyen, fakat malı olup da insanlara borç veren bir adam ölmüş ve hesaba çekilmişti. Bu kişi alacaklarını toplamak için göndereceği kişilere: "Durumu iyi olandan alın ve darda olanı(n borcunu) affedin, olur ki Allah bizi de bağışlar" derdi. Bunun üzerine Yüce Allah: "Ben onu bağışlamakta daha fazla hak sahibiyim" buyurdu (ve onu bağışladı).[1]

(Görüldüğü gibi) Sevrî bunu mevkûf olarak rivayet etmiştir. Ebû Muâviye ile Abdullah b. Numeyr ise bunu A'meş kanalıyla merfû olarak rivayet ettiler.

Müslim bunu Ebû Muâviye kanalıyla rivayet etti.[2]

١٠٧٣٠ - أَخْبَرَنَاهُ أَبُو إِسْحَاقَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الْإِمَامُ، أَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ الْجَوْسَقَانِيُّ، ثَنَا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ، ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، ثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ شَقِيقٍ، عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " حُوسِبَ رَجُلٌ مِمَّنْ كَانَ قَبْلَكُمْ فَلَمْ يُوجَدْ لَهُ مِنَ الْخَيْرِ شَيْءٌ إِلَّا أَنَّهُ كَانَ رَجُلًا مُوسِرًا يُخَالِطُ النَّاسَ فَيَقُولُ لِغِلْمَانِهِ: تَجَاوَزُوا عَنِ الْمُعْسِرِ. فَقَالَ اللهُ لِمَلَائِكَتِهِ: فَنَحْنُ أَحَقُّ بِذَلِكَ؛ فَتَجَاوَزُوا عَنْهُ "

10730- Ebû Mes'ûd'un bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Sizden önceki ümmetlerden bir adam hesaba çekildi. Ancak hayır adına hiçbir şeyi bulunamadı. Yalnız insanlar arasına karışırdı. Bu kişi alacaklarını toplamak için göndereceği kişilere: «Darda olanı(n borcunu) affedin» derdi. Bu*

---

[1] İsnâdı sahihtir. Hâkim, *Müstedrek* (2/29).

[2] Müslim 2/1195 (30).

sebeple Yüce Allah, meleklerine: «Biz buna ondan daha layığız, onu affedin» buyurdu."[1]

١٠٧٣١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، ثَنَا بَحْرُ بْنُ نَصْرِ بْنِ سَابِقٍ، ثَنَا شُعَيْبُ بْنُ اللَّيْثِ، عَنِ ابْنِ عَجْلَانَ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ، أَنَّهُ قَالَ: " إِنَّ رَجُلًا لَمْ يَعْمَلْ خَيْرًا قَطُّ، وَكَانَ يُدَايِنُ النَّاسَ فَيَقُولُ لِرَسُولِهِ: خُذْ مَا تَيَسَّرَ وَاتْرُكْ مَا عَسُرَ وَتَجَاوَزْ لَعَلَّ اللهَ يَتَجَاوَزُ عَنَّا. فَلَمَّا هلَكَ قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: هَلْ عَمِلْتَ خَيْرًا قَطُّ؟ قَالَ: لَا إِلَّا أَنَّهُ كَانَ لِي غُلَامٌ، وَكُنْتُ أُدَايِنُ النَّاسَ، فَإِذَا بَعَثْتُهُ يَتَقَاضَى قُلْتُ لَهُ: خُذْ مَا تَيَسَّرَ وَاتْرُكْ مَا عَسُرَ وَتَجَاوَزْ لَعَلَّ اللهَ يَتَجَاوَزُ عَنَّا، قَالَ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: فَقَدْ تَجَاوَزْتُ عَنْكَ "

10731- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Bir adam vardı ve hiç hayır işlememişti. Bu kişi insanlara borç verirdi. Ancak alacaklarını toplamak için göndereceği kişiye: «Durumu iyi olandan al ve darda olanı(n borcunu) affet, olur ki Allah bizi de bağışlar» derdi. Bu kişi öldüğü zaman Yüce Allah: «Hiç hayır işledin mi?» diye sordu. Adam: «Hayır işlemedim, ancak benim bir kölem vardı ve ben insanlara borç verirdim. Borçları toplaması için kölemi gönderdiğim zaman ona: "Durumu iyi olandan al ve darda olanı(n borcunu) affet, olur ki Allah bizi de bağışlar" derdim» karşılığını verdi. Bunun üzerine Yüce Allah: «Ben de seni bağışladım» buyurdu."*[2]

١٠٧٣٢ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو يُوسُفَ يَعْقُوبُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ يَعْقُوبَ الْخُسْرَوْجِرْدِيُّ بِخُسْرَوْجِرْدَ، ثَنَا دَاوُدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْخُسْرَوْجِرْدِيُّ، ثَنَا عِيسَى بْنُ حَمَّادٍ زُغْبَةُ، قَالَ: أَخْبَرَنِي اللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ، فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ

10732- Başka bir kanalla yukarıdaki hadisin aynısı nakledilmiştir.[3]

١٠٧٣٣ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، ثَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ الضَّبِّيُّ، ثَنَا عَمْرٌو، أَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُتْبَةَ،

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Müslim 2/1195 (30).

[2] Ravileri güvenilirdir. Hâkim, *Müstedrek* (2/27, 28).

[3] İsnâdı sahihtir. Nesâî, *buyû'* (7/318).

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ، يَقُولُ: " كَانَ رَجُلٌ يُدَايِنُ النَّاسَ، قَالَ: فَقَالَ لِفِتْيَانِهِ أَوْ لِفَتَاهُ: إِذَا أَعْسَرَ الْمُعْسِرُ، فَتَجَاوَزُوا عَنْهُ فَلَعَلَّ اللهَ أَنْ يَتَجَاوَزَ عَنَّا "، قَالَ: " فَلَمَّا لَقِيَ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ تَجَاوَزَ عَنْهُ " أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعْدٍ

10733- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Zamanında bir adam insanlara hep borç verirdi. Bu kişi hizmetkârlarına veya hizmetkârına: «Borçlu darda ise onu(n borcunu) affedin, olur ki Allah bizi de bağışlar» derdi. Bu adam öldüğü zaman da Allah onu bağışladı."*[1]

Buhârî ve Müslim bunu *Sahîh*'lerinde İbrâhîm b. Sa'd kanalıyla rivayet ettiler.[2]

١٠٧٣٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو حَازِمٍ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو الْفَضْلِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ سَيَّارٍ الْعَدْلُ بِهَرَاةَ، أَنَا أَبُو الْفَضْلِ أَحْمَدُ بْنُ نَجْدَةَ الْقُرَشِيُّ، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ الْيَرْبُوعِيُّ، ثَنَا زُهَيْرُ بْنُ مُعَاوِيَةَ، ثَنَا مَنْصُورُ بْنُ الْمُعْتَمِرِ، عَنْ رِبْعِيِّ بْنِ حِرَاشٍ، أَنَّ حُذَيْفَةَ بْنَ الْيَمَانِ، حَدَّثَهُمْ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " تَلَقَّتِ الْمَلَائِكَةُ رُوحَ رَجُلٍ مِمَّنْ كَانَ قَبْلَكُمْ، فَقَالُوا: أَعَمِلْتَ مِنَ الْخَيْرِ شَيْئًا؟ قَالَ: لَا، قَالُوا: تَذَكَّرْ، قَالَ: كُنْتُ أُدَايِنُ النَّاسَ فَآمُرُ فِتْيَانِي أَنْ يُنْظِرُوا الْمُعْسِرَ وَيَتَجَاوَزُوا عَنِ الْمُوسِرِ، قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: تَجَاوَزُوا عَنْهُ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ يُونُسَ وَقَالَ أَبُو مَالِكٍ: عَنْ رِبْعِيٍّ، عَنْ حُذَيْفَةَ فِي الْحَدِيثِ: " كُنْتُ أُيَسِّرُ عَلَى الْمُوسِرِ وَأُنْظِرُ الْمُعْسِرَ "

10734- Huzeyfe b. el-Yemân'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Melekler sizden önceki toplumlardan bir adamın ruhunu karşıladı ve: «Hayır namına bir şey işledin mi?» diye sordu. Adam: «Hayır» deyince, melekler: «Hatırlamaya çalış» dedi. Bunun üzerine adam: «Ben insanlara borç verirdim. Hizmetkârlarıma darda olana mühlet vermelerini ve zengine müsamahakâr davranmalarını emrederdim» dedi. Bunun üzerine Yüce Allah onu bağışladı."*

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî, *enbiyâ* (4/152) ve Müslim 2/1196 (31).

Buhârî ve Müslim bunu *Sahîh*'lerinde Ahmed b. Yûnus kanalıyla rivayet etti.[1]

Ebû Mâlik'in Rabî' kanalıyla Huzeyfe'den olan rivayetinde: *"Zengine müsamahakâr davranır ve darda olana mühlet verirdim"* ibaresi geçmiştir.[2]

١٠٧٣٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ مُحَمَّدُ بْنُ الْفَضْلِ بْنِ نَظِيفٍ الْمِصْرِيُّ بِمَكَّةَ، أَنَا الْقَاضِي أَبُو الطَّاهِرِ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ نَصْرٍ الْمَالِكِيُّ إِمْلَاءً، ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ شَرِيكِ بْنِ الْفَضْلِ أَبُو إِسْحَاقَ الْكُوفِيُّ، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ يُونُسَ، ثَنَا زَائِدَةُ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ رِبْعِيِّ بْنِ حِرَاشٍ، عَنْ أَبِي الْيُسْرِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ أَنْظَرَ مُعْسِرًا أَوْ وَضَعَ عَنْهُ أَظَلَّهُ اللهُ فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ " قَالَ: وَبَصَقَ أَبُو الْيُسْرِ فِي صَحِيفَتِهِ وَقَالَ لِغَرِيمِهِ: " اذْهَبْ فَهِيَ لَكَ وَذَكَرَ أَنَّهُ كَانَ مُعْسِرًا أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ فِي الْحَدِيثِ الطَّوِيلِ، عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الْوَلِيدِ، عَنْ أَبِي الْيُسْرِ

10735- Ebu'l-Yusr'un bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellam) şöyle buyurmuştur: *"Her kim darda olan bir borçluya mühlet verir veya borcundan bir kısmını düşerse Allah, kendi gölgesinden başka hiçbir gölgenin olmadığı günde o kimseyi (Arş'ının) gölgesinde gölgelendirir."*

Ravi der ki: Bunun üzerine Ebu'l-Yusr (elindeki) borç kağıdına tükürdü ve borçluya: "Haydi git, bana bir borcun yoktur" dedi. Borçlu da ona zor durumda olduğunu söylemişti.

Müslim bunu *Sahîh*'te "Ubâde b. el-Velîd —Ebu'l-Yusr" kanalıyla daha uzun bir metinle rivayet etti.[3]

١٠٧٣٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، أَنَا أَبُو جَعْفَرٍ، أَنَا أَبُو جَعْفَرٍ الرَّزَّازُ، ثَنَا يَحْيَى بْنُ جَعْفَرٍ، أَنَا عَمْرُو بْنُ عَبْدِ الْغَفَّارِ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ أَنْظَرَ مُعْسِرًا أَظَلَّهُ اللهُ فِي يَوْمٍ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ "

---

[1] Buhârî, *buyû'* (3/9) ve Müslim 2/1194 (26).

[2] Müslim 2/1195 (29).

[3] Müslim 3/2301, 2302 (74).

10736- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Her kim darda olan bir borçluya mühlet verirse Allah, kıyamet gününde kendi gölgesinden başka hiçbir gölgenin olmadığı günde o kimseyi (Arş'ının) gölgesinde gölgelendirir."*[1]

١٠٧٣٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ الدَّهَّانُ، ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، ثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ نَفَّسَ عَنْ مُؤْمِنٍ كُرْبَةً مِنْ كُرَبِ الدُّنْيَا نَفَّسَ اللهُ عَنْهُ كُرْبَةً مِنْ كُرَبِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَمَنْ يَسَّرَ عَلَى مُعْسِرٍ يَسَّرَ اللهُ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، وَاللهُ فِي عَوْنِ الْعَبْدِ مَا كَانَ الْعَبْدِ فِي عَوْنِ أَخِيهِ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ يَحْيَى وَأَبِي بَكْرٍ، وَأَبِي كُرَيْبٍ، عَنْ أَبِي مُعَاوِيَةَ

10737- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Kim bir müminin dünya sıkıntılarından birini giderirse, Yüce Allah onun kıyamet günü sıkıntılarından birini giderir. Kim darda kalana yardım edip işini kolaylaştırırsa, Yüce Allah hem dünyada, hem de âhirette ona kolaylık sağlar. Kim de bir müslümanın ayıbını örterse, Yüce Allah hem dünyada, hem de âhirette onun ayıbını örter. Kul kardeşinin yardımcısı olduğu sürece onun da yardımcısı Yüce Allah olur."*[2]

Müslim bunu *Sahîh*'te Yahya, Ebû Bekr ve Kureyb kanalıyla Ebû Muâviye'den rivayet etti.[3]

١٠٧٣٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ مَنْصُورٍ النَّوْقَانِيُّ بِهَا، أَنَا أَبُو حَاتِمٍ مُحَمَّدُ بْنُ حِبَّانَ الْبُسْتِيُّ، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ الصُّوفِيُّ، ثَنَا يَحْيَى بْنُ مَعِينٍ، ثَنَا عَبْدَةُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ مُوسَى بْنِ عُقْبَةَ، عَنْ

---

[1] İsnâdı zayıftır. Tirmizî, *buyû'* (3/599).

[2] İsnâdı zayıftır. Ancak tarikleriyle sahih bir hadistir.

[3] Müslim 3/2074 (38).

عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو الْأَوْدِيِّ، عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " يَحْرُمُ عَلَى النَّارِ كُلُّ هَيِّنٍ لَيِّنٍ قَرِيبٍ وَسَهْلٍ "

10738- İbn Mes'ûd'un bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): "*Mülayim, güler yüzlü ve insanlara yakın olan kişiler, cehennem ateşine haram kılınır*" buyurmuştur.[1]

١٠٧٣٩ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ الْفَضْلِ بْنِ نَظِيفٍ بِمَكَّةَ، ثَنَا أَبُو عَلِيٍّ الْحَسَنُ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ السُّيُوطِيُّ إِمْلَاءً، ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، ثَنَا يُونُسُ، ثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِمَنْ يَحْرُمُ عَلَى النَّارِ وَمَنْ تَحْرُمُ النَّارُ عَلَيْهِ؟ كُلُّ هَيِّنٍ لَيِّنٍ قَرِيبٍ سَهْلٍ "

10739- Başka bir kanalla yukarıdaki hadisin aynısı nakledilmiştir. Ancak rivayette: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): «*Size, kimin ateşe ve ateşin kime haram kılındığını bildireyim mi? Mülayim, güler yüzlü ve insanlara yakın olan kişiler cehennem ateşine haram kılınır*» buyurdu" demiştir.[2]

١٠٧٤٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بُشْرَانَ، ثَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الشَّافِعِيُّ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْفَرَجِ، ثَنَا الْوَاقِدِيُّ، ثَنَا هِشَامُ بْنُ سَعْدٍ، أَنَّهُ سَمِعَ الزُّهْرِيَّ يُخْبِرُ، عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَحَبَّ اللهُ عَبْدًا سَمْحًا إِذَا بَاعَ، وَسَمْحًا إِذَا اشْتَرَى، وَسَمْحًا إِذَا قَضَى وَسَمْحًا إِذَا اقْتَضَى "

10740- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vasellem): "*Yüce Allah, satışında, alışında, borç verdiğinde ve ödemesinde hoşgörülü olan kulu sever*" buyurmuştur.[3]

١٠٧٤١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ صَالِحِ بْنِ هَانِئٍ، ثَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ، ثَنَا عَمْرُو بْنُ عُثْمَانَ بْنِ سَعِيدِ بْنِ كَثِيرٍ، ثَنَا أَبِي، ثَنَا أَبُو

---

[1] İsnâdı hasendir. İbn Hibbân, *Sahîh* (1/346).

[2] İsnâdı hasendir. Tirmizî, *sifatu'l-kıyâme* (4/654).

[3] İsnâdı zayıftır.

غَسَّانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " رَحِمَ اللهُ عَبْدًا سَمْحًا إِذَا بَاعَ سَمْحًا إِذَا اقْتَضَى سَمْحًا إِذَا اشْتَرَى " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ عَيَّاشٍ، عَنْ أَبِي غَسَّانَ

10741- Câbir b. Abdillah'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yüce Allah, satışında, alışında ve verdiği borcun ödemesinde hoşgörülü olan kulu bağışlasın"* buyurmuştur.[1]

Buhârî bunu Ali b. Ayyâş — Ebû Ğassân kanalıyla rivayet etti.[2]

١٠٧٤٢ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ هُوَ الْأَصَمُّ، ثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدُّورِيُّ، ثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ عَطَاءٍ، أَنَا إِسْرَائِيلُ، عَنْ زَيْدِ بْنِ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " غَفَرَ اللهُ لِرَجُلٍ كَانَ قَبْلَكُمْ كَانَ سَهْلًا إِذَا بَاعَ، سَهْلًا إِذَا اشْتَرَى سَهْلًا إِذَا قَضَى، سَهْلًا إِذَا اقْتَضَى"

10742- Câbir b. Abdillah'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Yüce Allah, sizden önceki toplumlardan olan satışında, alışında, borç verdiğinde ve verdiği borcun ödemesinde kolaylık sağlayan kulu bağışladı"* buyurmuştur.[3]

١٠٧٤٣ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ اللهِ النَّرْسِيُّ، ثَنَا شَبَابَةُ بْنُ سَوَّارٍ، ثَنَا هِشَامُ بْنُ الْغَازِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي حُسَيْنٍ، قَالَ: ابْتَاعَ عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ حَائِطًا مِنْ رَجُلٍ فَسَاوَمَهُ حَتَّى قَاوَمَهُ عَلَى الثَّمَنِ الَّذِي رَضِيَ بِهِ الْبَائِعُ فَقَالَ: أَرِنَا يَدَكَ قَالَ: وَكَانُوا لَا يَسْتَوْجِبُونَ الْبَيْعَ إِلَّا بِالصَّفْقَةِ، فَلَمَّا رَأَى ذَلِكَ الرَّجُلُ قَالَ: لَا أَبِيعُكَ حَتَّى تَزِيدَ لِي عَشْرَةَ آلَافٍ، قَالْتَفَتَ عُثْمَانُ إِلَى عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ فَقَالَ: إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ أَدْخَلَ

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî, *buyû'* (3/9).

[3] İsnâdı hasendir. Tirmizî 3/610 (1320) ve Beyhakî, *Sünen* (5/357, 358).

الْجَنَّةَ رَجُلًا سَمْحًا بَائِعًا وَمُبْتَاعًا وَقَاضِيًا وَمُقْتَضِيًا " اذْهَبْ فَقَدْ زِدْتُكَ هَذِهِ الْعَشَرَةَ آلَافٍ تَسْتَوْجِبُ لَهَا بِهَذِهِ الْكَلِمَةِ الَّتِي سَمِعْتُهَا مِنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ

10743- Abdullah b. Abdirrahman b. Ebî Hüseyn der ki: Osmân b. Affân bir adamdan bir bostan satın aldı. Satıcıyla o kadar pazarlık etti, ama sonunda satıcıya istediği fiyatı verdi ve: "Elini ver bakalım" dedi. O zamanlarda satışı tokalaşmadan gerçekleşmiş saymazlardı. Satıcı bu durumu görünce: "On bin (dirhem) arttırmadan satmam" dedi. Bunun üzerine Osmân, Abdurrahman b. Avf'a bakıp şöyle dedi: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): "*Yüce Allah satışında, alışında, borç verdiğinde ve verdiği borcun ödemesinde müsamahakâr olan kulu cennete sokar*" buyurduğunu işittim. İstediğin on bin (dirhem)i veriyorum. Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) işittiğim bu hadisle sen bunu hak ettin."[1]

١٠٧٤٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مَحْمَشٍ الْفَقِيهُ، أَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُعَاوِيَةَ النَّيْسَابُورِيُّ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمِ بْنِ وَارَةَ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ شُعْبَةَ بْنِ سَابِقٍ، ثَنَا عَمْرُو بْنُ أَبِي قَيْسٍ، عَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنْ أَخِيهِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ، قَالَ: دَخَلَ نَبِيُّ اللهِ ﷺ الْمَسْجِدَ وَأُبَيُّ بْنُ كَعْبٍ مُلَازِمٌ رَجُلًا قَالَ: فَصَلَّى وَقَضَى حَاجَتَهُ، قَالَ: ثُمَّ خَرَجَ وَهُوَ مُلَازِمُهُ قَالَ: " حَتَّى الْآنَ يَا أُبَيُّ، حَتَّى الْآنَ يَا أُبَيُّ مَنْ طَلَبَ أَخَاهُ فَلْيَطْلُبْهُ بِعَفَافٍ وَافٍ أَوْ غَيْرَ وَافٍ "، فَلَمَّا سَمِعَ ذَلِكَ تَرَكَهُ وَتَبِعَهُ قَالَ: فَقَالَ: يَا نَبِيَّ اللهِ، قُلْتَ: " مَنْ طَلَبَ أَخَاهُ فَلْيَطْلُبْهُ بِعَفَافٍ وَافٍ أَوْ غَيْرَ وَافٍ " قَالَ: " نَعَمْ " قَالَ: يَا نَبِيَّ اللهِ مَا الْعَفَافُ؟ قَالَ: " غَيْرُ شَاتِمِهِ، وَلَا مُتَشَدِّدٌ عَلَيْهِ، وَلَا مُتَفَحِّشٌ عَلَيْهِ، وَلَا مُؤْذِيهِ " قَالَ: وَافٍ أَوْ غَيْرِ وَافٍ؟ قَالَ: " مُسْتَوْفٍ حَقَّهُ أَوْ تَارِكٌ بَعْضَهُ "

10744- İbn Ebî Leylâ, kardeşi kanalıyla babasından bildiriyor: Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) Mescid'e girdi. Ubey b. Ka'b (alacağından dolayı) bir adamı tutmuştu. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) namazını bitirdi ve hacetini giderdi. Döndüğünde Ubey hâlen adamı tutmuştu. Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ey Ubey! Şimdiye kadar mı! Ey Ubey! Şimdiye kadar mı!*

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Nesâî, *buyû'* (2/234) ve İbn Mâce, *ticâret* (2/742).

Birinden bir hakkını isteyen kişi, hakkını alsa da almasa da alacağını nezih bir şekilde istesin" buyurdu. Bunun üzerine Ubey, adamı bıraktı ve Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına gelip: "Ey Allah'ın Resûlü! *«Birinden bir hakkını isteyen kişi, hakkını alsa da almasa da alacağını nezih bir şekilde istesin»* buyurdun" dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Evet"* buyurunca, Ubey: "Ey Allah'ın Resûlü! Nezih bir şekilde istemek nedir?" diye sorunca: *"Ona sövmeden, ona ağır davranmadan, çirkin şeyler söylemeden ve eziyet vermeden istemektir"* buyurdu. Ubey: "Hakkını alsa da, almasa da ne demektir?" diye sorunca: *"Hakkının tamamını almak veya bir kısmını bırakmaktır"* buyurdu.[1]

١٠٧٤٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، أَنَا أَبُو الْحَسَنِ بْنُ عَبْدَةَ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْبُوشَنْجِيُّ، ثَنَا الْحَكَمُ بْنُ مُوسَى، ثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، ثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ، أَنَّهُ سَمِعَ عَطَاءً، يُحَدِّثُ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " اسْمَحْ يُسْمَحْ لَكَ "

10745- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Müsamahakâr ol ki, sana da müsamahakâr davranılsın"* buyurmuştur.[2]

١٠٧٤٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ بْنُ عَبْدَانَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْعَبَّاسِ الْمُؤَدِّبُ، ثَنَا عَفَّانُ، ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، أَخْبَرَنِي أَبُو جَعْفَرٍ الْخَطْمِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ كَعْبٍ، عَنْ أَبِي قَتَادَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " مَنْ نَفَّسَ عَنْ غَرِيمٍ أَوْ مَحَى عَنْهُ كَانَ فِي ظِلِّ الْعَرْشِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ "

10746- Ebû Katâde'nin bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kim bir borçlunun sıkıntısını giderir veya borcunu silerse kıyamet gününde Arş'ın gölgesinde olur"* buyurmuştur.[3]

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Mâce, *sadakât* (2/809), İbn Hibbân, *Sahîh* (7/268), Hâkim, *Müstedrek* (2/32) ve Beyhakî, *Sünen* (5/358).

[2] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Müsned* (1/248) ve İbn Asâkir, *Târih Dimaşk* (2/94, 17/450, 451).

[3] İsnâdı hasendir. Dârimî, *buyû'* (sh 657) ve Ahmed, *Müsned* (5/300, 308) ve Beğavî, *Şerh es-Sünne* (8/199).

١٠٧٤٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، أَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، ثنا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، حَدَّثَنِي فَرْوَةُ بْنُ أَبِي الْمَغْرَاءِ، أَنَا عَبْدُ الرَّحِيمِ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَسَّانَ، عَنِ الْمُهَاجِرِ بْنِ غَانِمٍ الرَّبَضِيُّ، وَهُوَ حَيٌّ مِنْ مَذْحِجٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ الصُّنَابِحِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا بَكْرٍ الصِّدِّيقَ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَسْمَعَ اللهُ دَعْوَتَهُ وَيُفَرِّجَ كُرْبَتَهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، فَلْيُنْظِرْ مُعْسِرًا وَلْيَدَعْ لَهُ، وَمَنْ سَرَّهُ أَنْ يُظِلَّهُ اللهُ مِنْ فَوْرِ جَهَنَّمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَيَجْعَلَهُ فِي ظِلِّهِ فلا يَكُونَنَّ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ غَلِيظًا، وَلْيَكُنْ بِهِمْ رَحِيمًا "

10747- Ebû Bekr es-Sıddîk'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Kim ettiği duanın Allah katında işitilmesini, dünya ve âhiret sıkıntılarının giderilmesini isterse, darda olan borçluya mühlet versin veya alacağından vazgeçsin. Kim de kıyamet gününde Allah'ın kendisini cehennemin kaynamasından korumasını ve kendisini gölgesine koymasını isterse müminlere karşı katı olmasın, merhametli olsun."*[1]

١٠٧٤٨ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، ثنا ابْنُ أَبِي قَمَّاشٍ، ثنا أَبُو مَعْمَرٍ، ثنا عَبْدُ الْوَارِثِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُحَادَةَ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ أَنْظَرَ مُعْسِرًا كَانَ لَهُ بِكُلِّ يَوْمٍ صَدَقَةٌ مَا لَمْ يَحِلَّ، فَإِذَا حَلَّ الدَّيْنُ، فَإِنْ أَنْظَرَهُ بَعْدَ الْحِلِّ فَلَهُ بِكُلِّ يَوْمٍ مِثْلَيْهِ صَدَقَةٌ "

10748- Süleymân b. Bureyde'nin, babasından bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Kim darda olan borçluya borcun vadesi dolmadan zaman tanırsa ona her gün için misliyle sadaka sevabı vardır. Fakat vade dolduktan sonra ona mühlet verirse o zaman her gün için iki misli sadaka sevabı alır."*[2]

١٠٧٤٩ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عُقْبَةَ الشَّيْبَانِيُّ، ثنا إِبْرَاهِيمُ بْنُ إِسْحَاقَ الزُّهْرِيُّ، ثنا مُعَلَّى بْنُ مَنْصُورٍ، ثنا عَبْدُ الْوَارِثِ بْنُ سَعِيدٍ،

---

[1] İsnâdı zayıftır. Fesevî, *el-Ma'rifetu ve't-Târih* (2/306).

[2] İsnâdı sahihtir. Ebû Nuaym, *Zikru Ahbâri Isbahân* (2/276), Beyhakî, *Sünen* (5/357), Ahmed, *Müsned* (5/360), Hâkim, *Müstedrek* (2/29) ve İbn Mâce, *ticâret* (2/208).

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُحَادَةَ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ بُرَيْدَةَ، عنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ أَنْظَرَ مُعْسِرًا كَانَ لَهُ بِكُلِّ يَوْمٍ صَدَقَةٌ "، قَالَ: ثُمَّ سَمِعْتُهُ يَقُولُ لَهُ: " بِكُلِّ يَوْمٍ صَدَقَةٌ "، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ إِنِّي سَمِعْتُكَ تَقُولُ: " فَلَهُ بِكُلِّ يَوْمٍ صَدَقَةٌ "، وَقُلْتَ: الْآنَ فَلَهُ بِكُلِّ يَوْمٍ مِثْلَيْهِ صَدَقَةٌ فَقَالَ: " إِنَّهُ مَا لَمْ يَحِلَّ الدَّيْنُ، فَلَهُ بِكُلِّ يَوْمٍ صَدَقَةٌ، وَإِذَا حَلَّ الدَّيْنُ فَأَنْظَرَهُ فَلَهُ بِكُلِّ يَوْمٍ مِثْلَيْهِ صَدَقَةٌ "

10749- Süleymân b. Bureyde'nin bildirdiğine göre babası der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Kim darda kalan (borçluy)a zaman tanırsa kendisine her gün için misli kadar sadaka sevabı verilir."* Sonra şöyle buyurduğunu işittim: *"Kim darda kalan (borçluy)a zaman tanırsa kendisine her gün için iki misli sadaka sevabı verilir."* Kendisine: "Ey Allah'ın Resûlü! Önce şöyle buyurduğunu işittim: *"Kim darda kalan (borçluy)a zaman tanırsa kendisine her gün için misli kadar sadaka sevabı verilir."*

Ama sonra şöyle buyurduğunu işittim: *"Kim darda kalan (borçluy)a zaman tanırsa kendisine her gün için iki misli sadaka sevabı verilir"* dediğimde şöyle buyurdu: *"Borcun vadesi dolmadan zaman tanırsa ona her gün için misliyle sadaka sevabı vardır. Fakat vade dolduktan sonra ona mühlet verirse o zaman her gün için iki misli sadaka sevabı alır."*[1]

١٠٧٥٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، أَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ الْوَلِيدِ، أَخْبَرَنِي أَبِي، قَالَ: سَأَلْتُ الْأَوْزَاعِيَّ، عَنِ الرَّجُلِ، يَكُونُ لَهُ الْحَقُّ عَلَى الرَّجُلِ، فَيَمُوتُ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ فَيُرِيدُ طَالِبُ الْحَقِّ أَنْ يُحِلَّهُ لَهُ إِنْ كَانَ أَفْضَلَ أَوْ يَتْرُكَهُ، قَالَ: " إِنْ لَمْ يُحِلَّهُ أَخَذَ قَدْرَ حَقِّهِ لَمْ يَزِدْ عَلَيْهِ، وَإِنْ حَلَّلَهُ مِنْهُ فَتَرَكَهُ لَهُ ضُعِّفَ لَهُ بِعَشْرَةِ أَضْعَافٍ لِأَنَّ الْحَسَنَةَ بِعَشْرَةِ أَمْثَالِهَا "

10750- Abbâs b. el-Velîd, babasından bildiriyor: Evzaî'ye, kişinin birinde alacağı olması ve verecekli kişinin ölmesi halinde: "Alacaklının alacağını helal etmesi mi, yoksa helal etmemesi mi daha iyidir?" diye sorduğumda şu karşılığı verdi: "Eğer adama hakkını helal etmezse âhiret gününde sadece

[1] İsnâdı sahihtir.

onda olan hakkını aynı miktarda alır. Eğer hakkını helal ederse kendisine on kat sevap verilir. Çünkü iyiliğin karşılığı on katıyla verilir."[1]

١٠٧٥١ - أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى، ثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، ثَنَا بَحْرُ بْنُ نَصْرٍ، ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، حَدَّثَنِي ابْنُ لَهِيعَةَ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ هُبَيْرَةَ، أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ، قَالَ: " لَأَنْ أُقْرِضَ رَجُلًا دِينَارًا، فَيَكُونَ عِنْدَهُ ثُمَّ آخُذُهُ فَأُقْرِضَهُ آخَرَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَتَصَدَّقَ بِهِ، فَإِنَّ الصَّدَقَةَ إِنَّمَا يَكْتُبُ لَكَ أَجْرَهَا حِينَ يُتَصَدَّقُ بِهَا وَهَذَا يُكْتَبُ لَكَ أَجْرُهُ مَا كَانَ عِنْدَ صَاحِبِهِ "

10751- Abdullah b. Amr b. el-Âs der ki: "Birine bir dinar borç vermem, sonra kendisinde olduğunda onu geri almam ve bir daha onu başkasına borç vermem benim için onu tasadduk etmemden daha iyidir. Çünkü tasaddukta bulunduğun zaman sana onun sevabı yazılır. Bu ise sahibinde (alacaklı olduğun kişide) olduğu sürece sana sevabı yazılır."[2]

١٠٧٥٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، أَنَا أَبُو الْحَسَنِ السَّرَّاجُ، ثَنَا مُطَيَّنُ، ثَنَا حَسَنُ بْنُ عَبْدِ الْأَوَّلِ، ثَنَا أَبُو خَالِدٍ الْأَحْمَرُ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي خَالِدٍ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الْخَيْرُ كَثِيرٌ وَمَنْ يَعْمَلْ بِهِ قَلِيلٌ"

10752- Abdullah b. Amr'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Hayır (işleri) çoktur, ama onunla amel eden (onu işleyen) azdır"* buyurmuştur.[3]

١٠٧٥٣ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَنَا أَبُو الْقَاسِمِ الطَّبَرَانِيُّ، ثَنَا عَمْرُو بْنُ ثَوْرٍ الْجُذَامِيُّ، ثَنَا الْفِرْيَابِيُّ، ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عُبَيْدِ بْنِ نِسْطَاسَ، عَنْ سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيُّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِخِيَارِكُمْ "، قُلْنَا: بَلَى، قَالَ: " مَنْ يُرْجَى خَيْرُهُ وَيُؤْمَنُ شَرُّهُ، أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِأَشْرَارِكُمْ "، قُلْنَا: بَلَى، قَالَ: " مَنْ لَا يُرْجَى خَيْرُهُ وَلَا يُؤْمَنُ شَرُّهُ "

---

[1] İsnâdı ceyyiddir.

[2] İsnâdı hasendir.

[3] İsnâdı zayıftır.

10753- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellam): *"Size en hayırlılarınızı haber vereyim mi?"* diye sordu. Biz de: "Evet" deyince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Hayrı ümid edilen ve şerrinden emin olunan kimsedir. Size en şerlilerinizi haber vereyim mi?"* buyurdu. Biz yine: "Evet" deyince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Hayrı ümid edilmeyen ve şerrinden emin olunmayan kimsedir"* buyurdu.[1]

١٠٧٥٤ - حَدَّثَنَا الْإِمَامُ أَبُو الطَّيِّبِ سَهْلُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَيْمَانَ، أَنَا أَبُو سَهْلٍ بِشْرُ بْنُ أَبِي يَحْيَى الْمِهْرَجَانِيُّ، ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ نَاجِيَةَ، ثَنَا نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ، ثَنَا أَبُو أَحْمَدَ الزُّبَيْرِيُّ، عَنْ عُبَيْدِ بْنِ نِسْطَاسَ، عَنِ الْمَقْبُرِيِّ، أَنَّ أَبَاهُ، ذَكَرَهُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، يَرْفَعُهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، قَالَ: " أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِخِيَارِكُمْ مِنْ شِرَارِكُمْ: خِيَارُكُمْ مَنْ يُؤْمَنُ شَرُّهُ، وَيُرْجَى خَيْرُهُ، وَشِرَارُكُمُ الَّذِي لَا يُؤْمَنُ شَرُّهُ، وَلَا يُرْجَى خَيْرُهُ "

10754- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellam) şöyle buyurmuştur: *"Size en hayırlılarınızı ve en şerlilerinizi haber vereyim mi? Sizin en hayırlınız şerrinden emin olunan ve hayrı ümid edilen kimsedir. En şerliniz ise şerrinden emin olunmayan ve hayrı ümid edilmeyen kimsedir."*[2]

١٠٧٥٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، أَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ السَّرَّاجُ، ثَنَا أَبُو خَلِيفَةَ الْفَضْلُ بْنُ حُبَابٍ، ثَنَا الْقَعْنَبِيُّ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ، عَنِ الْعَلَاءِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ وَقَفَ عَلَى رَأْسِ قَوْمٍ جُلُوسٍ فَقَالَ: " أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِخَيْرِكُمْ مِنْ شَرِّكُمْ؟ قَالَ: " فَسَكَتُوا، قَالَ ذَلِكَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ قَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللهِ أَخْبِرْنَا مَنْ شَرُّنَا قَالَ: " خَيْرُكُمْ مَنْ يُرْجَى خَيْرُهُ وَيُؤْمَنُ شَرُّهُ، وَشَرُّكُمْ مَنْ لَا يُرْجَى خَيْرُهُ وَلَا يُؤْمَنُ شَرُّهُ " وَرُوِيَ ذَلِكَ أَيْضًا عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ مَرْفُوعًا

10755- Ebû Hureyre bildiriyor: Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) oturan bir grubun yanında durdu ve: *"Size en hayırlılarınızı ve en şerlilerinizi haber vereyim mi?"* buyurdu. Herkes susmuştu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) bunu üç defa tekrar edince, bir adam: "Ey Allah'ın Resûlü! Bize en şerlimizi haber

---

[1] İsnâdında bir sakınca yoktur.

[2] İsnâdında bir sakınca yoktur.

ver" dedi. Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) şu karşılığı verdi: *"Sizin en hayırlınız, hayrı ümid edilen ve şerrinden emin olunan kimsedir. En şerliniz ise, hayrı ümid edilmeyen ve şerrinden emin olunmayan kimsedir."*[1]

١٠٧٥٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ الْفَقِيهُ، أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَيُّوبَ الرَّازِيُّ، أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، أَنَا سُفْيَانُ، عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ دِينَارٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الْإِيمَانُ بِضْعٌ وَسِتُّونَ أَوْ بِضْعٌ وَسَبْعُونَ شُعْبَةً أَفْضَلُهَا لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَأَدْنَاهَا إِمَاطَةُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ، وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الْإِيمَانِ " أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ كَمَا ذَكَرْنَاهُ فِي أَوَّلِ الْكِتَابِ، وَأَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ دِينَارٍ

10756- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"İman altmış küsur veya yetmiş küsur bölümdür. Bunların en üstün bölümü «Lâ ilâhe illallah» sözüdür. En aşağı derecede olanı ise yoldan eziyet verecek bir şeyi kaldırmaktır. Hayâ da imândan bir bölümdür."*[2]

Müslim bunu *Sahîh*'te kîtabın başında aktardığımız şekilde rivayet etti.[3]

Buhârî bunu başka bir kanalla Abdullah b. Dînar'dan rivayet etti.[4]

---

[1] İsnâdı hasendir. Tirmizî 4/528 (2263).

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Müslim 1/63 (58).

[4] Buhârî, *imân* (1/8).

ÂYETLER DİZİNİ

A'lâ Sur. 1 ⇨ **3**/103
A'lâ Sur. 14, 15 ⇨ **4**/306
A'lâ Sur. 16 ⇨ **10**/170
A'râf Sur. 11 ⇨ **1**/129
A'râf Sur. 14 ⇨ **2**/218
A'râf Sur. 23 ⇨ **4**/306
A'râf Sur. 23 ⇨ **7**/55, 56
A'râf Sur. 31 ⇨ **6**/396
A'râf Sur. 33 ⇨ **1**/293; **3**/182
A'râf Sur. 46 ⇨ **1**/417
A'râf Sur. 47 ⇨ **1**/415
A'râf Sur. 48 ⇨ **1**/418
A'râf Sur. 49 ⇨ **1**/417, 418
A'râf Sur. 50 ⇨ **4**/98; **5**/151
A'râf Sur. 54 ⇨ **1**/122, 187; **3**/188; **7**/260
A'râf Sur. 56 ⇨ **2**/140
A'râf Sur. 8- 9 ⇨ **1**/283
A'râf Sur. 88 ⇨ **2**/501
A'râf Sur. 88-89 ⇨ **2**/501
A'râf Sur. 89 ⇨ **2**/502
A'râf Sur. 9 ⇨ **1**/284
A'râf Sur. 99 ⇨ **1**/303
A'râf Sur. 142 ⇨ **4**/324
A'râf Sur. 143 ⇨ **2**/205
A'râf Sur. 144 ⇨ **1**/189
A'râf Sur. 147 ⇨ **8**/88
A'râf Sur. 156 ⇨ **1**/414
A'râf Sur. 156, 157 ⇨ **2**/359
A'râf Sur. 157 ⇨ **1**/414; **2**/437
A'râf Sur. 158 ⇨ **2**/408
A'râf Sur. 180 ⇨ **1**/135; **2**/206
A'râf Sur. 182 ⇨ **5**/106
A'râf Sur. 187 ⇨ **1**/257
A'râf Sur. 201 ⇨ **6**/698
A'râf Sur. 204 ⇨ **3**/401
A'râf Sur. 205 ⇨ **2**/7
Abese Sur. 1 ⇨ **8**/73
Abese Sur. 1, 2 ⇨ **8**/72
Abese Sur. 11 ⇨ **1**/151
Abese Sur. 26-31 ⇨ **4**/287
Abese Sur. 27-31 ⇨ **3**/184
Âdiyât Sur. 6 ⇨ **5**/159; **9**/409
Ahkâf Sur. 15 ⇨ **7**/419
Ahkâf Sur. 16 ⇨ **6**/592; **9**/293, 462
Ahkâf Sur. 20 ⇨ **5**/669, 670, 671
Ahkâf Sur. 29-31 ⇨ **2**/409
Ahkâf Sur. 33 ⇨ **1**/260
Ahkâf Sur. 35 ⇨ **9**/233
Ahkâf Sur. 35 ⇨ **9**/235
Ahzâb Sur. 6 ⇨ **2**/428
Ahzâb Sur. 8 ⇨ **6**/570
Ahzâb Sur. 23 ⇨ **1**/200
Ahzâb Sur. 23 ⇨ **4**/656; **5**/236
Ahzâb Sur. 32 ⇨ **2**/428
Ahzâb Sur. 33 ⇨ **2**/428; **5**/551
Ahzâb Sur. 34 ⇨ **2**/428; **3**/360
Ahzâb Sur. 35 ⇨ **5**/235
Ahzâb Sur. 36 ⇨ **8**/242
Ahzâb Sur. 40 ⇨ **2**/411
Ahzâb Sur. 41, 42. ⇨ **1**/494
Ahzâb Sur. 44 ⇨ **1**/443
Ahzâb Sur. 46 ⇨ **2**/392
Ahzâb Sur. 53 ⇨ **2**/428
Ahzâb Sur. 53 ⇨ **7**/403
Ahzâb Sur. 56 ⇨ **2**/460, 468; **4**/563

Ahzâb Sur. 58 ⇨ **6**/457, 481
Ahzâb Sur. 68 ⇨ **1**/257
Ahzâb Sur. 72 ⇨ **5**/455
Alak Sur. 14 ⇨ **7**/374
Alak Sur. 3-5 ⇨ **5**/23
Âl-i İmrân Sur. 1, 2 ⇨ **3**/117, 118, 239, 240
Âl-i İmrân Sur. 8 ⇨ **2**/11, 72
Âl-i İmrân Sur. 18 ⇨ **2**/540; **4**/616; **7**/258
Âl-i İmrân Sur. 18, 19 ⇨ **3**/260
Âli-İmrân Sur. 19 ⇨ **1**/46, 53
Âl-i İmrân Sur. 28 ⇨ **9**/69
Âl-i İmrân Sur. 30 ⇨ **1**/314
Âl-i İmrân Sur. 31 ⇨ **1**/444; **2**/420, 421, 422
Âl-i İmrân Sur. 38 ⇨ **2**/204
Âl-i İmrân Sur. 39 ⇨ **3**/669; **8**/203
Âl-i İmrân Sur. 49 ⇨ **3**/188
Âl-i İmrân Sur. 62 ⇨ **1**/151
Âl-i İmrân Sur. 77 ⇨ **1**/304; **5**/267, 268, 269, 271, 570
Âl-i İmrân Sur. 79 ⇨ **2**/610
Âl-i İmrân Sur. 85 ⇨ **4**/449
Âl-i İmrân Sur. 91 ⇨ **1**/331
Âl-i İmrân Sur. 92 ⇨ **4**/59, 125, 136, 144, 684
Âl-i İmrân Sur. 96 ⇨ **4**/480
Âl-i İmrân Sur. 97 ⇨ **4**/448, 449, 451, 454, 467
Âl-i İmrân Sur. 103 ⇨ **2**/355; **5**/93; **7**/238
Âl-i İmrân Sur. 103-104 ⇨ **10**/155
Âl-i İmrân Sur. 104 ⇨ **7**/270
Âl-i İmrân Sur. 110 ⇨ **7**/270
Âl-i İmrân Sur. 113 ⇨ **3**/ 25
Âl-i İmrân Sur. 118 ⇨ **9**/75
Âl-i İmrân Sur. 123 ⇨ **5**/117
Âl-i İmrân Sur. 133 ⇨ **1**/419
Âl-i İmrân Sur. 133-134 ⇨ **10**/253
Âl-i İmrân Sur. 134 ⇨ **8**/105, 129
Âl-i İmrân Sur. 135 ⇨ **3**/100; **6**/683, 684; **7**/40
Âl-i İmrân Sur. 159 ⇨
Âl-i İmrân Sur. 159 ⇨ **7**/268; **10**/355
Âli İmrân Sur. 160 ⇨ **2**/225
Âl-i İmrân Sur. 161 ⇨ **1**/305; **4**/678
Âl-i İmrân Sur. 164 ⇨ **2**/497
Âl-i İmrân Sur. 169 ⇨ **4**/586, 610; **9**/20
Âl-i İmrân Sur. 173 ⇨ **2**/183, 225
Âl-i İmrân Sur. 175 ⇨ **2**/7
Âl-i İmrân Sur. 176 ⇨ **1**/221
Âl-i İmrân Sur. 180 ⇨ **1**/250; **4**/44, 45
Âl-i İmrân Sur. 185 ⇨ **1**/53, 369
Âl-i İmrân Sur. 187 ⇨ **2**/562, 577; **6**/637
Âl-i İmrân Sur. 188 ⇨ **5**/237
Âl-i İmrân Sur. 194 ⇨ **1**/99
Âl-i İmrân Sur. 195 ⇨ **1**/314
Âl-i İmrân Sur. 200 ⇨ **3**/533, 534; **4**/587, 609, 638; **9**/386
Ankebût Sur. 1, 2 ⇨ **9**/431
Ankebût Sur. 5 ⇨ **1**/475
Ankebût Sur. 8 ⇨ **7**/419, 487
Ankebût Sur. 29 ⇨ **6**/504

Ankebût Sur. 45 ⇨ **1**/594, 600; **4**/209
Ankebût Sur. 51 ⇨ **3**/375
Ankebût Sur. 56 ⇨ **7**/62
A'râf Sur. 33 ⇨ **5**/610
A'râf Sur. 40 ⇨ **1**/436
A'râf Sur. 152 ⇨ **9**/138
A'râf Sur. 169 ⇨ **7**/46
A'râf Sur. 172 ⇨ **4**/492
A'râf Sur. 199 ⇨ **8**/127
A'râf Sur. 205 ⇨ **1**/521
Asr Sur. 1-3 ⇨ **5**/321
Asr Sur. 3 ⇨ **1**/45
Bakara Sur. 1 ⇨ **3**/ 13, 40, 41, 43, 45
Bakara Sur. 2 ⇨ **3**/360
Bakara Sur. 2-3 ⇨ **10**/253
Bakara Sur. 3 ⇨ **1**/54, 84; **3**/478
Bakara Sur. 4 ⇨ **1**/186
Bakara Sur. 6 ⇨ **7**/74
Bakara Sur. 7 ⇨ **7**/74
Bakara Sur. 21 ⇨ **5**/22
Bakara Sur. 21, 22 ⇨ **5**/21
Bakara Sur. 23 ⇨ **1**/152
Bakara Sur. 28 ⇨ **1**/261
Bakara Sur. 30 ⇨ **1**/167; **2**/415
Bakara Sur. 31. ⇨ **1**/149
Bakara Sur. 33 ⇨ **2**/417
Bakara Sur. 35 ⇨ **2**/417
Bakara Sur. 37 ⇨ **7**/55, 56
Bakara Sur. 40 ⇨ **1**/188; **2**/7
Bakara Sur. 41 ⇨ **2**/11, 12
Bakara Sur. 43 ⇨ **3**/478; **4**/38
Bakara Sur. 44 ⇨ **7**/282, 285
Bakara Sur. 45 ⇨ **9**/219, 220, 221, 222, 223, 224
Bakara Sur. 46 ⇨ **9**/219
Bakara Sur. 72 ⇨ **6**/604
Bakara Sur. 81 ⇨ **1**/307
Bakara Sur. 81-82 ⇨ **1**/392
Bakara Sur. 82 ⇨ **1**/307
Bakara Sur. 83 ⇨ **6**/462
Bakara Sur. 102 ⇨ **1**/182, 304; **6**/471; **10**/375
Bakara Sur. 103 ⇨ **3**/72
Bakara Sur. 106 ⇨ **3**/348
Bakara Sur. 124 ⇨ **2**/422
Bakara Sur. 125 ⇨ **4**/442, 469
Bakara Sur. 126 ⇨ **4**/449, 452
Bakara Sur. 129 ⇨ **2**/341
Bakara Sur. 136 ⇨ **1**/36, 46
Bakara Sur. 137 ⇨ **3**/158
Bakara Sur. 143 ⇨ **1**/41, 42, 270, 271
Bakara Sur. 143 ⇨ **3**/428, 474
Bakara Sur. 144 ⇨ **2**/422
Bakara Sur. 147 ⇨ **9**/418, 420
Bakara Sur. 152 ⇨ **1**/594, 494, 601; **5**/25, 103
Bakara Sur. 153 ⇨ **9**/219, 222
Bakara Sur. 154 ⇨ **4**/586; **9**/224
Bakara Sur. 154- 157 ⇨ **9**/220
Bakara Sur. 155 ⇨ **9**/224
Bakara Sur. 155 ⇨ **9**/225
Bakara Sur. 155- 157 ⇨ **9**/224, 226
Bakara Sur. 156 ⇨ **3**/385; **9**/226, 227
Bakara Sur. 156, 157 ⇨ **2**/482; **9**/464

Bakara Sur. 157 ⇨ **2**/480, 481, 482
Bakara Sur. 159 ⇨ **3**/441
Bakara Sur. 159 ⇨ **4**/59; **5**/427, 428
Bakara Sur. 160 ⇨ **5**/428
Bakara Sur. 163 ⇨ **1**/126; **3**/239, 240, 259
Bakara Sur. 163, 164 ⇨ **1**/125
Bakara Sur. 164 ⇨ **1**/99, 126
Bakara Sur. 165 ⇨ **1**/444
Bakara Sur. 172 ⇨ **2**/222; **6**/21
Bakara Sur. 173 ⇨ **3**/180; **5**/645
Bakara Sur. 176 ⇨ **3**/182
Bakara Sur. 177 ⇨ **4**/59, 156, 157; **8**/60
Bakara Sur. 183 ⇨ **4**/209
Bakara Sur. 184 ⇨ **1**/188
Bakara Sur. 185 ⇨ **3**/167
Bakara Sur. 187 ⇨ **4**/442
Bakara Sur. 188 ⇨ **5**/570; **6**/397
Bakara Sur. 189 ⇨ **4**/587
Bakara Sur. 190 ⇨ **4**/584
Bakara Sur. 195 ⇨ **6**/695; **10**/287, 696
Bakara Sur. 196 ⇨ **4**/448
Bakara Sur. 197 ⇨ **2**/249
Bakara Sur. 200 ⇨ **1**/599
Bakara Sur. 200 ⇨ **4**/333
Bakara Sur. 201 ⇨ **2**/620; **4**/495, 496
Bakara Sur. 203 ⇨ **4**/333
Bakara Sur. 204 ⇨ **6**/608
Bakara Sur. 207 ⇨ **3**/680
Bakara Sur. 209 ⇨ **3**/180
Bakara Sur. 214 ⇨ **9**/225
Bakara Sur. 216 ⇨ **4**/584
Bakara Sur. 218 ⇨ **2**/148
Bakara Sur. 219 ⇨ **4**/107, 120; **5**/610, 613
Bakara Sur. 222, 223 ⇨ **7**/66
Bakara Sur. 223 ⇨ **5**/518
Bakara Sur. 224 ⇨ **7**/512
Bakara Sur. 229 ⇨ **5**/460
Bakara Sur. 238 ⇨ **3**/656
Bakara Sur. 239 ⇨ **1**/34
Bakara Sur. 24 ⇨ **1**/419
Bakara Sur. 24 ⇨ **2**/45
Bakara Sur. 243 ⇨ **2**/305
Bakara Sur. 244 ⇨ **4**/584
Bakara Sur. 245 ⇨ **4**/59, 60, 136, 146, 635
Bakara Sur. 251 ⇨ **7**/298
Bakara Sur. 253 ⇨ **2**/419
Bakara Sur. 255 ⇨ **1**/137, 316; **3**/242, 243, 245, 246, 248
Bakara Sur. 260 ⇨ **1**/77
Bakara Sur. 261 ⇨ **4**/60, 635, 635
Bakara Sur. 263 ⇨ **4**/138
Bakara Sur. 264 ⇨ **1**/64, 65; **4**/138
Bakara Sur. 268 ⇨ **5**/91
Bakara Sur. 271 ⇨ **3**/373; **4**/135
Bakara Sur. 273 ⇨ **4**/131, 186
Bakara Sur. 275 ⇨ **1**/304; **5**/583
Bakara Sur. 277 ⇨ **1**/45
Bakara Sur. 283 ⇨ **1**/305; **5**/455
Bakara Sur. 284 ⇨ **1**/302, 344, 345, 346, 347; **3**/254
Bakara Sur. 285 ⇨ **1**/161, 186, 344, 254, 255, 258
Bakara Sur. 285, 286 ⇨ **3**/257

Bakara Sur. 286 ⇨ **1**/142, 223, 344, 345, 346, 254, 255, 256
Beled Sur. 11-13 ⇨ **4**/686
Beled Sur. 11-17 ⇨ **4**/597, 679
Beled Sur. 14 ⇨ **4**/91
Beyyine Sur. 1 ⇨ **3**/148
Burûc Sur. 3 ⇨ **3**/561
Burûc Sur. 4-9 ⇨ **2**/513
Beyyine Sur. 5 ⇨ **4**/38; **6**/531
Burûc Sur. 1-3 ⇨ **4**/329
Burûc Sur. 21 ⇨ **1**/151
Câsiye Sur. 21 ⇨ **2**/103
Câsiye Sur. 26 ⇨ **1**/259
Câsiye Sur. 29 ⇨ **1**/265
Cin Sur. 1, 2 ⇨ **3**/ 16
Cin Sur. 1-2 ⇨ **2**/409
Cuma Sur. 1 ⇨ **3**/309
Cuma Sur. 9 ⇨ **3**/561, 562
Cuma Sur. 11 ⇨ **2**/444; **6**/373, 375
Duhâ Sur. 5 ⇨ **1**/320; **2**/390
Duhâ Sur. 11 ⇨ **6**/634
Duhân Sur. 1-4 ⇨ **4**/269, 270, 271
Duhân Sur. 3 ⇨ **4**/268
Duhân Sur. 4 ⇨ **4**/268
Duhân Sur. 6 ⇨ **4**/271
Duhân Sur. 29 ⇨ **4**/36
Duhân Sur. 40 ⇨ **4**/358
Duhân Sur. 49 ⇨ **8**/64
En'âm Sur. 1 ⇨ **3**/93
En'âm Sur. 12 ⇨ **6**/671
En'âm Sur. 19. ⇨ **1**/135; **2**/409
En'âm Sûr. 38 ⇨ **10**/359
En'âm Sur. 41 ⇨ **7**/57
En'âm Sur. 52 ⇨ **10**/89, 91
En'âm Sur. 52, 53 ⇨ **10**/90
En'âm Sur. 53 ⇨ **10**/91
En'âm Sur. 54 ⇨ **10**/92
En'âm Sur. 44, 45 ⇨ **5**/107
En'âm Sur. 62 ⇨ **7**/260
En'âm Sur. 68 ⇨ **4**/583
En'âm Sur. 82 ⇨ **4**/663
Enâm Sur. 92, 155 ⇨ **3**/360
En'âm Sur. 93 ⇨ **1**/431
En'âm Sur. 95 ⇨ **1**/261
En'âm Sur. 125 ⇨ **1**/218
En'âm Sur. 155 ⇨ **1**/151, 187
En'âm Sur. 160 ⇨ **3**/585
En'âm Sur. 110 ⇨ **10**/182
En'âm Sur. 125 ⇨ **10**/122
En'âm Sur. 145 ⇨ **5**/610
Enâm Sur. 151-153. ⇨ **7**/478
En'âm Sur. 159 ⇨ **7**/86
En'âm Sur. 160 ⇨ **4**/389
Enbiyâ Sur. 2 ⇨ **1**/194
Enbiyâ Sur. 10 ⇨ **2**/497
Enbiyâ Sur. 18 ⇨ **5**/300, 352
Enbiya Sur. 20 ⇨ **1**/178, 179
Enbiyâ Sur. 21 ⇨ **1**/315, 316
Enbiyâ Sur. 22 ⇨ **1**/125
Enbiyâ Sur. 23 ⇨ **2**/77
Enbiyâ Sur. 28 ⇨ **1**/328; **2**/7
Enbiya Sur. 29 ⇨ **1**/172
Enbiya Sur. 47 ⇨ **1**/283
Enbiyâ Sur. 47 ⇨ **1**/284, 285, 290; **8**/238
Enbiyâ Sur. 52 ⇨ **6**/384
Enbiyâ Sur. 57 ⇨ **2**/422
Enbiyâ Sur. 63 ⇨ **5**/246, 247
Enbiyâ Sur. 83 ⇨ **9**/410

Enbiya Sur. 87 ⇨ **1**/315; **4**/306; **5**/134; **9**/411, 490
Enbiyâ Sur. 89 ⇨ **2**/204
Enbiyâ Sur. 90 ⇨ **10**/143, 144; **2**/7, 141
Enbiyâ Sur. 95 ⇨ **7**/84
Enbiyâ Sur. 98-99 ⇨ **1**/401
Enbiyâ Sur. 100 ⇨ **1**/381
Enbiyâ Sur. 104 ⇨ **1**/381
Enbiya Sur. 105 ⇨ **3**/540
Enbiya Sur. 106 ⇨ **3**/540
Enfâl Sur. 1 ⇨ **10**/368
Enfâl Sur. 2 ⇨ **1**/57; **2**/15, 225
Enfal Sur. 2- 4 ⇨ **1**/40, 86, 85
Enfâl Sur. 15, 16 ⇨ **4**/652
Enfâl Sur. 16 ⇨ **1**/304
Enfâl Sur. 24 ⇨ **2**/438; **3**/216, 217
Enfâl Sur. 27 ⇨ **5**/455; **7**/259
Enfâl Sur. 33 ⇨ **1**/582, 583
Enfâl Sur. 40 ⇨ **3**/118
Enfâl Sur. 41 ⇨ **4**/670
Enfâl Sur. 45 ⇨ **4**/652
Enfâl Sur. 50 ⇨ **1**/431
Enfâl Sur. 60 ⇨ **4**/645, 646, 651
Enfâl Sur. 63 ⇨ **8**/446, 447, 448
Enfâl Sur. 65 ⇨ **1**/347; **4**/652
Enfâl Sur. 66 ⇨ **1**/348; **4**/652, 654
Enfâl Sur. 74 ⇨ **2**/431; **4**/586
Fâtır Sur. 1 ⇨ **1**/132, 133; **3**/123
Fâtır Sur. 1, 2 ⇨ **3**/94
Fâtır Sur. 2 ⇨ **2**/307; **9**/370
Fâtır Sur. 3 ⇨ **1**/217; **2**/535
Fâtır Sur. 10 ⇨ **1**/79, 81, 568; **6**/556, 557, 558; 569
Fâtır Sur. 28 ⇨ **2**/541
Fâtır Sur. 32 ⇨ **1**/109, 278, 315, 316; **2**/87; **7**/38, 42
Fâtır Sur. 37 ⇨ **9**/505
Fâtır Sur. 43 ⇨ **6**/459
Fâtır Sur. 45 ⇨ **4**/358; **7**/229
Fâtiha Sur. 1 ⇨ **3**/202, 203, 204, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 227, 359
Fâtiha Sur. 2 ⇨ **3**/202, 203, 224, 225, 227, 359
Fâtiha Sur. 2, 3, 4 ⇨ **3**/204
Fâtiha Sur. 3 ⇨ **3**/202, 203, 224, 227, 359, 202, 203, 224, 227, 359
Fâtiha Sur. 5 ⇨ **3**/203, 224, 227
Fâtiha Sur. 6 ⇨ **3**/ 16, 227
Fâtiha Sur. 6, 7 ⇨ **3**/225
Fâtiha Sur. 7 ⇨ **3**/117, 211, 225, 227, 228
Fecr Sur. 1 ⇨ **4**/322
Fecr Sur. 1, 2 ⇨ **4**/321, 334
Fecr Sur. 1-3 ⇨ **4**/322
Fecr Sur. 2 ⇨ **4**/322, 323, 322
Fecr Sur. 5 ⇨ **5**/170
Felak Sur. 1 ⇨ **3**/344
Felak Sur. 5 ⇨ **6**/420, 438
Fetih Sur. 1, 2 ⇨ **1**/172; **2**/424; **3**/298, 438
Fetih Sur. 4 ⇨ **1**/57
Fetih Sur. 8-9 ⇨ **2**/437
Fetih Sur. 10 ⇨ **6**/459
Fetih Sur. 18 ⇨ **2**/430
Fetih Sur. 29 ⇨ **2**/430; **3**/662
Furkan Sur. 7 ⇨ **8**/85
Furkân Sûr. 20 ⇨ **9**/413
Furkân Sur. 21 ⇨ **2**/8

Furkân Sur. 23 ⇨ **1**/286
Furkân Sur. 23, 24 ⇨ **2**/113
Furkân Sur. 24 ⇨ **1**/390
Furkân Sur. 24-25 ⇨ **1**/304
Furkân Sur. 32 ⇨ **4**/269
Furkân Sur. 34 ⇨ **1**/380
Furkân Sur. 58 ⇨ **2**/297
Furkân Sur. 63 ⇨ **8**/180, 181
Furkân Sur. 64 ⇨ **7**/52
Furkan Sur. 67 ⇨ **6**/396
Furkan Sur. 68 ⇨ **1**/309; **5**/487, 511, 515; **7**/35
Furkân Sur. 68- 70 ⇨ **5**/486; **7**/36
Furkân Sur. 69 ⇨ **1**/309
Furkân Sur. 70 ⇨ **1**/310, 429
Furkân Sur. 72 ⇨ **8**/31; **10**/245
Furkân Sur. 74 ⇨ **8**/278
Furkân Sur. 77 ⇨ **1**/583
Fussilet Sur. 3 ⇨ **2**/499
Fussilet Sur. 6- 7 ⇨ **1**/284
Fussilet Sur. 21 ⇨ **1**/271
Fussilet Sur. 22 ⇨ **1**/271
Fussilet Sur. 30-32 ⇨ **1**/430
Fussilet Sûr. 34 ⇨ **6**/433
Fussilet Sur. 36 ⇨ **8**/113
Fussilet Sur. 40 ⇨ **7**/370
Fussilet Sur. 38 ⇨ **1**/178
Fussilet Sur. 41 ⇨ **1**/151, 196
Fussilet Sur. 41, 42 ⇨ **2**/413; **3**/124
Fussilet Sur. 47 ⇨ **3**/273
Ğâfir Sur. 4 ⇨ **3**/182
Hac Sur. 2 ⇨ **1**/260
Hac Sur. 1-2 ⇨ **1**/386
Hac Sur. 25 ⇨ **1**/297; **4**/480
Hac Sur. 27 ⇨ **4**/448, 455, 470, 484
Hac Sur. 28 ⇨ **7**/127
Hac Sur. 29 ⇨ **5**/8
Hac Sur. 30, 31 ⇨ **5**/282, 283
Hac Sur. 31 ⇨ **1**/436
Hac Sur. 32 ⇨ **7**/127
Hac Sur. 34 ⇨ **7**/128
Hac Sur. 36-37 ⇨ **7**/127
Hac Sur. 39 ⇨ **4**/584
Hac Sur. 67 ⇨ **7**/131
Hadîd Sur. 7 ⇨ **1**/314
Hadîd Sur. 13 ⇨ **1**/399, 400
Hadîd Sur. 14 ⇨ **1**/400; **7**/113, 114
Hadîd Sur. 16 ⇨ **2**/21, 108; **7**/125, 126
Hadîd Sur. 21 ⇨ **3**/537
Hadid Sur. 22 ⇨ **1**/210; **9**/249, 272
Hadîd Sur. 23 ⇨ **1**/245; **9**/250, 273
Hadîd Sur. 25 ⇨ **1**/148
Hadîd Sûr. 27 ⇨ **9**/134
Hâkka Sur. 13-14 ⇨ **1**/387
Hâkka Sur. 24 ⇨ **4**/436
Hâkka Sur. 25 ⇨ **1**/265
Hâkka Sur. 25-27 ⇨ **1**/265
Hâkka Sur. 28, 29 ⇨ **4**/579
Hâkka Sur. 30 ⇨ **2**/104
Hâkka Sur. 37 ⇨ **2**/536
Hâkka Sur. 40-42 ⇨ **1**/195
Hâkka Sur. 44-46 ⇨ **1**/150
Haşr Sur. 7 ⇨ **7**/412
Haşr Sur. 9 ⇨ **4**/54, 161, 162, 166; **10**/253, 262

Haşr Sur. 16 ⇨ **5**/550
Haşr Sur. 18 ⇨ **4**/61
Haşr Sur. 18-20 ⇨ **4**/63
Hicr Sur. 2-3 ⇨ **4**/664
Hicr Sur. 9 ⇨ **1**/188, 196
Hicr Sur. 24 ⇨ **5**/544
Hicr Sur. 37 ⇨ **2**/218
Hicr Sur. 44 ⇨ **1**/423
Hicr Sur. 47 ⇨ **1**/358
Hicr Sur. 72 ⇨ **2**/414, 422
Hicr Sur. 85 ⇨ **8**/137
Hicr Sur. 87 ⇨ **3**/204, 214, 218, 221, 262, 263, 264
Hicr Sur. 92 ⇨ **1**/280
Hicr Sur. 94, 95 ⇨ **4**/583
Hucurât Sur. 1 ⇨ **2**/439, 440, 441
Hucurat Sur. 2 ⇨ **1**/64, 65; **2**/440, 441, 443, 460
Hucurât Sur. 3 ⇨ **2**/440, 442; **5**/686; **6**/14
Hucurât Sur. 4 ⇨ **2**/440, 442
Hucurât Sur. 5 ⇨ **2**/442
Hucurat Sur. 7 ⇨ **1**/40
Hucurât Sur. 9 ⇨ **7**/258
Hucurat Sur. 10 ⇨ **7**/303; **10**/367
Hucurât Sur. 11 ⇨ **6**/476, 499, 500, 501; 502
Hucurât Sur. 11, 12 ⇨ **6**/475
Hucurât Sur. 12 ⇨ **2**/134; **6**/476, 504
Hucurât Sur. 13 ⇨ **5**/394, 403
Hucurat Sur. 14 ⇨ **1**/36
Hûd Sur. 6 ⇨ **2**/308
Hûd Sur. 13 ⇨ **1**/151
Hûd Sur. 15-16 ⇨ **6**/534
Hûd Sur. 36 ⇨ **7**/75
Hûd Sur. 47 ⇨ **4**/306; **9**/411
Hûd Sur. 73 ⇨ **2**/463
Hûd Sur. 73 ⇨ **8**/373, 374
Hûd Sur. 75 ⇨ **6**/581
Hûd Sur. 76 ⇨ **2**/417
Hûd Sur. 88 ⇨ **2**/608; **7**/285
Hûd Sur. 98 ⇨ **1**/402
Hûd Sur. 101 ⇨ **2**/115
Hûd Sur. 102 ⇨ **7**/221
Hûd Sur. 105-108 ⇨ **1**/392
Hûd Sur. 107 ⇨ **1**/392
Hûd Sur. 112 ⇨ **3**/275
Hûd Sur. 114 ⇨ **1**/307; **3**/440, 489; **6**/687, 688, 689
Hümeze Sur. 1 ⇨ **6**/502, 503
İbrâhim Sur. 1 ⇨ **2**/392
İbrahim Sur. 4 ⇨ **1**/172
İbrâhim Sur. 7 ⇨ **5**/100, 101, 102, 103, 104, 105
İbrâhîm Sur. 14 ⇨ **2**/13, 29
İbrâhim Sur. 22 ⇨ **1**/193
İbrâhim Sur. 27 ⇨ **1**/431
İbrahim Sur. 36 ⇨ **1**/321
İbrâhim Sur. 37 ⇨ **4**/469, 505
İbrâhim Sur. 40 ⇨ **2**/422
İbrâhim Sur. 43 ⇨ **1**/382, 386
İbrâhim Sur. 48 ⇨ **1**/399
İhlâs Sur. 1 ⇨ **3**/104
İhlas Sur. 1-2 ⇨ **1**/112
İhlâs Sur. 1-4 ⇨ **3**/326, 330, 337
İhlas Sur. 3-4 ⇨ **1**/112
İhlas Sur. 4 ⇨ **1**/112
İnfitâr Sur. 5 ⇨ **4**/64
İnfitâr Sur. 6 ⇨ **3**/79
İnfitâr Sur. 10-11 ⇨ **5**/373

İnfitâr Sur. 10-12 ⇨ **1**/265
İnfitâr Sur. 13 ⇨ **1**/314
İnfitâr Sur. 14-16 ⇨ **1**/314
İnfitâr Sur. 19 ⇨ **1**/316
İnsan Sur. 1 ⇨ **2**/37
İnsân Sur. 7 ⇨ **5**/8
İnsan Sur. 8 ⇨ **4**/54; **8**/505
İnsân Sur. 8, 9 ⇨ **6**/584
İnsan Sur. 12 ⇨ **6**/14
İnşikâk Sur. 3-4 ⇨ **1**/387
İnşikâk Sur. 7-12 ⇨ **1**/265
İnşikâk Sur. 7-8 ⇨ **1**/276
İnşirâh Sur. 1 ⇨ **2**/422
İnşirâh Sur. 4 ⇨ **2**/359
İnşirâh Sur. 5, 6 ⇨ **9**/387, 388
İnşirâh Sur. 6 ⇨ **9**/388
İsrâ Sur. 2 ⇨ **2**/287
İsrâ Sur. 3 ⇨ **5**/77
İsrâ Sur. 13 ⇨ **3**/128
İsrâ Sur. 13, 14 ⇨ **1**/264
İsrâ Sur. 23 ⇨ **8**/223
İsra Sur. 23-24 ⇨ **7**/419
İsrâ Sur. 25 ⇨ **6**/697; **7**/63, 64, 65
İsrâ Sur. 26- 27 ⇨ **6**/396
İsrâ Sur. 27 ⇨ **6**/399
İsrâ Sur. 29 ⇨ **6**/396, 400
İsrâ Sur. 32 ⇨ **5**/511
İsrâ Sur. 33 ⇨ **5**/486
İsrâ Sur. 35 ⇨ **5**/571
İsrâ Sur. 36 ⇨ **3**/182; **5**/150, 236
İsrâ Sur. 44 ⇨ **5**/127
İsrâ Sur. 48 ⇨ **1**/222
İsrâ Sur. 50 ⇨ **1**/188
İsrâ Sur. 51 ⇨ **6**/672
İsrâ Sur. 57 ⇨ **2**/141
İsrâ Sur. 58 ⇨ **1**/210
İsrâ Sur. 64 ⇨ **6**/680
İsrâ Sur. 67- 69 ⇨ **2**/11
İsrâ Sur. 70 ⇨ **5**/23; **6**/72
İsrâ Sur. 75 ⇨ **1**/432
İsra Sur. 78 ⇨ **3**/499, 500
İsrâ Sur. 79 ⇨ **1**/317, 318, 320; **3**/683
İsrâ Sur. 80 ⇨ **4**/584; **3**/ 63
İsrâ Sur. 88 ⇨ **1**/151
İsrâ Sur. 97 ⇨ **1**/380; **5**/108, 590
İsrâ Sur. 106 ⇨ **3**/87, 168
İsrâ Sur. 110 ⇨ **3**/87, 374
İsrâ Sur. 111 ⇨ **3**/87
Kadir Sur. 1 ⇨ **3**/167; **4**/268, 269
Kadir Sur. 1- 5 ⇨ **4**/267
Kadir Sur. 1-3 ⇨ **4**/273
Kadir Sur. 4, 5 ⇨ **4**/298
Kadir Sur. 5 ⇨ **4**/298
Kâf Sur. 17-18 ⇨ **1**/265; **5**/373
Kâf Sur. 19 ⇨ **3**/80; **10**/149
Kâf Sur. 24 ⇨ **1**/399
Kâf Sur. 32 ⇨ **7**/64
Kâf Sur. 43 ⇨ **9**/439
Kalem Sur. 4 ⇨ **2**/370
Kalem Sur. 43 ⇨ **1**/381; **3**/541
Kamer Sur. 46 ⇨ **3**/198; **4**/358
Kamer Sur. 47-49 ⇨ **1**/211
Kamer Sur. 48 ⇨ **1**/380
Kamer Sur. 49 ⇨ **1**/210
Kamer Sur. 7 ⇨ **1**/382; **2**/98
Kâria Sur. 6-11 ⇨ **1**/283
Kasas Sur. 16 ⇨ **4**/306
Kasas Sur. 24 ⇨ **9**/411
Kasas Sur. 25 ⇨ **6**/636

Kasas Sur. 30 ⇨ **2**/418
Kasas Sur. 46 ⇨ **2**/361
Kasas Sur. 55 ⇨ **10**/245
Kasas Sur. 56. ⇨ **1**/106
Kasas Sur. 71 ⇨ **1**/217
Kasas Sur. 72 ⇨ **5**/192
Kasas Sur. 77 ⇨ **4**/107
Kasas Sur. 78 ⇨ **1**/249, 279, 280, 281, 282
Kasas Sur. 88 ⇨ **1**/369, 370, 371; **6**/583
Kehf Sur. 1-5 ⇨ **3**/93
Kehf Sur. 24 ⇨ **8**/119
Kehf Sur. 26 ⇨ **7**/260
Kehf Sur. 27- 29 ⇨ **10**/95
Kehf Sur. 28 ⇨ **3**/541; **10**/92
Kehf Sur. 29 ⇨ **7**/370
Kehf Sur. 30 ⇨ **1**/314
Kehf Sur. 34 ⇨ **10**/443
Kehf Sur. 37 ⇨ **3**/80
Kehf Sur. 39 ⇨ **3**/159
Kehf Sur. 47 ⇨ **1**/372
Kehf Sur. 49 ⇨ **1**/265; **2**/60; **7**/105, 190
Kehf Sur. 50 ⇨ **1**/162, 163, 169; **3**/79
Kehf Sur. 66 ⇨ **2**/555
Kehf Sur. 67 ⇨ **1**/222
Kehf Sur. 82 ⇨ **1**/236
Kehf Sur. 96 ⇨ **3**/188
Kehf Sur. 99-101 ⇨ **1**/372
Kehf Sur. 105 ⇨ **10**/80, 81
Kehf Sur. 105 ⇨ **5**/668
Kehf Sur. 109 ⇨ **1**/188
Kehf Sur. 110 ⇨ **6**/554, 560, 561, 562, 563
Kevser Sur. 1 ⇨ **3**/202
Kevser Sur. 2 ⇨ **7**/127
Kıyâme Sur. 31 ⇨ **3**/479
Kıyamet Sur. 37-40 ⇨ **1**/261
Kıyâmet Sur. 40 ⇨ **3**/101, 102, 103
Kıyâmet Sur. 5 ⇨ **7**/84; **10**/185
Kıyâmet Sur. 6 ⇨ **7**/84
Kıyâmet Sur. 7-9 ⇨ **7**/84
Leyl Sur. 1-10 ⇨ **4**/119
Leyl Sur. 17-21 ⇨ **6**/531
Leyl Sur. 5-10 ⇨ **1**/213; **10**/25
Lokmân Sur. 14-15 ⇨ **7**/419
Lokman Sur. 15 ⇨ **7**/487
Lokmân Sur. 17 ⇨ **7**/180
Lokmân Sur. 18 ⇨ **5**/26; **8**/73; **9**/155, 67
Lokmân Sur. 20 ⇨ **5**/89, 90
Lokmân Sur. 6 ⇨ **5**/381, 383, 429, 430
Mâide Sur. 1 ⇨ **5**/8, 13, 643, 644
Mâide Sur. 2 ⇨ **1**/299; **5**/386; **7**/128, 302
Mâide Sur. 3 ⇨ **1**/53, 61, 62, 63, 64; **4**/507; **5**/571, 610, 642, 644, 645
Mâide Sur. 6 ⇨ **3**/82, 439
Mâide Sur. 20 ⇨ **5**/25, 152
Mâide Sur. 29 ⇨ **5**/492
Mâide. Sur. 33 ⇨ **5**/571
Mâide Sur. 37 ⇨ **1**/339
Mâide Sur. 38 ⇨ **5**/571
Mâide Sur. 44 ⇨ **2**/7; **5**/579
Mâide Sur. 51 ⇨ **9**/80
Mâide Sur. 60 ⇨ **3**/228
Mâide Sur. 67 ⇨ **4**/583

Mâide Sur. 72 ⇨ **1**/303; **7**/226
Mâide Sur. 78-81 ⇨ **7**/271
Mâide Sur. 79 ⇨ **7**/270
Mâide Sur. 80 ⇨ **5**/562
Mâide Sur. 90 ⇨ **5**/571, 610, 613
Mâide Sur. 90, 91 ⇨ **6**/381
Mâide Sur. 93 ⇨ **5**/637
Mâide Sur. 97 ⇨ **7**/128
Mâide Sur. 105 ⇨ **7**/275, 276, 277; **9**/247
Mâide Sur. 114 ⇨ **2**/205
Mâide Sur. 116 ⇨ **2**/418
Mâide Sur. 118 ⇨ **1**/321; **2**/34; **3**/69
Mâûn Sur. 4, 5 ⇨ **6**/561
Mâûn Sur. 7 ⇨ **4**/50
Meâric Sur. 3 ⇨ **1**/390
Meâric Sur. 4 ⇨ **1**/387, 388, 389
Meâric Sur. 29- 31 ⇨ **5**/511
Meâric Sur. 36-39 ⇨ **4**/158
Meâric Sur. 6-7 ⇨ **1**/390
Meryem Sur. 1-3 ⇨ **2**/204
Meryem Sur. 7 ⇨ **1**/121
Meryem Sur. 12 ⇨ **1**/121
Meryem Sur. 31 ⇨ **7**/328
Meryem Sur. 39 ⇨ **1**/426
Meryem Sur. 41 ⇨ **1**/147
Meryem Sur. 59 ⇨ **3**/383, 479; **7**/401
Meryem Sur. 60 ⇨ **1**/309
Meryem Sur. 65 ⇨ **1**/140
Meryem Sur. 65 ⇨ **1**/141
Meryem Sur. 68-72 ⇨ **1**/401
Meryem Sur. 71 ⇨ **1**/401, 402, 403, 404, 405, 407, 409; **6**/671; **9**/308
Meryem Sur. 72 ⇨ **1**/405
Meryem Sur. 77-80 ⇨ **2**/504
Meryem Sur. 84 ⇨ **2**/114; **10**/235
Meryem Sur. 85, 86 ⇨ **1**/378
Meryem Sur. 86 ⇨ **1**/382
Meryem Sur. 88- 91 ⇨ **1**/602
Meryem Sur. 89, 90 ⇨ **1**/514
Muhammed Sur. 15 ⇨ **3**/136
Muhammed Sur. 18 ⇨ **9**/495
Muhammed Sur. 19 ⇨ **1**/105, 575; **2**/540
Muhammed Sur. 22 ⇨ **7**/489
Muhammed Sur. 22-24 ⇨ **7**/491
Muhammed Sur. 23 ⇨ **7**/489
Muhammed Sur. 31 ⇨ **2**/138; **9**/449
Muhammed Sur. 38 ⇨ **10**/253
Muminûn Sur. 51 ⇨ **6**/21
Mumtehine Sur. 1 ⇨ **9**/69, 72, 73
Mumtehine Sur. 12 ⇨ **1**/308; **9**/41
Mumtehine Sur. 8 ⇨ **7**/486
Mutaffifîn Sur. 1 ⇨ **2**/134; **5**/470; **8**/506
Mutaffifîn Sur. 1- 3 ⇨ **5**/570
Mutaffifîn Sur. 14 ⇨ **7**/71, 72, 73
Mutaffifîn Sur. 18 ⇨ **1**/394
Mutaffifîn Sur. 4 ⇨ **1**/372
Mutaffifîn Sur. 4-6 ⇨ **1**/263
Mutaffifîn Sur. 7 ⇨ **1**/394
Mücâdele Sur. 6 ⇨ **1**/265
Mücâdele Sûr. 8 ⇨ **8**/476, 477
Mücâdele Sur. 11 ⇨ **2**/541
Mücâdele Sur. 14 ⇨ **5**/236, 267
Müddessir Sur. 2 ⇨ **4**/583

Müddessir Sur. 8 ⇨ **2**/112
Müddessir Sur. 11-26 ⇨ **1**/156
Müddessir Sur. 17 ⇨ **4**/679
Müddessir Sur. 31 ⇨ **1**/57
Müddessir Sur. 42-46 ⇨ **7**/52
Müddessir Sur. 42- 47 ⇨ **1**/284
Mülk Sur. 8 ⇨ **1**/399
Mülk Sur. 9 ⇨ **1**/380
Mülk Sur. 2 ⇨ **10**/235
Mülk Sur. 13-14 ⇨ **1**/219
Mülk Sur. 14 ⇨ **1**/118; **2**/78
Mülk Sur. 23 ⇨ **5**/22
Mülk Sur. 30 ⇨ **5**/80
Mü'min Sur. 1-3 ⇨ **3**/292
Mü'min Sur. 16 ⇨ **3**/273
Mü'min Sur. 16-17 ⇨ **1**/371
Mü'min Sur. 18 ⇨ **1**/315
Mü'min Sur. 19 ⇨ **5**/544
Mü'min Sur. 46 ⇨ **1**/288
Mü'min Sur. 51 ⇨ **7**/317
Mü'min Sur. 46 ⇨ **1**/432; **2**/463
Mü'min Sur. 60 ⇨ **2**/196, 219; **5**/101, 102, 103
Mü'minûn Sur. 1-3 ⇨ **10**/245
Mü'minûn Sur. 5-7 ⇨ **5**/120
Mü'minûn Sur. 10 ⇨ **1**/412
Mü'minûn Sur. 17 ⇨ **1**/473
Mü'minûn Sur. 51 ⇨ **2**/222
Mü'minûn Sur. 60 ⇨ **2**/27; **6**/578
Mü'minûn Sur. 101 ⇨ **1**/382
Mü'minûn Sur. 101- 104 ⇨ **1**/283
Mü'minûn Sur. 103- 105 ⇨ **1**/284
Mü'minûn Sur. 108 ⇨ **1**/381
Mü'minûn Sur. 115 ⇨ **1**/259; **2**/31
Mümtehine Sur. 1 ⇨ **9**/80
Münafikûn Sur. 7 ⇨ **2**/312
Münafikûn Sur. 9 ⇨ **3**/543
Mürselât Sur. 2 ⇨ **4**/467
Mürselât Sur. 6 ⇨ **3**/188
Mürselât Sur. 20-23 ⇨ **1**/261
Mürselât Sur. 48, 49, 50 ⇨ **3**/479
Mürselât Sur. 50 ⇨ **3**/102
Mütaffifîn Sur. 14 ⇨ **7**/69
Müzzemmil Sur. 4 ⇨ **3**/125, 128
Müzzemmil Sur. 5 ⇨ **6**/643
Müzzemmil Sur. 8 ⇨ **6**/567
Müzzemmil Sur. 12, 13 ⇨ **2**/95
Müzzemmil Sur. 20 ⇨ **2**/277, 282; **4**/59
Nahl Sur. 18 ⇨ **5**/156
Nahl Sur. 103 ⇨ **1**/157
Nahl Sur. 108 ⇨ **7**/74
Nahl Sur. 116, 117 ⇨ **5**/237
Nahl Sur. 123 ⇨ **2**/354; **4**/513, 514
Nahl Sur. 126 ⇨ **9**/234
Nahl Sur. 126, 127 ⇨ **9**/233
Nahl Sur. 32 ⇨ **1**/443
Nahl Sur. 40 ⇨ **1**/187, 188
Nahl Sur. 43 ⇨ **2**/562
Nahl Sur. 44 ⇨ **2**/379
Nahl Sur. 58, 59 ⇨ **8**/254
Nahl Sur. 72 ⇨ **8**/254
Nahl Sur. 78 ⇨ **5**/22
Nahl Sur. 90 ⇨ **1**/154, 160; **3**/246, 275
Nahl Sur. 91 ⇨ **5**/8
Nahl Sur. 93 ⇨ **1**/224

Nahl Sur. 97 ⇨ **10**/12
Nahl Sur. 98 ⇨ **3**/81
Nâs Sur. 1 ⇨ **3**/344
Nâs Sur. 4 ⇨ **1**/595
Nasr Sur. 1-3 ⇨ **3**/324
Nâziât Sur. 13-14 ⇨ **1**/377
Nâziât Sur. 14 ⇨ **1**/372
Nâziât Sur. 24 ⇨ **7**/548
Nâziât Sur. 5 ⇨ **1**/104
Nebe Sur. 38 ⇨ **1**/169; **5**/321
Nebe Sur. 9 ⇨ **5**/24
Nebe' Sur. 21 ⇨ **2**/88
Necm Sur. 16 ⇨ **3**/249
Necm Sur. 31 ⇨ **2**/124
Necm Sur. 32 ⇨ **1**/293; **6**/666, 667, 668, 669
Necm Sur. 38 ⇨ **1**/413
Necm Sur. 59, 60 ⇨ **2**/44, 594
Neml Sur. 48 ⇨ **7**/299
Neml Sur. 59 ⇨ **3**/94
Neml Sur. 87 ⇨ **1**/368
Nisâ Sur. 1 ⇨ **2**/11; **4**/61, 63
Nisâ Sur. 2 ⇨ **2**/240
Nisâ Sur. 5 ⇨ **7**/547
Nisa Sur. 10 ⇨ **1**/304
Nisa Sur. 14 ⇨ **1**/314
Nisâ Sur. 16 ⇨ **6**/457
Nisâ Sur. 17 ⇨ **6**/671, 672, 681
Nisâ Sur. 18 ⇨ **6**/673, 676
Nisâ Sur. 26-28 ⇨ **7**/41
Nisâ Sur. 29 ⇨ **5**/486
Nisâ Sur. 30 ⇨ **5**/486
Nisâ Sur. 31 ⇨ **1**/293, 309, 267; **7**/38, 41
Nisa Sur. 35 ⇨ **10**/367
Nisa Sur. 36 ⇨ **4**/131; **8**/223; **9**/140, 141
Nisa Sur. 37 ⇨ **10**/253
Nisa Sur. 40 ⇨ **1**/314, 334; **3**/267; **7**/37, 41; **8**/221
Nisâ Sur. 41 ⇨ **1**/269; **2**/32; **3**/74, 75
Nisâ Sur. 42 ⇨ **1**/274; **10**/222
Nisâ Sur. 43 ⇨ **5**/613
Nisa Sur. 48 ⇨ **1**/67, 290, 307, 360; **3**/267; **7**/36, 37, 41, 225; **10**/430
Nisa Sur. 54 ⇨ **6**/420
Nisâ Sur. 56 ⇨ **1**/428, 429
Nisâ Sur. 58 ⇨ **5**/455, 463; **7**/258
Nisâ Sur. 59 ⇨ **7**/147
Nisâ Sur. 64 ⇨ **3**/100, 267; **4**/569; **7**/37
Nisa Sur. 69 ⇨ **2**/337
Nisâ Sur. 74 ⇨ **4**/586
Nisa Sur. 78 ⇨ **1**/206
Nisa Sur. 79 ⇨ **1**/206
Nisa Sur. 80 ⇨ **1**/148
Nisâ Sur. 82 ⇨ **2**/287
Nisa Sur. 83 ⇨ **1**/224
Nisâ Sur. 86 ⇨ **8**/469, 474
Nisa Sur. 87 ⇨ **1**/187
Nisa Sur. 93 ⇨ **1**/304, 310, 312, 313; **5**/486
Nisâ Sur. 95, 96 ⇨ **4**/586
Nisâ Sur. 100 ⇨ **2**/503; **4**/584
Nisâ Sur. 105 ⇨ **7**/258
Nisa Sur. 110 ⇨ **2**/356; **3**/100, 267, 268; **6**/683; **7**/37, 39, 40, 41, 303
Nisâ Sur. 113 ⇨ **2**/541; **3**/360

Nisâ Sur. 114 ⇨ **5**/320; **10**/367
Nisâ Sur. 123 ⇨ **9**/288, 289, 290, 292, 293, 294
Nisâ Sur. 125 ⇨ **2**/421
Nisa Sur. 128 ⇨ **10**/367
Nisa Sur. 136 ⇨ **1**/142, 186
Nisâ Sur. 142 ⇨ **6**/569
Nisâ Sur. 147 ⇨ **1**/583
Nisa Sur. 150 ⇨ **1**/142
Nisa Sur. 152 ⇨ **1**/142; **7**/41
Nisâ Sur. 155 ⇨ **7**/74
Nisâ Sur. 174 ⇨ **3**/360
Nisâ Sur. 161 ⇨ **5**/570
Nisa Sur. 164 ⇨ **1**/188
Nisa Sur. 165 ⇨ **1**/148
Nisa Sur. 166 ⇨ **1**/187
Nûh Sur. 1 ⇨ **1**/192, 193
Nûh Sur. 10 ⇨ **1**/574; **5**/101, 102, 103
Nûh Sur. 13 ⇨ **2**/7, 8, 9, 10
Nûh Sur. 14 ⇨ **2**/9
Nûh Sur. 26 ⇨ **2**/205
Nûr Sur. 4, 5 ⇨ **6**/448
Nûr Sur. 6-9 ⇨ **6**/448
Nûr Sur. 11-21 ⇨ **6**/653
Nûr Sur. 19 ⇨ **6**/448; **9**/204
Nûr Sur. 22 ⇨ **6**/653
Nûr Sur. 23 ⇨ **1**/304; **2**/228; **6**/448
Nûr Sur. 24 ⇨ **1**/271
Nûr Sur. 27 ⇨ **8**/338, 339, 340, 341, 348, 469
Nûr Sur. 30 ⇨ **1**/306; **2**/134
Nûr Sur. 30, 31 ⇨ **5**/511
Nûr Sur. 31 ⇨ **10**/240
Nûr Sur. 35 ⇨ **3**/544
Nûr Sur. 36 ⇨ **3**/544
Nur Sur. 37 ⇨ **1**/603; **3**/542, 543, 544; **4**/13, 14, 423
Nûr Sur. 55 ⇨ **1**/156
Nur Sur. 59 ⇨ **1**/99
Nûr Sur. 61 ⇨ **8**/355, 356, 357, 469
Nûr Sur. 62 ⇨ **2**/444
Nûr Sur. 63 ⇨ **2**/437, 439
Ra'd Sur. 16 ⇨ **1**/217
Ra'd Sur. 19-25 ⇨ **7**/489
Ra'd Sur. 20 ⇨ **7**/374
Ra'd Sur. 21 ⇨ **2**/7
Ra'd Sur. 24 ⇨ **4**/622; **9**/401
Ra'd Sur. 25 ⇨ **1**/305
Ra'd Sur. 35 ⇨ **2**/31
Ra'd Sur. 6 ⇨ **2**/153
Ra'd Sur. 39 ⇨ **4**/272
Rahmân Sur. 1-4 ⇨ **5**/23
Rahmân Sur. 3-4 ⇨ **1**/149
Rahmân Sur. 13 ⇨ **3**/303; **5**/51
Rahmân Sur. 14-15 ⇨ **1**/162
Rahmân Sur. 15 ⇨ **1**/165
Rahmân Sur. 29 ⇨ **2**/194, 195
Rahmân Sur. 37 ⇨ **1**/280
Rahmân Sur. 39 ⇨ **1**/280, 281, 282
Rahmân Sur. 41 ⇨ **1**/280
Rahmân Sur. 46 ⇨ **1**/422; **2**/15, 16
Rahmân Sur. 60 ⇨ **1**/315, 456, 457, 459; **8**/503, 504
Rahmân Sur. 62 ⇨ **1**/422
Rahmân Sur. 72 ⇨ **4**/256
Rûm Sur. 4 ⇨ **1**/156
Rûm Sur. 20- 25 ⇨ **1**/124

Rûm Sur. 27 ⇨ **1**/122
Rûm Sur. 39 ⇨ **6**/531, 561
Rûm Sur. 55 ⇨ **1**/257
Sâd Sur. 26 ⇨ **7**/191, 259
Sâd Sur. 29 ⇨ **3**/397
Saf Sur. 1-4 ⇨ **4**/588
Saf Sur. 2, 3 ⇨ **7**/285
Saf Sur. 3 ⇨ **5**/236
Saf Sur. 6 ⇨ **2**/359
Saff Sur. 4 ⇨ **9**/154
Saf Sur. 10-13 ⇨ **4**/585
Sâffât Sur. 7 ⇨ **4**/236
Sâffât Sur. 20 ⇨ **1**/377
Sâffât Sur. 21 ⇨ **1**/377
Sâffât Sur. 22- 24 ⇨ **1**/280
Sâffât Sur. 35-36 ⇨ **1**/105
Sâffât Sur. 89 ⇨ **5**/246
Sâffat Sur. 96 ⇨ **1**/217
Sâffât Sur. 102 ⇨ **3**/562; **7**/135; **9**/418, 420
Sâffât Sur. 103-106 ⇨ **7**/136
Sâffât Sur. 105 ⇨ **4**/517
Sâffât Sur. 143 ⇨ **2**/217
Sâffât Sur. 158 ⇨ **1**/162, 163, 164, 165, 167
Sâffat Sur. 166 ⇨ **1**/178
Sebe Sur. 1, 2 ⇨ **3**/93
Sebe Sur. 13 ⇨ **3**/670; **5**/25, 50, 79, 99
Sebe Sur. 39 ⇨ **6**/399
Sebe Sur. 40 ⇨ **1**/167
Sebe Sur. 41 ⇨ **1**/167
Sebe Sur. 54 ⇨ **5**/150; **7**/67
Secde Sur. 5 ⇨ **1**/388, 390
Secde Sur. 13 ⇨ **1**/224
Secde Sur. 15 ⇨ **3**/540
Secde Sur. 16 ⇨ **1**/603; **3**/483, 633; **4**/13, 14, 84, 85, 601; **5**/324
Secde Sur. 16, 17 ⇨ **6**/592, 593
Secde Sur. 17 ⇨ **1**/420
Secde Sur. 20 ⇨ **1**/331
Secde Sur. 21 ⇨ **9**/297, 298
Şems Sur. 7, 8 ⇨ **1**/214
Şems Sur. 12 ⇨ **6**/507
Şems Sur. 15 ⇨ **2**/67
Şuarâ Sur. 82 ⇨ **4**/306
Şuarâ Sur. 90 ⇨ **1**/394
Şuarâ Sur. 192-193 ⇨ **1**/187
Şuarâ Sur. 195 ⇨ **2**/499
Şuarâ Sur. 214 ⇨ **6**/639, 640
Şuarâ Sur. 214 ⇨ **7**/192
Şûra Sur. 5 ⇨ **6**/472
Şûra Sur. 11 ⇨ **1**/136
Şûrâ Sur. 20 ⇨ **6**/531; **10**/8
Şûrâ Sur. 23 ⇨ **8**/423
Şûrâ Sur. 25 ⇨ **5**/101
Şûrâ Sur. 25 ⇨ **5**/102; **6**/639
Şûrâ Sur. 26 ⇨ **1**/83
Şûrâ Sur. 27 ⇨ **9**/544, 545
Şûra Sur. 30 ⇨ **1**/206; **3**/28; **9**/249, 294, 295, 367
Şûra Sur. 40 ⇨ **8**/126
Şûrâ Sur. 41 ⇨ **8**/35
Şûrâ Sur. 42 ⇨ **7**/232
Şûrâ Sur. 49 ⇨ **8**/254
Tâhâ Sur. 1, 2 ⇨ **2**/425
Tâha Sur. 12 ⇨ **1**/189
Tâha Sur. 14 ⇨ **1**/189
Tâha Sur. 14-41 ⇨ **1**/188
Tâha Sur. 40 ⇨ **5**/503
Tâhâ Sur. 44 ⇨ **5**/94
Tâha Sur. 74 ⇨ **1**/339

Tâhâ Sur. 83 ⇨ **10**/383
Tâhâ Sur. 84 ⇨ **10**/384
Tâha Sur. 98 ⇨ **1**/137
Tâhâ Sur. 99-101 ⇨ **3**/26
Tâhâ Sur. 103 ⇨ **1**/380
Tâhâ Sur. 120 ⇨ **7**/106
Tâhâ Sur. 121 ⇨ **1**/483
Tâhâ Sur. 123 ⇨ **3**/64
Tâhâ Sur. 124 ⇨ **1**/432
Tâhâ Sur. 124-126 ⇨ **3**/ 26
Taha Sur. 130 ⇨ **3**/501
Tâhâ Sur. 131 ⇨ **2**/392; **3**/624, 666
Tâhâ Sur. 132 ⇨ **9**/235
Tâha Sur. 134 ⇨ **1**/148
Tahrim Sur. 3 ⇨ **8**/145
Tahrîm Sur. 6 ⇨ **2**/12, 13, 111, 123; **8**/270, 294, 295; **10**/240
Tahrîm Sur. 8 ⇨ **6**/639, 657; **7**/39
Tahrîm Sur. 10 ⇨ **10**/385
Talâk Sur. 2 ⇨ **2**/291
Talak Sur. 2-3 ⇨ **2**/309; **3**/246
Talak Sur. 3 ⇨ **2**/225, 291, 300
Talak Sur. 12 ⇨ **1**/137, 139
Târık Sur. 9 ⇨ **3**/454
Teğâbun Sur. 11 ⇨ **1**/241; **9**/368
Teğâbun Sur. 15 ⇨ **10**/334
Teğâbun Sur. 7 ⇨ **1**/259
Tekâsür Sur. 8 ⇨ **5**/138, 149, 150, 151
Tekvîr Sur. 11 ⇨ **1**/394
Tekvîr Sur. 16 ⇨ **4**/466
Tekvîr Sur. 19-22 ⇨ **1**/78
Tekvîr Sur. 19-21 ⇨ **1**/195
Tevbe Sur. 5 ⇨ **6**/563
Tevbe Sur. 6 ⇨ **1**/195
Tevbe Sur. 11 ⇨ **6**/564
Tevbe Sur. 18 ⇨ **3**/551
Tevbe Sur. 23 ⇨ **9**/69
Tevbe Sur. 24 ⇨ **1**/444, 447
Tevbe Sur. 29 ⇨ **1**/256
Tevbe Sur. 31 ⇨ **9**/84
Tevbe Sur. 33 ⇨ **1**/156; **2**/276, 606
Tevbe Sur. 34 ⇨ **4**/52
Tevbe Sur. 34-35 ⇨ **4**/44
Tevbe Sur. 35 ⇨ **1**/305
Tevbe Sur. 36 ⇨ **4**/351, 352
Tevbe Sur. 67 ⇨ **7**/279
Tevbe Sur. 71 ⇨ **7**/279
Tevbe Sur. 72 ⇨ **1**/315
Tevbe Sur. 73 ⇨ **9**/69, 70
Tevbe Sur. 75-77 ⇨ **5**/8, 15
Tevbe Sur. 77 ⇨ **5**/16
Tevbe Sur. 79 ⇨ **4**/149, 150
Tevbe Sur. 100 ⇨ **2**/430
Tevbe Sur. 101 ⇨ **1**/432
Tevbe Sur. 102 ⇨ **7**/51
Tevbe Sur. 102 ⇨ **7**/52
Tevbe Sur. 108 ⇨ **3**/452
Tevbe Sur. 111 ⇨ **4**/585
Tevbe Sur. 112 ⇨ **4**/224; **7**/270
Tevbe Sur. 113 ⇨ **9**/77
Tevbe Sur. 114 ⇨ **2**/94; **9**/77
Tevbe Sur. 118 ⇨ **7**/374
Tevbe Sur. 119 ⇨ **5**/236, 244
Tevbe Sur. 120, 121 ⇨ **4**/586
Tevbe Sur. 122 ⇨ **2**/527
Tevbe Sur. 122 ⇨ **2**/562
Tevbe Sur. 123 ⇨ **4**/583, 584; **9**/69

Tevbe Sur. 124 ⇨ **1**/57
Tevbe Sur. 128 ⇨ **2**/389; **4**/381
Tevbe Sur. 128-129 ⇨ **1**/199
Tîn Sur. 1, 2 ⇨ **2**/414
Tîn Sur. 4 ⇨ **5**/23
Tîn Sur. 5, 6 ⇨ **3**/425
Tîn Sur. 8 ⇨ **3**/102
Tûr Sur. 4 ⇨ **4**/466
Tûr Sur. 5 ⇨ **4**/466
Tûr Sur. 6 ⇨ **1**/398
Tûr Sur. 26 ⇨ **2**/87
Tûr Sur. 26- 28 ⇨ **2**/11
Tûr Sur. 27 ⇨ **3**/99
Tûr Sur. 47 ⇨ **1**/432
Vâkıa Sur. 11 ⇨ **2**/88
Vâkı'a Sur. 64 ⇨ **5**/442
Vâkı'a Sur. 78, 79 ⇨ **3**/107
Vâkıa Sur. 58-59 ⇨ **1**/247
Vâkıa Sur. 63-64 ⇨ **1**/247
Vâkıa Sur. 68-69 ⇨ **1**/247
Vâkıa Sur. 71-72 ⇨ **1**/247
Vâkıa Sur. 75 ⇨ **3**/168
Vâkıa Sur. 77 ⇨ **1**/151
Vâkıa Sur. 79 ⇨ **3**/402
Yâsin Sur. 12 ⇨ **1**/210; **3**/529
Yâsîn Sur. 29 ⇨ **1**/376
Yâsîn Sur. 48 ⇨ **1**/375
Yâsîn Sur. 49 ⇨ **1**/375
Yâsîn Sur. 50 ⇨ **1**/375
Yâsîn Sur. 51 ⇨ **1**/375
Yâsîn Sur. 52 ⇨ **1**/377
Yâsîn Sur. 53 ⇨ **1**/376
Yâsîn Sur. 59 ⇨ **1**/399
Yâsin Sur. 59-61 ⇨ **1**/267
Yâsin Sur. 65 ⇨ **1**/271
Yâsîn Sur. 70 ⇨ **5**/171
Yâsin Sur. 78-79 ⇨ **1**/260
Yâsin Sur. 80 ⇨ **1**/261
Yâsin Sur. 81 ⇨ **1**/260
Yûnus Sur. 12 ⇨ **5**/136
Yunus Sur. 19 ⇨ **1**/187
Yûnus Sur. 23 ⇨ **6**/458, 459
Yûnus Sur. 25 ⇨ **4**/118, 171
Yûnus Sur. 33 ⇨ **7**/74
Yûnus Sur. 45 ⇨ **1**/380
Yûnus Sur. 58 ⇨ **1**/465; **2**/86; **3**/363, 364, 365, 366, 367
Yûnus Sur. 62 ⇨ **8**/429, 430
Yûnus Sur. 64 ⇨ **5**/214, 215, 216, 224
Yûnus Sur. 89 ⇨ **1**/221
Yûnus Sur. 107 ⇨ **2**/307
Yusuf Sur. 2 ⇨ **1**/187
Yûsuf Sur. 18 ⇨ **6**/652
Yûsuf Sur. 29 ⇨ **2**/418
Yusuf Sur. 33 ⇨ **2**/503
Yûsuf Sur. 36 ⇨ **9**/170
Yusuf Sur. 40. ⇨ **1**/121
Yûsuf Sur. 52 ⇨ **7**/110
Yûsuf Sur. 53 ⇨ **7**/110
Yûsuf Sur. 76 ⇨ **1**/138; **2**/541
Yûsuf Sur. 84 ⇨ **9**/227, 462
Yûsuf Sur. 86 ⇨ **3**/78
Yusuf Sur. 87 ⇨ **1**/303
Zâriyât Sur. 1 ⇨ **4**/466
Zâriyât Sur. 2 ⇨ **4**/466
Zâriyât Sur. 3 ⇨ **4**/466
Zâriyât Sur. 4 ⇨ **4**/466
Zâriyat Sur. 17 ⇨ **3**/634, 662; **7**/52
Zâriyat Sur. 19 ⇨ **4**/54
Zâriyât Sur. 20, 21 ⇨ **5**/191

Zâriyat Sur. 21 ⇨ **1**/131; **8**/85
Zâriyât Sur. 22 ⇨ **2**/313, 314, 315
Zâriyât Sur. 23 ⇨ **2**/315
Zâriyât Sur. 24 ⇨ **9**/196, 297
Zâriyât Sur. 35- 36 ⇨ **1**/46
Zâriyât Sur. 54 ⇨ **2**/568
Zâriyât Sur. 55 ⇨ **2**/568
Zâriyât Sur. 56-58 ⇨ **7**/201
Zâriyat Sur. 58 ⇨ **1**/137
Zilzâl Sur. 1-2 ⇨ **1**/387
Zilzâl Sur. 1-4 ⇨ **7**/114
Zilzâl Sur. 4 ⇨ **7**/115
Zilzâl Sur. 4-5 ⇨ **1**/274
Zilzâl Sur. 7 ⇨ **1**/314; **4**/48
Zilzâl Sur. 7, 8 ⇨ **4**/649; **9**/291
Zuhruf Sur. 3 ⇨ **1**/194
Zuhruf Sur. 19 ⇨ **1**/195
Zuhruf Sur. 26, 27, 28 ⇨ **1**/87
Zuhruf Sur. 32 ⇨ **5**/24
Zuhruf Sur. 41, 42 ⇨ **2**/418
Zuhruf Sur. 44 ⇨ **2**/349
Zuhruf Sur. 44 ⇨ **2**/497
Zuhruf Sur. 55 ⇨ **7**/82
Zuhruf Sur. 58 ⇨ **8**/174
Zuhruf Sur. 67 ⇨ **9**/108, 109
Zuhruf Sur. 76 ⇨ **2**/115
Zuhruf Sur. 86 ⇨ **1**/39
Zümer Sur. 9 ⇨ **2**/541; **7**/52
Zümer Sur. 10 ⇨ **4**/60, 224, 635; **9**/400
Zümer Sur. 17-18 ⇨ **2**/502
Zümer Sur. 23 ⇨ **3**/265
Zümer Sur. 30 ⇨ **9**/466
Zümer Sur. 32 ⇨ **5**/236
Zümer Sur. 33 ⇨ **5**/236
Zümer Sur. 36 ⇨ **2**/190
Zümer Sur. 47 ⇨ **1**/301
Zümer Sur. 53 ⇨ **1**/289; **2**/170; **3**/246; **7**/33, 34, 35, 36
Zümer Sur. 54 ⇨ **6**/639
Zümer Sur. 60 ⇨ **7**/259
Zümer Sur. 61 ⇨ **7**/374
Zümer Sur. 65 ⇨ **1**/172
Zümer Sur. 68 ⇨ **1**/367, 377
Zümer Sur. 69 ⇨ **1**/269; **4**/617

İMANIN ŞUBELERİ DİZİNİ

1. Şube: Allah'a İman→ 1/102

2. Şube: Peygamberlere (Tümüne Allah Salât Eylesin) İman→ 1/142

3. Şube: Meleklere İman→ 1/161

4. Şube: Hz. Muhammed'e (sallalallahu aleyhi vesellem) ve Diğer Peygamberlere Gönderilen Kitaplara İman→ 1/186

5. Şube: Kadere İman→ 1/206

6. Şube: Âhiret Gününe İman→ 1/256

7. Şube: Öldükten Sonra Dirilmeye İman→ 1/259

8. Şube: İnsanların Tekrar Diriltildikten Sonra Mahşer Yerine Geleceklerine İman→ 1/263

9. Şube: Müminlerin Ebedi Yerlerinin Cennet, Kafirlerin İse Cehennem Olması(na İnanmak)→ 1/392

10. Şube: Allah Sevgisi→ 1/447

11. Şube: Allah'tan Korkmak→ 2/7

12. Şube: Allah'tan Ümitvar Olmak (Recâ)→ 2/140

13. Şube: Allah'a Tevekkül ve Her Konuda O'na Teslimiyet→ 2/225

14. Şube: Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) Sevmek→ 2/333

15. Şube: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) Gereken Saygıyı Gösterip Onu Yüceltmek→ 2/436

16. Şube: Kişinin, Cehenneme Atılmayı Küfre Girmeye Tercih Edecek Kadar Dininde Tavizsiz Olması→ 2/500

17. Şube: İlim Talep Etmek→ 2/525

18. Şube: İlmi Yaymak ve Bilmeyenlere Öğretmek→ 2/560

19. Şube: Kur'ân'a Saygı Göstermek→ 3/9

20. Şube: Taharet→ 3/427

21. Şube: Namaz→ 3/474

22. Şube: Zekât→ 4/39

23. Şube: Oruç→ 4/209

24. Şube: İtikâf→ 4/442

25. Şube: Menâsik (Hac Fiilleri)→ 4/448

26. Şube: Cihad→ 4/583

27. Şube: Allah Yolunda Nöbet Tutmak→ 4/638

28. Şube: Düşman Karşısında Direnmek ve Savaştan Kaçmamak→ 4/652

29. Şube: Ganimetin Beşte Birini (Humsu) İmama veya Onun Görevlendirdiği Kişiye Vermek→ 4/670

30. Şube: Köle Azat Etme ve Bunun Allah'a Yaklaşma Vesilesi Olması→ 4/679

31. Şube: : Suçlarda Ödenmesi Gereken Kefaretler→ 5/7

32. Şube: Verilen Sözlerde ve Anlaşmalarda Vefa→ 5/8

33. Şube: Allah'ın Nimetleri ve Bu Nimetlere Şükür→ 5/21

34. Şube: Kişinin Gereksiz Yerlerde Dilini Tutması→ 5/237

35. Şube; Emanetler ve Emaneti Sahibine İade Etmenin Gerekliliği→ 5/458

36. Şube: Cana Kıymanın ve Bir Cana Zarar Vermenin Haram Kılınması→ 5/489

37. Şube: Zinanın Haram Kılınması ve İffetli Olmanın Gerekliliği→ 5/514

38. Şube: Haram Maldan El Çekmek; Hırsızlığın ve Yol Kesmenin Haram Kılınması→ 5/573

39. Şube: Yiyecekler, İçecekler ve Bu Yönde Sakınılması Gereken Şeyler→ 5/613

40. Şube: Giyecekler, Zinetler ve Ev Eşyaları; Bunlardan Kullanımı Mekruh Olanlar→ 6/180

41. Şube: Oyun ve Eğlencelerin Haram Olması→ 6/373

Salıncaklar→ 6/390

42. Şube: Harcarken İktisath Olmak ve Haksız Yere Başkasının Malını Yemek→ 6/396

43. Şube: Kin ve Hasetten Kaçınmak→ 6/420

44. Şube: İnsanların Namusuna Dokunmanın Haram Oluşu ve Namuslarına Dil Uzatmaktan Uzak Durulması→ 6/448

45. Şube: Amelde Allah'a Karşı İhlaslı Olmak ve Riyadan Sakınmak→ 6/531

46. Şube: İyiliğe Sevinip Kötülüğe Üzülmek→ 6/623

47. Şube: Her Günah İçin Tövbe Etmek→ 6/639

47. Şube: Tövbe (Devam)→ 7/7

48. Şube: Kurbanlar, Kurbanın Anlamı; Hedy, Udhiye ve Akîka Gibi Kurban Çeşitleri→ 7/127

49. Şube: Ulul-Emre İtaat İle İlgili Hususlar→ 7/147

50. Şube: Cemaatle Birlikte Olmak→ 7/238

51. Şube: İnsanlar Arasında Hüküm Vermek→ 7/258

52. Şube: İyiliği Emredip Kötülükten Sakındırmak→ 7/270

53. Şube: İyilik ve Takvada Yardımlaşmak→ 7/302

54. Şube: Hayâ (Utanma Duygusu) ve Kısımları→ 7/349

55. Şube: Anne Babaya İyilik Etmek→ 7/419

56. Şube: Akrabayı Gözetmek (=Sıla-i Rahim)→ 7/488

57. Şube: Güzel Ahlâk→ 7/514

58. Şube: Kişinin Elinin Altında Bulunanlara (Kölelere) İyi Davranması→ 8/223

59. Şube: Efendilerin Köle Üzerindeki Hakları→ 8/242

60. Şube: Çoluk Çocuğun Baba Üzerindeki Hakları→ 8/254

61. Şube: Dindarlara Yakın Durmak, Onları Sevmek→ ve Aralarında Selâmı Yaymak→ 8/314

62. Şube: Selâma Karşılık Vermek→ 8/469

63. Şube: Hasta Ziyareti→ 8/510

64. Şube: Müslümanın Cenaze Namazını Kılma→ 9/7

65. Şube; Aksırana "Yerhamukallah" Demek (Teşmît)→ 9/45

66. Şube: Kâfirler ve Fesatçılardan Uzak Durup

67. Şube: Komşuya İkramda Bulunmak→ 9/140

68. Şube: Misafire İkramda Bulunmak→ 9/172

69. Şube: Başkalarının Kusurlarını Örtmek→ 9/204

70. Şube: Musibetlere; Nefsin Kapıldığı Şehvet ve Zevklere Karşı Sabretmek→ 9/219

71. Şube: Zühd ve Kısa Emelli Olma→ 9/495

72. Şube: (Eşini) Kıskanma ve İffetsizliğe Göz Yumma→ 10/239

73. Şube: Boş Şeylerden Yüz Çevirmek→ 10/245

74. Şube: Cömertlik→ 10/253

75. Şube: Küçüğe Merhametli Büyüğe Saygılı Olmak→ 10/317

76. Şube: İnsanların Arasını Düzeltmek→ 10/367

77. Şube: Kişinin Kendisi İçin İstediğini Müslüman Kardeşi İçin de İstemesi ve Kendisi İçin İstemediği Bir Şeyi Müslüman Kardeşi İçin İstememesi; Yoldan (Gelen Geçene) Eziyet Veren Şeyleri Kaldırmak→ 10/386

Konu Başlıkları Dizini

Abdest Alırken İtina Göstermek **3**/429

Abdestin ve Daha Mükemmeli Olan Guslün Fazileti **3**/432

Âbid ile Nar Ağacı Hadisi **5**/154

Âdil İmam ve Zalim Valiler (Yöneticiler) **7**/156

Affetmek; İntikam Almaktan Vazgeçip Affetmek **8**/19

Ağırbaşlılık ve Her İşte İyi Muamele **8**/162

Ağrılar; Günahlara Kefâret Olan Ağrılar, Hastalıklar ve Musibetler **9**/288

Âhiret Gününe İman (6. Şube) **1**/256

Âhiret; Dünya Hayatının Bitip Âhiret Hayatının Başlamasının Keyfiyeti ve Kıyamet Gününün Özellikleri **1**/363

Ahlâk; Güzel Ahlâk (57. Şube) **7**/514

Ahlâk; Yüce Allah'tan Güzel Ahlâkı Dilemek **8**/217

Akıl; Yüce Allah'ın İhsan Ettiği En Büyük Nimet Olan Aklın Fazileti **5**/161

Akîka (48. Şube) **7**/127

Akrabayı Gözetmek (=Sıla-i Rahim) (56. Şube) **7**/488

Aksıran; Azınlık Tebadan Aksıranlara Yapılan Dua (Teşmît) **9**/61

Aksırana "Yerhamukallah" Demek (Teşmît) (65. Şube) **9**/45

Aksırdığında Kendisine "Yerhamukallah" Denilen Kişinin Vereceği Cevap **9**/52

Aksırdıktan Sonra Allah'a Hamdedene "Yerhamukallah" Demek **9**/46

Aksırdıktan Sonra Allah'a Hamdetmeyene "Yerhamukallah" Dememek **9**/49

Aksırmak; Kısık Sesle Aksırmak **9**/62

Aksırmak; Üst Üste Aksırmak **9**/63

Aleyke's-Selâm ile Selâm Vermenin Kerâheti **8**/376

Al-i İmrân Sûresinin Faziletleri **3**/233

Allah Sevgisi (10. Şube) **1**/447

Allah'a İman (1. Şube) **1**/102

Allah'ı, Alem'in Yaratılışındaki Delillerle Tanımak **1**/122

Allah'ı, Sıfatlarını ve İsimlerini Bilmek **1**/110

Allah'ın Kur'ân'da Kendinden Bahsettiği Konularda İkrarda Bulunmak **3**/101

Allah'ın Lütfu ve Rahmetiyle Kulları Sorumlu Tutmadığı Şeyler **1**/343

Allah'ın Nimetleri ve Bu Nimetlere Şükür (33. Şube) **5**/21

Allah'tan Korkmak (11. Şube) **2**/7

Altın ve Gümüş Kaplarla Yemek ve İçmenin Yasaklanması **6**/321

Amelde Allah'a Karşı İhlaslı Olmak ve Riyadan Sakınmak (45. Şube) **6**/531

Anne Baba; Günaha Girmemek Kaydıyla, Kafir Bile Olsalar Anne Babayı Gözetmek **7**/486

Anne Baba; Öldükten Sonra da Anne Babanın Hakkını Gözetmek **7**/462

Anne Babaya Kötü Davranmak **7**/444

Annenin Kalbini Kazanmakla İlgili Âbid Cüreyc Hadisi **7**/450

A'râf, Tevbe ve Nûr Sûreleri **3**/273

A'râf'ta Bulunanlar **1**/415

Arefe Günü Arafat'ta Vakfe Yapmak, Arafat'ın Fazileti Hakkında Rivayetler, Cemreleri Taşlamanın ve Kurban Kesmenin Aslı **4**/506

Arefe Gününün Zikre Tahsis Edilmesi **4**/329

Arkadaşın Hakkını Gözetmek **9**/166

Aşırıya Kaçmadan (Orta Yolu Tutup) İbadet Etmek **4**/401

Aşure Gününün Zikre Tahsis Edilmesi **4**/336

Avret Mahallini Örtmek **7**/380

Ayağa Kalmak; Birine Saygıdan Dolayı Ayağa Kalmak **8**/394

Ayakkabı Giymek **6**/263

Ayakta Yiyip İçmek **6**/132

Âyet; Bazı Sûre ve Âyetlerin Faziletleri **3**/214

Âyetü'l-Kürsî'nin Zikre Tahsis Edilmesi **3**/241

Ayıp; Müslümanların Ayıplarını Araştırmayı Terk Etmek; —Daha Önceki Bölümlerde Zikredilenin Dışında— Onların Özürlerini Kabul Etmek **10**/429

Azınlık Tebadan Aksıranlara Yapılan Dua (Teşmît) **9**/61

Baba; Çoluk Çocuğun Baba Üzerindeki Hakları (60. Şube) **8**/254

Bakara ile Al-i İmrân Sûrelerinin Faziletleri **3**/233

Bakara Sûresi'nin Son Âyetlerinin Zikre Tahsis Edilmesi **3**/248

Bakırdan Yüzük Takmak **6**/305

Başkasının İhtiyacı Varken Fazla Olan Şeyi Elde Tutmak **4**/102

Bayram; İki Bayram Gecesi ve Günü **4**/302

Bela; En Ağır Belaya Maruz Kalan Kişiler **9**/273

Berat; Şâban Ayının On Beşinci (Berat) Gecesi **4**/366

Besmele; Tevbe Sûresi Dışında Her Sûreye Besmele ile Başlamak **3**/201

Besmele; Yemekten Önce Besmele Çekmek **6**/65

Beş Vakit Namazı Cemaatle Kılmak ve Özürsüz Olarak Cemaatle Namazı Terk Etmenin Cezası **3**/495

Beyaz Kılları Yolmanın Keraheti **6**/324

Bidatçilerle ve Allah'a İtaatte Sana Yardımcı Olmayan Kişilerle Beraber Olmak **9**/104

Borcu Güzel Bir Şekilde Ödemek **10**/444

Borç Vermek **4**/205

Borçlu; Darda Olan Borçluya (Borcu Ödeyebilsin Diye) Mühlet Vermek veya Borcundan Vazgeçmek; Durumu İyi Olan Borçluya Hoşgörülü Davranmak ve Borçtan Bir Şeyler İndirmek **10**/451

Borçtan Sakındırma **5**/596

Boş Şeylerden Yüz Çevirmek (73. Şube) **10**/245

Boya; Kadınların Boya Kullanması **6**/339

Böbürlenerek Giysiyi Yerde Sürümek **6**/199

Cana Kıymanın ve Bir Cana Zarar Vermenin Haram Kılınması (36. Şube) **5**/489

Cehennem; Müminin Cehennemden Kurtuluş Fidyesi **1**/409

Cehennem; Müminlerin Ebedi Yerlerinin Cennet, Kafirlerin İse Cehennem Olması(na İnanmak) (9. Şube) **1**/392

Cehennemin Yaratılmış ve Sahipleri için Hazırlanmış Olması **1**/419

Cemaat; Beş Vakit Namazı Cemaatle Kılmak ve Özürsüz Olarak Cemaatle Namazı Terk Etmenin Cezası **3**/495

Cemaatin ve Ülfetin Fazileti, Tefrikanın Vebali, Sultana Gereken Değerin Verilmesi **7**/249

Cemaatle Birlikte Olmak (50. Şube) **7**/238

Cemreleri Taşlamanın ve Kurban Kesmenin Aslı **4**/506

Cenaze; Müslümanın Cenaze Namazını Kılma (64. Şube) **9**/7

Cennet ile Cehennemin Yaratılmış ve Sahipleri için Hazırlanmış Olması **1**/419

Cennet; Müminlerin Ebedi Yerlerinin Cennet, Kafirlerin İse Cehennem Olması(na İnanmak) (9. Şube) **1**/392

Cihad (26. Şube) **4**/583

Cinsellikle Övünmeme ve Karı Koca Arasında Geçenlerin Gizli Kalması **5**/449

Cömertlik (74. Şube) **10**/253

Cuma Günü ve Gecesi Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) Salavat Getirmenin ve Kehf Sûresini Okumanın Fazileti **3**/597

Cuma Namazının Fazileti **3**/561

Cünüb veya Hayız Olanın Kur'ân Okumaması **3**/106

Cüreyc; Annenin Kalbini Kazanmakla İlgili Âbid Cüreyc Hadisi **7**/450

Çadırlara veya Dükkâna Girerken İzin İstemek **8**/361

Çekirge İmtihanı ve Onlara Sabretmek **9**/440

Çocuklara Selâm Verme **8**/381

Çoluk Çocuğun Baba Üzerindeki Hakları (60. Şube) **8**/254

Demir ve Bakırdan Yüzük Takmak **6**/305

Dilenmekten Kaçınmak **4**/177

Dilini Tutmak; Kişinin Gereksiz Yerlerde Dilini Tutması (34. Şube) **5**/237

Dindarlara Yakın Durmak, Onları Sevmek ve Aralarında Selâmı Yaymak (61. Şube) **8**/314

Dinden Çıkmışken Tekrar İslam'a Dönen Âbidin Oğlunun Kıssası **7**/13

Dirilmek; Öldükten Sonra Dirilmeye İman (7. Şube) **1**/259

Diş; Yemekten Sonra Dişleri Temizlemek **6**/166

Doğruluğun Fazileti ve Yalanın Yerilmesi Konusunda Başka Rivayetler **5**/296

Dua Konusunda Bilinmesi Gereken Bazı Şeyler **2**/204

Dua; Anne Babanın Duası **7**/462Anne Babaya İyilik Etmek (55. Şube) **7**/419

Dua; Elbise Giyince Yapılacak Dua **6**/270

Dua; Yemeğin Sahibine Dua Etmek **6**/165

Dükkâna Girerken İzin İstemek **8**/361

Düşman Karşısında Direnmek ve Savaştan Kaçmamak (28. Şube) **4**/652

Efendilerin Köle Üzerindeki Hakları (59. Şube) **8**/242

Eğlencelerin Haram Olması (41. Şube) **6**/373

Ehl-i Kitab'dan Olanların Selâmına Karşılık Vermek **8**/475

Elbise Giyince Yapılacak Dua **6**/270

"Elim Lâm Râ" Sûreleri, Havâmîm ve Müsebbihât ile Birlikte Zilzâl Sûresi'nin Zikre Tahsis Edilmesi **3**/313

Emanetler ve Emaneti Sahibine İade Etmenin Gerekliliği (35. Şube) **5**/458

Emre Amadelik, Feda Olma Gibi İfadeler **8**/378

Emr-i bil-marûf; Gücü Nisbetinde İyiliği Emredip Kötülükten Alıkoymanın Gerekliliği ve Bunu Terk Edince Gerçekleşecek Fesatlarla İlgili Hadisler **7**/288

En'âm Sûresi'nin Faziletleri **3**/270

Enbiyâ Sûresi **3**/280

Erkeklerin Süslenmesi **6**/294

Esnemek **9**/66

Et Yemek **6**/95

Eti Helal ve Haram Olan Hayvanlar **5**/641

Ev Eşyaları, Zinetler ve Giyecekler; Bunlardan Kullanımı Mekruh Olanlar (40. Şube) **6**/180

Evinden Çıkan Kişinin Selâm Vermesi **8**/359

Evine veya Boş Bir Eve Giren Kişinin Selâm Vermesi **8**/354

Evleri Süslemek **6**/282

Evlilik; İffeti Korumaya Yardımcı Olması Sebebiyle Evliliğe Teşvik **5**/566

Evzaî'nin (Halife) Mansûr ile Oturması ve Ona Nasihati **7**/185

Ezan; Farz Namaz İçin Ezan Okuyup Kamet Getirmek ve Müezzinlerin Fazileti **3**/606

Fasıklarla, Bidatçilerle ve Allah'a İtaatte Sana Yardımcı Olmayan Kişilerle Beraber Olmak **9**/104

Fâtiha Sûresi'nin Faziletleri **3**/215

Feda Olma Gibi İfadeler **8**/378

Fesatçılardan Uzak Durup Onlara Sert Karşı Davranmak (66. Şube) **9**/69

Fetih Sûresi **3**/297

Ganimetin Beşte Birini (Humsu) İmama veya Onun Görevlendirdiği Kişiye Vermek (29. Şube) **4**/670

Gece Namazında Kur'ân'ı Açıktan Okumak **3**/113

Gece ve Gündüz Güzel ve Çok Namaz Kılmak, Selefin Namaz Kılışı **3**/635

Gelmesi İçin Haber Gönderilen Kişinin İzni **8**/353

Gevezelik; Oruçlu Kimsenin Orucunu Gevezelik ve Sövme Gibi Ona Yakışmayan Şeylerden Arındırması **4**/259

Girmek İçin Üç Defa İzin İstemek, İzin Verilmemesi Halinde Geri Dönmek **8**/346

Giyecekler, Zinetler ve Ev Eşyaları; Bunlardan Kullanımı Mekruh Olanlar (40. Şube) **6**/180

Giyimde Mütevazı Olmak **6**/214

Giysi; Böbürlenerek Giysiyi Yerde Sürümek **6**/199

Giysideki Kirin Keraheti **6**/246

Giysilerin Rengi **6**/288

Görev; Gereklerini Yerine Getirmeye Gücü Yetmeyenlerin Görev İstememeleri **7**/215

Göz Değmesi **10**/441

Gururlanmayı ve Övünmeyi Terketmek **8**/50

Guslün Fazileti **3**/432

Güleryüzlü; Karşılaştığı Müslümana Karşı Güleryüzlü Olmak **8**/7

Gümüş Kaplarla Yemek ve İçmenin Yasaklanması **6**/321

Günah; Büyük ve Küçük Günahlar **1**/293

Günah; Ehl-i Kıbleden Büyük Günah İşleyenlerin Tövbe Etmeden Vefat Etmesi **1**/306

Günah; Her Günah İçin Tövbe Etmek (47. Şube) **6**/639

Günah; Küçük Günahlar **7**/95

Günaha Girmemek Kaydıyla, Kafir Bile Olsalar Anne Babayı Gözetmek **7**/486

Günahlara Kefâret Olan Ağrılar, Hastalıklar ve Musibetler **9**/288

Güzel Ahlâk (57. Şube) **7**/514

Güzel Koku **6**/341

Hac Fiilleri (Menâsik) (25. Şube) **4**/448

Hac ve Nûr Sûreleri ile Diğer Sûreler **3**/281

Hac ve Umrenin Fazileti **4**/525

Hacer-i Esved'in, Makâm'ın Fazileti, (Hacer-i Esved'i) Selamlamak, Tavaf Etmek ve Safa İle Merve Arasında Sa'yetmek **4**/488

Haksızlıklarda Kısas **1**/356

Hamam **7**/387

Hamam, Hela ve Pis Olan Yerlerde Kur'ân Okumanın Ona Saygı Nedeniyle Mekruh Görülmesi **3**/388

Haram Aylarda Oruç Tutmak **4**/317

Haram Maldan El Çekmek; Hırsızlığın ve Yol Kesmenin Haram Kılınması (38. Şube) **5**/573

Haramlardan Uzak Durup Şüpheli Şeylerden Sakınmak **6**/20

Harcarken İktisatlı Olmak ve Haksız Yere Başkasının Malını Yemek (42. Şube) **6**/396

Hasetten Kaçınmak (43. Şube) **6**/420

Hasta Ziyareti (63. Şube) **8**/510

Hasta Ziyareti Âdâbı **8**/527

Hastalıklar; Günahlara Kefâret Olan Ağrılar, Hastalıklar ve Musibetler **9**/288

Haşr Sûresi'nde Hayır ve Şer Konusunda Özlü Âyet **3**/275

Hatimde Tekbir Getirmek **3**/87

Havâmîm ve Müsebbihât ile Birlikte Zilzâl Sûresi'nin Zikre Tahsis Edilmesi **3**/313

Havâmîm, Tavâsîn ve Bu Yönde İbn Ebî Humeyd'in Rivâyeti **3**/291

Hayâ (Utanma Duygusu) ve Kısımları (54. Şube) **7**/349

Hayır; Haşr Sûresi'nde Hayır ve Şer Konusunda Özlü Âyet **3**/275

Hayız Olanın Kur'ân Okumaması **3**/106

Hedy, Udhiye ve Akîka Gibi Kurban Çeşitleri (48. Şube) **7**/127

Hela ve Pis Olan Yerlerde Kur'ân Okumanın Ona Saygı Nedeniyle Mekruh Görülmesi **3**/388

Helal Olan Şeylerden Sadaka Vermek **4**/159

Helal Yiyecek ve Giyecekleri Kullanmak, Haramlardan Uzak Durup Şüpheli Şeylerden Sakınmak **6**/20

Hırsızlığın ve Yol Kesmenin Haram Kılınması (38. Şube) **5**/573

Hilim, Ağırbaşlılık ve Her İşte İyi Muamele **8**/162

Hûd Sûresi **3**/274

Hums; Ganimetin Beşte Birini () İmama veya Onun Görevlendirdiği Kişiye Vermek (29. Şube) **4**/670

Hurma Yemek **6**/89

Hüküm; İnsanlar Arasında Hüküm Vermek (51. Şube) **7**/258

İbadet; Aşırıya Kaçmadan (Orta Yolu Tutup) İbadet Etmek **4**/401

İçeceği Üç Nefeste İçmek **6**/144

İçecekler ve Bu Yönde Sakınılması Gereken Şeyler (39. Şube) **5**/613

İçen Kişinin Kabı Sağındaki Kişiye Vermesi **6**/157

İçmek; Altın ve Gümüş Kaplarla Yemek ve İçmenin Yasaklanması **6**/321

İçmek; Bir Nehre veya Bir Gölete Gelindiğinde Avuçlayarak veya Ağzını Dayayarak İçmek **6**/154

İçmek; Sağ Elle Yemek ve İçmek **6**/71

İffeti Korumaya Yardımcı Olması Sebebiyle Evliliğe Teşvik **5**/566

İffetli Olmanın Gerekliliği (37. Şube) **5**/514

İffetsizliğe Göz Yumma (72. Şube) **10**/239

İftar; Kişinin Oruçluya İftar Vermesi **4**/437

İftar; Oruçlu Orucunu Ne İle Açmalı ve İftar Anında Nasıl Dua Etmelidir? **4**/414

İhlâs Sûresi'nin Zikre Tahsis Edilmesi **3**/324

İhlas: Amelde Allah'a Karşı İhlaslı Olmak ve Riyadan Sakınmak (45. Şube) **6**/531

İhram ve Telbiyede Sesi Yükseltmek **4**/482

İkram; Kendisine Bir Şey İkram Edilen Kişinin Bu İkramdan Yanında Oturana Vermesi **6**/84

İkram; Kişinin Kendisine İkram Edilen Yiyeceği Kötülememesi **6**/86

İkrar; Kalb İle Tasdik Edip Dil İle İkrar Etmenin İmanın Kendisi Olduğunun Delili **1**/36

İktisat; Harcarken İktisatlı Olmak ve Haksız Yere Başkasının Malını Yemek (42. Şube) **6**/396

İlim Talep Etmek (17. Şube) **2**/525

İlmi Yaymak ve Bilmeyenlere Öğretmek (18. Şube) **2**/560

İlmin Fazileti ve Değeri **2**/540

İmamların (Liderlerin) Özellikleri **7**/152

İman Lafızları **1**/87

İman; Allah'a İman (1. Şube) **1**/102

İman; Başkasının İmanıyla Mümin Olan Hakkında Söylenenler **1**/97

İman; Bütün İtaatlerin İmandan Olduğunun Delili **1**/40

İman; Kalb İle Tasdik Edip Dil İle İkrar Etmenin İmanın Kendisi Olduğunun Delili **1**/36

İman; Mukallidin ve Şüphede Olanın İmanı **1**/92

İman'ın ve İslam'ın Aynı Mânâya Geldiğinin Delili **1**/46

İmanda İstisna **1**/81

İmanı Sahîh Olan ve Olmayan Hakkında Söylenenler **1**/99

İmanın Artıp Eksilmesi ve İman Edenlerin İmanlarıyla Birbirine Olan Üstünlüğü Hakkında Söylenenler **1**/57

İmanın Hakikati **1**/34

İmanın Şubeleri Hakkında Varid Olan Hadis **1**/32

İnsanların Arasını Düzeltmek (76. Şube) **10**/367

İnsanlarla İyi Geçinmek **8**/35

İnsanlarla Konuşmak İçin Kur'ân Okumayı Kesmenin Mekruhluğu **3**/115

İnsanlarla Konuşmak İçin Kur'ân Okumayı Kesmenin Mekruhluğu **3**/115

İntikam Almaktan Vazgeçip Affetmek **8**/19

İsim; Yüce Allah'ın Zâtına Ait Olan İsimlerin Mânâları **1**/114

İsim; Zâtî Sıfatların İsimleri **1**/117

İslam; Dinden Çıkmışken Tekrar İslam'a Dönen Âbidin Oğlunun Kıssası **7**/13

İslam'a Davet **1**/100

İslam'ın ve İman'ın Aynı Mânâya Geldiğinin Delili **1**/46

İsrâ ve Zümer Sûreleri **3**/290

İsrâ, Kehf, Meryem, Tâhâ ve Enbiyâ Sûreleri **3**/280

İsrail Oğullarındaki Mağara Kıssası **7**/7

İsteyeni Geri Çevirmek ve Allah'a Karşı (İsyana) Düşkün Olandan Başka Kimsenin Helak Olamayacağı **4**/107

İtaat; Ulul-Emre İtaat İle İlgili Hususlar (49. Şube) **7**/147

İtham Edilmeye Sebep Olacak Yerlerden Uzak Durmak **6**/527

İtikâf (24. Şube) **4**/442

İyi; Ağırbaşlılık ve Her İşte İyi Muamele **8**/162

İyi; İnsanlarla İyi Geçinmek **8**/35

İyiliğe Karşılık Vermek **8**/481

İyiliğe Sevinip Kötülüğe Üzülmek (46. Şube) **6**/623

İyiliği Emredip Kötülükten Sakındırmak (52. Şube) **7**/270

İyiliği Emretmek; Gücü Nisbetinde İyiliği Emredip Kötülükten Alıkoymanın Gerekliliği ve Bunu Terk Edince Gerçekleşecek Fesatlarla İlgili Hadisler **7**/288

İyilik ve Takvada Yardımlaşmak (53. Şube) **7**/302

İzar; Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) İzarının Boyu **6**/213

İzarın Boyu **6**/207

İzin İsterken Kapıda Durma ve Cevap Verme Âdabı **8**/349

İzin İsterken Kapıyı Çalmak **8**/349

İzin; Çadırlara veya Dükkâna Girerken İzin İstemek **8**/361

İzin; Gelmesi İçin Haber Gönderilen Kişinin İzni **8**/353

İzin; Girmek İçin Üç Defa İzin İstemek, İzin Verilmemesi Halinde Geri Dönmek **8**/346

Kâbe, Mescid-i Harâm ve Haremin Diğer Bölgesi **4**/456

Kabın İçinde Nefes Alıp Verme ve Üflemenin Kerih Görülmesi **6**/141

Kabın İçine Sinek Düşmesi **6**/153

Kabın Üzerini Örtmek ve Tulumun Ağzını Bağlamak **6**/168

Kabir Azabı **1**/430

Kabirleri Ziyaret Etmek **9**/28

Kadere İman (5. Şube) **1**/206

Kadınlara Selâm Verme **8**/382

Kadınların Başlarını Örtmesi ve İyice Örtünmeleri **7**/402

Kadınların Boya Kullanması **6**/339

Kadir Gecesi **4**/267

Kadir Gecesini Ramazan Ayının Son On Günündeki Tekli Gecelerde Aramak **4**/276

Kadir; Ramazan Ayı Gecelerinde Kadir Gecesini Aramak **4**/274

Kafir; Günaha Girmemek Kaydıyla, Kafir Bile Olsalar Anne Babayı Gözetmek **7**/486

Kâfirler ve Fesatçılardan Uzak Durup Onlara Sert Karşı Davranmak (66. Şube) **9**/69

Kâfirûn Sûresi **3**/318

Kalb İle Tasdik Edip Dil İle İkrar Etmenin İmanın Kendisi Olduğunun Delili **1**/36

Kalbin Mühürlenmesi veya Paslanması **7**/69

Kalp; Yumuşak ve Temiz Kalpli Olmak **8**/39

Kamet; Farz Namaz İçin Ezan Okuyup Kamet Getirmek ve Müezzinlerin Fazileti **3**/606

Kan; Kişinin Saç, Tırnak ve Kan Gibi Kendisinden Çıkan Şeyleri Gömmesi **6**/369

Karı Koca Arasında Geçenlerin Gizli Kalması **5**/449

Karşılaşma Anında Musafaha, Sarılma ve Saygıya Yönelik Benzeri Şeyler **8**/403

Kefâret; Günahlara Kefâret Olan Ağrılar, Hastalıklar ve Musibetler **9**/288

Kefaret; Suçlarda Ödenmesi Gereken Kefaretler (31. Şube) **5**/7

Kehf Sûresi **3**/276

Kehf, Meryem, Tâhâ ve Enbiyâ Sûreleri **3**/280

Kıraat; Bir Kıraat İmamında Sabit Olan ve Diğer Kıraatlerde Bulunmayan Kelimeleri de Okumak **3**/201

Kıraati Güzel Sesle Yapmak **3**/118

Kıraatte Aşırıya Kaçmak **3**/390

Kısas; Haksızlıklarda Kısas **1**/356

Kısas; Haksızlıklarda Kısas **1**/356

Kıskanma; (Eşini) Kıskanma ve İffetsizliğe Göz Yumma (72. Şube) **10**/239

Kibre Sebep Olmasından Dolayı Biri İçin Ayağa Kalkmayı Kerih Görenler **8**/399

Kibri, Gururlanmayı ve Övünmeyi Terketmek **8**/50

Kin ve Hasetten Kaçınmak (43. Şube) **6**/420

Kir; Giysideki Kirin Keraheti **6**/246

Kitaplar; Hz. Muhammed'e (sallalallahu aleyhi vesellem) ve Diğer Peygamberlere Gönderilen Kitaplara İman (4. Şube) **1**/186

Koku; Güzel Koku **6**/341

Koku; Kur'ân Kıraati İçin Güzel Giysiler Giyip Kokular Sürmek **3**/111

Koku; Kur'ân Kıraati İçin Güzel Giysiler Giyip Kokular Sürmek **3**/111

Koku; Yemeğe Davet Edilen Kişiye Koku İkram Edilmesi **6**/174

Komşuya İkramda Bulunmak (67. Şube) **9**/140

Konuşma Âdâbı **5**/441

Korkmak; Allah'tan Korkmak (11. Şube) **2**/7

Köle Azat Etme ve Bunun Allah'a Yaklaşma Vesilesi Olması (30. Şube) **4**/679

Köle; Efendilerin Köle Üzerindeki Hakları (59. Şube) **8**/242

Köle; Kişinin Elinin Altında Bulunanlara (Kölelere) İyi Davranması (58. Şube) **8**/223

Kötü Kişilere Selâm Verme **8**/384

Kötülüğe Üzülmek (46. Şube) **6**/623

Kötülük; Kişinin Kendi Kötülüklerini Örtmesi **9**/215

Kötülükten Alıkoymak; Gücü Nisbetinde İyiliği Emredip Kötülükten Alıkoymanın Gerekliliği ve Bunu Terk Edince Gerçekleşecek Fesatlarla İlgili Hadisler **7**/288

Kötülükten Sakındırmak (52. Şube) **7**/270

Kubâ Mescid'inde Namaz Kılmak **4**/549

Kur'ân Hakkında Çekişmekten Sakınmak **3**/170

Kur'ân Kıraati İçin Güzel Giysiler Giyip Kokular Sürmek **3**/111

Kur'ân Kıraati İçin Önce Ağzı Misvaklamak **3**/108

Kur'ân Okumada Gösterişten Uzak Durmak **3**/377

Kur'ân Okumaya İstiâze ile Başlamak **3**/81

Kur'ân; Başkalarına Rahatsızlık Verilmeyecekse veya Kişi Tek Başınaysa veya Dinleyenler Varsa Kur'ân'ı Yüksek Sesle Okumak **3**/367

Kur'ân; Gece Namazında Kur'ân'ı Açıktan Okumak **3**/113

Kur'ân; Gece Namazında Kur'ân'ı Açıktan Okumak **3**/113

Kur'ân; Hamam, Hela ve Pis Olan Yerlerde Kur'ân Okumanın Ona Saygı Nedeniyle Mekruh Görülmesi **3**/388

Kur'ân; Kazanç Elde Etmek İçin Kur'ân'ı Mescid ve Çarşılarda Okumaktan Uzak Durmak **3**/381

Kur'ân; Şifa Niyetine Kur'ân Okumak **3**/350

Kur'ân'a Saygı Göstermek (19. Şube) **3**/9

Kur'ân'ı Düşman Topraklarına Götürmemek **3**/187

Kur'ân'ı Gramerine Uyarak ve Tefhîm İle Okumak **3**/188

Kur'ân'ı Hatmetme Süresi **3**/129

Kur'ân'ı Kalpten ve Düşünerek Okumak **3**/68

Kur'ân'ı Mushaftan Okumak **3**/154

Kur'ân'ı Namazda Okumanın Tercih Edilmesi **3**/164

Kur'ân'ı Okurken Ağlamak **3**/73

Kur'ân'ı Okurken Cennet ve Cehennem Zikredildiği Zaman Durup Allah'tan Cenneti İstemek ve Cehennemden O'na Sığınmak **3**/97

Kur'ân'ı Okurken Zikredilen Nimetler ve Hidâyet İçin Hamd Etmek, Ahirete Yönelik Haberleri Tasdik Etmek, Kur'ân'ı Bize Ulaştıran Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) Salavât Getirip Vahyi Hakkıyla Tebliğ Ettiğine Dair Şahadet Etmek **3**/82

Kur'ân'ı Öğrenmek **3**/11

Kur'ân'ı Öğretmek **3**/147

Kur'ân'ı Ramazan Ayında Daha Fazla Okumak **3**/167

Kur'ân'ı Sık Sık Okumak **3**/25

Kur'ân'ı Şaz Kıraatlerden Değil de Herkesin Kullandığı Kıraat Üzerinden Yapmak **3**/154

Kur'ân'ı Taşımak ve Ona Dokunmak **3**/107

Kur'ân'ı Tertîl İle Okumak **3**/125

Kur'ân'ı Yılda Bir Defa Daha İyi Bilenin Huzurunda Okumak **3**/165

Kur'ân'ı Zanna Göre Tefsir Etmemek **3**/182

Kur'ân'ın Âyet Âyet Okunması **3**/358

Kur'ân'ın Bir Araya Getirilmesi **1**/196

Kur'ân'ın Bulunduğu Yeri Aydınlatmak **3**/410

Kur'ân'la Çokça Meşgul Olup Sevinmek **3**/359

Kurban Kesmenin Aslı **4**/506

Kurbanlar, Kurbanın Anlamı; Hedy, Udhiye ve Akîka Gibi Kurban Çeşitleri (48. Şube) **7**/127

Kusur; Başkalarının Kusurlarını Örtmek (69. Şube) **9**/204

Küçüğe Merhametli Büyüğe Saygılı Olmak (75. Şube) **10**/317

Küfür; Kişinin, Cehenneme Atılmayı Küfre Girmeye Tercih Edecek Kadar Dininde Tavizsiz Olması (16. Şube) **2**/500

Liderlerin (İmamların) Özellikleri **7**/152

Mağara; İsrail Oğullarındaki Mağara Kıssası **7**/7

Mahşer; İnsanların Tekrar Diriltildikten Sonra Mahşer Yerine Geleceklerine İman (8. Şube) **1**/263

Makâm'ın Fazileti, (Hacer-i Esved'i) Selamlamak, Tavaf Etmek ve Safa İle Merve Arasında Sa'yetmek **4**/488

Mal; Harcarken İktisatlı Olmak ve Haksız Yere Başkasının Malını Yemek (42. Şube) **6**/396

Mal; Kişi İstemeden, Yüce Allah'ın Ona Mal Vermesi **4**/198

Mansûr; Evzaî'nin (Halife) Mansûr ile Oturması ve Ona Nasihati **7**/185

Medine'ye Gitmek, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) Mezarını Ziyaret Etmek, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Mescid'i ile Kubâ Mescid'inde Namaz Kılmak **4**/549

Melekler ve Ruh Ona Süresi Elli Bin Yıl Olan Bir Günde Yükselir, Âyetinin Anlamı **1**/387

Meleklere İman (3. Şube) **1**/161

Melekleri Tanımak **1**/161

Menâsik (Hac Fiilleri) (25. Şube) **4**/448

Mendil; Parmakları Yaladıktan Sonra Eli Mendille Silmek **6**/79

Merhabalaşma, Emre Amadelik, Feda Olma Gibi İfadeler **8**/378

Merhamet; Küçüğe Merhametli Büyüğe Saygılı Olmak (75. Şube) **10**/317

Meryem Sûresi 68-72 Âyetler **1**/400

Meryem, Tâhâ ve Enbiyâ Sûreleri **3**/280

Mescid; Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Mezarını Ziyaret Etmek, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Mescid'i ile Kubâ Mescid'inde Namaz Kılmak **4**/549

Mescid-i Harâm ve Haremin Diğer Bölgesi **4**/456

Mescidlere Gitmek İçin Yürümek **3**/523

Misafir; Gücünün Yetmesi Halinde Misafir İçin Külfet Altına Girmek **9**/188

Misafire İkramda Bulunmak (68. Şube) **9**/172

Misvak; Kur'ân Kıraati İçin Önce Ağzı Misvaklamak **3**/108

Misvâk; Kur'ân Kıraati İçin Önce Ağzı Misvaklamak **3**/108

Muavvizeteyn'in Zikre Tahsis Edilmesi **3**/341

Mufassal Sûreler **3**/298

Muhammed; Allah'ın, Muhammed'i (sallallahu aleyhi vesellem) Henüz Yaratmadan Önce Övgüyle Anması **2**/358

Muharrem Ayının Dokuzuncu Gününü Onuncu Günle Birlikte Oruçlu Geçirmek **4**/341

Muharrem Ayının Zikre Tahsis Edilmesi **4**/334

Mukallidin ve Şüphede Olanın İmanı **1**/92

Musafaha; Karşılaşma Anında Musafaha, Sarılma ve Saygıya Yönelik Benzeri Şeyler **8**/403

Mushafın Ebadını Büyük ve Yazısını İri Tutmak **3**/404

Mushafın Üzerine Eşya Konulmaması ve Uygun Olmayan Yerlere Atılmaması **3**/401

Mushafları Kur'ân'dan Olmayan Şeylerden Arındırmak **3**/406

Musibetler; Günahlara Kefâret Olan Ağrılar, Hastalıklar ve Musibetler **9**/288

Musibetlere; Nefsin Kapıldığı Şehvet ve Zevklere Karşı Sabretmek (70. Şube) **9**/219

Mülk Sûresi **3**/283

Mülk Sûresi'nin Zikre Tahsis Edilmesi **3**/309

Müminin Cehennemden Kurtuluş Fidyesi **1**/409

Müsebbihât ile Birlikte Zilzâl Sûresi'nin Zikre Tahsis Edilmesi **3**/313

Müslüman Birinin Onuruna Dil Uzatmanın Vebali Konusundaki Rivayetler **6**/450

Müslüman; Kişinin Kendisi İçin İstediğini Müslüman Kardeşi İçin de İstemesi ve Kendisi İçin İstemediği Bir Şeyi Müslüman Kardeşi İçin İstememesi; Yoldan (Gelen Geçene) Eziyet Veren Şeyleri Kaldırmak (77. Şube) **10**/386

Müslümanı Tekfir Etmek **1**/91

Müslümanların Ayıplarını Araştırmayı Terk Etmek; —Daha Önceki Bölümlerde Zikredilenin Dışında— Onların Özürlerini Kabul Etmek **10**/429

Müslümanlarla Müşriklerin Birlikte Bulunduğu Topluluğa Selâm Verme **8**/391

Mütevazı Olmak; Kibri, Gururlanmayı ve Övünmeyi Terketmek **8**/50

Mütevazı; Giyimde Mütevazı Olmak **6**/214

Nafile Sadakada Tercih **4**/120

Namaz (21. Şube) **3**/474

Namaz Kılmanın Günahlara Kefaret Olması **3**/485

Namaz; Gece ve Gündüz Güzel ve Çok Namaz Kılmak, Selefin Namaz Kılışı **3**/635

Namaz; Kişinin Namazdayken Kendisine Selâm Verilmesi **8**/479

Namus; İnsanların Namusuna Dokunmanın Haram Oluşu ve Namuslarına Dil Uzatmaktan Uzak Durulması (44. Şube) **6**/448

Nasr Sûresi'nin Zikre Tahsis Edilmesi **3**/323

Nefes; İçeceği Üç Nefeste İçmek **6**/144

Nefsin Kapıldığı Şehvet ve Zevklere Karşı Sabretmek (70. Şube) **9**/219

Nehy-i ani'l-münker; Gücü Nisbetinde İyiliği Emredip Kötülükten Alıkoymanın Gerekliliği ve Bunu Terk Edince Gerçekleşecek Fesatlarla İlgili Hadisler **7**/288

Nimet; Allah'ın Nimetleri ve Bu Nimetlere Şükür (33. Şube) **5**/21

Nimet; İmkânı Olanın, Allah'ın Nimeti Üzerinde Görünsün Diye Güzel Giyinmesi **6**/232

Nöbet; Allah Yolunda Nöbet Tutmak (27. Şube) **4**/638

Nûr Sûresi **3**/273

Nûr Sûresi ile Diğer Sûreler **3**/281

Onur; Müslüman Birinin Onuruna Dil Uzatmanın Vebali Konusundaki Rivayetler **6**/450

Orta Yolu Tutup (Aşırıya Kaçmadan) İbadet Etmek **4**/401

Orucun Fazileti **4**/219

Oruç (23. Şube) **4**/209

Oruç Hakkında Haber ve Hikayeler **4**/422

Oruç; Allah Rızası İçin Oruç Tutmak **4**/400

Oruç; Her Ayda Üç Gün Oruç Tutmak; Pazartesi, Perşembe ve Cuma Günleri Oruç Tutmak ve Hz. Dâvud'un Orucu Hakkında Gelen Rivayetler **4**/382

Oruç; Şâban Ayında Oruç **4**/362

Oruç; Şevvâl Ayından Altı Gün Oruç Tutmak **4**/314

Oruç; Şevvâl Ayını, Çarşamba, Perşembe ve Cuma Günlerini Oruçlu Geçirmek **4**/396

Oruçlu Kimsenin Orucunu Gevezelik ve Sövme Gibi Ona Yakışmayan Şeylerden Arındırması **4**/259

Oruçlu Orucunu Ne İle Açmalı ve İftar Anında Nasıl Dua Etmelidir? **4**/414

Oruçlu; Kişinin Oruçluya İftar Vermesi **4**/437

Oyun ve Eğlencelerin Haram Olması (41. Şube) **6**/373

Ödünç Vermenin Fazileti **4**/100

Öldükten Sonra da Anne Babamn Hakkını Gözetmek **7**/462

Örtünme; Kadınların Başlarını Örtmesi ve İyice Örtünmeleri **7**/402

Övünmeyi Terketmek **8**/50

Özür; İstenen Şey Olmadığından Dolayı Özür Dilemek **4**/171

Özür; Müslümanların Ayıplarını Araştırmayı Terk Etmek; —Daha Önceki Bölümlerde Zikredilenin Dışında— Onların Özürlerini Kabul Etmek **10**/429

Parmakları Yaladıktan Sonra Eli Mendille Silmek **6**/79

Peygamberlere (Tümüne Allah Salât Eylesin) İman (2. Şube) **1**/142

Pis Olan Yerlerde Kur'ân Okumanın Ona Saygı Nedeniyle Mekruh Görülmesi **3**/388

Ramazan Ayı Gecelerinde Kadir Gecesini Aramak **4**/274

Ramazan Ayının Fazileti **4**/233

Ramazan Ayının Son On Gününde Daha Çok İbadet İçin Çaba Göstermek **4**/266

Ramazan; Kur'ân'ı Ramazan Ayında Daha Fazla Okumak **3**/167

Recâ; Allah'tan Ümitvar Olmak (12. Şube) **2**/140

Receb Ayının Zikre Tahsis Edilmesi **4**/348

Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) Sevmek (14. Şube) **2**/333

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Mezarını Ziyaret Etmek, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Mescid'i ile Kubâ Mescid'inde Namaz Kılmak **4**/549

Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) Gereken Saygıyı Gösterip Onu Yüceltmek (15. Şube) **2**/436

Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) Salât ve Selâm **2**/460

Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) Salât, Selâm, Bereket ve Rahmetin Anlamı **2**/479

Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) Salavât Getirmek **2**/485

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Diğer Peygamberlere Üstünlüğü **2**/408

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Eesâhati **2**/379

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Giydiği ve Giymeyi Tercih Ettiği Elbiseler **6**/249

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) İsimleri **2**/350

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) İzarının Boyu **6**/213

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Ümmetine Şefkati ve Merhameti **2**/388

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Üstün Soyu ve Temiz Doğumu **2**/340

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Yaratılışı ve Ahlâkı **2**/361

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Zühdü ve Dünya Sıkıntılarına Karşı Sabrı **2**/392

Riya: Amelde Allah'a Karşı İhlaslı Olmak ve Riyadan Sakınmak (45. Şube) Anne Babamn Duası **7**/462

Ruh; Melekler ve Ruh Ona Süresi Elli Bin Yıl Olan Bir Günde Yükselir, Âyetinin Anlamı **1**/387

Rüya; Allah'tan Bir Nimet Olan Rüyalar **5**/215

Rüzgar; Esen Rüzgara Dil Uzatmamak **5**/450

Sabretmek; Musibetlere, Nefsin Kapıldığı Şehvet ve Zevklere Karşı Sabretmek (70. Şube) **9**/219

Saç; Kişinin Saç, Tırnak ve Kan Gibi Kendisinden Çıkan Şeyleri Gömmesi **6**/369

Saça İkramda Bulunup Yağ Sürmek ve Bakımını Yapmak **6**/354

Saçları Boyamak **6**/328

Saçları Ortadan Ayırmak **6**/364

Saçları Uzatmak **6**/362

Sadaka Vermeye Teşvik **4**/59

Sadaka; Helal Olan Şeylerden Sadaka Vermek **4**/159

Sadaka; Nafile Sadakada Tercih **4**/120

Safa İle Merve Arasında Sa'yetmek **4**/488

Sağ Elle Yemek ve İçmek **6**/71

Sağ; İçen Kişinin Kabı Sağındaki Kişiye Vermesi **6**/157

Salât; Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) Salât ve Selâm **2**/460

Salavât; Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) Salavât Getirmek **2**/485

Salıncaklar **6**/390

Sarıklar **6**/255

Sarılma; Karşılaşma Anında Musafaha, Sarılma ve Saygıya Yönelik Benzeri Şeyler **8**/403

Savaş; Düşman Karşısında Direnmek ve Savaştan Kaçmamak (28. Şube) **4**/652

Saygı; Birine Saygıdan Dolayı Ayağa Kalmak **8**/394

Saygı; Karşılaşma Anında Musafaha, Sarılma ve Saygıya Yönelik Benzeri Şeyler **8**/403

Saygı; Küçüğe Merhametli Büyüğe Saygılı Olmak (75. Şube) **10**/317

Saygı; Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) Gereken Saygıyı Gösterip Onu Yüceltmek (15. Şube) **2**/436

Seb'ut-Tivâl (Yedi Uzun Sûre) **3**/261

Secde Âyetlerinde Secde Etmek **3**/104

Secde ve Mülk Sûreleri **3**/283

Selâm Vermek Kime Düşer? **8**/365

Selâm; "Filanın Sana Selâmı Var" Şeklinde Gelen Selâm(a Karşılık Verme) **8**/391

Selâm; Dindarlara Yakın Durmak, Onları Sevmek ve Aralarında Selâmı Yaymak (61. Şube) **8**/314

Selâm; Ehl-i Kitab'dan Olanların Selâmına Karşılık Vermek **8**/475

Selâm; Evinden Çıkan Kişinin Selâm Vermesi **8**/359

Selâm; Evine veya Boş Bir Eve Giren Kişinin Selâm Vermesi **8**/354

Selâm; Kadınlara Selâm Verme **8**/382

Selâm; Kısa Bir Süre de Olsa Yanından Uzaklaşılan Kişiyle Tekrar Karşılaşınca Selâm Vermek **8**/363

Selâm; Kişinin Bir Meclise Girerken ve Oradan Ayrılırken Selâm Vermesi **8**/359

Selâm; Kişinin Namazdayken Kendisine Selâm Verilmesi **8**/479

Selâm; Kötü Kişilere Selâm Verme **8**/384

Selâm; Müslümanlarla Müşriklerin Birlikte Bulunduğu Topluluğa Selâm Verme **8**/391

Selâm; Topluluk Adına Bir Kişinin Selâmı Vermesi veya Alması **8**/393

Selâma Karşılık Vermek (62. Şube) **8**/469

Selâmın Verilme ve Alınma Şekli **8**/368

Sevmek; Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) Sevmek (14. Şube) **2**/333

Sıfat; Allah'ı, Sıfatlarını ve İsimlerini Bilmek **1**/110

Sıla-i Rahim (=Akrabayı Gözetmek) (56. Şube) **7**/488

Sır; Müslüman Kişinin Kardeşinin Sırrını Gizli Tutması **10**/426

Sinek; Kabın İçine Sinek Düşmesi **6**/153

Sofra; Yanında Bir Şey Olmadan Başkasının Sofrasına Oturan Kişinin O Yemekten Başka Birine Bir Şey Vermemesi **6**/83

Sövme; Oruçlu Kimsenin Orucunu Gevezelik ve Sövme Gibi Ona Yakışmayan Şeylerden Arındırması **4**/259

Söz; Verilen Sözlerde ve Anlaşmalarda Vefa (32. Şube) **5**/8

Stokçuluğu Terketmek **10**/436

Su Dağıtan Kişinin En Son İçmesi **6**/159

Su İçirmek **4**/88

Su Tulumlarının Ağzını Dışarı Kıvırarak İçmenin Mekruhluğu **6**/147

Su; Tatlı Su Getirtmek **6**/156

Suçlarda Ödenmesi Gereken Kefaretler (31. Şube) **5**/7

Sultana Gereken Değerin Verilmesi **7**/249

Sûre; Bazı Sûre ve Âyetlerin Faziletleri **3**/214

Sûrelerin Âyetlerini Birbirine Karıştırmadan Okumak **3**/194

Susmak; Kişinin Kendisini İlgilendirmeyen Konulara Girmeyip Susmasının Fazileti **5**/304

Sürme Kullanmak **6**/342

Süslenme; Erkeklerin Süslenmesi **6**/294

Şâban Ayında Oruç **4**/362

Şâban Ayının On Beşinci (Berat) Gecesi **4**/366

Şakalaşma **5**/453

Şer; Haşr Sûresi'nde Hayır ve Şer Konusunda Özlü Âyet **3**/275

Şevvâl Ayından Altı Gün Oruç Tutmak **4**/314

Şevvâl Ayını, Çarşamba, Perşembe ve Cuma Günlerini Oruçlu Geçirmek **4**/396

Şifa Niyetine Kur'ân Okumak **3**/350

Şükür; Allah'ın Nimetleri ve Bu Nimetlere Şükür (33. Şube) **5**/21

Şüphede Olanın İmanı **1**/92

Tabağı Temizlemek ve Parmakları Yaladıktan Sonra Eli Mendille Silmek **6**/79

Tabağın Ortasını Bırakıp Sadece Etrafından Yemek **6**/77

Tâhâ ve Enbiyâ Sûreleri **3**/280

Taharet (20. Şube) **3**/427

Takvada Yardımlaşmak (53. Şube) **7**/302

Taranmada Aşırıya Taşmanın Keraheti **6**/358

Tavaf Etmek ve Safa İle Merve Arasında Sa'yetmek **4**/488

Tavâsîn ve Bu Yönde İbn Ebî Humeyd'in Rivâyeti **3**/291

Tefrikanın Vebali, Sultana Gereken Değerin Verilmesi **7**/249

Tefsir; Kur'ân'ı Zanna Göre Tefsir Etmemek **3**/182

Tekâsür Sûresi **3**/317

Tekbir; Hatimde Tekbir Getirmek **3**/87

Tekfir; Müslümanı Tekfir Etmek **1**/91

Tekfir; Müslümanı Tekfir Etmek **1**/91

Telbiyede Sesi Yükseltmek **4**/482

Temiz Kalpli Olmak **8**/39

Tercih; Başkasını Kendine Tercih Etmek **4**/160

Teslimiyet; Allah'a Tevekkül ve Her Konuda O'na Teslimiyet (13. Şube) **2**/225

Teşmît (65. Şube) **9**/45

Tevbe Sûresi Dışında Her Sûreye Besmele ile Başlamak **3**/201

Tevbe ve Nûr Sûreleri **3**/273

Tevekkül; Allah'a Tevekkül ve Her Konuda O'na Teslimiyet(13. Şube) **2**/225

Tıraş; Başın Tamamını Tıraş Etmek ve Başın Bir Kısmını Tıraş Edip Bir Kısmını Bırakmanın Keraheti **6**/365

Tırnak; Kişinin Saç, Tırnak ve Kan Gibi Kendisinden Çıkan Şeyleri Gömmesi **6**/369

Tirid ve Katık Olabilecek Başka Şeyler **6**/103

Tövbe; Ehl-i Kıbleden Büyük Günah İşleyenlerin Tövbe Etmeden Vefat Etmesi **1**/306

Tövbe; Her Günah İçin Tövbe Etmek (47. Şube) **6**/639

Tulumun Ağzını Bağlamak **6**/168

Udhiye ve Akîka Gibi Kurban Çeşitleri (48. Şube) **7**/127

Ulul-Emre İtaat İle İlgili Hususlar (49. Şube) **7**/147

Umrenin Fazileti **4**/525

Utanma Duygusu (Hayâ) ve Kısımları (54. Şube) **7**/349

Uveys el-Karanî Hadisi **6**/523

Uyku; Dünyada Allah'ın Bahşettiği Uyku Nimeti ve Âdâbı **5**/195

Uyuma; Çok Uyumanın Kınanması **5**/213

Ülfetin Fazileti, Tefrikanın Vebali, Sultana Gereken Değerin Verilmesi **7**/249

Vefa; Verilen Sözlerde ve Anlaşmalarda Vefa (32. Şube) **5**/8

Yağ Sürmede ve Taranmada Aşırıya Taşmanın Keraheti **6**/358

Yalanın Yerilmesi Konusunda Başka Rivayetler **5**/296

Yâsîn Sûresi **3**/284

Yaslanarak Yemek Yemek **6**/129

Yatak ve Yastıklar **6**/275

Yeme ve İçme Adâbı; Yemek Öncesi ve Sonrasında Elleri Yıkamak **6**/55

Yemeğe Davet Edilen Kişiye Koku İkram Edilmesi **6**/174

Yemeği Önünden Yemek **6**/73

Yemeği Üç Parmakla Yemek ve Yemekten Sonra Bu Parmakları Yalamak **6**/78

Yemeğin Sahibine Dua Etmek **6**/165

Yemek Öncesi ve Sonrasında Elleri Yıkamak **6**/55

Yemek Yedirmek ve Su İçirmek **4**/88

Yemek; Altın ve Gümüş Kaplarla Yemek ve İçmenin Yasaklanması **6**/321

Yemek; Birini Diğeriyle Dengelemek İçin İki Çeşit Yemeği Birlikte Yemek **6**/137

Yemek; Çok Yemek Yemenin Kınanması **5**/646; **6**/9

Yemek; Kişi Yemekten Kalkınca Ne Demelidir? **6**/160

Yemek; Sağ Elle Yemek ve İçmek **6**/71

Yemek; Tabağın Ortasını Bırakıp Sadece Etrafından Yemek **6**/77

Yemek; Yüzüstü Yemek Yemenin Yasaklanması **6**/137

Yemekten Önce Besmele Çekmek **6**/65

Yemekten Sonra Dişleri Temizlemek **6**/166

Yere Düşen Lokmayı Almak; Tabağı Temizlemek ve Parmakları Yaladıktan Sonra Eli Mendille Silmek **6**/79

Yerhamukallah; Aksırana "Yerhamukallah" Demek (Teşmît) (65. Şube) **9**/45

Yiyecek; Kişinin Kendisine İkram Edilen Yiyeceği Kötülememesi **6**/86

Yiyecekler, İçecekler ve Bu Yönde Sakınılması Gereken Şeyler (39. Şube) **5**/613

Yol Kesmenin Haram Kılınması (38. Şube) **5**/573

Yoldan (Gelen Geçene) Eziyet Veren Şeyleri Kaldırmak (77. Şube) **10**/386

Yöneticilere Bağlılık ve Öğüt **7**/178

Yumuşak ve Temiz Kalpli Olmak **8**/39

Yüzüğün Hangi Ele Takıldığı Hakkında **6**/311

Yüzüğün Taşı ve Üzerine Nakış Yapılması **6**/308

Yüzük Takılacak ve Takılmayacak Parmaklar **6**/310

Yüzük; Demir ve Bakırdan Yüzük Takmak **6**/305

Zalim Valiler (Yöneticiler) **7**/156

Zalimlerin Yanında Olmak **9**/84

Zâtî Sıfatların İsimleri **1**/117

Zekât (22. Şube) **4**/39

Zekâtı Vermemenin Cezası **4**/44

Zevklere Karşı Sabretmek (70. Şube) **9**/219

Zikir; Allah'ın Zikri Hakkında Rivayetler **1**/591

Zikre Tahsis Edilen Bazı Sûreler **3**/300

Zikretmek; Sürekli Olarak Yüce Allah'ı Zikretmek **1**/490

Zilhicce Ayının On Gününün (Eyyâmu'l-Aşr) Çokça Amel İşlemeye Tahsis Edilmesi **4**/321

Zilzâl Sûresi'nin Zikre Tahsis Edilmesi **3**/313

Zimmîlere Selâm Verme **8**/385

Zinanın Haram Kılınması ve İffetli Olmanın Gerekliliği (37. Şube) **5**/514

Zinetler, Giyecekler ve Ev Eşyaları; Bunlardan Kullanımı Mekruh Olanlar (40. Şube) **6**/180

Zulmetmenin Vebali **7**/216

Zühd ve Kısa Emelli Olma (71. Şube) **9**/495, **10**/9

Zümer Sûreleri **3**/290

GENEL DİZİN

Abâye b. Râfi' b. Hadîc, 2/264;

Abbâd b. Kesîr, 7/335; 8/311;

Abbâd b. Mansûr, 2/285; 6/343;

Abbâd b. Râşid, 10/225;

Abbâd b. Temîm, 5/199, 200; 6/545;

Abbâd el-Minkarî, 5/631;

Abbâs b. Abdilmuttalib, 1/229, 286, 452; 2/48; 6/128, 640; 10/293;

Abbâs b. Mirdâs, 1/359;

Abbâs b. Sâlim el-Lahmî, 10/86;

Abde b. Abdirrahîm, 4/664;

Abde b. Ebî Lubâbe, 3/85; 4/290; 6/596;

Abde b. Süleymân, 6/523;

abdest, 1/131, 158, 281, 597, 598; 2/55, 273, 444, 446, 447, 450, 451, 452, 465, 476; 3/107, 232, 388, 428, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 448, 449, 450, 451, 452, 456, 457, 458, 460, 463, 464, 465, 468, 471, 472, 473, 490, 498, 515, 523, 525, 530, 531, 533, 534, 575, 576, 635, 637, 644, 651, 681, 684; 4/8, 10, 14, 21, 22, 23, 168, 215, 341, 428, 452; 5/80, 194, 348, 463, 517; 8/85, 117, 129, 252; 6/55, 56, 57, 61, 62, 63, 64, 65, 75, 76, 100, 134, 204, 269, 270, 333, 377, 382, 423, 424, 425, 488, 489, 490, 683, 684, 685, 686; 9/155, 156, 168, 169, 188, 189, 222, 399; 10/293, 443;

abdestsiz, 5/56; 3/9, 428, 463;

Abdillah b. Câfer, 4/368;

Abdulazîz b. Abdillah b. Ömer, 7/473;

Abdulazîz b. Ebî Hâzım, 1/580; 8/382; 10/339;

Abdulazîz b. Ebî Revvâd, 1/614; 3/112; 5/298, 360, 453; 7/85;

Abdulazîz b. Mervân, 4/201;

Abdulazîz b. Ömer b. Abdilazîz, 7/92; 9/199, 491;

Abdulazîz b. Rufey', 1/201; 4/436; 5/215; 6/183;

Abdulazîz b. Süleymân, 6/442;

Abdulcebbâr b. el-Verd, 3/375;

Abdulcebbâr b. Vâil, 6/371;

Abdulhamîd b. Câfer, 3/218, 421; 6/125; 7/372; 8/542;

Abdulhamîd b. Mahmûd, 5/482;

Abdulkays, 1/47, 362; 4/672, 673; 8/162, 163, 413;

Abdullah b. Abbâs, 1/101, 191, 401, 449; 2/43; 3/578; 4/294, 342, 503; 5/436, 449, 561; 6/190, 298, 334, 689; 7/469; 8/126, 195, 490; 9/89, 260, 382, 435, 443, 482;

Abdullah b. Abdillah b. Ömer, 3/597; 4/574, 575; 5/620;

Abdullah b. Abdilvehhâb, [illegible] 10/339;

Abdullah b. Abdi[illegible] 3/38, 144; 4/[illegible] 55, 106, 424.

Abdullah b. [illegible] Hüseyn, 10/460.

6/, 7/32, 149, 344, 259, 3[illegible], 487,

Abdullah b. Adiy, 3/477;

Abdullah b. Âmir, 7/166; 8/64; 2/40, 466; 4/169, 204; 9/194; 10/233, 282, 318;

Abdullah b. Âmir b. Rabîa, 2/40, 466; 4/192, 488, 531; 5/259; 7/400;

Abdullah b. Amr, 1/173, 174, 292, 295, 320, 363, 364, 366, 532, 558, 559, 560, 592; 2/64, 237, 326, 360, 528, 547, 567, 574; 3/48, 127, 129, 130, 131, 132, 133, 143, 171, 173, 313, 361, 362, 430, 432, 470, 472, 481, 494, 626, 627; 4/88, 92, 102, 129, 385, 402, 403, 404, 408, 418, 419, 458, 469, 489, 490, 515, 569, 599, 613, 623, 624, 627, 633; 5/11, 41, 118, 152, 198, 206, 207, 210, 224, 228, 249, 250, 271, 281, 299, 329, 335, 346, 389, 433, 458, 491, 519, 545, 546, 578, 605, 619, 620, 628, 629; 6/35, 36, 37, 181, 291, 294, 307, 326, 380, 421, 423, 424, 425, 460, 498, 543, 544, 610, 676, 702; 7/32, 76, 85, 222, 272, 273, 327, 348, 362, 394, 420, 421, 422, 423, 446, 449, 501, 520, 528, 531, 540; 8/61, 68, 69, 75, 112, 125, 196, 217, 317, 477; 9/82, 87, 149, 162, 163, 164, 189, 228, 244, 325, 326, 331, 345, 484, 534, 542; 10/11, 12, 28, 94, 193, 194, 197, 259, 261, 350, 352, 362, 372, 386, 388, 464;

Abdullah b. Amr b. el-Âs, 1/292, 320, 363, 559; 2/64, 326, 360, 574; 3/143, 362, 470, 627; 4/88, 92, 402, 408, 418, 469, 515, 569, 599, 623, 633; 5/249, 281, 545, 546, 578, 605, 619; 6/35, 37, 294, 380, 421, 423, 610; 7/32, 76, 272, 422; 8/61, 217; 9/82, 87, 149, 163, 326, 542; 10/12, 28, 94, 193, 259, 350, 352, 464;

Abdullah b. Amr b. Harâm, 6/98;

Abdullah b. Amr b. Umeyye, 8/300;

Abdullah b. Âsım, 2/134;

Abdullah b. Atâ, 8/334;

Abdullah b. Atîk, 7/398;

Abdullah b. Avn, 10/229;

Abdullah b. Ayyâş, 3/447; 8/238; 9/31;

Abdullah b. Bekr, 2/88; 10/300;

Abdullah b. Bekr b. Habîb es-Sehmî, 4/194;

Abdullah b. Bûlâ, 10/75;

Abdullah b. Bureyde, 1/49; 2/499; 3/44, 123, 368, 476; 4/545; 5/293, 377, 443; 6/37, 102, 177, 178, 306, 360, 361; 9/265, 486, 507, 533; 10/334, 395, 411;

Abdullah b. Busr, 1/500, 578; 3/450; 5/566; 6/77, 91, 131, 336; 8/349, 350, 466, 467;

Abdullah b. Câfer, 1/567; 2/198; 4/564, 567, 685; 5/390, 673; 6/96, 137; 8/414; 9/17, 56, 490, 491; 10/280, 281, 291, 292;

Abdullah b. Cerâd, 2/331; 8/263; 10/276;

Abdullah b. Damra es-Selûlî, 4/475;

Abdullah b. Dâvud, 2/283; 8/183; 10/226;

Abdullah b. Dînâr, 1/91; 4/53, 576; 5/344, 383, 429; 7/463, 465;

Abdullah b. Ebî Bekr, 4/26; 8/101, 282;

Abdullah b. Ebî Bekr b. Muhammed b. Amr b. Hazm, 9/24, 65;

Abdullah b. Ebî Evfâ, 1/563; 4/21, 432, 433, 654; 5/463; 6/159; 7/460, 506; 10/346, 347;

Abdullah b. Ebî Katâde, 1/39; 5/420, 593, 595; 6/142;

Abdullah b. Ebî Kays, 3/114;

Abdullah b. Ebî Muleyke, 3/359; 9/166;

Abdullah b. Ebî Talha, 2/468;

Abdullah b. Ebî Zekeriyâ, 5/365, 368;

Abdullah b. Ebi'l-Huzeyl, 5/416;

Abdullah b. el-Hâris, 2/345; Hâris, 5/434; Hâris, 8/8; Hâris, 9/9;

Abdullah b. el-Hâris b. Nevfel, 1/179;

Abdullah b. el-Hüseyn, 9/475;

Abdullah b. el-Mübârek, 1/131, 191, 443, 556, 557; Mübârek, 2/30, 134, 539; Mübârek, 3/68, 97, 112, 162, 213, 630; Mübârek, 4/410, 590, 657, 659, 669; Mübârek, 5/67, 68, 181, 305, 374, 376, 426, 526; Mübârek, 6/27, 283, 519, 544, 558, 621; Mübârek, 7/81, 91, 101, 225, 235, 411, 469; Mübârek, 8/18, 282, 310, 502; Mübârek, 9/466, 503; Mübârek, 10/44, 303;

Abdullah b. el-Velîd, 2/331;

Abdullah b. es-Sâib, 1/402; Sâib, 3/116; Sâib, 4/496; Sâib, 5/574;

Abdullah b. es-Sâmit, 1/544; Sâmit, 3/174; Sâmit, 4/131; Sâmit, 6/482; Sâmit, 10/419;

Abdullah b. ez-Zübeyr, 1/131, 191, 199; 3/53; 4/441, 478, 553, 606; 6/240; 8/64, 261, 294, 435, 455; 10/280;

Abdullah b. Feyrûz ed-Deylemî, 5/619;

Abdullah b. Gâlib, 4/11; 6/386;

Abdullah b. Habbâb, 3/412;

Abdullah b. Habîb, 5/438;

Abdullah b. Halîfe, 9/229;

Abdullah b. Hişâm, 2/337, 338;

Abdullah b. Hubayk, 2/116, 151; 9/374; 10/299;

Abdullah b. Huneyn, 6/529;

Abdullah b. Huzâfe b. Kays b. Adiy, 7/148;

Abdullah b. Hüseyn, 7/117; 9/476;

Abdullah b. İdrîs, 2/303; 5/640; 7/486; 8/12;

Abdullah b. Ka'b b. Mâlik, 2/578; . Mâlik, 8/51; . Mâlik, 10/452;

Abdullah b. Kays, 1/587; 5/148, 273;

Abdullah b. Kesîr, 3/89, 90, 91; 7/66;

Abdullah b. Kurt, 4/250, 313;

Abdullah b. Ma'kil, 2/12; 6/168, 359, 654, 655, 656;

Abdullah b. Merzûk, 6/27;

Abdullah b. Mes'ûd, 1/54, 71, 72, 81, 209, 215, 216, 217, 235, 288, 296, 299, 336, 361, 374, 397, 402, 407, 408, 427, 491, 513, 568, 589, 590, 592; 2/17, 21, 32, 47, 65, 66, 168, 182, 204, 246, 277, 445, 469, 470, 488, 531, 550, 558, 559, 564, 583, 592, 621; 3/14, 41, 42, 43, 63, 70, 72, 136, 163, 169, 178, 184, 199, 220, 236, 246, 267, 275, 305, 306, 352, 386, 407, 516, 581, 596, 648, 654, 655; 4/127, 146, 168, 206, 207, 239, 290, 291, 385, 593, 596, 611; 5/92, 102, 151, 244, 308, 337, 341, 342, 344, 381, 382, 451, 462, 463, 464, 487,

491, 492, 494, 499, 514, 515, 540, 563, 580, 582, 588, 589; 6/53, 68, 99, 123, 378, 379, 419, 654, 655, 656, 658, 703; 7/37, 38, 40, 54, 70, 97, 163, 224, 271, 272, 276, 280, 294, 365, 412, 414, 431, 500; 8/45, 77, 99, 108, 193, 218, 329, 388, 389, 422, 446, 527; 9/21, 58, 106, 132, 133, 259, 327, 387, 461, 488, 499, 505, 506, 528; 10/26, 33, 46, 69, 139, 167, 168, 169, 202, 216, 262, 273, 380, 381, 395;

Abdullah b. Mesleme el-Ka'nebî, 2/137; -Ka'nebî, 4/94, 180;

Abdullah b. Mevhib, 7/338;

Abdullah b. Muğaffel, 1/512; 2/404, 433, 453; 3/126; 9/296;

Abdullah b. Muhammed b. Esmâ, 10/377;

Abdullah b. Muhammed et-Teymî, 8/500;

Abdullah b. Mutî', 3/504;

Abdullah b. Mübeşşir, 2/317;

Abdullah b. Nâfi, 6/387; 8/514; 9/372;

Abdullah b. Numeyr, 3/35, 109; 4/315, 576; 10/453;

Abdullah b. Osmân b. Huseym, 5/248;

Abdullah b. Ömer, 1/49, 51, 59, 180, 182, 183, 184, 191, 207, 208, 263, 278, 346, 424, 430, 504, 520, 529, 530; 2/276; 3/24, 32, 458, 506, 507, 525, 572, 583, 587, 597, 654; 4/53, 180, 182, 197, 200, 201, 210, 280, 339, 483, 495, 501, 537, 545, 556, 574, 685; 5/37, 110, 150, 265, 279, 422, 458, 489, 503, 545, 600, 671; 6/89, 136, 151, 181, 185, 195, 199, 220, 240, 260, 261, 302, 313, 333, 336, 342, 345, 349, 352, 353, 402, 404, 434, 479, 493, 544; 7/8, 10, 11, 34, 153, 217, 306, 312, 313, 399, 436, 524; 8/61, 67, 84, 246, 252, 294, 297, 334, 335, 374, 387, 412, 436, 460, 474, 479, 521; 9/31, 32, 85, 202, 242, 460, 534; 10/97, 117, 120, 162, 275, 342, 357;

Abdullah b. Rabîa, 1/594; 3/673;

Abdullah b. Rebâh, 2/94; 3/173, 194, 241; 4/428;

Abdullah b. Recâ, 4/257;

Abdullah b. Revâha, 1/73, 402;

Abdullah b. Rezîn el-Ukaylî, 10/235;

Abdullah b. Sa'd, 10/220;

Abdullah b. Sa'lebe, 2/59; 9/468;

Abdullah b. Sa'lebe el-Hanefî, 5/374;

Abdullah b. Sâbit, 5/433; 9/322;

Abdullah b. Saîd, 1/32, 502; 2/406; 3/428; 5/109; 8/12; 9/354, 502, 503;

Abdullah b. Saîd b. Ebî Hind, 4/683; 8/293;

Abdullah b. Sâlih, 1/292; 5/100; 7/390;

Abdullah b. Sehl, 1/461;

Abdullah b. Selâm, 1/171, 323, 395, 597; 2/324; 3/555, 556, 569, 572, 666; 4/89, 589; 5/56, 148, 149, 231, 583, 584, 585, 592; 8/82, 316;

Abdullah b. Seleme, 2/117; 3/106; 6/413; 10/216;

Abdullah b. Sercis, 4/492;

Abdullah b. Sinân, 4/667;

Abdullah b. Süfyân es-Sekafî, 5/307;

Abdullah b. Şakîk, 4/390, 674;

Abdullah b. Şebîb, 1/252; 6/413; 8/463;

Abdullah b. Şeddâd, 2/469, 470; 5/234;

Abdullah b. Şeddâd b. el-Hâd, 3/78;

Abdullah b. Şübrüme, 5/79;

Abdullah b. Tâhir, 4/193; 6/614; 7/210, 343; 8/144; 9/102, 103; 10/301;

Abdullah b. Tâvus, 7/388, 389;

Abdullah b. Ubey, 1/80; 2/54, 390; 4/494; 9/239, 351, 386, 488; 10/260;

Abdullah b. Ubey b. Selûl, 6/649;

Abdullah b. Ubeyd b. Umeyr, 1/80; 2/54; 4/494; 9/239, 386, 488; 10/260;

Abdullah b. Ukeym, 1/72; 2/71; 10/143, 144;

Abdullah b. Uneys el-Cühenî, 4/278, 279;

Abdullah b. Urve, 3/80;

Abdullah b. Utbe, 2/535;

Abdullah b. Vehb, 3/442; 4/212, 371; 9/94, 291;

Abdullah b. Yesâr, 9/324;

Abdullah b. Yezîd, 1/97, 412; 5/48; 8/130, 299, 515; 9/13, 286, 297; 10/11, 257;

Abdullah b. Yezîd el-Hatmî, 7/391;

Abdullah b. Yezîd el-Mukri, 7/216; 8/130;

Abdullah b. Yûnus, 9/279;

Abdullah b. Yûsuf, 1/482; 3/27, 325, 347, 391, 421, 496, 497, 580, 603, 607; 4/182, 529; 6/73, 202, 430, 477; 7/349; 8/107, 317; 9/144, 360, 485; 10/112, 407, 413;

Abdullah b. Zem'a, 6/507;

Abdullah b. Zeyd, 4/648; 6/545;

Abdullah b. Zeyd b. Eslem, 9/386;

Abdullah er-Râzî, 1/469, 481; 2/599, 601;

Abdulmelik b. Mervân, 1/567; 2/352, 490; 4/117; 5/410; 6/542; 7/21, 177, 207; 8/17, 92, 328; 9/199, 423;

Abdulmelik b. Meysere, 7/262;

Abdulmelik b. Umeyr, 1/288; 2/236; 3/76, 233, 426; 5/341; 6/336; 8/327; 9/199; 10/221;

Abdulvâhid b. Eymen, 9/185;

Abdulvâhid b. Zeyd, 1/481; 2/112;

Abdulvâhid b. Ziyâd, 3/508; 5/141, 493; 8/110;

Abdulvâris b. Saîd el-Anberî, 2/533;

Abdulvehhâb b. Atâ, 5/69, 427;

Abdurrahman b. Abdilkârî, 4/25;

Abdurrahman b. Abdillah b. Abdirrahman b. Ebî Sa'sa, 3/611;

Abdurrahman b. Abdillah b. Ka'b b. Mâlik, 10/268;

Abdurrahman b. Abdillah b. Mes'ûd, 3/169; 7/278;

Abdurrahman b. Abdilmelik, 7/358;

Abdurrahman b. Âbis, 3/178;

Abdurrahman b. Avf, 2/465; 4/54, 58, 154; 6/196, 197, 258, 259; 7/494; 9/222, 458, 459, 460; 10/460;

Abdurrahman b. Bişr, 3/622; 10/419;

Abdurrahman b. Cevşen, 4/282;

Abdurrahman b. Cübeyr, 5/546;

Abdurrahman b. Cübeyr b. Nufeyr, 7/59;

Abdurrahman b. Ebî Amre, 6/152; 7/191;

Abdurrahman b. Ebî Bekr, 1/231; 2/549, 566; 5/286, 572; 7/444; 9/489;

Abdurrahman b. Ebî Bekr es-Sıddîk, 7/426;

Abdurrahman b. Ebî Bekre, 2/549, 566; 5/286, 572; 7/444;

Abdurrahman b. Ebî Kurâd, 2/450;

Abdurrahman b. Ebî Leylâ, 1/546; 3/99, 180; 7/409; 8/515;

Abdurrahman b. Ebî Saîd el-Hudrî, 6/377;

Abdurrahman b. Ebi'z-Zinâd, 3/410;

Abdurrahman b. Ebzâ, 3/363; 10/345;

Abdurrahman b. el-Beylemânî, 6/677, 678;

Abdurrahman b. el-Esved, 3/87, 677; Esved, 8/405;

Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişâm, 1/199;

Abdurrahman b. es-Sâib, 3/75, 121;

Abdurrahman b. Ezher, 9/305;

Abdurrahman b. Harmele, 3/546;

Abdurrahman b. İshâk, 6/340; 7/24;

Abdurrahman b. Mâiz, 5/304, 306;

Abdurrahman b. Mehdî, 1/191, 362; 2/152, 616, 626; 3/367, 416, 456, 678; 5/186, 217, 462; 6/277, 495, 630, 632, 633; 7/525; 8/208, 522; 9/474;

Abdurrahman b. Osmân, 3/139;

Abdurrahman b. Ömer, 8/208;

Abdurrahman b. Sâbıt, 1/77, 177; 2/62;

Abdurrahman b. Sâbit, 10/330;

Abdurrahman b. Sâbit b. Sevbân, 3/430;

Abdurrahman b. Seleme, 10/12;

Abdurrahman b. Semure, 7/161;

Abdurrahman b. Şeybe, 10/241;

Abdurrahman b. Şibl, 3/382; 5/273, 274; 8/368; 9/288;

Abdurrahman b. Ya'mur ed-Dîlî, 4/508;

Abdurrahman b. Yahyâ, 4/512;

Abdurrahman b. Yezîd, 1/592; 2/214; 3/118, 253, 280, 358; 6/185; 7/ 292;

Abdurrahman b. Yezîd b. Câbir, 1/613; 2/90; 3/681; 4/427;

Abdurrahman b. Yezîd b. Muâviye, 4/188; 7/57;

Abdurrahman b. Zeyd b. Eslem, 1/110; 5/85; 10/167;

Abdurrahman b. Ziyâd b. En'um, 4/140; 5/212; 7/208;

Abdurrahman b. Ziyâd, 3/409; 4/140; 5/212; 7/208, 394;

Abdussamed b. Abdilvâris, 5/227, 647;

Abdussamed b. Muhammed, 2/622; 7/124;

Abdusselâm b. Harb, 6/192;

Abdülkerîm el-Cezerî, 1/373; 4/531; 5/384; 6/433; 8/198;

Abdülmecîd b. Abdilazîz, 3/581;

Abdülmelik b. Umeyr, 1/519;

Âbis b. Rabîa, 8/55;

Âbis el-Ğifârî, 3/398;

Abs oğulları, 8/156;

Acem, 1/313, 529;

Acem,, 357;

açlık, 2/78, 250, 167, 253, 296, 488; 3/668; 4/163, 179, 210, 261, 587, 599, 680; 5/141, 146, 190, 645, 683; 6/11, 130, 703; 7/436; 9/480, 536, 539; 10/53, 60, 61, 62, 190, 191;

Âd kavmi, 5/635; 9/375; 10/215;

adak, 4/461; 5/9, 10, 410; 8/23;

adam öldürmek, 1/298;

Hz. Âdem, 1/146, 162, 163, 170, 180, 211, 212, 325, 483; 2/60, 61, 62, 199, 340, 341, 346, 415, 418; 3/565, 567, 568, 597; 4/182, 306, 460, 462, 463, 464, 465; 5/55, 62, 63, 370, 491, 551; 6/47, 471, 582, 680; 7/56, 57, 106; 8/88, 368;

Âdem b. Ebî İyâs, 3/137, 280; 4/529; 5/611; 7/350, 368, 424; 10/204;

Aden, 6/231; 10/86, 215;

Adiy b. Adiy, 1/76; 5/270;

Adiy b. el-Fadl, 3/615;

Adiy b. Ertât, 2/93;

Adiy b. Hâtim, 1/208, 266, 287; 2/12; 4/65, 66; 6/536, 555; 8/168, 397; 9/463; 10/364;

Adiy b. Sâbit, 1/438; 2/493; 8/299; 10/15;

Adiy b. Umeyre el-Kindî, 5/270;

Adiy oğulları, 5/503;

Adn, 1/315, 423; 3/518; 4/586; 5/85; 7/489; 9/269;

Adnân, 2/346;

Ağar el-Müzenî, 6/641;

ahde vefa, 7/374;

âhiret, 1/12, 64, 143, 150, 153, 181, 182, 207, 208, 256, 257, 306, 460, 461, 501; 2/29, 82, 86, 89, 103, 107, 117, 209, 212, 311, 379, 394, 414, 431, 477, 478, 604, 621, 634, 635; 3/287, 551, 590; 4/107, 310, 394, 453, 587, 651; 5/60, 302, 562, 626; 6/531, 549, 550, 597, 598, 600, 606, 609; 7/390, 391, 504, 506; 8/24, 26, 60, 121, 442; 9/143, 144, 172, 173, 174, 175, 221, 371, 467, 468, 471, 547; 10/7, 8, 29, 45, 46, 47, 72, 122, 136, 156, 157, 158, 169, 182, 193, 325, 388, 462, 463;

Ahmed b. Abdillah b. Yûnus, 9/122;

Ahmed b. Abdirrahman, 3/331;

Ahmed b. Âsım el-Antâkî, 2/83; 5/175;

Ahmed b. Âsım, 2/83; 5/175; 7/196;

Ahmed b. Beşîr, 5/165;

Ahmed b. Ebi'l-Havârî, 1/241, 454, 472, 480; 2/75, 78, 98, 106, 108, 152, 178, 607; 3/381; 5/686; 6/10, 12, 13, 14, 593, 615, 616; 8/39;

Ahmed b. Hanbel, 1/19, 20, 79, 191, 427; 2/68; 3/86, 213, 688; 4/326, 486; 5/106, 215, 447, 642; 6/156, 282; 7/264; 8/27, 153; 9/23, 102, 217, 488; 10/175, 363;

Ahmed b. İbrâhîm, 1/109; 2/87; 5/97; 7/109, 211, 212; 8/139, 142; 9/121; 10/112;

Ahmed b. Menî', 4/523;

Ahmed b. Sâlih, 3/331; 4/488; 6/319; 9/480; 10/355;

Ahmed b. Ubeyd et-Temîmî, 5/86;

Ahmed b. Yahya Sa'leb, 5/300; 6/566; 10/432;

Ahmed b. Yûnus, 1/421, 550; 2/183; 3/459; 4/527, 683; 5/196; 6/60, 189, 268, 350, 365, 703; 7/153, 169, 217, 350, 394, 446; 8/66; 9/45, 96; 10/9, 199, 456;

Ahmed b. Yûsuf, 2/617; 5/306; 7/205, 378; 8/56, 63; 9/412, 444;

Ahmed b. Ziyâd es-Simsâr, 6/516;

Ahmes, 2/115;

Ahnef b. Kays, 5/188, 297; 6/438, 530; 7/168, 542; 8/86, 183, 203, 207, 212, 213; 9/184, 407, 422; 10/209, 250;

Hz. Âişe, 1/99, 166, 167, 223, 276, 277, 286, 381, 386, 399, 431, 439, 498, 523, 571, 578; 2/24, 27, 41, 49, 136, 168, 191, 197, 202, 267, 270, 369, 370, 396, 397, 398, 399, 402, 403, 486, 487, 496, 546; 3/34, 40, 50, 99, 100, 110, 114, 122, 138, 158, 165, 261, 282, 290, 321, 323, 331, 340, 346, 347, 358, 370, 460, 466, 467, 468, 550, 564, 605, 641; 4/24, 87, 108, 132, 134, 135, 153, 154, 164, 188, 189, 197, 198, 204, 230, 231, 251, 267, 276, 298, 299, 302, 331, 332, 351, 363, 364, 368, 369, 374, 377, 379, 389, 407, 413, 444, 479, 509, 522, 532, 533, 546, 567, 583; 5/9, 30, 32, 33, 75, 115, 189, 202, 214, 255, 256, 259, 312, 338, 347, 348, 378, 380, 387, 411, 439, 445, 448, 468, 483, 484, 523, 603, 608, 615, 616, 640, 652, 653, 654, 664, 666, 673; 6/28, 38, 59, 64, 68, 72, 76, 88, 93, 100, 106, 111, 116, 123, 135, 136, 138, 140, 150, 152, 156, 157, 163, 166, 178, 186, 189, 195, 198, 219, 221, 227, 240, 247, 252, 260, 269, 276, 284, 285, 286, 288, 298, 310, 324, 335, 340, 355, 359, 365, 369, 371, 372, 379, 390, 402, 403, 405, 408, 461, 479, 481, 486, 487, 488, 491, 510, 511, 624, 626, 644, 648, 654, 659, 695; 7/97, 123, 140, 181, 225, 226, 299, 360, 361, 387, 391, 392, 393, 394, 404, 408, 417, 435, 459, 492, 494, 510, 518, 519, 526, 527, 537; 8/13, 19, 20, 26, 35, 36, 58, 72, 79, 120, 124, 136, 164, 165, 166, 171, 218, 224, 238, 277, 282, 300, 301, 392, 395, 414, 420, 438, 450, 476, 477, 484, 487, 488, 496, 498, 522, 528, 531, 539; 9/11, 19, 22, 56, 150, 164, 183, 193, 195, 229, 260, 280, 291, 292, 293, 300, 301, 310, 311, 315, 454, 484, 485, 488, 489, 517; 10/38, 49, 50, 51, 52, 56, 57, 59, 167, 212, 264, 265, 267, 313, 325, 332, 334, 335, 336, 337, 358, 396, 409, 443, 446, 451;

Âişe binti Sa'd b. Ebî Vakkâs, 1/550; 3/322; 8/529;

Âişe binti Talha, 6/511;

Âiz b. Amr, 10/423;

Âiz b. Amr el-Müzenî, 4/203;

Akabe, 3/358; 18, 687; 7/291; 8/65;

Akîk, 3/14;

akîka, 8/256, 257, 258, 259, 260, 261, 264;

Akîl b. Ebî Tâlib, 7/234;

Akkâf b. Vedâ'a el-Hilâlî, 5/566;

Akkâr b. Muğîre b. Şu'be, 2/230;

akrabalık, 1/382, 556; 2/209, 210; 3/398; 4/295, 356, 357, 377; 5/19, 212, 272, 391, 459; 6/458, 552; 7/189, 218, 333, 360, 361, 438, 489, 490, 491, 492, 493, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 502, 504, 505, 506, 507, 511, 512; 8/24, 316, 432, 448, 449,

501; 9/71, 72, 82, 141, 161; 10/184, 258, 259;

akrep, 3/353, 354; 4/59;

aksıran, 8/319, 511; 9/45, 56, 65;

aksırmak, 9/47, 49, 50, 51, 52, 57, 63, 68;

akşam ile yatsı, 3/141, 169, 491, 634; 5/15;

akşam namazı, 1/527; 2/71; 3/302, 320, 340, 490, 492, 616, 633, 687; 4/416, 678; 5/35; 6/63; 9/169, 267, 269;

Alâ b. Abdilkerîm, 8/159;

Alâ b. Abdirrahman, 1/69; 3/219, 533; 4/549; 6/346, 540; 8/133; 9/406;

Alâ b. el-Minhâl el-Ğanevî, 5/484;

Alâ b. Hilâl, 4/666; 9/477;

Alâ b. Ziyâd, 2/130; 3/675; 6/585;

alacaklı, 5/607, 608; 10/304, 444, 445, 447, 450, 464;

alacalı, 2/486; 4/111, 473; 7/130, 132, 144;

alay etmek, 1/284; 6/503, 505; 8/61;

Ali b. Abdillah, 1/425; 2/353, 591, 606; 5/263; 10/207;

Ali b. Abdillah b. Abbâs, 3/671; 10/285;

Ali b. Abdirrahman, 1/473;

Ali b. Âsım, 1/545; 5/596; 7/290; 8/204; 9/27; 10/361;

Ali b. Assâm, 1/353, 354; 2/56, 117, 126, 138, 139, 266, 269, 618; 3/169, 677; 4/116, 434; 5/188; 6/636; 8/86, 439; 9/98, 196, 378, 408, 411, 448; 10/69, 288;

Ali b. Bekkâr, 2/138, 311; 3/25; 4/668;

Ali b. Bezîme, 7/271;

Ali b. Ebî Hamele, 7/230;

Ali b. Ebî Meryem, 2/296; 6/581;

Hz. Ali, 1/44, 68, 69, 70, 88, 100, 212, 378, 379, 398, 423, 440, 567; 2/50, 268, 364, 475, 496, 536, 537, 568, 629, 630; 3/106, 109, 195, 205, 220, 303, 353, 354, 401, 404, 405, 424, 425, 478, 600; 4/34, 36, 89, 108, 148, 185, 262, 264, 296, 301, 336, 381, 382, 455, 487; 5/37, 38, 39, 75, 104, 168, 208, 391, 451, 474, 503, 522, 534, 580, 626, 673; 6/39, 101, 122, 124, 125, 134, 142, 180, 182, 184, 186, 218, 228, 282, 283, 298, 311, 319, 338, 384, 399, 415, 416, 436, 683, 684; 7/23, 32, 129, 142, 143, 144, 152, 192, 218, 292, 293, 445, 483, 499, 503, 511, 533; 8/16, 24, 118, 121, 122, 174, 225, 268, 270, 393, 443, 514, 515, 516; 9/40, 71, 72, 77, 108, 109, 141, 214, 241, 270, 490, 544; 10/48, 59, 91, 101, 135, 155, 158, 161, 206, 207, 211, 246, 320, 364, 438;

Ali b. Ebî Tâlib, 1/69, 70, 183, 190, 217, 247, 342, 398, 554, 580; 2/50, 248, 363, 471, 475, 484, 536, 628; 3/15, 19, 20, 106, 247, 248, 272, 405, 417, 447, 534, 559, 618, 646; 4/27, 163, 190, 297, 342, 367, 426, 441, 467, 493, 513, 524; 5/19, 65, 130, 149, 174, 175, 211, 261, 521, 550, 674; 6/162, 180, 259, 291, 419, 463, 650, 685; 7/145, 220, 233, 247, 533, 542; 8/95, 128, 165, 178, 195, 295, 453, 514, 516, 517, 535; 9/39, 55, 72, 77, 82, 93, 384, 394, 425, 463; 10/156, 159, 160, 161, 211, 291;

Ali b. el-Ca'd, 5/128, 665; 8/381; 10/393;

354, 401

Ali b. el-Hasan, 4/99; 5/74, 166; 7/356;

Ali b. el-Hüseyin, 1/191, 319, 454, 567; 2/217, 484, 600; 4/138, 190; 6/408, 528; 7/131; 8/129; 9/449;

Ali b. el-Hüseyn b. Vâkıd, 5/544;

Ali b. el-Medînî, 2/616; 3/141, 678; 5/61, 300, 404, 682; 6/69; 7/128; 8/492; 9/434, 500; 10/314;

Ali b. el-Muvaffak, 1/459; 4/582, 583;

Ali b. el-Münzir, 4/548;

Ali b. Fudayl, 2/124, 281, 607; 6/35;

Ali b. Hişâm, 3/232;

Ali b. Müdrik, 4/429;

Ali b. Rabîa, 5/262;

Ali b. Rebâh, 10/258;

Ali b. Sâlih, 2/114; 3/672; 5/104;

Ali b. Ubeyde, 8/147;

Ali b. Zeyd, 2/153, 458, 491, 586; 3/446, 592, 638; 5/297, 328, 397; 8/132, 178, 287; 10/252, 338;

Ali b. Zeyd b. Cud'ân, 1/379; 4/440; 5/552;

Alkame, 1/75, 81, 82, 354; 2/61, 214, 490; 3/128, 137, 142, 151, 163, 253; 4/206, 424, 429; 5/406, 430, 563; 6/107; 7/40, 242, 353, 412; 8/388, 389; 9/349, 401, 487, 489, 528; 10/220;

Alkame b. Ebî Alkame, 2/235; 9/489;

Alkame b. Kays, 3/581; 5/210; 9/369, 486; 10/47;

Alkame b. Mersed, 2/62; 4/545;

Alkame b. Vâil, 5/441, 639; 7/242;

Alkame b. Vakkâs, 3/78;

Allah rızası, 1/64, 370, 446, 464; 30, 500, 501, 545, 563, 572, 577, 615, 627, 635; 52, 284, 286, 287, 379, 386, 531, 613; 69, 126, 139, 168, 197, 210, 229, 241, 401, 424, 425, 488, 687; 147, 324; 550, 553, 570, 573, 581, 584, 590, 594, 595, 596, 631, 636; 235, 250, 514; 22, 97, 123, 124, 231, 307, 433, 439, 444, 517, 518; 134, 264, 543; 40, 137, 180, 201;

altın, 1/28, 209, 501, 502, 591, 603; 2/431; 3/249, 592, 601; 4/29, 47, 122, 257, 284, 676; 5/233, 288, 471, 472, 557; 6/36, 128, 180, 184, 194, 291, 295, 296, 297, 298, 302, 303, 304, 305, 306, 308, 309, 312, 313, 314, 319, 321, 322; 7/452; 8/58, 264, 319, 511; 9/342, 535; 10/58, 147, 244, 309, 310;

altın yüzük, 6/194, 291, 296, 297, 298, 305, 308, 312, 313, 319; 8/319;

Âmine, 2/120, 344, 345, 347;

Âmir b. Abdikays, 6/581;

Âmir b. Abdillah b. ez-Zübeyr, 2/20;

Âmir b. Abdillah, 2/20, 123, 300; 3/666; 4/430; 5/679; 8/345; 10/233;

Âmir b. Abdillah b. Kays, 3/660; 5/188;

Âmir b. Kays, 2/307;

Âmir b. Kureyz, 3/219;

Âmir b. Luey, 9/525;

Âmir b. Mâlik, 6/112;

Âmir b. Mes'ûd, 4/433;

Âmir b. Rabî, 10/442;

Âmir b. Sa'd, 8/109; 10/22, 420;

Âmir b. Sa'd b. Ebî Vakkâs, 3/488;

Âmir b. Sa'sa'a, 4/213;

Âmir b. Şehr, 1/190;

Âmir b. Vâsile, 3/413;

Âmir eş-Şa'bî, 1/546; 2/24;

Ammâr b. Ebî Ammâr, 2/363;

Ammâr b. Yâsir, 2/506; 3/195; 3/639; 5/292; 8/337; 10/124, 216, 241;

Amr b. Abbâs, 8/522;

Amr b. Abese, 3/444; 4/628, 684; 5/16, 17; 6/327, 558; 7/534; 8/428;

Amr b. Avf, 3/573; 4/176; 8/333, 479; 9/525;

Amr b. Cerîr, 3/554; 7/107; 9/32;

Amr b. Dînâr, 1/191; 2/362, 535; 3/209, 375; 5/64, 525; 8/356; 8/526; 9/73;

Amr b. el-Âs, 2/272; Âs, 3/51, 106, 175, 653; Âs, 5/331, 372, 408, 432, 595; Âs, 7/416, 492; Âs, 8/17; Âs, 9/129, 420; Âs, 10/107, 195;

Amr b. el-Cemûh, 6/335; Cemûh, 10/267, 268, 269;

Amr b. el-Hâris, 2/609; Hâris, 3/395, 437, 448; Hâris, 5/545; Hâris, 8/228;

Amr b. en-Nâkid, 3/506;

Amr b. en-Nu'mân b. Mukarrin, 3/387;

Amr b. eş-Şerîd, 2/325;

Amr b. Evs, 8/31;

Amr b. Hâlid, 2/483; 3/276; 4/88;

Amr b. Hammâd, 7/483;

Amr b. Hazm, 1/275; 3/632; 6/613; 7/390;

Amr b. Hureys, 8/240; 9/545;

Amr b. Kays, 5/432; 9/119;

Amr b. Kays el-Mulâî, 2/75, 638; 6/400;

Amr b. Mâlik, 1/559; 4/271; 5/417; 8/120;

Amr b. Meymûn, 1/546; 6/434; 10/187;

Amr b. Meymûn b. Mihrân, 9/194;

Amr b. Meymûn el-Evdî, 3/551; 9/503;

Amr b. Muhâcir, 3/406; 5/597;

Amr b. Murre, 3/152, 664; 6/543, 544, 565; 7/172; 9/375;

Amr b. Müslim, 7/140;

Amr b. Osmân, 3/104; 5/122, 207; 7/495;

Amr b. Sâbit, 4/138;

Amr b. Saîd, 8/271; 9/483;

Amr b. Saîd b. el-Âs, 2/533; 6/542;

Amr b. Şuayb, 3/172, 461, 585; 4/77, 333, 419, 502, 503, 535; 5/124, 519; 6/24, 234, 292, 297, 306, 325, 348, 408; 7/273, 301, 472, 520; 8/29, 271; 9/160; 10/110, 263, 264;

Amr b. Şurahbîl, 4/87; 5/493;

Amr b. Ubeyd, 1/313, 341; 6/386, 582; 9/469; 10/23;

Amr b. Ukayş, 4/660;

Amr b. Umeyye ed-Damrî, 2/256; 6/100;

Amr b. Utbe b. Ferkad, 3/672;

Amre binti Abdirrahman, 6/511; 8/451;

Amvâs, 9/419;

Anbes b. Ukbe, 3/658;

Anbese b. el-Ezher, 5/135;

Anbese el-Havvâs, 2/99;

Antakya, 1/252;

Antere, 1/593; 2/558; 3/65; 7/64;

antimon, 4/347; 6/289, 343;

Arafat, 1/63, 64, 534; 2/207; 4/6, 465, 507, 508, 509, 512, 515, 519, 522, 523, 579, 580, 581, 582; 5/172, 460; 8/101; 9/497; 10/391, 393, 394;

Arefe günü, 2/207; 3/561; 4/322, 323, 324, 330, 331, 332, 333, 340, 341, 384, 508, 509, 510, 511, 512, 520;

arpa, 1/326, 327; 2/393, 398, 538; 4/632, 633; 5/129, 227, 263, 483, 592, 617, 660, 661, 663, 673, 688; 6/85, 93, 211; 8/79, 191, 382, 495; 10/50, 407;

arpa ekmeği, 5/663;

Arş, 1/19, 78, 103, 161, 177, 195, 226, 363, 368, 369, 370, 371, 372, 374, 389, 390, 391, 394, 519, 520, 551, 567; 2/42, 45, 81, 126, 319, 402; 3/229, 241, 242, 249, 251, 252, 295, 296, 299, 337, 457, 470, 581, 642; 4/21, 78, 136, 255, 256, 294, 309, 320, 465, 470, 610, 612, 621, 625; 5/198, 280, 293, 421, 583; 6/434; 7/75, 76, 214, 490, 491, 492, 493, 501; 8/220, 431, 445; 9/137, 490; 10/140, 141, 142, 384, 456, 457, 461;

Âs b. Vâil, 2/504;

Asbağ b. Nubâte, 5/75, 149;

Asbağ b. Zeyd, 5/76;

Âsım b. Behdele, 3/439;

Âsım b. Damra, 5/168; Âsım b. Ebi'n-Necûd, 1/131;

Âsım b. Ebi'n-Necûd, 3/237; 7/175;

Âsım b. Kuleyb, 5/484;

Âsım b. Muhammed el-Umerî, 4/685;

Âsım b. Ömer, 8/205;

Âsım b. Ömer b. Katâde, 3/652;

Âsım b. Ubeydillah, 2/40;

Âsım el-Ahvel, 4/492; 5/296; 6/135; 7/67, 116; 8/513; 9/294, 325, 336; 10/107;

Âsım el-Cahderî, 9/34;

Âsiye, 5/444;

aslan, 2/124; 3/672, 679, 688; 4/427; 5/365; 7/230; 9/94;

Asmaî, 1/313; 2/310, 314, 315, 317, 364; 5/114, 290, 369, 440, 683; 6/9, 106, 168, 178, 439, 510; 7/194; 8/143, 152, 156, 182, 202, 213, 216; 9/218, 414, 467; 10/294, 295, 298, 306, 315, 430;

Aşure günü, 4/321, 328, 330, 331, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 384;

Atâ b. Ebî Rabâh, 1/79, 84; 3/532;

Atâ b. es-Sâib, 2/515; 3/23, 43, 82, 130, 256, 559, 671; Sâib, 4/163, 235, 490, 494, 497; Sâib, 6/90; Sâib, 8/59; Sâib, 9/60, 83;

Atâ b. Müslim, 6/583;

Atâ b. Yesâr, 1/56, 73, 334; 2/69, 273, 360; 3/582; 4/197; 5/215, 216; 6/205, 357; 7/474; 8/77, 490; 9/275, 302, 303, 352; 10/240;

Atâ b. Yezîd el-Leysî, 2/631;

Atâ el-Haffâf, 2/549;

Atâ el-Horasânî, 2/505; 3/556, 681; 4/427, 601; 8/145, 427;

Atâ es-Selîmî, 2/55, 56, 57, 96;

Atâ, 1/13, 56, 73, 77, 79, 84, 115, 239, 241, 300, 334, 336, 432, 562, 599;

Atâ, 10/100, 240, 274, 427, 440;

Atiyye b. Kays, 5/566; 9/299;

7, 38 ;

atlar, 4/652; 3/450; 4/651, 652; 5/642; 8/450; 9/371;

av hayvanı, 4/475, 477;

av köpeği, 1/65;

Avf b. Ebî Cemîle, 4/251; 9/214;

Avf b. Mâlik, 1/329, 596; 2/258; 3/98; 5/221; 7/59; 8/285, 286;

Avn b. Abdillah, 1/410; 2/47, 165; 5/135, 136; 7/283; 9/467, 468; 10/220;

Avn b. Abdillah b. Utbe, 10/234; 9/111, 131, 346;

Avn b. Ebî Cuhayfe, 5/579;

Avn b. Ebî Şeddâd, 4/11;

Avn b. Ma'mer, 10/165;

Avvâm b. Havşeb, 4/138; 7/45;

Ay, 1/173, 383, 396, 486; 2/365, 366, 375, 543, 544, 545; 3/501; 4/263, 292, 482; 6/547; 10/25;

Ay tutulması, 8/490;

ayakkabı, 2/201, 202; 4/632; 5/556; 6/188, 233, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 333, 334, 360; 8/60, 61; 9/168, 228, 229, 368, 499, 528;

Ayyâş b. Ebî Rabîa, 10/330;

Ayzâr b. Hureys, 9/179;

Bağdat, 1/9, 496; 4/687; 5/69, 374; 9/196, 434;

Bahîr b. Reysân, 7/335;

Bahîr b. Sa'd, 3/115;

Bahreyn, 9/525;

Bakî, 4/369, 377, 678; 5/87, 275; 6/127, 170; 9/17;

Bakiyye b. el-Velîd, 2/197; Velîd, 3/308; Velîd, 6/42, 660; Velîd, 8/350;

bal, 2/229; 3/37, 38, 39, 356; 4/332; 5/615, 617, 642, 674; 6/106, 112, 113, 115, 608, 609; 8/72; 10/86, 146, 279, 304, 308;

balık(lar), 1/376; 2/543, 544, 545; 5/645; 7/481;

balyoz, 1/438;

bardak, 1/181; 2/253; 4/167; 5/612, 623; 6/322, 342; 9/169; 10/20, 305;

baskın, 2/130, 131, 260, 592; 5/113, 417, 451; 6/192, 487, 590; 7/16, 17, 181; 8/205; 9/74, 439; 10/231;

Basra, 1/207, 362, 404, 457; 2/100, 103, 108, 112, 290, 293, 314, 416; 3/387, 502, 569; 4/28, 33, 540, 541, 687; 5/68, 247; 6/52, 140, 386, 394, 409; 7/345; 8/195, 244; 9/101, 474, 481, 504; 10/172, 278, 281;

baş ağrısı, 9/320, 331, 333, 335, 336;

başak, 4/60, 222, 636;

başörtüsü, 10/309;

Bathâ, 4/540; 6/185;

baygın, 1/175; 7/382; 9/322;

bayılmak, 1/486; 2/14, 95, 108, 114, 123;

bayrak, 7/28; 9/338;

Bayram günleri, 4/311; 9/81;

bayram günü, 4/305, 311, 508; 5/387; 6/115; 7/280; 8/402;

bayram namazı, 3/300; 4/306, 308, 310, 312; 8/402; 9/41;

Becîle, 3/136;

beddua, 1/101; 2/354, 390; 4/39, 59, 356; 5/164, 413; 6/473, 474, 475; 7/230; 8/502; 10/117, 154, 181;

Bedeviler, 1/36; 7/523; 9/179;

Bedir savaşı, 2/414, 445; 3/644; 4/510; 6/649; 7/234, 262, 463; 9/525;

Bedr b. Osmân, 10/155;

Behz b. Esed, 8/520;

Behz b. Hakîm, 2/111; 4/105; 5/264; 7/380, 429, 430, 441; 8/119, 188; 9/76, 161, 211, 212, 213; 10/369;

Bekr b. Abdillah, 1/77; 2/202; 4/11; 5/46, 74, 77, 95, 96, 348; 7/18, 46, 49, 537; 8/101; 9/34, 168, 185, 462;

Bekr b. Huneys, 2/625; 3/518; 4/638; 8/71;

Bekr b. Mâiz, 5/356, 358; 9/375;

Bekr b. Mudar, 5/418;

Bekr b. Muhammed, 1/121;

Bekr b. Sevâde, 3/395; 5/545; 9/291;

Bekr b. Vâil, 2/260; 10/329;

Belh, 10/282;

Benî Seleme, 7/535;

Benî Süleym, 3/608;

Benû Salît, 4/33;

Benû Şeybân, 1/572;

Berâ b. Âzib, 1/41, 43, 431, 435, 443; 2/432, 447; 3/119, 475; 4/102; 5/194, 195, 275, 309, 463, 500, 501; 6/251, 294, 696; 8/319, 320, 409, 511; 9/7, 45, 134, 209, 243; 10/119, 429;

Berâ b. Ma'rûr, 10/269;

Berâ b. Mâlik, 5/393; 10/85;

bereket, 2/254, 272, 273, 323, 479, 485, 570; 3/39, 44, 234, 288, 591; 4/111, 419, 468, 481; 5/52, 138, 145, 469, 588; 6/80, 86, 104, 108, 369; 7/228, 480; 8/167, 256, 373, 475, 480, 505; 9/156; 10/346, 442;

Berîre, 4/169; 6/650, 653;

Bernî, 6/91;

Besmele, 1/80, 175, 557; 3/6, 10, 40, 201, 208, 214, 225, 262; 5/650, 677; 6/5, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 73, 77, 108, 122, 147, 169, 171; 7/130, 132, 399;

Bessâm es-Sayrafî, 6/386;

beş vakit, 1/101; 2/526; 3/249, 437, 485, 490, 491, 493, 494, 540, 542, 594, 613; 4/39, 41, 187, 247, 341; 7/151;

Beşîr b. el-Hasâsiyye, 5/87, 445;

Beşîr b. Nehîk, 5/445;

Beşîr b. Sâlih, 5/479;

Beşşâr b. Ğâlib, 9/34;

Beyâda, 3/400;

Beyâdî, 3/399; 4/581;

Beydâ, 2/445;

Beyt-i Haram, 4/541; 5/496;

Beytullah, 4/39, 41, 211, 449;

bıçak, 1/299, 397; 4/358; 5/141; 6/100, 122, 144, 351; 7/131; 8/23, 130; 9/192, 480; 10/362; 6/351;

biat, 1/296, 308, 405; 2/14, 70; 4/40, 41, 151, 187, 248, 628, 663; 5/245, 276, 461; 6/253; 7/155, 181, 410, 422, 481; 8/179; 9/41, 336, 456; 10/324, 350, 387;

Bilâl b. Ebî Bürde, 6/460;

Bilâl b. Ebi'd-Derdâ, 1/451;

Bilâl b. el-Hâris, 5/322, 468;

Bilâl, 1/451; 2/307, 319, 402, 505, 506, 507; 3/194, 196, 431, 609, 625, 633; 4/61, 78, 128, 227, 501; 5/322, 369,

400, 468; 6/460; 8/380, 390, 531; 10/91, 346;

Bilâl b. Sa'd, 1/427, 442, 599, 600; 2/31, 55, 72, 603, 609; 4/11; 6/569, 573, 604; 7/46, 101,8/173, 465; 10/180, 181;

Bişr b. Abdillah en-Nehşelî, 4/17;

Bişr b. Âsım, 7/170;

Bişr b. el-Berâ b. Ma'rûr, 10/268;

Bişr b. el-Hakem, 3/81; 7/369;

Bişr b. el-Hâris, 2/59, 182, 280, 306, 592, 593, 602, 603, 622; Hâris, 3/403; Hâris, 4/193; Hâris, 5/84, 362, 370, 687; Hâris, 6/15, 16, 439, 447, 517, 597, 617, 665, 666; Hâris, 7/27, 439, 441; Hâris, 8/34, 94, 103, 157, 185, 452; Hâris, 9/40, 116, 171, 415; Hâris, 10/290, 302;

Bişr b. el-Mufaddal, 5/476; Mufaddal, 9/67, 167;

Bişr b. es-Serî, 1/480; Serî, 5/484;

Bişr b. Mansûr, 2/95, 626; 9/33;

Bişr Ebû Nasr, 8/17;

bit, 1/150; 3/86; 5/15; 7/266;

Bizans, 2/516; 4/609, 664; 5/16; 9/542, 543;

boğa, 2/104, 132;

borç(lar), 1/532, 572; 2/64, 189, 254; 4/7, 60, 102, 137, 206, 205, 207, 208, 223, 636; 5/54, 190, 278, 455, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 630, 669; 6/38, 99, 412, 671; 7/47, 199, 201, 334, 337, 471, 514; 8/41, 42; 9/160, 161, 397; 10/5,193, 194, 275, 278, 283, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 367, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 453, 454, 455, 456, 458, 459, 460, 461, 463, 464;

borçlu, 5/598, 606, 607; 6/493, 494; 7/334; 10/448, 461;

bozgunculuk, 1/180; 2/415; 7/163, 299, 489, 491; 9/214;

Buas, 5/387;

Budeyl b. Meysere, 5/61;

buğday, 1/326; 2/282, 396, 487; 4/222; 5/617, 652, 653; 6/47, 607, 698; 9/184, 538, 544; 10/50, 51;

Bukeyr b. Abdillah b. el-Eşac, 4/197; 7/394;

Bukeyr b. el-Eşec, 9/97;

Bureyde b. el-Husayb, 1/71; Husayb, 2/227;

Bureyde el-Eslemî, 3/536; 4/406; 9/312;

burun, 6/295; 8/118;

Busr b. Saîd, 8/348;

Busrâ, 2/345;

el-Bûşencî, 1/482; 2/287; 4/166; 6/223;

Buşeyr b. Ka'b, 6/34; 7/350, 352;

Buthân, 3/14;

büluğ, 7/404;

büyücü, 5/422;

Câbir b. Abdillah, 1/170, 190, 191, 204, 296, 317, 321, 323, 330, 331, 340, 341, 342, 361, 367, 393, 404, 405, 507, 533, 540; 2/23, 211, 213, 241, 324, 410, 412, 475, 553, 578, 582, 586; 3/110, 231, 303, 321, 392, 393, 429, 452, 527, 528, 570, 581, 586, 591, 616, 629, 652; 4/71, 91, 122, 173, 176, 195, 222, 237, 249, 263, 316, 395, 400, 514, 537, 543, 549, 554, 555; 5/29,

1, 43 3, 43 ;

51, 137, 138, 145, 154, 164, 166, 326, 382, 401, 421, 460, 516, 543, 580, 616, 618, 625, 669, 670; 6/33, 66, 80, 81, 89, 91, 98, 99, 114, 117, 156, 169, 170, 171, 220, 242, 246, 256, 277, 278, 279, 337, 349, 353, 357, 401, 412, 496, 497; 7/24, 26, 274, 315, 322, 382, 400, 493, 517; 8/41, 44, 177, 192, 287, 304, 326, 478, 482, 483, 493, 518, 524, 526, 533, 534; 9/87, 188, 191, 206, 238, 257, 306, 444, 460, 511, 546; 10/75, 103, 139, 157, 203, 258, 265, 270, 271, 272, 338, 427, 459;

Câbir b. Abdillah b. Amr, 6/98;

Câbir b. Atîk, 9/322; 10/243;

Câbir b. Nûh, 4/487;

Câbir b. Semure, 2/365, 366; 3/558; 6/126, 279, 280, 623; 8/98, 273;

Câbir b. Zeyd, 3/388;

Câbiye, 5/552; 6/187, 623; 7/165;

Câfer b. Abdillah b. el-Hakem, 2/243;

Câfer b. Avn, 1/64, 270, 335, 539;

Câfer b. Avn, 3/14; 4/509; 5/406, 452; 9/456; 10/224;

Câfer b. Burkân, 1/96, 248; 4/306; 8/157; 10/142, 149, 442;

Câfer b. Ebî Tâlib, 5/545; 8/413, 414; 10/279;

Câfer b. Hayyân, 5/122;

Câfer b. Muhammed es-Sâdık, 1/191; 6/523; 8/509;

Câfer b. Rabîa, 3/464; 5/598;

Câfer b. Süleyman, 2/520, 600; 2/53, 57; 3/19; 4/10; 6/516; 9/60, 102; 10/424;

Câfer b. Zeyd, 10/218;

Câfer el-Ahmar, 5/252;

Câfer el-Huldî, 4/18; 9/379;

Cahiliye, 2/191, 231, 232, 260, 546, 612; 5/176, 247, 394, 395, 396, 397, 401, 404, 405, 631, 644, 678; 6/32, 38, 388, 499; 7/239, 240, 241, 256; 8/381; 9/119, 455; 10/269, 286, 329, 378;

Cahiliye dönemi, 1/54; 2/191, 546; 4/176, 351, 353, 358, 490; 5/176, 247, 395, 396, 401, 631, 645, 678; 6/353; 8/23, 28; 9/296; 10/286, 378;

cana kıymak, 1/294, 295, 296, 304; 5/282; 6/472, 669; 7/445, 477;

cariye(ler), 1/49; 2/57, 107; 3/160; 4/142, 144, 153, 164, 332, 684, 685, 687; 5/25, 120, 416, 442, 383, 579, 622, 681; 6/20, 66, 67; 7/49, 202, 405, 454; 8/129, 225, 239, 252, 309; 9/200, 242, 479, 480; 10/147, 128;

Cebbâr b. Sahr, 7/381;

Cebele b. Hârise, 2/339;

Cebele b. Suhaym, 6/89;

Cebrâil, 1/195, 196, 361, 362, 368, 369, 370, 389, 421, 422; 2/394, 395, 414, 465, 473, 484, 579; 3/24; 3/25, 149, 163, 166, 179, 188, 198, 210, 223, 257, 338, 339; 4/377, 378; 5/38, 43, 118, 119, 154, 197, 326, 327; 6/484, 593, 660, 692; 7/110, 115, 190, 193; 8/174, 199, 224, 392, 497, 498; 10/91, 115, 116;

cehennem, 1/12, 50, 161, 168, 214, 266, 280, 305, 339, 357, 358, 388, 394, 395, 396, 398, 399, 400, 401, 404, 406, 407, 408, 409, 417, 421, 423, 424, 425, 426, 427, 432, 440, 441,

442, 536; 2/12, 13, 46, 51, 83, 88, 91, 92, 94, 100, 109, 120, 135, 178, 319, 414, 423, 436, 441, 442, 578, 625; 3/9, 61, 99, 279, 422, 495, 640; 4/44, 47, 48, 65, 66, 228, 229, 233, 235, 411, 441, 446, 509, 609, 622, 630, 636, 645, 655, 680, 681, 682, 684, 685; 5/248, 296, 321, 330, 395, 399, 405, 413, 417, 486, 491, 497, 509, 577; 6/32, 33, 34, 323, 324, 426, 427, 454, 473, 474, 476, 488, 494, 495, 551, 558, 596, 659; 7/45, 97, 170, 191, 284, 315, 316, 489; 8/101, 168, 193, 231, 285, 288, 400; 9/25, 122, 151, 256, 257, 259, 260, 285, 288, 308, 309, 336, 451; 10/104, 105, 129, 147, 159, 183, 192, 251, 256, 336, 458;

cemaatle namaz, 2/485; 3/445, 512, 513, 520, 521, 531, 532, 540, 541, 543, 545, 548, 686; 5/15;

Cemel savaşı, 3/363; 8/514;

Cemre, 4/515; 5/608; 7/290;

cenaze namazı, 2/101, 527; 3/338, 339; 4/185, 646, 659; 5/599; 6/611; 8/221; 9/7, 8, 9, 11, 12, 13, 16;

cenin, 9/270;

cennet, 1/12, 19, 82, 149, 167, 169, 175, 212, 214, 215, 226, 274, 275, 276, 279, 287, 289, 290, 291, 306, 307, 317, 325, 332, 335, 336, 338, 341, 358, 361, 369, 376, 378, 379, 381, 385, 389, 393, 394, 395, 396, 398, 406, 407, 412, 415, 417, 418, 419, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 430, 435, 436, 442, 443, 445, 464, 468, 507, 529, 530, 560, 584, 585, 586, 587, 59330; 2/11, 13, 15, 16, 31, 41, 45, 51, 80, 87, 88, 92, 100, 144, 158, 211, 212, 223, 224, 227, 236, 265, 337, 390, 395, 400, 414, 415, 417, 418, 436, 442, 473, 474, 488, 507, 542, 543, 544, 608, 578; 3/9, 19, 20, 35, 45, 47, 49, 50, 51, 53, 56, 61, 65, 66, 68, 76, 77, 97, 127, 240, 247, 260, 307, 310, 332, 333, 336, 337, 341, 361, 417, 431, 549, 454, 455, 456, 480, 483, 484, 493, 503, 537, 551, 554, 565, 602, 604, 614; 4/13, 41, 43, 69, 70, 74, 82, 82, 84, 90, 95, 96, 102, 131, 146, 155, 171, 188, 188, 193, 195, 208, 208, 223, 225, 228, 229, 235, 239, 241, 254, 255, 256, 258, 294, 398, 400, 412, 424, 487, 488, 489, 532, 540, 544, 555, 563, 586, 587, 594, 601, 604, 604, 607, 610, 611, 612, 614, 615, 616, 618, 619, 621, 622, 623, 624, 625, 630, 632, 634, 640, 648, 654, 657, 660, 661, 664, 668, 669, 670, 673, 681, 685; 5/43, 154, 155, 238, 239, 241, 242, 243, 250, 290, 302,303, 308, 309, 324, 347, 348, 397, 399, 457, 496, 504, 514, 527, 528, 535, 536, 578, 597, 600, 615, 625, 626; 6/28, 29, 30, 31, 34, 127, 164, 338, 428, 432, 433, 435, 467, 482, 505, 506, 535, 536, 592593, 625, 673; 7/21, 45, 47, 56, 106, 136, 146, 158, 161, 190, 312, 313, 324, 341, 353, 354, 406, 407, 408, 416, 433, 435, 448, 449, 450, 456, 457, 475, 489, 495, 496, 500, 501, 528, 530, 534, 535; 8/15, 17, 30, 41, 58, 60, 69, 70, 71, 82, 110, 122, 126, 219, 220, 221, 222, 234, 235, 283, 284, 286, 287, 291, 292, 306, 307, 313, 314, 315, 316, 355, 369, 400, 415, 417, 443, 444, 474, 512, 513, 514, 514, 515, 517, 527, 540, 542; 9/16, 18, 20, 22, 25, 34, 43, 97, 136, 146, 151, 165, 179, 224, 228, 257, 258, 259, 260, 261, 263, 265,

ق 597, 6

58 ,17, 30

266, 267, 269, 270, 287, 311, 314, 352, 353, 359, 361, 362, 363, 365, 435, 449, 452, 542; 10/28, 29, 71, 84, 86, 93, 94, 98, 101, 111, 112, 113, 118, 129, 136, 141, 159, 174, 189, 208, 214, 221, 236, 240, 241, 253, 270, 276, 284, 285, 319, 331, 338, 339, 340, 341, 342, 344, 349, 355, 356, 377, 388, 391, 393, 394, 396, 414, 418, 422, 423, 424, 428, 460;

Cerîr b. Abdillah, 3/77, 501; 4/40, 61, 388; 5/461; 6/336; 8/7, 57, 165, 166, 243, 245, 246, 305; 9/73, 74; 10/324, 325, 350, 387;

Cerîr b. Hâzım, 1/574, 586; 4/213; 5/18, 270; 7/364, 454, 484;

Cerîr b. Zeyd, 2/635;

Cerrâh b. Melîh, 10/379;

Cesre binti Decâce, 3/68;

Cezîme, 1/458;

Cezîre, 6/43;

Cibrîl, 1/25, 26, 50, 63, 78, 87, 169, 175, 176, 177, 184, 186, 187, 319, 321, 337, 511, 584, 585, 589, 590; 2/14, 45, 93, 94, 123, 161, 182, 295; 3/462, 656; 4/74, 113, 132, 208, 249, 253, 294, 295, 439, 465, 468, 483, 510, 515, 518, 519; 5/480, 593, 595, 612, 621; 6/261, 502; 7/297; 9/83, 84, 142, 143, 162, 189, 234, 287, 360, 361, 398, 399, 442; 10/271;

cimrilik, 1/212; 2/18; 4/44, 45, 49, 119, 210, 622; 5/8, 15; 6/396, 399, 400, 401; 7/158, 277, 355, 536; 8/87; 9/188; 10/110, 137, 253, 254, 257, 258, 259, 260, 263, 264, 266, 267, 276, 269, 270, 287, 288, 290, 296, 357;

cin(ler), 1/151, 152, 154, 159, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 186, 195, 196; 2/75, 339, 408, 409, 410; 3/15, 227, 303, 343, 569, 603, 608, 611; 4/119, 234, 295, 462; 5/51, 119, 197; 6/58, 148, 149, 153, 171; 8/255; 10/24;

cinsel ilişki, 4/224, 251, 267, 528, 529; 5/516, 520, 525, 561; 6/687, 688, 689;

cizye, 1/256; 5/12, 18, 465; 8/379; 9/525;

cömert, 1/238, 276, 287, 317, 454, 603; 2/100, 158, 177, 260, 294, 368, 399, 576; 3/166; 4/253; 5/18, 23, 177, 589; 6/660, 693; 7/174, 200, 211; 8/147, 280, 449, 506; 9/448; 10/186, 233, 254, 265, 266, 269, 291, 296, 297, 298, 301, 302, 329, 433;

cömertlik, 1/461, 462; 4/571, 582, 583; 5/347, 440, 441; 7/327, 439; 8/87, 143, 449; 10/261, 271, 272, 276, 290, 301, 309;

Cubeyr b. Nufeyr, 2/30, 70; 3/451, 654;

Cuheyne, 1/50; 5/488;

Cuhfe, 3/343;

Cuma günü, 1/64; 2/57, 214; 3/273, 278, 289, 300, 301, 354, 561, 562, 566, 567, 569, 570, 571, 573, 575, 578, 583, 584, 594, 595, 598, 599, 600, 603; 4/17, 176, 302, 396; 6/127, 231, 373, 374; 7/165, 289, 417, 466, 470; 8/382; 9/35, 36, 418;

Cuma namazı, 3/301, 354, 593, 594, 596; 6/374; 7/60, 154; 8/382; 9/41;

Cundub b. Abdillah, 3/173; 5/348, 504; 10/252;

Cundub b. Süfyân, 3/503;

cübbe, 2/366; 3/681; 4/474; 5/265; 6/195, 196, 217, 241, 242, 290, 331; 8/190; 10/255;

Cübeyr b. Mut'im, 3/302; 6/201; 7/501; 8/80;

Cübeyr b. Nufeyr, 1/205, 524;

Cüheyne, 3/351; 4/677; 6/641; 7/523; 10/324;

Cüleybîb, 2/455, 456;

Cüneyd, 1/255, 463, 479, 482; 2/67, 76, 85, 86, 159, 283, 522; 4/16, 17, 18, 167; 5/112, 176, 183, 367, 680; 6/19, 20, 164, 509, 571, 582, 598, 620; 7/92, 109, 374, 375; 8/32; 9/379, 432; 10/237;

Cüneyd b. Muhammed, 1/486, 487; 2/73, 96, 261, 289, 605, 615, 616; 5/112, 183, 680; 6/43, 44, 595, 596, 605; 7/60, 61, 376; 8/102;

cünüp, 3/9, 108, 438, 439, 578; 4/290; 6/50;

cünüplük, 3/453;

Cürcân, 2/181, 244, 350; 3/424; 4/400, 500, 560; 5/442, 457; 8/321, 411; 9/193, 213, 240; 10/116;

Cürhüm, 2/499;

Cüveyriye b. Esmâ, 6/313;

cüzam, 9/330;

cüzamlı, 2/324, 325; 5/86; 10/439;

çadır, 3/312, 400, 596; 4/634; 7/177; 8/363, 505, 522; 9/301; 10/219, 309;

çalıntı, 3/560;

çapulcu, 9/202;

çekirge(ler), 1/150; 2/98; 9/441, 442, 443, 444, 445, 446;

çoban, 2/555, 585; 4/436; 5/472, 473; 6/22; 7/385, 452, 454; 8/252, 253; 9/264, 513; 10/357;

dağlama, 2/229; 5/596;

dağlar, 1/387, 413, 514, 602; 2/51; 4/458, 519; 7/469; 9/31, 479;

Dahhâk, 1/81, 524; 2/31, 39, 271, 609; 3/327, 366, 471, 517; 4/347, 374; 5/90, 147, 171, 524, 660; 6/83, 242, 499, 569, 573; 7/64, 285; 9/35, 170, 227, 231; 10/385;

Dahhâk b. Kays, 6/552, 616; 9/48;

Dahhâk b. Mahled, 8/542;

Dahhâk b. Muzâhim, 3/28, 257, 406; 6/681; 10/128;

Dahhâk b. Süfyân, 10/77; 5/660;

dalak, 1/130; 5/260;

Damdam, 8/27, 28;

Damdam b. Cevs, 6/467;

Damra b. Abdillah, 4/279;

Damra b. Habîb, 4/19;

dânik, 6/245;

Darâverdî, 5/65; 8/540; 9/256, 286;

Hz. Davud, 1/150; 2/623; 7/172;

Dâvud b. Abdirrahman, 1/578;

Dâvud b. Amr, 8/111;

Dâvud b. Ebî Hind, 4/474; 5/372, 466; 6/62; 7/522;

Dâvud b. İbrâhîm, 3/688;

Dâvud b. Kays, 10/212;

Dâvud et-Tâî, 5/681, 682; 6/35, 362; 10/70;

Dâvud orucu, 3/627;

davul, 1/246; 5/84, 390, 391; 6/597, 598;

Dayğam, 1/457, 460; 8/159;

Deccâl, 1/363, 365, 366, 438; 3/277, 289, 601; 6/549; 7/47; 10/131, 132;

değnek, 6/299, 448;

delilik, 1/605;

demir, 1/188, 438; 2/508; 3/58,681; 3/; 4/138, 531,659; 5/262, 295,326, 553; 6/306, 307, 308, 310, 603; 7/325; 9/158, 305, 306; 10/255;

deniz, 1/99, 125, 126, 188, 260, 398, 548; 2/11, 130, 166, 198, 512, 556; 3/567; 4/290, 294, 337, 424, 425, 599; 5/49, 119, 154, 480, 481; 6/487, 692, 693; 7/47; 9/84, 92, 44; 10/71, 72, 217;

deri, 1/198, 200, 429, 487; 2/54, 393, 398; 3/422; 4/117, 195; 5/434; 6/276, 321, 410; 10/45;

deve, 1/311, 379, 402, 436, 493, 565; 2/39, 257, 401, 485; 3/14, 24, 26, 28, 29, 47, 126, 164, 320, 456, 580, 595, 672; 4/9, 47, 48, 49, 50, 51, 76, 77, 82, 95, 101, 106, 111, 112, 160, 188, 305, 379, 474, 485, 517, 541, 602, 604, 616, 617, 629, 632, 676, 679; 5/42, 123, 148, 188, 384, 405, 415, 416, 450, 451, 475, 507, 638, 644, 676, 677; 6/75, 96, 113, 147, 210, 219, 352, 360, 414, 456, 507, 54748, 649; 7/29, 129, 142, 144, 151, 191, 202, 225, 336, 407, 495; 8/10, 23, 40, 48, 164, 208, 491, 536; 9/71, 92, 94, 181, 192, 337, 338, 339, 370, 392, 470; 10/59, 64, 102, 103, 154, 302, 358, 365, 392, 444, 446;

deyyus, 10/241;

Dımaşk, Dimaşk, 1/23, 26; 2/543; 3/636; 4/177; 6/238, 239, 560, 599, 610;; 7/117, 126, 168, 182, 225, 443, 506, 324; 8/61, 98, 139, 172, 202, 203, 207, 216, 310, 405, 425, 466, 507; 9/26, 299, 372, 408, 415, 434, 538; 10/250, 304, 42, 181, 213, 214, 215, 461;

Dicle, 6/475;

dilenci, 1/572; 2/244, 312; 4/64, 116, 135, 149, 154, 164, 169, 171, 190, 456; 6/83; 7/305, 322; 8/374, 493, 494;

dilsiz, 1/380; 5/343; 7/373;

Dîmâs, 9/376;

dinar, 1/591, 592; 2/64, 543, 544, 545; 3/288, 424, 592; 4/64, 124, 185, 202, 229, 601, 638, 645, 683, 685; 5/18, 480, 481, 595, 596, 597, 607, 608; 6/493, 494, 526, 611, 612; 7/10, 11, 334, 344, 437, 471, 480, 481; 8/188, 301, 466, 491, 492; 9/210, 439, 526, 527, 528; 10/55, 56, 57, 59, 65, 101, 172, 244, 274, 283, 284, 292, 302, 304, 305, 306, 310, 311, 464;

dirhem, 1/393, 526, 527; 2/31, 103, 189, 192, 254, 259, 290, 489, 543, 544, 545, 593; 3/424, 673; 4/64, 117, 148, 164, 185, 202, 206, 207, 229, 523, 536, 601, 645, 678, 683, 685; 5/18, 55, 73, 583, 584, 585, 590, 679, 687; 6/43, 172, 231, 242, 245, 484, 493, 494, 526; 7/333, 345, 465; 9/193, 194, 269, 393, 436, 528; 10/38, 59, 65, 75, 101, 172, 187, 226, 275, 278, 283, 289, 302, 303, 445, 460;

diyet, 1/87, 311, 460, 526, 527; 2/254; 5/489, 492, 495, 498, 499; 6/669; 9/74, 269; 10/432;

doğruluk, 1/14, 26, 149; 3/481, 482; 4/585; 5/235, 238, 239, 241, 298; 6/40, 311, 590;

domuz, 1/296; 3/228; 4/648, 659; 5/610, 630, 642, 644; 6/376, 377, 380, 383, 483;

dört rekat namaz, 3/618, 621; 4/441, 541;

dövme, 3/478; 5/580; 6/320, 392; 7/411, 412, 413;

dul, 5/198; 8/285, 286; 10/60, 348;

dul kadın, 4/139; 8/42; 10/352;

duman, 1/286; 2/113; 4/412; 10/331;

Durre binti Ebî Leheb, 7/500;

düğün, 1/246; 5/84, 295; 9/184;

düğün yemeği, 10/269;

dünya hayatı, 1/430, 431; 2/392; 4/587; 5/677; 6/458, 459, 534, 608; 7/317, 458; 9/138, 225; 10/79, 92, 97, 170;

Ebân b. Osmân, 2/563; 6/65;

Ebân b. Tağlib, 8/178;

Ebân el-Muktib, 8/445; 9/32;

Ebtah, 4/464;

Ebû Abdillah b. Haffîf, 1/447;

Ebû Abdillah el-Antâkî, 7/196;

Ebû Abdillah el-Cedelî, 8/120;

Ebû Abdillah el-Mağribî, 1/483; 2/622; 9/125;

Ebû Abdillah en-Nibâcî, 1/480;

Ebû Abdirrahman el-Hubulî, 10/28, 94, 193;

Ebû Abdirrahman el-Mukri, 5/598;

Ebû Abdirrahman es-Sülemî, 1/9, 244, 482, 616; 2/76, 86, 151, 184, 297, 331, 389, 421, 574; 3/109, 272; 4/482; 5/62; 6/443, 602; 7/124, 376, 433; 8/467, 487, 500, 506, 509; 9/59, 126, 425, 430, 435, 446, 476; 10/156;

Ebû Akîl, 2/200; 3/154, 313; 10/133;

Ebû Ali el-Cûzecânî, 1/477;

Ebû Âmir (el-Akadî), 1/32, 393; 3/300, 682; 5/389, 508, 573; 6/320, 426; 7/481; 8/191, 272, 409, 470; 9/105, 302, 314;

Ebû Amr b. el-Alâ, 3/320; 8/194, 241; 9/391; 10/286;

Ebû Amr ed-Dimaşkî, 2/128;

Ebû Amr eş-Şeybânî, 3/480; 7/420;

Ebû Âsım, 1/341; 2/77; 3/239, 475, 549; 4/518; 6/57, 66, 160, 296; 7/426, 450; 8/542; 9/120, 514; 10/58;

Ebû Asîb, 5/139;

Ebû Atiyye, 3/274, 282;

Ebû Avâne, 1/286, 326, 349, 354; 3/301, 351, 408, 575, 627; 4/64, 326; 5/196, 597; 6/301, 317; 7/48, 296, 430; 8/232, 319, 328; 9/256;

Ebû Bahr, 7/542; 9/21;

Ebû Bekr b. Abdillah b. Kays, 3/503;

Ebû Bekr b. Abdirrahman, 1/94;

Ebû Bekr b. Ayyâş, 2/434, 556; 5/183, 366; 6/235; 7/11, 341; 8/110, 172, 210, 492; 9/373;

Ebû Bekr b. Ebî Meryem, 3/56;

Ebû Bekr b. Ebî Mûsa, 6/34, 520;

Ebû Bekr b. Ebî Züheyr, 9/290;

Ebû Bekr b. Fûrek, 1/122, 192; 2/190;

Ebû Bekr b. Hafs, 10/148;

Ebû Bekr b. Hazm, 7/466;

Ebû Bekr b. Muhammed b. Amr b. Hazm, 3/108; 10/426;

Ebû Bekr b. Süleymân b. Ebî Hasme, 3/521;

Ebû Bekr b. Şâzân, 1/245;

Ebû Bekr el-Basrî, 2/614;

Ebû Bekr el-Huzelî, 1/414; 7/339;

Ebû Bekr el-Verrâk, 2/193;

Ebû Bekr en-Nehşelî, 4/17; 5/311;

Ebû Bekr es-Sekafî, 9/428;

Ebû Bekr es-Sıddîk, 1/190, 231, 576; 2/34, 275, 386, 442, 491, 506; 3/77, 196, 287, 594, 656; 4/369, 371, 484, 568; 5/521, 545, 546; 6/32, 200, 315, 613, 649; 7/275, 367; 8/21, 234, 235, 333, 459; 9/290, 368, 450; 10/143, 144, 145, 148, 270, 462;

Ebû Bekr es-Sûlî, 8/155;

Ebû Bekr eş-Şamşâtî, 5/117;

Ebû Bekr eş-Şiblî, 1/611; 2/219, 618;

Ebû Bekre, 3/83; 4/31, 266, 282, 352; 5/572; 6/458; 7/165, 353, 354, 458, 459, 505;

Ebû Berze, 2/455, 584; 5/254, 415, 416; 6/478; 9/25; 10/412;

Ebû Bürde b. Niyâr, 7/534;

Ebû Câfer, 1/11, 75, 354; 2/187, 364, 551; 3/104, 149, 264, 289, 295; 4/190; 5/79, 160, 317, 350, 483, 507; 6/205, 261, 282, 386, 509; 7/194, 208, 230; 8/32, 147, 179, 474, 522, 542; 9/52, 91, 115, 396, 465; 10/83, 115, 277;

Ebû Câfer el-Hatmî, 1/75; 8/179;

Ebû Câfer er-Râzî, 1/354;

Ebû Cehil, 1/154;

Ebû Cehm b. Huzeyfe, 4/165;

Ebû Cemre, 2/362, 363; 4/673;

Ebû Cuhayfe, 5/318, 654, 655; 6/129, 251; 9/152, 153;

Ebû Cuheym, 3/175;

Ebû Curey el-Huceymî, 8/10, 377;

Ebû Dücâne, 1/488;

Ebû Esmâ, 4/317; 8/513;

Ebû Eyyûb (el-Ensârî), 1/440, 544, 545, 546, 584, 585; 2/282, 296, 499; 3/134, 333, 334, 452, 453, 480, 618; 4/43, 315, 316, 688; 5/35, 78, 144, 156; 6/126, 354, 380, 411, 430, 431, 695, 700; 7/99, 182, 359, 390, 495, 496, 508; 8/431; 9/54, 55; 10/278, 364, 372, 373, 378;

Ebû Ferve, 3/318; 10/112;

Ebû Ferve ez-Zâhid, 2/300;

Ebû Firâs, 3/379; 5/210; 6/564; 8/152, 509; 10/433;

Ebû Gâlib, 3/468, 469;

Ebû Gassân, 3/475; 7/546; 8/9;

Ebû Ğiyâs, 5/74;

Ebû Hakîm, 3/404; 10/210;

Ebû Hakîme el-Abdî, 3/404;

Ebû Halde, 8/536;

Ebû Hâlid el-Ahmer, 3/652; 4/8;

Ebû Hamza, 1/411; 2/137, 183, 217, 523; 3/70, 127, 128, 192; 4/167; 5/556; 6/574; 7/162; 8/443, 519; 9/184, 325; 10/201;

Ebû Hamza el-Attâr, 2/217;

Ebû Hanîfe, 1/19, 29; 6/123;

Ebû Harb b. Ebi'l-Esved, 2/95;

Ebû Hassân, 9/261;

Ebû Hâtim er-Râzî, 9/189;

Ebû Hayseme, 1/543; 2/550, 556, 584, 603; 3/154, 276, 283; 6/123, 191; 7/424; 8/325; 10/13;

Ebû Hayyân et-Teymî, 4/676; 5/355, 358;

Ebû Hâzım, 1/9; 2/60, 213, 298, 299, 522, 588, 633; 3/400, 451, 556, 633; 5/106, 120, 660, 661; 6/87, 143, 251, 585, 587, 592; 7/183, 209; 8/96, 119, 139, 142, 425; 9/120, 397; 10/70, 104, 109, 116, 147, 385, 421;

Ebû Hind, 6/544;

Ebû Hirâş es-Sülemî, 6/437;

Ebû Hişâm, 3/457; ;

Ebû Humeyd es-Sâidî, 2/462, 488; 3/649; 5/574; 6/170;

Ebû Hureyre, 1/24, 32, 33, 37, 58, 61, 67, 74, 75, 88, 97, 102, 105, 106, 108, 113, 130, 131, 143, 146, 159, 173, 208, 211, 226, 227, 258, 268, 273, 274, 294, 317, 318, 322, 323, 326, 329, 336, 344, 349, 351, 352, 353, 357, 358, 361, 367, 368, 370, 373, 379, 384, 388, 403, 411, 412, 420, 421, 423, 424, 426, 429, 431, 432, 437, 441, 495, 496, 497, 498, 508, 509, 510, 516, 517, 518, 520, 535, 542, 543, 548, 552, 561, 562, 570, 575, 582, 586, 588; 2/19, 29, 35, 36, 42, 43, 44, 46, 70, 141, 148, 149, 150, 151, 152, 159, 160, 166, 171, 179, 194, 197, 200, 202, 204, 208, 212, 222, 232, 233, 235, 262, 267, 316, 319, 320, 326, 338, 348, 353, 354, 355, 358, 384, 386, 389, 390, 396, 405, 411, 413, 415, 423, 424, 429, 438, 442, 443, 464, 470, 472, 474, 477, 478, 486, 487, 542, 544, 546, 548, 551, 552, 555, 556, 557, 566, 567, 577, 578, 579, 581, 585; 3/22, 35, 37, 38, 40, 46, 48, 49, 52, 95, 101, 102, 114, 120, 142, 143, 151, 164, 170, 171, 189, 194, 196, 205, 206, 207, 215, 219, 220, 224, 235, 238, 243, 244, 281, 286, 287, 288, 292, 293, 309, 322, 323, 328, 329, 330, 348, 372, 376, 378, 386, 419, 420, 421, 431, 442, 446, 448, 449, 451, 458, 459, 461, 464, 465, 469, 477, 485, 487, 491, 497, 498, 499, 500, 504, 510, 511, 514, 515, 519, 523, 524, 531, 532, 533, 534, 535, 538, 539, 549, 558, 560, 561, 563, 565, 566, 568, 569, 572, 574, 576, 577, 579, 580, 583, 587, 589, 595, 606, 607, 610, 611, 613, 614, 615, 616, 620, 623, 626, 628, 636, 637, 638, 640, 642, 643, 645, 680; 4/19, 20, 24, 33, 34, 35, 40, 43, 45, 47, 48, 66, 73, 78, 79, 82, 83, 94, 97, 100, 101, 110, 111, 115, 116, 117, 118, 119, 123, 124, 133, 136, 142, 143, 147, 155, 156, 160, 161, 182, 185, 186, 190, 201, 203, 211, 212, 214, 217, 218, 219, 220, 221, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 240, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 251, 260, 261, 262, 265, 266, 274, 301, 329, 330, 335, 336, 346, 350, 382, 386, 390, 392, 393, 394, 395, 396, 405, 415, 422, 423, 438, 443, 474, 476, 486, 489, 512, 527, 528, 529, 530, 534, 535, 536, 538, 541, 542, 549, 551, 555, 560, 562, 571, 578, 592, 594, 595, 596, 600, 604, 607, 608, 610, 622, 635, 641, 642, 649, 650, 651, 655, 660, 675, 681, 682, 683; 5/9, 18, 29, 31, 41, 58, 63, 71, 72, 86, 108, 124, 125, 126, 140, 141,

21ع, 2

147, 148, 157, 162, 173, 195, 201, 205, 208, 214, 216, 217, 218, 222, 223, 228, 251, 264, 272, 274, 276, 277, 284, 291, 292, 303, 308, 321, 322, 329, 330, 333, 335, 336, 347, 377, 394, 395, 402, 403, 405, 406, 409, 432, 437, 440, 441, 442, 447, 449, 456, 464, 466, 471, 479, 480, 481, 482, 488, 495, 497, 505, 507, 509, 512, 513, 517, 518, 520, 526, 527, 528, 536, 537, 538, 539, 557, 561, 575, 577, 586, 587, 591, 599, 602, 607, 608, 609, 611, 612, 628, 639, 647, 648, 651, 663, 665, 668; 6/21, 24, 28, 31, 34, 52, 54, 59, 60, 61, 86, 87, 90, 104, 111, 112, 115, 125, 126, 132, 133, 149, 153, 167, 173, 174, 175, 176, 202, 203, 204, 208, 219, 220, 224, 232, 233, 236, 241, 242, 243, 249, 254, 255, 266, 267, 270, 287, 289, 297, 328, 329, 336, 342, 346, 350, 353, 355, 382, 391, 416, 426, 427, 431, 435, 447, 449, 451, 455, 457, 459, 464, 467, 477, 482, 486, 492, 508, 511, 520, 532, 533, 534, 537, 540, 554, 559, 586, 600, 601, 618, 625, 629, 640, 641, 659, 660, 661, 664, 668, 690, 701; 7/31, 69, 93, 98, 99, 103, 115, 135, 141, 148, 153, 157, 161, 169, 178, 181, 219, 220, 223, 229, 238, 239, 240, 246, 263, 286, 306, 310, 320, 328, 331, 336, 337, 340, 353, 371, 372, 373, 396, 406, 407, 409, 410, 413, 418, 428, 433, 434, 451, 453, 454, 456, 461, 462, 475, 490, 491, 497, 502, 507, 508, 511, 515, 516, 518, 521, 528, 530, 531, 541, 544, 546; 8/10, 11, 12, 13, 21, 24, 26, 40, 43, 44, 46, 47, 51, 56, 62, 63, 64, 65, 66, 71, 77, 89, 96, 106, 107, 109, 110, 111, 124, 133, 134, 135, 146, 148, 149, 176, 177, 190, 225, 226, 228, 229, 230, 233, 234, 239, 247, 248, 251, 253, 257, 262, 264, 265, 266, 284, 291, 298, 299, 301, 302, 303, 309, 314, 315, 316, 318, 324, 325, 331, 353, 354, 355, 358, 360, 364, 366, 367, 368, 369, 386, 396, 407, 417, 418, 423, 424, 429, 430, 432, 433, 440, 441, 443, 444, 450, 458, 473, 483, 484, 486, 511, 520, 522, 526, 528, 541, 543; 9/7, 8, 13, 14, 22, 24, 32, 46, 47, 51, 53, 62, 63, 64, 66, 67, 79, 83, 89, 90, 105, 106, 144, 146, 147, 150, 151, 152, 157, 164, 165, 172, 173, 189, 191, 203, 205, 207, 216, 228, 234, 255, 256, 257, 258, 261, 278, 279, 282, 286, 289, 297, 302, 303, 304, 305, 308, 313, 315, 316, 318, 319, 320, 321, 323, 329, 330, 332, 334, 336, 351, 354, 355, 358, 359, 362, 365, 450, 452, 495, 504, 505, 508, 509, 510, 511, 512, 519, 520, 529, 535, 537, 539; 10/7, 9, 13, 20, 25, 26, 29, 33, 52, 56, 62, 72, 76, 79, 80, 84, 87, 88, 104, 115, 125, 131, 132, 133, 134, 153, 189, 190, 191, 192, 196, 210, 239, 249, 255, 256, 257, 258, 266, 267, 268, 276, 279, 307, 317, 319, 322, 323, 331, 340, 341, 343, 351, 352, 354, 362, 365, 370, 372, 382, 388, 389, 401, 403, 404, 405, 406, 407, 410, 412, 413, 414, 416, 444, 450, 454, 455, 457, 458, 465, 466;

Ebû Husayn, 1/412; 2/115; 9/172, 495;

Ebû Huzeyfe, 1/38; 3/122; 6/583, 687; 9/499;

Ebû Huzeyme, 1/199; 2/133;

Ebû İdrîs, 3/557; 6/692; 7/79; 8/425, 426, 427, 428; 9/413; 10/183, 371, 372;

Ebû İmrân el-Cevnî, 1/164, 175, 342; 2/94; 3/173, 174, 685; 5/203, 204, 687; 8/167;

Ebû İsa, 3/20, 317; 6/83, 116, 315; 7/11; 8/74;

Ebû İshâk el-Fezârî, 3/631; 4/590; 7/421, 424; 9/98;

Ebû İshâk el-Havvâs, 6/17;

Ebû İsrâil, 8/524;

Ebû İyâs, 3/387; 8/303; 9/262;

Ebû Ka'b, 1/615; 3/462;

Ebû Kabîl, 3/588;

Ebû Katâde (el-Ensârî), 2/342; 3/45, 114, 374, 562; 4/340, 341, 384; 5/219, 220, 221, 420, 595, 596, 597; 6/26, 342, 356, 357; 7/234; 8/414, 489; 9/18, 20; 10/109, 333, 461;

Ebû Kerîme, 9/177;

Ebû Kesîr, 1/37; 4/68, 69;

Ebû Kılâbe, 1/52; 2/278, 279, 335; 3/134, 289, 388; 4/125, 235, 285, 350, 628; 5/434; 6/281, 468, 568, 679; 7/402, 518; 8/136, 322, 393, 513, 538; 9/13, 37, 116; 10/164;

Ebû Kuhâfe, 6/337;

Ebû Leheb, 1/289; 2/347;

Ebû Leylâ, 2/430;

Ebû Lubâbe, 3/566;

Ebû Ma'mer, 2/398; 3/79, 326; 6/192, 257, 311, 452; 7/301; 9/148;

Ebû Ma'şer, 5/587; 6/100, 608; 9/487;

Ebû Mâlik el-Eş'arî, 1/42; 3/427, 432, 457, 482, 626; 4/214, 616, 270, 412, 616; 5/404, 636; 6/159, 358, 431, 349; 7/457; 8/431; 9/456, 547, 548; 10/456;

Ebû Mansûr, 1/153, 250; 2/282;

Ebû Mervân, 8/343;

Ebû Mes'ûd el-Bedrî, 8/41; 10/453;

Ebû Mes'ûd el-Ensârî, 2/64, 461, 553, 554; 3/252, 253, 358, 598, 643; 4/149, 150, 256, 629; 6/630; 7/325, 326, 368, 370; 8/41, 230, 231; 9/346, 354;

Ebû Mevdûd, 6/503; 8/30;

Ebû Meymûne, 10/77;

Ebû Miclez, 1/312, 614; 8/64, 532;

Ebû Muâviye el-Esved, 6/35; 9/169;

Ebû Muhriz, 1/342;

Ebû Mus'ab, 6/258;

Ebû Musa, 3/147, 369; 4/98; 8/514;

Ebû Mutî, 4/302; 9/66;

Ebû Müslim, 2/358, 533; 3/445, 628;

Ebû Müslim el-Havlânî, 1/605; 7/177;

Ebû Naâme, 7/351;

Ebû Nadra, 1/339; 2/416; 4/272, 283; 5/521; 6/271, 506; 7/287, 314, 415; 8/386;

Ebû Nasr el-Âmilî, 7/342;

Ebû Necîh, 2/240; 5/567;

Ebû Nevfel b. Ebî Akreb, 4/404;

Ebû Nusayra, 3/594;

Ebû Nuvâs, 1/128;

Ebû Osmân, 1/122, 228, 245, 469, 474, 475, 481, 490, 492, 608; 2/73, 131, 157, 171, 184, 286, 287, 294, 331, 595, 639; 3/288, 295, 446, 623, 629, 687; 4/100, 214, 300, 390, 393, 500, 525; 5/177, 178, 385; 6/188, 189, 518, 534, 575, 578, 620; 7/58, 79, 107, 118, 119, 180, 343, 366; 8/39, 90, 93, 98, 133,

154, 186, 187, 188, 210, 211, 402, 464; 9/99, 101, 335, 408, 435, 475; 10/175, 283, 421;

Ebû Osmân en-Nehdî, 2/580; 3/554; 4/27; 6/229; 7/32, 51; 9/37, 336; 10/164;

Ebû Râfi, 1/556; 2/515, 516; 3/105, 598; 4/678; 5/197; 7/78, 131, 451; 8/247, 252, 276; 9/18;

Ebû Râşid, 5/274; 7/65; 8/368;

Ebû Ravh, 5/301;

Ebû Recâ, 2/315; 3/409, 514, 659; 5/380, 533; 8/276; 9/413; 10/30, 31, 302;

Ebû Recâ el-Utâridî, 4/353; 6/236;

Ebû Reyhâne, 5/398; 6/320; 8/61; 9/309;

Ebû Rezîn, 1/519; 5/225; 6/259; 8/442; 10/241;

Ebû Rimse, 2/238, 449; 6/252, 331; 7/432;

Ebû Ruhm, 4/377;

Ebû Sa'lebe el-Huşenî, 4/372; 5/328; 7/277, 522; 9/247;

Ebû Safiyye, 1/615;

Ebû Sahra, 5/555;

Ebû Saîd b. el-Muallâ, 2/438; 3/216, 219;

Ebû Saîd el-Hudrî, 1/56, 60, 232, 233, 269, 288, 335, 336, 367, 384, 408, 425, 432, 437, 506, 508, 511, 542; 2/58, 77, 209, 265, 273, 405, 431, 473, 565; 3/73, 105, 156, 158, 230, 232, 278, 325, 326, 327, 343, 383, 385, 391, 400, 412, 457, 497, 500, 529, 551, 572, 601, 602, 611, 613, 638; 4/93, 138, 178, 179, 250, 258, 259, 277, 283, 328, 346, 377, 401, 433, 493, 498, 548, 593, 622, 643; 5/43, 169, 226, 237, 316, 446, 530, 534, 576, 625; 6/59, 133, 143, 147, 149, 161, 207, 208, 284, 384, 601, 674, 675; 7/155, 162, 182, 231, 246, 286, 287, 288, 367, 384, 448, 449, 519, 527, 536; 8/63, 97, 110, 115, 222, 236, 283, 347, 394, 471, 472, 491, 533, 540; 9/79, 237, 255, 275, 302, 303, 320, 328, 353, 366, 457, 498, 522, 523, 529; 10/61, 93, 100, 128, 240, 257, 285, 311;

Ebû Sâlih, 1/62, 280, 336, 390, 411, 418, 516, 614; 2/8, 113, 355, 390, 411, 415, 442; 3/160, 221, 251, 487, 515, 607; 4/45, 605, 668; 5/101, 215, 216, 218, 333, 372, 428, 430, 513; 6/354, 560, 633; 8/110, 111, 492; 9/172, 173, 308;

Ebû Sebre, 6/36, 37;

Ebû Sehl, 1/389; 2/86, 288, 297, 407, 540; 3/156; 5/62, 393, 525; 6/566, 567, 636, 642; 9/446, 447; 10/271;

Ebû Selâm, 7/430;

Ebû Seleme b. Abdirrahman, 3/533; 4/244, 245; 5/216, 219, 220, 347; 6/319, 335; 7/511; 8/61;

Ebû Seleme, 1/67, 575; 2/147, 474, 486; 3/120, 194, 322, 572; 4/231, 243, 364; 5/201, 218, 519; 6/175, 318, 466; 7/181, 182, 229, 364; 8/159; 9/173, 230, 454; 10/57, 268, 372;

Ebû Sellâm, 6/481; 10/86;

Ebû Sinân, 1/81; 6/557; 8/83, 221, 444; 9/231;

Ebû Sumâme, 6/573;

Ebû Süfyân, 3/56, 487; 4/224; 7/116; 10/36, 37;

Ebû Süheyl b. Mâlik, 5/251; 8/240;

Ebû Süleymân ed-Dârânî, 2/87, 152, 178; 3/676; 5/685, 686; 6/11, 13, 474, 509; 7/380;

Ebû Süleymân el-Hattâbî, 1/312, 348; 2/329; 6/310; 7/370; 8/400;

Ebû Süleymân ed-Dârânî, 1/312, 348, 423, 424, 480, 611; 2/78, 87, 123, 152, 178, 329; 3/381, 676; 4/524; 5/650, 682, 685, 686, 687; 6/11; 7/82; 8/39, 89; 9/169; 10/300;

Ebû Şeybe, 1/27, 426; 5/553; 10/418;

Ebû Şeyh el-Hunâî, 7/167;

Ebû Şurayh el-Adevî, 9/144, 173;

Ebû Şurayh el-Huzâî, 3/18, 57; 5/302; 9/143;

Ebû Şureyh el-Ka'bî, 9/145, 175;

Ebû Talha, 1/413; 2/404, 450, 468; 4/126, 137, 144, 162, 413; 6/283, 284; 7/426, 502; 8/260, 261, 472; 9/252, 253, 254; 10/53;

Ebû Talha b. Sehl el-Ensârî, 7/315;

Ebû Talha el-Havlânî, 9/231;

Ebû Tâlib, 1/106, 288; 2/59, 346, 624; 5/74; 7/107; 10/248;

Ebû Tâlib el-Kâss, 5/368;

Ebû Târık el-Lebbân, 2/99;

Ebû Temîme, 5/95, 424, 425; 6/29, 209;

Ebû Temîme el-Huceymî, 5/96; 6/210; 8/376;

Ebû Temmâm, 5/466; 9/422;

Ebû Turâb, 2/171;

Ebû Ubeyd el-Herevî, 6/485; 8/69;

Ebû Ubeyde, 1/602; 2/445; 3/67, 123, 133; 4/50, 213, 262; 5/244, 541, 548, 636; 6/217, 543, 544; 7/222, 518; 8/80, 445; 9/386, 428; 10/162, 363;

Ebû Ubeyde b. Abdillah b. Mes'ûd, 7/271;

Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh, 2/22, 40; 7/165; 8/412; 9/309, 419, 525;

Ebû Ubeyde b. Huzeyfe, 9/277;

Ebû Ubeyde Ma'mer b. el-Müsennâ, 10/312;

Ebû Umâme b. Sehl b. Huneyf, 4/578; 5/439; 8/372; 10/442;

Ebû Umâme el-Bâhilî, 1/44; 2/402; 3/19, 39, 47, 152, 153, 234, 307, 360, 444, 445, 468, 478, 482, 598, 599, 615, 625; 4/103, 121, 135, 185, 204, 208, 227, 238, 412, 455, 603, 644, 645; 5/14, 42, 57, 199, 269, 400, 401, 451, 467, 531, 538, 635; 6/25, 114, 160, 215, 272, 273, 334, 336, 354, 361, 539, 612, 623, 663, 664, 686, 687; 7/20, 150, 151, 255, 290, 316, 352, 372, 535; 8/52, 83, 174, 215, 291, 292, 318, 332, 337, 400, 406, 439, 441, 529, 530; 9/20, 288, 308, 341, 342; 10/14, 16, 44, 57, 99, 132, 205, 313, 343, 354, 361, 436;

Ebû Umâra, 3/240; 6/696;

Ebû Umeyr es-Sûrî, 2/574;

Ebû Umeyye eş-Şa'bânî, 6/670; 7/277; 9/247;

Ebû Usâme, 1/266, 410, 513, 610; 2/210, 396, 528; 3/26, 368, 370, 431, 529, 636; 4/65, 203; 5/387, 498; 6/84, 111, 138, 164, 173, 257, 303, 543, 703; 7/305, 345, 370, 422, 486;

8/113, 249, 256, 479; 9/39, 105, 190, 196, 231, 303; 10/13;

Ebû Useyd, 4/189, 190; 6/116, 342, 353; 7/463;

Ebû Uyeyne, 4/213;

Ebû Vâil, 2/126, 630; 3/16, 109, 137, 138, 199, 260, 665; 4/85; 5/12, 268, 269, 337, 493, 499; 6/260, 452, 627; 7/402; 8/117, 193, 453; 9/282, 311; 10/40, 273, 377;

Ebû Vâkıd el-Leysî, 3/300; 9/516, 518; 10/188;

Ebû Vehb Muhammed b. Muzâhim, 1/557;

Ebû Yahya, 2/450; 7/151; 9/183; 10/439;

Ebû Yahyâ el-Kattât, 6/469;

Ebû Yezîd, 1/615, 616; 2/305, 611; 3/547; 6/443, 543, 544; 7/53; 10/418;

Ebû Yezîd el-Bistâmî, 1/454, 615, 616; 2/305, 611;

Ebû Yûsuf, 2/95; 5/184, 688; 6/44; 7/390; 8/107;

Ebû Zabyân, 1/95; 9/369;

Ebû Zem'a, 6/507;

Ebû Zer, 4/542;

Ebû Zer el-Ğifârî, 1/9, 129, 146, 147, 329, 361, 541, 544, 561; 2/34, 37, 162, 163, 309, 357, 405; 3/68, 69, 244, 251, 252, 450, 451, 551, 582, 628; 4/29, 30, 51, 53, 54, 68, 69, 70, 82, 96, 97, 130, 131, 132, 139, 151, 159, 169, 214, 216, 264, 275, 284, 386, 390, 426, 457, 539, 542, 547, 554, 591, 632, 686; 5/36, 167, 276, 314, 315, 338, 339, 400, 473, 474; 6/104, 106, 203, 248, 330, 452, 628, 629, 662, 692, 693; 7/149, 164, 166, 170, 191, 216, 265, 291, 308, 309, 310, 474, 502, 530, 539, 541; 8/8, 113, 114, 145, 226, 227, 379, 410, 411; 9/30, 93, 135, 148, 154, 208, 258, 259, 260, 535; 10/10, 32, 42, 43, 55, 81, 82, 95, 113, 171, 172, 173, 213, 416, 417;

Ebû Zeyd, 2/453, 537; 5/375; 9/430, 463;

Ebû Zuheyr en-Numeyrî, 9/441;

Ebû Zür'a, 4/445, 567; 5/110; 6/616; 7/429; 8/430, 436, 542; 10/116;

Ebvâ, 2/345; 3/343; 7/398;

Ebyen, 2/329; 10/86;

Eflah, 4/688; 5/508; 6/180;

Eflah el-Esved, 9/440;

Ehl-i Beyt, 1/449; 2/405, 428, 429, 487; 4/479; 8/217;

ekin, 2/267, 430; 4/173, 174; 5/24; 6/43; 7/174; 9/278, 279;

ekmek, 1/378; 2/129, 137, 251, 267, 312, 316, 397; 4/23, 92, 164, 168, 169, 175, 423, 439, 440; 5/115, 139, 662, 673, 675, 681, 682, 685; 5/655; 6/19, 44, 65, 77, 83, 108, 109, 118, 141, 165, 225, 226; 6/229; 7/337; 9/182, 184, 185, 187, 284, 540; 10/17, 20, 54, 277, 312, 364;

elma, 2/238;

eman vermek, 8/470;

Enes b. Mâlik, 1/144, 175, 199, 208, 227, 229, 272, 287, 295, 322, 326, 362, 374, 376, 386, 437, 446, 450, 451, 476, 507, 525, 526, 527, 581; 2/16, 25, 26, 36, 38, 137, 200, 201, 203, 253, 257, 333, 335, 361, 362, 395, 397, 404, 407, 418, 432, 433,

450, 458, 465, 475, 487, 491, 501, 518, 529, 530, 576; 3/29, 85, 97, 146, 148, 149, 165, 184, 201, 222, 271, 285, 315, 316, 332, 336, 339, 376, 452, 463, 492, 517, 518, 520, 535, 537, 550, 552, 553, 584, 600, 619, 622, 634, 636, 648, 661; 4/19, 78, 79, 86, 92, 113, 114, 137, 144, 145, 208, 233, 248, 301, 303, 307, 311, 361, 365, 400, 419, 420, 421, 429, 462, 469, 536, 560, 561, 563, 620; 5/13, 28, 32, 34, 67, 70, 99, 128, 169, 183, 207, 293, 313, 317, 327, 344, 345, 393, 422, 464, 560, 564, 569, 587, 601, 604, 624, 657, 662; 6/13, 23, 57, 64, 82, 84, 85, 94, 101, 103, 105, 109, 119, 121, 145, 157, 163, 164, 165, 177, 179, 183, 196, 197, 209, 221, 228, 229, 241, 242, 251, 263, 265, 270, 293, 296, 299, 300, 301, 302, 310, 315, 316, 317, 318, 330, 331, 335, 344, 353, 354, 355, 358, 369, 388, 423, 424, 426, 428, 429, 430, 484, 497, 519, 563, 602, 617, 689, 694, 699, 704; 7/42, 55, 86, 115, 130, 167, 212, 219, 247, 250, 255, 278, 302, 314, 324, 332, 333, 338, 357, 362, 385, 403, 427, 438, 445, 467, 498, 503, 512, 543; 8/15, 20, 27, 30, 42, 49, 59, 76, 78, 97, 125, 126, 190, 198, 220, 260, 279, 311, 321, 322, 324, 354, 376, 385, 412, 417, 418, 422, 435, 437, 456, 481, 494, 518, 519, 524, 532, 536, 543; 9/11, 17, 26, 29, 49, 68, 74, 134, 184, 192, 193, 248, 254, 267, 268, 280, 281, 283, 285, 316, 325, 330, 347, 348, 357, 359, 360, 361, 362, 388, 396, 403, 417, 449, 451, 458, 496, 498, 507, 508; 10/8, 21, 73, 84, 85, 97, 101, 102, 118, 127, 129, 131, 138, 140, 182, 195, 198, 200, 202, 204, 205, 260, 262, 323, 326, 327, 331, 353, 355, 376, 379, 414, 415, 423;

Enes b. Sîrîn, 5/600; 8/261;

Ensâr, 1/64, 153, 170, 200, 384, 412, 435; 2/109, 251, 259, 282, 336, 397, 403, 405, 430, 431, 432, 451, 452, 455, 457, 458, 490, 491, 493, 496, 556; 3/414, 452, 493, 516, 526, 530, 567; 4/61, 63, 128, 135, 144, 162, 176, 178, 180, 226, 567; 5/31, 39, 139, 140, 141, 142, 143, 262, 387, 434, 541, 596, 677; 6/75, 76, 98, 125, 151, 152, 156, 239, 334, 380, 423, 425, 489, 528, 541, 651, 670; 7/31, 102, 191, 234, 432, 463; 8/8, 268, 326, 390, 396, 401, 479, 481, 495, 521, 525; 9/41, 137, 156, 201, 202, 234, 236, 237, 249, 253, 263, 265, 306, 343, 365, 463, 525, 540; 10/56, 73, 118, 140, 198, 326;

ergenlik, 1/99; 4/82;

Ermenistan, 1/199;

Esbât b. Muhammed, 3/195;

Esbât b. Nasr, 10/235;

Esed b. Mûsa, 4/197;

Esed oğulları, 3/106; 6/363; 7/412;

esir(ler), 1/28, 98, 152; 2/192, 516, 517; 4/88, 253, 638, 670; 5/54, 143, 146; 7/17, 18, 30, 339; 8/416, 489, 505, 510; 10/244, 335;

Esmâ b. Hârice, 8/309; 9/199;

Esmâ b. Ubeyd, 8/451; 9/374; 10/424;

Esmâ binti Umeys, 5/258, 545, 546; 8/74; 9/491, 493; 10/443;

Esmâ binti Yezîd, 3/239, 269; 4/13; 5/248, 596; 6/221, 611; 8/312, 384, 491; 10/375, 379;

34,236 ,2

esneme, 8/118;

Esved b. Hilâl, 1/71; 10/262;

Esved b. Serî', 5/26, 54;

Esved b. Şeybân, 4/131; 9/23;

Esved b. Yezîd, 2/463; 4/207, 342, 428; 7/292;

eşek(ler), 3/525, 642; 5/475; 5/642; 6/18, 282, 482, 599; 7/401, 402, 463, 465; 8/77, 78, 80, 82; 9/207, 487;

etek, 3/459, 460, 463; 4/139; 6/199, 200, 201, 202, 349, 350, 511; 8/264, 265;

Evs b. Bişr, 2/237;

Evs b. Evs, 3/597;

Evs b. Şurahbîl, 7/335;

Evs b. Yezîd el-Lahmî, 10/215;

Evzaî, 1/79, 498; 2/197, 198, 331, 347, 544, 603, 619, 637; 3/548, 557, 596, 638, 662, 671; 4/9, 11, 12, 31, 255, 327, 477, 499, 590; 5/289, 512; 6/70, 447, 495, 597; 7/5, 44, 46, 101, 168, 185, 188, 194, 360, 471; 8/96, 173, 343, 465, 490, 522, 523; 9/8, 113, 118, 200; 10/288, 463;

eyer, 6/195; 8/508;

Eyle, 2/179;

Eyyûb b. Mûsa, 2/533; 6/304; 8/271, 272, 273;

Eyyûb es-Sahtiyânî, 2/161, 278, 279, 458, 610; 5/232; 6/328, 386, 599; 8/212, 501; 9/167;

ezan, 2/98, 207; 3/52, 431, 434, 510, 514, 515, 516, 541, 542, 546, 561, 562, 571, 586, 606, 607, 608, 610, 611, 612, 613, 633, 637, 681; 4/61, 427; 5/633; 6/100; 8/254, 255, 256; 10/323, 353;

Ezd, 6/320; 9/125;

Ezrak b. Kays, 3/211; 4/390; 9/245;

Fadâle b. Ubeyd, 3/120, 144, 145; 4/641, 658, 659; 6/360; 7/405; 9/536; 10/60, 61, 387;

Fadl b. Abbâs, 4/333, 511, 512;

Fadl b. Atiyye, 8/274;

Fadl b. Dukeyn, 1/331; 2/173; 4/397;

faiz, 1/294, 304; 4/655, 660; 5/532, 570, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 587, 591, 592, 635; 6/52, 449, 481; 7/477;

fakirlik, 1/241, 252, 609; 2/52, 254, 296, 404, 405, 518; 4/55, 190; 5/503, 532; 6/392; 7/163, 477, 511; 8/143; 9/225, 368; 10/8, 10, 61, 100, 131, 132, 345;

fal, 1/435; 2/236, 237; 5/403, 613; 6/381;

fal okları, 5/571, 610, 642, 645; 10/214;

fare, 4/663; 6/171, 172;

Fâris, 2/289; 5/256, 474, 628;

Hz. Fâtıma, 3/304; 5/208, 668; 8/255, 378, 395; 10/54;

Fâtıma binti Abdilmelik, 10/87; 2/128;

Fâtıma binti Kays, 2/457;

Fâtıma el-Huzâiyye, 9/306;

Fâtiha Sûresi, 1/557; 2/438; 3/6, 10, 201, 202, 204, 205, 207, 212, 214, 215, 216, 217, 218, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 229, 230, 231, 232, 233, 262, 264, 295, 299, 351, 355, 401; 4/360, 381; 9/31;

Ferazdak, 1/490; 2/179;

Ferkad, 3/673; 4/235; 6/188, 229; 8/397; 9/404;

fersah, 1/430; 7/323;

Ferve b. Nevfel, 3/60, 318, 319;

fetva, 2/378, 528; 3/183; 4/167;

Feyrûz ed-Deylemî, 4/569;

Fırat, 2/109; 7/190; 9/544;

Fıtr b. Halîfe, 5/194;

fidye, 1/412, 413; 4/683; 5/7; 7/137; 10/341;

Fil ordusu, 4/476;

Filistin, 7/171, 335;

Firavun, 1/150, 221, 288, 432, 441; 2/463, 514, 515; 3/494; 4/36, 337; 5/93, 118, 119, 503; 6/392; 7/228, 548; 9/83, 84;

Firdevs, 1/423, 488, 489; 2/44, 114; 3/67, 279, 304, 518; 4/540; 5/28, 41, 44, 59, 119, 123, 166, 168, 170, 208, 254, 272, 278, 326, 336, 339, 447, 538, 624, 654; 6/174, 232, 395, 401, 415, 460, 479, 566, 567, 601, 613, 659; 7/23, 42, 75, 94, 164, 173, 213, 219, 253, 321, 324, 327, 328, 339, 363, 371, 372, 396, 417, 455, 458, 459, 469, 485, 499, 512, 517, 544; 8/13, 16, 30, 38, 56, 59, 73, 77, 119, 121, 245, 270, 277, 278, 290, 305, 311, 389, 408, 419, 453, 502, 536, 541; 9/31, 88, 176, 182, 186, 243, 266, 511, 517, 526; 10/14, 79, 110, 113, 123, 135, 139, 141, 159, 167, 178, 206, 207, 210, 230, 251, 263, 328;

Fudayl b. Gazvân, 6/383;

Fudayl b. İyâd, 1/79, 243, 459, 471, 480; 2/80, 83, 105, 123, 125, 127, 175, 307, 572, 594, 598, 599, 610; 3/405; 4/579; 5/68, 105, 114, 180, 292, 301, 361, 385, 425, 459, 687; 6/14, 27, 41, 517, 571, 584, 597, 598, 599; 7/44, 88, 125, 195, 199, 329, 330, 377, 441; 8/34, 99, 102, 153; 9/95, 121, 123, 127, 136, 401, 408, 414, 449, 472; 10/73, 114, 234;

Fudayl b. Merzûk, 1/594; 2/222, 223, 627;

Fuleyh b. Süleymân, 8/424;

ganimet(ler), 1/29; 2/410, 456; 3/560; 4/240, 613, 627, 652, 661, 674, 675; 5/39; 6/659; 7/154, 175, 247; 8/304;

gece namazı, 2/34, 391, 555; 3/68, 80, 111, 113, 114, 619, 631, 634, 681; 3/70, 625, 626, 628, 629, 630; 4/18, 19; 4/26, 27, 29, 30, 284, 296, 297, 335; 5/98, 295, 324, 618; 6/423, 633; 8/316;

gemi, 2/157, 283, 512; 4/349, 425; 5/203, 204, 205, 480, 481; 7/289;

gerdanlık, 2/191;

gerdek, 2/524; 8/308;

geyik, 4/523;

gıybet, 4/264, 265; 5/368, 667; 6/223, 441, 475, 476, 478, 483, 484, 485, 486, 490, 491, 492, 493, 497, 498, 504, 516, 517, 518, 519, 521; 9/209, 211, 213, 217; 10/290, 376, 429;

göbek, 9/270; 2/521; 4/518; 5/405, 513; 6/185, 196, 197, 207, 221, 222, 223, 228, 229, 252, 253, 271, 272, 273; 7/166, 264; 8/64; 9/475, 456;

göz değmesi, 10/441, 443; 3/343;

göz yaşı, 2/47; 9/457;

gözleri kör, 1/254; 3/677; 4/152; 7/50;

gözyaşı, 1/519; 2/47, 52, 53, 62, 64, 317; 4/439, 440; 8/132; 9/450;

gusül, 2/271; 3/454, 577, 594;

gümüş, 1/153, 422, 501, 502, 542; 2/276, 403; 3/274, 334; 4/44, 47, 52, 206, 676; 5/557; 6/183, 184, 295, 297, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 309, 310, 312, 314, 316, 317, 318, 321, 322, 323, 324, 325; 8/150, 259, 319, 511; 9/45, 331, 344; 10/68, 164, 309;

güvercin, 2/56; 5/202, 232; 6/338, 391;

güzel koku, 1/435; 2/623; 3/111, 578, 579; 4/305, 571; 6/175, 219, 252, 341; 7/415;

Ğâlib el-Kattân, 3/260; 6/88; 8/392, 536, 544;

Ğassân, 2/129; 4/151; 5/288, 403, 660; 6/27, 552, 599; 7/22, 158; 9/67, 494, 534; 10/459;

Ğaylân b. Cerîr, 1/413; 8/455;

Ğifâr, 4/257; 5/474; 6/210;

Habbâb, 2/119, 504, 505, 508; 9/85; 10/40, 186, 205, 295;

Habbâb b. el-Eret, 1/190; Eret, 10/39, 91, 204; Eret, 3/60;

Habeşistan, 1/94; 2/503; 7/273; 8/413, 414;

Habeşli, 2/45; 7/148, 251, 252; 9/328;

Habîb b. Ebî Amre, 3/86;

Habîb b. Ebî Sâbit, 1/79; 3/519; 4/165; 6/412, 633; 8/212; 10/188, 278, 326;

Habîb b. Mesleme, 7/190; 10/172;

Habîb b. Ubeyd, 7/537;

Habîb Ebû Muhammed, 5/181; 9/377;

hacamat, 2/229, 255; 6/371, 498; 7/358, 359;

hacamatçı, 6/327, 328;

Haccâc b. Ebî Zeyneb, 7/51;

Haccâc b. Ertâa, 4/368; 7/359;

Haccâc b. Furâfisa, 5/279;

Haccâc b. Hassân, 6/369;

Haccâc b. Minhâl, 2/586; 3/13, 306; 6/265; 9/251; 10/405;

Haccâc b. Muhammed, 1/405; 3/378; 7/426; 8/478, 524; 9/515;

Haccâc el-Esved, 6/619;

Hacer-i Esved, 2/62; 4/6, 468, 469, 489, 490, 491, 492, 493, 501, 503, 641; 7/66, 167;

haç, 4/648; 6/198, 288; 8/361;

hadım, 4/232; 5/385; 7/203;

Hadramut, 2/382, 508; 5/270;

Hafs b. Abdirrahman, 2/116; 5/371; 6/34;

Hafs b. Âsım, 2/43;

Hafs b. Ebî Dâvud, 4/559;

Hafs b. en-Nadr es-Sülemî, 10/209;

Hafs b. Giyâs, 7/359;

Hafs b. Humeyd, 2/91; 8/143;

Hafs b. Ömer, 3/96, 643; 5/162; 6/322; 8/230; 9/251; 10/104;

Hafs b. Süleymân, 10/173;

Hafsa binti Ömer, 10/151, 152;

Hafsa binti Sîrîn, 3/685; /40; /259;

Hâkân b. el-Ehtem, 8/207;

Hakem b. Ebi'l-Âs, 3/439;

Hakem b. el-Âs, 3/434;

Hakem b. Hişâm, 5/630; 10/112;

Hakem b. Mûsa, 1/264; 2/160, 413;

Hakem b. Uteybe, 9/344;

Hakîm b. Câbir, 3/471;

Hakîm b. ed-Deylem, 9/61;

Hakîm b. Hizâm, 3/358; 4/122, 440; 6/414; 7/222; 9/521;

Hakîm b. Kays b. Âsım, 2/260; 10/329;

Hakîm b. Muâviye, 4/105;

Halef b. Halîfe, 3/542; 4/549; 8/445;

Halef b. Havşeb, 9/409;

Halef b. Hişâm, 4/672;

Halef b. Temîm, 8/462;

Hâlid b. Abdillah, 1/192; 6/60; 7/513; 8/283; 10/390;

Hâlid b. Abdirrahman, 5/384;

Hâlid b. Dureyk, 4/28;

Hâlid b. el-Hâris, 10/304;

Hâlid b. el-Hâris, 3/378; Hâris, 7/424;

Hâlid b. el-Leclâc, 5/678;

Hâlid b. el-Velîd, 5/197, 506, 521; 6/124; 9/339;

Hâlid b. Eslem, 2/276;

Hâlid b. Hidâş, 2/119; 6/244;

Hâlid b. Ma'dân, 1/406, 407; 2/30, 262; 6/48, 262, 505; 10/450;

Hâlid b. Râfi, 2/242, 243;

Hâlid b. Sa'd, 8/281;

Hâlid b. Safvân, 6/410; 7/205; 8/131, 152;

Hâlid b. Saîd, 6/275; 9/483;

Hâlid b. Ukbe, 10/282;

Hâlid b. Umeyr el-Adevî, 9/541;

Hâlid b. Urfuta, 9/324;

Hâlid b. Yezîd, 5/43, 621; 6/407;

Hâlid el-Hazzâ, 1/173; 2/489; 6/281, 391; 8/513;

Hâlid er-Rabaî, 2/192; 8/501; 6/483;

Halîl b. Abdillah, 4/636;

Halîl b. Ahmed, 1/574; 2/568, 569; 6/439; 8/463; 10/428;

Halîl b. Murre, 3/295, 467;

Halîmî, 1/8, 20, 21, 22, 25, 27, 29, 30, 31, 35, 40, 53, 55, 58, 61, 64, 65, 67, 84, 85, 90, 91, 92, 95, 96, 100, 102, 110, 124, 149, 150, 158, 159, 161, 165, 167, 169, 183, 195, 196, 246, 256, 279, 281, 288, 296, 299, 316, 368, 369, 376, 377, 379, 390, 393, 394, 395, 396, 423, 451, 493, 494, 504, 506, 513, 515, 519, 521, 523, 534, 543, 555, 574; 2/8, 10, 135, 136, 140, 196, 207, 228, 249, 250, 292, 339, 340, 353, 356, 379, 381, 382, 384, 385, 387, 391, 392, 408, 409, 413, 415, 417, 418, 425, 426, 436, 437, 439, 444, 445, 453, 459, 463, 479, 482, 485, 486, 487, 489, 496, 525, 577; 3/88, 91, 92, 107, 108, 151, 168, 171, 172, 188, 192, 194, 201, 225, 284, 348, 350, 360, 378, 402, 407, 409, 472; 4/120, 133, 135, 136, 210, 215, 236, 268, 291, 292, 341, 396, 450, 451, 584, 588, 598, 602, 617, 618, 639, 674, 680; 5/7, 9, 21, 22, 23, 24, 190, 191, 192, 235, 237, 246, 247, 267, 281, 283, 284, 376, 377, 386, 388, 390, 391, 392, 394, 405, 429, 430, 431, 455, 646, 649, 650, 670, 671, 673; 6/87, 142, 173, 185, 186, 189, 190, 269, 321, 346, 375, 376, 392, 393, 397, 408, 411, 415, 436, 448, 449, 453, 455, 457, 458, 475, 476, 477, 550, 551, 555, 561, 626, 630, 632, 633, 669, 670, 671, 672, 673; 7/75,

128, 136, 137, 138, 147, 151, 152, 153, 154, 155, 244, 245, 258, 260, 261, 273, 281, 283, 365, 368, 371, 380, 381, 404, 490, 495, 498, 499; 8/225, 226, 242, 254, 256, 257, 258, 259, 264, 269, 294, 338, 341, 353, 362, 363, 384, 414, 415, 417, 470, 480, 513; 9/70, 233, 249, 495; 10/240, 242, 244, 245, 254, 317, 375, 397, 399;

Hallâd b. es-Sâib, 4/483;

hamamlar, 5/626; 7/387, 393;

Hâmân, 3/494;

Hamdûn el-Kassâr, 2/171; 7/235; 10/430;

Hammâd b. Câfer, 3/679;

Hammâd b. Ebî Süleymân, 8/267;

Hammâd b. Mes'ade, 8/261;

Hammâd b. Necîh, 10/30;

Hammâd b. Seleme, 1/175, 505; 2/468; 3/174; 4/491; 5/203, 444; 6/60, 150, 368, 482; 8/28, 258, 284, 288, 327, 399, 435; 9/245; 10/252;

Hammâd b. Vâkıd, 9/385;

Hammâd b. Zeyd, 1/154, 191; 2/459; 3/124, 174; 4/330, 492, 672; 5/203, 211; 6/126, 588, 621; 7/267, 345, 346; 8/258, 287, 288, 501; 9/245; 10/192, 422;

Hamne, 6/653;

hamur, 2/316; 4/23; 5/661; 8/393; 10/450;

Hamza b. Abdillah b. Ömer, 7/434; 10/162;

Hamza b. Abdilmuttalib, 1/376; 9/530;

Hamza b. Ebî Useyd el-Ensârî, 7/418;

Hamza b. Habîb ez-Zeyyât, 3/272;

Haneş b. el-Hâris, 4/428;

Hanzale es-Sedûsî, 6/380;

Harâm b. Milhân, 9/417;

Harb b. Şeddâd, 6/205;

hardal, 1/60, 300, 327, 332; 4/134; 5/465; 7/281; 8/62, 82; 9/331, 332, 333;

Harem, 1/296; 2/453, 465; 4/457, 469, 479, 482, 483, 524, 525, 526, 553; 8/130;

Hârice b. Mus'ab, 6/282, 315;

Hârice b. Zeyd, 1/199;

Hâris b. Abdilmuttalib, 10/445;

Hâris b. Abdiluzza, 2/345;

Hâris b. Hişâm, 4/165;

Hâris b. Ka'b, 6/676;

Hâris b. Kays, 6/576;

Hâris b. Mâlik, 10/141, 142;

Hâris b. Saîd, 10/433;

Hâris b. Suveyd, 6/53, 163, 703;

Hârise b. en-Nu'mân, 7/435; 10/140, 141, 142;

Hârise b. Mudarrib, 6/480; Hârise b. Vehb el-Huzâî, 8/70;

Hârise oğulları, 3/607;

Harmele b. İyâs, 4/341; 10/391;

Harre, 5/72, 574; 6/157;

Hârun b. Abdillah, 1/405; 7/148; 8/478;

Hârun b. Riâb, 1/391;

Harut, 1/180;

Hârût, 1/182, 183; 6/470, 471; 7/193;

Hasan b. Abdilazîz, 7/348; 9/458, 477;

Hasan b. Ahmed, 1/254; 4/550; 8/200;

Hz. Hasan, 6/315; 7/324; 8/255, 516; 10/337;

Hasan b. Ali, 1/268; 2/177, 375, 468; 3/234, 279, 471, 557, 588; 4/273, 305, 342, 367, 440, 441, 442; 6/26, 74; 7/464; 8/255, 256, 514, 515; 9/425; 10/331;

Hasan b. Arefe, 1/147; 2/63, 494; 7/218;

Hasan b. Bişr, 4/593;

Hasan b. Ebi'l-Hasan, 2/63, 619; 3/593; 4/495;

Hasan b. el-Hasan, 1/567; 5/159;

Hasan b. er-Rabî, 3/223; 4/128;

Hasan b. es-Sabbâh, 1/64; 3/668;

Hasan b. Hakîm, 6/390;

Hasan b. Hay, 7/319;

Hasan b. Müslim, 10/322; 3/317;

Hasan b. Saîd el-Bâhilî, 7/90;

Hasan b. Sâlih, 2/114, 620; 4/7, 436; 6/516;

Hasan b. Sâlih b. Hay, 2/98; 5/359;

Hasan b. Selm, 3/317;

Hasan b. Umâra, 10/15;

Hasan b. Zekvân, 5/524;

Hasan(-ı Basrî), 1/39, 79, 85, 86, 239, 279, 339, 429, 530, 573, 583, 603, 607; 2/10, 14, 27, 38, 52, 71, 88, 91, 115, 278, 285, 299, 537, 539, 585, 593, 602, 620, 636; 3/161, 233, 362, 379, 380, 384, 385, 397, 409, 453, 559, 665, 682; 4/20, 33, 81, 107, 148, 238, 447, 448, 454; 5/45, 53, 55, 62, 71, 78, 79, 88, 93, 106, 161, 183, 295, 300, 311, 352, 354, 355, 356, 629; 6/52, 243, 296, 325, 391, 400, 401, 409, 415, 418, 438, 470, 506, 508, 512, 522, 570, 577, 582, 604, 612, 615, 657, 685, 697; 7/79, 82, 95, 104, 105, 116, 161, 268, 344, 364, 400, 441, 471, 512, 548; 8/11, 12, 100, 117, 124, 132, 147, 168, 180, 181, 196, 270, 278, 308, 310, 368, 370, 380, 383, 423, 451, 463, 468, 474, 506; 9/115, 118, 139, 185, 186, 198, 213, 217, 237, 242, 273, 283, 284, 294, 317, 318, 339, 343, 377, 386, 388, 406, 409, 410, 413, 414, 462, 545; 10/21, 98, 136, 137, 147, 165, 212, 225, 234, 235, 251, 260, 278, 284, 287, 289, 395, 440;

hased, 4/357; 5/238, 250, 283, 284; 6/420, 421, 423, 427, 429, 430, 438, 439, 440, 442, 443, 444, 446, 447, 451, 477; 7/531; 8/90, 315, 422; 9/543; 10/184, 384, 403, 404, 407, 405;

hasetçi, 6/445; 8/197; 9/124;

hasır, 2/393; 3/400; 4/31; 6/277; 10/45;

Hassân b. Atiyye, 1/616; 3/285; 4/177; 6/349;

Hassân b. Ebî Sinân, 2/290; 3/675; 5/375;

Hassân b. Sâbit, 4/126; 6/546; 8/197;

Hâşim b. el-Kâsım, 2/274; 6/527;

Hâşim el-Evkas, 6/198;

Hâşim oğulları, 2/346, 347, 348, 486, 492;

Hâşim oğulları, 5/156, 405, 546;

Hâşim oğulları, 7/131;

Hâşim oğulları, 8/129;

Hâşim oğulları, 10/134;
Hatice, 8/487, 488, 489;
Hâtim b. Bişr, 9/377;
Hâtim b. İsmâîl, 6/315; 10/436;
Hâtim b. Verdân, 4/564;
Hâtim b. Yûsuf, 5/301;
Hâtim el-Asam, 2/284, 312; 6/9, 571; 7/90; 8/90;
Hatîm, 4/502;
Hattâb el-Âbid, 7/89;
Havariler, 6/573;
Hâviye, 1/394, 423;
Havle binti Hakîm, 10/446;
Havle binti Kays, 6/105; 9/530;
Havşeb b. Müslim, 2/91;
Havvâ, 4/109; 5/401; 6/48;
Havvât b. Cübeyr, 5/209;
Havz, 1/383; 2/340; 3/449; 4/241, 555; 6/34, 37; 9/86, 88, 249; 10/86;
Hayber, 1/88; 4/141, 388, 677; 6/63, 166; 8/78, 414, 495; 9/513;
Hayf mescidi, 4/605;
Hayseme, 3/355, 385; 5/640; 6/16; 8/119, 326, 421, 422; 9/197;
Hayseme b. Abdirrahman, 4/550; 9/198;
Hayve b. Şurayh, 4/601; 2/77; 6/485; 9/149;
Hayyân Ebu'n-Nadr, 2/145;
Hazm b. Ebî Hazm, 1/362; 2/524; 7/95;
Hazrec, 6/651;
helva, 4/170; 6/112, 113, 114, 115, 175, 176;
Hemdân, 9/129;
Hemmâm b. el-Hâris, 3/674;
Hemmâm b. Münebbih, 1/351;
Hendek savaşı, 1/100; 6/256; 8/522;
Heraklius, 8/388;
Herşâ, 4/485;
hesaba çekilme, 1/18, 263, 268, 275, 284, 347, 392; 2/95, 121, 584; 4/13, 83, 623, 646, 680; 6/70; 8/141, 270; 10/21;
Hevâzin, 2/345;
heykel, 6/283, 284;
Heysem b. Adiy, 8/504; Adiy, 10/15;
Heysem b. Cemîl, 8/200;
Heysem b. Hârice, 6/403;
Heysem b. Humeyd, 3/145, 603;
Heysem b. Mâlik et-Tâî, 8/73;
Hıristiyan, 1/89, 158, 410; 2/501, 516, 517; 4/455, 664; 8/318, 387, 543, 544; 9/80, 470;
Hıristiyanlar, 3/563; 4/423, 470; 6/329;
hırka, 2/508; 4/311; 6/220, 243, 244; 7/166; 8/226;
hırsız(lar), 1/298; 3/638; 5/571, 601, 602; 6/479, 671; 8/188; 9/96, 202; 10/168;
hırsızlık, 1/29, 297, 308, 361; 2/27; 3/637; 4/20; 5/308, 347; 6/471, 668; 8/240; 9/41, 156; 10/399;
Hızır, 3/675; 5/279; 6/469;
Hilâl b. Habbâb, 2/528;
Hilâl b. Yesâf, 1/547; 2/210; 3/366, 367; 6/586; 9/57, 336;
Himyer, 7/391;

Hind b. Avf, 3/677;

Hind b. Ebî Hâle, 2/361, 375;

Hindistan, 4/463;

Hire, 5/430;

el-Hîrî, 2/639; 4/300; 7/118; 8/402;

Hişâm b. Abdilmelik, 5/522; 7/183; 10/306;

Hişâm b. Âmir el-Ensârî, 2/369; 6/432;

Hişâm b. Âmir, 2/369; 3/414, 680; 6/432; 8/473;

Hişâm b. el-Âs, 4/165;

Hişâm b. el-Ğâz, 3/681; 4/428;

Hişâm b. Hakîm b. Hizâm, 3/176; 5/506;

Hişâm b. Hassân, 2/54, 602, 620; 3/141, 640, 664, 685; 5/211, 233; 6/173, 359, 659;

Hişâm b. İsmâîl, 1/567;

Hişâm b. Sa'd, 3/365; 4/588; 5/77; 8/471;

Hişâm b. Urve, 1/76; 2/191, 262, 272, 278, 325, 506, 632; 3/370, 440; 4/134, 147, 379, 546, 568; 5/33, 312, 468, 506; 6/58, 69, 97, 111, 150, 197, 227, 240, 507, 695; 7/461, 486; 8/13, 20; 9/370; 10/51, 242, 399;

Hişâm b. Ziyâd, 3/675; 10/225;

Hişâm ed-Destuvâî, 1/326; 2/634; 3/34; 5/204; 6/674;

Horasan, 2/281; 7/469; 9/102, 170, 380, 486; 10/222;

horoz, 5/418, 419, 421, 422;

Hubeyb, 4/136;

Hubeyre b. Yerîm, 2/553;

Hudeybiye, 1/405; 2/446; 4/517; 7/128, 129;

Huleyd b. Abdillah el-Asarî, 10/248;

Huleyd b. Câfer, 4/153; 7/415; 9/528;

Huleyd b. Da'lec, 5/185;

Humeyd b. Abdirrahman, 1/207; 2/166; 3/334, 627; 4/657; 5/245; 6/637; 9/222, 266; 10/374; 10/419;

Humeyd b. Hilâl, 5/346; 7/176;

Humeyd el-A'rec, 3/112; 5/89; 9/272;

Humeyd et-Tavîl, 2/418; 4/573; 6/523;

humma, 9/306, 317, 318, 319, 331, 332, 363;

Humus, 2/70; 3/513; 7/393; 8/15; 10/212;

Huneyn, 6/319; 7/390; 8/379;

Huneyn savaşı, 5/445;

Hureym b. Fâtik, 4/630, 631; 5/282; 8/505;

hurma, 1/47, 95, 138, 154, 156, 158, 198, 200, 266, 550; 12, 38, 103, 189, 214, 244, 251, 312, 313, 319, 395, 397, 398, 402, 406; 33, 70, 73, 133, 138, 159, 623, 658; 61, 63, 65, 66, 78, 82, 109, 133, 144, 145, 147, 152, 153, 160, 173, 186, 241, 287, 310, 311, 415, 416, 427, 473, 474, 485, 506, 643; 129, 137, 138, 139, 140, 143, 146, 202, 259, 592, 617, 664, 672, 673, 681, 682; 5, 23, 24, 45, 47, 75, 76, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 105, 113, 128, 130, 137, 138, 139, 141, 276, 614; 54, 190; 58, 191, 256, 261, 282, 292, 326, 333, 465, 493, 494, 513; 184, 185, 186, 253, 540; 45, 52, 54, 62, 63, 101, 192, 207, 212, 216, 217, 336, 337, 346, 347, 348, 375, 405, 443, 446, 447, 450;

hurma ağacı, 1/95, 154, 156, 200; 3/73; 4/144, 146, 147, 643; 5/143; 6/95; 8/465, 513;

hurma lifi, 4/473, 474, 485; 6/276; 10/45;

Husayf b. Abdirrahman, 3/265; 6/191;

Husayn b. Mihsan, 8/306;

Huzeyfe, 1/199, 577; 2/200, 201, 547; 3/17, 64, 83, 94, 98, 109, 249, 395, 563, 616, 633, 643, 665, 667; 4/71; 5/36, 196, 412, 466, 555; 6/35, 41, 66, 67, 183, 184, 209, 322, 520, 617; 7/47, 70, 73, 244, 292, 295; 8/41, 82, 126, 135, 407, 408; 9/84, 94, 100, 242, 421, 438; 10/14, 66, 67, 106, 184, 217, 252, 377, 455, 456;

Huzeyfe b. el-Yemân, 1/209, 218, 317, 342, 415; 2/33, 64; 3/396, 452;4/64; 5/346, 465, 562; 7/243, 279; 10/106, 455;

Huzeyfe el-Mar'aşî, 2/296;

Huzeyfe el-Mar'aşî, 6/41;

Huzeyl b. Şurahbîl, 8/350, 351;

Huzeyme b. Sâbit el-Ensârî, 1/200;

Huzeyme Ebû Muhammed el-Âbid, 5/86;

Hüseyin b. Abdillah, 10/309;

Hüseyin b. Abdirrahman, 4/194;

Hz. Hüseyin, 8/128, 514;

Hüseyin b. Ali, 4/108; 7/356; 8/128;

Hüseyin b. Ebî Abdillah, 10/309;

Hüseyin b. Muhammed, 8/143;

Hüşeym, 2/410; 3/409; 8/178;

Irak, 1/51, 567; 2/270; 4/427, 540; 5/502; 6/43, 53; 8/187, 467; 9/444;

İblis, 1/162, 163, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 359, 386, 414; 2/68, 69, 70, 218, 551, 638; 3/79; 4/140; 5/551, 629, 684; 6/40, 679, 680; 7/56, 75, 224; 8/88, 302; 9/96, 415; 10/99;

İbn Abbâs, 1/47, 62, 63, 65, 74, 95, 129, 140, 141, 147, 154, 155, 157, 158, 166, 168, 169, 172, 176, 184, 185, 190, 201, 203, 227, 245, 253, 254, 274, 275, 280, 291, 302, 303, 305, 306, 311, 345, 346, 350, 351, 354, 355, 368, 371, 373, 375, 376, 377, 378, 381, 382, 384, 388, 390, 402, 415, 417, 418, 431, 432, 496, 521, 551, 578, 593, 594, 595, 598; 2/8, 9, 13, 14, 62, 165, 180, 181, 183, 207, 215, 227, 228, 229, 235, 249, 307, 335, 342, 349, 362, 363, 381, 390, 394, 395, 410, 416, 419, 425, 428, 442, 444, 478, 479, 494, 497, 499, 514, 527, 535, 536, 552, 556, 565, 632; 3/18, 21, 37, 38, 51, 52, 60, 64, 65, 70, 79, 84, 89, 90, 91, 96, 103, 104, 105, 113, 121, 127, 128, 145, 146, 166, 168, 179, 180, 182, 183, 185, 204, 208, 209, 210, 213, 221, 223, 226, 254, 255, 262, 265, 266, 279, 301, 304, 310, 312, 315, 341, 364, 365, 372, 388, 423, 424, 425, 462, 467, 471, 474, 540, 541, 544, 553, 578, 587, 599, 605, 622, 634, 655, 660, 661; 4/15, 36, 37, 39, 52, 55, 98, 105, 107, 121, 190, 191, 196, 198, 199, 252, 253, 254, 269, 270, 272, 281, 282, 287, 288, 289, 292, 314, 317, 323, 324, 325, 327, 329, 333, 334, 335, 337, 339, 343, 344, 345, 347, 348, 351, 352, 353, 356, 359, 362, 399, 445, 446, 450, 456, 457, 458, 463, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 478, 480, 485, 490, 491, 497, 499, 500, 505, 506, 507, 511, 517, 519,

520, 538, 539, 547, 556, 610, 611, 647, 655, 656, 672, 673; 5/13, 30, 56, 59, 81, 90, 109, 144, 150, 152, 197, 211, 214, 227, 263, 288, 313, 343, 350, 381, 389, 395, 404, 430, 431, 470, 482, 505, 513, 514, 516, 518, 520, 521, 524, 532, 536, 541, 542, 544, 551, 560, 585, 589, 591, 619, 621, 623, 628, 637, 641, 642, 645, 662, 664; 6/47, 56, 57, 61, 63, 64, 72, 78, 81, 103, 108, 110, 118, 124, 125, 128, 129, 131, 135, 142, 147, 162, 167, 172, 174, 190, 191, 192, 206, 214, 222, 243, 266, 270, 274, 276, 286, 289, 319, 338, 343, 350, 354, 364, 369, 385, 393, 397, 399, 400, 401, 407, 408, 429, 469, 471, 479, 484, 488, 490, 503, 504, 506, 542, 554, 561, 562, 593, 637, 658, 666, 667; 7/15, 25, 34, 35, 41, 42, 43, 59, 64, 65, 84, 93, 94, 100, 110, 113, 122, 141, 148, 168, 169, 191, 227, 228, 231, 241, 254, 268, 285, 290, 296, 298, 326, 331, 335, 347, 358, 359, 363, 378, 379, 388, 389, 405, 409, 438, 439, 440, 458, 472, 474, 475, 476, 496, 497, 509, 510, 521, 532, 543, 548; 8/16, 48, 55, 56, 79, 114, 123, 135, 137, 167, 171, 172, 256, 267, 270, 274, 277, 286, 290, 292, 305, 307, 338, 339, 340, 341, 346, 355, 356, 373, 374, 388, 444, 447, 448, 452, 475, 502, 504, 517, 531; 9/9, 11, 14, 15, 47, 83, 110, 135, 141, 146, 147, 166, 179, 180, 192, 203, 220, 225, 226, 227, 249, 273, 284, 285, 304, 328, 363, 383, 384, 396, 406, 407, 443, 453, 457, 493, 502, 505, 514, 515; 10/12, 30, 31, 46, 48, 50, 78, 105, 110, 184, 185, 254, 273, 278, 279, 286, 293, 316, 319, 328, 338, 356, 368, 375, 395, 441, 448, 449, 461;

İbn Aclân, 2/212; 6/54, 427, 457, 627; 7/414, 516; 8/309; 10/436;

İbn Âişe, 4/486, 518; 5/187; 8/151, 206, 498;

İbn Âiz, 1/573; 4/646; 8/428; 9/195;

İbn Amr, 1/174; 2/453;

İbn Atâ, 1/478; 2/159; 7/92, 374; 9/436;

İbn Atiyye, 5/416;

İbn Avn, 1/204, 507, 612; 2/318, 320, 547, 628; 3/174, 659; 4/142; 5/96, 359; 6/244, 344, 463; 7/123; 8/141, 157, 261, 270, 362; 9/186, 198, 410, 467; 10/393;

İbn Bureyde, 2/61, 233; 4/55, 159, 310, 545, 679; 5/500, 534; 6/91, 330; 7/145, 263, 273; 9/28, 29; 10/383;

İbn Cud'ân, 1/286; 2/491, 586;

İbn Cüreyc, 2/137, 567; 3/117, 123, 198, 204, 378, 412, 543, 656, 657; 4/50; 5/521, 585, 614; 6/170, 191, 332, 341, 367, 368, 503, 533; 7/35, 147, 398, 426; 8/171, 366, 505; 9/191, 293, 329, 471, 514; 10/425, 435;

İbn Düreyd, 2/380;

İbn Ebî Evfâ, 2/479; 5/576; 8/42;

İbn Ebî Fudeyk, 3/316; 4/488, 565; 5/71; 6/371; 7/358; 10/241;

İbn Ebî Ğaniyye, 5/252;

İbn Ebî Hâzım, 5/66, 266;

İbn Ebî Leylâ, 1/546; 3/72, 522; 4/191, 272, 344, 516; 6/322; 8/170; 9/298, 333; 10/460;

İbn Ebî Meryem, 3/307, 375; 4/73, 133, 343; 5/108, 109, 255, 256, 310, 585; 6/298; 7/30, 494; 10/81;

İbn Ebî Muleyke, 1/78; 2/168; 3/79, 159, 184, 375; 4/414, 565; 7/464; 9/122, 293, 311;

İbn Ebî Necîh, 1/164, 282; 2/440; 3/263; 4/269, 470; 5/77, 170, 525; 6/681; 7/72; 8/181, 341; 9/197; 10/318;

İbn Ebî Nemle el-Ensârî, 5/437;

İbn Ebî Nu'm, 4/434, 435;

İbn Ebî Ömer, 3/402; 4/393, 549; 5/322; 6/102, 435; 7/139; 8/303, 526;

İbn Ebî Rabîa, 10/445;

İbn Ebî Râfi', 6/354;

İbn Ebî Rizme, 2/281;

İbn Ebî Zi'b, 3/207, 504, 505, 524; 4/197, 343; 5/43; 6/148, 149, 554; 7/223; 9/46, 67; 10/427;

İbn Ebi'l-Havârî, 5/68;

İbn Ebi'l-Huzeyl, 3/359;

İbn Ebi'z-Zinâd, 2/539; 6/264; 8/111; 9/17;

İbn Ebzâ, 3/413;

İbn Fâris, 5/473, 474;

İbn Fudayl, 1/275, 543; 2/124; 3/328, 354;

İbn Hişâm, 1/95; 2/506; 3/77;

İbn Hürmüz, 1/97; 7/177;

İbn İdrîs, 9/148;

İbn İshâk, 2/27, 344, 345, 387, 506; 3/37, 466, 639; 4/122; 6/212, 279, 313; 7/129, 388;

İbn Kuteybe, 8/195;

İbn Lehîa, 1/388; 2/64, 337; 3/470, 579, 584, 588, 602, 633; 4/212, 222, 359, 374, 385; 5/198, 222, 224, 407, 447, 654; 6/220, 327, 401, 404, 480; 7/387; 9/177, 191; 10/305;

İbn Maîn, 6/483, 519; 7/510; 8/234, 238; 9/196;

İbn Mehdî, 6/633, 634; 7/102, 367;

İbn Mes'ûd, 1/81, 84, 168, 233, 234, 432, 541, 547, 589, 602, 606; 2/18, 20, 168, 170, 232, 242, 243, 321, 328, 356, 463, 469, 477, 531; 3/25, 41, 62, 100, 105, 123, 134, 137, 138, 156, 158, 180, 192, 199, 200, 208, 211, 237, 249, 258, 280, 305, 306, 307, 311, 356, 358, 397, 489, 542, 581; 4/207, 259, 290, 395, 597, 598; 5/103, 218, 241, 243, 289, 383, 418, 463, 466; 6/185, 308, 382, 398, 469, 479, 654, 655, 656, 657, 669, 687; 7/38, 39, 97, 98, 207, 209, 252, 276, 294, 502, 507; 8/45, 47, 76, 329, 340, 390, 406, 421, 437, 446, 450, 452; 9/28, 59, 60, 94, 133, 209, 240, 260, 282, 310, 349, 350, 368, 369, 385, 403, 442, 487, 493; 10/47, 89, 122, 125, 167, 170, 201, 262, 263, 273, 458;

İbn Muhayrîz, 3/493; 5/479; 7/182;

İbn Numeyr, 1/227, 420; 2/164; 3/109; 5/153, 302; 6/189, 303; 7/495; 9/143; 10/59, 388;

İbn Ömer, 1/49, 51, 52, 91, 100, 109, 110, 134, 143, 182, 186, 207, 256, 259, 279, 317, 346, 347, 348, 420, 421, 425, 439, 459, 501, 530, 576; 2/35, 164, 244, 250, 265, 268, 276, 348, 394, 454, 491, 492, 535, 550; 3/23, 24, 27, 58, 105, 107, 116, 138, 187, 190, 208, 211, 212, 273, 307, 317, 340,

356, 357, 402, 415, 426, 428, 461, 473, 484, 495, 496, 505, 506, 512, 545, 583, 589, 592, 605, 612, 613, 631; 4/56, 57, 60, 81, 141, 142, 163, 164, 183, 196, 201, 204, 229, 255, 305, 325, 326, 351, 387, 399, 400, 410, 413, 417, 418, 451, 452, 453, 454, 494, 495, 501, 526, 537, 541, 557, 559, 561, 562, 567, 568, 575, 576, 577, 601, 606, 636, 656, 661, 685; 5/10, 64, 68, 109, 162, 163, 165, 166, 169, 206, 218, 227, 254, 265, 278, 285, 319, 329, 330, 344, 383, 390, 396, 411, 412, 417, 429, 438, 444, 460, 467, 471, 472, 498, 502, 532, 547, 573, 590, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 621, 626, 638, 646, 647, 651, 656, 672, 678, 679; 6/36, 52, 62, 71, 86, 93, 94, 95, 118, 121, 122, 136, 137, 141, 143, 154, 155, 176, 178, 185, 194, 196, 198, 200, 201, 206, 207, 211, 241, 242, 247, 258, 259, 260, 261, 270, 281, 302, 303, 304, 305, 309, 312, 313, 314, 317, 324, 325, 332, 333, 338, 344, 345, 346, 347, 352, 366, 367, 368, 380, 384, 389, 393, 406, 410, 415, 450, 453, 461, 494, 495, 544, 634, 640, 672, 681; 7/11, 75, 76, 144, 152, 159, 163, 216, 218, 266, 322, 328, 334, 363, 397, 407, 411, 427, 437, 442, 450, 463, 465, 477, 484, 510, 520; 8/14, 37, 52, 53, 65, 111, 123, 124, 173, 232, 236, 237, 245, 252, 253, 263, 268, 275, 276, 290, 297, 317, 333, 334, 336, 345, 361, 362, 371, 374, 387, 415, 436, 442, 465, 479, 480, 485, 527, 532, 538; 9/13, 31, 48, 60, 61, 82, 88, 143, 194, 204, 247, 344, 404, 405, 442, 497, 500, 501, 533; 10/8, 18, 48, 107, 109, 116, 117, 120, 124, 162, 163, 186, 187, 197, 207, 240, 274, 321, 408, 409;

İbn Revâha, 1/73; 9/321;

İbn Sâbıt, 9/454;

İbn Selm, 4/233;

İbn Sîrîn, 1/79; 2/318, 450; 3/140, 200, 388, 406, 409; 5/203, 223, 232, 233, 525, 634; 6/115, 132, 146, 282, 308, 324, 344, 372, 462, 489, 559; 7/484; 8/82, 261, 344, 363, 377, 390; 9/200; 10/190, 192;

İbn Şebbe, 10/151;

İbn Şebîb, 5/182; 2/290; 3/159; 8/507; 9/271; 10/443;

İbn Şihâb ez-Zührî, 1/67, 132, 160, 199, 200; 2/258, 633; 3/123, 179, 313, 597; 4/25, 224, 231, 348; 5/51, 79, 245, 248, 249, 522; 6/146, 149, 384, 545, 546, 640, 653, 654, 703; 7/183, 231, 273, 399; 8/239; 9/145, 216; 10/154, 283, 307, 308;

İbn Şübrüme, 2/538, 628; 5/313;

İbn Uleyye, 1/108; 6/117, 296, 361, 540; 8/244; 9/266, 341; 10/373;

İbn Uyeyne, 1/56, 191; 2/218, 618; 3/392, 402, 459, 511, 627, 648; 4/90, 101, 219, 222, 223, 243, 267, 339, 580, 656; 5/99, 227, 461, 477, 541; 6/27, 58, 110, 111, 309, 350, 522, 632, 633; 7/267, 349, 495; 8/88; 9/23, 398;

İbn Ümmü Abd, 1/589;

İbn Ümmü Mektûm, 8/72; 9/360, 361;

İbn Vehb, 1/60, 97, 301; 2/266, 338, 470; 3/53, 140, 251, 305, 306, 331, 395, 442, 573, 586, 617; 4/127, 213, 222, 228, 622, 647; 5/72, 274, 409,

418, 439, 546, 585, 598, 615, 657, 673; 6/278, 310, 319, 412, 437, 530, 565, 592, 610; 7/320, 422, 505, 520; 8/165, 172, 199, 247, 348; 9/193, 461; 10/94, 374, 403, 427;

İbn Ziyâd, 3/675; 5/579; 6/37; 9/297, 436;

Hz. İbrahim, 4/519, 620, 621; 9/488;

İbrâhîm b. Abdirrahman b. Avf, 4/74;

İbrâhîm b. Ali ez-Zühlî, 1/574; 6/51;

İbrâhîm b. Beşşâr, 2/78, 311; 5/353; 6/600; 7/321; 8/207; 9/433;

İbrâhîm b. Edhem, 1/471;

İbrâhîm b. Edhem, 2/78, 96, 301, 311, 522, 587; 5/54, 265, 469, 687; 6/35, 42, 588, 616; 7/63, 71, 80, 90; 8/91, 207; 9/21, 380, 433; 10/231, 365;

İbrâhîm b. el-Haccâc, 9/19;

İbrâhîm b. el-Hakem b. Ebân, 1/172;

İbrâhîm b. el-Hüseyn, 5/101; 8/399;

İbrâhîm b. Habîb b. eş-Şehîd, 9/200;

İbrâhîm b. Hamş, 1/250;

İbrâhîm b. Mes'ûd, 9/391;

İbrâhîm b. Meysere, 5/256; 9/117;

İbrâhîm b. Muhammed b. el-Münteşir, 3/372; 4/347;

İbrâhîm b. Muhammed b. Sa'd, 9/490;

İbrâhîm b. Muhammed b. Talha, 7/237;

İbrâhîm b. Sa'd, 1/199, 200, 203, 320; 3/302; 4/253; 5/307, 568; 6/18, 301; 7/446, 464; 9/216; 10/154, 363, 455;

İbrâhîm b. Saîd, 2/83; 3/414; 4/302;

İbrâhîm b. Saîd el-Cevherî, 5/469;

İbrâhîm b. Sâlih, 4/540, 541; 10/280;

İbrâhîm b. Şeybân, 2/82, 302, 605; 7/25;

İbrâhîm b. Uyeyne, 6/227;

İbrâhîm b. Ziyâd Sebelân, 8/263;

İbrâhîm el-Havvâs, 2/283, 288, 293, 304, 598; 6/17, 18, 579;

İbrâhîm el-Kassâr, 9/124;

İbrâhîm en-Nehaî, 1/77; 8/361, 363;

İbrâhîm es-Sâiğ, 3/296;

İbrâhîm et-Teymî, 2/87; 3/87, 185; 4/435; 5/357; 8/33, 363; 9/374, 376, 464; 10/172, 173;

icâre, 2/504;

İcl oğulları, 4/652;

içki, 1/78, 181, 296, 298, 305, 363, 492; 2/27, 526; 3/198, 337, 458; 4/295, 377, 649, 659; 5/318, 385, 389, 512, 558, 559, 560, 571, 575, 576, 591, 610, 611, 612, 613, 614, 618, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 631, 633, 635, 636, 637, 638, 639, 640; 6/137, 381, 388, 472, 496, 627, 668; 7/391, 443, 449, 450; 8/174, 175, 221;

idrar, 2/118, 119; 3/631; 9/522, 524; 10/375, 376;

İdrîs b. Abdillah el-Mervezî, 7/23;

iflas, 1/66; 10/438, 439;

ifrît, 5/197; 9/335;

iftar, 2/207; 3/169, 170; 4/114, 170, 219, 220, 221, 222, 238, 239, 241, 263, 295, 296, 319, 338, 384, 415, 416, 417, 418, 419, 422, 423, 434, 437, 438, 439, 543, 544; 5/473, 681; 6/37, 43, 165, 701;

iğdiş, 7/132;

İhlâs Sûresi, 3/7, 313, 315, 316, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 341, 346, 349; 4/381;

ihtilam, 1/74; 3/21, 458; 10/238;

ikindi, 1/388, 525, 526, 527; 2/109, 124, 207; 3/114, 439, 440, 489, 490, 492, 500, 503, 504, 505, 506, 606, 686; 4/10, 263, 401, 515, 678; 6/63, 114, 134, 490; 7/355, 356; 8/115, 402; 9/188; 10/58;

İkrime, 1/141, 147, 154, 172, 245; 2/236, 345; 3/89, 90, 91, 159, 168, 388, 425, 484, 605, 621, 622, 667; 4/165, 281, 288, 359, 450, 574, 575, 652; 5/343, 513, 518, 551, 586; 6/108, 147, 191, 192, 214, 243, 343, 410, 500, 501, 503; 7/84, 113; 8/119, 214, 358, 361, 379; 9/190; 10/254, 319, 328;

İkrime b. Ammâr, 1/37, 38; 2/328; 4/677; 6/72, 687; 9/64;

İkrime b. Hâlid, 4/210, 398; 5/671; 8/67, 237; 10/67;

ilaç, 2/639; 4/99; 5/639, 678; 6/112; 9/248, 447;

İlyâ, 5/612;

İmrân b. Abdillah, 2/523; 3/124;

İmrân b. Hittân, 5/339;

İmrân b. Hudeyr, 8/361;

İmrân b. Husayn, 1/210, 213, 330, 386; 2/41, 181, 228, 229, 322, 580; 3/384, 385, 594; 4/605; 5/247, 319, 415; 6/55, 236, 290, 618; 7/143, 214, 317, 318, 350, 351, 352, 354; 8/369, 370, 373, 381; 9/294, 367; 10/30, 31, 102, 209;

İmrân el-Kasîr, 6/463, 559, 606;

inci, 2/367, 375; 3/544, 549; 5/232; 6/701; 7/481; 8/58;

İncil, 1/190, 202, 414; 2/345, 358, 430, 438; 3/167, 218, 233, 294, 349; 4/586; 9/397;

inek, 2/132, 401; 3/357, 580; 4/111, 178; 7/227, 228;

ipek, 2/371; 4/379; 5/389, 476, 558, 559, 635, 636; 6/192, 229, 290, 321; 6/180, 181, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 191, 193, 194, 196, 197, 236, 240, 241, 242, 243, 244, 291, 298, 319, 320, 321, 322; 7/470; 8/319, 511; 9/18, 45;

İrâk b. Mâlik, 3/674;

İran, 6/77;

İrbâd b. Sâriye, 2/340; 3/308; 7/251, 252; 9/324;

irin, 1/383; 3/681; 5/377; 6/377; 8/75, 76;

Hz. İsa, 1/77, 147, 150, 169, 248, 321, 325; 2/105, 301, 341, 354, 359; 3/67, 117; 5/80, 605; 6/15, 120, 573, 574, 582, 584, 586, 587; 7/108, 174, 453; 8/112; 9/110, 134, 197, 198, 358; 10/71, 218, 219;

İsa b. Meryem, 1/363, 365, 366; 2/420, 515; 5/129, 352; 7/272; 9/134; 10/188, 217;

İsâ b. Sinân, 9/92;

İshâk b. Abdillah b. Ebî Talha, 2/328, 456, 467; 5/67; 6/94, 205;

İshâk b. el-Cerrâh, 8/95;

İshâk b. Râheveyh, 3/549; 6/283; 8/233;

İshâk b. Saîd b. Amr b. Saîd, 3/635;

İshâk b. Saîd el-Kureşî, 5/18;

İshâk b. Süleymân, 8/190; 10/88;

İshâk b. Süleymân er-Râzî, 4/91;

İshâk b. Yesâr, 2/344;

İskenderiye, 5/509;İskenderiye, 9/380;

Hz. İsmâîl, 1/147, 526, 527, 547; 2/499; 3/518;

İsmâîl b. Ayyâş, 2/575, 631; 3/115, 145; 5/248, 345; 7/510; 8/397, 482;

İsmâîl b. Ebî Hakîm, 3/160;

İsmâîl b. Ebî Hâlid, 3/502, 554; 4/40; 5/252; 6/230, 353; 7/261, 348; 9/40; 10/153;

İsmâîl b. İbrâhîm b. Abdillah b. Ebî Rabîa, 10/445;

İsmâîl b. Nuceyd, 4/16;

İsmâîl b. Ubeyd, 1/497, 600;

İsmâîl b. Ubeydillah, 1/497, 600;

İsmâîl b. Umeyye, 2/187, 234; 7/443;

İsmâîl b. Zekeriyyâ, 6/400, 681;

İsmâîl b. Zeyd, 6/296;

İsmâil oğulları, 4/647;

İsm-i A'zam, 3/208, 239, 369;

ismid, 6/289;

İsrâ gecesi, 1/584, 585; 3/249; 6/502;

İsrâfil, 1/177, 363, 368, 370, 371, 372; 2/93;

İsrail oğulları, 1/147, 189, 514; 2/220, 341, 354, 356, 359, 515, 612; 4/111; 5/129, 164, 399, 433; 6/606, 674; 7/10, 11, 15, 16, 18, 39, 48, 50, 73, 112, 172, 270, 271, 272, 415, 453; 9/528, 529;

istiğfar, 1/59, 577, 578, 579, 580, 581, 583, 591; 2/19, 20, 419; 3/553; 4/19, 226, 227, 236, 237, 262, 309; 6/82, 494, 520; 7/62, 137, 401, 471; 9/113, 193; 10/409, 416;

istihare, 1/232;

istiskâ, 2/137; 5/448;

itikâf, 1/22; 3/400; 4/639;

İyâd b. Ğanm, 5/506;

İyâs b. Muâviye, 5/186, 372; 6/513; 7/248, 355;

İyâs b. Seleme b. el-Ekva', 6/72;

izar, 1/538; 4/63; 6/188, 205, 206, 207, 208, 240, 251, 271, 338; 7/382, 491; 10/175;

kabak, 4/674; 6/84, 85, 119;

Kâbe, 1/41, 268, 365; 2/188, 207, 341, 345, 508, 523; 3/139, 253, 278, 474; 4/6, 51, 288, 289, 295, 452, 454, 457, 458, 462, 463, 465, 467, 468, 469, 471, 472, 473, 478, 480, 481, 495, 496, 498, 499, 500, 501, 502, 505, 506, 507, 515, 524, 525, 541, 546, 548, 549, 580, 581, 638, 669; 5/411; 6/241, 255, 288, 409, 411, 479, 635; 7/125, 128, 137, 162, 256, 324, 382, 440, 484; 9/224, 417, 479, 540; 10/32, 283;

kabir azabı, 1/12, 13, 18, 432, 438, 440; 2/407; 3/311, 312; 4/620, 641; 5/254; 9/324;

Kabîsa b. Ukbe, 4/10;

kaburga, 1/437; 10/229;

kader, 1/5, 12, 13, 16, 18, 20, 29, 49, 85, 143, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 225,

59 | 2/19

226, 230, 236, 238, 256, 259, 283; 2/324; 4/268; 5/10, 536; 6/186, 428; 8/172; 9/481; 10/133, 441, 443;

kadife, 8/343; 9/222, 275;

Kadir gecesi, 3/167, 168, 518, 572; 4/237, 243, 244, 258, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 307, 329, 439, 606, 641, 644; 8/409; 9/268, 269;

Kâdisiye, 4/657;

Kâf Sûresi, 3/136, 302;

kahin(ler), 1/152, 155;

kahinlik, 2/236;

kalem, 1/8, 10, 25, 99; 5/23; 8/130; 10/238;

kamçı, 4/554; 8/61, 230;

kanaat, 2/299, 560, 633; 4/196, 312; 5/62; 7/183; 8/485; 9/182; 10/11, 18;

Kanber, 7/144;

kaplan, 6/320; 5/446, 642; 7/184, 416;

karınca, 2/29; 5/642;

Kârun, 1/249;

kasâme, 2/564; 3/108; 8/396; 9/74; 10/323;

Kâsım b. Abdirrahman, 2/65; 3/674; 10/287;

Kâsım b. Ebî Eyyûb, 4/327;

Kâsım b. el-Hasan, 2/330;

Kâsım b. Ğazvân, 10/238;

Kâsım b. Ma'n, 9/482;

Kâsım b. Muhammed, 3/124; 4/370, 634; 5/360; 6/324; 7/122, 135; 8/170, 205; 9/390;

Kâsım b. Muhaymire, 7/171; 9/346;

Kâsım b. Münebbih, 9/40;

Kâsım b. Zekeriyyâ, 10/256;

Kâsım Ebû Abdirrahman, 3/615; 4/658;

Katâde, 1/85, 132, 164, 278, 326, 327, 334, 349, 358, 411, 432, 473, 527; 2/40, 123, 130, 164, 169, 274, 567, 571; 3/66, 85, 111, 126, 149, 194, 220, 328, 494, 550, 562, 634, 638; 4/79, 98, 106, 174, 271, 330, 331, 341, 411, 430, 434, 481; 5/41, 63, 124, 151, 155, 159, 217, 226, 231, 232, 351, 379, 380, 397, 408, 423, 443, 518, 519, 595, 597, 662; 6/132, 133, 146, 189, 197, 221, 233, 234, 295, 325, 356, 357, 380, 381, 386, 446, 676, 704; 7/42, 56, 101, 130, 167, 234, 243, 442, 492, 512; 8/35, 162, 259, 338, 348, 354, 357, 359, 383, 387, 403, 404, 454; 9/65, 141, 270, 284, 295, 420, 425, 453, 465, 496; 10/73, 247, 249, 252, 358, 426;

Katâde b. en-Nu'mân, 3/325, 326; 9/287; 10/65;

Katâde b. Milhân el-Kaysî, 4/386;

katır, 2/189; 3/596, 680; 6/92; 7/481; 8/521; 9/371, 378;

Kays b. Abbâd, 4/321; 6/471;

Kays b. Âsım, 2/260; 4/75, 76; 5/631; 8/207; 10/329;

Kays b. Ebî Hâzım, 3/462; 4/182, 353; 5/252; 9/339; 10/163, 204;

6, 231, 232

Kays b. Sa'd, 3/16; 5/463; 6/395; 8/342, 343, 351; 10/379;

Kays b. Sa'd b. Ubâde, 1/586;

Kays b. Talk, 1/340;

Kayser, 2/393, 446; 7/323; 10/45, 46;

keçi, 4/102; 5/648, 649; 6/43, 219, 482; 7/142;

kedi, 2/166; 6/133; 7/283;

kefâret, 1/22; 3/635; 4/241, 245, 250, 330, 340, 341, 384; 5/462, 593; 6/492; 9/300, 302, 303, 304, 310, 311, 317, 319, 320, 333, 339, 343, 344, 364, 366, 368, 417, 432;

kefen, 1/435, 436; 2/59; 6/251; 9/20;

Kehmes b. el-Hasan, 2/181;

Kehmes el-Hilâlî, 2/56;

kekik, 6/179; 9/182;

Kelb kabilesi, 4/368, 369, 370, 377;

Kelbî, 1/62, 158, 165, 167, 280, 281, 390, 418; 2/8, 442; 3/562; 5/159, 427, 428, 430; 6/260, 374, 560; 9/141;

Kelede b. Hanbel, 8/343;

keler, 5/642, 662; 6/124; 10/449;

kemik, 1/54, 123, 373, 487, 364, 508; 3/511; 4/117; 5/436, 553; 6/99, 100, 101; 7/97, 170, 191; 8/302; 10/77, 410;

Kerîme binti Hemmâm, 6/88;

Kerîz el-Huzâî, 7/532;

kerpiç, 2/56, 411, 412; 7/21; 10/207;

Kesîr b. Hişâm, 10/80;

Kesîr b. Murre el-Hadramî, 2/575; 3/115;

Kesîr b. Ziyâd, 8/278;

ketem, 6/330;

kıble, 1/41, 316, 452; 2/145, 206, 422; 3/414, 644, 670; 4/17, 248, 514, 565; 7/132, 152; 9/224; 10/418;

kılıç, 1/158, 396, 397, 504, 525; 2/356, 365, 366, 407; 3/591; 4/358, 625; 5/137; 6/321, 523; 7/74, 245, 267, 439; 10/162;

kına, 2/451; 3/477; 6/102, 177, 178, 327, 330, 331, 332, 334, 340, 341; 8/268;

kırat, 1/65, 334; 3/145; 9/8, 9;

kırba, 4/165; 9/258;

kırbaç, 6/670;

kırk, 1/14, 22, 114, 215, 365, 370, 371, 373, 375, 430; 2/56, 89, 116, 361, 382, 395, 557; 3/130, 146, 190, 463, 488, 519, 520, 521, 545, 546, 547, 643, 684, 685; 4/36, 75, 102, 395, 429, 457, 463, 467, 482, 604, 605, 624; 5/217, 221, 222, 223, 224, 225, 233, 234, 354, 555, 618, 619, 687; 6/13, 51, 101, 682; 7/154, 168, 169, 264, 312, 313, 314, 481; 8/373, 494; 9/11, 12, 13, 18, 101, 245, 246, 407, 542; 10/28, 29, 94, 101, 278, 445;

kırmızı, 2/321, 363, 364, 365, 366, 410; 3/381, 394, 395; 4/257, 258, 292, 465, 473, 474, 485; 5/581; 6/9, 195, 196, 251, 275, 290, 294, 334, 335, 363, 411; 7/37, 189, 416; 8/308; 9/186, 292, 333, 529; 10/147, 191, 334;

kıskançlık, 4/377, 379; 10/240, 242, 243;

kış, 2/123; 3/458; 4/430, 434; 6/652;

kıtlık, 6/210; 9/481;

kız çocuğu, 2/103; 3/198, 412; 6/81, 369, 450; 8/254, 257, 282, 283, 286, 287; 9/205, 206; 10/338;

kibir, 1/418; 2/592; 3/647; 5/276, 597; 6/232; 8/40, 60, 62, 82, 87, 400; 10/71;

kibirlenmek, 2/560; 4/651;

kibirli, 4/377; 5/277, 328, 329, 526; 6/233; 7/161, 521; 8/62, 67, 68, 69, 70, 73, 88, 95, 251; 9/336; 10/86;

kilise, 4/407, 523;

kin, 3/288; 4/295, 371; 5/178, 197, 238; 6/381, 421, 428, 429, 434, 451, 477, 680; 7/192; 8/315, 419, 422; 9/543; 10/302, 404, 405, 406, 407;

kin besleme, 10/302;

kin tutma, 6/451; 8/422; 10/404, 405, 406, 407;

Kinâne, 2/347; 3/493; 8/325;

kindar, 4/369, 373, 377, 379;

Kinde, 6/411;

Kisrâ, 2/393, 446; 5/438; 8/210; 10/45, 46;

koç, 1/425; 2/40, 391, 486; 3/580; 4/518; 7/130, 131, 132, 134, 144;

koğuculuk, 10/298, 377, 385;

korku namazı, 6/191;

Kostantiniyye, 4/638; 7/391;

kova, 2/406; 7/193;

köle(ler), 1/29, 82, 157, 158, 285, 526, 527, 544, 545, 546, 547, 548, 565, 569; 8, 10, 108, 192, 233, 344, 436, 452; 52, 334, 397, 590, 602, 613, 661; 74, 124, 142, 148, 157, 158, 341, 486, 495, 498, 591, 592, 599, 628, 635, 636, 638, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, , 687, 688; 42, 118, 193, 233, 281, 309, 408, 412, 450, 459, 516, 622, 539, 623, 625, 664, 676; 38, 42, 106, 108, 131, 367, 456, 507; 9, 149, 219, 251, 252, 262, 314, 333, 404, 405, 457, 430, 433, 439, 473; 14, 23, 78, 79, 143, 224, 225, 226, 230, 231, 232, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 247, 248, 249, 251, 252, 253, 309, 336; 162, 163, 193, 381, 439; 59, 242, 278, 341;

köpek, 1/65; 2/556, 586, 616; 4/94; 5/295, 630, 642, 684; 6/283, 284, 287; 7/112; 8/55, 161, 162, 168, 183, 216; 9/162, 207;

köprücük kemiği, 6/273;

kör, 1/254, 380, 395, 432, 451, 466, 473; 2/119, 135, 331, 511, 602; 3/26; 4/111, 112, 113, 356, 359; 5/62; 7/138, 240, 487, 489, 491; 9/360; 10/184;

körük, 4/531; 9/306, 104;

Kubâ, 3/332; 4/6, 551; 5/31; 8/479; 9/363, 364;

Kubâ mescidi, 4/576, 577, 578;

Kubâs b. Eşyem, 2/342;

kubbe, 2/106; 10/198, 199, 200;

Kudâme b. Abdillah b. Ammâr, 8/64;

Kudâme b. Muhammed, 6/167; 7/359;

Kudeyd, 8/502;

Kudeyr ed-Dabbî, 4/95;

Kudüs, 1/41, 169; 5/612; 6/320;

Kûfe, 1/9; 2/103, 109, 123, 313, 110, 483, 559, 630, 638; 3/178, 260, 514; 4/7,10, 342, 628; 5/135, 136, 247; 6/124, 231, 352, 525, 526, 527, 530, 681; 7/27, 262, 468; 8/362, 420; 9/544; 10/156, 303, 392;

kulaç, 1/430; 2/163; 4/58; 6/662;

kulak, 1/124, 130; 2/375; 3/72, 120, 176, 372, 401, 569; 5/116, 150, 191, 236; 6/331, 363, 477, 637; 8/442; 10/406, 407;

Kuleyb, 5/97, 484; 7/485; 8/214;

Kuleyb el-Cermî, 6/142;

kumar, 1/298; 5/571, 610, 613; 6/380, 381;

Kumeyl b. Ziyâd en-Nehaî, 7/533;

kura çekmek, 3/610; 6/648;

kuraklık, 7/163; 9/535;

Kurayza, 8/78, 394;

Kurban bayramı günü, 2/88; 4/303, 332; 5/572; 7/140;

Kurdûs b. Amr, 9/282;

Kureyb, 1/329, 374, 543, 549; 2/314, 369, 528; 3/26, 113, 166, 202, 368, 431, 529, 563, 608, 636; 4/126, 234, 458, 546; 5/513; 6/21, 67, 84, 86, 266, 336; 7/305; 8/61, 231, 302; 9/82, 105; 10/457;

Kureyş, 1/14, 106, 155, 164, 199, 211, 375; 2/347, 348, 349, 387, 490, 492, 496; 3/314; 4/53, 327, 398, 465, 468, 567, 673; 5/514, 523, 536; 6/640; 7/153, 386; 8/291; 9/71, 235, 301; 10/354;

Kursuf, 5/566;

kurt, 3/513; 5/473; 9/512, 513; 10/315;

kuru üzüm, 7/148;

Kus b. Sâide, 5/179;

Kusay, 2/347, 345; 10/134;

Kusem, 9/220, 443;

kuşluk, 1/366; 4/383; 5/, 210; 6/677, 679;

kuşluk namazı, 3/557, 616; 5/122; 6/77; 10/411, 412;

Kutbe b. Abdilazîz, 3/551;

Kuteybe b. Müslim, 1/614;

Kuteybe b. Saîd, 1/87, 559; 3/238, 347; 4/549; 5/198, 460;

kuyu(lar), 2/316, 490, 535, 558, 625; 3/631; 4/94, 100, 143, 194, 357, 475; 5/269, 556, 644; 6/158, 302, 468, 502, 559; 7/312; 9/122;

kuzu, 6/99;

Lâ havle velâ kuvvete, 1/226, 550, 580, 581, 584, 585, 586, 587, 589, 590; 4/130, 131, 216; 5/65; 7/291;

Lâ ilâhe illallah, 1/104, 361, 452, 535, 544, 545, 546, 547, 548, 550, 555, 561, 565, 567, 568, 588; 2/164, 360; 3/64, 482, 491; 4/23, 40, 43, 320; 5/29, 88, 89, 357, 488, 509; 6/394, 625; 8/270, 539, 540, 541, 542; 9/83, 228, 264, 328, 490; 10/88, 97;

lahit, 2/104; 4/663; 7/21;

Lât ve Uzzâ, 2/506;

Lebbeyk, 4/471, 478, 485, 486;

Leys b. Ebî Süleym, 3/283, 430; 4/559; 6/113; 8/114, 319; 9/266;

Leys b. Sa'd, 1/191, 517; 2/187; 3/18, 421; 4/89; 5/593; 6/245, 305, 427; 7/464; , 8/137, 309; 9/360; 10/257, 304, 305;

loğusa, 4/309; 7/394;

Hz. Lokman, 2/111; 5/255, 684; 7/323; 9/158;

Lokman Hekim, 5/152;

Madâ b. İsa, 1/458;

Mâhân el-Hanefî, 1/613, 614;

Mahled b. Yezîd, 3/630;

Mahmûd b. Lebîd, 3/652; 5/137; 6/546, 548; 9/281; 10/66;

Mahmûd el-Verrâk, 7/111, 236;

Mâide Sûresi, 3/269;

Mâiz b. Mâlik, 6/279, 280; 9/206, 207, 375;

Makâm-ı Mahmûd, 1/317, 318, 320, 331; 2/463, 480;

Makîs b. Subâbe, 1/311;

Mâlik b. Âmir, 5/456;

Mâlik b. Dînâr, 1/452, 476, 493;

Mâlik b. Dînâr, 2/220, 221, 475, 585, 592, 600, 603, 604, 608, 637; 3/675; 4/58; 6/516; 7/124; 8/100; 9/102;

Mâlik b. el-Hâris, 1/533, 534; Hâris, 2/214; Hâris, 3/673; Hâris, 8/163;

Mâlik b. Enes, 1/191; 2/524; 3/187, 219, 347; 4/233, 562; 6/39, 55, 244, 598; 8/104, 201; 9/120, 329; 10/306, 307;

Mâlik b. Mersed, 4/275;

Mâlik b. Miğvel, 2/157, 228; 3/123, 249, 369; 8/99; 9/110;

Mâlik b. Yehâmir, 1/500;

manastırlar, 4/407;

Mansûr b. Ammâr, 2/110, 111; 3/404; 4/231; 10/305;

Mansûr b. Ebî Muzâhim, 4/527;

Mansûr b. Ebi'l-Esved, 4/545; Esved, 6/393;

Mansûr b. el-Mu'temir, 2/63; 3/366; 4/431; 5/190;

Mansûr b. Safiyye, 1/578; 2/427;

Mansûr b. Zâdân, 3/686;

Mansûr Ebû Umeyye, 3/681;

Mârûf el-Kerhî, 3/663;

Mârût, 1/182, 183; 6/470, 471; 7/193;

Matar el-Verrâk, 5/298;

maymun, 1/188; 5/389, 480, 481, 630; 9/22;

Mâzin, 4/273;

mazmaza, 3/433, 443, 444, 446, 460; 6/65;

Mecusi, 2/611;

Mecûsiler, 4/448;

Medâin, 2/93, 540; 4/158; 5/372; 6/183, 322, 636; 8/82, 127; 10/217, 421;

Medine Mescid'i, 3/124; 4/578; 5/229;

Mehdî b. Meymûn, 4/354, 384; 7/240;

mehir, 2/383, 524; 5/10, 601; 6/173; 10/244, 310;

Mekhûl, 1/612; 3/578, 599; 4/371, 372, 373, 375; 5/325; 6/341, 436; 7/189, 190, 456, 522; 8/48, 147, 507; 9/113;

Mekkî b. İbrâhîm, 1/502; 3/239; 6/349; 8/529; 9/502;

melek(ler), 1/29, 57, 102, 104, 104, 159, 161, 162, 163, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 173, 174, 176, 179, 180, 182, 183, 184, 187, 195, 196, 215, 263, 265, 267, 271, 281, 290, 323, 338, 363, 365, 369, 370, 371, 390, 391, 397, 418, 430, 431, 435, 436, 508, 509, 510, 511, 523, 568, 593; 2/7, 51, 93, 111, 123, 173, 205, 216, 230, 414, 415, 460, 463, 466, 469, 478, 515, 540, 542, 545; 3/35, 47, 57, 65, 86, 87, 94, 107, 109, 110, 223, 227, 239, 249, 257, 260, 270, 271, 272, 273, 281, 293, 304, 308, 338,

339, 402, 410, 469, 492, 498, 499, 500, 514, 555, 556, 558, 559, 567, 580, 600, 601, 616, 642 , 669; 4/33, 35, 111, 112, 119, 128, 132, 138, 154, 226, 227, 230, 236, 237, 258, 267, 268, 285, 289, 295, 296, 297, 307, 309, 321, 360, 369, 373, 392, 393, 396, 423, 439, 462, 463, 464, 465, 467, 469, 471, 497, 560, 565, 566, 623; 6/129, 163, 262, 432, 457, 467, 470, 471, 472, 473, 502, 513, 552, 554, 605, 660, 661, 663, 664, 665, 675, 680, 701; 7/54, 78, 97, 264, 296, 315, 372, 392, 489; 8/22, 30, 55, 60, 193, 263, 329, 331, 369, 434, 443, 461, 474, 514, 515, 517, 533; 9/25, 32, 47, 193, 223, 231, 288, 347, 350, 351, 352, 353; 10/24, 67, 68, 69, 79, 185, 210, 255, 425, 455;

Mercâne, 3/571; 6/125;

mercimek, 6/120;

merkep, 1/516; 2/538; 3/526; 5/423, 424, 425; 8/343;

Mersed b. Abdillah el-Yezenî, 4/646;

Mervân b. el-Hakem, 2/446; 4/189; 6/143;

Mervân el-Asfar, 1/347;

Merve, 2/207; 4/6, 489, 505, 506, 517, 518, 522, 541; 8/61;

Mescid-i Aksa, 4/457, 487, 569;

Mescid-i Haram, 1/297; 3/91; 4/568; 5/343;

Mescid-i Nebevi, 3/569;

Mesih, 1/147; 6/549; 9/84; 10/161;

Mesrûk, 1/178, 240, 601, 610; 2/19, 20, 291; 3/99, 186, 246, 310, 407, 641, 666, 688; 4/231, 263, 324, 332, 611; 6/383, 669; 7/68; 8/72, 156, 235; 9/517; 10/150, 300;

Mesrûk b. el-Ecda, 3/275; 5/579;

mest, 2/98; 6/268;

Meymûn b. Ebî Şebîb, 4/192; 8/38; 10/326;

Meymûn b. Ebî Şeybe, 7/539;

Meymûn b. Mihrân, 1/78; 2/129, 165; 3/545, 654; 4/265; 5/19, 184, 333, 469; 6/405; 7/267; 8/157; 9/186; 10/275, 397;

Meymûn b. Siyâh, 2/524;

Meymûne, 2/273; 4/456, 569; 6/122, 124, 491; 7/502; 9/12, 13;

Meymûne binti'l-Hâris, 4/126; 6/369;

mezi, 10/240;

Mısır, 2/270; 5/59, 122, 216; 6/45, 291, 360, 588; 8/133; 9/97, 103, 480; 10/107, 195;

mızrak, 3/680; 4/353; 7/267;

mide, 5/440; 6/12, 50; 8/86;

miğfer, 2/254; 4/8;

Mikail, 1/177, 87, 184;

Mikdâd, 1/90, 91, 264; 5/285; 9/71, 156;

Mikdâm b. Şureyh, 10/358;

Mina, 4/56, 322, 508, 515, 516, 518, 550; 7/397; 10/393;

Mina mescidi, 1/583; 6/259;

minber, 2/386, 580, 582; 3/105, 273, 302, 357; 4/12; 9/498; 10/365, 366;

Minhâl b. Amr, 6/393;

Mirac, 1/368; 2/414, 423, 514, 579; 3/249; 4/208; 5/326, 327, 581, 612; 6/484;

Mirdâs, 4/534;

misk, 1/129, 418, 435; 2/367, 371, 395, 448, 488; 3/52, 419, 420, 421, 603, 613; 4/74, 104, 114, 164, 178, 219, 220, 221, 222, 236, 237, 257, 441, 608, 609, 617, 668; 5/126; 6/701; 8/527; 9/104; 10/81, 101;

Miskîn Ebû Fâtıma, 2/10;

misvak ağacı, 2/251; 9/540;

Misver b. Mahreme, 2/446; 7/128, 382; 9/525; 10/166;

Muâfâ b. İmrân, 6/35;

Muallâ b. Ziyâd, 1/607; 2/163; 3/666; 5/355;

Muâviye b. Abdillah b. Câfer, 10/281;

Muâviye b. Amr, 4/654;

Muâviye b. Ebî Süfyân, 2/547; 3/609; 5/603; 6/530; 7/233; 8/275; 9/94;

Muâviye b. Hadîc, 6/104;

Muâviye b. Kurra, 2/157, 258; 3/387; 5/163; 6/126, 253, 619, 638; 7/95, 355; 8/303; 9/262, 263, 387; 10/359, 360;

Muâviye b. Sâlih, 3/251, 456, 625; 5/657;

Muâviye b. Selâm, 3/39;

Muâviye b. Suveyd, 1/43;

Muâviye b. Yahyâ, 1/523; 2/243; 3/466; 4/292; 9/66;

Muâviye el-Leysî, 3/339;

Muavviz b. Afrâ, 4/338; 6/128;

Muavvizeteyn, 3/7, 200, 322, 341, 342, 343, 345, 346, 347, 348, 353;

Muaykîb, 6/304, 307, 308, 309, 310; 8/46;

Muâz b. Abdillah, 2/271;

Muâz b. Abdillah b. Habîb, 3/348;

Muâz b. Afrâ, 4/688;

Muâz b. Cebel, 1/38, 71, 82, 107, 144, 145, 329, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 519, 534, 536; 2/167, 407, 584; 3/47, 115, 483, 513; 4/84, 85, 169, 373, 601, 616, 617, 627, 635; 5/57, 113, 278, 283, 323, 399; 6/225, 436, 447, 472, 474, 493, 515, 537, 538, 560, 565; 7/112, 517, 538, 540, 541; 8/417, 425, 427, 428, 453, 540, 542; 9/418, 419; 10/88, 164, 165, 346, 347, 437, 450;

Muâz b. Hişâm, 4/73; 6/250;

Muâz b. Zühre, 4/417;

Muâze, 3/678; 4/389;

Mudar, 1/47; 2/345, 348, 492; 4/61, 63, 352, 672, 673; 9/266;

Mufaddal b. Yûnus, 6/509; 9/37;

Muğîre b. Abdillah, 4/80; 10/392, 393;

Muğîre b. Abdirrahman, 8/221;

Muğîre b. Hakîm, 2/128;

Muğîre b. Subey', 3/259;

Muğîre b. Şu'be, 2/231; 5/98, 262, 333, 334, 408; 6/217, 336, 398; 7/447, 448; 10/293;

Muğîre b. Uteybe, 5/49;

Muğîs b. Sumey, 7/12;

Muhammed b. Abbâd, 9/187, 477;

Muhammed b. Abbâd b. Câfer, 6/411;

Muhammed b. Abdilazîz, 4/35; 8/183;

Muhammed b. Abdilazîz b. Ebî Rizme, 1/529;

Muhammed b. Abdilkerîm, 6/47;

Muhammed b. Abdillah b. Amr b. Osmân, 5/379;

Muhammed b. Abdillah b. Numeyr, 1/55; /621; 3/35, 480, 629; 4/50, 315; 5/508; 6/459; 7/221; 8/8, 70; 9/230;

Muhammed b. Abdilvehhâb, 1/611; 3/214; 4/434; 6/443; 7/322; 8/147, 148; 9/196, 373; 10/419;

Muhammed b. Abdirrahman b. Ebî Leylâ, 9/55;

Muhammed b. Abdirrahman b. Sevbân, 3/130;

Muhammed b. Abdirrahman, 1/522, 578; 2/466; 3/279, 288, 304, 586, 629; 4/272; 5/59; 6/96; 7/401, 466, 472; 8/343, 350; 9/130; 10/205;

Muhammed b. Aclân, 2/71; 5/509; 8/229;

Muhammed b. Âişe, 6/605;

Muhammed b. Ali, 1/582; 2/24, 41, 316; 3/289; 4/597, 606; 5/67, 261, 364, 556; 6/572, 622; 7/108; 8/138, 259, 542; 9/170, 397, 465; 10/277;

Muhammed b. Ali b. Abdillah b. Abbâs, 4/399;

Muhammed b. Ali b. el-Hasan b. Şakîk, 6/282;

Muhammed b. Ali b. el-Hüseyn, 1/580; 5/65;

Muhammed b. Ali b. Rukâne, 6/261;

Muhammed b. Ammâr b. Yâsir, 2/367;

Muhammed b. Amr b. Atâ, 8/374; 9/303;

Muhammed b. Amr b. Halha, 9/302;

Muhammed b. Amr b. Hazm, 9/351;

Muhammed b. Bişr b. Beşîr, 6/65;

Muhammed b. Câbir, 10/200;

Muhammed b. Câfer, 1/365, 477; 3/49; 4/73; 6/74; 8/99; 10/48;

Muhammed b. Câfer b. Ebî Kesîr, 3/219;

Muhammed b. Cahş, 5/594; 7/383;

Muhammed b. Cuhâde, 3/161, 165; 5/477; 8/210; 10/393;

Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im, 3/302; 7/500; 8/525;

Muhammed b. Dînâr, 4/181;

Muhammed b. Ebî Bekr, 1/286; 3/527; 4/405; 5/302, 527; 9/351; 10/226;

Muhammed b. Ebî Hâtim, 8/454;

Muhammed b. Ebî Humeyd, 2/47, 129; 4/536, 549; 9/314, 346;

Muhammed b. Ebi'l-Verd, 8/88;

Muhammed b. el-Eş'as, 1/249; 2/604; 3/564;

Muhammed b. el-Hanefiyye, 1/201; 7/24, 342; 8/38, 128, 503; 9/443;

Muhammed b. el-Hasan el-Hemdânî, 4/533;

Muhammed b. el-Hüseyn, 1/466; 5/393; 8/500, 507; 9/390, 392, 476, 477;

Muhammed b. el-Kâsım, 3/91; 8/82;

Muhammed b. el-Minhâl, 6/347; 9/143;

Muhammed b. el-Münkedir, 3/270, 391, 614, 686; 4/91, 407, 408, 498, 563, 634; 5/48, 215, 216, 373, 521, 543, 628, 680; 6/356, 386; 7/479; 8/42, 231, 264; 9/38, 346, 397, 444, 446; 10/172, 203, 294, 338;

Muhammed b. el-Müsennâ, 1/446; 2/397; 3/324, 528; 4/73, 352; 6/66, 628, 641, 676; 8/162; 9/175;

Muhammed b. el-Velîd, 3/578; 7/445; 10/234;

Muhammed b. en-Nadr el-Hârisî, 2/588, 602; 7/27;

Muhammed b. en-Nadr, 2/82, 588, 602; 7/27, 282;

Muhammed b. en-Nu'mân, 7/466;

Muhammed b. er-Rûmî, 2/237;

Muhammed b. Eslem, 6/521; 9/376;

Muhammed b. es-Sabbâh, 5/285, 580; 6/329; 10/83;

Muhammed b. es-Semmâk, 2/100, 103, 633; 8/192;

Muhammed b. Fudayl, 1/613, 614;

Muhammed b. Fudayl, 2/396; 3/68; 4/162, 326, 669; 5/386, 502; 8/446; 10/13, 48;

Muhammed b. Habîb, 3/683; 7/108;

Muhammed b. Halef, 9/52;

Muhammed b. Hâlid es-Sülemî, 9/311;

Muhammed b. Hâni, 5/120;

Muhammed b. Harb, 9/470;

Muhammed b. Hassân, 5/375; 6/442;

Muhammed b. Hilâl, 3/545;

Muhammed b. Himyer, 5/524;

Muhammed b. İbrâhîm, 1/250, 529; 2/47, 523; 3/77, 120, 411, 412, 639; 4/364, 482, 582; 5/93, 97; 7/173, 441; 8/141, 533; 9/229, 426; 10/267;

Muhammed b. İbrâhîm b. el-Hâris et-Teymî, 2/380; 3/371;

Muhammed b. İdrîs, 1/23; 2/518; 5/104;

Muhammed b. İdrîs eş-Şâfiî, 1/31; 10/308; 9/474;

Muhammed b. İsa, 3/302, 667; 4/250; 7/237; 8/42, 163, 290; 9/444, 445, 446, 474, 476;

Muhammed b. İshâk, 1/268; 2/342, 346; 3/302, 445, 468, 677; 4/234; 5/178; 6/319; 7/28, 132; 8/29, 52;

Muhammed b. İshâk b. Yesâr, 4/359; 7/426;

Muhammed b. İsmâîl b. Ebî Fudeyk, 4/564;

Muhammed b. Ka'b el-Kurazî, 1/442, 585, 598; 5/77, 297; 7/55, 200; 9/513; 10/114;

Muhammed b. Kays, 2/129; 10/270;

Muhammed b. Kesîr, 3/38; 4/88, 130, 590; 7/145, 421; 8/70, 250, 510; 9/537; 10/226;

Muhammed b. Kudâme el-Cevherî, 10/422;

Muhammed b. Kunâse, 7/83;

Muhammed b. Lût, 5/111;

Muhammed b. Mâlik, 1/443;

Muhammed b. Mervân, 1/233; 10/283;

Muhammed b. Mesleme, 2/181; 4/369; 8/52;

Muhammed b. Mutarrif, 7/546;

Muhammed b. Müslim, 2/518; 4/131; 5/374, 545; 7/272; 8/542; 10/264;

Muhammed b. Râfi, 1/166, 477; 2/167, 399, 411, 561; 3/38, 501, 558, 621; 4/549, 609; 5/218, 223, 440, 472, 497, 575, 646, 649; 6/202, 367, 430,

661, 662, 702; 7/148, 153, 383; 8/106, 248, 291, 471; 9/278, 519; 10/354, 370;

Muhammed b. Sâbik, 4/597; 9/164;

Muhammed b. Sâbit, 4/197; 7/390, 391;

Muhammed b. Sâlih, 5/156;

Muhammed b. Selâm, 3/527;

Muhammed b. Sîrîn, 2/70, 319; 3/232, 321, 374, 643; 4/251; 5/222, 232, 233, 297, 363; 6/211, 244, 355, 387, 463, 489, 513, 521, 576; 7/43, 50, 282, 467, 478; 8/139, 212, 261; 9/410, 467;

Muhammed b. Sûka, 2/57; 4/407, 408; 5/136, 373, 484; 6/398; 7/447; 9/27;

Muhammed b. Süleyman, 5/62, 393; 6/642;

Muhammed b. Şebîb, 9/445;

Muhammed b. Şeddâd, 6/140;

Muhammed b. Talha, 2/346; 4/158; 7/426, 428;

Muhammed b. Talha b. Abdillah b. Abdirrahman, 7/465;

Muhammed b. Ubeyd, 1/318, 593; 3/487; 5/667; 6/288, 613; 7/70; 9/526;

Muhammed b. Ubeyd et-Tanâfisî, 6/483;

Muhammed b. Ubeydillah, 4/144; 5/627; 8/182, 540; 10/291;

Muhammed b. Ukbe, 4/633;

Muhammed b. Umeyr, 1/175; 2/30; 2/152, 219, 266; 4/131; 5/475; 6/621; 7/232; 9/35, 38, 102, 160, 378, 411; 10/177, 234;

Muhammed b. Yahyâ, 2/283, 336; 4/308, 454; 8/311, 473;

Muhammed b. Yahya b. Habbân, 2/476; 3/71;

Muhammed b. Yezîd, 1/428, 496; 2/130, 309; 5/320; 6/418, 440;

Muhammed b. Yezîd b. Huneys, 10/435; 4/312; 5/320;

Muhammed b. Yûsuf el-Firyâbî, 5/439; 10/332;

Muhammed b. Yûsuf, 1/126; 2/187, 273; 3/161, 641; 4/580; 5/88; 6/447; 7/92, 124; 9/249; 10/195, 332;

Muhammed b. Zekvân, 5/667; 7/161;

Muhammed b. Zeyd b. Abdillah b. Ömer, 1/425;

Muhammed b. Ziyâd, 3/307, 642; 5/289; 6/202, 241, 243, 267, 614; 8/318; 10/56, 277;

Muhammed b. Ziyâd el-Elhânî, 8/337;

Muhammed el-Bâkır, 4/190; 5/71;

Muhârib b. Disâr, 5/135; 6/446; 7/219; 10/287;

Muhârik, 1/568; 6/537;

Muhtâr b. Ebî Ubeyd, 4/200;

Mukâtil, 1/167, 282, 299, 389, 390, 406, 418, 419; 2/442; 3/537; 6/283, 534; 7/411; 8/367;

Mukâtil b. Hayyân, 2/361, 441; 5/89, 643; 6/374; 9/141, 223;

Munîb b. Abdillah b. Ebî Umâme, 4/563;

Munzir b. Cerîr, 4/63;

Murre b. Ka'b, 2/345, 347;

Murre el-Hemedânî, 3/671;

Hz. Mûsa, 1/150, 188, 189, 211, 221, 222, 262, 325, 367, 368, 597, 598, 610; 2/205, 354, 358, 555; 3/116, 221, 262, 266, 470, 565; 4/140, 183, 193, 306, 309, 324, 337; 5/50, 52, 55, 56, 280, 398, 399, 433, 502; 6/434, 469, 636; 7/174, 228, 548; 8/89, 133; 9/116, 117, 312, 386, 465; 10/12, 229, 383, 395;

Mûsa b. A'yen, 9/407;

Mûsa b. Abdilazîz, 3/622;

Mûsa b. Abdillah, 5/301, 590;

Mûsa b. Ali, 3/14; 8/197; 10/107, 195, 258;

Mûsa b. Enes, 2/36; 3/356;

Mûsa b. Hârun, 7/354;

Mûsa b. İbrâhîm, 5/29; 7/262;

Musa b. İmrân, 4/474;

Mûsa b. İsa, 2/296; 10/296;

Mûsa b. İsmâîl, 1/200, 203, 278, 286, 332; 3/499; 4/15, 282; 5/196; 6/182; 7/48; 8/138;

Mûsa b. Talha, 4/386; 6/296; 8/96;

Mûsa b. Tarîf, 9/374;

Mûsa b. Ubeyde er-Rebezî, 3/595; 9/454;

Mûsa b. Ukbe, 3/107; 4/410; 5/72; 6/264, 305; 7/435; 10/180;

Mûsa b. Yesâr, 10/98;

musafaha, 2/173; 4/439; 8/403, 404, 407, 408, 409, 411;

Musul, 8/416;

Mutarrif b. Abdillah, 2/174, 547; 5/247; 7/52; 9/154, 464, 473, 518, 520;

Mutarrif b. Abdillah b. eş-Şıhhîr, 2/547; 3/73; 4/72, 194, 221;

Mutarrif b. Tarîf, 5/296;

Muttalib b. Abdillah b. Hantab, 6/625; 7/320;

Muttalib oğulları, 2/347;

Muvarrik, 2/130, 198; 3/389; 5/355; 7/478;

Muvarrik el-İclî, 8/13;

Muzâhim b. Ebî Muzâhim, 9/125;

Mübârek b. Fadâle, 2/16, 319; 6/438; 7/214; 8/383, 474; 9/462; 1/39, 74, 76, 77, 157, 164, 182, 282, 409, 430, 432, 554; 2/9, 10, 15, 16, 195, 240, 349, 440, 454, 535, 568; 3/85, 89, 90, 91, 111, 112, 128, 263, 269, 282, 364, 405, 541, 596, 655; 4/36, 59, 264, 269, 273, 298, 325, 333, 334, 450, 470, 472, 481, 559, 641; 5/77, 89, 92, 152, 170, 197, 374, 501, 513, 526, 629; 6/322, 389, 394, 433, 488, 501, 504, 506, 557, 567, 584, 597, 667, 681; 7/65, 66, 72, 230, 328, 397, 415; 8/26, 31, 181, 335, 338, 341, 354, 357, 358, 362, 397, 465, 514; 9/130, 135, 162, 163, 164, 171, 197, 219, 226, 308, 381, 500, 501; 10/117, 187;

Müemmel b. İsmâîl, 10/421;

müezzin, 3/434, 440, 490, 514, 515, 547, 614; 5/633; 10/249; 3/91; 5/369; 3/434;

mühür, 1/272, 273; 2/238, 364, 366; 3/585, 586, 588, 589, 590; 4/617; 6/299, 321; 7/8, 70, 72, 74, 75, 76, 477;

mülâmese, 7/384;

Münebbih b. Osmân, 2/60;

Münkedir b. Muhammed b. el-Münkedir, 2/213; 7/478;

Münzir es-Sevrî, 4/170; 7/106; 8/241;

Mürcie, 1/314; 2/171;

Mürselât Sûresi, 3/102;

Müsedded, 3/76, 150, 357, 489, 624; 4/102, 156, 384, 608, 672; 5/227, 617; 6/150, 171, 221, 293, 300, 359; 7/149, 430; 9/256, 363; 10/89, 192, 388;

Müseyleme, 1/152; 2/387;

Müseyyeb b. Râfi', 6/604;

müsle, 1/376; 5/385; 7/411;

Müslim b. Ebî Meryem, 8/371;

Müslim b. Hâlid, 7/418;

Müslim b. İbrâhîm, 3/507; 4/244, 249, 274; 7/454; 8/41; 9/507; 10/441;

Müslim b. Mişkem, 10/63;

Müslim b. Subayh, 2/19;

Müslim b. Yesâr, 2/52, 155, 156; 3/657, 658; 7/230; 8/298; 9/159, 160;

Müslim b. Ziyâd, 6/263;

Müzdelife, 1/358, 359; 2/207; 4/465, 515, 519, 524, 525, 580, 582;

Müzeyne, 1/50, 214; 6/253; 7/523; 8/333;

Nadîr oğulları, 2/401;

Nadr b. el-Hâris, 1/156; 5/429, 430;

Nadr b. Enes, 9/23;

Nadr b. Kinâne, 2/345;

Nadr b. Ma'bed, 7/544;

Nadr b. Şeybân, 4/245;

Nadr b. Şumeyl, 4/138; 7/351; 8/146;

nafaka, 4/123, 125; 6/45; 8/297;

Nâfi, 1/78, 113, 120, 181, 253, 402, 421, 439; 2/242, 243, 259, 260, 270, 352, 487; 3/18, 107, 116, 187, 211, 212, 234, 413, 545, 631; 4/164, 233, 257, 339, 557, 601, 685; 5/108, 251, 390, 466, 472, 546, 573, 595, 614, 638, 647, 652, 678, 679; 6/176, 212, 241, 242, 258, 260, 303, 305, 313, 314, 333, 345, 347, 352, 367, 368, 379, 380, 389, 410, 414; 7/394, 411; 8/218, 317, 362, 387, 480, 532; 9/48, 60, 159;

Nâfi b. Cübeyr, 4/171;

Nasr b. Ali, 1/338; 3/49, 574; 6/83, 421; 8/113; 9/261;

Nasr b. Seyyâr, 8/502;

Nebbâcî, 5/179;

Necâşi, 1/94; 2/446;

Neccâr oğulları, 1/311;

Necd, 1/408;

Necîb b. es-Serî, 5/524;

Necrân, 2/513; 5/595; 8/190; 10/385;

Nehrecûrî, 2/295;

Nevvâs b. Sem'ân el-Kilâbî, 3/235; 5/249, 257;

Nezzâl b. Sebre, 1/236; 6/122, 134;

Nil, 10/229; 5/118;

Nisâ Sûresi, 2/32; 3/74, 75, 98, 267, 268;

nöbet, 1/538; 2/43; 3/533, 534; 4/606, 639, 640, 641, 642, 644, 645, 646, 669; 9/97, 102, 329, 363, 387; 10/230;

Nuaym b. Abdillah el-Adevî, 4/124;

Nuaym b. Abdillah el-Mucmir, 3/448;

Nuaym b. Ebî Hind, 4/657;

Nuaym b. Seleme, 6/161;

Nubâte, 4/297; 6/384;

Nûh b. Habîb, 8/130;

Hz. Nuh, 1/147, 269, 325; 2/205; 3/450; 4/306; 5/77; 7/75, 230; 9/136; 10/219, 385;

Nuh peygamber, 4/349;

Nuseyr, 2/201;

oğlak, 4/43, 87, 114; 5/143; 6/98; 7/190; 10/75, 315, 360;

Osmân b. Abd, 2/26; 3/135, 155;

Osmân b. Abdillah b. Mevheb, 6/332;

Osmân b. Abdirrahman, 8/389;

Hz. Osman, 3/509;

Osman b. Affân, 4/606;

Osmân b. Atâ, 4/448; 6/259; 9/161, 418;

Osmân b. Ebi'l-Âs, 4/213, 221, 375;

Osmân b. el-Esved, 1/84, 409; 3/112;

Osmân b. el-Heysem, 10/30; 3/244;

Osmân b. Hakîm, 3/508; 4/348, 349;

Osmân b. Matar, 9/347;

Osmân b. Maz'ûn, 3/518; 4/232; 5/568; 9/267, 268;

Osmân b. Sâlih, 6/426;

Osmân b. Talha, 6/502; 8/327;

Osmân b. Ubeydillah b. Râfi, 6/353, 354;

Osmân b. Zâide, 7/67; 8/153;

Osmân b. Zufer, 7/184, 536;

Hz. Ömer, 1/50, 63, 83, 84, 88, 92, 106, 184, 204; 2/39, 259, 277, 327, 384, 531, 533, 534; 3/25, 79, 105, 174, 185, 191, 192, 220, 282, 372, 374, 389, 458, 484, 522, 661; 4/14, 25, 43, 52, 141, 263, 287, 288, 304, 384, 413, 454, 479, 493, 508, 531, 537, 559, 657; 5/64, 173, 351, 380, 397, 434, 447, 468, 506, 523, 616, 673; 6/58, 89, 110, 116, 127, 181, 186, 188, 189, 197, 228, 229, 230, 231, 240, 272, 273, 372, 409, 410, 536, 568, 656; 7/86, 104, 152, 176, 209, 262, 265, 391, 395, 415, 464, 483, 547; 8/53, 55, 80, 81, 82, 126, 140, 248, 303, 346, 399, 412, 492, 538; 9/108, 155, 210, 420, 444, 445, 483; 10/46, 151, 154, 162, 212, 213, 368, 369, 400, 401, 436, 439, 440;

Ömer b. Abdilazîz, 1/76, 96, 242, 410; 2/126, 128, 129, 213, 597; 2/126; 3/86, 160, 402, 406, 674, 681; 4/201, 306, 310, 564, 567, 568, 638; 5/43, 53, 110, 333, 351, 373, 385, 453, 597; 6/46, 62, 168, 542; 7/184, 200, 201, 205, 206, 207, 208, 231, 232, 267, 300, 355, 357, 390, 400; 8/32, 84, 104, 131, 132, 199, 377, 438, 538; 9/199, 379, 401, 463, 466, 467, 468, 488; 10/86, 87, 208, 238;

Ömer b. Abdillah, 2/40; 3/293, 403;

Ömer b. Abdirrahman, 1/23; 5/294; 10/284;

Ömer b. Ebî Bekr b. Abdirrahman, 3/639;

Ömer b. Ebî Halîfe, 6/52;

Ömer b. Ebî Seleme, 5/146; 6/69, 73, 74;

Ömer b. el-Hakem, 3/639;

Ömer b. Hafs, 2/33, 75; 3/327; 4/72; 5/495; 6/542; 8/63; 9/202;

Ömer b. Kays, 4/193; 9/118, 119;

Ömer b. Muhammed b. Buceyr, 9/480, 481;

Ömer b. Sa'd, 5/82, 331; 9/356;

Ömer b. Zer, 3/105; 5/355, 356; 7/82, 83; 8/29, 185, 354; 9/470, 471; 10/228;

pazarlık, 5/479; 8/334; 10/404, 460;

Persler, 5/431;

peştamalsız, 5/626; 7/390, 391, 394, 395;

peynir, 5/662; 6/105, 122; 9/151;

pırasa, 3/111;

put(lar), 1/62, 122, 163, 305, 312, 320, 365; 5/246, 571, 610, 613, 642; 6/306, 307, 381, 471, 547, 564; 7/16, 17, 19, 98, 146, 224; 8/174, 175; 10/99;

Rabî b. Enes, 8/73;

Rabî b. Huseym, 2/214; 7/282, 311; 8/32, 84, 241;

Rabî b. Subayh, 6/355;

Rabîa b. Gülsûm, 6/381;

Rabîa oğulları, 7/262;

Râfi b. Hadîc, 3/652; . Hadîc, 6/353;

Rakabe b. Maskale, 2/236;

Rakka, 2/114; 5/133; 10/304;

Râşid b. Sa'd, 6/502; 7/215; 10/212;

Ravh b. el-Kâsım, 3/219; 5/129; 6/60; 7/389;

Ravh b. Seleme el-Verrâk, 7/119;

Ravh b. Zinbâ, 4/632;

Ravhâ, 3/608; 4/474;

Recâ b. Ebî Seleme, 2/290; 8/201;

Recâ b. Hayve, 1/342, 583; 3/538; 5/270; 6/459; 7/200; 8/196; 9/199; 10/164, 308;

Recep ayı, 4/348, 349, 351; 6/195;

Rekb el-Mısrî, 4/104; 5/316; 10/127;

Remle, 2/484; 5/376;

resim(ler), 5/227, 263; 6/189, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289; 7/458;

Ress, 5/556; 9/375;

Revhâ, 5/260;

Rezîn Ebû Esmâ, 2/78;

Rıdvân, 4/294; 5/633; 6/65;

Rifâa b. Râfi, 3/644;

Rişdîn b. Sa'd, 7/115;

rukye, 1/275; 2/227, 228, 230, 231, 255; 3/10;

Rûm Sûresi, 1/190; 3/463;

Rumlar, 1/82; 2/516; 4/667; 5/17, 430; 6/299; 8/416; 9/386, 439; 10/46, 212;

Rûzbârî, 2/21, 155, 304; 3/195; 4/152; 5/362; 6/341; 8/339, 433; 9/131; 10/257;

Rükn-ü Yemânî, 4/497;

Rüstüm, 8/272, 273;

Sâbit b. ed-Dahhâk, 5/410; 6/454;

Sâbit b. Kays b. Şemmâs, 2/441; 4/366;

Sâbit b. Ubeyd, 5/209; 8/83;

Sâbit el-Bunânî, 1/569, 607; 2/215, 452, 468; 3/84, 140, 517, 670; 6/265; 7/19, 212; 8/381; 9/438, 466; 10/41, 174, 213, 327;

saç(lar), 1/472, 488; 2/365, 375, 451; 3/453, 675; 4/111, 442, 461, 642; 5/507; 6/239, 246, 325, 326, 327,

330, 335, 337, 338, 356, 358, 359, 361, 363, 365, 367, 371; 8/258, 260, 265, 266; 9/71, 455; 10/184, 343, 346, 347;

Sadaka b. Abdillah ed-Dimaşkî, 5/310;

Sadaka b. Hâlid, 1/84;

Sadaka b. Yesâr, 5/127;

sadaka, 1/65, 152, 273, 288, 344, 520; 2/42, 248, 254, 265, 289, 408, 428, 486; 3/64, 165, 427, 482, 580, 591, 602, 673; 4/62, 63, 66, 67, 71, 72, 73, 82, 83, 85, 86, 92, 97, 98, 120, 124, 128, 129, 136, 138, 139, 141, 143, 144, 147, 148, 149, 150, 154, 155, 156, 158, 159, 160, 161, 173, 174, 175, 177, 184, 190, 204, 206, 207, 208, 216, 217, 253, 303, 306, 365, 394, 399, 591, 629, 686; 5/8, 15, 235, 303, 320, 324, 417, 471, 588, 589, 679; 6/23, 24, 39, 238, 342, 408, 556, 560; 7/144, 307, 309, 333, 339, 340, 344, 345, 472, 502, 512; 8/16, 22, 168, 192, 234, 259, 273, 274, 299, 494; 9/88, 93, 144, 151, 174, 175, 176, 239, 259, 518, 519, 539; 10/203, 210, 243, 305, 367, 370, 372, 410, 411, 412, 416, 462, 463;

Safâ, 4/505, 506, 517, 518, 522, 541; 5/311;

Safiyye binti Ebî Ubeyd, 4/574;

Safiyye binti Huyey, 6/105, 528; 8/325;

Safiyye binti Şeybe, 1/499; 5/320, 517;

safran, 6/292, 293, 332, 333, 338; 9/529;

Safvân b. Abdillah b. Safvân, 8/461;

Safvân b. Assâl, 6/682;

Safvân b. Muhriz, 1/278; 9/399, 436;

Safvân b. Süleym, 5/254, 482, 603; 8/44; 9/38; 10/112, 256, 339, 340;

Safvân b. Umeyye, 6/101, 410; 7/398; 8/343;

Safvân b. Ya'lâ b. Umeyye, 7/397;

sağır, 1/149, 380, 404, 451, 473, 587; 2/135, 602; 4/353; 5/62; 6/198; 7/489, 491;

Sahr b. Âmir, 6/649;

sahur yemeği, 4/26, 419, 420, 421; 5/210, 211; 6/351; 7/253;

Sâib b. Ömer, 8/485;

Sâib b. Yezîd, 2/576; 3/53, 54; 5/210; 6/259; 7/281;

Saîd b. Abdilazîz, 2/620; 4/12, 187; 5/61, 590; 6/692; 9/113, 398; 10/306, 307;

Saîd b. Abdillah, 2/130; 6/518;

Saîd b. Âmir, 3/587, 684;

Saîd b. Amr b. Saîd b. el-Âs, 10/197;

Saîd b. Amr b. Saîd b. el-Âs, 7/485;

Saîd b. Anbese, 2/188;

Saîd b. Cübeyr, 1/77, 169, 253, 274, 368, 373; 2/227, 228, 229, 306, 307, 390, 453, 499, 610; 3/168, 186, 204, 209, 262, 263, 265, 426, 658; 4/36, 37, 269, 270, 272, 327, 348, 497, 505, 506, 507; 5/544, 662; 6/108, 191, 241, 343, 393, 398, 399, 473, 563; 7/11, 46, 62, 63, 84, 148, 296; 8/203, 339, 512; 9/78, 83, 141, 147, 227, 272, 319; 10/12, 185, 249, 319;

Saîd b. Ebî Arûbe, 3/328, 562; 5/159, 371, 597; 6/132; 8/348;

Saîd b. Ebî Burde, 1/410; 3/147, 653; 7/484, 307;

Saîd b. Ebî Eyyûb, 1/451; 2/243; 5/598; 6/336; 9/229;

Saîd b. Ebî Hilâl, 1/397; 5/172; 8/394;

Saîd b. Ebî Hind, 4/213;

Saîd b. Ebî Saîd, 2/405; 3/639; 7/461; 10/61;

Saîd b. Ebi'l-Hasan, 3/587; 6/286; 9/462;

Saîd b. el-Âs, 1/199, 200; 5/198; 8/67, 220;

Saîd b. el-Huveyris, 6/57;

Saîd b. el-Müseyyeb, 1/336; 2/143, 261, 274, 275, 324, 384, 482, 505, 523, 524, 528; 3/511, 530, 545, 546, 555, 556; 4/98, 300, 422; 5/200, 231, 521, 552; 6/328, 354, 456, 697; 7/78, 139; 8/22, 140, 457, 516, 535; 9/283; 10/103, 306;

Saîd b. Hassân el-Mahzûmî, 1/499; 5/320;

Saîd b. Mercâne, 1/346; 4/682, 683;

Saîd b. Mesleme, 10/265;

Saîd b. Mesrûk, 1/126; 8/32;

Saîd b. Osmân, 1/484, 609; 2/147; 4/525; 5/177; 6/590, 591; 8/93;

Saîd b. Sâlim, 4/436;

Saîd b. Süleyman, 2/450; 4/386; 5/201; 6/109; 10/252, 264;

Saîd b. Umeyr el-Ensârî, 2/263;

Saîd b. Vehb, 9/337, 338;

Saîd b. Yesâr, 1/83; 4/83, 160; 6/34;

Saîd b. Yezîd, 6/270; 7/372;

Saîd b. Zerbî, 5/463;

Saîd b. Zeyd, 5/211, 577; 6/462, 480; 7/372; 8/287; 10/338;

Saîd el-Cureyrî, 7/477, 444;

Saîd el-Makburî, 3/18, 206, 421; 8/22; 9/354; 10/77;

sakal, 1/95; 2/362; 3/665, 460, 461; 4/521; 5/524; 6/327, 331, 333, 334, 335, 337, 338, 345, 346, 347, 349, 354, 357, 359, 467, 596;

Sakîf, 2/325; 8/501;

Sâlih b. Ebi'l-Ahdar, 4/573;

Sâlih b. Hassân, 6/227; 7/358;

Sâlih b. Keysân, 5/418, 522; 10/363;

Sâlih b. Mismâr, 5/83;

Sâlih b. Mûsa et-Talhî, 10/183;

Sâlih b. Şuayb, 2/301;

Sâlih el-Berrâd, 8/296;

Sâlih el-Murrî, 1/468; 2/113, 200; 3/552; 10/285;

Sâlim b. Abdillah, 4/521; 5/64, 679; 6/200, 425; 7/200, 349; 8/84; 10/29, 400, 401;

Sâlim b. Abdillah b. Ömer, 5/502; 6/172; 7/350;

Sâlim b. Ebi'l-Ca'd, 1/133, 569; 3/424, 430; 4/520; 6/127, 405; 8/292, 329;

Sâlim b. Ubeyd, 9/57;

Salt b. Mes'ûd, 2/98; 6/76;

sancak, 4/295;

sapan, 7/274, 276, 277; 9/247;

Sâre, 2/463; 5/246; 7/135; 8/268, 295;

sarhoş, 1/181, 260, 298, 385, 386; 5/623, 624, 625, 628, 629, 630, 632; 6/472; 7/81; 8/246, 305;

sarhoşluk, 4/254; 5/385, 614, 616, 617, 618, 619, 640;

sarık, 2/131; 4/58; 6/206, 256, 257, 258, 259, 260, 262, 263, 271; 7/463, 465; 8/188; 9/199;

sarımsak, 3/111; 6/126, 127;

Secde Sûresi, 3/295;

Sefîne, 6/102, 371;

Sefîne Ebû Abdirrahman, 10/211;

Sehl b. Abdillah, 1/249; 2/185, 285, 293, 302, 330, 599, 605, 613, 614; 5/362, 363; 6/40, 41, 46, 518, 570, 572, 578, 580; 7/69, 81, 106; 8/185, 192, 468; 9/126; 10/248;

Sehl b. Ebî Umâme b. Sehl b. Huneyf, 4/407;

Sehl b. el-Hanzaliyye, 6/336;

Sehl b. Huneyf, 4/577, 635; 9/10; 10/442;

Sehl b. Mansûr, 8/33;

Sehl b. Muâz b. Enes el-Cuhenî, 1/44; 3/21; 6/214, 215;

Sehl b. Sa'd, 1/378, 383, 423; 2/109, 391, 494; 3/236, 393, 394, 395, 535, 606; 4/218, 225, 422, 484, 639; 5/302, 527, 661; 6/158, 251, 307, 358, 592; 7/100, 532; 8/45, 160, 382; 9/87, 453, 496, 515, 536, 537; 10/74, 83, 108, 109, 116, 339, 399;

Sehl b. Yûsuf, 9/469;

Sehm b. Abdilhamîd, 9/468;

Sekîne, 4/468, 469; 9/329;

Selâm b. Ebî Mutî, 3/174; 5/68; 3/174; 5/68;

Selâm b. Miskîn, 7/42;

selem, 2/393; 10/45;

Seleme b. Ebî Seleme, 6/116;

Seleme b. el-Ekva, 1/538; 5/595; 6/353, 389; 9/178;

Seleme b. Kuheyl, 3/238; 4/18, 270; 6/541;

Seleme b. Süleymân, 10/303;

Seleme b. Şebîb, 1/191; 6/264; 8/68, 381;

Seleme b. Verdân, 3/316; 4/421;

Seleme b. Yezîd el-Cu'fî, 7/242;

Sellâm b. Miskîn, 1/490; 6/380;

Selm b. el-Alâ, 5/479;

Selm b. Kuteybe, 8/202;

Selmân, 1/295, 592, 596; 2/99, 160, 199, 216, 261, 324, 515, 570; 3/86, 446, 554, 575, 625; 4/23, 129, 572; 5/72, 76, 233, 277, 656, 666; 6/55, 83, 413, 480; 7/103, 146, 191, 344, 348; 8/58, 59, 127, 158, 445; 9/163, 164, 182, 337, 338; 10/35, 36, 37, 41, 42, 95, 175, 176, 177, 178, 217, 246, 330, 343, 420, 421;

Selmân b. Âmir ed-Dabbî, 4/415; 8/258, 259;

Selmân el-Fârisî, 2/160, 493; 3/108, 653, 655; 4/22, 241, 359, 439, 640; 5/397; 6/163, 411; 7/170, 253; 8/393, 406; 9/183; 10/147, 161, 174, 216, 420;

Semûd, 5/429; 9/375;

Semure b. Cundub, 1/334, 549; 3/30, 57, 592, 593; 4/183, 205; 5/262, 413, 533, 581, 599; 6/290, 379, 497, 498; 7/339; 8/259; 10/194;

Semure b. Sehm, 10/34;

serçe, 6/311, 314, 316, 317, 319; 9/419; 10/363;

Seriy b. el-Muğallis, 2/626;

Seriy b. Yahyâ, 3/684; 8/368;

Serî es-Sekatî, 1/466, 486; 8/134; 2/615; 7/100;

Sevbân, 1/386; 3/429, 430, 481, 612; 4/125, 184, 188, 316, 317; 5/457, 578, 597, 663; 6/567; 7/33, 253, 493; 8/61, 512, 513, 518; 9/8, 195, 494; 10/15, 23, 24, 65, 86, 422;

Sevde, 2/545; 5/540; 7/470; 8/443; 10/364;

Sevr b. Yezîd, 2/262; 6/160; 8/390;

Sevvâr b. Abdillah, 9/52;

Seyyâr b. Hâtim, 1/607;

Seyyâr Ebu'l-Hakem, 2/182, 183; 5/353;

Sıffîn, 1/554; 5/175;

Sıla b. Eşyem, 2/292; 3/679; 9/466;

sıla-i rahim, 2/311; 7/490;

Sırat, 1/331, 334, 358, 386, 395, 396, 397, 399, 400, 402, 407, 408, 418, 419; 10/177; 3/554; 4/300, 621; 7/322;

sırtlan, 10/228, 312; 5/642;

sihir, 1/150, 294; 2/510; 4/655; 5/289, 337; 6/449;

sihirbaz, 1/150, 155; 2/510, 511;

Simâk b. Harb, 2/366; 4/79; 6/695; 10/54, 384, 398;

Sinân b. Seleme, 6/82;

sinek, 2/47, 631; 3/665, 687; 5/424; 6/153, 693, 703; 7/146; 9/166, 499; 10/74, 76, 77, 80, 81;

sirke, 5/674; 6/117, 118; 9/185, 187; 10/281;

soğan, 3/111; 4/83; 6/126; 10/425;

Suayr b. el-Hıms, 4/435;

Suheyb, 1/201, 202; 2/510, 513; 3/668; 4/15; 5/82, 602; 6/104; 8/390, 416, 479, 480; 9/355; 10/91;

Suheyb b. Sinân, 5/601;

Sukyâ, 6/156;

Sumâme b. Abdillah b. Enes, 6/175, 341;

Sumâme b. Şufey, 4/647;

Surâka b. Mâlik b. Cu'şum, 8/68, 69;

Sûs, 10/85;

Suveyd b. Ğafele, 4/423;

Süddî, 1/402, 426; 2/15; 7/67; 10/235;

Süfyân b. Abdillah es-Sekafî, 5/304, 305, 306;

Süfyân b. Hüseyn, 6/59, 513;

Süfyân b. Saîd, 5/128; 10/71;

Süfyân b. Saîd es-Sevrî, 5/89;

Süfyân b. Uyeyne, 1/79, 191, 240, 308, 406, 447, 492, 534; 2/76, 122, 540, 561, 589, 636; 4/223, 224, 337, 533; 5/46, 61, 68, 88, 98, 104, 113, 175, 363, 408, 469, 688; 6/54, 69, 143, 496, 600, 632, 635, 636; 7/199, 298, 321, 468; 8/103, 157, 185, 229, 295, 376, 477, 526; 9/138, 397, 434, 465, 470, 483, 509; 10/298, 340;

Süfyân es-Sevrî, 1/87, 109, 267, 302, 369, 461, 499, 580; 2/73, 97, 116, 117, 118, 155, 156, 223, 282, 313, 479, 521, 522, 532; 3/161, 212, 301, 369, 457, 508, 543, 664; 4/201, 581; 5/65, 66, 184, 266, 320, 372, 462, 526, 667; 6/41, 69, 245, 412, 483, 594, 595, 613, 619; 7/28, 271, 389; 8/141, 319, 462; 9/35, 96, 98, 137, 272, 415; 10/14, 90, 150, 226, 294, 361;

Sübeyl b. Beydâ, 2/445;

Süheyl b. Ebî Hâzım, 2/45;

Süheyl b. Ebî Sâlih, 1/33, 353; 3/607; 4/48; 7/407;

Süleym b. Âmir, 1/264; 4/313; 5/16, 17; 6/141;

Süleym b. Hayyân, 3/469; 5/126;

Süleym oğulları, 1/572; 2/323, 441; 4/215, 628; 5/17; 6/161; 9/90, 91, 245;

Hz. Süleymân, 1/253; 2/59; 4/106; 6/16; 7/395; 8/156, 172; 9/381, 489;

Süleymân b. Abdilmelik, 3/444; 5/384; 7/184;

Süleymân b. Bilâl, 1/33; 2/47; 3/560; 6/154;

Süleymân b. Bureyde, 6/376; 10/462, 463;

Süleymân b. Câbir, 2/531;

Süleyman b. Dâvud, 4/569; 5/212; 5/558; 7/268;

Süleymân b. el-Muğîre, 3/687;

Süleymân b. Erkam, 5/481; 6/372;

Süleyman b. Habîb, 5/310; 4/131;

Süleymân b. Harb, 5/648; 6/139, 184, 245, 269, 331; 7/403, 520;

Süleymân b. Mûsa, 8/507;

Süleymân b. Suhaym, 10/261;

Süleymân b. Tarhân, 7/83;

Süleymân b. Uzunân, 4/206;

Süleyman b. Yesâr, 3/191, 378; 6/532, 533; 7/12, 105;

Süleymân b. Ziyâd, 7/386, 387;

Süleymân el-Havvâs, 2/296; 6/35; 7/283;

Süleymân et-Teymî, 1/339, 354; 3/526, 684, 685; 5/529; 6/84; 8/316, 387; 9/158;

sünnet olmak, 3/459, 460; 4/517, 519; 5/484; 7/397; 8/265, 266, 267;

Sürâka b. Mâlik, 7/513;

Süreyc b. en-Nu'mân, 6/387;

Süreyya, 5/495;

Süveyd b. Âmir, 7/512;

Süveyd b. Ğafele, 1/200; 6/187;

Süveyd b. Mukarrin, 8/231, 232; 9/45;

Süveyd b. Saîd, 2/341; 3/442; 6/403, 466; 9/519;

Şabân, 4/304, 305, 365;

Şakîk b. Seleme, 3/109, 136; 7/152; 9/499;

Şakîk el-Belhî, 2/297;

Şam, 1/52, 83, 365, 377, 524; 2/71, 106, 270, 341, 345; 3/198, 493; 4/177, 427, 564, 628; 5/43, 365, 506, 597, 636; 6/116, 187, 196, 238, 394; 7/20, 28, 346, 391, 404; 8/80, 412, 455, 461, 501; 9/78, 103, 419, 420, 444; 10/162, 164, 172, 214, 215, 368, 369;

şarap, 1/67, 465; 5/440, 441, 480, 481, 614, 615, 628, 629, 631, 633, 634, 636; 7/301; 9/209;

şarkı, 1/78; 3/120, 398; 5/381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 390, 391, 392; 6/475; 10/345;

şarkıcı, 5/387, 557, 558, 559, 636;

Şebîb b. Şeybe, 4/687; . Şeybe, 5/297; . Şeybe, 8/180;

Şeddâd b. el-Hâd, 6/231;

Şeddâd b. Evs, 1/591; 3/56, 57; 5/378; 6/546, 547, 555, 556; 8/427; 9/63; 10/118, 361;

Şeddâd b. Ma'kil, 1/201; 3/63;

şefaat, 1/12, 39, 64, 315, 316, 317, 318, 320, 321, 322, 323, 325, 328, 329, 334, 337, 412, 413; 2/340, 389, 413, 416, 417, 423, 548; 3/56, 69, 651; 4/314, 556, 571, 575, 619; 7/135; 8/188; 9/12, 267, 269;

Şehr b. Havşeb, 2/161, 163; 3/213; 5/248; 6/558; 7/443, 474;

şehvet, 1/111, 149, 221, 471; 2/82, 400; 4/209, 233; 5/687; 6/18, 547;

şeker, 5/129;

Şenûe, 9/125;

Şevvâl, 4/5, 6, 314, 315, 316, 317, 397, 398;

Şeybân b. Ferrûh, 1/350; 4/112; 6/145; 7/456; 9/542; 10/377;

şeytan(lar), 1/128, 162, 163, 166, 193, 224, 227, 266, 304, 311, 354, 355, 400, 514, 515, 595; 2/7, 74, 228, 415, 551, 552, 555; 3/80, 81, 82, 227, 236, 238, 243, 244, 250, 251, 258, 308, 337, 374, 379, 513, 606, 607, 608, 631, 641, 639, 661; 4/159, 160, 216, 233, 234, 235, 236, 294, 288, 298, 518, 520, 584, 614; 5/91, 92, 210, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 242, 287, 315, 318, 382, 387, 422, 445, 497, 502, 526, 540, 549, 550, 571, 583, 610, 613; 6/54, 66, 67, 68, 69, 71, 79, 80, 81, 82, 133, 140, 146, 147, 169, 171, 172, 358, 381, 391, 396, 399, 432, 457, 468, 469, 538, 568, 569, 576, 577, 585, 626, 698; 7/25, 106, 136, 362, 393, 416, 545; 8/113; 9/46, 63, 67, 335, 459, 460; 10/27, 67, 68, 166, 176, 182, 369;

şıra, 2/407, 408; 4/672; 5/630, 631, 632, 633; 6/110;

Şibl b. Abbâd, 3/89;

Şiblî, 1/472; 2/85, 86, 617; 5/363; 7/92, 124;

şiğâr, 2/383;

Şimr b. Atiyye, 1/278; 6/363; 7/38, 42;

Şît, 2/346;

Şuayb b. Ebî Hamza, 2/233; 3/578; 5/305; 6/301, 424; 8/282;

Şuayb b. el-Habhâb, 3/181; 5/159, 478; 9/11;

Şuayb b. Harb, 5/360; 6/41; 7/82; 8/102, 105;

Şuayb b. İshâk, 10/218;

Şumayt, 1/607; 3/664; 5/682; 6/473; 7/85; 10/171;

Şumayt b. Aclân, 2/299; 4/311; 6/587;

Şurahbîl b. Hasene, 4/172; 9/420;

Şurahbîl b. Müslim el-Havlânî, 4/632; 6/353;

Şureyh b. Hâni, 8/164;

Şuteyr b. Şekel, 3/246, 275;

Tâif, 4/684; 7/192; 10/242;

Talha b. Musarrif, 3/355; 6/385, 390; 7/346;

Talha b. Ubeydillah, 2/114, 192; 7/237; 8/396; 10/261;

Talha b. Yahyâ, 3/609; 6/316;

Talk b. Ali, 7/455; 4/479, 568; 5/98; 6/327; 7/478;

Talk b. Muâviye, 3/677;

Tâlut, 6/616;

Târık b. Abdillah el-Muhâribî, 10/121, 418;

Târık b. Şihâb, 1/63; 2/505; 4/508; 7/146, 280, 291, 294; 8/80; 3/660; 10/186;

Tarsus, 4/667; 6/44;

Tavk b. Vehb, 6/513;

tavşan, 4/388; 5/642; 10/150;

tavuk, 2/318; 3/580; 4/171; 5/416, 504, 642; 6/102;

Tâvus, 1/306; 2/219; 3/121, 283, 688; 4/210; 5/210, 518; 6/263, 334, 341; 7/176, 296, 335, 340, 388, 389, 461, 471, 480, 493; 8/109, 213, 447, 536; 10/114, 227, 255; 9/167, 181, 397;

Tâvus el-Yemânî, 3/578;

Tebuk, 2/18; 3/338, 339; 4/643; 5/323; 6/122; 8/29; 9/180;

tefekkür, 1/133, 454, 465; 2/29; 5/168, 353, 368; 10/183;

teganni, 3/120, 125, 375;

teheccüd, 1/611; 2/391, 424; 3/109, 111, 260, 624, 627, 631, 676, 683; 4/12, 24; 10/89;

Tekâsür Sûresi, 1/440; 3/7, 77, 317; 4/72; 5/137; 9/518;

teke, 4/322;

telbiye, 4/452, 474, 478, 484, 485, 487; 5/311; 7/129, 133;

Temîm b. Seleme, 6/70, 369;

Temîm ed-Dârî, 2/576; 3/111, 134, 140, 145, 676; 4/32, 410, 632, 633; 5/462; 7/178, 179;

Temîm oğulları, 2/440, 442; 4/390; 8/392, 514;

tencere, 4/170; 8/9;

teravih, 4/28, 29, 555;

Terviye, 4/520;

testi, 3/438, 688; 4/672, 674; 10/17, 20;

teşmît, 4/102; 7/310;

Teşrîk, 4/334, 411, 525; 5/401;

tevazu, 1/14, 175, 176, 454; 2/199, 285, 377, 419, 491, 520, 560, 570, 587, 600, 610, 611, 640; 4/118; 6/214, 215, 223, 459, 572, 597; 8/; 8/50, 53, 58, 89, 91, 93, 94, 95, 99, 100, 180, 181; 10/286, 434;

Tevbe el-Anberî, 2/317;

Tevrat, 1/202, 211, 325, 371, 414; 2/301, 345, 346, 358, 359, 360, 430, 438, 592, 604, 637; 3/167, 218, 233, 261, 279, 287, 294, 298, 299, 304, 309, 311, 349, 540, 568, 569; 4/586; 5/134, 433, 435, 437; 6/55; 7/174, 177; 8/193, 278, 279; 9/402, 404;

teyemmüm, 2/410; 3/438, 439;

tıraş, 4/515; 6/346, 347, 366, 367, 368, 370; 7/397; 8/258, 259, 260;

tilki, 5/481, 642; 10/193, 194;

Tîn Sûresi, 3/102;

tirit, 5/655; 6/109, 119; 9/416; 10/312;

Tubey, 2/635; 6/383;

Tufeyl b. Ubey b. Kâ'b, 8/334;

Tûr dağı, 1/368;

tuz, 2/219; 3/353, 354; 5/354, 681; 6/19, 118; 7/254; 9/182, 367;

tükürük, 6/586;

Türkler, 9/437; 4/666;

Ubâde b. es-Sâmit, 1/209, 296, 308, 361; 2/17, 210; 3/493, 494, 539, 648, 651; 4/281, 292; 5/216, 250, 457, 535, 548; 6/217; 8/426, 427; 9/63, 221, 240, 270, 321, 440; 10/105;

Ubâde b. Kurt, 7/96;

Ubey b. Halef, 3/494;

Ubey b. Ka'b, 1/112, 209, 322, 323, 501; 2/229, 426, 437, 438, 476, 520;

Ubey b. Ka'b, 3/90, 91, 134, 135, 148, 149, 180, 193, 217, 218, 219, 241, 242, 341, 363, 513, 525, 526, 582; 4/25, 126, 285, 286, 291; 5/52, 398, 554, 659; 6/549, 550, 551; 7/162; 8/347; 9/111, 234, 251, 259, 260, 295, 298, 366, 547; 10/78, 134, 460;

Ubeyd b. Cüreyc, 6/333;

Ubeyd b. Hâlid es-Sülemî, 9/488;

Ubeyd b. Rifâa, 2/129;

Ubeyd b. Umeyr, 1/79, 295, 341, 397, 603; 2/143, 168, 195; 7/65; 8/131; 9/40, 291, 340;

Ubeyd es-Saffâr, 3/161; 4/514;

Ubeyd eş-Şâmî, 8/221;

Ubeydullah b. Abdillah b. Ebî Sevr, 10/46;

Ubeydullah b. Abdirrahman, 3/169;

Ubeydullah b. Abdirrahman b. Mevheb, 2/25;

Ubeydullah b. Adiy b. el-Hiyâr, 3/476, 477; 8/53;

Ubeydullah b. Ebî Câfer, 6/384;

Ubeydullah b. Ebî Râfi, 8/255;

Ubeydullah b. Muhammed b. Âişe, 1/268;

Ubeydullah b. Muhammed et-Teymî, 4/431;

Ubeydullah b. Mûsâ, 1/51; 2/114; 3/129, 474; 4/397, 686; 5/492, 499;

Ubeydullah b. Müslim, 1/158;

Ubeydullah b. Ömer, 3/495; 4/136, 445, 555, 561, 576; 5/108, 617; 6/305, 313, 345, 367, 379, 385, 654; 7/157;

Ubeydullah b. Ömer el-Kavârîrî, 4/64;

Ubeydullah b. Zahr, 7/505;

Ubeydullah b. Ziyâd, 7/160; 9/286, 399; 10/359, 437;

uğursuzluk, 2/232, 234, 235, 237; 7/361;

Uhud dağı, 1/207, 209, 429, 430, 554; 2/276, 431; 3/145; 4/160; 5/607, 608; 7/392; 9/9; 10/55, 56;

Uhud günü, 6/151; 10/260;

Ukayl b. Hâlid, 6/425;

Ukâz, 4/523;

Ukbe b. Abdilğâfir, 6/605;

Ukbe b. Âmir, 1/406, 537; 2/18, 49; 3/14, 29, 115, 342, 343, 344, 345, 373, 422, 456, 530, 560, 588; 4/14, 83, 646, 647, 648; 5/11, 107, 309, 406, 407, 496, 541, 603, 656; 6/31, 375, 450, 461, 610, 698; 7/504; 8/25, 288, 538; 9/176, 177, 205;

Ukbe b. Amr, 7/47, 48;

Ukbe b. Ebî Muayt, 3/334; 5/245; 10/374;

Ukbe b. Ebî Zeyneb, 2/301;

Ukbe b. el-Hâris, 10/58;

Ukbe b. Mâlik, 1/91;

Ukbe b. Müslim, 2/352;

Ukbe b. Sâlih, 6/385;
ûkiyye, 4/148;
Ukkâşe, 1/275; 2/228;
Ukl, 4/391;
Umâre b. Ğaziyye, 2/471;
Umâre b. Hamza, 5/116;
Umâre b. Huzeyme b. Sâbit, 7/416;
Umâre b. Umeyr, 9/337;
Umâre b. Za'kere, 1/524;
Umâre b. Zâzân, 8/435;
Umeyr b. Habîb, 1/75; 8/179;
Umeyr b. Hâni, 1/613;
Umeyr b. İshâk, 2/168;
Umeyr b. Sa'd el-Ensârî, 5/506;
Umeyye b. Bistâm, 1/144, 345, 495; 3/608;
Umeyye oğulları, 4/273, 274; 5/385; 7/195;
umre, 1/35, 51, 53; 3/518, 606, 615; 4/447, 453, 461, 474, 482, 483, 486, 487, 488, 501, 529, 530, 532, 534, 535, 536, 537, 538, 577; 6/347; 7/128, 324, 427; 8/312, 460; 9/167, 268, 269, 366;
un helvası, 6/113;
Urve b. Âmir, 2/234;
Urve b. ez-Zübeyr, 1/289; 2/446; 3/159; 4/134, 473; 5/640; 7/66, 367, 466; 8/438, 475; 9/85, 372, 419, 543, 544; 10/52, 314, 399;
Urve b. Mes'ûd, 1/364, 365; 2/445, 446;
Urve b. Mudarris, 9/327;
Urve b. Muhammed, 8/117;
Urve b. Ruveym, 1/170; 5/179; 7/189;
Urve el-Bârikî, 4/652;
Usâme b. Şerîk, 2/448; 6/451; 7/522;
Usâme b. Zeyd, 1/522; 2/457; 3/392; 4/365, 366, 392, 574; 5/488, 528; 6/288, 305, 650; 7/284; 8/391, 486, 496, 522; 9/251; 10/32, 96, 128, 334;
Useyd b. Hudayr, 3/36, 239, 411, 412; 8/495; 9/22, 249;
Useyd b. Zuheyr, 4/577;
Useyr b. Câbir, 6/525;
Usfân, 3/413; 4/473;
ustura, 6/351;
Utbe b. Abd es-Sülemî, 1/423; 4/625;
Utbe b. Abdillah, 2/469; 10/396;
Utbe b. Ebî Hakîm, 2/144;
Utbe b. Ğazvân, 9/541;
Utbe b. Rabîa, 1/156;
Utbe el-Havlânî, 6/354;
el-Utbî, 2/79; 7/256;
Uveys el-Karanî, 2/97, 176; 6/8, 524, 525;
Uyeyne b. Abdirrahman, 9/220;
Uyeyne b. Hısn el-Fezârî, 8/126; 10/91; 2/442;
uyuz, 5/405; 7/138;
Ümmü Abdillah, 8/281;
Ümmü Âsım, 5/444; 6/82;
Ümmü Atîk, 6/124;
Ümmü Atiyye, 8/268; 9/41;
Ümmü Eymen, 7/386, 387, 443; 9/457;
Ümmü Gülsüm, 3/334; 4/129; 5/245; 8/259, 308; 9/222; 10/373, 374;

Ümmü Habîbe, 10/124;

Ümmü Hakîm, 2/347;

Ümmü Hakîm, 8/419;

Ümmü Hâlid binti Hâlid b. Saîd, 6/275;

Ümmü Hâni, 1/565; 2/272; 3/113; 6/118, 505; 8/378;

Ümmü Hârise, 10/141;

Ümmü Hişâm binti Hârise b. en-Nu'mân, 3/302;

Ümmü Kürz, 8/257;

Ümmü Ma'bed, 2/361;

Ümmü Mistah, 6/649;

Ümmü Mûsa, 3/279; 8/308;

Ümmü Mübeşşir, 1/404, 405;

Ümmü Mübeşşir el-Ensâriyye, 4/173;

Ümmü Seleme, 1/94; 2/583; 3/126, 158, 202, 203, 204, 319, 359, 624; 4/153, 169, 364, 389, 405, 487; 5/517, 575; 6/75, 113, 144, 211, 212, 252, 323, 332, 389; 7/139, 140, 243, 393; 8/169, 175, 313, 494; 10/60, 88, 211, 242; 9/230;

Ümmü Süleym, 2/371; 3/622; 6/152; 8/260, 261; 9/252, 253, 254; 10/118;

Ümmü Sünbüle, 8/420;

Ümmü Umâre, 4/226; 7/346;

ümmü veled, 3/161;

üzüm, 4/154, 164, 434, 435; 5/441, 617, 638; 6/128;

Vadîn b. Atâ, 10/130; 5/523; 9/101;

Vahşî b. Harb, 6/70;

Vâil b. Hucr, 2/382, 383; 6/363, 364;

Vâkıdî, 7/485; 8/498;

Varaka b. Nevfel, 2/506;

Vâsile b. el-Eska, 2/127, 144, 145, 347; 3/261, 298, 299, 355; 5/264, 475, 557; 6/108, 260, 353, 515; 7/336; 9/63, 538;

veba, 2/329; 4/57; 6/169; 8/221; 9/419, 420; 10/121;

Vehb b. Bakiyye, 7/155;

Vehb b. Câbir, 8/297;

Vehb b. Cerîr, 3/16, 216, 217; 6/421, 697; 7/520;

Vehb b. Keysân, 6/73, 242;

Vehb b. Münebbih, 1/79, 169, 377, 390, 398, 399; 2/53, 165, 174, 360; 4/416, 460, 464; 5/86, 109, 156, 180, 181, 186, 255, 343; 6/606, 609; 7/54, 67; 8/172, 462, 505; 9/402; 10/233;

Vekî b. el-Cerrâh, 6/279; 8/141;

Velîd b. Abdilmelik, 4/568; 9/370, 372;

Velîd b. Ebi'l-Velîd, 6/335;

Velîd b. el-Ayzâr, 4/597;

Velîd b. el-Muğîre, 1/154, 155;

Velîd b. Müslim, 1/328; 3/638; 4/418, 590; 7/360; 9/105; 10/307;

Velîd b. Sâlih, 5/131;

Velîd b. Ukbe, 5/681; 7/301; 6/362; 8/453;

vesak, 10/446, 447, 450;

vesvese, 1/311, 346, 353, 595; 3/639, 661; 5/549; 6/698; 7/106;

Vuheyb b. el-Verd, 2/51; 4/312; 6/35; 7/81, 208; 10/219, 227;

Vuheyb el-Mekkî, 8/169;

yağmur duası, 6/616;

Yahudi ve Hıristiyanlar, 1/199, 202, 204, 413, 414; 8/386, 389; 9/80;

Yahudi, 1/64, 89, 199, 202, 204, 367, 398, 410, 413, 414; 2/398, 406, 501; 4/54, 455; 5/137, 437; 6/369; 8/337, 386, 387, 389, 391, 496, 543; 9/80, 162, 163; 10/445;

Yahudiler, 1/63, 150, 164, 204, 205, 440; 2/230; 3/93, 563, 564, 641; 4/342, 343, 344, 345, 423, 470, 508, 675, 678; 5/428, 437, 570; 6/32999, 369, 420; 7/74; 8/257, 386, 390, 476, 477, 478; 9/61, 81, 224;

Hz. Yahya, 6/582; 8/112; 10/78;

Yahyâ b. Abdillah, 3/638;

Yahyâ b. Abdillah b. Sayfî, 8/485;

Yahya b. Abdirrahman b. Hâtib, 3/117;

Yahyâ b. Âdem, 3/427;

Yahya b. Bukeyr, 5/274; 6/63; 7/306, 384; 10/406;

Yahya b. Ca'de, 10/39;

Yahyâ b. Câbir, 6/515;

Yahya b. Ebî Amr eş-Şeybânî, 5/619;

Yahyâ b. Ebî Kesîr, 1/531; 2/59, 327; 3/382; 4/243, 368, 369, 421, 590; 5/59, 405, 411; 6/131, 142, 268, 288, 383; 7/89, 268, 481; 8/58, 156, 172, 208, 383, 522, 523; 9/49, 117, 118; 10/145, 382;

Yahyâ b. el-Hâris, 3/535; 4/317;

Yahya b. el-Hüseyn, 2/596;

Yahyâ b. Eyyûb, 2/123, 243; 3/449, 532; 4/143, 186, 532; 5/215, 251; 6/310; 7/250, 505, 516; 8/450; 10/44;

Yahya b. Hammâd, 9/444;

Yahyâ b. Hamza, 4/317;

Yahyâ b. Kesîr, 8/452;

Yahya b. Maîn, 3/141, 381, 603, 663; 6/46, 76, 207, 279; 7/272, 356, 536; 8/25, 186; 9/409, 436;

Yahya b. Muâz, 1/134, 245; 2/590; 5/93, 97, 370; 6/622; 7/80, 91, 108, 109, 121, 379; 8/95; 9/123, 125, 400, 449; 10/237;

Yahya b. Râşid, 2/584; 7/334;

Yahya b. Saîd el-Kattân, 10/419;

Yahya b. Saîd, 1/147, 242; 2/397, 524, 575; 3/71, 150; 5/69, 219, 342, 359, 592, 617, 669, 675; 6/654, 697; 7/287, 528, 541; 8/104; 10/89, 104, 148, 267, 304, 412, 419;

Yahya b. Sûleym, 3/187;

Yahya b. Ubeyd, 9/228;

Yahya b. Umâre, 1/356;

Yahya b. Vessâb, 3/272; 7/64;

Yahya b. Ya'mer, 1/49, 207; 10/221;

Yahyâ b. Yahyâ, 1/548; 2/325; 3/463, 475, 496, 497, 566, 576; 4/44, 78, 529, 612, 642; 6/196, 199, 291, 303, 323, 329, 431, 453, 465, 477; 8/166, 243, 245, 246, 311, 478; 9/45;

Yahyâ b. Yemân, 2/116; 4/533;

Yahya b. Yûsuf, 8/110;

Yahya b. Zekeriya, 5/684;

Yaîş b. el-Velîd, 6/428;

yakut, 3/549; 4/257, 258, 400, 465, 619; 5/301; 6/335, 701; 8/431, 432;

yarış atı, 1/402, 408;

Yemâme, 1/198; 2/442; 6/467; 9/482;

Yemen, 1/101, 519; 2/183, 382; 3/108; 4/39, 174, 477; 5/618; 6/186, 187, 225, 294, 526, 565, 648; 7/192, 264, 484, 539; 9/444; 10/164;

Yermuk, 4/165; 5/433;

Yesîr b. Amr, 7/252; 9/119;

Yesrib, 4/505;

yetim(ler), 1/236, 296, 304; 2/273; 4/54, 59, 128, 157, 599, 655, 671, 680; 5/459, 461, 591; 6/449, 584; 7/216, 219, 457, 477; 8/223, 285, 286, 505; 9/140, 524; 10/341, 343, 346, 347, 348, 352, 384, 434;

yetimlik, 10/346, 347;

Yezîd b. Abdillah, 5/61; 9/21;

Yezîd b. Abdillah b. eş-Şıhhîr, 2/323; 3/57;

Yezîd b. Bâbenûs, 2/370;

Yezîd b. Câbir, 4/427; 5/171; 7/191;

Yezîd b. Câriye, 7/512;

Yezîd b. Ebî Habîb, 3/506, 588; 6/180, 387; 7/372; 8/67; 9/331; 9/291;

Yezîd b. Ebî Ziyâd, 4/326; 6/131;

Yezîd b. el-Berâ, 8/410;

Yezîd b. Hârun, 2/63, 186, 467, 519, 581; 3/266, 503, 524; 4/261, 369; 5/497; 6/148, 149, 296, 554; 7/522; 8/53, 261; 9/345;

Yezîd b. Hayyân, 3/658;

Yezîd b. Hâzım, 7/485;

Yezîd b. İbrâhîm, 8/180;

Yezîd b. Kays, 5/522;

Yezîd b. Keysân, 5/141;

Yezîd b. Mersed, 2/90; 9/63;

Yezîd b. Muâviye, 10/179, 280;

Yezîd b. Nuaym, 9/206, 207;

Yezîd b. Rûmân, 4/26; 8/84;

Yezîd b. Sinân, 10/133;

Yezîd b. Zuray', 1/358; 2/320; 6/302; 8/513;

Yezîd en-Nahvî, 6/282;

Yezîd er-Rakkâşî, 4/37, 429, 430; 6/428;

Yezîd es-Seksekî, 1/51; 3/470;

yılan, 1/150, 262; 2/625; 3/654; 4/45, 49, 105, 189, 465; 4/49, 189, 469; 6/150; 10/161;

yumurta, 3/580; 4/122; 6/121;

Hz. Yunus, 1/315, 564;

Yûnus b. Bukeyr, 3/306; 4/536;

Yûnus b. Ebî İshâk, 7/173; 8/524; 9/103;

Yûnus b. Habîb en-Nahvî, 10/312; 8/146;

Yûnus b. Habîb, 3/429; 8/146; 9/391; 10/312;

Yûnus b. Meysere b. Halbes, 10/227, 372;

Yûnus b. Meysere el-Cublânî, 10/230;

Yûnus b. Ubeyd, 1/242; 2/319; 4/34, 76, 78; 5/73, 185, 476, 552; 6/580, 584; 7/317, 484; 8/100, 157; 9/121, 468, 469, 487; 10/397;

Yûnus b. Yezîd, 2/351; 6/316; 10/195;

Hz. Yûsuf, 2/503, 514, 521; 5/233, 234, 436, 675; 7/12, 105, 110; 9/170, 381;

Yûsuf b. Abdillah b. Selâm, 9/235; 10/342;

Yûsuf b. Atiyye, 6/139, 603, 607; 7/211, 212, 314;

Yûsuf b. el-Hakem, 7/398;

Yûsuf b. el-Hüseyin, 3/662; 8/88; 10/301;

Yûsuf b. Esbât, 2/116, 117, 296; 5/54, 299, 354, 372; 6/35, 40, 245, 617; 9/96, 415;

Yûsuf b. Mûsa, 1/266; 4/65;

Yûsuf b. Suheyb, 6/350;

Yûşa, 9/101;

yüzük, 1/428; 6/297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 318, 319, 320, 321; 7/112, 415; 8/511; 9/45, 528;

Zâdân, 3/595, 658;

Zâfir b. Süleyman, 10/116; 2/123; 3/660;

Zâide b. Kudâme, 2/63;

Zâzân, 2/10, 625; 3/20, 141, 169, 398, 399, 409; 4/447, 448, 457; 5/463; 6/134; 8/356;

zebercet, 8/220, 432;

Zebur, 2/438; 3/167, 218, 233, 294, 349, 540; 5/180, 181;

zehir, 1/149; 6/90;

Zekeriyyâ b. Adiy, 3/523;

zemzem, 2/499; 4/475, 506, 507, 545, 546, 547; 6/45, 135;

Zeyd b. Ali, 2/484; 3/571; 7/379; 8/279; 9/220; 10/338;

Zeyd b. Ebi'z-Zerkâ, 2/118; 7/424;

Zeyd b. Erkam, 1/566; 2/582; 3/17; 4/291; 5/20; 6/32, 350; 7/142; 8/375, 522, 523, 524; 10/106, 146;

Zeyd b. Eslem, 1/368, 610; 2/169, 209; 3/297, 365, 608, 609, 624; 4/588, 634, 650; 5/317, 337, 410, 535; 6/39, 417, 522, 538; 7/30, 88, 165, 209; 8/44, 77, 118, 120, 252, 394, 479; 9/207, 216, 270, 334; 10/228, 239, 240;

Zeyd b. Hâlid, 4/437, 438, 483, 543, 544, 677; 5/419, 420; 6/284; 8/239;

Zeyd b. Hârise, 10/187;

Zeyd b. Sâbit, 1/198, 199, 200, 209; 2/563; 3/71, 188, 198, 410, 517, 518; 4/31; 6/249, 529; 7/373; 8/83, 308; 10/7;

Zeyd b. Sûhân, 2/153;

Zeyd b. Vehb, 1/216, 361; 2/125, 126; 3/643; 5/465; 6/67; 7/301; 9/37, 209;

Zeyd es-Selîmî, 10/129;

Zeyneb binti Cahş, 4/368; 6/653;

zeytinyağı, 4/569; 5/681;

zıhâr, 5/7;

Zilhicce, 4/5, 320, 321, 322, 323, 324, 327, 328, 333, 334, 352; 5/572; 7/139, 140;

zina, 1/67, 183, 296, 297, 299, 304, 308; 2/27, 70, 134, 228, 350, 496, 526; 3/198, 337; 4/56; 5/251,308, 347, 385, 457, 486, 487, 495, 511, 512, 513, 514, 521, 523, 526, 531, 532, 533, 536, 537, 545, 560, 561, 562, 583, 584, 585, 586, 587, 591, 636; 6/455, 448, 449, 457, 472, 473, 482, 484, 496, 497, 502, 545, 627, 668, 669; 7/10, 11, 34, 36, 414, 449, 452, 454; 8/233, 239, 240; 9/41, 156, 207, 216;

zina çocuğu, 2/496; 7/449;

zincir, 5/223; 8/55, 56;

Zir b. Hubeyş, 3/341; 4/286;

Ziyâd b. Ebî Hassân, 7/332;

Ziyâd b. Ebî Meryem, 3/264;

Ziyâd b. Ebî Ziyâd, 6/638;

299, 30^

Ziyâd b. er-Rabî', 5/475; 9/295;

Ziyâd b. İlâka, 2/41, 448;

Ziyâd b. Nuaym, 5/228;

Ziyâd en-Numeyrî, 1/327; 2/200; 4/362;

Zübeyd el-Yâmî, 4/448;

Zübeyr, 1/132, 200, 404, 579; 2/325, 347, 458, 491; 3/80, 211, 283, 387, 634, 656, 657; 4/50, 208, 374, 414, 441, 503, 542, 553; 5/64, 522, 535, 664; 6/89, 96, 197, 264, 381, 428, 482, 594; 7/66, 272, 273, 302, 335, 372; 8/64, 85, 86, 106, 137, 345, 366, 482, 493; 9/71, 146, 147, 242, 306, 515; 10/210, 399, 400, 443;

Zübeyr b. Adiy, 2/362; 9/248;

Zübeyr b. el-Avvâm, 6/196; 7/466; 8/315, 380;

Züheyr b. Muâviye, 1/42; 3/276, 369; 6/191; 7/398; 8/319;

Züheyr b. Muhammed, 1/328; 8/264; 9/105;

Züheyr el-Bâbî, 7/83, 90;

Zühlî, 5/526; 7/339; 9/428, 444;

Zühre b. Ma'bed, 3/313; 8/475;

Zührî, 1/31, 181, 403; 2/41, 166, 167, 241, 342, 351, 362, 389, 451, 550, 636; 3/32, 54, 169, 355, 433, 440, 451, 459, 477, 505, 578, 636, 659; 4/243, 253, 279, 292, 380, 474, 482, 593, 594; 5/113, 188, 201, 219, 246, 256, 304, 305, 306, 387, 412, 436, 502, 519, 608, 612; 6/59, 60, 110, 111, 132, 148, 158, 211, 263, 301, 317, 350, 424, 425, 511, 528, 529, 654; 7/129, 135, 177, 349, 357, 426; 8/106, 107, 282, 284, 357, 377, 427, 473; 9/15, 156, 331; 10/154, 195, 231, 268, 283, 306, 307, 308, 318, 371, 374, 442;

Zülkarneyn, 5/186;

Zünnûn, 1/225, 238, 243, 246; 2/520, 594, 595, 640; 5/53, 84, 97, 122, 133, 177, 178; 6/413, 445, 446, 509, 570, 575, 589, 590, 591, 596, 620; 7/58, 61, 62, 68, 206, 366, 375,442; 8/17, 87, 92, 93, 133, 142, 143, 154, 155, 182, 209, 211, 464; 9/129, 131, 369, 378, 401, 411, 433, 434, 479, 480, 490;10/250, 251, 296, 301, 302, 322, 431, 434;